APHORISMI INQVISITORVM

IN QVATVOR LIBROS

DISTRIBVTI.

APHORISMI INQVISITORVM

IN QVATVOR LIBROS DISTRIBVTI,

Cum vera historia de origine Sanctæ Inquisitionis Lusitanæ, & quæstione de testibus singularibus in causis Fidei.

Editio Nouissima correctior & emendatior,

P. Fr. ANTONII DE SOVSA Vlyssiponensis, Ordinis Prædicatorum, Sacræ Theologiæ Magistri, Regis & supremi Sanctæ Inquisitionis Tribunalis Consiliarij.

LVGDVNI,

Sumptibus PHILIPPI BORDE, LAVRENTII ARNAVD, & PETRI BORDE.

M. DC. LXIX.

CVM APPROBATIONIBVS.

Ad Lectorem.

HOS breues Aphorismos collectos ex variis & accuratis disputationibus circa materias ad Inquisitoris officium spectantes, quas vita comite, ac iuuante Deo in lucem daturas spero, offero beneuolo Lectori. Cum illis certam resolutionem de origine nostræ Inquisitionis Lusitanæ, & vnicam quæstionem de testibus singularibus in causis Fidei. Multa propono nondum à Doctoribus in disputatione adducta; quæ tamen tum in iure, tum in communibus opinionibus fundantur. Breuitatem affecto; propterea paucissimos in confirmandis Aphorismis refero Doctores, qui tamen alios de rebus occurrentibus, earúmque fundamentis tractantes referunt. Doctis ac curiosis breuitas grata erit, reliquis molesta nòn erit.

LICENÇAS.

POdese imprimir este liuro & depois de impresso torne conferido com seu original, para se dar licença para correr. Lisboa aos 26. de Março, de 1629.

Gaspar Pereira. *D. Ioão da Sylua.*
Francisco Barreto.

VIsto estar conforme com o original, damos licença que corra. Lisboa 11. de Mayo de 1630.

Gaspar Pereira. *D. Ioão da Sylua.*
D. Miguel de Castro.

Approbatio Censorum Ordinis.

APhorismorum librum pro sanctæ Inquisitionis negotiis iudiciisque ritè & rectè expediendis quadripartitum à doctissimo, nec non meritissimo ac integerrimo supremi Tribunalis, & Majestatis Catholicæ Consiliario Reuerendo admodum P. M. Fr. Antonio de Sousa Lusitano, & Vlyssiponensi, summo studio elaboratum, miro ordine digestum, atque in hoc genere omnibus numeris absolutum, ex commissione nostri admodum R. P. M. Fr. Emmanuelis Telles, Prouincialis Ordinis Prædicatorum in tota Monarchia Lusitana, qua potui & debui diligentia euolui, atque consideraui, & nullum in toto libro reperi vel Fidei, vel bonorum morum offendiculum, quin potiùs in singulis libri partibus Fidem, & bonos mores quàm maximè iuuari. In primo libro, de iurisdictione Inquisitorum magna distinctione procedit. In secundo, de forma procedendi ipsorum dilucidè agit. In tertio, de pœnis hæreticorum, ac eorum criminum, quæ Inquisitorũ iurisdictioni subjiciuntur. In quarto denique nouiter explicat, quidquid ad tem-

pus gratiæ ſpectat, eodem ſtylo, eadémque claritate ac doctrina, tanquam verus omniũ veritatum ad ſanctum Officium Inquiſitionis integerrimè exercendũ ſpectantium, indagator ad amuſſim, ita vt nihil deſiderari amplius poſſe videatur, vel àvigi[illegible]mo quoque Inquiſitore. Quare dignum prorſus cẽſeo librum vtiliſſimum fore toti Reipublicæ Chriſtianæ. Ordini autem noſtro præcipuum ornamentum. Vlyſſipone apud Prædicatores [illegible]. Iulij, anno 1628.

Fr. Thomas de S. Dominico Magiſter librorum Cenſor, ac S. Inquiſitionis deputatus.

DE mandato Reuerendi admodum Patris noſtri Prouincialis Aphoriſmorum libros quatuor; primùm de Inquiſitorum Iuriſdictione; alterum de modo procedendi apud S. Inquiſitionis miniſtros; tertium de hæreticorum atque aliorum ad idem ſacrum tribunal pertinentium pœnis; quartum denique de tempore gratiæ, & veniæ, à ſapientiſſ. Magiſtro P. Fr. Antonio de Souſa meritiſſ. atque integerrimo Supremi S. Inquiſitionis Tribunalis, Regióque Conſiliario editos attentè perlegi, ac diligenter euolui: in quibus nihil Fidei Catholicæ, aut bonis moribus diſſonum reperi, ſed omnia potiùs in iiſdem cõtenta, tã Fidei, quàm bonis moribus magnoperè congruũt. Inſuper illud in hoc opere cum admiratione aduerti (quod olim Sixtus Senenſis de ſumma Theologiæ D. Thomæ elegànter adnotauit) quatuor videlicet implacabiliter pugnantia Authorem mirabili nexu coniunxiſſe, Copiam, Breuitatem, Facilitatem ſeu Claritatem, & Securitatem. Quanta enim rerum in toto hoc opere contentarum vbertas ac copia? Quæ breuitas? Porrò cum tanta copia ac breuitate, quanta facilitas, ſeu claritas? Quæ ſecuritas? Qua pro-

pter opus hoc non humanum, ſed humano maiorem laudatorem meo iudicio deſiderabat. Hoc ſufficiat in eius doctrina lectorem omni erroris ſuſpicione liberum, & citra vllam offenſionem tutum, & ſecurũ expedito gradu exſpatiari poſſe. Vnde illud, tanquam non ſolùm ſanctæ Inquiſitionis miniſtris, ſed etiã aliis omnibus vtiliſſimum,& Religionis noſtræ egregium ornamentum, typis & luce digniſſimum cenſeo. Vlyſſipone, in Conuentu ſancti Dominici, die 3 Iulij. 1628.

Fr. Ignatius Galuão Magiſter & Collegij S. Thomæ Conimbricenſis Rector.

Facultas Reuerendi admodum P. Prouincialis.

NOS Frater Emanuel Telles ſacræ Theologiæ Magiſter, Ordinis Prædicatorum in Prouincia Portugalliæ humilis Prouincialis, & ſeruus, tibi R.P. Fr. Antonio de Souſa, S. Theologiæ Magiſtro, Regio & ſupremi S. Inquiſitionis Tribunalis Conſiliario, tenore præſentium, & noſtri officij authoritate, facultatem concedimus, quinimò & in meritum ſanctæ obedientiæ præcipimus, vt ſeruatis ſeruandis, Aphoriſmos Inquiſitorum in quatuor libros diſtributos, & veram hiſtoriam de Origine Tribunalis ſancti officij Inquiſitionis in Regnis Luſitaniæ, ac quæſtionem de teſtibus ſingularibus in cauſis Fidei, typis mandare poſſis, & mandes; cum ex approbationibus Cenſorum Ordinis ſuprà poſitis, quibus examen eorum commiſimus, nobis conſtet ea in communem vtilitatem ceſſura. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti Amen. Datum in noſtro Conuentu Sancti Dominici Vlyſſiponenſis die 3. Auguſti. Anno 1628.

Fr. Emmanuel Telles, Prior Prouincialis.

NOS infra ſcripti in ſacra Theologiæ facultate Magiſtri, librum cui Titulus eſt, *Aphoriſmi Inquiſitorum, in quatuor libros diſtributi, Authore P. Fr. Ant. de Souſa, ſacri Ordinis Prædicatorum*, perlegimus, nihílque in eo Fidei Orthodoxæ contrarium à nobis repertũ atteſtamur. Lugduni, 5. Sept. 1633.

Fr. Cl. Cochet.

Ioannes Portier, Magiſter & Prior Conuentus Fr. Lugdunenſis, Ordinis Fratrum Prædicatorum.

DE ORIGINE TRIBVNALIS S. OFFICII INQVISItionis in regnis Lusitaniæ.

EAS in Hispania error quidàm circa originem Sanctæ Inquisitionis in Lusitaniæ Regnis radices egit, & adeò omnium animis insedit, vt rei huius veritatem vix me persuadere posse sperem; quamuis eam in Bullis Apostolicis contentam, & à me ex Regis archiuis, seu bibliothecis vulgo, *Torreido Tombo*, nuncupatis, ac etiam ex supremæ Sanctæ Inquisitionis Tribunalis, & particularium Inquisitionum scriniis collectam exhibeam. Ea enim est odij ac malitiæ vis, quæ non iudicio operatur, sed morbo, vt Catholici, magnopereque Christianæ Fidei zelatoris Regis eximium zelum obscurare, ac penitus ex hominum animis abradere conetur. Dicam tamen, quod re vera contigit, quodque sine dubio tenendum est. Sed prius quid in hanc sententiam dixerint Ludouicus de Par-

mo *lib.1. de origine Inquisitionis tit. 2 cap. 15. num. 6. tit. de Inquisitione Lusitaniæ*, quem sequitur Fr. Alphonsus Fernandez Placentinus *in Concertatione prædicatoria anno* 1541. *num.2.* & Petrus de Salazar, & Mendoça, *in chronica Illustrissimi Cardinalis D. Ioannis Taueira cap.37.* Zeuallos *tom.4. commun. opinion. quæst. 1. & in ordine* 897. *num.*339 Illescas *in Pontifical. tom. 2. lib. 6 cap. 4. fol. 21. col. 1.* aperiam, ac breuiter proponam.

Asserunt igitur præfati authores quemdam N. Sahauedram Cordubensem (quem Mendoça Ioannem Perez de Sahauedra vocat, quo nomine Paramus tum eiusdem parentem, tum etiam quendam ex eius fratribus appellat) scripturarum, Breuium, seu literarum Apostolicarum falsificatorem, anno Domini 1539. falsificatis, seu potius falsis literis, ac Bullis, se ipsum Cardinalem Legatum instituisse, ac pronunciasse à Summo Pontifice missum, vt sacrum Inquisitionis Tribunal in hoc Regno institueret, quod, inquit, Paramus, Lusitaniæ Reges recipere renuebant, quamuis posteà fructum ex præfati Sahauedræ institutione prouenientem considerantes, illud à Summo Pontifice postularent. Paramo ex parte opponitur Mendoça, asseritque Cardinalem Taueira, anno Domini 1539. Serenissimum Lusitaniæ Regem Ioannem tertium in eam sententiam adduxisse, vt sacrum Inquisitionis Tribunal, eo modo, quo in Castellæ Regnis vigebat, in suis quoque Regnis institui curaret: quod iam prius, inquit ille, præfatus Rex, anno 1535. obtinere conatus est. Vterque tamen tàm Paramus, quàm Mendoça in hoc conueniunt, prædictum scilicet Sahauedram, sanctæ Inquisitionis

quisitionis Tribunal in Lusitania instituisse, Inquisitorisque generalis munus sex mensibus, quibus in hoc Regno commoratus est, exercuisse; ac tandem in Castella agnitum, tentum, & ad triremes damnatum fuisse. Denique Paramus refert hæc omnia Sahauedram de seipso scripta reliquisse. Hæc breuissimè ex Paramo, qui rem latissimè literis prosequitur.

Non possum autem non mirari Paramum, qui cùm fateatur Sahauedram hominem fuisse nequam, fraudibus assuetum, falsarium, item huiusmodi euentum sibi difficilem, suoque intellectui repugnantem videri, re vera tamen eo modo, quo narrat, contigisse credit, ac pro certo, compertóque habet, sola ipsius Sahauedræ authoritate ductus, qui de se ita scriptum reliquit. Ait præterea Paramus, se in animum inducere non posse, quòd sibi Sahauedra tantum crimen imponere auderet: quasi non summum honorem reputaret homo fraudulentus, falsarius, ac infamis, si propter tam mirabile opus in omnium memoria viueret, illudque suæ punitionis, ac damnationis ad triremes causam fuisse assereret, vt vel sic crimina, propter quæ huiusmodi supplicium meruit, occultaret. Miror prætereà eumdem Paramum, qui vnius Inquisitionis, de qua agere instituebat, non accuratiùs originem inuestigauerit, cùm tamen in ea, etiam hodie minister reperiatur, qui ministros temporis illius nouit: non difficile foret, fundationis siue institutionis illius Bullas, repliquasque quibus sine intermissione, continua serie ad hodiernum vsque diem peruenit, euoluere, ac inspicere.

Ad veritatem ergo veniamus. Postquàm ab Hispania, consilio ac suasionibus Fr. Thomæ de Turre-

cremata Ordinis Prædicatorum, Generalis Hispaniæ Inquisitoris, anno Redemptionis humanæ 1482. Iudæi iustè ac sanctè à Catholicis Regibus Ferdinando, & Elizabetha expulsi sunt, iuxta præceptum Concilij Toletani, anno Domini 638. celebrati can.3. nempe quòd Hispaniæ Reges, antequam ad regiam dignitatem ascendant, iurare teneantur, se in suis regnis nullum infidelem viuere permissuros; plures eorum, annuente Ioanne II. Rege, ad Lusitaniam se contulerunt. Pius quidem Rex, pietate quadam, sed apparente tantùm, ductus est, cui insidiarum, traditionum, plerúmque aliorum malorum, quæ gens hæc in aliis prouinciis, ac regnis perpetrauerat, omnino defuit consideratio. Recepit illos Rex ad destinatum tantùm tempus, quo sub amittendæ libertatis pœna, è regno exire tenerentur. Elapso tempore, plures, qui non abierant, libertate priuati, atque in seruitutem redacti, vt captiui venundabantur. Præfato Regi Ioanni II. Rex Emmanuel, magnus ille Orientalis Indiæ triumphator successit: qui anno Domini 1497. omnes Iudæos, sub eadem pœna libertatis amittendæ, ex Lusitaniæ Regnis publico edicto migrare præcepit: & licet in pœnam inciderunt, non tamen ipsa, ob Regis clementiam, suum sortita est effectum. Plures quidem ex illis abierunt, quidam verò, apud quos plus valuit metus ac timor vexationum, quibus à ministris, nautis, & aliis, qui eos suis nauigiis ad alias regiones transferebant, opprimebantur, vel etiam vtilitas, quam ex vbertate regionis, quam incolebant, & in qua sibi bene erat, se adepturos sperabant, Christianos se fieri postularunt: hac tamen conditione, vt ante viginti annos elapsos,

elapſos, de eis circa res Fidei inquiri non liceret. Atque hac conditione, ſacra baptiſmatis aqua abluti ſunt.

Cùm tamen huiuſmodi Iudæi Catholicam Fidem non verè, atque ex animo, ſed fictè tantùm atque exteriùs fuerint profeſſi; Iudæi quidem, ſicut antea, permanſerunt, quamuis, eo quòd occulti, pernicioſiores. Vnde filios ſuos in antiquis Iudaiſmi erroribus nutriebant. Quod hodie quoque plures eorum facere experientia quotidiana demonſtrat.

Regem Emmanuelem ſubſecutus eſt Rex Ioannes III. anno 1521: Qui cum iudaiſmum ſuo tempore valdè licentiosè ſerpere, Iudæoſque publicè ſuos errores profiteri, atque alios docere, ſuoſque domeſticos ſeruos, non eos tantùm, qui ex ſuo erant ſanguine procreati, ſed eos etiam qui veteres erant Chriſtiani, ſuæ doctrinæ veneno inficere, Eccleſiæ Sacramenta contemnere, nec ea in mortis articulo recipere, ſacras, præſertim verò nonnullas Deiparæ Virginis, Dominatricis Angelorum imagines irreuerenter tractare animaduerteret, idque animo, & cogitatione euolueret, à Summo Pontifice Clemente VII. ſacrum Inquiſitionis Tribunal, pro ſuis Regnis obnixè poſtulauit. Et quamuis præfatus Summus Pontifex ob magnum Iudæorum negotium Regiæ petitioni ſummo conatu repugnantium (ſemper enim Iudæis inuiſum fuit ſanctæ Inquiſitionis Tribunal, quod hodierna quoque die nonnulli iniquè ferunt: vtrùm eadem, an diuerſa intentione, ipſi videant) diu, ac ſæpe reluctaretur, ægrè tandem conceſſit in forma iuris, anno 1531. 16. Kalend. Ianuarij.

Poſt hanc conceſſionem, ſtatim, anno 1533. ge-

neralem commissorum aduersus Fidem Catholicam criminum indulgentiam obtinuerunt ab eodem Clemente VII. quæ tunc suum non est sortita effectum. Mortuo tamen Clemente, à Paulo III. qui ei in Pontificatu successit, importunis precibus, assidua negotiatione, iis etiam qui effectui intento erga incorruptum Pontificem, auxilium, ac patrocinium præstare poterant, obtinuerunt, anno 1534. vt, & Lusitaniæ Inquisitores in ea forma, qua ad id vsque tempus vtebantur, suspenderentur, & anno sequenti 1535. generalem indulgentiam adepti sunt, quæ priùs à Clemente concessa fuerat. Hinc ergo effectum est (cùm huiusmodi indulgentiam non ad criminum correctionem, sed ad laxiorem Iudaicis ritibus intendendi licentiam, postulassent, sicut rei probauit euentus) vt Iudaismus magis, ac magis serperet, sicut ipsemet Pontifex posteà testatus est in suis literis datis 15. die Iulij 1547. quibus nonnullas immunitates, quas eisdem concesserat, quibus ipsi vtebantur, eorum malitia offensus reuocat.

Interim cum præfatus Dominus Rex Ioannes III. Fidei negotia in dies ruere, ac deteriùs habere, Summumque Pontificem ea quodammodo non curare, adhibito Inquisitionis remedio, in ea forma, quæ rebus conuenientior erat: ad eumdem Pontificem literas dedit, sancto quo ardebat zelo dignissimas, quibus eum certiorem reddebat, se tum coram prædecessore suo Clemente VII. tum etiam coram ipso de hac re per quindecim annos summa solicitudine egisse. Quibus literis, rationibusque in eisdem contentis, Summus Pontifex permotus, præfato Regi Bullam Inquisitionis, anno Domini 1536. concessit.

ſit. Ex quo tempore ad nos vſque ſacrum hoc Inquiſitionis Tribunal, Inquiſitoríſque Generalis munus in hoc Regno continua ſucceſſione peruenit, vt ex dicendis manifeſtum erit.

§. I.

Series Inquiſitorum Generalium Luſitaniæ.

I. PRimus igitur Generalis Inquiſitoris officium obtinuit D. Fr. Didacus de Sylua, Illuſtriſſimus Septæ Epiſcopus, & præfati Regis Ioannis III. à ſacris confeſſionibus, qui poſteà Archiepiſcopus Bracharenſis Hiſpaniarum Primas effectus fuit. Donatus eſt hac dignitate ab eodem Pontifice Maximo Paulo III. in præfata Bulla 23. die Maij, 1536. quam 5 die Octobris eiuſdem anni acceptauit, & qua vſque ad decimam diem menſis Iulij anni 1539. functus eſt. Tunc enim propter ætatis iam prouectæ labores, ſuiq́ue præſulatus negotia, præfatam dignitatem ſponte reliquit, vt iuxta eiuſdem Bullæ tenorem, illam alteri, quem eligeret, Rex ipſe conferret.

Ex quo ordine dictus D. Fr. Didacus de Sylua fuerit aſſumptus, an ex familia Minimorum S. Franciſci de Paula, an Minorum S. Franciſci Aſſiſienſis prouinciæ Pietatis Capucinorum, dubitari poteſt. Literæ Apoſtolicæ teſtantur ipſum fuiſſe ex Ordine Minimorum. Clemens VII. in Bulla, in qua prædictum D. Fr. Didacum Inquiſitorem in hoc Regno conſtituit, anno Domini 1531. die 17. Decemb ita ait: *Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Didaco de Sylua Ordinis Minimorum S. Franciſci de Paula*

ſalutem,&c. Et in alia Bulla anno 1532. die 13. Ianuarij, in qua eidem præcepit ſub excommunicationis pœna, vt officium Inquiſitoris acceptet, eadem formalia verba repetit.

Fuiſſe verò ex Religione Minorũ, affirmant Fr. Antonius Daça 4.*part. Chron. fratrum Minorum lib.* 1. *c.*16 Fr.Franciſcus Gonzaga *de origine ſeraphica Relig.* 2.*part.fol.*945.*ſub tit.Prouinciæ Pietatis.*Param. *de orig.Inquiſit.lib.*2.*tit.*2.*c.*15. *nu.*8. aſſerit fuiſſe Diſcalceatum Ordinis Sancti Franciſci Aſſiſienſis.

Profeſſionem emiſiſſe in prouincia Pietatis, probant fratres eiuſdem prouinciæ ex conſtanti inter eos traditione: aſſeruntque dictum D.Fr. Didacum, dum eſſet in ſæculo, extitiſſe Senatorem ſupremi Senatus Regij, vulgò *Tribunal palatij* dicitur; quo munere ſponte relicto, habitum in dicta prouincia ſuſcepiſſe, in eaque emiſiſſe profeſſionem; deinde à Rege Ioanne tertio in ſuum Confeſſarium fuiſſe aſſumptum; poſtea Epiſcopum Septenſem, deinde Inquiſitorem Generalem, tandem Archiepiſcopum Bracharenſem creatum.

Confirmant hanc ſententiam. Primò, ex eo quòd in aula Palatij Bracharenſium Epiſcoporum, vbi eorum effigies ſunt depictæ, ipſe D.Fr.Didacus in habitu fratrum Minorum Capucinorum cernitur, ac in ſepulchro quo cõtinetur, inuentus eſt fune accinctus.

Secundò, quia dictus D.Fr. Didacus natus fuit in pago, *Alaeanoua* dicto, prope oppidum Couilham Egæditanenſis diœceſis, & renunciatio Epiſcopatu Septenſi, in eodem pago ædes ædificauit, in quibus vixit per aliquot annos; ac etiam, vt patriam ſuam nobilitaret, in loco proximo, qui *Deixo* dicitur, facel-

lum Beatæ Virginis Mariæ in conuentum fratrum prouinciæ Pietatis mutauit anno 1526.

Tertiò, quoniam non facilè quis sibi suadebit, nusquam in hoc Regno commorantibus Religiosis S.Francisci de Paula, D. Fr. Didacum suscipiendi habitum Religionis gratiâ in aliud Regnum transisse; nec si hoc faceret, inde à prudentissimo Rege vocari in Confessarium; cùm in Lusitania essent Religiones satis supérque reformatæ, ac Religiosi virtute, ac literis conspicui.

2 Generalis Inquisitoris munus secundo loco obtinuit Serenissimus Lusitaniæ Infans Henricus eiusdem Regis frater Cardinalis tit. Sanctorum quatuor Coronatorum; atque in eodem Regno Legatus à Latere, eo tempore Bracharensis Archiepiscopus, ad hanc dignitatem ab eodem Rege Ioanne tertio ex vi dictæ Bullæ electus est 20. die Iunij eiusdem anni 1539. Anno autem sequenti, videlicet 1540. die 10. Maij idem Pontifex ad eumdem Regem Apostolicas literas de rebus ad Inquisitionem pertinentibus dedit, quibus præfatum Regem, cùm Inquisitionis Tribunali in suis Regnis admisit, fiscum acceptare noluisse testatur, refértque eumdem Regem in perpetuum renuntiasse, quidquid sibi ex hæreticorum bonis posset contingere, cùm non lucri cupiditate, sed iustitiæ zelo, ac Christianæ Religionis conseruandæ desiderio Inquisitionis Tribunal in suis regnis institui curasset. Digna profectò tanto Rege cogitatio, atque omni laude in toto orbe commendanda! Idem Summus Pontifex Paulus tertius die 16. Iunij 1547. Cardinali Infanti præfato secundam Bullam concessit, qua de nouo concedebatur potestas ad proceden-

dum in causis Fidei, & ad supremum Generalis Inquisitionis Concilium instituendum.

Hic Serenissimus Princeps in huius Lusitaniæ Regni gubernatione Sebastiano Regi nepoti suo anno Domini 1578. mense Augusto hæreditario iure successit. Nec statim Generalis Inquisitoris officium à se abdicauit, sed per quindecim ferè menses retinuit; vt Inquisitoris officio Regalis dignitas non deesset, omnibusque fieret conspicuum, Regis officium cum officio Inquisitoris mirificè conuenire, alterumque ab altero adiuuari. Nam Fidei integritas Regi, & Regno stabilimentum est singulare, sicut ipsius corruptio vtrisque certam minatur ruinam. Quemadmodum igitur olim in vno homine Regalis dignitas, & Sacerdotalis simul inueniebantur: sic Rex piissimus piè etiam Sacerdotalem & Inquisitoriam dignitatem cum Regio diademate copulauit. Vt Rex Regno moderabatur; vt Generalis Inquisitor bonum Inquisitionis summoperè curabat, leges ac ordinationes in eius vtilitatem, & iustum procedendi modum condebat; quorum principium erat: *Ego Rex tanquam Inquisitor Generalis præcipio, &c.* vt Sacerdos sacrum Missæ sacrificium faciebat: cui celebranti in hac ciuitate, tum in conuentu S. Francisci prouinciæ Portugalliæ, tum in oratorio ædium parentum meorum, vbi Rex ipse eo tempore degebat, cùm adhuc essem puerulus Regali ministerio addictus, sæpe interfui. Itaque hic vnus Rex, Sacerdos, Cardinalis, Legatus à Latere, ac Generalis Inquisitor.

3 Tertio loco ad Inquisitoris Generalis dignitatem ascendit Illustrissimus D. Emmanuel Menezius Conimbricensis Episcopus, qui Infantis Cardinalis

Henrici

Henrici coadiutor, futurusque successor fuit literis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. Morte tamen præuentus, hoc munus non exercuit. Obiit enim viuente adhuc præfato Infante Cardinali.

4 Quartus Generalis Inquisitor, Illustrissimus D. Georgius de Almeida Vlyssiponensis Archiepiscopus, Archiabbatiæ Abbas, Lusitaniæque Gubernator; ab eodem Summo Pontifice Gregorio XIII. creatus est 27 Decembris, 1579.

5 Quinto loco, Serenissimus Cardinalis Albertus tit. Sanctæ Crucis in Ierusalem, Legatus à latere Lusitaniæ, Archidux Austriæ, Imperatoris Maximiliani filius, eoque tempore eiusdem Lusitaniæ Gubernator, Generalis Inquisitoris dignitatem obtinuit deferente Sixto V. Pontifice Maximo, die 25. Ianuarij. 1586.

6 Sextus Generalis Inquisitor à Clemente VIII. Pontifice Maximo, Illustrissimus D. Antonius de Mattos de Noronha, Episcopus Heluensis inauguratus est die 12. Iulij, 1596.

7 Septimo loco supremo Inquisitionis Concilio Illustrissimus Visensis Episcopus D. Georgius de Attaide, Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ & domus Regiæ, totiusque Curiæ Lusitanæ, & Archiabbatiæ perpetuus Commendatarius, Philippi Lusitaniæ Regis primi, eiusdemque Regis ex supremis Consiliariis in Regia Hispaniæ Curia, annuente Clemente VIII. Pontifice Maximo, Inquisitor Generalis effectus est 7. die Februarij 1600. A prædicto tamen Rege grauibus in Castella negotiis addictus, ad huius muneris possessionem non peruenit.

8 Octauus Inquisitor Generalis ab eodem Clemente

mente VIII. declaratus est D.Alexander, potentissimi Regis Emmanuelis pronepos, Eborensis Archiepiscopus 29. Iulij, 1602.

9 Nonus ad idem Inquisitoris munus assumptus est Illustrissimus Episcopus Leiriensis, priùs Angrensis, D.Petrus de Castilho, Regiæ Capellæ Philippi II. Lusitaniæ Regis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ, domus Regiæ, & totius Curiæ Lusitanæ, bisque eiusdem Regni Prorex, eodem Summo Pontifice Clemente deferente, 24. Augusti, anni 1604. Huius Inquisitoris Generalis tempore, anno Domini 1614. die 24. Septembris potentissimus Hispaniarum Monarcha Philippus, Lusitaniæque Rex huius nominis secundus prouinciæ Portugalliæ Ordinis Prædicatorum Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominici, primi Christiani orbis Inquisitoris, perpetuum in Concilio supremo Inquisitionis locum liberaliter concessit.

10 Decimus Generalis Inquisitor Illustrissimus D. Ferdinandus Martins Mascarenhas, Episcopus Algarbiensis supremi *Consilij Status*, vt vocant, Regis Philippi Lusitaniæ tertij Consiliarius à Paulo V. institutus fuit 4. die Iulij 1616.

11 Vndecimum Generalem Inquisitorem, tanto loco dignum, tali tempori necessarium, tantis, talibúsque prædecessoribus similem, à Regia, Catholicáque Maiestate iam nominatum habemus Illustrissimum D.D. Franciscum de Castro, Egæditanensem Episcopum, olim Conimbricensis Academiæ Rectorem, ac Tribunalis Conscientiæ Præfectum, à SS. D N. Vrbano VIII. creandum.

§. 2. In

§. 2:

Institutio supremi Generalis Inquisitionis Consilij, & eiusdem Deputati, seu Consiliarij.

POstquam præfatus D.Fr.Didacus de Sylua Generalis Inquisitoris officium obtinuit in ciuitate Eborensi, statim die 10. Octobris 1556. quatuor simul supremæ Generalis Inquisitionis Deputatos, seu Consiliarios creauit, quibus totum Inquisitionis negotium peragebat, videlicet:

1 Rodericum Lopez de Carualho, vtriusque iuris Doctorem, Protonotarium Apostolicum, & Ecclesiæ Eborensis Canonicum.

2 Ioannem de Mello Iuris Pontificij Doctorem, qui postea factus est Silvensis, seu Algarbiensis Episcopus, tandemque Archiepiscopus Eborensis. Hi duo die 17. Iunij 1561. iterum ad generale Concilium Inquisitionis vocati sunt à Serenissimo Cardinali Henrico.

3 Gundisaluum Pinheiro, Sacrorum Canonum Licentiatum, Canonicum Eborensem.

4 Antonium Rodericum de Monsancto, vtriusque iuris Doctorem.

A serenissimo Cardinali Henrico creati sunt 16. die Iunij, 1539:

5 FRater Ioannes Suarius Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, sacræ Theologiæ Magister, qui ad Episcopatum Conimbricensem postea euectus fuit.

6 Ro

6 Rodericus Gomezius Pinheiro, Doctor Canonista, postea Angrensis Episcopus.

7 Antonius de Leano, Canonum Doctor, die 16. Decembr. 1541.

8 Emmanuel Falcão, Iuris Canonici Licentiatus, die 3. Iunij, 1542.

9 Georgius Gundisaluus, Canonum Baccalaureus, die 6. Augusti, 1546.

Ex vi secundæ Bullæ Pauli III. eidem Serenissimo Cardinali concessæ, alij creati sunt Consiliarij Deputati, qui omnes Regis posthac sunt à Consiliis.

10 D. Emmanuel Menezius, sacrorum Canonum Doctor, Regiæ Capellæ Decanus, Regiusque Consiliarius 12. die Iunij, 1569. Hic postea, vt dictum est, Conimbricensis Episcopus, eiusdemque Cardinalis Infantis coadiutor, ac futurus successor fuit.

11 Martinus Gundisaluus de Camera, Doctor Theologus, Regiæ Conscientiæ Tribunali, Regioque Palatio Præfectus, item à *Consiliis status*, vt vocant, Catholicæ Maiestatis die 13. Iunij, 1569.

12 Ambrosius Campellus Sacrorum Canonum Doctor 14. Iunij 1569.

13 Emmanuel de Quadros, in sacris Canonibus Licentiatus, Regius Consiliarius 14. Decemb. 1570. Postea Episcopus Egæditanensis.

14 Paulus Alphonsus Canonum Doctor, Palatij Regij Senator, Regiúsque Consiliarius, 8. die Iunij, 1577.

15 D. Michaël de Castro, Doctor Theologus, ex Inqui

Inquisitore Vlyssiponensi 3. Septembris 1577. Postea Visensis Episcopus, deinde Vlyssiponensis Archiepiscopus, & Prorex, iterúmque Lusitaniæ Gubernator.

16 Antonius Telles Menezius. Doctor Canonista, ex Inquisitore Vlyssiponensi 3. Sepaembr. 1577. Postea Lamecensis Episcopus.

17 Georgius Serrão è Societate Iesu 5. Ianuarij, 1579.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

18 ANtonius de Mendoça, in sacris Canonibus Licentiatus 3. die Augusti 1579. Hic locum hunc supremi Inquisitionis Concilij sponte demisit; Conimbricensisque Academiæ Rector creatus est, Tribunalíque Conscientiæ præfuit.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

19 DIdacus de Sousa, Canonum Doctor, Inquisitor Conimbricensis, & Vlyssiponensis 12 Ianuarij 1589. Is postea ad Episcopatum Mirandæ deinde verò ad Eborensem Archiepiscopatum ascendit.

20 Marcus Teixeira, Canonum etiam Doctor, Senator domus Supplicationis, Tribunalisque Conscientiæ Deputatus 9. die Iunij 1592

21 D. Antonius de Mattos de Noronha, Helvensis Episcopus die 23. Nouembris 1592. Is postea 7. Augusti 1593 cùm Serenissimus Cardinalis Albertus à Regno hoc abesset, Generali Concilio præfuit

ex speciali commissione ipso Serenissimo facta, & statim Inquisitoris Generalis dignitatem adeptus est, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

22 Bartholomæus de Affonseca, Canonum Doctor, Indiæ Orientalis, & Conimbricēsis Inquisitor 3. die Februarij 1598.

23 Martinus Alphonsus de Mello, Doctor Theologus, & Eborensis Inquisitor 11. Februarij 1598. Postea Episcopus Lamecensis.

24 Rodericus Pirez da Veiga, Conimbricensis, & Eborensis Inquisitor, Canonum Baccalaureus 7. Augusti 1598. Postea Heluensis Episcopus.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

25 Emmanuel Aluarez Tauares, in sacris Canonibus Licentiatus, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

26 Antonius Diaz Cardozo, etiam in Canonibus Licentiatus, Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

27 Saluator de Mesquita, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 25. Aprilis 1611.

28 D. Frater Christophorus de Affonseca, ex Ordine sanctissimæ Trinitatis, Episcopus Nicomediæ, qui Ecclesiæ de Thomar præfuerat 3. Ianuar. 1612.

29 Fr. Emmanuel Coelho, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister, Regius Concionator,

tor, olim librorum Censor, & sancti Officij Qualificator, qui primus locum Generalis Concilij Inquisitionis obtinuit prouinciæ nostræ Portugalliæ à Catholico Rege Hispaniarum Monarcha Philippo, Lusitaniæque huius nominis secundo in perpetuum concessum die 30. Octobris, 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

30 IOannes Aluarez Brandão, Doctor Canonista, olim Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 20 Augusti 1617.

31 Gaspar Pereira, Doctor item Canonista, Regij Tribunalis Conscientiæ Deputatus, olim Eborensis, & Conimbricensis Inquisitor 8. die Septembris 1617.

32 D. Franciscus de Bragança, in sacris Canonibus Baccalaureus generalis in hoc regno Bullæ Cruciatæ Commissarius, Inquisitionis Vlyssiponensis, Deputatus 8. Septembris 1617. Postea supremi Regij Consilij in Castella Consiliarius.

33. D. Ioannes de Sylua, Doctor Theologus Vlyssiponensis Inquisitionis Deputatus, Regius Consiliarius, & Catholicæ Maiestatis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ domus regiæ, & totius Curiæ Lusitanæ, 11. Martii. 1622.

34 Fr. Ioannes de Portugal, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister, secundus locum perpetuum, quo in supremo Inquisitionis Concilio Prædicatorum Ordo dono regis Philippi II. gaudet, obtinuit 19. Maii 1622. postea Episcopus Visensis.

neralem commissorum aduersus Fidem Catholicam criminum indulgentiam obtinuerunt ab eodem Clemente VII. quæ tunc suum non est sortita effectum. Mortuo tamen Clemente, à Paulo III. qui ei in Pontificatu successit, importunis precibus, assidua negotiatione, iis etiam qui effectui intento erga incorruptum Pontificem, auxilium, ac patrocinium præstare poterant, obtinuerunt, anno 1534. vt, & Lusitaniæ Inquisitores in ea forma, qua ad id vsque tempus vtebantur, suspenderentur, & anno sequenti 1535. generalem indulgentiam adepti sunt, quæ priùs à Clemente concessa fuerat. Hinc ergo effectum est (cùm huiusmodi indulgentiam non ad criminum correctionem, sed ad laxiorem Iudaicis ritibus intendendi licentiam, postulassent, sicut rei probauit euentus) vt Iudaismus magis, ac magis serperet, sicut ipsemet Pontifex posteà testatus est in suis literis datis 15. die Iulij 1547. quibus nonnullas immunitates, quas eisdem concesserat, quibus ipsi vtebantur, eorum malitia offensus reuocat.

Interim cum præfatus Dominus Rex Ioannes III. Fidei negotia in dies ruere, ac deteriùs habere, Summumque Pontificem ea quodammodo non curare, adhibito Inquisitionis remedio, in ea forma, quæ rebus conuenientior erat: ad eumdem Pontificem literas dedit, sancto quo ardebat zelo dignissimas, quibus eum certiorem reddebat, se tum coram prædecessore suo Clemente VII. tum etiam coram ipso de hac re per quindecim annos summa solicitudine egisse. Quibus literis, rationibusque in eisdem contentis, Summus Pontifex permotus, præfato Regi Bullam Inquisitionis, anno Domini 1536. concessit.

ſit. Ex quo tempore ad nos vſque ſacrum hoc Inquiſitionis Tribunal, Inquiſitoriſque Generalis munus in hoc Regno continua ſucceſſione peruenit, vt ex dicendis manifeſtum erit.

§. I.

Series Inquiſitorum Generalium Luſitaniæ.

I. PRimus igitur Generalis Inquiſitoris officium obtinuit D. Fr. Didacus de Sylua, Illuſtriſſimus Septæ Epiſcopus, & præfati Regis Ioannis III. à ſacris confeſſionibus, qui poſteà Archiepiſcopus Bracharenſis Hiſpaniarum Primas effectus fuit. Donatus eſt hac dignitate ab eodem Pontifice Maximo Paulo III. in præfata Bulla 23. die Maij, 1536. quam 5 die Octobris eiuſdem anni acceptauit, & qua vſque ad decimam diem menſis Iulij anni 1539. functus eſt. Tunc enim propter ætatis iam prouectæ labores, ſuique præſulatus negotia, præfatam dignitatem ſponte reliquit, vt iuxta eiuſdem Bullæ tenorem, illam alteri, quem eligeret, Rex ipſe conferret.

Ex quo ordine dictus D. Fr. Didacus de Sylua fuerit aſſumptus, an ex familia Minimorum S. Franciſci de Paula, an Minorum S. Franciſci Aſſiſienſis prouinciæ Pietatis Capucinorum, dubitari poteſt. Literæ Apoſtolicæ teſtantur ipſum fuiſſe ex Ordine Minimorum. Clemens VII. in Bulla, in qua prædictum D. Fr. Didacum Inquiſitorem in hoc Regno conſtituit, anno Domini 1531. die 17. Decemb ita ait: *Clemens Epiſcopus ſeruus ſeruorum Dei, dilecto filio Didaco de Sylua Ordinis Minimorum S. Franciſci de Paula*

 ſalutem,

salutem,&c. Et in alia Bulla anno 1532. die 13. Ianuarij, in qua eidem præcepit sub excommunicationis pœna, vt officium Inquisitoris acceptet, eadem formalia verba repetit.

Fuisse verò ex Religione Minorũ, affirmant Fr. Antonius Daça 4.*part. Chron. fratrum Minorum lib.* 1. *c.*16 Fr. Franciscus Gonzaga *de origine seraphica Relig.* 2.*part.fol.*945.*sub tit. Prouincia Pietatis.* Param. *de orig. Inquisit. lib.*2. *tit.*2.*c.*15. *nu.*8. asserit fuisse Discalceatum Ordinis Sancti Francisci Assisiensis.

Professionem emisisse in prouincia Pietatis, probant fratres eiusdem prouincię ex constanti inter eos traditione: asseruntque dictum D.Fr. Didacum, dum esset in sæculo, extitisse Senatorem supremi Senatus Regij, vulgò *Tribunal palatij* dicitur; quo munere sponte relicto, habitum in dicta prouincia suscepisse, in eaque emisisse professionem; deinde à Rege Ioanne tertio in suum Confessarium fuisse assumptum; postea Episcopum Septensem, deinde Inquisitorem Generalem, tandem Archiepiscopum Bracharensem creatum.

Confirmant hanc sententiam. Primò, ex eo quòd in aula Palatij Bracharensium Episcoporum, vbi eorum effigies sunt depictæ, ipse D.Fr.Didacus in habitu fratrum Minorum Capucinorum cernitur, ac in sepulchro quo cõtinetur, inuentus est fune accinctus.

Secundò, quia dictus D.Fr. Didacus natus fuit in pago, *Alaea noua* dicto, prope oppidum Couilham Egæditanensis diœcesis, & renunciatio Episcopatu Septensi, in eodem pago ædes ædificauit, in quibus vixit per aliquot annos; ac etiam, vt patriam suam nobilitaret, in loco proximo, qui *Deixo* dicitur, sacel-

lum

lum Beatæ Virginis Mariæ in conuentum fratrum prouinciæ Pietatis mutauit anno 1526.

Tertiò, quoniam non facilè quis sibi suadebit, nusquam in hoc Regno commorantibus Religiosis S.Francisci de Paula, D. Fr. Didacum suscipiendi habitum Religionis gratiá in aliud Regnum transisse; nec si hoc faceret, inde à prudentissimo Rege vocari in Confessarium; cùm in Lusitania essent Religiones satis supérque reformatæ, ac Religiosi virtute, ac literis conspicui.

2 Generalis Inquisitoris munus secundo loco obtinuit Serenissimus Lusitaniæ Infans Henricus eiusdem Regis frater Cardinalis tit. Sanctorum quatuor Coronatorum; atque in eodem Regno Legatus à Latere, eo tempore Bracharensis Archiepiscopus, ad hanc dignitatem ab eodem Rege Ioanne tertio ex vi dictæ Bullæ electus est 20. die Iunij eiusdem anni 1539. Anno autem sequenti, videlicet 1540. die 10. Maij idem Pontifex ad eumdem Regem Apostolicas literas de rebus ad Inquisitionem pertinentibus dedit, quibus præfatum Regem, cùm Inquisitionis Tribunali in suis Regnis admisit, fiscum acceptare noluisse testatur, refértque eumdem Regem in perpetuum renuntiasse, quidquid sibi ex hæreticorum bonis posset contingere, cùm non lucri cupiditate, sed iustitiæ zelo, ac Christianæ Religionis conseruandæ desiderio Inquisitionis Tribunal in suis regnis institui curasset. Digna profectò tanto Rege cogitatio, atque omni laude in toto orbe commendanda! Idem Summus Pontifex Paulus tertius die 16. Iunij 1547. Cardinali Infanti præfato secundam Bullam concessit, qua de nouo concedebatur potestas ad proceden-

dum in causis Fidei, & ad supremum Generalis Inquisitionis Concilium instituendum.

Hic Serenissimus Princeps in huius Lusitaniæ Regni gubernatione Sebastiano Regi nepoti suo anno Domini 1578. mense Augusto hæreditario iure successit. Nec statim Generalis Inquisitoris officium à se abdicauit, sed per quindecim ferè menses retinuit; vt Inquisitoris officio Regalis dignitas non deesset, omnibusque fieret conspicuum, Regis officium cum officio Inquisitoris mirificè conuenire, alterumque ab altero adiuuari. Nam Fidei integritas Regi, & Regno stabilimentum est singulare, sicut ipsius corruptio vtrisque certam minatur ruinam. Quemadmodum igitur olim in vno homine Regalis dignitas, & Sacerdotalis simul inueniebantur: sic Rex piissimus piè etiam Sacerdotalem & Inquisitoriam dignitatem cum Regio diademate copulauit. Vt Rex Regno moderabatur; vt Generalis Inquisitor bonum Inquisitionis summoperè curabat, leges ac ordinationes in eius vtilitatem, & iustum procedendi modum condebat; quorum principium erat: *Ego Rex tanquam Inquisitor Generalis præcipio, &c.* vt Sacerdos sacrum Missæ sacrificium faciebat: cui celebranti in hac ciuitate, tum in conuentu S. Francisci prouinciæ Portugalliæ, tum in oratorio ædium parentum meorum, vbi Rex ipse eo tempore degebat, cùm adhuc essem puerulus Regali ministerio addictus, sæpe interfui. Itaque hic vnus Rex, Sacerdos, Cardinalis, Legatus à Latere, ac Generalis Inquisitor.

3 Tertio loco ad Inquisitoris Generalis dignitatem ascendit Illustrissimus D. Emmanuel Menezius Conimbricensis Episcopus, qui Infantis Cardinalis Henrici

Henrici coadiutor, futurusque successor fuit literis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. Morte tamen præuentus, hoc munus non exercuit. Obiit enim viuente adhuc præfato Infante Cardinali.

4 Quartus Generalis Inquisitor, Illustrissimus D. Georgius de Almeida Vlyssiponensis Archiepiscopus, Archiabbatiæ Abbas, Lusitaniæque Gubernator; ab eodem Summo Pontifice Gregorio XIII. creatus est 27 Decembris, 1579.

5 Quinto loco, Serenissimus Cardinalis Albertus tit. Sanctæ Crucis in Ierusalem, Legatus à latere Lusitaniæ, Archidux Austriæ, Imperatoris Maximiliani filius, eoque tempore eiusdem Lusitaniæ Gubernator, Generalis Inquisitoris dignitatem obtinuit deferente Sixto V. Pontifice Maximo, die 25. Ianuarij. 1586.

6 Sextus Generalis Inquisitor à Clemente VIII. Pontifice Maximo, Illustrissimus D. Antonius de Mattos de Noronha, Episcopus Heluensis inauguratus est die 12. Iulij, 1596.

7 Septimo loco supremo Inquisitionis Concilio Illustrissimus Visensis Episcopus D. Georgius de Attaide, Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ & domus Regiæ, totiusque Curiæ Lusitanæ, & Archiabbatiæ perpetuus Commendatarius, Philippi Lusitaniæ Regis primi, eiusdemque Regis ex suprimis Consiliariis in Regia Hispaniæ Curia, annuente Clemente VIII. Pontifice Maximo, Inquisitor Generalis effectus est 7. die Februarij 1600. A prædicto tamen Rege grauibus in Castella negotiis addictus, ad huius muneris possessionem non peruenit.

8 Octauus Inquisitor Generalis ab eodem Clemente

mente VIII. declaratus est D. Alexander, potentissimi Regis Emmanuelis pronepos, Eborensis Archiepiscopus 29. Iulij, 1602.

9 Nonus ad idem Inquisitoris munus assumptus est Illustrissimus Episcopus Leiriensis, priùs Angrensis, D. Petrus de Castilho, Regiæ Capellæ Philippi II. Lusitaniæ Regis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ, domus Regiæ, & totius Curiæ Lusitanæ, bisque eiusdem Regni Prorex, eodem Summo Pontifice Clemente deferente, 24. Augusti, anni 1604. Huius Inquisitoris Generalis tempore, anno Domini 1614. die 24. Septembris potentissimus Hispaniarum Monarcha Philippus, Lusitaniæque Rex huius nominis secundus prouinciæ Portugalliæ Ordinis Prædicatorum Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominici, primi Christiani orbis Inquisitoris, perpetuum in Concilio supremo Inquisitionis locum liberaliter concessit.

10 Decimus Generalis Inquisitor Illustrissimus D. Ferdinandus Martins Mascarenhas, Episcopus Algarbiensis supremi *Consilij Status*, vt vocant, Regis Philippi Lusitaniæ tertij Consiliarius à Paulo V. institutus fuit 4. die Iulij 1616.

11 Vndecimum Generalem Inquisitorem, tanto loco dignum, tali tempori necessarium, tantis, talibúsque prædecessoribus similem, à Regia, Catholicáque Maiestate iam nominatum habemus Illustrissimum D. D. Franciscum de Castro, Egæditanensem Episcopum, olim Conimbricensis Academiæ Rectorem, ac Tribunalis Conscientiæ Præfectum, à SS. D. N. Vrbano VIII. creandum.

§. 2. In

§. 2.

Institutio supremi Generalis Inquisitionis Consilij, & eiusdem Deputati, seu Consiliarij.

POstquam præfatus D.Fr.Didacus de Sylua Generalis Inquisitoris officium obtinuit in ciuitate Eborensi, statim die 10. Octobris 1556. quatuor simul supremæ Generalis Inquisitionis Deputatos, seu Consiliarios creauit, quibus totum Inquisitionis negotium peragebat, videlicet:

1 Rodericum Lopez de Carualho, vtriusque iuris Doctorem, Protonotarium Apostolicum, & Ecclesiæ Eborensis Canonicum.

2 Ioannem de Mello Iuris Pontificij Doctorem, qui postea factus est Silnensis, seu Algarbiensis Episcopus, tandemque Archiepiscopus Eborensis. Hi duo die 17. Iunij 1561. iterum ad generale Concilium Inquisitionis vocati sunt à Serenissimo Cardinali Henrico.

3 Gundisaluum Pinheiro, Sacrorum Canonum Licentiatum, Canonicum Eborensem.

4 Antonium Rodericum de Monsancto, vtriusque iuris Doctorem.

A Serenissimo Cardinali Henrico creati sunt 16. die Iunij, 1539.

5 FRater Ioannes Suarius Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, sacræ Theologiæ Magister, qui ad Episcopatum Conimbricensem postea euectus fuit.

6 Ro

6 Rodericus Gomezius Pinheiro, Doctor Canonista, postea Angrensis Episcopus.

7 Antonius de Leano, Canonum Doctor, die 16. Decembr. 1541.

8 Emmanuel Falcão, Iuris Canonici Licentiatus, die 3. Iunij, 1542.

9 Georgius Gundisaluus, Canonum Baccalaureus, die 6. Augusti, 1546.

Ex vi secundæ Bullæ Pauli III. eidem Serenissimo Cardinali concessæ, alij creati sunt Consiliarij Deputati, qui omnes Regis posthac sunt à Consiliis.

10 D. Emmanuel Menezius, sacrorum Canonum Doctor, Regiæ Capellæ Decanus, Regiusque Consiliarius 12. die Iunij, 1569. Hic postea, vt dictum est, Conimbricensis Episcopus, eiusdemque Cardinalis Infantis coadiutor, ac futurus successor fuit.

11 Martinus Gundisaluus de Camera, Doctor Theologus, Regiæ Conscientiæ Tribunali, Regioque Palatio Præfectus, item *à Consiliis status*, vt vocant, Catholicæ Maiestatis die 13. Iunij, 1569.

12 Ambrosius Campellus Sacrorum Canonum Doctor 14. Iunij 1569.

13 Emmanuel de Quadros, in sacris Canonibus Licentiatus, Regius Consiliarius 14. Decemb. 1570. Postea Episcopus Egæditanensis.

14 Paulus Alphonsus Canonum Doctor, Palatij Regij Senator, Regiúsque Consiliarius, 8. die Iunij, 1577.

15 D. Michaël de Castro, Doctor Theologus, ex Inqui

Inquisitore Vlyssiponensi 3. Septembris 1577: Postea Visensis Episcopus, deinde Vlyssiponensis Archiepiscopus, & Prorex, iterúmque Lusitaniæ Gubernator.

16 Antonius Telles Menezius. Doctor Canonista, ex Inquisitore Vlyssiponensi 3. Sepaembr. 1577. Postea Lamecensis Episcopus.

17 Georgius Serrão è Societate Iesu 5. Ianuarij, 1579.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

18 ANtonius de Mendoça, in sacris Canonibus Licentiatus 3. die Augusti 1579. Hic locum hunc supremi Inquisitionis Concilij sponte demisit; Conimbricensisque Academiæ Rector creatus est, Tribunalíque Conscientiæ præfuit.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

19 DIdacus de Sousa, Canonum Doctor, Inquisitor Conimbricensis, & Vlyssiponensis 12 Ianuarij 1589. Is postea ad Episcopatum Mirandæ deinde verò ad Eborensem Archiepiscopatum ascendit.

20 Marcus Teixeira, Canonum etiam Doctor, Senator domus Supplicationis, Tribunalisque Conscientiæ Deputatus 9. die Iunij 1592

21 D. Antonius de Mattos de Noronha, Heluensis Episcopus die 23. Nouembris 1592. Is postea 7. Augusti 1593 cùm Serenissimus Cardinalis Albertus à Regno hoc abesset, Generali Concilio præfuit

cx

ex speciali commissione ipso Serenissimo facta, & statim Inquisitoris Generalis dignitatem adeptus est, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

22 BArtholomæus de Affonseca, Canonum Doctor, Indiæ Orientalis, & Conimbricẽsis Inquisitor 3. die Februarij 1598.

23 Martinus Alphonsus de Mello, Doctor Theologus, & Eborensis Inquisitor 11. Februarij 1598. Postea Episcopus Lamecensis.

24 Rodericus Pirez da Veiga, Conimbricensis, & Eborensis Inquisitor, Canonum Baccalaureus 7. Augusti 1598. Postea Heluensis Episcopus.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

25 EMmanuel Aluarez Tauares, in sacris Canonibus Licentiatus, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

26 Antonius Diaz Cardozo, etiam in Canonibus Licentiatus, Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

27 Saluator de Mesquita, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 25. Aprilis 1611.

28 D. Frater Christophorus de Affonseca, ex Ordine sanctissimæ Trinitatis, Episcopus Nicomediæ, qui Ecclesiæ de Thomar præfuerat 3. Ianuar. 1612.

29 Fr. Emmanuel Coelho, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister, Regius Concionator,

tor, olim librorum Cenſor, & ſancti Officij Qualificator, qui primus locum Generalis Concilij Inquiſitionis obtinuit prouinciæ noſtræ Portugalliæ à Catholico Rege Hiſpaniarum Monarcha Philippo, Luſitaniæque huius nominis ſecundo in perpetuum conceſſum die 30. Octobris, 1614.

Ab Illuſtriſſimo D. Ferdinando Martins Maſcarenhas.

30 IOannes Aluarez Brandão, Doctor Canoniſta, olim Conimbricenſis, & Vlyſſiponenſis Inquiſitor 20 Auguſti 1617.

31 Gaſpar Pereira, Doctor item Canoniſta, Regij Tribunalis Conſcientiæ Deputatus, olim Eborenſis, & Conimbricenſis Inquiſitor 8. die Septembris 1617.

32 D. Franciſcus de Bragança, in ſacris Canonibus Baccalaureus generalis in hoc regno Bullæ Cruciatæ Commiſſarius, Inquiſitionis Vlyſſiponenſis, Deputatus 8. Septembris 1617. Poſtea ſupremi Regij Conſilij in Caſtella Conſiliarius.

33. D. Ioannes de Sylua, Doctor Theologus Vlyſſiponenſis Inquiſitionis Deputatus, Regius Conſiliarius, & Catholicæ Maieſtatis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ domus regiæ, & totius Curiæ Luſitanæ, 11. Martii. 1622.

34 Fr. Ioannes de Portugal, Ordinis Prædicatorum, ſacræ Theologiæ Magiſter, ſecundus locum perpetuum, quo in ſupremo Inquiſitionis Concilio Prædicatorum Ordo dono regis Philippi II. gaudet, obtinuit 19. Maii 1622. poſtea Epiſcopus Viſenſis.

salutem,&c. Et in alia Bulla anno 1532. die 13. Ianuarij, in qua eidem præcepit sub excommunicationis pœna, vt officium Inquisitoris acceptet, eadem formalia verba repetit.

Fuisse verò ex Religione Minorũ, affirmant Fr. Antonius Daça 4.*part. Chron. fratrum Minorum lib.* 1. *c.*16. Fr. Franciscus Gonzaga *de origine seraphica Relig.* 2.*part.fol.*945.*sub tit. Prouinciæ Pietatis.* Param. *de orig. Inquisit. lib.*2. *tit.*2.*c.*15. *nu.*8. asserit fuisse Discalceatum Ordinis Sancti Francisci Assisiensis.

Professionem emisisse in prouincia Pietatis, probant fratres eiusdem prouincię ex constanti inter eos traditione: asseruntque dictum D.Fr. Didacum, dum esset in sæculo, extitisse Senatorem supremi Senatus Regij, vulgò *Tribunal palatij* dicitur; quo munere sponte relicto, habitum in dicta prouincia suscepisse, in eaque emisisse professionem; deinde à Rege Ioanne tertio in suum Confessarium fuisse assumptum; postea Episcopum Septensem, deinde Inquisitorem Generalem, tandem Archiepiscopum Bracharensem creatum.

Confirmant hanc sententiam. Primò, ex eo quòd in aula Palatij Bracharensium Episcoporum, vbi eorum effigies sunt depictæ, ipse D.Fr. Didacus in habitu fratrum Minorum Capucinorum cernitur, ac in sepulchro quo cõtinetur, inuentus est fune accinctus.

Secundò, quia dictus D.Fr. Didacus natus fuit in pago, *Alaea noua* dicto, prope oppidum Couilham Egæditanensis diœcesis, & renunciatio Episcopatu Septensi, in eodem pago ædes ædificauit, in quibus vixit per aliquot annos; ac etiam, vt patriam suam nobilitaret, in loco proximo, qui *Deixo* dicitur, sacel-

lum

lum Beatæ Virginis Mariæ in conuentum fratrum prouinciæ Pietatis mutauit anno 1526.

Tertiò, quoniam non facilè quis sibi suadebit, nusquam in hoc Regno commorantibus Religiosis S.Francisci de Paula, D. Fr. Didacum suscipiendi habitum Religionis gratiâ in aliud Regnum transisse; nec si hoc faceret, inde à prudentissimo Rege vocari in Confessarium; cùm in Lusitania essent Religiones satis supérque reformatæ, ac Religiosi virtute, ac literis conspicui.

2 Generalis Inquisitoris munus secundo loco obtinuit Serenissimus Lusitaniæ Infans Henricus eiusdem Regis frater Cardinalis tit. Sanctorum quatuor Coronatorum; atque in eodem Regno Legatus à Latere, eo tempore Bracharensis Archiepiscopus, ad hanc dignitatem ab eodem Rege Ioanne tertio ex vi dictæ Bullæ electus est 20. die Iunij eiusdem anni 1539. Annò autem sequenti, videlicet 1540. die 10. Maij idem Pontifex ad eumdem Regem Apostolicas literas de rebus ad Inquisitionem pertinentibus dedit, quibus præfatum Regem, cùm Inquisitionis Tribunali in suis Regnis admisit, fiscum acceptare noluisse testatur, refértque eumdem Regem in perpetuum renuntiasse, quidquid sibi ex hæreticorum bonis posset contingere, cùm non lucri cupiditate, sed iustitiæ zelo, ac Christianæ Religionis conseruandæ desiderio Inquisitionis Tribunal in suis regnis instituí curasset. Digna profectò tanto Rege cogitatio, atque omni laude in toto orbe commendanda! Idem Summus Pontifex Paulus tertius die 16. Iunij 1547. Cardinali Infanti præfato secundam Bullam concessit, qua de nouo concedebatur potestas ad proceden-

dum in causis Fidei, & ad supremum Generalis Inquisitionis Concilium instituendum.

Hic Serenissimus Princeps in huius Lusitaniæ Regni gubernatione Sebastiano Regi nepoti suo anno Domini 1578. mense Augusto hæreditario iure successit. Nec statim Generalis Inquisitoris officium à se abdicauit, sed per quindecim ferè menses retinuit; vt Inquisitoris officio Regalis dignitas non deesset, omnibusque fieret conspicuum, Regis officium cum officio Inquisitoris mirificè conuenire, alterumque ab altero adiuuari. Nam Fidei integritas Regi, & Regno stabilimentum est singulare, sicut ipsius corruptio vtrisque certam minatur ruinam. Quemadmodum igitur olim in vno homine Regalis dignitas, & Sacerdotalis simul inueniebantur: sic Rex piissimus piè etiam Sacerdotalem & Inquisitoriam dignitatem cum Regio diademate copulauit. Vt Rex Regno moderabatur; vt Generalis Inquisitor bonum Inquisitionis summoperè curabat, leges ac ordinationes in eius vtilitatem, & iustum procedendi modum condebat; quorum principium erat: *Ego Rex tanquam Inquisitor Generalis præcipio, &c.* vt Sacerdos sacrum Missæ sacrificium faciebat: cui celebranti in hac ciuitate, tum in conuentu S. Francisci prouinciæ Portugalliæ, tum in oratorio ædium parentum meorum, vbi Rex ipse eo tempore degebat, cùm adhuc essem puerulus Regali ministerio addictus, sæpe interfui. Itaque hic vnus Rex, Sacerdos, Cardinalis, Legatus à Latere, ac Generalis Inquisitor.

3 Tertio loco ad Inquisitoris Generalis dignitatem ascendit Illustrissimus D. Emmanuel Menezius Conimbricensis Episcopus, qui Infantis Cardinalis Henrici

Henrici coadiutor, futurusque successor fuit literis Gregorij XIII. die 24. Februarij anni 1578. Morte tamen præuentus, hoc munus non exercuit. Obiit enim viuente adhuc præfato Infante Cardinali.

4 Quartus Generalis Inquisitor, Illustrissimus D. Georgius de Almeida Vlyssiponensis Archiepiscopus, Archiabbatiæ Abbas, Lusitaniæque Gubernator; ab eodem Summo Pontifice Gregorio XIII. creatus est 27 Decembris, 1579.

5 Quinto loco, Serenissimus Cardinalis Albertus tit. Sanctæ Crucis in Ierusalem, Legatus à latere Lusitaniæ, Archidux Austriæ, Imperatoris Maximiliani filius, eoque tempore eiusdem Lusitaniæ Gubernator, Generalis Inquisitoris dignitatem obtinuit deferente Sixto V. Pontifice Maximo, die 25. Ianuarij.1586.

6 Sextus Generalis Inquisitor à Clemente VIII. Pontifice Maximo, Illustrissimus D. Antonius de Mattos de Noronha, Episcopus Heluensis inauguratus est die 12. Iulij, 1596.

7 Septimo loco supremo Inquisitionis Concilio Illustrissimus Visensis Episcopus D. Georgius de Attaide, Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ & domus Regiæ, totiusque Curiæ Lusitanæ, & Archiabbatiæ perpetuus Commendatarius, Philippi Lusitaniæ Regis primi, eiusdemque Regis ex suprimis Consiliariis in Regia Hispaniæ Curia, annuente Clemente VIII. Pontifice Maximo, Inquisitor Generalis effectus est 7. die Februarij 1600. A prædicto tamen Rege grauibus in Castella negotiis addictus, ad huius muneris possessionem non peruenit.

8 Octauus Inquisitor Generalis ab eodem Clemente

mente VIII. declaratus est D. Alexander, potentissimi Regis Emmanuelis pronepos, Eborensis Archiepiscopus 29. Iulij, 1602.

9 Nonus ad idem Inquisitoris munus assumptus est Illustrissimus Episcopus Leiriensis, priùs Angrensis, D. Petrus de Castilho, Regiæ Capellæ Philippi II. Lusitaniæ Regis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ, domus Regiæ, & totius Curiæ Lusitanæ, bisque eiusdem Regni Prorex, eodem Summo Pontifice Clemente deferente, 24. Augusti, anni 1604. Huius Inquisitoris Generalis tempore, anno Domini 1614. die 24. Septembris potentissimus Hispaniarum Monarcha Philippus, Lusitaniæque Rex huius nominis secundus prouinciæ Portugalliæ Ordinis Prædicatorum Sanctissimi Patriarchæ nostri Dominici, primi Christiani orbis Inquisitoris, perpetuum in Concilio supremo Inquisitionis locum liberaliter concessit.

10 Decimus Generalis Inquisitor Illustrissimus D. Ferdinandus Martins Mascarenhas, Episcopus Algarbiensis supremi *Consilij status*, vt vocant, Regis Philippi Lusitaniæ tertij Consiliarius à Paulo V. institutus fuit 4. die Iulij 1616.

11 Vndecimum Generalem Inquisitorem, tanto loco dignum, tali tempori necessarium, tantis, talibúsque prædecessoribus similem, à Regia, Catholicáque Maiestate iam nominatum habemus Illustrissimum D.D. Franciscum de Castro, Egæditanensem Episcopum, olim Conimbricensis Academiæ Rectorem, ac Tribunalis Conscientiæ Præfectum, à SS. D N. Vrbano VIII. creandum.

§. 2. In

§. 2:

Institutio supremi Generalis Inquisitionis Consilij, & eiusdem Deputati, seu Consiliarij.

POstquam præfatus D.Fr.Didacus de Sylua Generalis Inquisitoris officium obtinuit in ciuitate Eborensi, statim die 10. Octobris 1556. quatuor simul supremæ Generalis Inquisitionis Deputatos, seu Consiliarios creauit, quibus totum Inquisitionis negotium peragebat, videlicet:

1 Rodericum Lopez de Carualho, vtriusque iuris Doctorem, Protonotarium Apostolicum, & Ecclesiæ Eborensis Canonicum.

2 Ioannem de Mello Iuris Pontificij Doctorem, qui postea factus est Silnensis, seu Algarbiensis Episcopus, tandemque Archiepiscopus Eborensis. Hi duo die 17. Iunij 1561. iterum ad generale Concilium Inquisitionis vocati sunt à Serenissimo Cardinali Henrico.

3 Gundisaluum Pinheiro, Sacrorum Canonum Licentiatum, Canonicum Eborensem.

4 Antonium Rodericum de Monsancto, vtriusque iuris Doctorem.

A serenissimo Cardinali Henrico creati sunt 16. die Iunij, 1539:

5 FRater Ioannes Suarius Ordinis Eremitarum Sancti Augustini, sacræ Theologiæ Magister, qui ad Episcopatum Conimbricensem postea euectus fuit.

6 Ro

6 Rodericus Gomezius Pinheiro, Doctor Canonista, postea Angrensis Episcopus.

7 Antonius de Leano, Canonum Doctor, die 16. Decembr. 1541.

8 Emmanuel Falcão, Iuris Canonici Licentiatus, die 3. Iunij, 1542.

9 Georgius Gundisaluus, Canonum Baccalaureus, die 6. Augusti, 1546.

Ex vi secundæ Bullæ Pauli III. eidem Serenissimo Cardinali concessæ, alij creati sunt Consiliarij Deputati, qui omnes Regis posthac sunt à Consiliis.

10 D. Emmanuel Menezius, sacrorum Canonum Doctor, Regiæ Capellæ Decanus, Regiusque Consiliarius 12. die Iunij, 1569. Hic postea, vt dictum est, Conimbricensis Episcopus, eiusdemque Cardinalis Infantis coadiutor, ac futurus successor fuit.

11 Martinus Gundisaluus de Camera, Doctor Theologus, Regiæ Conscientiæ Tribunali, Regioque Palatio Præfectus, item *à Consiliis status*, vt vocant, Catholicæ Maiestatis die 13. Iunij, 1569.

12 Ambrosius Campellus Sacrorum Canonum Doctor 14. Iunij 1569.

13 Emmanuel de Quadros, in sacris Canonibus Licentiatus, Regius Consiliarius 14. Decemb. 1570. Postea Episcopus Egæditanensis.

14 Paulus Alphonsus Canonum Doctor, Palatij Regij Senator, Regiusque Consiliarius, 8. die Iunij, 1577.

15 D. Michaël de Castro, Doctor Theologus, ex

Inqui

Inquisitore Vlyssiponensi 3. Septembris 1577: Postea Visensis Episcopus, deinde Vlyssiponensis Archiepiscopus, & Prorex, iterúmque Lusitaniæ Gubernator.

16 Antonius Telles Menezius. Doctor Canonista, ex Inquisitore Vlyssiponensi 3. Sepaembr. 1577. Postea Lamecensis Episcopus.

17 Georgius Serrão è Societate Iesu 5. Ianuarij, 1579.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

18 ANtonius de Mendoça, in sacris Canonibus Licentiatus 3. die Augusti 1579. Hic locum hunc supremi Inquisitionis Concilij sponte demisit; Conimbricensisque Academiæ Rector creatus est, Tribunalíque Conscientiæ præfuit.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

19 DIdacus de Sousa, Canonum Doctor, Inquisitor Conimbricensis, & Vlyssiponensis 12 Ianuarij 1589. Is postea ad Episcopatum Mirandæ deinde verò ad Eborensem Archiepiscopatum ascendit.

20 Marcus Teixeira, Canonum etiam Doctor, Senator domus Supplicationis, Tribunalisque Conscientiæ Deputatus 9. die Iunij 1592

21 D. Antonius de Mattos de Noronha, Heluensis Episcopus die 23. Nouembris 1592. Is postea 7. Augusti 1593 cùm Serenissimus Cardinalis Albertus à Regno hoc abesset, Generali Concilio præfuit

ex

ex speciali commissione ipso Serenissimo facta, & statim Inquisitoris Generalis dignitatem adeptus est, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

22 BArtholomæus de Affonseca, Canonum Doctor, Indiæ Orientalis, & Conimbricēsis Inquisitor 3. die Februarij 1598.

23 Martinus Alphonsus de Mello, Doctor Theologus, & Eborensis Inquisitor 11. Februarij 1598. Postea Episcopus Lamecensis.

24 Rodericus Pirez da Veiga, Conimbricensis, & Eborensis Inquisitor, Canonum Baccalaureus 7. Augusti 1598. Postea Heluensis Episcopus.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

25 EMmanuel Aluarez Tauares, in sacris Canonibus Licentiatus, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

26 Antonius Diaz Cardozo, etiam in Canonibus Licentiatus, Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 14. Maij 1610.

27 Saluator de Mesquita, Eborensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 25. Aprilis 1611.

28 D. Frater Christophorus de Affonseca, ex Ordine sanctissimæ Trinitatis, Episcopus Nicomediæ, qui Ecclesiæ de Thomar præfuerat 3. Ianuar. 1612.

29 Fr. Emmanuel Coelho, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister, Regius Concionator,

tor, olim librorum Censor, & sancti Officij Qualificator, qui primus locum Generalis Concilij Inquisitionis obtinuit prouinciæ nostræ Portugalliæ à Catholico Rege Hispaniarum Monarcha Philippo, Lusitaniæque huius nominis secundo in perpetuum concessum die 30. Octobris, 1614.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

30 IOannes Aluarez Brandão, Doctor Canonista, olim Conimbricensis, & Vlyssiponensis Inquisitor 20 Augusti 1617.

31 Gaspar Pereira, Doctor item Canonista, Regij Tribunalis Conscientiæ Deputatus, olim Eborensis, & Conimbricensis Inquisitor 8. die Septembris 1617.

32 D. Franciscus de Bragança, in sacris Canonibus Baccalaureus generalis in hoc regno Bullæ Cruciatæ Commissarius, Inquisitionis Vlyssiponensis, Deputatus 8. Septembris 1617. Postea supremi Regij Consilij in Castella Consiliarius.

33. D. Ioannes de Sylua, Doctor Theologus Vlyssiponensis Inquisitionis Deputatus, Regius Consiliarius, & Catholicæ Maiestatis Capellanus Maior, Ordinarius Capellæ domus regiæ, & totius Curiæ Lusitanæ, 11. Martii. 1622.

34 Fr. Ioannes de Portugal, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister, secundus locum perpetuum, quo in supremo Inquisitionis Concilio Prædicatorum Ordo dono regis Philippi II. gaudet, obtinuit 19. Maii 1622. postea Episcopus Visensis.

35 Sebaſtianus de Matthos de Noronha, Canonum Doctor olim Conimbricenſis, & Vlyſſiponenſis Inquiſitor 15 iun. 1622. Nunc Eſpiſcop. Heluenſis

36 D. Michaël de Caſtro, Cononicus diœceſis Vlyſſiponenſis Doctor Theologus, olim Conimbricenſis,& Vlyſſiponenſis inquiſitor 7. ianuar. 1626.

37 Franciſcus Barreto, canonum Licentiatus, Viſenſis diœceſis Canonicus, olim Eborenſis & Vlyſ. ſiponenſis Inquiſitor 27. Maii 1626. Nunc ſimul Senator ſupremi Senatus Regij, *Palatij tribunal* vocant.

38 Fr. Antonius de Souſa, Ordinis Prædicatorum ſacræ Theologiæ Magiſter, ſanctæ Inquiſitionis Vlyſſiponenſis olim Deputatus, tertius, qui in locum ſupremi Senatus Inquiſitionis præfato Ordini conceſſum, ingreſſus ſum, licet immeritus die 8. Iunij, 1626.

§ 3.

Inſtitutio Inquiſitionis Eborenſis, eiuſque Inquiſitores.

SAnctæ Inquiſitionis publicata Bulla in ciuitate Eborenſi die 22. Octobris anni 1536. ac etiam monitorio generalis gratiæ omnibus, qui à fide receſſerunt, creatis Conſiliariis, Notario & Promotore, Illuſtriſſimus D. Fr. Didacus de Sylua Generalis inquiſitor profecturus ad viſitandum pro ſuo munere paſtorali die 3. Ianuarii anni 1537. totam ſuam authoritatem ſupra relato Ioanni de Mello ſupremi Inquiſitionis Tribunalis Deputato, ac Conſiliario commiſit, vt inquiſitionis Tribunal iuxta formam iuris,

iuris & Bullæ Pauli 3. ſupra relatæ conſtitueret, & ordinaret. Qui electis viris tanto munere dignis, omnes neceſſarios miniſtros Inquiſitioni de nouo fundandæ præfuit. Reuerſo poſtea D. Fr. Didaco de Sylua ab Epiſcopatus ſui viſitatione, reuocataque prædicta generali facultate, noua, & ſpecialis facta fuit ab eodem Generali Inquiſitore præfato Ioanni de Mello, vt tanquam Inquiſitor procederet in cauſis ad fidem ſpectantibus: quo in munere vſque ad 16. diem Iulij anni 1539. perſtitit: tunc enim creatus fuit Vlyſſiponenſis Inquiſitor, vt ſuo loco dicetur.

2 Quis autem eius locum occupauerit vſque ad diem 5. Septembris anni 1541. non conſtat. Crediderim tamen, quod ſupra dictus Rodericus Lopez de Carualho, vnus ex Conſiliariis ſupremi Senatus Inquiſitionis hoc munere functus ſit, cùm ex aliis ſupremis Conſiliariis de eo tantum fiat mentio in libris Inquiſitionum, qui iterum à Sereniſſimo Cardinali Henrico die 7. Iunij 1561. ad idem ſupremum Tribunal vocatus fuerit, vt ſuprà diximus. Sicque dictus Rodericus Lopez extitit ſecundus Eborenſis Inquiſitor.

Inquiſitores à Sereniſſimo Cardinali Henrico creati.

3 PEtrus Aluarez de Parades, Prætor eiuſdem ſereniſſimi Cardinalis, Canonum Licentiatus 5. die Septembris 1541. Poſtea Archidiaconus de Laura, & Canonicus Eborenſis.

4 Ioannes Aluarez da Sylueira, canonum etiam Licentiatus, ac ſimiliter eiuſdem ſereniſſimi cardinalis

nalis Prætor 6. die Martij 1546.

5 Frater Hieronymus de Oleastro, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 2. die Septembris 1552.

6 Antonius de Castro, Canonum Doctor, serenissimi Cardinalis Prætor, Cantor Eborensis diœcesis 21. Ianuarij 1559.

7 Emmanuel de Quadros, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 25. Nouembris 1559. Qui postea Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis,& Episcopus Egæditanensis,seu Guardiensis fuit, vt suprà diximus.

8 Didacus Mendez de Vasconcellos, canonum Licentiatus,Canonicus Eborensis diœcesis 11. Octobris 1564.

9 Fr. Emmanuel da Veiga,Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 12. Octobris. 1566.

10 Hieronymus de Sousa, canonum Licentiatus, serenissimi Cardinalis Prætor, & Canonicus Eborensis diœcesis17. Iulij 1571.

11 Antonius Tellez de Menezes, canonum Doctor 23. Ianuarij 1573. Qui postea Consiliarius supremi consilii Inquisitionis, & Lamecensis Episcopus fuit,vt diximus.

12 Antonius de Mendoça, canonum Licentiatus, Canonicus Eborensis 15. Maii 1575. Qui etiam, vt diximus, Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis,Conimbricensis Academiæ Rector, & Tribunalis Conscientiæ Præses.

13 Lupus Soares de Albergaria, Theologiæ Doctor 28. Nouemb. 1576. Qui postea Regiæ Capellæ Decanus, & Episcopus Portalegrensis electus obiit.

14 Mar-

14 Marcus Teixeira, canonum Doctor, Archidiaconus de Sexta Eborensis diœcesis 30. decembr. 1578. Qui postea Senator domus Supplicationis, Tribunalis conscientiæ Deputatus, & supremi Tribunalis Inquisitionis Consiliarius, vt diximus.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

15 EMmanuel Aluarez Tauares, in sacris canonibus Licentiatus, Decanus Visensis diœcesis 23. Ianuar. 1586. Postea Vlyssiponensis Inquisitor, & à consiliis supremi Senatus inquisitionis, vt diximus.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

16 PEtrus de Oliueira, canonum Licentiatus, & Conimbricensis diœcesis Decanus 30. Ianuar. 1589.

17 Rodericus Pirez da Veiga, canonum Baccalaureus, Canonicus Eborensis diœcesis 3. Iulii 1592. Qui postea Consiliarius supremi Senatus Inquisitionis, & Episcopus Heluensis effectus est, vt dictum est suprà.

18 D. Ioannes de Bragança, Doctor Theologus, & Canonicus Eborensis diœcesis 3. die Iulii 1592. Postea Episcopus Visensis.

19 Hieronymus Teixeira Cabral, canonum Licentiatus 11. Augusti 1593. Postea Episcopus Angrensis, & Mirandensis, ac tandem Lamecensis electus.

20 Martinus Alphonsus de Mello, Theologiæ Doctor, Canonicus Eborensis diœcesis 29. Octobr. 1594. Postea à consiliis supremi Senatus inquisitionis

nis, & Episcopus Lamecensis.

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

21 SAlnator de Mesquita, canonum Licentiatus 13 Iulij 1598. Qui postea inquisitor Vlyssiponensis, & Consiliarius supremi Senatus inquisitionis effectus est, vt diximus.

22 Gaspar Pereira, Doctor canonista, diœcesis Bracharensis canonicus Doctoralis 21. Nouembris 1598. Qui postea, vt diximus, Conimbricensis Inquisitor, Tribunalis conscientiæ Deputatus, & supremi Senatus Inquisitionis consiliarius effectus est.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

23 GEorgius de Mello, canonum Licentiatus 27. Octobris 1606. Postea Magnus Prior de Palmella Ordinis sancti Iacobi, nunc Episcopus Mirandensis.

24 Michaël Pereira, canonum Licentiatus 1. die Iulij 1068. postea præfuit Ecclesiæ de Thomar, nunc Episcopus Brasiliensis.

25 Emmanuel Pereira, canonum etiam Licentiatus, canonicus Ecclesiæ sanctæ Mariæ de Alcaceua, in loco Sanctarenensi 9. die Martij 1610.

26 Simon Barreto de Menezes, in sacris canonibus Licentiatus, Ecclesiæ Visensis canonicus die 7. Maij 1612.

Ab

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Maritns Mascarenhas

27 MArcus Teixeira, Doctor Canonista, Eborensis diœcesis Canonicus 11. Septembris 1617 Postea Brasiliensis Episcopus.

28 Emmanuel de Lucena, Doctor Canonista, diœcesis Vlyssiponensis Canonicus 8. de Maij 1620.

29 Franciscus Barreto, canonum Licentiatus, canonicus Visensis diœcesis 8. die Maij 1620. de quo dictum est supra.

30 Franciscus Cardoso do Torneo, canonum Licentiatus 3. Iulij 1623.

31 Gomezius de Britto da Sylua, canonum Baccalaureus, Ecclesiæ de Portalegre Thesaurarius 7. Iulij 1623.

32 D. Didacus Lobo, Theologiæ Baccalaureus 6: Decembris 1625. Postea Prior Magnus de Palmella. Ordinis sancti Iacobi.

33 Antonius da Sylueira, canonum Doctor, diœcesis Egæditanensis, seu Guardensis canonicus Doctoralis 24. Februar. 1627.

34 Sebastianus Tineo, Theologiæ Doctor, diœcesis Eborensis canonicus 29. Nouembr. 1627.

§ 4.

Inquisitionis Vlyssiponensis institutio, eiusque Inquisitores.

STatim vt Serenissimus Cardinalis D. Henricus Generalis inquisitor creatus fuit, nouam

Inquiſitionem in ciuitate Vlyſſiponenſi erexit, cui primum Inquiſitorem præfecit 16. die Iul. 1539. Ioannem de Mello qui prius à D. Fr. Didaco de Sylua factus fuerat Generalis Inquiſitionis Conſiliarius, & primus Eborenſis Inquiſitor. Ab eodem Sereniſſimo Cardinali ſequentes inſtituti ſunt Inquiſitores.

2 Fr. Georgius à Sancto Iacobo, Ordinis Prædicatorum, Pariſienſis Doctor Theologus. Poſtea Angrenſis Epiſcopus 10. die Nouembr. 1540.

3 Georgius Rodericus, ſacrorum canonum Licentiatus, & Prætor eadem die.

4 Antonius de Leão, canonum Doctor, & Prætor 23 die Decembr. 1541.

5 Rodericus de Matre Dei ſeu D. Rodericus Pereira 19. Auguſti 1551. Poſtea Epiſcopus Angrenſis.

6 Petrus Aluarez de Paredes, canonum Licentiatus 19 Auguſti 1552.

7 Fr. Hieronymus de Oleaſtro, Theologiæ Magiſter, Ordinis Prædicatorum 4. die Octorbr. 1555. ex Inquiſitore Eborenſi.

8 Ambroſius Campello, canonum Doctor 21. Octobris 1555.

9 Georgius Gonſaluez Ribeiro, canonum Licentiatus 14. Auguſti 1560.

10 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, Theologiæ Magiſter 9. Iun. 1562, ex Inquiſitore Eborenſi.

11 D. Emmanuel Sanctos, Epiſcopus Targuenſis, qui tanquam Inquiſitor præfuit dictæ Inquiſitioni Vlyſſiponenſi 13. Decembr. 1564.

12 Petrus Nonius, Doctor canoniſta 7. die Octobr. 1565.

13 D. Mi

13 D. Michaël de Castro, Doctor Theologus 18. Iun.1566. Qui postea factus fuit consiliarius supremi concilii Inquisitionis, Visensis Episcopus. & Vlyssiponensis Archiepiscopus, ac Lusitaniæ Prorex, eiusdémque Gubernator, vt diximus.

14 Simon de Sàa Pereira, Doctor canonista 10. die Mart. 1569.

15 Antonius Tellez, ex Inquisitore Eborensi, Doctor canonista, supremæ Inquisitionis consiliarius, de quo supra anno 1577.

16 Didacus Sousa, canonum Doctor, ex inquisitore Conimbricensi 30. Decembr. 1578. Qui postea consiliarius generalis Inquisitionis, Mirandensis Episcopus, & Archiepiscopus Eborensis, vt dictum est.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

17 MAtthæus de Sylua, canonum Licentiatus, Vlyssiponensis diœcesis Decanus 4. die Maij 1583.

18 Bartholomæus de Affonseca, Iuris Pontificij Doctor 15. Iul. 1583. Prius Inquisitor Indiæ Orientalis, & postea Conimbricensis, & consiliarius supremæ Inquisitionis, vt diximus.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

19 LVdouicus Gundisaluus de Riba-fria, canonum Doctor, ex inquisitore Conimbricensi 8. Aprilis 1586.

20 Emmanuel Aluarez Tauares in sacris cano-

nibus Licentiatus, ex Inquisitore Eborensi 17. Mart: 1593. Postea consiliarius supremæ Inquisitionis, vt dictum est.

Ab Illustrissimo D. Antonio Mattos de Noronha.

21 D. Antonius Pereira Menezius, canonum Licentiatus 29. Decembr. 1600. Postea supremi Regis consilij in Castella consiliarius.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

22 ANtonius Diaz Cardoso, ex Inquisitore Conimbricensi canonum Licentiatus 11. Octobris 1602. Qui postea Consiliarius fuit supremæ Inquisitionis, de quo supra.

Ab Illustrissimo D. Petro de Castilho.

23 SAluator de Mesquita, canonum Licentiatus, de Inquisitore Eborensi 7. Maij 1608. Postea Generalis Inquisitionis à Consiliis, de quo supra.

24 Ioannes Aluarez Brandão, Doctor Canonista, ex Inquisitore Conimbricensi 6. Maij 1612. Postea Generalis Inquisitionis à Consiliis, vt diximus.

25 D. Rodericus da Cunha, Doctor Canonista, Episcopus Portalegrensis 9. Februar. 1615. Qui postea creatus fuit Episcopus Portuensis, & nunc Archiepiscopus Bracharensis Hispaniarum Primas.

Ab

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

26 D. Emmanuel Pereira, sacrorum canonum Doctor, ex nominato inquisitore Eborensi 26. Iun. 1617.

27 D. Franciscus Menezius, canonum Doctor, ex Inquisitore Conimbricensi 9. Augusti 1617. Qui postea Conimbricensis Vniuersitatis factus fuit Reformator, deinde Leiriensis Episcopus, nunc verò Algarbiensis, seu Siluensis Episcopus.

28 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, canonum Licentiatus, ex Conimbricensi inquisitore die 11. Augusti 1617.

29 Petrus da Sylua de Sampayo, in sacris canonibus Licentiatus, Leiriensis diœcesis Decanus, 29. Augusti 1617.

30 Sebastianus de Mattos de Noronha, de quo dictum est supra, ex inquisitore Conimbricensi 4. Iun. 1620.

31 Simon Barreto Menezius, canonum Licentiatus, ex Inquisitore Conimbricensi, qui & Eborensis inquisitor fuerat 11. Octobr. 1620.

32 Petrus à Costa, Doctor Theologus, Episcopus Angrensis 2. Octobr. 1621.

33 Emmanuel de Lucena, Doctor Canonista, ex inquisitore Eborensi 11. Aprilis 1622.

34 Franciscus Barreto, ex inquisitore Eborensi, de quo dictum est supra 27. die Iun. 1623.

35 Emmanuel da Cunha, canonum Licentiatus 8 Augusti 1623.

36 D. Michael de Castro, Doctor Theologus, ex inqui

Inquisitore Conimbricensi 14. Decemb. 1623. Postea generalis Inquisitionis Consiliarius, sicut diximus.

37 Didacus Osorius de Castro, canonum Baccalaureus, Lamecensis diœcesis Thesaurarius 9. Ianuar. 1626.

38 Gomesius de Britto da Sylua, canonum Baccalaureus, ex Inquisitore Eborensi 15. Iun. 1626.

§. 5.

Institutio Inquisitionis Conimbricensis, eiusque Inquisitores.

POstquam Serenissimus Cardinalis D. Henricus Generalis Inquisitoris officium acceptauit, omniáque summa pietate, ac zelo, quibus erat ornatus, quæ ad bonum Fidei, & rectam inquisitionis Eborensis ab Illustrissimo D. Fr. Didaco de Sylua iam fundatæ, ac Vlyssiponensis ab eo de nouo creatæ administrationem disposuit, de instituenda inquisitione in ciuitate Conimbricensi cogitauit. Ad cuius rectam institutionem duos Commissarios Inquisitores delegauit, nimirum D. Fratrem Bernardum de Cruce, ex familia Prædicatorum sancti Thomæ Episcopum, & Conimbricensis Vniuersitatis Rectorem, ac Gommezium Alphonsum, in iure canonico Baccalaureum, & collegiatæ Ecclesiæ Vimarenensis Priorem. Qui creatis omnibus necessariis ministris, inquisitoris officium agere cœperunt à die 15. Octobris anni 1541.

3 Tertius inquisitor in ordine, ex iis quorum notitiam habemus, Emmanuel de Quadros, cano-

num

num Licentiatus 5. Aprilis 1565. ex inquisitore Eborensi. Postea Egæditanensis Episcopus. Tota autem illa temporis intercapedine ab anno 1541. vsque ad annum 1565. qui fuerint Inquisitores, nobis non constat; nisi fortè ipse Gomezius Alfonsus toto illo tempore in Inquisitoris officio perseuerauerit.

4 Ludouicus Aluarez de Oliueira, canonum etiam Licentiatus 15. die Aprilis 1566.

5 Sebastianus Vaz, canonum similiter Licentiatus 28. Octobr. 1570.

6 Didacus de Sousa, Doctor canonista 2. Aprilis 1571. de quo supra mentionem fecimus.

7 Fr. Emmanuel da Veiga, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 26. Februar. 1575. ex Inquisitore Eborensi.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

8 LVdouicus Gundisaluus de Riba-fria, Doctor canonista 22. Octobr. 1583.

A Serenissimo Cardinali Alberto.

9 BArtholomæus de Affonseca, canonum Doctor, ex inquisitore Indiæ Orientalis 26. Februar. 1587. de quo supra.

10 Antonius Diaz Cardoso, canonum Licentiatus, de quo supra dictum est 20. Mart. anno 1589.

11 Rodericus Pirez da Veiga, de quo dictum est supra 16. Aprilis 1589.

12 Hieronymus Teixeira die 1. Decembr. 1594.

Ab

Ab Illustrissimo D. Antonio de Mattos de Noronha.

13 DIdacus Vaz Pereira, canonum Doctor 15. Octobr. 1598.

Ab Illustrissimo D. Alexandro.

14 IOannes Aluarez Brandanho, iam supra nominatus, canonum Doctor 7. Octobr. 1603.

Ab illustrissimo D. Petro de Castilho.

15 GAspar Pereira, canonum Doctor, de quo etiam in superioribus egimus, ex Inquisitore Eborensi 24. Octobr. 1606.

16 Donus Franciscus Menezius, canonum Doctor, cuius etiam mentionem fecimus 8. Octobris 1611.

17 Michaël Pereira, ex Inquisitore Eborensi, canonum Licentiatus, quem etiam in superioribus nominauimus 5. Augusti 1612.

18 Rodericus Ferdinandus de Saldanha, canonum Licentiatus 11. Nouembr. 1613. Postea Inquisitor Vlyssipouensis.

Ab Illustrissimo D. Ferdinando Martins Mascarenhas.

19 SEbastianus de Mattos de Noronha, canonum Doctor, cuius supra mentionem fecimus 28. Iun. 1617.

Franciscus

20 Franciscus Pinto Pereira, Conimbricensis diœcesis Decanus 7. Iul. 1617.

21 Simon Barreto de Menezes, Canonum licentiatus, ex Inquisitore Eborensi 20. die Octobr. 1617.

22 D. Michael de Castro, de quo dictum est supra 20. Iul. 1622.

23 Petrus da Sylua, canonum Licentiatus 3. Iul. anno 1623.

24 Lupus Soarez de Castro, canonum Licentiatus, canonicus & Thesaurarius Syluensis, seu Algarbiensis diœcesis 29. Septembr. 1623.

25 Franciscus Cardoso do Torneo, canonum Licentiatus, Canonicus Lamecensis diœcesis, ex Inquisitore Eborensi.

§. 6.

Institutio Inquisitionis Goensis, eiusque Inquisitores.

CVm Iudaica perfidie non solùm in Regnis Lusitaniæ, sed etiam in partibus Indiæ Orientalis, eidem Regno aggregatis & subiectis, in dies magis, ac magis serperet, (attestante id per literas suas ad Regem Ioannem tertium missas decima die Nouembris anno 1545. Sancto Francisco Xauier in illis partibus eo tempore fidem mirificè propagante: in quibus instanter ab eodem Rege postulabat, vt in tantæ perfidiæ remedium, Inquisitionis officium in illam regionem mittendum curaret.) Serenissimus Infans Cardinalis Domnus Henricus, qui Inquisitoris Generalis officium in dictis Portugalliæ Regnis tunc

tunc agebat, de remedio sollicitus, voléńsque errantes oues ad verum Christi ouile reducere, in ciuitate Goensi, illius prouinciæ Metropoli, sanctæ inquisitionis Tribunal erexit, sicut fecerat in ciuitatibus Vlyssiponensi & Conimbricensi Inquisitores, Officiales, & ministros necessarios in eas partes misit, qui fidei negotia diligenter tractarent.

1 Primus Inquisitor missus ab ipso Serenissimo Cardinali, fuit Alexius Diaz Falcão 15. die Mart. anni 1560. Qui in fine eiusdem anni Goam peruenit, cœpítque Inquisitoris officium exercere.

2 Franciscus Marquez Botelho 20. Februarij anno 1561.

3 Bartholomæus de Affonseca, doctor canonista anno 1571. mense Mart. de quo dictum est supra.

Ab Illustrissimo D. Georgio de Almeida.

4 ANdreas Ferdinandus, canonum Licentiatus, Prouisor & Vicarius generalis Archiepiscopatus Goensis, qui iam nominatus fuerat ad Inquisitoris officium à Serenissimo Cardinali Henrico anno 1582. in principio mensis Ianuar.

5. Fr. Gaspar de Mello, Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 18. Septemb. 1583.

6 Rodericus Sodrinho de Mesquita 12. die Martij 1584.

7 Fr. Thomas Pinto. Ordinis Prædicatorum, sacræ Theologiæ Magister 6. die Octobr. anno 1586.

A Sere

A Sereniſſimo Cardinali Alberto.

8 ANtonius de Barros 5. die menſis Octobris 1593.

Ab Illuſtriſſimo D. Antonio Mattos de Noronha.

9 MArcus Ægidius Frazão 4. die Nouembris 1596.

Ab Illuſtriſſimo D. Alexandro.

10 Georgius Ferreira anno 1604.

Ab Illuſtriſſimo D. Petro de Caſtilho.

11 GVndiſaluus da Sylua 2. die Septembris 1605.

12 Franciſcus Borges de Souſa, Canonum Licentiatus 2. die Maij 1613.

13 Ioannes Ferdinandus de Almeida 17. Ianuar. 1614.

Ab Illuſtriſſimo D. Ferdinando Martins Maſcarenhas.

14 Ioannes Delgado Figueira.

15 EX his quæ hactenus dicta ſunt; atque ex Apoſtolicis Bullis, quarum exemplaria in Regiis Archiuis, & item in ſanctæ Inquiſitionis

ſcriniis aſſeruantur, ex libris etiam particularium Inquiſitionum huius Regni, manifeſte colligitur falſum eſſe, quod ſupra relati authores referunt, nempe Sahauedram ſacrum Inquiſitionis Tribunal in Luſitania inſtituiſſe, vel ſaltem inſtitutionis eius cauſam extitiſſe. Patet enim prius Apoſtolicum Breue pro eius inſtitutione anno Domini 153 . ſecundum verò anno 1536. editum fuiſſe; cum tamen Sahauedra, ſicut præfati authores aſſerunt, tribus poſt annis, videlicet, anno 1539. extiterit, quod à Paramo, qui idem ſcribit, aduertendum erat.

16 Alia repugnantia, & falſitas in dictis Parami inuenitur. Aſſerit enim Sahauedram incepiſſe adulterare chirographos Regis Philippi ſecundi, quibus commendam Ordinis Sancti Iacobi obtinuit, retinuitque annos ſeptendecim: cum igitur Philippus ſecundus regnare cœperit ab anno 1555. quo tempore Carolus V. eius pater Regno ceſſit, vt tradit Illeſcas *in hiſt. Pontif. tom.2. lib.6. cap.*231. §.1. conſtat ex traditis à Paramo, Sahauedram adhuc eſſe Commendatarium Sancti Iacobi anno 1572. ad minus. Qua ergo ratione Paramus concordabit Sahauedram occaſionem dediſſe fundandæ Inquiſitioni Luſitanæ anno 1539. (quia ex eius dictis hoc facere non poteſt, niſi poſt annum 1572.) cum hac manifeſta veritate, quòd omnes Inquiſitiones tàm in Luſitania, quàm in India Orientali iam fundatæ erant eo modo, & forma, quibus nunc procedunt? Quomodo ſtabit Sahauedram falſificaſſe literas Philippi Regis, cùm eo tempore nondum Regni clauum arripuerat? imò tempore Philippi Sahauedra in triremibus

bus iactus detinebatur? Vide falsitatem, vide repugnantiam.

17 Ex eodem quoque temporis computo falsum esse constat Cardinalem Taueira, cùm in Regnis Hispaniæ Inquisitor Generalis esset, Regi Ioanni III. persuasisse, vt sacrum Inquisitionis Tribunal in eadem forma, quæ in Castellæ Regnis obseruabatur, instituendum in Lusitania curaret. Patet enim præfatum Cardinalem eodem anno 1539. Generalem Hispaniæ Inquisitorem creatum esse, quo tempore iam in Lusitania sacrum hoc Tribunal in eadem forma erectum erat. Nam erat epistola Serenissimi Cardinalis Henrici 12. Iulij anno 1541. ad Illustrissimum Cardinalem Taueira, petentem remissionem reorum ex Inquisitione Lusitana iam constituta ad Inquisitionem Hispanam, ac ex Hispana ad Lusitanam. Non igitur ex suasionibus dicti Cardinalis fundata est nostra Inquisitio.

18 Constat tertiò falsum esse id, qnod Paramus scribit, nempe Lusitaniæ Reges noluisse, quod in suis Regnis sacrum Tribunal institueretur, cùm luce clarius pateat illos iam anno Domini 1521. eius institutionem summoperè curasse. Quod ex epistola præfati Regis Ioannis III. cuius suprà meminimus, & ex aliis multis epistolis, & scriptis à me ex archiuis Regiis transumptis, satis apertum est.

19 Accedit quia factum hoc in nulla memoria Regni huius inuenitur, siue in scriptura, siue in traditione hominum, cùm multos illius temporis nouerimus, qui tamen de hac re nusquam fuerunt loquuti, nec factum talis esset naturæ, vt facilè obliuioni traderetur. Tandem, vt interim alia omittam, credi-

bile non est, fraudulentum hominem cum authoritate Cardinalis, ac Nuntij à latere missi ad Inquisitionem instituendam in hoc Regno per sex menses commorari, absque eo quod cognosceretur. Nam eo tempore erant in curia Romana Oratores Regis Ioannis III. super negotiis Inquisitionis. Quos debuit Rex præmonere de aduentu talis Nuncij, & ipsi de veritate eum certiorem facere, cùm ad hæc sex mensium tempus suppeteret: quod nequaquam contigit.

20 Quamuis in nostra relectione de censuris Bullæ Cœnæ *cap.14. disp.76. nu.7. in confirmatione secunda concl.* casum Sahauedræ adduxerimus, id solummodo gratia exempli fecimus, non tamen approbando tanquam verum; vt patet ex verbis ibi positis: *sicut in nostro Lusitaniæ Regno cōtigisse fertur*: exemplorum enim non requiritur veritas. Et hinc est quòd S. Thomas docet exempla non habere authoritatem: vt videri potest 1. *p. q.48. art. 1. ad 1. quæst.67. art. 2. ad 2. 1. 2. quæst.59. art.2. ad 1. & aliàs sæpè*: nam Aristoteles in Logica vtitur exemplis secundùm opiniones aliorum. Similiter & Apostolus fecit, qui prædicans in Areopago, *Actor. cap.* 17. sic ait: *Sicut & quidam vestrorum Poëtarū dixerunt: ipsius enim & genus sumus. Genus ergo cum simus Dei, &c.* Authoritas scriptorum, quos in contrarium citauimus, lectorem mouere non debet, quamuis aliàs satis commendanda sit; eò quòd nullus illorum rem hanc accuratè tractauerit, & ferè omnes Paramum, ipse vnum Sahauedram latronem, falsarium, fallatiosum, & infamem sequantur, cuius authoritati succumbit. Oblatrare igitur aduersarij Lusitani nominis hostes possunt, mordere autem non possunt.

APHO

APHORISMORVM

LIBER I.

DE IVRISDICTIONE INQVISITORVM.

CAPVT I.

De Inquisitoribus, & Ministris.

SAnctissimus Patriarcha noster DOMINICVS sanctæ Inquisitionis primus author, primusque ab Innocentio III. & Honorio III. creatus Apostolicus Inquisitor, Inquisitorum parens, exemplar, & norma. Videndus Param. *de origine Inquisit. lib.*2. *tract.* 1.*cap.*2.*num.*1.*cap.*23. *num.* 1.*& cap.*30.*num.*1.Sixtus V.*const.*30.*apud Laert. tom.* 2.*pag.*528.

2 Sanctus Petrus Martyr, sanctæ Inquisitionis Patronus, imitatione accensus Beati Patris Dominici, vt ille, contra hæreticos mirabiliter se gessit. Quamobrem, post Beatum Dominicum, non immeritò Princeps appellari debet, sacro-sancti Officij Inquisitionis, cùm ipse primus illud suo sanguine consecrauerit. Sixt.V.*d.const.* Innoc.IV.*const.* 11.

3 Inquisitor est *Iudex à Sede Apostolica in causis*

 ad

ad Dei gloriam, Fidei, & Ecclesiæ augmentum deputatus. cap. vt Inquisitioni, *de hæret. in 6. Clement.* Multorum *eodem tit.* Albert. *in rubr. de hæret. in 6. quæst.* 5. *num.* 3. Roias *de hæret. part.* 2. *num.* 410.

4. Inquisitores eliguntur vel à Summo Pontifice, vel ab alio, de ipsius tamen commissione. Eymericus *in direct. Inquisit.* 3. *part. quæst.* 3. *vbi* Peñ. *com.* 52. Farin. *de hæres. q.* 186. §. 1. *num.* 1.

5 Olim à Generalibus, & Prouincialibus Prædicatorum, & Minorum Inquisitores in partibus sibi commissis, ex Fratribus sui Ordinis eligebantur. Eymer. & Peñ. *cit. loc.* Farin. *dicta q.* §. 2. *num.* 30.

6 Hodie in tota Italia à Reuerendissimis, & Illustrissimis Cardinalibus, Generalibus Inquisitoribus Apostolicis Inquisitores eliguntur. In Hispania verò, & Lusitania ab Inquisitore Generali constituuntur. Peñ. *cit. loc.* Farin. *d.* §. 2. *num.* 31.

7 Inquisitores tales eligi debent, qui sint Fidei zelatores acerrimi, conuersatione honesti, prudentia circumspecti, constantia firmi, scientia eminenter eruditi, ac virtutibus omnibus circumfulti. Eymer. *d.* 3. *p. q.* 1. *vbi* Peñ. *com.* 50. Farin. *d.* §. 2. *num.* 54.

8 Inquisitor eligi non potest in terminis iuris communis, nisi quadragesimum saltem attingat annum. Qui autem minoris ætatis ipsum elegerit, grauiter puniendus est; si tamen à Summo Pontifice immediatè eligatur, sufficit quòd sit triginta annorum; hæc similiter ætas sufficiens est ad eosdem eligendos in Regno Lusitaniæ. *Ex Bulla prima* Pauli III. *pro officio* Inquisitionis *Lusitaniæ expedita* 23. *Maij an.* 1536. Eymer. *d.* 3. *p. quæst.* 2. *vbi* Peñ. *com.* 51. Farin. *d.* §. 2. *nu.* 46. & *seqq.*

9 In

9 Inquisitor Theologus simul, & iuris peritus esse debet Vbi autem duo fuerint inquisitores, vnus sit Theologus, iuris peritus alter. Peñ. *d.com.50.*

10 Inquisitor instituere potest Vicarium, cui vices suas committat, non tamen concedere, vt alium Vicarium instituat. Eymer. *d.3. p. quæst. 13. & 15. vbi* Peñ. *com. 62. & 64.* Molin. *de instit. & iure tract. 5. disp. 28 num.8.*

11 Vicarius, seu delegatus Inquisitoris eas conditiones, & scientiam habere debet, quas ad ipsum Inquisitorem necessarias esse diximus: ætas verò minor sufficit, nimirum triginta annorum. Eymer. *d.3. p. qu. 16. vbi* Peñ *com.65. & com.50.* Farin.*d.§.2. num.52.*

12 Inquisitores, ac eorum Vicarij, notarium vnum, vel plures, clericos sæculares vel quorumuis Ordinum regulares, eligere, assumere, atque creare possunt. Eymer. *d.3. p. q.18. vbi* Peñ. *com. 67.*

13 Possunt etiam duos viros idoneos compellere ad scribenda Inquisitionis acta, exhibito iuramento de officio fideliter exercendo, & custodiendo secreto. Eymer. *idem. quæst.19. vbi* Peñ. *com.68.*

14 Ab inquisitoribus Generalibus Hispaniæ, & Lusitaniæ creantur etiam Consultores, seu Deputati: qui in Lusitania votum habent decisiuum, simulque cum inquisitoribus determinationes in causis, & sententias subscribunt; ac cum illis conditionibus eliguntur, quæ ad Inquisitores necessariæ sunt, ætate quadraginta annorum à iure communi requisita excepta. Noua recopilatio regiminis Inquisitionis Lusitaniæ, *tit 1 cap.2. & tit. 4. cap.53.*

15 Qui creare possunt Inquisitores, Commissa-

rios, Deputatos, & Notarios, possunt etiam eos ab officiis amouere. Eymer. *d.3.p.q.9. & 17. vbi* Peñ. *com.* 58. & 66.

16 Ministri Inquisitionis in suis officiis delinquentes, ab iis tantùm, à quibus instituuntur, puniri possunt; cautè tamen puniendi sunt. Peñ. 3. *p. Direct. com.* 61.

CAPVT II.

Quænam sit Inquisitorum iurisdictio in se, & cum Episcoporum iurisdictione comparata?

1 IVrisdictio est *authoritas iurisdicendi*, seu *facultas administrandæ iustitiæ, & æquitatis statuendæ*, vel *potestas gubernandi populum iure & legibus*. Marta *de iurisdiction. part.*1. *cap.*8. *num.*1. & 2.

2 Iurisdictio in ordinariam & delegatam diuiditur. Illa competit ratione officij in sibi subditos, estque ad omnes causas, hæc ex commissione & ad causas speciales. S. Thom. 2. 2. *q.*67. *art.*1.

3 Iurisdictio Inquisitorum est *authoritas iuris dicendi*, seu *facultas administrandæ iustitiæ in iis, quæ ad fidem spectant*.

4 Inquisitorum iurisdictio à Summo Pontifice delegata censetur, quamuis ipsi ab Inquisitoribus generalibus immediatè eligantur. Eymeric. 3. *part. Direct. quæst.*4. & 6. *vbi* Peñ. *com.*53. & 55. Molin. *de iust. tract.*5. *disp.*28. *num.*4. & 5. Idem dicendum est de Senatoribus

natoribus supremi Senatus Inquisitionis, ac de Deputatis Lusitaniæ.

5 Prædictorum iurisdictio, etiam re integra, morte instituentis non extinguitur, quamuis eligantur cum hac clausula: *Ad beneplacitum Romani Pontificis, vel Sedis Apostolicæ aut Inquisitoris Generalis.* Eymer. *d.3. p.q.7. & 8. vbi* Peñ. *com 56. & 57.* Farin. *de hæres. q.186. §.2. num 20.*

6 Inquisitor Generalis perpetuus in Hispania, & Lusitania à Rege electus, & à Summo Pontifice confirmatus, habet iurisdictionem delegatam instar ordinariæ, & in multis cum illa conuenientem; probabile tamen est, habere ordinariam. Barb. *de iud. ad l. cùm prætor. ff. de iudic. §.1. num. 64.* Simanc. *cathol. inst. tit. 34. num. 4.*

7 Iurisdictio Inquisitorum in causis Fidei priuatiua est ad Iudices sæculares, cumulatiua verò ad Episcopos. Farin. *de hæres. q.186. §.1. & 9.*

8 Inquisitorum iurisdictio in causis Fidei, aut contra fidem suspicionem inducentibus, priuatiua est ad Prælatos Regularium, respectu suorum subditorum. Paulus V. *relatus à Laertio in Bullario tom. 3. const. 25. pag. 210.*

9 Quando Episcopi, & Inquisitores procedunt authoritate delegata, pares in procedendo sunt. Quãdo verò Episcopi authoritate ordinaria, & Inquisitores authoritate delegata, Inquisitores sunt maiores Episcopis. Eymer. *d.3 p.q.5. vbi* Peñ. *com 54.*

10 Vicarij Inquisitorum ab ipsis creati, quibus vices suas committunt, vt in ipsorum locum succedant, sunt inferiores Episcopis, nec illis gaudent priuilegiis, quibus Inquisitores fruuntur. Si tamen à

Summo Pontifice in toto orbe, ab Illustrissimis Cardinalibus Inquisitoribus in Italia, ab Inquisitoribus Generalibus in Hispania, & Lusitania eligantur, maiores sunt Episcopis, & illis gaudent priuilegiis, quæ Inquisitoribus, quorum sunt Vicarij, competunt. Peñ. *d. com.* 54.

11 In iis locis, vbi sunt Episcopi, & Apostolici Inquisitores, tantum Inquisitores procedunt in causa hæresis; & ad ipsos mittere debent Episcopi quidquid contra reum habere potuerint. Peñ. 3. *p. Direct. ad quæst.* 52. *com.* 101. Molin. *de iustit. & iure tract.* 5. 28. *num.* 13.

12 Episcopus non potest impedire processum Inquisitoris. Inquisitor tamen Generalis in Lusitania ex causa potest ad se aduocare ab Episcopis omnes causas ad fidem spectantes, etiam sub censuris & aliis pœnis Peñ. 3. *part. Direct. com.* 54. Pius IV. *in constitutione à nob s relata ad fin. Opu c. de solicitantibus.*

13 Si Episcopus & Inquisitor simul, pro diuersis tamen temporibus, aliquem citent ad respondendum de Fide, citatus coram vtroque comparere tenetur. Eymer. *dict* 3. *part. qu.* 5. *vbi* Peñ. *com.* 54. Dixi *in Opusc. de solicitantibus, tract.* 2. *cap.* 2. *num.* 5.

14 Si Episcopus procedat authoritate ordinaria, & citet simul cum Inquisitore pro eodem tempore incompossibili, coram Inquisitore citatus appareat. Dixi *in Opusc. de solicitant. tract.* 2. *c.* 2. *num.* 7. Farin. *de hæres. q* 186. §. 3 *num.* 87. *& seqq.*

15 Si Episcopus procedat authoritate delegata, & pro tempore incompossibili citet simul cum Inquisitore, potest citatus eligere, coram quo comparere velit secundùm iuris communis rigorem. In hoc tamen

tamen Lusitaniæ Regno probabilius est debere se Inquisitori præsentare Eymer. *d. q.* 5. Dixi *citato Opusculo c.* 2. *num.* 10.

CAPVT III.

Qua ratione plures Inquisitores, aut ipsi simul cum Episcopis procedant?

1 SI Summus Pontifex respectu alicuius particularis personæ, vel causæ aliquem specialiter creauit Inquisitorem, circa talem causam vel personam alij Inquisitores procedere non possunt, imo tenentur ad illum mittere omnia acta contra talem personam facta, ad hocque potest talis specialis Inquisitor eos compellere. Si tamen negligenter se habeat in procedendo, tenentur alij Inquisitores hoc ad Summum Pontificem deferre. Peñ. 3. *part. Direct. ad q.* 46. *com.* 95. Molin. *de iust. tract.* 5. *disp.* 28. *num.* 10.

2 Quando in eadem prouincia sunt duo Apostolici Inquisitores communiter delegati, simul vel separatim procedere possunt, cùm vterque iurisdictionem habeat insolidum; reus tamen ab vno tantum punietur. Peñ. & Molin. *num.* 9. *citatis locis.*

3 Episcopi in crimine hæresis, respectu suorum subditorum, ordinarij iudices sunt: quoad exemptos verò, delegati. In procedendo autem seruare debent modum, quem seruant Inquisitores Farin. *de hæres. q.* 186. §. 1 Molin. *disp. cit. num.* 2. & 3.

4 Episcopus sine Inquisitore, vel Inquisitor sine Episcopo, citare, arrestare, capere, tutæ custodiæ mancipare,

cipare, & inquirere poteſt:non tamen incarcerare ad pœnam, tormentis exponere, ac ad ſententiam condemnatoriam procedere. factumq; in contrarium eſt ipſo iure nullum,& confeſſio in tortura facta reo non nocet.Eymer.*3.p. Direct. q.47. vbi* Peñ. *com.96.* Mol. *diſp.cit. n.*11. *&* 12.Farin. *de hæreſ. q.*186. §.3. *num.*62. 67. *& ſeqq.*

5 Epiſcopus ſine Inquiſitore, & Inquiſitor ſine Epiſcopo in ſummo iure ſententiam abſolutoriam proferre non poteſt. Idem fortaſſis dicetur de indicenda abiuratione, & purgatione canonica. Oppoſitum tamen eſt vſu magis receptum. Eymer. 3. *part. Direct.q.*48. *vbi* Peñ.*com.*97. Farin. *d.*§.3. *num.*60. *&* 61. Dixi *in Opuſc. de ſolicitant. tract.*2. *cap.*1. *num.*12.

6 Si abiuratio & purgatio coram Epiſcopo tantum,aut Inquiſitore fiant, reo ſciente, & conſentiente,ac non contradicente,nec appellante, valet, taliter quod non poteſt poſtea obiectio nullitatis opponi ad relapſiam effugiendam. Peñ. *d.com.*97. Dixi *citato loco num.* 15.

7 Si Epiſcopus & Inquiſitor non poſſunt, aut nolunt perſonaliter ad eundem locum conuenire, poteſt vnus alteri vices ſuas committere, vel Vicarium aut Commiſſarium mittere, aut ſuum per literas ſignificare aſſenſum, vel conſilium. Eymer. 3.*part. Direct.q.*49. *vbi* Peñ.*com.*98. Farin.*qu.cit.* §.4. *num.*103.

8 Si Epiſcopus, aut Inquiſitor conuenire noluerint ad ſimul procedendum, vnus alterum requirat, vt intra octo dierum ſpatium adueniat, vel ſubſtitutum, conſilium, aut aſſenſum mittat:intra tamen requiſitionis tempus, ſi alter ſine altero procedat,proceſſus eſt nullus. Elapſo verò tempore, ſi requiſitus

non

non venerit, dummodo non fuerit infirmitate impeditus, requirens procedat. Eymeric. *d. qu.*49. Farinac. *d.*§.4. *num.*98. *&* 108. *&* §.3. *num.*96. *&* 97.

9 Consensus Episcopi post factum non validat processum. Farin. *cit. loco num.*111.

10 Quando Inquisitor non potest habere copiam Episcopi & è contrà, vt si absens sit extra prouinciam, vel diœcesim, nullo relicto delegato, aut quando est in remotis, procedere potest. Farin. *quæst. cit.* §.3. *num.*96.

11 Episcopus requirendus ad processum contra hæreticum, est Episcopus domicilij rei contra quem proceditur, non verò originis. Quia domicilium origini præfertur.

12 Probabilius est, & vsu receptum, vt potius Episcopus domicilij, quàm loci delicti commissi requiratur. *Videndus* Farin. *tom.*1. *q.*7. *num.*20. *& seqq.*

13 Si reus iudicandus sit religiosus, non est vocandus Ordinarius Religionis, videlicet eius Prælatus, sed Episcopus domicilij: Quia Prælati religionum non possunt iudicare in causis fidei, *iuxta dicta à me in Opusc. de solicitant. tract.*2. *cap.*1. *concl.*6. *nu.*18.

14 Si Episcopus & Inquisitor discordant in ferenda sententia, debent causam instructam ad Summum Pontificem, vel supremum Inquisitionis Senatum mittere decidendam. Eymer. 3. *part. Direct. quæst.* 50. *vbi* Peñ. *com.*99. Farin. *de hæres. quæst.*186. §.3. *n.*64. Molin. *d. disp.*28. *num.*14.

15 Quando Episcopus & Inquisitor diuisim procedunt, tenentur sibi mutuo communicare processus. Eymeric. *d.*3. *part. quæst.*51. *&* 52. *vbi* Peñ. *com.*100. *&* 101. Farin. *d.*§.3. *num.*81. *&* 83.

16 Pro

16 Processuum communicatio fieri debet in fine quando nihil iam restat agendum, nisi alter procedere non possit, non visis alterius actis: tunc enim ante finem semel tantum tribuenda est copia processus. Eymeric. *d.* 3.*p.q.*53.*vbi* Peñ. *com.*102. Farin. *d* §.3. *num.*84. *&* 85.

17 Cùm agitur de torquendo reum, facienda similiter est communicatio processus. Peñ. & Farinac. *num.*86. *citatis locis.*

18 Ad torturam testium non fit processus communicatio, cùm vnus sine alio possit testem torquere. Peñ. *d.com.*102. Decian. *crim.lib.*5. *cap.*21: *num.*23. Farin. *d.* §.3. *num.* 74. *&* 86.

19 Si Episcopus malitiosè falsò aliquem de hæresi inquisierit, vel si odij, amoris, aut lucri gratiâ contra hæreticum procedere omiserit, pœnam suspensionis per triennium incurrit. Inquisitor verò excommunicationi Summo Pontifici reseruatæ ipso facto subiicitur: & si prædicti non procedant, hæreticorum fautores censentur. Eymer. *d.* 3. *p.* *q.*24. *vbi* Peñ. *com.*73. Farin. *d.quaest.*186. §.8.*num.*145. *&* 147.

20 Attamen si propter timorem, ignorantiam, aut propter scandalum vitandum non procedant, prædictas pœnas non incurrunt. Farin.*d.*§.8. *nu.*149. *&* 150.

21 Capitulum Sede vacante, aut quasi vacante, quando Episcopus reperitur captiuus, vel in Episcopatu prouisus, nondum tamen ministrat, propter non expeditas literas, requirendum est ab Inquisitore, sicut requiritur Episcopus. Decian. *crim.lib.*5.*c.*21. *numer.* 13. *&* 15. Farin. *d. qu.* 186. §. 11. *numer.* 178. *&* 179.

CHAP.

CAPVT IV.

Contra quas personas Inquisitores procedant?

1 INquisitores, quamuis sint iudices delegati, habent tamen vniuersalitatem personarum, proceduntque contra omnes qui per Baptismum intra Ecclesiam constituuntur, si specialiter non sunt exempti. Peñ. *3.p. Direct. ad q.45. com.*114.

2 Contra Summum Pontificem, esto admittamus in hæresim prolabi posse, non procedunt Inquisitores. Eymer. *3.part. Direct. quæst.*25. *vbi* Peñ. *com.* 74.

3 Non procedunt etiam contra Nuncios, seu Legatos Apostolicos, & alios Sedis Apostolicæ Officiales, quorum officium circa negotium ipsiusmet Sedis Apostolicæ versatur. Procedunt tamen contra eos, qui dati sunt ad causam respicientem priuatam vtilitatem particularium personarum. Eymer. *d.* 3. *part. qu.*26. *vbi* Peñ. *com.* 75. Molin. *de iust. & iure tract* 5. *disp.*28.*num.*20. Dixi *de solicitant. tract.*2. *c.*3. *num.*1. *&* 2.

4 Non procedunt contra Episcopos: eorum tamen excessus ad Summum Pontificem deferant: ad hoc autem processum formare non possunt, sed solùm informari. Eymeric. *qu.*27. *vbi* Peñ *com.* 75. *citato loco* Farin. *de hæres. qu.* 186 *§.* 5. *numer.* 113. *&* 121. Molin. *loco citato num.* 19. Dixi *etiam citato c.* 3. *num* 8.

5 Episcopus hæreticus aliquid in manifestum fidei

fidei detrimentum, & fidelium perniciem moliretur, essetque suspectus de fuga, nec Summus Pontifex absque periculo posset consultari, potest ab Inquisitoribus incarcerari, vt ad Summum Pontificem remittatur. Peñ. & Farinat. *num.* 119. *& seqq. citatis locis.*

6 Neque Episcopus, neque Inquisitor contra alium Inquisitorem, aut illius Vicarium authoritate Apostolica creatum, procedit: nisi in eo casu, in quo contra Episcopum procedere posse diximus. Eymer. *quæst.*30. *vb.* Peñ. *com.*79. Farin. §. 6. Dixi *d.c.*3. *num.*1. *citatis locis.*

7 Procedere possunt Inquisitores contra Regulares etiam exemptos, & contra quoscumque alios Sacerdotes, consulto tamen Generali Inquisitore, aut supremo Senatu. Eymer. *q.*28 *&* 29. *vbi* Peñ. *com.* 77. *&* 78. Molin. *num.*18. *vbi supra.*

8 Procedunt contra Imperatores, Reges, & quascumque alias seculares potestates, consulto tamen Summo Pontifice, si magnæ sint personæ, aut ingens periculum, & magna populi perturbatio timeatur. Eymer. *q.*31 Peñ. *com.*80. *citatis locis.*

9 Item contra eos, qui in eorum prouincia delinquunt contra fidem, quamuis ad aliam declinent. Similiter contra delinquentes in aliena prouincia, qui in ipsorum Inquisitorum districto commorantur. Eymer. *q.* 42. *vbi* Peñ. *com.*91. *locis citatis.*

10. Iudæi & infideles, qui voluntariè fidem per Baptismum susceperunt, si retrocedant, puniri ab Inquisitoribus possunt. Eymer. 2. *part. Direct. quæst.*44. *&* 45. *vbi* Peñ. *com.*69. *&* 79. Farin. *de hæres. q.*178. §. 6. *num.*134. *& seqq.*

11 Pro

11 Procedunt etiam contra prædictos, quamuis facti essent Christiani, dum erant infantes, aut baptismum coacti receperunt, dummodo coactio absoluta non sit: mitiùs tamen cum pueris & coactis est agendum. Peñ. 2. *part. Direct. ad quæst. 9. com* 44. Farin. *dicto* §. 6. *num.* 139.

12 Cathecumenus quamuis in hæresim, vel apostasiam prolabatur, non potest puniri tanquam contra fidem delinquens Est tamen coram Deo verè hæreticus, aut apostata. Dixi *in relatione de conf. Bullæ Cœn. cap.* 2. *nu.* 8. Sanch. *libr.* 2. *Moral. cap.* 7. *tom.* 1. Farin. *d.* §. 6. *num.* 131.

CAPVT V.

De quibus criminibus Inquisitores cognoscant.

1 INquisitores de iure procedunt contra hæreticos, & in causis hæreticorum. Azor. *instit. moral. part.* 2 *lib.* 8. *cap.* 18. *rubr. de sacris Apostolicis Inquisitor. q.* 1. Farin. *de hæres. q.* 186. §. 2. *num.* 17.

2 Procedunt contra apostatas à fide. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 15. *nu.* 1. Peñ. 2. *part. Direct. ad q.* 44. *com.* 69. Farin. *de hæres. q* 183. §. 1. *num.* 11.

3 Procedunt contra hæreticorum credentes, receptatores, defensores, & fautores. *Cap.* Excommunicauimus, § credentes, *de hæret. cap.* Vt officium *eod. tit. in* 6. Eymer. 2. *p. Direct. q.* 45.

4 Procedunt contra diffamatos de hæresi & suspectos de fide. *Cap.* Vt officium *de hæret. in* 6. Eymer. *vbi proximè.*

5 Procedunt contra ſcienter ſepelientes hæreticos in loco ſacro. *Cap.* Quicumque. *de haret. in 6.* Eymer. 3. *part. q.* 40. *vbi* Peñ. *com.*89.

6 Procedunt contra Notarios, & Aduocatos patrocinantes hæreticis. *Cap.* Si aduerſus. *de haret. cap.* Vt commiſſi. *eod. tit. in 6.* Eymer. 3. *part. qu.*39. *vbi* Peñ. *com.*88.

7 Procedunt contra impedientes officium ſanctæ Inquiſitionis. In literis Clement. & Vrbani IV. *quæ incipiunt*: Præ cunctis. §. cæterum. *cap.* Statutum: *de haret. in 6.* Eymer. 2. *p. Direct. q.*54. *vbi* Peñ. *com.*79. *&* 3. *p. q.*34. *&* 36. *vbi etiam* Peñ. *com.*83. *&* 85.

8 Procedunt contra renuentes iurare in cauſa fidei. *Cap.* Excommunicatus, §. Adiicimus. *de haret.* Eymer. 3. *p. q.*41. *vbi* Peñ. *com.* 90.

9 Procedunt contra blaſphemos. Eymer 2. *p. Direct. q.* 41. *vbi* Peñ. *comm.* 66. *&* 3 *p. q.*44. *vbi etiam* Peñ. *com.*93.

10 Procedunt contra ſchiſmaticos. Eymer. 2. *par. Direct. q.*48. *vbi* Peñ. *com.* 73. Farin. *de hareſ. qu.* 184. §.1.

11 Procedunt contra legentes & retinentes libros prohibitos. Pius IV. *in conſtitut. qua incipit.* Dominici gregis. anno 1564. *vide infra c.*21.

12 Procedunt contra eos, qui in presbyteratus gradu non conſtituti, Miſſas celebrant, & confeſſiones audiunt. Extant conſtitutiones Apoſtolicæ Gregorij X.III. Clement. VIII. *relata per* Laërtium *tom.*. *Apoſtolicar. conſtit. pag.*387. *&* *tom.*3. *pag.*128.

13 Procedunt etiam in aliquibus caſibus contra infideles in Catholicam fidem delinquentes. Farin. *d.* §.6. *num.*1. 8.

14 Proce

14 Procedunt contra celebrantes binas nuptias, quando viuente primo coniuge, alter cum alio contrahit, *Vide infra cap.* 34. Albertin. *de agnos. qu.* 23, *num.*49.

15 Procedunt contra sortilegos, & diuinatores. *Cap.*Accusatus *de haret.in* 6. Eymer. 2 *p.quaest.*42.*vbi* Peñ. *com.*67.*&* 3.*p.q.*44.*vbi etiam* Peñ. *com.*93.Sanch. *lib.*2. *moral.cap.*38. DelRio *de Magia.*Farin. *de haeres. qu.* 181. §.1.

16 Procedunt in crimine hæresis contra mortuos.*Cap.*Filij.*de haret. in* 6.Eymer.3.*p.q.*43.*vbi* Peñ. *com.* 92. *cap.*Accusatus. §. In eo verò, *de haret. in* 6.

17 Procedunt contra Rectores ciuitatum, & dominos temporales nolentes iurare de defendenda Ecclesia contra hæreticos.*Cap.*Ad abolendam.§.Statuimus. *Cap.* Vt officium.§. Statuimus *de haret. in* 6. *Cap.*Excommunicamus.§.Moneantur,*eod.tit.* Eymer. 3.*part.Direct.q.*32. *&* 33.*vbi* Peñ. *com.*81.*&* 82.

18 Procedunt contra dominos temporales negantes eis debitum auxilium. *Cap.* Vt Inquisitionis, *de haret. in* 6. Eymer. 3.*part. Direct. qu.* 35. *vbi* Peñ. *comm.* 84.

19 Procedunt aliquando contra quæstuarios.*Cap.* Vt officium,§.Compescendi, *de haret.in* 6. Eymer.*d.* 3.*p.Direct. q.*37. *vbi* Peñ. *com.*87.

20 Procedunt contra laicos disputantes de fide. *Cap.* Quicumque,§.Inhibemus,*de haret. in* 6.Eymer. 3.*p. q.* 38. *vbi* Peñ. *com.* 87.

21 Procedunt contra confessarios,qui in sacramentali confessione pœnitentes ad actus inhonestos solicitant.Pauli V.*decreto ad Inquisitorem Generalem Lusitaniae anno* 1608.16.*Septem.*Greg.XV. 30. *Aug.*1622.

22 Procedunt denique Inquisitores Lusitaniæ ex commissione speciali contra nefandos sodomitas. *Ita constat ex Breui* Pij IV. *die* 20. *Februar. anno* 1562. & Greg. XIII. *die* 13. *Aug. anno* 1574.

CAPVT VI.

Quid sit Fides, & quæ necessariò à fidelibus credenda sint?

1 Fides est *substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium*, seu est *habitus mentis, quo inchoatur vita æterna in nobis, faciens intellectum assentiri non apparentibus*. Paul. *ad Hebr.* 11. S.Thom. 2.2. *q.*4. *art.*1. Eymer. *Direct.*1.*p.q.*1.

2 Impositum est omnibus præceptum de actu fidei supernaturalis, quando eis sufficienter fides ipsa proponitur. S.Thom. 2.2. *q.*2 *art.*3.

3 Tunc fides dicenda est infidelibus sufficienter proposita, cum ita rationibus, vitæ sanctitate, contrariorum errorum confutatione, ac signis aliquibus confirmatur, vt prudenter ratio naturalis præscribere incipiat res fidei esse credendas, & contrariam sectam esse falsam. Sanch. *lib.*2. *moral. c.*1.

4 Baptizati, qui inter infideles, aut hæreticos in suis erroribus sunt nutriti, Catholica instructione minimè præcedente, statim etiam credere non tenentur, donec fides sibi sufficienter proponatur. Sanch. *citato loco*.

5 Qui edoctus ab Inquisitore, vel a suo Episcopo aut

aut à viro Theologo de rebus fidei,illis non credit,& contrarium asserit, si se contra Ecclesiam non sentire existimet, non est hæreticus, sed temerarius, quamuis probabile sit esse hæreticum. Sanch. *lib.* 1. *cap.*7. *num.*25. Farinac.*de hæres.q.*196 *num.*12. & 10. & 11.

6 Necessitate medij, & finis, pro isto statu, ac tempore, tenetur vnusquisque credere explicitè mysterium Sanctissimæ Trinitatis, Christumque verum esse Deum, & hominem, ac totius humani generis Redemptorem, & quòd mortuus sit, & resurrexit. S.Thom.2.2. *quæst.*2.*artic.*5. & 8.Eymeric. 1.*p.Direct. quæst.*5.

7 Necessitate præcepti requiritur fides articulorum fidei, remissionis peccatorum, carnis resurrectionis, Ecclesiæ Catholicæ, mysterij Eucharistiæ. Scire etiam oportet præcepta Decalogi, & Ecclesiæ, Orationem Dominicam, ac vnusquisque scire tenetur leges ad statum suum spectantes. Eymeric.1.*p.q.*3. Sanch. *lib.*2. *moral. cap.*3.

8 Ad explicitè credendum fidei mysteria, non omnes æqualiter obligantur. Prælati namque, & qui ex officio alios instruere tenentur, plura scire debent explicitè,quàm rudes personæ.S.Thom.2.2.*q.*2. *art.*6. Eymer. 1.*p. q.*4. *vbi* Peñ. *com.*21.

9 Quæ ad finem secundariò spectant, vt quæ in scriptura sacra,& in Conciliis, aut Apostolicis traditionibus continentur, sufficit quòd implicitè, vel in præparatione animi credantur: postquam autem constiterit esse de fide, explicitè credenda sunt. S.Thom. *q. illa* 2.*art.*5. Eymer.*q.*3. *vbi* Peñ. *com.*20.

10 Multorum mysteriorum fidei, præsertim quæ solummodo sunt de necessitate præcepti, dari potest

etiam inter fideles ignorantia inuincibilis excusans à peccato. Sanch. *lib.2. moral. c.3. num.20.*

CAPVT VII.

Qua ratione Fides violetur?

1 Fides Catholica dupliciter violari potest, negatiuè, seu priuatiuè, & positiuè. Negatiuè, seu priuatiuè violatur fides, quando quis ea ignorat, quæ tanquam Catholicus scire tenebatur, aut quando ea omittit, quæ in bonum & fauorem fidei tenebatur facere. Positiuè, illud faciendo, quod fidei quomodocumque opponitur: & hoc dupliciter, directè scilicet & indirectè.

2 Directè, seu per se primò ab aliquo violatur fides, negando illam, vel relinquendo. Quæ si in totum deseratur, dicitur apostasia: si solùm in partem, hæresis appellatur.

3 Indirectè, seu non per se primò violatur fides, quando quis, retenta quidem veritate fidei, negat aliquas veritates ad fidem spectantes, & quæ ad illam per consequentiam reducuntur. Quæ in varios distribuuntur gradus, qui per propositiones explicantur. *Vide* Concil. Constant. *sess.* 8. *in sententia damnationis articulorum Vvicleph. & sess.15. in tit. contra sententiam Ioannis Huss.* Peñ. *2. part. Direct. comm.2. &* 27. Suar. *de fide disp.19. sect.2.*

4 Primus gradus est propositionis hæreticæ. Propositio hæretica illa censetur, *qua apertè opposita est siue contrariè, siue contradictoriè alicui veritati, de*

qua

qua certò constat esse de fide: Simanch. *de Catol.tit.*54. *à num.*8. *& 9.* Albertin *de agnos.qu.6. num.*1.Conar. *lib.* 3. *var. cap.*1. Suar. *citato loco num.*3

5 Propositio hæretica dicitur absolutè per ordinem ad rem quam significat; non vero per ordinem ad proferentem. *Proximè citati* Doctores.

6 Propositiones hæreticæ, provt aduersantur primæ veritati reuelanti, sunt in eodem gradu falsitatis: provt verò opponuntur materiæ Fidei, secundum quod nobis proponitur credenda, aliæ dicuntur directè, & principaliter hæreticæ, aliæ indirectè, & secundariò, seu mediatè, vel immediatè. Suar. *cit.loc. num.* 7. *& seqq.*

7 Propositio directè, principaliter, & immediatè hæretica est illa, *qua contrariatur veritati fidei directè, principaliter & immediatè reuelata. Videndus* S. Thom. 1.*part. q.*22. *art.*4: *&* 2.2. *qu.*2. *art.*5. *& q.* 11. *art.* 1. *&* 2. *&* 1. ad Corint. *cap.* 11. *lect.*3. Suar. *num.*10.

8 Propositio indirectè secundariò, & mediatè hæretica illa dicitur, *qua aduersatur veritati fidei indirectè, secundariò & mediatè reuelata, & qua continetur in primo reuelato, tanquam pars illius.* S.Thom. *&* Suar. *citatis locis.*

9 Secundus gradus est propositionis erroneæ, nimirũ *qua opponitur veritati certa Theologica certitudine non attingente veritatẽ fidei, & habetur per consequentiã claram ex veritate reuelata, in qua continetur tanquam aliquid distinctum.* Can.*lib.*12.*de locis cap.*10. Bañes 2.2. *q.*11. *art.*1. Suar. *citato loco num.*14. potest etiam dici propositio erronea, vel hęresi proxima illa, *qua aduersatur veritati catholica, & vniuersali, quam*

vniuerſa Eccleſia tenet, & certitudinem fidei non attingit. Can. *d. cap.*10. Bañes *d. art.* 2. *verſ.* Secundò notandum, *& ſequenti.*

10 Tertius gradus eſt propoſitionis hæreſim ſapientis, vt eſt illa, *ex qua aliis principiis aſſumptis ſequitur hæreſis, quando illa principia non ſunt omnino certa, ſunt tamen in Eccleſia ferè certa, aut quando illatio non eſt euidens.* Vel propoſitio ſapiens hæreſim eſt illa, *quæ in ſenſu proprio hæretica eſt, in metaphoricô verò ab errore liberatur.* Vel eſt illa, *quæ ex quibuſdam circunſtantiis, ex parte aſſerentis, aut ex temporum calamitate ſaporem quemdam habet hæreſis, vel ſuſpicionis iudicio prudentum.* Can. *d. cap.*10. Albertin. *d. quæſt.*6. *num.*2. Suar. *num.*17. Bañ. *citato loco.*

11 Quartus gradus eſt propoſitionis malè ſonantis. Videlicet illa propoſitio, *quæ in aliquo ſenſu proprio eſt hæretica, & in alio etiam proprio eſt catholica,* dicique poteſt propoſitio æquiuoca. Suar. *num.*18.

12 Propoſitio malè ſonans duplex eſt. Quædam enim dicitur talis ab intrinſeco: quædam verò ab extrinſeco. Illa dicitur malè ſonans ab intrinſeco, *quæ abſolutè prolata malè ſonat.* Illa ab extrinſeco, *quando ex circunſtantiis perſonæ, loci, aut temporis, malus ſonus, aut ſuſpicio oritur.* Suar. *d. num.*18 *vid.* Can. & Bañ. *proximè citatis locis.*

13 Propoſitio malè ſonans ab intrinſeco, tres habet gradus. Primus, quando ſignificatio hæretica eſt magis vſitata, & propria. Secundus, quando vtraque ſignificatio æquè propria, & vſitata eſt. Tertius, quando ſignificatio catholica magis propria, & magis vſitata inuenitur. Suar. *d. num.*18.

14 Quintus gradus eſt propoſitionis piarum aurium

rium offenſiuæ: qui ferè coincidit cum præcedente. Et eſt illa propoſitio, *in qua profertur aliquid indecens, & indignum in materia Religionis* Bañes *d.art.2.* Suar. *num.* 19.

15 Sextus gradus eſt propoſitionis ſcandaloſæ. Et eſt illa propoſitio *quæ præbet cauſam, aut occaſionem ſcandali circa aliquam doctrinam, aut veritatem fidei.* Bañes, & Suar. *proximè citatis locis.* Albertin. *d. quæſt.6. num.*10.

16 Septimus gradus eſt propoſitionis temerariæ. Nimirum, *quæ in doctrina fidei, vel Theologia ſine rationis regula profertur,* vtpotè ſine ſufficiente authoritate, aut ratione. Albertin. *d.quæſt.6. num.*7. Bañ. & Suar. *num* 20. *citatis locis.*

17 Propoſitionis temerariæ duplex gradus diſtingui poteſt, ita vt quædam dicatur poſitiuè temeraria, alia priuatiuè. Suar. *num.*20.

18 Propoſitio poſitiuè temeraria illa eſt, *quæ pugnat contra receptam ſententiam, vel Patrum, vel ſcholaſticorum, ita vt omnes aut ferè omnes conueniant, ſiue aſſerendo rem eſſe certam, ſiue probabilem.* Bañ. *vbi ſuprà* Suar. *d. num.*20.

19 Propoſitio priuatiuè temeraria eſt illa, *quæ ſolo proprio iudicio, ſine ſufficienti authoritate, vel cogente, ratione excogitata eſt, præſertim ſi ſit contra generales regulas in fide, vel in Theologia receptas.* Suar. *cit. loc.*

20 Octauus gradus eſt propoſitionis ſchiſmaticæ, ſeu ſeditioſæ. Qualis eſt illa, *quæ vnionem membrorum Eccleſiæ, ſiue vniuerſaliter, ſiue particulariter tollit, aut contrariam inducit.* Caſtro *de iuſt. hæret. pun. lib.*1. *cap.*3. Simanch. *cathol. inſt. tit.*54. *nu.*18. & 19. Alber. *d. quæſt.6. num.*11.

21 Nonus gradus est propositionis iniuriosæ, vtpotè propositio *quæ alicui fidelium statui, vel illustri personæ Ecclesiæ detrahit, aut iniuriam facit*. Castr. & Simanc. *nu.22. citat. locis.* Albert. *d. qu.6. num.9.*

22 Decimus gradus est propositionis impiæ nimirum propositio *quæ opponitur pietati, quatenus pietas filiali affectu colit Patrem Deum, & consequenter Sanctos & sacram Scripturam.* Dicitur etiam impia illa propositio, *quæ opponitur pietati, secundùm quod impedit, & tollit pietatem erga proximos, & obedientiam Deo debitam in obseruatione præceptorum.* Albertin. *d. qu.6. num.12.*

23 Vndecimus gradus est propositionis blasphemæ seu maledicæ, illa videlicet, *qua Deo, vel Sanctis irrogatur iniuria tribuendo eis ea, quæ ipsis non conueniunt, aut negando ea, quæ debita sunt.* Simanch. *n.20.* Albertin. *dict. qu.6. num.13.*

24 Vna propositio varias simul potest habere qualitates, quarum ratione plures ex prædictis gradibus ei conueniant. Simanch. *num.23.*

25 Huiusmodi gradus contra Fidem, qui per propositiones explicantur, inueniuntur similiter in factis: imò ab ipsis propositiones oppositionem contra fidem sibi vendicant.

CAPVT VIII.

De hæresi, & hæreticis, apostasia, & apostatis.

1 Hæresis est *error intellectus voluntarius, & pertinax in materia fidei Catholicæ contraria,* in

in homine qui fidem suscepit. Dixi *in Bulla Cœnæ cap.* 1. *nu*·7. Sanch. *lib.* 2. *moral. cap.* 7. Suar. *de fide tract.* 1. *disp.* 19. *sect.* 5. *num.* 13.

2 Hæreticus est, *qui cùm Catholicam fidem susceperit, contra illam pertinaciter errat.* Farin. *de haresi qu.* 178. §. 1. *num* 10. Sanch. *citato loco n* ...

3 Pertinacia, quæ ad hæresim, & hæreticum requiritur, exigit per actum positiuum contradictionem eorum, quæ constant esse de fide, & eum, qui sic contradicit, non esse corrigi paratum. Sanch. *dict. cap.* 7. diximus *cit. loc. num.* 7.

4 Cathecumenus, qui verè fidem suscepit, si contra illam sentiat, est verè hæreticus coram Deo, non tamen coram Ecclesia. Bañes 2. 2. *qu.* 11. *art.* 2. *vers.* Vltima particula. Dixi *cita. loc. numer.* 8. Suar. *citato loco disp.* 16. *sect.* 4. *num.* 9. *&* *disp.* 19. *sect.* 5. *n.* 4. 5. *&* 6.

5 Qui pertinaciter sentit contra articulos fidei, contra sacram Scripturam, vel contra determinationes Ecclesiæ factas vt de fide, est hæreticus. Eymer. 2. *part. Direct. qu.* 35. *vbi* Peñ. *com.* 60. Sanch. *d. cap.* 7.

6 Hæreticus est, qui malè sentit de Sacramentis Ecclesiæ. Farin. *d. q.* 178. §. 2. *num* 44.

7 Hæreticus etiam est, qui falsò credens aliquid esse ab Ecclesia diffinitum de fide, oppositum sentit, pœnasque hæreticorum incurrit. Sanch. *citato loco.* Farin. *d.* §. 1. *num.* 2. Suar. *vbi suprà disp.* 19. *sect.* 4. *num.* 17.

8 Probabilius est esse hæreticum, hæreticorumque pœnis subiici, qui non credit, nec assentitur reuelationi sibi specialiter factæ, quam tamen diuinam putat. Sanch. *cit. loc. num.* 32.

9 Hæ

9 Hæreticus est, qui negat, aut sentit contra traditiones diuinas, tam doctrinales, quàm morales, vt includunt aliquid credendum, si perpetuò sint in Ecclesia Catholica obseruatæ, aut retentæ. Bellarm. *tom.* 1. *lib.* 4. *de verbo Dei non scripto*. Suar. *vbi suprà disp.* 5. *sect.* 4.

10 Apostasia (de qua hoc loco agimus) est *retrocessio, seu desertio fidei susceptæ.* In quo sensu hæresis dicitur apostasia. Suar. *de fide disp.* 16. *sect.* 5. *n* 1. *&* 6.

11 Apostasia propriissimè dicta, vt ab hæresi distinguitur, est *retrocessio in totum à fide Christi*, ita vt negetur Christus. Et apostata dicitur ille, *qui à Christo in totum recedit*, nimirum, qui ad Iudaismum, aut Paganismum transit. Bañ. 2. 2. *quæst.* 12. *art.* 1. Suar. *citato loco.* Azor. *tom.* 1. *moral. lib.* 8. *cap.* 17. *quæst.* 3. Farinac. *de hæres. quæst* 183. §. 2. *num.* 13. *&* 19.

12 Hæreticus, & apostata in eo differunt, quòd apostata in totum recedit à fide, hæreticus verò in aliquo, vel aliquibus tantùm articulis. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 70. *nu.* 3. *& cap.* 71. *num.* 5. Peñ. 2. *part. Direct. ad quæst.* 49. *com* 74. Farin. *d* §. 2. *num.* 16.

13 Contra Apostatas à fide proceditur, sicut contra hæreticos, & iisdem pœnis subiiciuntur. Eymer. 2. *part. Direct. quæst.* 44. *vbi* Peñ. *com.* 69. Azor. *vbi suprà cap.* 22. *quæst. vltim. & cap.* 23. *quæst.* 2. Farin. *num.* 19. *&* §. 4.

14 Baptizatus, inter Paganos, aut Iudæos in suis erroribus educatus, sine sufficiente notitia legis Christi, solummodò dicendus apostata materialiter: si tamen nutritus sit inter hæreticos cum sufficiente notitia Christi seruatoris, quamuis inuincibiliter ig-

noret

noret veram, & Catholicam Ecclesiæ Romanæ doctrinam, indeque transeat ad Iudaïsmum, vel Paganismum, erit verè & formaliter apostata. Quoniam hic recedit a Christo, quem formaliter cognoscit, non verò ille.

15 Apostata Religionis dicitur ille, *qui recedit ab ordine, siue ab habitu assumpta Religionis, & ad saculum redit*. Farin. *d. quaest*.185. §. 6. *num*.61. Suar. *d. sect*.5. *num*. 2.

16 Religiosus, aut clericus, siue dimisso habitu, siue retento, qui vxorem ducit, apostata iudicatur, puniturque ab Inquisitoribus, vt de fide suspectus, siue publicè, siue secretè contraxerit. Decian. *vbi suprà cap*.22. *num*.40. Peñ. 2. *part. Direct. ad quaest*.49. *com*.74. Farin. *d*.§.6. *num* 70. *& seqq*.

17 Suspectus etiam est de fide coniugatus post consummatum matrimonium, qui extra casus in Iure permissos ingreditur Religionem, & professionem emittit, vel sacros ordines suscipit, siue de consensu vxoris id faciat, siue non. Simanch: *cathol. inst tit*.40. *num*.14. Farin. *num*.74. *citato loco*.

18 Apostata obedientię dicitur is, *qui ex contemptu, vel superbia transgreditur pracepta sui Prelati, illisque vel sacris canonibus, & Dei praeceptis non obedit*. Mascard. *de probat. lib*.1. *conclus*. 112. *num*.12. Farin. §.5. *num*. 54. Suar: *citato loco*.

19 Si huiusmodi apostata ideo non obedit, quia credit non esse obediendum superioribus, hæreticus est, & ab Inquisitoribus punitur. Decian. *citato loco cap*.17. *num*.19. Farinac. *num*.56.

CAP.

CAPVT IX.

De Hæresiarchis, & Dogmatistis.

1 Hæresiarcha, seu princeps hæresis ille propriè dicitur, *qui & errores inuenit, & seminat.* Eymeric. 2.*part. Direct.qu.*39. *vbi* Peñ *comm.*64. Farin. *de hæresi qu.*1;8. §.1. *n.*15. Suar. *de fide disp.*23. *sect.*2. *num.*11.

2 Dogmatista, seu dogmatizans ille est, *qui hæreses, & errores ab aliis inuentos prædicat, & docet.* Doctores *citatis etiam locis.*

3 Dogmatista dicitur etiam hæresiarcha, & eodem ferè modo cum vtroque procedendum est: cùm hæresiarcha in primo gradu hæreticorum, dogmatista verò in secundo collocetur. *Cap.* Qui aliorum. 24. *qu.*3. Doctores *citati.*

4 Ad Hæresiarcham, & dogmatistam requiritur, vt quasi ex officio, & consuetudine publicè, vel occultè proprios, aut alienos errores doceat plures, siue simul, siue vnumquemque in particulari. Suar. *cit. loco.*

5 Hæresiarcha, & dogmatista cenſendus est, qui quasi ex officio, & consuetudine hæreticos in suis erroribus confirmat, quamuis non doceat eos quod anteà ignorabant; siue verbis id faciat, siue scriptis, aut libris traditis, in quibus prædicti errores defenduntur; & item qui hæreticorum doctrinam defendit. *Cap.* Qui aliorum. 24. *qu.* 3.

6 Illum etiam hæresiarcham, & dogmatistam dixerim;

dixerim, qui similiter quasi ex officio,& consuetudine, errores siue à se confictos, siue ab aliis inuentos, per alios prædicat, & disseminat verbis, vel scriptis, & etiam qui libros hæreticos componit, & diuulgat, quia hæc ad magistrum spectant. *Cap.* Qui aliorum.

7 Qui inter Iudæos, aut hæreticos officium assumit Rabini, vel Sacerdotis, seu ministri, illúdque exercet, esto verbis non doceat, dogmatista dicendus est, eò quòd facto apostasiam, aut hæresim confirmat.

8 Vt aliquis dicatur dogmatista, & hæresiarcha, non requiritur quòd re ipsa audientem, vel videntem persuadeat, aut confirmet, sed quòd de facto nitatur persuadere, vel confirmare, cùm hoc ex parte magistri se teneat, illud ex parte discipuli.

9 Qui semel, aut bis hæresim ab alio inuentam prædicat, & docet, non est statim vt hæresiarcha, & dogmatista puniendus: quæ autem consuetudo ad hoc sufficiat, iudicis arbitrio relinquitur.

10 Hæresiarchæ, & dogmatistæ regulariter non recipiuntur ad Ecclesiæ reconciliationem. *Vide* Peñ. 2. *part. Direct. qu.* 39. *comment.* 64. Farin. *de hæresi qu.* 193. *num.*6. *& sequentibus.*

11 Nutritus inter hæreticos, vel infideles, qui doctrinam Fidei Catholicæ Romanæ non accepit, quamuis baptizatus, si conuertatur, recipiendus est, licèt ante conuersionem hæresiarcha dogmatista, aut sacerdos fuerat, etiam si habuerit notitiam fidei, quam culpabiliter non est professus: cùm de huiusmodi hæresiarchis, nec Iura, nec Doctores loquantur, & praxis illos ad reconciliationem admittat.

12 Hæ

12 Hæresiarchæ qui reliquerunt fidem præsertim dogmatistæ, si verè conuertantur, magnaque & ferè euidentia signa diuinæ illuminationis in eis appareant, reconciliari possunt. Eymer. Peñ Suar. *citatis locis*. Farinat. *de hæresi quæst*.193. §.1. *num*.5. *& seqq*.

13 Heresiarcha, qui sufficientia signa veræ conuersionis ostendens, venit sponte non inquisitus, aut delatus, recipi potest. Secùs verò si mortis metu accedat. Peñ. *vbi supra, vers.* Item hæc sententia. Farin. *proximè citato loco, num*.7.

14 Si dogmatista errorem suum, postquàm ab Inquisitoribus apprehenditur, defendat, quamuis posteà conuertatur, non est recipiendus ac reconciliationem. Si tamen statim conuertatur, & verè conuersionis ferè euidentia signa ostendat, recipi potest. Eymeric. 3.*p. Direct. rubr. de octauo modo terminandi processum. num*.196. Farin. *d*.§ 1. *num*.8.

15 Dogmatistæ, qui Regibus, Principibus, aut eorum filiis persuaserunt errores, vel persuadere conati sunt, reconciliari non debent. Peñ. *citat. loco. vers.* Postremo. Farin. *num*.9.

16 Si hæresiarchæ, aut dogmatistæ doctrina sua nulli nocuerunt, & veræ conuersionis signa ostendant, reconciliari possunt. Simanch. *de catho. tit*.47. *num*.72. Peñ. *vers.* Neque illis. Farin. *num*.10.

17 Si hæresiarchas, aut dogmatistas in aliquo casu recipi contingat, cum maxima consideratione id faciendum est; grauissimæ tamen sunt eis imponendæ pœnæ, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & post manifestissima veræ conuersionis, & pœnitentiæ signa. Peñ. 2.*p. Direct. com*.64.

18 Dogmatizantibus, & hæresiarchis, sicut etiam

&

& relapsis, si verè pœnitentes sint, neganda non sunt ante mortem sacramenta Pœnitentiæ, & Eucharistiæ, quantum commodè fieri potest. *Cap.* Super eo. *de hæret. in* 6. Suar. *d. sect.* 2. *num.* 12.

CAPVT X.

De suspectis de hæresi.

1 SVspicio est *opinio mali ex leuibus indiciis procedens.* Consistit in assensu vnius partis, cum formidine alterius. Dixi. *Opusc. de solicitant. tra.* 1. *c.* 4. *num.* 2. Farin. *de indic. & tortura qu.* 36. *num.* 176.

2 Suspicio communiter dicta, in probabilem, seu quæ præsumptionem de re aliqua facit, & temerariam, diuiditur. Relicta suspicione temeraria, de probabili agendum est.

3 Suspicio probabilis est *opinio mali alicuius ex signis, ex quibus ad præsũptionem venitur.* Peñ. 2. *part. Direct. comment.* 8[illegible]. Dixi *Opusculo citato nu.* 4. Præsumptio est *rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circunstantiis, negotiorum, aut personarum proficiscitur.* Addit ad suspicionem communiter dictam verisimiles coniecturas. Dixi *dict. num.* 4.

4 Præsumptio, seu suspicio (pro eodem enim accipiuntur) diuiditur in leuem, vehementem, & violentam. Farin. *qu. citata, num.* 110. & dixi *num.* 5.

5 Suspicio leuis, seu leuis præsumptio contra fidem, prouenit *ex signis exterioribus operum, aut verborũ, ex quibus capitur coniectura, quæ concludi potest,*

E non

non quidem frequenter, sed rarò, quòd talia dicens, vel faciens hæreticus sit. Peñ. *citato loco, & num.6.*

6 Suspicio, seu præsumptio vehemens prouenit *ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter, & vt in plurimũ, quòd talia dicens, vel agens est hæreticus.* Huiusmodi suspicio dicitur præsumptio iuris. Et *est probabilis coniectura ex certo signo proueniens, quæ alio non adducto pro veritate habetur.* Mascard. *de probat. lib.*1. *quæst* 10. *nu.*34. *& sequentibus.* Dixi *nu.*7.

7 Suspicio, seu præsumptio violenta prouenit *ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus ferè semper colligitur, quòd illa dicens, vel faciens sit hæreticus.* Diciturque præsumptio iuris, & de iure. Et *est quædam legis dispositio aliquid præsumentis & super præsumpto tanquam sibi comperto, & noto statuentis.* Farin. *dict.qu.*36. *n.*101. Peñ. *citato loco.* Dixi *n.*8.

8 Ex dictis patet, suspectum de hæresi, seu contra fidem illum dici, *qui illud dicit vel facit, ex quo hæresis suspicio infertur,* qui pro qualitate suspicionis, leuiter, vehementer, aut violenter suspectus iudicabitur.

CAPVT XI.

De dubio in Fide.

1 DVbium est *motus rationis indifferens in vtramque partem contradictionis.* Syluest. *verbo* Dubium *num.*1.

2 Du

2 Dubius in fide est ille, *qui circa res fidei per actum rationis in vtramque partem contradictionis mouetur.*

Dubius in fide Catholica, infidelis seu hæreticus est. *Cap.* Dubius. *de haret.* Quomodò hoc intelligatur, per infra dicenda patebit.

4 Multis modis circa fidem dubitari contingit. Peñ. *2.part.Direct.ad cap.*Dubius.*de haret.comment.*1. Farin. *de haresi quæst.*178. §.4 *nu.*92.

5 Primò, subreptitia tentatione, cùm quasi inopinanter aduenit nobis quædam tentans cogitatio circa credibilia. Sic dubitans, hæreticus non est; imò non peccat, si inuitus huiusmodi patitur cogitationes. Peñ. *citato loco vers.* Multis ergo modis, *& sequentibus.* Sanch. *lib.*2. *moral.cap.*7. *num.*13. *tom.*1. Farin. *num.*98. *d.* §.4.

6 Secundò, veritatis elucidatione, vt quando supposita fidei certitudine, opponuntur rationes contrariæ, vt veritas fidei magis elucescat. In hoc etiam non inuenitur culpa. Peñ. *vers.* Secundo modo, *& sequentibus.* Farin. *d.* §.4. *num.*103.

7 Tertiò, imperfecta adhæsione: sicut contingit in peccatoribus, qui si perfectè adhærerent creditis, non sic viuerent, quasi de fidei veritate dubitarent. Hic modus non constituit hæreticum. Peñ. *vers.*Tertio modo.

8 Quartò, voluntaria hæsitatione: quando quis sciens aliquid esse de fide, de eo tamen voluntariè dubitat, siue æqualiter inclinet in veritatem fidei, & in errorem contrarium, siue inæqualiter. Et hic modus hæreticum constituit. Peñ. *vers.* Quarto modo. Farinac. *dict.* §.4. *num.*90.

9 Quintò, pertinaci defensione: ita vt quis magis inclinet in doctrinam fidei contrariam, & tenaciùs illi adhæreat. Qui modus etiam constituit hæreticum. Peñ. *verſ.* Quinto modo. Farin. *d.*§.4. *numer.* 104.

10 Dubitans de iis, quæ ſunt de fide primariò, & omnibus tanquam neceſſariò credenda traduntur, hæreticus præſumitur, & pœnis hæreticorum plectitur S.Thom. *quodlib.*3. *quæſt.*4. *art.*10. Peñ. *verſ.* poteſt item octauo, *& ſequenti.*

11 Dubitans de iis, quæ ad fidem ſecundariò ſpectant (iuxta ea quæ *cap.*6. diximus) non eſt hæreticus, donec de illis legitimè admonitus ſit. Idem eſt dicendum de eo, qui dubitat de diffinitis ab Eccleſia. Peñ. *verſ.* De quo dubitationis genere, *& verſ.* Item decimo. Farin. *d.*§.4. *num.*105.

12 Ex qualitate perſonarum, & ſtatus earum iudicanda eſt maior, vel minor ſuſpicio contra fidem. Peñ. *verſ.* Iam ad hæc. Farin. *d. num.*105.

13 Dubitans in iis, quæ ab Eccleſia diffinita non ſunt dummodo ſit paratus tenere quod Eccleſia determinauerit, hæreticus non eſt. Peñ. *verſ.* Et in hoc ſit. Farin. *num.*102.

14 Si quis ſentiens ſe tentari contra fidem, ſuſpendit omnino iudicium ſuum, non eſt hæreticus, nec dubius in fide. Bañ. *ad* 2.2. *q.*11. *art.*1. *verſ.* Ex his ſequitur. Farin. *d.*§.4. *num.*98. *fine.*

15 Qui perpenſis rationibus contra fidem ſibi occurrentibus, in neutram partem inclinat, ſed pendulus eſt, non cenſetur hæreticus, niſi reflectatur ſupra ſuum actum, iudicans rem illam fidei dubiam eſſe. Sanch. *lib.*2. *moral. cap.*7. *tom.*1.

16 Vt

16 Vt dubius in fide sit hæreticus, requiritur quòd dubitet cum pertinacia, nec sit corrigi paratus; aliàs hæreticus non est. Farin. *d*.§.4. *num*.99.

17 Dubius in fide si resipiscat, & relicto dubio ad Catholicam veritatem conuertatur, recipiendus est, hæresi, aut suspicione illius abiurata. Peñ. *vers.* Cum itaque. Farin. *d.* §.4. *num*.107.

CAPVT XII.

De errante in fide per ignorantiam.

1 IGnorantia (priuationis scilicet, & mala) est *priuatio scientiæ possibilis adipisci, quam quis habere tenetur*. Syluest. *verbo* Ignorantia, *num*.2.

2 Ignorantia ex parte rei ignoratæ diuiditur in ignorantiam iuris, & facti. Illa est, *qua ignoratur aliquod ius*, hæc verò, *qua ignoratur aliquod factum*. Ignorantia iuris diuiditur sicut & ius ignoratum, quod est multiplex, videlicet naturale, diuinum & humanum. Ignorantia facti diuiditur etiam sicut & factum, quod similiter est multiplex, scilicet necessarium ad salutem, necessarium ad officium, & proprium, ac alienum. Syluest. *d. num* 2.

3 Ignorantia ex parte actus ignorantis diuiditur in antecedentem, concomitantem, & consequentem. S. Thom. 1. 2. *q*.86. *art*.8. Syluest. *num*. 3.

4 Ignorantia antecedens, non est quidem volita, est tamẽ *causa volendi illud, quod aliàs homo non vellet*. Concomitans tunc datur, *quando ignoratur id, quod agitur, tamen si sciretur, nihilominus ageretur*. Conse-

quens ignorantia datur, *quando ipsa ignorantia est volita,* vt quia fertur voluntas in ipsam volens ignorare, & dicitur affecta: vel quia non vult scire quæ potest, & debet: quæ per varios gradus distribuitur. Syluest. *num.*5.

5 Ignorantia non affectata diuiditur in inuincibilem, seu humano studio insuparabilem, & in vincibilem. Quæ rursum in crassam, & supinam diuiditur, nimirum, *quando quis non scit publica, & manifesta, qua omnes sciunt*, & in non supinam, quæ similiter duplex est. Quædam enim est improbabilis, *qua quis ignorat probabile,* seu illud, *quod omnes, aut maior pars ciuium scit.* Quædam verò est probabilis, *qua,* scilicet, *quis ignorat improbabile*, seu illud, *quod omnes, aut maior pars ignorat.* Syluest. *num.*1.

6 Ignorantia excusat in crimine hæresis. Peñ. 1. *p. Direct. q.*7. Farin. *de heres. q.*179. §.3. *num.*23.

7 Ignorantia inuincibilis, siue iuris, siue facti, excusat ab hæresi, imò & à suspicione illius, & à pœna contra hæreticos determinata. Peñ. & Farin. *num.*26. *citatis locis.*

8 Errans in fide ex ignorantia crassa, licet mortaliter peccet, hæreticus non est. Sairo *in claui reg. l.*2. *c.*9. *num.*34. Sanch. *in opere moral. tom.*1. *lib.*2. *cap.*7. *num.*20.

9 Errans ex ignorantia affecta, si eam affectat ex falsa opinione contra Ecclesiam, quia, quæ ipsa proponit, parui momenti esse credit, hæreticu, est, sicut etiam si ignorantiam affectat, vt liberius erret in fide. Sanch. *d. cap.*7. *num.*23.

10 Errans in fide ex ignorantia affectata, quam affectat ex tædio addiscendi, aut ad liberius peccandum,

dum, non verò contra fidem, hæreticus non est. Sanch. *d.num*.23. Farinac.*d*. § 3. *num*.30.

11 Errantes in fide, eo quòd sic edocentur à viris quos credunt doctos, & pios, vt discipuli à magistris, filij à parentibus, parochiani à suo parocho, vel Episcopo, hæretici non sunt. Peñ. 2. *p. Direct. ad c*.1. *de hæret. vers.* De quo sit octaua conclusio. Azor. *Iesuita tom*.1. *lib*.8. *c*.6. *q*.9. Farin. *d*.§.3. *num*.25.

12 Edoctus à viro Theologo, Inquisitore, vel Episcopo circa res fidei si illis non credit existimans fidei, aut Ecclesiæ non contrauenire, quamuis de facto defendat hæresim, hæreticus non est, erit tamen temerarius. Sanch. *d.c*.7. *num*.25.

13 Ignorantia in iis, quæ sunt per se nota, ac de iure naturæ primario, non excusat in foro externo, nec etiam in sortilegiis, in quibus dæmon expresse inuocatur. Azor. *Iesuita tom*. 1. *lib*. 1. *c*.13. *q*.1. Farinac. *d*. §.3. *num*. 31. & 38.

14 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ explicitè credenda sunt, & quæ necessitate finis, & medij omnibus credenda proponuntur, non excusat ab hæresi in foro externo, nec etiam, nisi rarò, si detur circa ea, quæ ex necessitate præcepti explicitè credere necesse est. Peñ. *in Direct. Inquisit.part*. 2. *q*.7. *num*.22. & *p*. 2. *ad cap*. 1. *de hæret. vers.* Potest item. Azor. *d. lib*. 8. *cap*.6. *qu*.7. Farin. *d*. §.3. *num*.34.

15 Ignorantia iuris diuini circa ea, quæ solùm implicitè credenda sunt, regulariter ab hæresi excusat, etiam in foro externo. Sanch. *cathol. tit*.26. *nu*.9. Peñ. *d. com*. 22. Farin. *d*.§.3. *num*.33. & 35.

16 Error in fide ex ignorantia crassa, supina, aut improbabili, facit vehementer suspectum: error verò

ex ignorantia probabili, solùm facit leuiter suspectũ.

17 Ad præsumendam hæresim, aut suspicionem illius maiorem, vel minorem in foro externo, præter qualitatem materiæ, attendenda est qualitas personæ, an sit docta vel non.

18 Errans in fide per ignorantiam, dummodo inuincibilis non sit, abiurare debet purè simpliciter, & sine conditione pro qualitate culpæ, secundum arbitrium Inquisitorum. Simanch. *dict. tit.* 26. *nu.* 8. Fari. *d.* §.8 *num.* 36.

19 Erranti contra fidem per ignorantiam, pœnitentia aliqua imponenda est, & aliquando examinandus est reus per torturam, respiciendo ad indicia, vitam, mores qualitatem personæ, an sit suspecta: qualitatem articuli, an sit facilis, an sit difficilis indagationis, & similia. Farin. *d.* §.3. *num.* 36. 37. *&* *d. q.* 179. §. . *num.* 5. *&* *seqq.*

20 Quæ circa errantem per ignorantiam diximus, suo etiam modo de errante per simplicitatem intelligenda sunt. *Vide* Farin. *d. q.* 179. §.2. *& per eum citatos.*

CAPVT XIII.

De proferente hæresim per iocum, lubricum linguæ, inaduertentiam, & iram.

1 QVi non seriò, sed per iocum hæresim profert, non est hæreticus, nec vt hæreticus punitur. Albertin. *de agnosc. q.* 36. *num.* 11. Peñ. 3. *part.* *Direct.*

*Direct. com.*17. *verſ.* Seu animo indeliberato, *& ſeqq.* Farin. *de hæreſ. q.*179. §.4. *num.* 40. *&* 41.

2 Non cenſetur etiam hæreticus, qui ex iracundia, aut magna animi perturbatione, commotione, vel corporis dolore hæreſim profert, niſi perſiſtat. Albertin. *d. q.*36. *nu* 18. Peñ. & Farin. *num.*42. *& ſeqq. & num.*50. *citato loco.*

3 Qui aliquo ex his prædictis modis hæreſim protulit, ſi ſe ſtatim corrigit, mitiùs punitur, & aliquando nulla ei pœna imponitur. Peñ. & Farin. *n.*46. *citatis locis.*

4 Qui aliorum hæreſes refert, niſi dolo malo id faciat, puniendus non eſt. Dolus autem ex qualitate perſonarum, ex modo dicendi, & ex aliis circumſtantiis rimatur. Peñ. *verſ.* Seu dixerit recitatiuè. Farinac. *num.*45 *citatis locis.*

5 Qui aliquo modo ex ſupra poſitis hæreſim profert, examinandus eſt circa intentionem, & pœna extraordinaria puniendus, pecuniaria ſcilicet: vel ſi ſcandalum fuit ſequutum, ponantur in Eccleſia dum Miſſa celebratur, cum candela in manu, ſine aliqua abiuratione. Peñ. *d. com.*17. Farin. *d.* § 4. *num.*48. 63. *&* 64.

6 Qui hæreſim profitetur, & prædicat, quamuis dicat non credidiſſe hæreſim, quam prædicabat, ſed propter aliquem reſpectum humanum ſic prædicaſſe, non eſt credendus. Farinac. *d.* §.4. *num.*49.

7 In dubio quando dicta, vel facta ſunt hæreticalia, non eſt facilè credendus reus dicens, per iocum inaduertentiam, aut non mala intentione ea dixiſſe, vel feciſſe, ſed vt hæreticus puniri debet, ſi contra ſe habet malæ intentionis præſumptionem. Albertin. *de*

*agnosc. quæst.*36. *num.*18. Peñ. *d.com.*17. Farin. *d.*§.4. *num.* 51. *vsque ad* 54.

8 In dubio quando verba, vel facta sunt similiter dubia, quæ & in bonam, & in malam partem accipi possunt, in bono sensu dicta, vel facta præsumantur. Rojas *de hæret.* 1.*part. numer.* 209. *& sequentibus.* Farin. *num.* 52. *&* 55.

9 Qui fatetur factum hæreticale, quod excusationem non habet, si comprehenditur antequam se præsentet, vt hæreticus punitur. Albertin. *de agnosc. quæst.* 8. *num.*12. *& quæst.*34. *num.*53. Farin. *dict.* §.4. *à num.* 54. *vsque ad* 59.

10 Comprehensus absque eo quòd se præsentet, si fatetur se dixisse hæreticalia verba, quæ manifesta sunt, & plenè probata, prauam tamen intentionem negat, circa illam torquendus est. Qui si in negatiua persistat, adhuc de vehementi abiurare compellitur. Albertin. *de agnosc. q.*16. *nu.*18. *vers.* Circa prædicta. Peñ. 3.*part. Direct. quæst.*61. *comment.* 110. *in appendice, vers.* Si quis ergo.

11 Qui confitetur dictum hæreticale, vel factum, de quo aliàs conuictus non est, nec etiam adsunt indicia hæreticalem animum ostendentia, si dicat non ea dixisse, aut fecisse praua intentione, credendus est. Si verò dentur aliqua indicia probata, quæ animum suspectum, seu hæreticum ostendant, quamuis sponte se præsentet, pro qualitate indiciorum abiurare debet. Farin. *dict.* §. 4. *numer.* 55. *&* 70. *ex Ioanne de Rojas de hæret. p.*1. *a num.* 33.

12 Quando factum non est prorsus hæreticale, licèt sit valde suspectum, super intentione torqueatur reus. Farin. *d.* §.4. *num.*59.

13 In

13 Intentio proferentis verba per iocum coniecturis probatur, attenta verborum & factorum qualitate, an etiam persona sit suspecta, an verò docta & pia, an etiam faceta. Attenditur similiter modus loquendi, & scandalum sequutum. Peñ. *3. part. Direct. comm.* 17. Farin. *d.§.4. num.* 62.

14 Inquisitor non debet esse facilis ad credendam excusationem; nimirum, quòd lubrico linguæ, inaduertentiâ, ira vel ioco aliquid sit dictum, vel factum contra fidem. Peñ. *dict. comm.*17. Farin. *dict.* §.4. *num.*53. *Vide infrà cap.*16. *num.* 8. 9. *&* 10.

CAPVT XIV.

Protestatio in quibus casibus protestantem ab hæresi excuset?

1 PRotestatio, est *professio siue confessio fidei exterius facta ad ostendendum quid protestans de fide sentiat.* Albertin. *de agnosc. quæst.*12. *nu.*2. Peñ. 1. *part. Direct. quæst.*12. *comment.* 26. *vers.* Protestatio. Farin. *de hæresi quæst.* 178. §.7. *num.*148:

2 Protestatio, absolutè loquendo, excusat ab hæresi eum, qui protestatur, quòd non intendit à fide recedere, sed quòd corrigere se paratum exhibet, & iudicio sanctæ matris Ecclesiæ se submittit. Nauar. *lib.*5. *consil: conf.*18. *de hæret. n.*14. Simanc. *cathol. tit.* 55. *num.*4. Farin. *d.* §.7. *num.* 150.

3 Protestatio excusat componentem librum erroneum, sicut & errorem proferentem. Albertin. *de agnosc. qu.*12. *num.*10. Farin. *d.*§.7. *num.* 151.

4 Pro

4 Protestatio magis excusat,& prodest, si fiat ab eo, qui laborat in extremis, nec de hæresi fuit aliquando suspectus. Albertin. *in rubr. de haret. num.*17. Farin. *num.*12. Decian. *crim. lib.*5. *cap.*37. *num.*27.

5 Protestatio excusat in obscuris, & non diffinitis per Ecclesiam: non verò in manifestis,& quæ diffinita iam sunt præsertim si fiat à viro iam docto,qui diffinitionem Ecclesiæ scire præsumitur. *Vide* Peñ.1. *p.Direct. com* 26. *vers.* Sit prima. Simanch. *cathol.tit.* 55. *num.*5. Farinac. *d.*§.7. *num.*158. *& seqq.*

6 Protestatio excusat in iis, quæ quis explicitè credere non tenetur, secus verò in illis, quæ explicitè credenda sunt, quantùm ad iudicium externè ferendum: in foro tamen animæ, quæuis protestatio excusat. Eymer.1.*part. Direct.qu.*12.*vbi* Peñ.*com.*36. Alber. *dict. quæst.* 12. *num.*9 Farin. *dict.* §.7. *num.* 154. *& seqq.*

7 Protestatio non excusat, quando quis monitus ab Inquisitoribus fit certus, quòd hæresim dicat. Eymer. & Peñ. *citatis locis.* Farin.*d.*§.7. *n.*157. *&* 160.

8 Protestatio contraria factis non iuuat, neque excusat protestantem. Peñ. *d. com.*26. *vers.* Hactenus.

9 Protestatio non iuuat illum, qui fuit hæreticus: ad hoc vt perpetuo carceri non mancipetur;iuuat tamen ne hæreticus iudicetur, & curiæ sęculari tradatur Albertin. *de agnosc. quæst.*12. *nu.*15. Farinac. *d.*§.7. *num.*162.

10 Quantum protestationi credendum sit, iudicis arbitrio relinquitur, qui attentis personarum, & rerum circunstantiis, protestantis animum indagare debet. Simanch. *cathol. inst. tit.*55. *num.*14. Farinac. *d.* §.7. *num.* 161.

11 Qui

11 Qui protestatione excusatur, non est hæreticorum pœnis, aut infamia puniendus; corripi tamen debet per reuocationem erroris, non quidem sub erroris nomine, sed sub alio nomine detractionis, scilicet, aut alio simili denotante, temerè, vel minus consideratè dixisse, & quòd propterea tale dictum non approbat, sed improbat. Albertin. *de agnosc. quæst.* 12. *num.* 78. *&* 15.

CAPVT XV.

De hæreticis internis, & externis.

1 Hæreticus internus est ille, *qui hæresim, cui internè assentitur, exterius non manifestat.* Externus hæreticus, *qui hæresim quam mente tenet, verbo, vel facto ostendit.*

2 Hæreticus purè mentalis, seu qui hæresim quam mente tenet, externè non manifestat, neque excommunicatur in Iure, neque iudicio Inquisitorum subiicitur. Idem de apostata esto iudicium. Dixi *in relectione de cens. Bullæ Cœn. cap.* 2. *disp.* 4. Sanch. *lib.* 2. *moral. c.* 8. Simanch. *cathol it.* 41. *num.* 3. *&* 4. Suar. *de cens. tom.* 5. *disp.* 21. *sect.* 2.

3 Hæreticus purè externus, nimirum ille, qui verbo, vel facto hæresim ostendit, cui tamen internè non adhæret, licèt excommunicationem contra hæreticos latam non incurrat, ab Inquisitoribus punitur. Dixi *d. c.* 2. *disp.* 5. Sanch. *citato loco c.* 7. Simanch. *d. tit.* 42. *num* 9. Azor. *tom.* 1. *institut. moral. lib.* 8. *c.* 10. *q.* 4.

4 Qui

4 Qui signum externum insufficiens ad internam hæresim ostendendam exhibet, nisi ex circunstantiis hæresis ipsa interna manifestetur, non excommunicatur: pro qualitate tamen signi puniendus est. Dixi *d. cap.2. disp.6.* Sanch. *dict cap. 8. nu.7.* Azor. *tom.1. Summ. lib.2.cap.8. qu.12.* Turrian. *2.2. qu. 11. art.3. dubio 2.*

5 Proferens externè hæresim, quam mente non tenet, licèt alteri diuersæ adhæreat, non excommunicatur. Dixi *d. disp.6.*

6 Qui hæresim, quam mente tenet per iocum de se narrat, est verè hæreticus externus: secùs verò, si eam referat, à qua discessit. Dixi *d.c.2. disp.7.* Bãn.2. *2. qu. 11. art.4. concl. 3. in solut. ad 3.*

7 Qui hæresim, quam mente tenet, verbo, vel signo sufficienti externè declarat, quantumcumque occultè, excommunicationem incurrit, nisi hæresim coram Inquisitoribus, vel in confessione Sacramentali, aut ad consilium, vel auxilium ad eam relinquendam, petendum proferat. Simanch. *d. tit. 42. nu.9.* Azor. *d. cap.10. qu.5.* Dixi *d.2. disp. 6. num.1.* Farin. *de hæresi qu.192. §.1. num 4.*

8 Qui legendo, narrando, disputando, aut alienos libros aut tabellas transcribendo, hæresim suam quam anteà tenebat, ore pronunciat, non quidem voluntate illam docendi, aut declarandi, non incurrit censuram contra hæreticos latam. Cordub. *in q. l.4. quæst.13.* Azor. *d. cap.20. quæst.7.*

9 Si quis credens Christum non esse hominem, dicat eum non esse risibilem, sufficienter hæresim externè profert, estque verus hæreticus externus. Sanch. *d. cap.8.*

10 Qui

10 Qui ex interna hæresi in blasphemias non hæreticales prorumpit, hæreticus externus non est. Sanch.*d.cap*.8.

11 Qui hæresim internam manifestat factis, ex quibus iure optimo hæresis præsumptiooritur, hæreticus est externus: quoad forum animæ intelligo. Sanch.*citato locc*.

12 Idem est iudicium de eo, qui ea opera omittit quæ ex natura sua, vel ratione temporum & hæresum tunc vigentium, hæresis suspicionem inducunt. Sanch. *vbi suprà*.

13 Negans Fidem exterius, non quia hæreticus est, sed quia hæreticis fauere intendit, quatenus hæretici sunt, fautor est hæreticorum, fautorum excommunicationem incurrit, & vt fautor puniri debet. Sanch.d. *lib*.2.*cap*.7.

14 Hæretici purè externi, qui & manifesti dicuntur, si conuincantur, puniendi sunt vt hæretici, nisi ostendant se hæreticum animum non habuisse, aut dictum, vel factum, quo hæresis interna manifestari censetur, formalem hæresim non ostendat, *de his tamen inferius*.

CAPVT XVI.

De hæreticis affirmatiuis & negatiuis.

1 Hæreticus affirmatiuus est ille, *qui verbo, vel facto se esse hæreticum ostendit, nec de eo interrogatus negat*. Eymer. 2.*part. Direct. qu*.34. *vbi* Peñ. *com*.59. Farin. *de hæres. qu*.178. §.1. *num*.19.

2 Factum hæresim ostendens illud est, in quo hæresis continetur, & exprimitur, aut quòd attentis circunstantiis, violentam suspicionem inducit. Peñ. *citato loco vers.* Si verò sponte, *& seqq.*

3 Hæreticus negatiuus dicitur, *qui de hæresi conuictus, firmiter in negatiua persistit, & constanter fidem Catholicam Romanam confitetur.* Eymer. *3. p. rubr. de 12. modo terminandi processum. vbi etiam* Peñ. *com. 48. num.*202. Farin. *quæst.* 196. *num.*16.

4 Hæreticus etiam negatiuus est, *qui non plenè confitetur hæresim*, qui & diminutus dicitur. Quòd si diminutio probetur, contra illum procedunt Inquisitores, iuxta probationis qualitatem, Peñ. *com.* 59. *vers.* Ex his possumus.

5 Diminutus circa aliquod factum, etiam plenè probatum non censetur, vt tota ei diminuti pœna infligatur, qui talis facti obliuisci præsumitur. Quando autem obliuio præsumenda sit, iudicis arbitrio relinquitur, personarum ac causarum circunstantiis inspectis. Peñ. *d. com.* 59.

6 Obliuio non præsumitur in arduis, & horrendis criminibus. Item in factis quæ comitantur delinquentem: vt si quis patiatur se circumcidi, item si deponat circa idem factum de extraneis, non verò de consanguineis & propinquis. Sicut etiam non præsumitur in factis, & delictis solicitis, & consuetis. Peñ. *ibidem.*

7 Præsumi potest obliuio in factis antiquis, & minimis, in numero etiam eorum criminum, quæ delinquens habet in consuetudine: item si quis deponat de consanguineis, non verò de aliquo, vel aliquibus extraneis. Peñ. *ibidem.*

8 Qui

8 Qui dictum, vel factum hæreticale confitetur, negans hæreticalem intentionem, aliquando hæreticus negatiuus, aliquando verò suspectus de fide iudicatur. *Vide qua diximus supra cap.* 13.

9 Quando negans intentionem non plenè conuincitur, nisi ex confessione propria, etiamsi contra se habeat aliquos testes, non iudicatur hæreticus, sed suspectus, magis vel minus, iuxta delicti & probationis qualitatem: & in hoc casu de intentione examinandus est, etiam per torturam. Farin. *ibid. a n.*55. *vsque ad* 61. Peñ. *d. com.*59.

10 Negans intentionem in prædictis factis vel dictis, si pro se habeat sufficientem probabilem excusationem, non iudicatur hæreticus, poterit tamen esse magis vel minus suspectus, iuxta excusationis qualitatem. Farin. *cit. loc.*

11 Conuictus de dicto vel facto non hæreticali, aut quod non inducit violentam suspicionem, iudicatur solummodo suspectus de fide. Peñ *d. com.*59.

12 Præsumitur pro reo in præcedentibus casibus, quando in loquendo vel operando constat interuenisse affectionem aliquam, vt cupiditatem, iram, odium, amorem, iocum, metum, & similia. Facit etiam qualitas personæ, si sit simplex an docta, sæcularis an Ecclesiastica, fœmina an vir, iuuenis an ætate prouecta. Peñ 1. *part. Direct. ad qu.*9. *comm.*24. *&* 2. *part. ad qu.*34. *com.*59. Farin. *d.* § 4. *Vide supra cap* 13. *num.*6. *& sequentibus.*

2 Factum hæresim ostendens illud est, in quo hæresis continetur, & exprimitur, aut quòd attentis circunstantiis, violentam suspicionem inducit. Peñ. *citato loco vers.* Si verò sponte, *& seqq.*

3 Hæreticus negatiuus dicitur, *qui de hæresi conuictus, firmiter in negatiua persistit, & constanter fidem Catholicam Romanam confitetur.* Eymer. 3. *p. rubr. de* 12. *modo terminandi processum. vbi etiam* Peñ. *com.* 48. *num.* 202. Farin. *quæst.* 196. *num.* 16.

4 Hæreticus etiam negatiuus est, *qui non plenè confitetur hæresim*, qui & diminutus dicitur. Quòd si diminutio probetur, contra illum procedunt Inquisitores, iuxta probationis qualitatem, Peñ. *com.* 59. *vers.* Ex his possumus.

5 Diminutus circa aliquod factum, etiam plenè probatum non censetur, vt tota ei diminuti pœna infligatur, qui talis facti obliuisci præsumitur. Quando autem obliuio præsumenda sit, iudicis arbitrio relinquitur, personarum ac causarum circunstantiis inspectis. Peñ. *d. com.* 59.

6 Obliuio non præsumitur in arduis, & horrendis criminibus. Item in factis quæ comitantur delinquentem: vt si quis patiatur se circumcidi, item si deponat circa idem factum de extraneis, non verò de consanguineis & propinquis. Sicut etiam non præsumitur in factis, & delictis solicitis, & consuetis. Peñ. *ibidem.*

7 Præsumi potest obliuio in factis antiquis, & minimis, in numero etiam eorum criminum, quæ delinquens habet in consuetudine: item si quis deponat de consanguineis, non verò de aliquo, vel aliquibus extraneis. Peñ. *ibidem.*

8 Qui

8 Qui dictum, vel factum hæreticale confitetur, negans hæreticalem intentionem, aliquando hæreticus negatiuus, aliquando verò suspectus de fide iudicatur. *Vide quæ diximus supra cap.* 13.

9 Quando negans intentionem non plenè conuincitur, nisi ex confessione propria, etiamsi contra se habeat aliquos testes, non iudicatur hæreticus; sed suspectus, magis vel minus, iuxta delicti & probationis qualitatem: & in hoc casu de intentione examinandus est, etiam per torturam. Farin. *ibid. a n.*55. *vsque ad* 61. Peñ. *d. com.*59.

10 Negans intentionem in prædictis factis vel dictis, si pro se habeat sufficientem probabilem excusationem, non iudicatur hæreticus, potest tamen esse magis vel minus suspectus, iuxta excusationis qualitatem. Farin. *cit. loc.*

11 Conuictus de dicto vel facto non hæreticali, aut quod non inducit violentam suspicionem, iudicatur solummodo suspectus de fide. Peñ *d. com.*59.

12 Præsumitur pro reo in præcedentibus casibus, quando in loquendo vel operando constat interuenisse affectionem aliquam, vt cupiditatem, iram, odium, amorem, iocum, metum, & similia. Facit etiam qualitas personæ, si sit simplex an docta, sæcularis an Ecclesiastica, fœmina an vir, iuuenis an ætate prouecta. Peñ 1. *part. Direct. ad qu.*9. *comm.*24. *&* 2. *part. ad qu.*34. *com.*59. Farin. *d.* § 4. *Vide supra cap.* 13. *num.*6. *& sequentibus.*

CAPVT XVII.

De eo, qui hæreticum se ostendit verbis vel factis, per vim tamen & coactionem.

1 QVi per vim, & coactionem, verbis, vel factis fidem abnegat, si eam corde teneat, solummodo est hæreticus externus, quamuis mortaliter peccet contra fidem. *Suprà cap.*15. Albertin. *de agnosc. qu.*30. *num.*6. 8. *& seqq.* Peñ. *in direct.part.*1. *quæst.*9. *comment.* 24. Farin. *de hæresi qu.*183. §.3. *n.*23. *&* 31.

2 Qui vi externæ coactionis, non solùm externè, sed etiam internè separatur à fide, hæreticus est, quamuis cessante coactione, ad illam redeat: eò quòd actus internus non cogitur. Et hic reconciliari debet.

3 Negans fidem externè, vi & coactione non absoluta interueniente, licèt hæreticus non sit, est tamen de hæresi suspectus, magis vel minus secundùm personæ & coactionis qualitatem. Peñ. *citato loco.* Azor. *in Sum. p.* 1. *lib.*8. *cap* 9. *qu.*9. *in fine* Farin. *d.* § 3. *num.*29.

4 Per vim, & coactionem leuem qui negant fidem, si sint viri docti, Episcopi, Ecclesiastici, nobiles, & similes personæ graues, vehementer incurrunt hæresis suspicionem, quam abiurare debent. Peñ. *dict. comment.* 24. Farinac. *d.* §.3. *num.* 26.

5 Mulieres, pueri, rustici, idiotæ, & similes per-

sonæ

ſonæ negantes fidem per leuem vim & coactionem, leuem tantùm hæreſis ſuſpicionem incurrunt, regulariter loquendo, & illam coguntur abiurare. Peñ. & Farinac. *proximè citatis locis.*

6 Negantes fidem per vim, & coactionem, ſi ipſis ceſſantibus non ſtatim redeant, ceſſentque ab externis actibus hæreticalibus, efficiuntur de hæreſi vehementer ſuſpecti. Si verò ſtatim reuertantur, minorem ſuſpicionem incurrunt. Simanch. *cathol. inſtit. tit.* 17. *num.* 37. Peñ. *d. com.* 24. Farin. *d.* §. 3. *num.* 28.

7 Secundum maiorem, vel minorem culpam, maior vel minor pœna prædictis imponenda eſt: iuxta qualitatem perſonarum, metus, vis, & coactionis, Simanch. *cit. loco. num.* 30. Peñ. *d. com.* 24. Farin. *d.* §. 3. *num.* 30.

8 Qui ex vi, & coactione leui fidem negat, vel contrarium illi errorem profitetur, aut qui ceſſante coactione & vi, non ſtatim redit ad fidem, torqueri debet circa intentionem, quia inde reſultat graue indicium.

CAPVT XVIII.

De negante, vel non confitente, aut diſſimulante fidem per metum.

1 DE negantibus fidem per metum; idem eſt iudicium ferendum, ſicut de illis, qui eam per vim & coactionem negant, & ſicut illi puniendi ſunt: metus enim cadens in virum conſtantem, ab hæreſi

externa excusat, & à pœna illius; alij verò metus minores à suspicione hæresis non liberant.

2 Interrogatus de fide authoritate publica ab hæreticis vel infidelibus, peccat mortaliter si tacet rediturque de hæresi vel infidelitate suspectus. Secus verò si priuata authoritate interrogetur. Bān. 2.2.q.3. *art.2. dub.*1. *concl.*3.Petr. de Ledesm.*Sum.tom.*2. *tra.*1. *cap.*4. *concl.* 6.

3 Interrogatus an sit Christianus vel Catholicus, si nomen Christiani aut Catholici apud interrogantem sit nomen nationis vel gentis, non verò religionis, contra confessionem fidei non facit, si negat. Bañ. *d. dub.* 1. *concl.*1. Ledesm. *d. c.* 4. *concl.*7. Azor *Sum. tom.*1. *lib* 8. *c.*27. *quæst.*1. *vers.* Quæres.

4 Interrogatus vtrùm sit Sacerdos, Clericus, vel Religiosus, aut vtrùm audierit rem diuinam, non facit contra confessionem fidei, negando. Azor *loco citato quæst.*2.

5 Qui ab esu carnium ab hæretico oblatarum in die prohibito abstinet, simulans aliam causam à religione diuersam, non facit contra fidei confessionem, nec etiam si eas concedat, ne cognoscatur ab hæreticis, & sic vitæ periculum declinet. Azor: *quæst.* 3.

6 Christianus transiens per terras infidelium, vtens habitu communi nationis, ad occultandam fidem, & vitandum periculum, non aduersatur confessioni fidei. Petr. Ledesm. *dict. cap.* 4. *conclus.* 8. Bānes *dict. art.*2. *dubio* 2. *conclusione* 1.

7 Non licet Christiano vti infidelium aut hæreticorum vestibus vel signis, quæ ab ipsis ordinantur ad celebrationem suorum rituum; vt sunt inter

fideles

fideles sacerdotales vestes. Ledesm. *d. cap.4. concl.9.*

8 Licitum est Christianis, secundùm probabilem sententiam, transeuntibus per terras infidelium aut hæreticorum, vti veste aut signo, quod ex consuetudine, aut lege ciuili, aut iussu principis est distinctiuum sectæ & religionis, secluso tamen scandalo, & instante periculo. Bañes *dict. art. 2. dubio 2. conclus.3.* Petrus Lesdem. *dubio vnico post nonam conclusionem.* Azor. *dict. quæst.4.*

9 Si princeps iubeat suis ciuibus vti aliquo signo, vel veste, aut hæreticorum templum ingredi, & concionibus eorum interesse, vt tali religionis symbolo hæretici à Catholicis separentur, non licet Catholicis illud facere: si verò id præcipiat, vt omnes mandato suo obediant, illicitum non erit præsertim si scandalum non interueniat. Azor. *qu.5.*

10 Licitum est Christianis bellantibus cum hæreticis, vel infidelibus, suis vexillis affigere certa quædam signa, quibus hostes vtuntur, vt sic vel interitum effugiant, vel eos incautos vincant dummodo tale signum non sit religionis & sectæ symbolum, idoli scilicet, quod colunt. Azor *quæst.6.*

11 Non facit contra confessionem fidei captiuus Christianus, qui ingrediens templum idolorum cum domino suo, genuflectit cum illo, eumque in genuflexione sustentat, obsequium ei præstando, non idolis. Azor *quæst.7.* Sanch. *decalogi lib.1.cap.7. num.11.*

CAPVT XIX.

De blasphemia.

1 BLasphemia est peccatum, *quo aliquid de excellentia diuina detrahitur*, seu est *locutio contra Deum per modum contumeliæ.* S.Thom.2.2. *qu.*13. *art.*1. Petrus de Ledesm. *in Sum. tom.*2.*tract.*1.*cap* 9. *concl.*1. Azor. *tom.*1. *lib.*9. *cap.*28. *qu.*1. Albertin.*de agnosc. quæst* 27.*nu.*1.Valentia 2.2. *quæst.*13. *puncto* 1. Sanch. *in opere moral. tom.*1. *cap.*32. *num.*1.

2 Tunc diuinæ excellentiæ derogatur, quando negatur aliquid de Deo, quod ei conuenit, vel asseritur de eo, quod ei non conuenit. S.Thomæ *d.art.*1.

3 Blasphemia propriè dicta non in sentiendo aliquid contra Deum, sed in dicendo consistit. Caietan. 2.2. *quæst.*13. *art.*1. *vers.* Ad euidentiam horum. Castro *lib.*1. *de iust. hæret. punit. cap.*12. Sanch. *d. c.*32. *num.* 3.

4 Blasphemia propriè non consistit in factis, vt in deturpatione vel spurcatione imaginum, sed in solis verbis mente, ore, vel scripto prolatis; quia opponitur laudi diuinæ, quæ solis verbis exhibetur, licèt honor factis aut signis exhibeatur. Suar. *tom.*2.*de relig. tract.* 3. *lib.*1. *cap.*4. *num.*4. & 5. Sanch. *d. cap.* 32. *num.*5. & 7.

5 Deturpatio, conculcatio, aut vulneratio imaginum, quam multi blasphemiam facti vocant, ad blasphemiam reduci potest. Castro *dict. cap.*12. Menoch. *de arbitrar. lib.*2. *cent.*4. *casu* 376.

6 Duplex est blasphemia, interna scilicet, quando

do aliquis mente Deo tribuit quod ei conuenit, vel remouet quod conuenit; & externa, cum hoc ipsum verbis vel scripto profertur. S. Thom. *d. art.* 1. *vbi expositores*. Sanch. *dict. cap.* 32. *num.* 3.

7 Eatenus blasphemia confessioni fidei opponitur; vel quatenus de ratione blasphemiæ est dicere falsum de Deo, & ad infidelitatem spectat non solùm sentire falsum de Deo sed etiam falsum de eo dicere, vel quatenus confessio fidei accipitur, prout est quędam laus diuina, non verò vt est ipsa fidei assertio. Caiet. 2. 2. *qu.* 13. *art.* 3 Bañ. *d. qu.* 23. *art.* 1. *notab.* 3. Pet. de Ledesm. *in Sum. tom.* 2. *tract.* 1. *cap.* 9. *concl.* 3. Sanch. *d. cap* 32. *num.* 7.

8 Blasphemia quatenus affirmat, aut negat illud quod fides docet, est similiter contraria confessioni fidei, quatenus verò tollit reuerentiam Deo debitam, aduersatur religioni. S Thom. *d. art.* 1. *vbi* Bañ. Ledesm. *d. cap.* 9. *concl.* 1. Azor. *d. cap.* 28. *quæst.* 2.

9 Contumelia in Sanctos est vera blasphemia, quatenus siue formaliter siue virtualiter redundat in Deum, qui in ipsis lucet. S. Thom. *d. art.* 1. *ad* 2. *vbi* Caiet. Suar. *tom.* 1. *de relig. tract.* 3. *lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 6. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 27.

10 Est etiam manifesta blasphemia, tribuere creaturis illud quod est proprium Dei; quia eò ipso attribuitur aliquid Deo, quod ipsi non conuenit: eò quòd omnis diuina perfectio est ipse Deus; vnde tribuens creaturæ diuinum attributum, dicit creaturam esse idem cum Deo. S. Thom. *d. art.* 1. *ad* 3. Azor. *d. cap.* 28. *quæst.* 3. Sanch. *d. cap.* 32. *num.* 34.

11 Blasphemia etiam est in Deum & Sanctos contumeliosa verba iactare, vel dicere de illis per

modum contumeliæ illud quod verum eſt, vt nominare partes verendas Chriſti Domini, & Sanctorum, Ledeſm. *d. cap.9. concl.* 1. Azor *d. cap.28. qu.* 3.

12 Blaſphemia etiam eſt, ſacræ Scripturæ verba ad prophanos vſus applicare, vt ad res fabuloſas falſas, paſchinos, adulationes, detractiones, ſortes, ac libellos famoſos. Petr. Ledeſm. *verſ.* Lo quarto, *poſt.* 5. *concl.*

13 Blaſphemia duplex eſt, hæreticalis vna, non hæreticalis alia. Ledeſm. *concl.6.* Azor *q* 5. Eymer. *in Direct. Inquiſ. p.2. qu.41. vbi* Peñ. *com.66.*

14 Blaſphemia hæreticalis eſt, *quæ continet aut ſapit hæreſim*, illa nimirum, quæ continet errorem contra fidem. Non hæreticalis verò, *quæ hæreſim non continet nec ſapit*, videlicet quæ ſecundum ſe contra fidem nihil affirmat, licet ex modo dicendi, & in actu exercito aliquid contra fidem ſignificet. Doctores *citati proximè citatis locis* Albertin. *de agnoſ. qu.6. n.25.* Eymeric. *2. p. Diret. qu.* 41. *num.* 1. *&* 2. *vbi* Peñ. *com.66.* Bañ. 2.2. *quæſt.* 13. *art.*1. Sanch. *d.c.32. n.36.*

15 Tunc datur blaſphemia hæreticalis, quando per verbum indicatiui modi aſſeritur aliquid fidei contrarium; quando autem per verbum optatiui, vel imperatiui aſſeritur hæreticalis non eſt; quia per hos modos cùm indicatiui non ſint, nil falſum dicitur de Deo, niſi in tali locutione aliquid affirmatiuum vel negatiuum includatur contra Deum. Vt ſi quis dicat: O Deum iniuſtum! Suar. *tom.*1 *de relig. tract* 3. *lib.*1. *c.5. num.* 7. *&* 8. Sanch. *d. cap.*32. *num.36.*

16 Blaſphemiæ hæreticales ad Iudicium Inquiſitorum ſpectant priuatiuè; aliæ verò ad iudicem ordinarium Eymer. Peñ. *&* Azor *citatis locis.* Albertin.

de

*de agnosc. qu.*22. *num.*63. Simanc. *cathol. tit.*8. *num.*6. Sanch. *d. c.*31. *num.* 37.

17 Licet blasphemus non sit hæreticus, vel infidelis, si tamen mente teneat quod ore profert contra fidem, hæreticus est, & proceditur contra illum, vt contra hæreticum. Si autem fidei con[illegible]um non credat, solummodo erit de fide suspectus. Eymer.*cit. loc.* Castro *d. c.*12. Sanch. *d. c.*32. *num* 3.

18 Blasphemi, qui inueniuntur frequenter, & quasi per consuetudinem in ludo, vel extra ludum ad leuem turbationis motum in hæreticales blasphemias prorupisse, abiurare debent vehementem hæresis suspicionem, attenta vita & conditione personæ, aliàs leuem tantum suspicionem abiurant. Eymer. *citato loco* Albertin. *de agnosc. quæst.* 27. *nu.*6. & 18.

19 Vt quis dicatur habere in consuetudine blasphemare, requiruntur plures reïterationes quàm tres. Albertin. *de agnosc. quæst.*6. *num.*20.

20 Pœnæ, quæ ab Inquisitoribus regulariter blasphemis hæreticalibus imponuntur, hæ sunt. Si blasphemia sit atrox, & blasphemus sit plebeius, infami mitra conspicuus, alligata lingua, & sine pallio in publicum ducitur spectaculum, flagellis cæditur, & in exilium mittitur. Quod si nobilis sit, & honestior, sine mitra producitur, in monasterium ad certum tempus traditur, & pecuniarum mulctam soluit. Albertin. *de agnosc.q.*27. *nu.*20. & *seqq.* & *q.*36.*nu.*18. *vers.* Statuimus & *seq.*

21 In leuioribus blasphemiis mitius agitur Inquisitorum arbitrio: damnant enim blasphemum, vt aliquo die festo, dum sacra peraguntur, stet capite

nudo ſine pallio, ſine calceis, nudis pedibus, chorda ſuccinctus, & cereum ardentem manu gerat: tandem abſolutis ſacris, legitur ſententia, qua illi ſæpe indicuntur ieiunia, & pecuniaria pœna mulctatur. Peñ. *d. com.66.* & Albertin. *proximè citatis locis.*

22 Aliæ pœnæ per leges ſęculares, & ſacros Canones determinantur blaſphemis, quarum multæ in vſu non ſunt. *citato loco* Azor *quaſt.6.*

23 Blaſphemus in foro pœnitentiæ abſolutus, adhuc in foro iudiciali puniri poteſt. Couarr. *lib.2. variar. cap.* 10. *num.3. ad finem.* Azor *quaſt.*13.

24 Blaſphemus ſufficienter etiam punitus à iudice laico, poteſt iterum propter ſuſpicionem hæreſis ab Inquiſitoribus examinari: plenè verò à iudice Eccleſiaſtico examinatus, iterum examinari ob Inquiſitoribus non debet: cum crimen ſit mixti fori. Albertin *de agnoſc. quaſt.6. num.*24.

25 Si blaſphemi hæreticalis cauſa apud Ordinarium in hoc Luſitaniæ regno, & prouinciis illi ſubiectis tractetur poteſt eam ob ſuſpicionem contra fidem Inquiſitor Generalis ad ſe ex cauſa aduocare. Dixi *in Opuſc. de ſolicitant. tract.* 2. *cap.* 1. *concl.* 5. *num.* 17.

CAPVT XX.

De ſchiſmaticis.

1 Schiſmatis peccatum opponitur vnitati quam facit charitas, & multis modis accipitur.

pitur. S.Thom.2.2. *quaest*.39.*art*.1.Peñ.2. *part. Directt. comment*.73.*ad quaest*.48. Farin. *de haeresi quaest*.184. §.1. *num*. 3.

2 Schisma propriè loquendo, est *disiunctio per quam aliquis separatur ab vnitate Ecclesiae, in quantum est quoddam corpus constans ex vniuersis fidelibus, & Romano Pontifice, tanquam capite*: & schismaticus est, *qui sic disiungitur*. S.Thom. *&* Peñ. *citatis locis*, Sanch *lib*.2. *moral. cap*.36. *num*.1. *tom*.1.

3 Schisma sic diffinitum, dupliciter contingit, Primò, cùm quis à capite Ecclesiae caeterisque membris separatur, vt quando Romano Pontifici Ecclesiae capiti subesse, & membris Ecclesiae excommunicare renuit. Secundò, cùm à solò capite vel à solis membris seiungitur. Veluti, si spirituales actiones exercet, non tanquam pars Ecclesiae, sed quasi esset quoddam totum seorsum. Caietan. *in Sum. verbo* Schisma. Petrus Ledesm. *Sum. tom*.2. *tract*.3. *cap*. 12. *concl*. 3. Sanch. *num*.2. Farin. *num*.9. *&* 10.

4 In ea obedientia consistit schisma, in qua datur rebellio à Papa, vt Pontifex est, & separatio à membris, vt membra sunt Ecclesiae; non vero ratione personarum aut causarum. Syluest. *verbo* Schisma *commentatores* Sancti Thomae *ad citatum art*. Sanch. *num* 3.

5 Non est schismaticus, qui cùm sit incola alicuius oppidi iurisdictioni temporali Papae subiecti, non vult ipsi, vt temporali domino, sed alteri principi subiici. Vgolin. *de cens. Papae reseruatis* 2. *part. cap*.1. §.1. *num*.4. Azor *tom*.1. *Sum. lib*.8. *cap*.20. *qu*.4. Sanc. *dict. cap*.36. *num*.4.

6 Schismatici sunt, qui indirectè à Summo

Ponti

Pontifice ſeparantur; nimirum qui ità ſe gerunt in facto, ac ſi ei ſubiecti non eſſent, vt congregantes generale Concilium, aut ipſum iam diſſolutum proſequentes abſque Summi Pontificis authoritate. Caiet. *citato loco, & ad qu. citatam* S. Thomæ Sanch. *d. cap.36. num. 5.*

7 Schiſmatici ſunt, qui à Concilio generali legitimè congregatō, pertinaciter ſeparantur; qui alium Pontificem præter illum, quem indubitatum & verè electum eſſe conſtat, inſtituunt, aut qui ſchiſmaticè electum ſequuntur. Dixi *in releƈt. de cenſur. Bullæ Cœnæ cap.2. diſp. 18.*

8 Qui ſe ab Epiſcopo ſuo ſeparat, propriè ſchiſmaticus non eſt. Vgolin. *d.§.1. nu.5.* Sanch.*diƈt.c.36. numer. 6.* Farin. *d. §.1. num. 27. citat. loc.*

9 Principes, Reges, & Imperatores, qui contra Romanam Eccleſiam veniunt, ſchiſmatici dicendi ſunt. Decian. *crim. lib.5.cap.67. num.21.* Farin. *nu.13 d. qu.184. §.1.*

10 Schiſmatici aliquándo diuiduntur ab Eccleſia nõn ſolùm quoad obedientiam, verùm etiam quoad credentiam: hi hæretici ſunt, illi verò ſuſpecti de hæreſi. Eymer. *d. q.48.* Peñ. *ibid.*

11 Licèt omnis hæreticus ſit ſchiſmaticus, non tamen omnis ſchiſmaticus eſt hæreticus, ſed formaliter diſtinguuntur, ſecundùm ea quibus directè & per ſe opponuntur. Nam hæreſi opponitur fidei, ſchiſma verò charitati. S. Thom. *quæſt.39. art.1. ad 3.* Sanch. *d. cap.36. num.7. & 8.* Azor *quæſt. 1.* Farinac. *num.5.*

12 Contra ſchiſmaticos, ſi hæretici ſint, proceditur, ſicut contra hæreticos. Eymer. *&* Peñ. *citat.loc.*

13 Schiſ

13 Schismatici non hæretici, regulariter de hæresi leuiter tantùm sunt suspecti, pro temporis tamen diuturnitate qua in schismate perseuerarunt, vehementem suspicionem incurrere possunt, quam abiurare tenentur. Eymer. Peñ. & Farin. *num.*35. & 36. *citatis locis.*

14 Schismatici qui suorum maiorum authoritati credunt, à suspicione hæresis per ignorantiam excusantur. Peñ. *d. comm.* 73.

15 Schismaticis non hæreticis pœnæ multæ in iure determinantur. S.Thom. *d. qu.* 39. *art.*3. Peñ. *d. com.* 73. Sanch. *num.* 10. & *seqq.* Azor *qu.* 5. & *seqq.* Farin.§.2.*d.q.*184.

16 Schismatici purè mentales non incurrunt schismaticorum pœnas illis tamen subiiciuntur schismatici purè externi. Dixi *de censf. Bulla Cœna disp.*19. *n.*5. Sanch. *num.*14. & 15.

17 Schismaticorum fautores, defensores, & receptatores non excommunicantur per se, & directè in Bulla Cœnæ; si tamen in causa schismatis faueant schismatico denuntiato, excommunicationem incurrunt. Dixi *d. disp.*19. *num.*6. & 7. Sanch. *num.*16.

18 Fautores, defensores, & receptatores scismaticorum in causa schismatis, aliquam hæresis suspicionem contra se habent, quia vnitatem Ecclesiæ destruere velle videntur.

19 Schismatici non solum schisma, sed etiam suspicionem hæresis abiurare debent. Peñ. *citato loco.*

CAP.

CAPVT XXI.

De legentibus; ac retinentibus apud se libros prohibitos.

1 IN Ecclesia Catholica est potestas ad prohibendos libros,& eos concremandos & hoc negare hæreticum est. Suar. *de fide tract.*1. *disp.*20.*sect.*2. *n.*4. *& seqq.*

2 Non omnibus permittitur quoscumque libros legere, & apud se retinere; cùm multi sint ab Ecclesia prohibiti. Bulla Cœnæ *excom.* 1. *vbi in nostra relectione nonnulla diximus, à disp.*13. *vsque ad* 17. *Index librorum prohibit.* Eymeric. 2.*part. Direct. in cap.* Fraternitatis *de hæret.& cap.* Nouerit.*de sententia excommunic. vbi* Peñ. *com.*3. *&* 17. *& à quæst.* 23. *vsque ad* 29. *vbi etiam* Peñ. Sanch. *lib.*2. *moral. c.* 10 Farin. *de hæresi qu.*180. *num.*1.

3 Libri prohibiti, aut à Catholicis aut ab hæreticis sunt compositi. Libri hæreticorum vel ex professo de hæresi, aut de religione tractant, vel si aliam materiam continent, aliquem aut aliquos intermiscent errores, vel nihil erroris continent Catholicorum libri prohibentur aliquando propter doctrinam quam continent non sanam, suspectam, & offensiuam, seu scandalosam. Præfatio in Indice librorum. Dixi *citata disp.*13. *num.*2.*&* 3.

4 Liber hæretici hæresim continens, ille dicitur, qui ex professo hæresim tractat, seu cuius principale argumentum est hæresis.

5 Libri

5 Libri de religione tractantes illi sunt, qui de iis agunt, quæ ad fidei expositionem spectant. & in quibus diuina Scriptura, aut aliqua pars illius explicatur: aut qui tractant de Theologia scholastica, vel de aliqua illius parte, qui etiam de cultu Deo debito, de religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis agunt. Suarez *de censuris disputatione* 21. *sect.* 2. *num.* 10. Sanch. *num.*22.

6 Contra legentes, retinentes, defendentes, &c. libros prohibitos, multæ dantur censuræ ipso facto incurrendæ. In Bulla Cœnæ; contra legentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. In Indice prohibitorio, aduersus legentes cuiusuis authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita. In Iure, & etiam in constitutionibus & decretis Apostolicis. Bullæ Cœnæ *excommunicatione* 1. Decretum Pij IV. *in principio Indicis prohibitorij*, & Regul. 10. *vers.* Quòd *si quis* Eymer. 2. *part. Direct. & sequentibus.* Farin. *num* 11. & 12.

7 Legentes libros alia de causa prohibitos mortaliter peccant, & ab Ordinario seuerè puniuntur. dictum decretum Pij IV. & *dicta Reg.*10. *vers.* Qui verò libros.

8 Librorum nomine non solùm intelliguntur impressi, sed etiam manu scripti, & eorum partes. Sanch. *d. cap.*10. *num.*28. *Et* Dixi *disp. illa* 13. *num.*5. Farin. *num.*30. Suar. *de fide tractat.* 1. *disput.*20. *sect.*2. *num.* 10.

9 Nomine libri non intelligitur epistola, quamuis fiat per modum tractatus, illa tamen retinens, si hæresim contineat, non carebit suspicione hæresis.

CAPVT XXI.

De legentibus; ac retinentibus apud se libros prohibitos.

1 IN Ecclesia Catholica est potestas ad prohibendos libros, & eos concremandos & hoc negare hæreticum est. Suar. *de fide tract.* 1. *disp.* 20. *sect.* 2. *n.* 4. *& seqq.*

2 Non omnibus permittitur quoscumque libros legere, & apud se retinere; cùm multi sint ab Ecclesia prohibiti. Bulla Cœnæ *excom.* 1. *vbi in nostra relectione nonnulla diximus, à disp.* 13. *vsque ad* 17. *Index librorum prohibit.* Eymeric. 2. *part. Direct. in cap.* Fraternitatis *de hæret. & cap.* Nouerit. *de sententia excommunic. vbi* Peñ. *com.* 3. *&* 17. *& à quæst.* 13. *vsque ad* 29. *vbi etiam* Peñ. Sanch. *lib.* 2. *moral. c.* 10 Farin. *de hæresi qu.* 180. *num.* 1.

3 Libri prohibiti, aut à Catholicis aut ab hæreticis sunt compositi. Libri hæreticorum vel ex professo de hæresi, aut de religione tractant, vel si aliam materiam continent, aliquem aut aliquos intermiscent errores, vel nihil erroris continent Catholicorum libri prohibentur aliquando propter doctrinam quam continent non sanam, suspectam, & offensiuam, seu scandalosam. Præfatio in Indice librorum. Dixi *citata disp.* 13. *num.* 2. *&* 3.

4 Liber hæretici hæresim continens, ille dicitur, qui ex professo hæresim tractat, seu cuius principale argumentum est hæresis.

5 Libri

5 Libri de religione tractantes illi sunt, qui de iis agunt, quæ ad fidei expositionem spectant. & in quibus diuina Scriptura, aut aliqua pars illius explicatur: aut qui tractant de Theologia scholastica, vel de aliqua illius parte, qui etiam de cultu Deo debito, de religione Christiana, de statu Religionis, ac de Ecclesiasticis agunt. Suarez *de censuris disputatione 21. sect. 2. num.* 10. Sanch. *num.* 22.

6 Contra legentes, retinentes, defendentes, &c. libros prohibitos, multæ dantur censuræ ipso facto incurrendæ. In Bulla Cœnæ; contra legentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. In Indice prohibitorio, aduersus legentes cuiusuis authoris scripta, propter hæresim, vel falsi dogmatis suspicionem prohibita. In Iure, & etiam in constitutionibus & decretis Apostolicis. Bullæ Cœnæ *excommunicatione* 1. Decretum Pij IV. *in principio Indicis prohibitori*j, *&* Regul. 10. *vers.* Quòd *si quis* Eymer. 2. *part. Direct. & sequentibus.* Farin. *num* 11. *&* 12.

7 Legentes libros alia de causa prohibitos mortaliter peccant, & ab Ordinario seuerè puniuntur. dictum decretum Pij IV. *& dicta Reg.* 10. *vers.* Qui verò libros.

8 Librorum nomine non solùm intelliguntur impressi, sed etiam manu scripti, & eorum partes. Sanch. *d. cap.* 10. *num.* 28. *Et* Dixi *disp. illa* 13. *num.* 5. Farin. *num.* 30. Suar. *de fide tractat.* 1. *disput.* 20. *sect.* 2. *num.* 10.

9 Nomine libri non intelligitur epistola, quantumuis fiat per modum tractatus, illa tamen retinens, si hæresim contineat, non carebit suspicione hæresis.

sis Sanch. *num.*29. *dict.cap.*10. Dixi *citato loco* Farin. *num.*31. *dict. quæst.*180.

10 Qui ex libris hæreticorum in tomos diuisis illum legit, qui hæresim ex professo non continet, nec de religione tractat, non censetur legere librum in Bulla Cœnæ prohibitum, quamuis alij tomi hæretici sint. Si tamen ex tomo hæresim continente, aut de religione tractante diuiso in plures libros illum legerit, qui hæresim non continet, nec de religione tractat, esto ab aliis libris separatim conglutinetur, dicendus est legere librum in bulla prohibitum. Vgolin. *in Bulla Cœnæ* 2.*part. cap.*1. Sanch. *num.* 36. Suar. *num.*9. *d. sect.*2.

11 Satis est vt quis dicatur legere librum hæreticum, quòd illum oculis percurrat cum aduertentia ad ea, quæ in eo scripta sunt, quamuis ore nihil exprimat. Sanch. *dict. cap.* 10. *num.*41. Dixi *etiam nu* 5. Farin. *num.*5.

12 Recitans memoriter librum prohibitum, quamuis mala intentione id faciat, non censetur legere ad effectum incurrendi censuram contra legentes latam. Sanch. *d. cap.*10. *num.* 47. & Dixi *d. num.*5.

13 Nec similiter qui præcipit, suadet, aut quouis alio modo est causa, vt aliquis legat librum prohibitum, aut qui illum audit legentem, siue auditione sua sit causa, vt aliquis legat, siue in lectione continuet, siue non. Sanch. *dict. cap.*10. *nu.*47. & 48. Dixi *d. cap.*2. *disp.*14. *num.*1. & 2.

14 Legentes paucas lineas libri prohibiti non incurrunt censuram ob paruitatem materiæ: proœmium tamen, aut index libri, paruitas materiæ non dicitur. Sanch. *dict. cap.*10. *nu.*30. & 31. Farinac. *dict. quæst.*

*quaest.*180.*num.*13. Dixi *d. disp.* 13.*num.*8. Suar.*d.disp.* 20.*sect.* 1.*num.*10.

15 Famulus, qui metu graui ab hero suo compellitur legere librum prohibitum, non incurrit censuram; ea tamen ligatur, si metus talis non sit; Sanch. *num.* 49. *d. c.* 10.

16 Legens librum prohibitum in ea tamen lingua scriptum, quam penitus ignorat, non dicitur legere. Sanch. *d.cap.*10. *num.* 51. Suar. *num.* 18 *d. sect.*2.

17. Censuram Bullæ incurrit, qui legit librum in ea prohibitum, quamuis non dolo malo id faciat, sed ex sola curiositate, aut ad confutandos hæreticorum errores. Tolet. *in Sum. in explicat. Bullæ Cœnæ excommunicatione* 1. *num.* 24. Sanch. *dict. cap.* 10. *num.* 40. Farin. *num.* 39. & 47.

18 Libri hæreticorum editi ante lapsum, dum erant fideles, aut post reconciliationem Ecclesiæ factam, si approbati fuerunt, non dicuntur hæreticorum libri. Vgolin. *de censf. p.* 2. *in glossa*. Vel de religione tractantes. §. 1. *num.* 1. Farinac. *num.* 49. *d. quaest.* 180.

19 Libri, quos Catenas vocant, quibus elucidantur loca sacræ Scripturæ, quamuis ab hæreticis sint editi, aliquos errores intermisceant, non censentur hæreticorum in Bulla prohibiti. Dixi *d. disp.* 13. *num.* 10.

20 Libri etiam infidelium, esto aliquos contineant errores, non sunt in Bulla prohibiti; nec similiter libri Græcorum, Armenorum, & similium, eorum ritus continentes; nec libri Catholicorum cum scholiis, & annotationibus hæreticorum, alibi tamen prohibentur. Quatenus verò Græci, & Armeni ritè baptizati sunt hæretici, prohibentur eorum libri,

non vt de religione tractant, sed vt libri hæreticorum, Sanch.*dict.cap.*10.*num.*25. & 27. Farin.*num.* 10. Suar.*num.*11.12.& 13. *dict.disp.*20.*sect.*2.

21 Libri Geomantiæ, Hydromantiæ, Æromantiæ, Necromantiæ, siue in quibus continentur sortilegia, veneficia, auguria, auspicia, incantationes artis magicæ, non prohibentur in Bulla, si author eorum hæreticus non sit, prohibentur tamen in Indice prohibitorio. Sanchez *d. cap.* 10.*num.*32. Farinac.*num.* 13. & 28. Index *regul.* 9. Dixi *disp.*13. *num.*5.

22 Vt censura Bullæ Cœnæ incurratur: requiritur quòd quis scienter legat. Vnde non excommunicatur qui ignoranter legit prædictos libros, licèt ignorantia crassa aut supina sit, nisi adsit ingens temeritas, vt est vehemens suspicio malitiæ libri. Sanc. *dict.cap.*10.*num.*38. Farinac. *num.*45. Suar.*num.*17.*dict. disp.*20.*sect.*2.

23 Legens libros in dicta Bulla prohibitos, ignorans esse hæreticos, aut de religione tractare, quamuis sciat authores eorum hæreticos esse, siue è contrario, si sciat libros hæreticos esse, vel de religione tractare, ignorat tamen authores esse hæreticos, non excommunicatur. Sanch.*d.cap.* 10. *num.*39. Farinac.*num.*44.& 45.

24 Legens verò libros propter hæresim, aut suspicionem illius in Indice prohibitos, non excusatur à censura, si interueniat crassa vel affectata ignorantia. Quia decretum Pauli IV. scientiam non requirit.

25 Hæreticus legens librum à se editum hæresim continentem, vel de religione tractantem, excommunicatur, si viuit in terris vbi Bulla Cœnæ vsu

recepta

recepta est. Sicut etiam excõmunicantur Catholici in iisdem terris commorātes, esto sint permixti cum hæreticis, & ipsos confutandos legant prædictos libros. Sanch. *num.* 37. *&* 42. *dict. cap.* 10. Suar. *num.* 27. *dict. sect.* 2.

26 Quod de legentibus libros in Bulla Cœnæ prohibitos dictum est, intelligitur etiam de scienter ipsos retinentibus, imprimentibus, seu quomodolibet defendentibus. Bulla Cœnæ *excommunicatione* 1.

27 Non excusatur ab hac censura etiam hæreticus retinens librum hæreticum à se editum. Suar. *num.* 26. *d. sect.* 2.

28 Retinens prædictos libros siue in propria, siue in aliena domo; siue librum intelligat, siue non, siue totum retineat, siue partem (dummodo folium vnum tantum non sit) siue etiam retineat vt legat, siue solùm causa curiositatis, ornatus, vel permutandi eos cum aliis libris, seu vt ea quæ vendit, librorum foliis obuoluat; excommunicationem Bullæ incurrit. Sanch. *d. cap.* 10. *num.* 52. *& seqq.* Farin. *num.* 1. Dixi *d. cap.* 2. *disp.* 16. Suar. *num.* 21. *d. sec.* 2.

29 Retinens librum ad breue tempus, vt vnius, aut duorum dierum spatium, dummodo non retineatur voluntate absoluta retinendi; licèt postea mutetur, vel quamdiu non datur commoditas deferendi illum ad Inquisitores, non excommunicatur. Dixi *d. disput.* 16. *num.* 1. Suar. *num.* 22. *d. sect.* 2.

30 Qui librum hæreticum aut falsam doctrinam continentem Inquisitoribus non tradit, sed propria authoritate comburit, in excommunicationem incidit. suspectus tamen de hæresi non est. Quando autem liber traditur Inquisitoribus, interrogare de-

bent deferentem, vnde illum habuerit. Sanch. *dict. cap.* 20.*num.*56.Dixi *disp.*15. *num.*4. *citat. loc.*Farinac. *num.*40.Peñ.2.*part.com.*3.

31 Qui taliter ad impressionem librorum prohibitorum scienter concurrunt, vt imprimentes dici possint; excommunicantur tanquam imprimentes. Si verò imprimentes dici non possint, excommunicantur vt fautores. Sanch.*d.cap.*10. *num.* 57. Farinac. *num.*19.Dixi *disp.*17.*citatis locis.* Suar.*nu.*14 *d.sect.*2.

32 Author libri, qui illum per se imprimi facit, excommunicantur tanquam imprimens librum; secùs verò esset, si tertius alius expensas faceret, & imprimi mandaret. Suar. *dict. num* 24.

33 Defendentes doctrinaliter, publicè, vel occultè libros prædictos, excommunicantur, nisi illud particulare defendant, quod in illis catholicum est. Sanch.*d.cap.*10.*num.*58. Farin. *num.* 12. Dixi *disp.*17. *num.*4.

34 Librum defendere censetur, qui dicit non esse combustione & prohibitione dignum. Defendere etiam est laudare librum, vt ab hæretico compositum, aut doctrinam eius hæreticam, secùs verò, si stylus vel eloquentia laudetur. Suar. *d. num.*25. *d. sect.* 2. *de fide.*

35. Defendentes corporaliter, id est, opere & facto prædictos libros, ne ad manus Inquisitorum deueniant, excommunicantur. Suarez *d. num.* 25.

36 Legentes, retinentes, imprimentes, ac quomodolibet defendentes libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes, vel alios quoscumque propter hæresim, aut suspicionem illius prohibitos, de fide suspecti censentur, & vt suspecti

pecti ab Inquisitoribus puniri possunt: non sunt tamen hæretici. Farinac. *num.* 8. 9. 20. 24. 33. & 35. *d. quæst.* 180.

37 Suspicio contra fidem in prædictis erit vehemens vel leuis, attenta personarum & librorum qualitate, & aliis circunstantiis occurrentibus. Simanc. *cathol.instit.tit.*38.*num.*24. Farinac. *d. num.* 9.

38 Retinens librum hæreticum à se editum hæreticus reputatur, & vt hæreticus punitur, nisi alleget causam ipsum à crimine hæresis excusantem Peñ. 2.*part. Direct.comment.*3.*ad cap.* Fraternitatis. Farinac, *num.* 16. & 17. Dixi *disp.* 16. *num.* 3.

39 Retinens librum hæreticum sine nomine authoris, reputatur authlor; nisi ipsum authorem ostendat, vel vnde librum accepit. Decian. *crim.lib.*5.*cap.*46.*num.*26. Farin. *num.*21.

40 Qui librum hæreticum ab alio compositum retinet, fautor dici potest hæreticorum, & est suspectus de fide; magis vel minus pro ratione circunstantiarum. Peñ. *d.com.*3 Farinac, *num.*7. Dixi *disp.* 16. *num.*4.

41 Qui libros hæreticorum, aut propter hæresim, aut falsam, & suspectam doctrinam prohibitos ad terras fidelium deferunt, fautores hæreticorum sunt, excommunicationem incurrunt, eorum bona confiscantur; & si viles sint personæ, verberibus afficiuntur: si verò honestiores, exilio mulctantur pro Inquisitorum arbitrio. Peñ. 2.*p. Direct.com.* 17.*ad cap.* Nouerit. *de sentent.excommum.vers.* Idem iudico. Azor *in Sum.p.*1.*lib.*8.*c.*17.*quæst.vlt* Farin. *num.*15.

42 Si propter lectionem, retentionem, defensionem, ac impressionem librorum hæreticorum,

additis circunstantiis, oriatur vehemens præsumptio hæresis, adhiberi potest tortura ad indagandam veritatem. *Vide* Decian. *d. num.* 26. Farin. *num.* 21. *&* 48.

43 Scribentes libros hæreticos, vt imprimantur aut diuulgentur, vendentes ad talem scripturam vel impressionem chartas, & atramentum, scienter tamen, fautores sunt hæreticorum, & arbitraria pœna plectuntur. Farin. *num.* 18. Dixi *disp.* 17. *num.* 2.

44 Falsificantes, seu corrumpentes libros Catholicorum, illisque hæretica dogmata immiscentes excommunicantur, suntque suspecti de fide. Peñ. *d. com.* 17. Farinac. *num.* 14.

45 Legentes, & retinentes libros non propter hæresim, aut suspicionem illius prohibitos, sed alia de causa quamuis de fide suspecti non sint, seuerè tamen puniendi sunt Episcoporum arbitrio, Pius IV. *in decreto in principio indicis posito.*

46 Legentes prædictos libros, si ab Inquisitoribus sunt prohibiti, ab ipsis puniri possunt, vt fractores suorum decretorum.

47 Damnato authore alicuius libri, censetur etiam & ipse liber damnatus, & prohibitus, nisi liber fuerit postea expressè ab Ecclesia approbatus. Peñ. *d. com.* 3. Farin. *num.* 22. *&* 23 *&* 26.

48 Excommunicatio posita in Bulla Cœnæ Summo Pontifici reseruatur; quæ verò habetur in Indice expurgatorio, reseruata non est, Farinac. *num.* 6. *dicta quæst.* 180.

49 Aliæ pœnæ quæ contra legentes, retinentes, & occultantes libros prohibitos statutæ sunt in Iure, non sunt in praxi Inquisitionis. Peñ. *d. com.* 3. Farin. *num.* 3. *&* 4.

50 Im

50 Impressores, qui absque approbatione Superiorum librum aliquem, vel aliam quamcumque scripturam imprimere, seu imprimi facere præsumunt, excommunicantur, impressos libros amittunt vt comburantur, per annum continuum exercitio impressionis priuantur, & pœna aliqua pecuniaria eis imponitur. Azor. *c*. 17. *quæst*. 1. & 2.

51 Legentes, aut retinentes libros, in quibus dæmonum responsa continentur, quæ fiunt in imaginibus, annulis, speculis, phialis, aut rebus quibuscumque, excommunicantur ipso facto, & grauibus pœnis plectuntur. Ioan. XXII. *const*. 13. *apud Laërtium tom*. 1. *Bullarum Apostol. pag*. 166.

52 Iudæi & alij infideles commorantes apud Christianos, qui retinere, habere, legere, edere, typis excudere, describere, vel exemplare, aduehere, donare, commutare, aut aliàs quomodolibet distrahere, vel alienare ausi fuerint libros, & codices Thalmudicos, Caballisticos, & alios nefarios, blasphemias, & contumelias in Deum, & Sanctos continentes, puniendi sunt arbitrio Ordinarij, & Inquisitoris pœna amissionis librorum, publicationis omnium bonorum, quæ fisco applicanda sunt, ac etiam aliis grauioribus, & corporis afflictiuis. Clemens VIII. *const*. 20. *apud Laertium tom*. 3. *pag*. 25. De libro Thalmud. Peñ. 2. *p. Direct. ad quæst*. 46. *comm*. 71. *vers*. Et hac intentione. Azor *Sum. tom*. 1. *lib*. 8. *cap*. 22. *quæst*. 11. *vers*. Item communis est opinio. Farin. *num*. 10. *d. q*. 180. Peñ. *d. com*. 3. Azor. *c*. 16. *quæst*. 5.

53 Eisdem pœnis plectendi sunt typographi, bibliopolæ, seu mercatores, & alij quicumque Christi fideles, addita insuper excommunicatione latæ

ſententiæ qui hoc ipſum fecerint. Clemens VIII. Azor & Farinac. *ibidem*.

54 Legentes & retinentes libros aſtrologiæ iudiciariæ, & alios, qui de futuris contingentibus, fortuitiſue caſibus, & liberis tractant, ab Inquiſitoribus & Ordinariis puniuntur. Sixtus V. *conſt.* 17. *apud Laertium tom.2. Bullar. pag.*512.

55 Pœnæ, & cenſuræ in legentes, & retinentes libros prohibitos, eas perſonas non comprehendunt, quæ legitimam eos legendi habent facultatem, quæ facultas licitè concedi poteſt. Simanch. *tit.* 38. *n.*45. Dixi *diſp.*15 *num.*2. Farin. *num.*36. Libros prohibitos etiam hæreticos, legere & tenere poſſunt Illuſtriſſimi Cardinales, Inquiſitores Generales in Romana Curia. Pius IV, *conſt* 82. *apud Laërtium tom.*2. *Bullar. pag.* 112.

56 Inquiſitores, & Commiſſarij ſuper hæretica prauitate, non ſolùm à Sede Apoſtolica, ſed etiam ab ipſius Inquiſitoribus deputati, legere poſſunt quoſcumque libros prohibitos, etiam hæreticos, exceptis libris Caroli Molinæi. Peñ. 2. *part. Direct. com.* 3. Azor *cap.*16. *quæſt.*13. Farin. *num.* 43. Dixi *diſp.* 15. *numer.*3. Clem. VIII. *proximè citata conſt.*

57 Deputati ſanctæ Inquiſitionis in Regnis Portugalliæ, cùm priuilegiis gaudeant Inquiſitorum, votumque habeant in cauſis deciſum, & iudices ſint in cauſis hæreſis, tàm ad hæreticos puniendos, quàm ad hæreticorum libros comburendos, eoſdem libros prohibitos legere poſſunt, qui ipſis Inquiſitoribus legi permittuntur, & hoc maiori ratione poſſunt, qui ſupremi Senatus Inquiſitionis ſunt à Conſiliis. *Placuit iuris doctis hæc reſolutio.*

58 Pu

58 Publici librorum Censores Ecclesiastici legere possunt libros prohibitos, qui Inquisitoribus legendi conceduntur. Del-rio *disquis. mag. lib. 5. sect. 17.*

59 Licentiam legendi libros etiam hæreticos dare possunt in plena congregatione tantum omnes, vel maior pars Illustrissimorũ Cardinalium Generalium Inquisitorum in Curia Romana, exceptis tamen libris Caroli Molinæi, quos solus Summus Pontifex concedit. Pius IV. Clemens VIII. *in citat. decretis.*

60 Inquisitores possunt concedere licentiam legendi libros hæreticorum, qui nihil de fide, & religione ex instituto disserunt, aut qui ab ipsis conscripti sunt dum Catholici erant, aut factos post reconciliationem, excommunicatos tamen, & approbatos ab ipsis Inquisitoribus, imo tales libri permittuntur in secunda regula Indicis. Peñ. *d. com. 3.* Azor *quæst.* 12. Farin. *num.* 27. *&* 37.

61 Libros nondum damnatos, aut authorum non damnatorum, etiam hæreticos & suspectos, ab Inquisitoribus committi possunt legendos doctis & probatis Theologis, siue vniuersaliter, vt Consultoribus ex officio, siue particulariter, vt cognitis erroribus prohibeantur. Peñ. *d. com.* 3.

62 Inquisitores non possunt dare licentiam legendi libros hæreticos, aut de religione tractantes, nec etiam Episcopi. Sanch. *num.* 42. Farinac. *nu.* 37. Azor *d. qu.* 12.

63 Possunt tamen concedere licentiam legendi libros à se prohibitos, cùm ipsi in suis prohibitionibus dispensare valeant.

64 Inquisitores Generales Lusitaniæ concedere possunt Inquisitoribus & aliis personis probatæ vitæ

& religionis, idoneis tamen, & in sacra Theologia peritis ac doctis, miniméque suspectis, ad effectum hæreticos impugnandi. & persequendi duntaxat, licentiam legendi quoscumque libros prohibitos. Ex concessione Pauli IV. *ad serenissimum Henricum Cardinalem die* 20. *Decembris ann. Domini* 1560. *Pontificatus sui anno primo.*

65 Episcopi legere non possunt libros hæreticorum hæresim continentes, aut de religione tractantes. Peñ. *d com.* 3. Sanch. *d. cap.* 10. *num.* 45. Farinaç. *num.* 43. Azor. *d. cap.* 16. *q.* 13.

66 Nec Episcopi prout iudicant in causis fidei cum Inquisitoribus neque qui loco eorum prædictis causis assistunt, legere possunt libros prohibitos; quia non sunt iudices vniuersalium causarum, quæ in Tribunali fidei tractantur, cùm solummodo intersint iudicaturi sibi subditos; & sic nec ad prohibitionem, nec ad condemnationem librorum vocantur, neque gaudent nomine & priuilegio Inquisitorum.

CAPVT XXII.

De hæreticorum credentibus.

1 CRedentes hæreticorum sunt in duplici differentia. Quidam enim manifestè credunt eorum erroribus in particulari, & explicitè; alij verò non ita manifestè & explicitè. Qui etiam duobus modis se habent. Alij namque implicitè credunt erroribus hæreticorum, alij eorum verbis, & operibus, eorum literas hinc inde deferunt, eis seruiunt, alimo-

niam

niam conferunt, ducatum præstant, visitant, & similia circa illos exercent. Eymer. 2. *p. Direct. qu.* 50. *vbi* Peñ. *com.* 75. Azor *tom.* 1. *Sum. lib.* 8. *cap.* 15. *q.* 1. Farinac. *de hæresi q.* 182. §. 8. *num.* 104. & 123.

2 Credentes hæreticorum, qui eorum erroribus in particulari & explicitè credunt, hæretici sunt formales, & contra illos, vt contra hæreticos proceditur. Eymer. Peñ. & Farin. *cit. locis.*

3 Qui implicitè credunt erroribus hæreticorum, de quibus hoc loco agimus, ij sunt, qui verbis, aut factis id manifestant. Verbis, vt si dicant se cum Caluinistis sentire, velle se mori cum eorum erroribus, ipsos nihil contra fidem Catholicam docere: factis, vt qui ea exercent, in quibus hæreticorum ritus continentur, qui eosdem ritus officiosè colunt, obseruant, & venerantur Eymer. Peñ. Azor. & Farinac. *num.* 124. & 125. *citatis locis*

4 Credentes verbis & operibus, in quibus ritus hæreticorum non continentur, vt qui literas deferunt, &c. non credentes, sed fautores dicuntur. In hoc enim differunt credentes & fautores. Nam credentes sunt, qui opem & auxilium captant ab hæreticis communione rituum vtentes; fautores verò, qui ipsis opem & auxilium præstant. Azor *q.* 1. *d. lib.* 8.

5 Credentes hæreticorum, qui nullo externo signo verborum aut operum id manifestant, licet mortaliter peccent, non iudicantur credentes. Dixi *in relect. de cens. Bulla Cœna cap.* 2. *disp.* 8. *num.* 5.

6 Ex signis externis iudicantur credentes, qui dum in ægritudinis lecto decumbunt, petunt hæreticos consolatores, vt ab eis per manus impositionem consolationem recipiant, dummodo sint sanæ mentis.

tis. Peñ. *d. com.*75. Farin. *d.* §.8. *num.*110. & 111.

7 Semel audientes hæreticorum conciones, nisi aliæ adsint coniecturæ: non iudicantur credentes: secùs verò, si pluries eorum conciones frequentant. Erunt tamen in vtroque euentu suspecti de fide. Peñ. & Farin. *num.*115. & 120. Dixi *d. disp.*8. *num.*8.

8 Qui bis audit hæreticorum, conciones in terris hæreticorum, non reputatur credens, præsertim si pluries eas audire potuit, & noluit. In terris autem Catholicorum, qui bis audit & non denuntiat Inquisitoribus, cùm detur occasio, erit credens iudicandus. Et quamuis opportunitas denuntiandi non occurrat, credulitatis suspicione non carebit, nisi ex circunstantiis excuseţur. Peñ *d. com.*75. Farin. *n.*116.

9 Credentes hæreticorum ex ignorantia & simplicitate, maximè quando hæretici quorum erroribus credunt, non pro talibus sunt habiti, non debent iudicari credentes, nisi credant contra articulos fidei, quos explicitè credere tenentur. Alber. *in rub. de hæret. in* 6. *quæst.*13. *n.*13. & 24. Farin. *d.* §.8. *n.*126. & 130. & *qu.*179. §.2. *num.*15. & 16.

10 Credentes hæreticorum in iis quæ ad fidem non pertinent, non dicuntur hoc loco credentes hæreticorum, quatenus hæretici sunt. Simanch. *cathol. tit.* 15. *num.* 6. Sanch. *de præcept. Decal lib.*2. *cap.*10. *num.*2. Farin. *d. quæst.*182. §.8. *num.*127.

11 Credentes hæreticum esse virum bonum, sacrarum literarum studiosum, & verum Christianum non reputantur etiam credentes, à suspicione tamen contra fidem non omnino liberantur. Sanch. *d. c.*10. *num.*3. Farin. *d.* §.8. *num.* 128.

12 Credentes hæreticorum, etiamsi hæretici

non

non sint, excommunicationem incurrunt latam in Bulla Cœnæ, & in decretis Summorum Pontificum. In qua si per annum insorduerunt, ipso facto sunt infames, nec ad publica officia admitti possunt, & omni officio & beneficio priuantur. Farin. *d.* §.8. *n.* 105. *& sequentibus, & quæst.* 189. §.6. *num.* 78. *&* 74.

13 Hæreticorum credentes persistentes in excommunicatione, beneficiis publicis priuantur, testari non possunt, nec succedere ex testamento, vel ab intestato, à testificando repelluntur, omni actu legitimo priuantur, sepultura carent, nec oratur pro eis, eorum bona ipso iure confiscantur, arbitraria insuper plectuntur pœna, & abiurant. Farin. *d. qu.* 182. §.3. *per totum.*

14 Si filij petentium consolationem ab hæreticis in ægritudine directè probare velint ipsos non fuisse sanæ mentis, in tribus casibus non admittuntur. Primò, quando prædicti erant diffamati de hæresi. Secundò, si erant de hæresi suspecti. Tertiò, si legitimè constet ipsos sanæ mentis fuisse. Probationes tamen indirectæ admittuntur, vt quòd probationes fuerunt legitimæ. Peñ. *d. comment.* 75. Farin. *d. quæst.* 182. *num.* 112. *&* 114.

CAPVT XXIII.

De receptatoribus hæreticorum.

1 Receptator secundùm leges, & Canones ille appellatur, *qui clam excepit, & celat aliquem,*

quem, vt Iudicis manus euadat. Azor. *in Sum tom*. 1. *lib*. 8. *cap*. 15. *quæst*. 2. Dixi *in Bulla Cœnæ cap*. 2. *disp*. 9. *nu*. 3. Sanch. *Decal. lib*. 2. *cap*. 10. *num*. 10.

2 Receptator hæreticorum est *qui scienter hæreticos recipit, & occultat*. Eymeric. 2. *part. Direct. qu*. 51. *vbi* Peñ. *comment*. 76. Azor. *quæst. citata*. Farin. *de hæresi quæst*. 182. §. 9. *num*. 132.

3 Qui Semel recipit hæreticum, sciens esse hæreticum, excommunicationem & alias pœnas contra receptatores latas incurrit, estque verè & propriè receptator. Eymeric. Peñ. Azor. & Farin. *num*. 152. Sanc. *citatis loc*.

4 Receptator, vt prædictas pœnas in foro conscientiæ incurrat, debet recipere hæreticum, vt hæreticus est formaliter, *Citati omnes*, & Sanchez *d. cap*. 10. *num*. 3. & 4.

5 Probabile est non manere prædictis pœnis subiectum in eodem foro conscientiæ, qui recipit hæreticum, quando talis receptionis motiuum non est ipsa hæresis: licèt in causa hæresis eum recipiat. Sanch. *num*. 5. *d. cap*. 10.

6 Probabilius est ac tutius receptatorem hæretici in causa hæresis incurrere prædictas pœnas & censuram, quamuis primaria intentio non sit hæresis. Tolet. *in Sum. excommunicatione* 1. *Bulla Cœnæ num*. 2. & 23. Vgolin. *in d. Bulla verbo* Receptatores, & §. 1. *num*. 3. *vers*. Dixi *in disp*. 9. *num*. 4.

7 Qui receptant parentes, filios, aut coniuges hæreticos, quamuis propinquitas sit principale motiuum talis receptionis, quando in causa hæresis eos receptant, probabilius est quòd neque in foro externo, neque in æterno excusantur. Peñ. 2. *part. Direct*.

ad

ad quaest 56.com.8.vers. Sed Zanchinus, Azor. *quaest.* 4, Dixi *d. cap. 2.disp.*10.*num.*1.*&* 3.

8 Receptator prædictorum consanguineorum aut affinium, aut etiam amici inueterati, vel illius cuius amore captus est, mitius punitur, Peñ. Farin. *num.* 146. *&* 149. Azor. *quaest.* 4. Dixi *dict. disp.*10: *num.* 4. *citatis locis*

9 In dubio an quis receptauerit hæreticum vt hæreticum, aut vt consanguineum, præsumendum est receptasse vt consanguineum. Farin. *num.* 143.

10 Receptans hæreticum, non desinit esse verè receptator, quamuis pœnitentia ductus illum voluntariè & non delatus manifestet; mitius tamen puniri debet. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 51. *num.* 78. Farinac. *num.* 155.

11 Receptans hæreticum; qui post receptationem fuit Ecclesiæ reconciliatus, vt receptator puniendus est. Secùs verò, si post reconcilationem eum receptet. Decian. *num.* 75. Farin, *num.* 153. *&* 154.

12 Qui metu mortis, aut grauissimi damni naturalis, aut per vim hæreticum, in causa etiam hæresis, recipit & occultat, non punitur vt receptator, nec excommunicationem incurrit. Azor *quaest.* 5. Fari. *num.* 162.

13 Qui per ignorantiam hæreticum receptat, pœnas receptatorum non incurrit. Peñ. *dict. commen.* 76. Decian. *cap.* 37. *num.* 23. *&* *cap.* 51. *num.* 70. Farinac. *num.* 163.

14 Non præsumitur ignorantia in receptante, quando in loco vbi hæreticus recipitur, est publica vox & fama, vel notorium ipsum esse hæreticum. Peñ. *d. com.* 76. Farin. *quaest.* 133. *cap.* 3. *num.* 120.

15 Re-

15 Receptans non tenetur probare ignorantiam, sed ad accusatorem pertinet ostendere receptationem non per ignorantiam, sed scienter fuisse factam. Azor *qu*.8.

16 Non præsumitur ignorantia, quando hæreticus fuit publicatus, & præcessit edictum publicum quòd fugerit è carcere. *Vide* Farin. *d. c.*3. *num.*127.

17 Quando præcessit rumor publicus, quòd receptatus sit hæreticus, aut receptans id solummodo suspicatur, non punitur huiusmodi receptans totâ pœna receptatoris, nec etiam corporali pœna, sed mitiori, & pecuniaria. *Vide*. Farin. *d.cap.*3. *num.*106. *&* 123.

18 In consanguineo, vicino, & amico non præsumitur ignorantia, quæ excuset à tota pœna receptatoris. Simanch. *cathol. tit.*15. *nu.*18. Farin.*d.cap.*3. *num.*124.

19 Receptatores hæreticorum (idem est de fautoribus & defensoribus iudicandum) non excommunicatur effectu non sequuto: ab Inquisitoribus tamen puniendi sunt. Sanch. *num* 9. *Vide qua* Dixi *in Bulla Cœna cap.* 4. *disp.* 26. *num.* 2. *& cap.*11. *num.* 6 *& cap.*12. *disp.* 63. *num.*2.

20 Vt tota pœna ordinaria receptatorum imponatur & item corporalis, debet plenè probari scientia in receptante, ad alias verò pœnas sufficit scientia præsumpta. *Vide* Farin. *num.*117. *d. cap.*3.

21 In dubio præsumitur potiùs ignorantia, quàm scientia in receptante hæreticum, & ipsius receptantis iuramento probatur ignorantia. *Vide* Farin. *num.*112. *d. cap.*3.

22 Nautæ, caupones, & stabularij non puniuntur

tur pœnis receptatorum, nisi constet receptasse hæreticos in fauorem hæresis. Dixi *disp.9.num.6.* Farin. *de hæresi qu.*182. §.9. *num.*161. Azor *quæst.9.*

23 Receptans hæreticum, ne ab inimico occidatur, aut in causa ciuili, aut criminali ab hæresi diuersa, non dicitur receptator hæreticorum. Dixi *d. disp. 9. num.5. & 6.*

24 Pœna ordinaria receptantium hæreticos, est excommunicatio, & receptatores sunt de fide suspecti, magis vel minus, secundum receptationis qualitatem. Peñ. *d. com.* 76. & 81. Farin. *d. qu.* 182. *n.*133. & 134.

25 Aliæ pœnæ contra receptatores ponuntur in præcedenti capite, contra hæreticorum credentes, quæ receptatoribus etiam communes sunt. *Vide* Peñ. *d. comm.* 76. Farin. *d. quæst.*182. §. 3. *nu.* 37. & *seqq.* Azor *qu.* 9

26 Iudæi, & alij infideles, si apostatas, aut hæreticos receptauerint, per Inquisitores puniendi sunt. Pœna autem erit priuatio communicationis cum Christianis; pecuniaria, carceres, & verbera. Peñ. *d. comm* 76. & 69.

27 Ad punitionem huiusmodi infidelium propter receptationem, aut aliud scelus atrox, pro quo relinqui etiam possunt curiæ sæculari, debent concurrere Episcopus & Inquisitor. Peñ. *d. comm.*69. *vers.* Sed si atrox.

CAPVT XXIV.

De defensoribus hæreticorum.

1 DEfensores hæreticorum aut eorum errores aut personas defendunt. Defendentes errores, & hæretici sunt & hæresiarchæ, de quibus non agimus hoc loco. Farin. *de hæresi quæst.*182.§.4. *n.*62. Dixi *in Bulla Cœnæ c.*2.. *disp.*12. *num.*1.

2 Defensores hæreticorum (de quibus hic loquimur) sunt, *qui quomodolibet impediunt hæreticorum condemnationem aut capturam, ne in manus iudicis deueniant, aut vt in tuto viuant, efficiunt.* Eymer. 2.*p. Direct. qu.*52.*vbi* Peñ.*com.*77. Sanch. *Decalogi lib.*2. *cap.*.10.*n.*1. Azor *tom.*1. *Summ. lib.*8. *c.*15. *qu.*6.

3 Defendens hæreticum, dum quæritur in causa fidei, verè est hæreticorum defensor, defensorumque pœnas incurrit. Farinac. *de hæresi quæst.*182. §.4. *num.*68. Dixi *d. disp.*12. *num.* 2. & 3.

4 Defendens illum, quem ministri fidei vt hæreticum quærunt, sciens esse innocentem, licet in foro animæ defensorum pœnas non incurrat, vt defensor punitur in foro externo. Dixi *num.*4. *d. disp.*12.

5 Qui in iudicio patrocinatur hæretico, probabiliter credens habere iustam causam, non incurrit defensorum pœnas, licèt postea constet causam non fuisse iustam: puniendus tamen est, nisi Inquisitorum authoritate id fecerit. Dixi *num.*5. *d. disp.* 12.

6 Defendens illum quem credebat esse hæreticum, hæreticus tamen non erat, non excommunicatur: grauiter tamen peccat, & vt defensor puniendus est,

est, & abiurare cogendus. Dixi *num.6. d. disp.12.*

7 Defendens hæreticum ne ab aliquo particulari lædatur, aut qui patrocinatur ei in causa litis iusta, non incurrit defensorem pœnas. Azor *d.qu.6.*Sanch. *n.19.d. cap.10.*

8 Quando aliquis volens committere actum hæreticalem impeditur ab aliquo, ne actum illum committat, si quis eum ab impediente defendat, vt liberè talem actum committere valeat, pœnas defensorum incurrit. Decian. *crim. lib.5. cap.51. nu. 9.* Farin. *n.65. d. §.4.*

9 Defensores hæreticorum excommunicantur ipso facto, tam in Bulla Cœnæ, quàm in Iure, & iisdem pœnis puniuntur, quibus receptatores hæreticorum, & abiurant pro qualitate defensionis. Bulla Cœnæ *excom.1.* Eymer. *2.p. Direct.quæst.52.vbi* Peñ. *com 77. & 3. p. Direct. quæst. 122: vbi* Peñ. *com. 171.* Farin. *num.58. & 61. d. §.4.*

10 Quæ capite præcedenti dixi de receptatoribus hæreticorum, tàm circa crimen, quàm circa excusationem ab illo, defensoribus accommodanda sunt.

CAPVT XXV.

De fautoribus hæreticorum.

1 FAutores hæreticorum illi dicuntur, *qui eis in causis contrà fidem quouis modo fauorẽ præstant.* Quod tripliciter euenire contingit: omissione scilicet, verbo, vel facto. Eymer. *2.p. Direct. quæst.53.vbi* Peñ. *com.78.*Sanch. *Decalogi lib.2. cap.10. num.11.* Fa-

rin. *de hæresi quæst.* 182. §. 1. *num.* 1. Dixi *in Bulla Cœnæ c.2. disp.*11.*num.* 1.

2 Omissione fauent, qui cùm ex officio aut iuramento teneantur contra hæreticos procedere, ea facere omittunt, ad quæ ex tali officio, vel iuramento tenebantur. Eymer. Peñ & Sanch. *citat. loc.* Farin. *de hæres. qu.*1 7. §.2. *num* 38 & 47.

3 Domini temporales, & gubernatores ciuitatum ac locorum, ministri etiam publici Ecclesiastici vel sæculares, qui ab Episcopis aut Inquisitoribus requisiti, ad procedendum contra hæreticos, si auxilium negant, aut illud præstare negligunt, fautores hæreticorum sunt. Eymeric. Peñ. & Farinac. §. 1. Dixi *num.*7 *citato loco.*

4 Prælati, vel Inquisitores, qui tutos carceres facere omittunt, & fidos custodes eis præficere, capere, torquere, aut punire hæreticos, vel fideliter in carcere custodire negligunt, vt hæreticis ipsis faueant, verè fautores iudicantur. Secùs verò, si ex negligentia, aut alia ex causa ea faciant. Sanch. *num.*12. Farin. §.2. *num.*27. Dixi *num.*8.

5 Ministri sancti Officij, *Familiares* dicti, seu *Crucesignati*, si hæreticos capere omittant, aut in illis capiendis negligenter se habeant, fautores hæreticorum sunt. Sanch. *dict. cap.* 10. *num.*13. Dixi *num.*9. *dict. disp.* 11.

6 Personæ priuatæ, si à ministris requirantur ad procedendum & fauorem præstandum contra hæreticos, & cùm possint, auxilium præstare omittunt, fautores hæreticorum sunt. Secùs verò, si non requirantur, aut si iustam excusationem habeant. Peñ. & Sanch. *num.*15. Dixi *num.*9. *dictis locis.*

7 Qui

7 Qui testimonium contra hæreticos ferre nolunt, aut veritatem negant, celant, vel diminutè manifestant, cùm ad veritatem dicendam sub iuramento ab Inquisitoribus astringuntur, fautores etiam dicuntur. Peñ. & Sanch. *num.* 5. *vbi supra.*

8 Omittentes denuntiare hæreticos post edictum ab Inquisitoribus publicatum similiter sunt hæreticorum fautores. Peñ. & Sanch. *proxime citatis locis.*

9 Verbo fauent hæreticis, & verè fautores sunt, qui iisdem in causa hæresis dant consilium, viam fugiendi docent, pro eis intercedunt, eos laudant, excusant, instruunt ad celandam veritatem, quando fuerint interrogati. Sanch. *dict.cap.*10. *num.*19. Farin. §. 1. *num.*3 *& sequentibus. d. qu.*182.

10 Facto hæreticis fauent omnes, qui in causa hæresis hæreticos ipsos comitantur, visitant, auxilium præstant, subministrant alimenta, pecuniam conferunt, processum in eos formatum rumpunt, abscondunt vel falsificant, aut quouis alio modo iustitiæ executionem impediunt. Sanch. *dict. cap.* 10. *num.* 16. Farin. *d.* §.1. *num.* 6.

11 Fautor hæreticorum est, qui aliquo ex prædictis modis hæretico mortuo fauet, aut hæretico iam emendato, contra quem tamen Inquisitores ratione hæresis præteritæ procedunt. Vgolin, *in Bulla Cœna verbo* Fautores. §.1. *num.*1. *vers.*2. Sanch. *dict.cap.*10. *num.* 7.

12 Qui captum hæreticum occultè visitat, cum eo susurrat, victualia ministrat, de eius captura vel morte lamentatur, fuisse iniustè condemnatum affirmat, toruo vultu eorum persecutores aspicit, au

combusti hæretici cineres seruat: licèt fautor propriè non sit, hæresis tamen suspicionem præbet. Peñ. *ad com.*78. *vers.* Iam vt nihil *& sequent. &* Farin. §. 1. *num.* 10.

13 Fauorem præstans non in causa hæresis formalis, quamuis ipsum impendat in alia etiam vehementis suspicionis, non est fautor hæreticorum. Sanch. *d. cap.*10. *num.*14. Farin. *d.*§.1. *num.*11.

14 Qui hæreticis extra causam hæresis aut suspicionis contra fidem fauent, verbis credunt, eorum literas hinc inde deferunt, ducatum præstant, & similia circa illos exercent: licèt fautores non sint, suspicionem tamen hæresis non omnino effugiunt. Azor. *in Sum. tom.*1. *lib.*8. *cap* 15. *qu.*1.

15 Fauens hæretico in extrema necessitate naturali constituto, neque fautor est, neque de hæresi suspectus. Farin. *num.*13. *d.*§.1.

16 Censuræ & pœnæ contra fautores hæreticorum eædem sunt, quas contra receptatores, & defensores in præcedentibus capitulis numerauimus: & quæ circa prædictos illic diximus, fautoribus accommodanda sunt.

17 Omnes receptatores, ac defensores hæreticorum sunt etiam fautores, non tamen è conuerso: omnes etiam receptatores defensores dici possunt: non tamen omnes defensores receptatores appellari debent. Sanch. *num.*18. *dict. cap.*10.

CAP.

CAPVT XXVI.

De diffamatis de hæresi.

1 Diffamatus de hæresi ille dicitur, *de quo extat publica vox & fama quòd talem hæresim prædicauerit, defenderit, vel alias illi adhæserit.* Eymer. 2. *par.* *Direct.* *qu.* 57 *vbi* Peñ. *comment.* 82. Farin. *de hæresi quæst.* 187. §. 5. *num.* 53.

2 Tribus modis potest aliquis grauiter dici infamatus de hæresi. Primò, si apud bonos viros pluries seu passim notetur infamia. Secundò, si à bonorum consortio repellatur, ac eum viri probi euitent, accedantque indicia & suspiciones hæresis infamiam augentia. Tertiò, si post magnum aliquod delictum, vt deletas imagines, violata Sacramenta, & similia, statim, aduersus illum oriatur infamia, attentis tamen personarum temporum & locorum circunstantiis. Peñ. *ad* 3. *p.* *Direct.* *comment.* 38. *vers.* Sed quæret quispiam.

3 Infamatis de hæresi imponitur purgatio Canonica tanquam pœna ordinaria. Eymer. & Peñ. *dict.* 2. *part.* *comment.* 82. Farin. *d.* §. 5. *num.* 55.

4 Vt infamato de hæresi purgatio Canonica indicatur, necesse est quòd infamia sit grauis, quæ si plenè probetur, sufficit etiam ad torturam. Eymeric. 3. *part.* *Direct.* *qu.* 61. *vbi* Peñ. *com.* 110. Farin. *d.* §. *num.* 59. & 72. & *item quæst.* 185. *num.* 136.

5 Cùm infamia orta fuerit ab æmulis & inimicis, licèt sufficiat ad dandum initium inquisitioni,

non tamen ad pœnam ordinariam, nisi adsint probationes maiores, orta verò à viris probis, ad pœnam ordinariam sufficiens est. Peñ. *d. part.* 2. *comment*. 82. *vers*. Nec refert. *& sequentibus* Farin. *dict. quæst*. 187. *num*. 68. *& seqq*.

6 Si pro infamato de hæresi sit coniectura infamiæ contraria, non indicetur purgatio Canonica. Farinac. *num*. 71. *dict*. §. 5. Repert. Inquisit. *verbo* Purgatio *vers*. Non inducitur purgatio.

7 In eo qui venit ex hæreticorum seu suspectorum terris, maximè animaduertenda sunt dicta, facta, consuetudo, ac vita: vt si qua de eis suspicio fuerit. Ordinario, & Inquisitoribus manifestetur. Peñ. *com*. 82. *vers*. Ad hæc.

8 Ad imponendam purgationem Canonicam infamato de hæresi, requiritur quòd infamia plenè probetur. Quæ autem probatio sufficiat, dicemus tractatu secundo, cùm de infamia mentionem fecerimus. Interim dico, quòd eam probant duo testes idonei, minus verò idonei non probant, licèt ad inquirendum sufficient; si tamen sunt plures, probant. Peñ. *d. comment*. 82. *vers*. Ad hanc respondemus, *&* 3. *part. comment*. 19 *vers*. Ex his primum Farin. *num*. 65. *&* 67.

9 Plura circa hanc materiam dicemus tractatu 2. in cap. de purgatione Canonica, vbi etiam dicemus, qualisnam imponenda sit pœnitentia ei qui non plenè purgatur.

CAP

CAPVT XXVII.

De excommunicato perſiſtente in excommunicatione per annum.

1 EXcommunicatus propter hæreſim, vel apoſtaſiam, ſi citatus ad reſpondendum de fide contumax fuerit, per annum in excommunicatione inſordeſcens, vt hæreticus non verus ſed præſumptus condemnatur. Eymer. *in Direct. 2. part. qu.*47. *num.*8. *& quæſt.*56. *num* 5. *& 3. part. quæſt.*124. *num.*1. *&* 3. Decian. *crim. lib.*5. *cap.*35. *nu.*20. Farin. *de hæreſi qu.* 192. §. 2. *num.*14. 18. *&* 19. *& in fragm. litera C. num.*289.

2 Idem eſt dicendum de fautoribus, defenſoribus, & receptatoribus hæreticorum, ac quoquo modo officium Inquiſitionis impedientibus & recuſantibus ſe purgare. Eymer. 3. *part. Direct. quæſt.* 123. *vbi* Peñ. *comment.* 172. Farin. *dict.* §.2. *nu.*15. *&* 16. *qu.*182. *num.*38. 59. *&* 135.

3 Excommunicatus in cauſa fidei perſiſtens per annum in excommunicatione, ipſo iure abſque alia ſententia, niſi declaratoria, reputatur hæreticus. Peñ. *in Direct.* 3. *tit. de tertiodecimo modo &c. com.*49. *litera E. in verbo* Sententiam diffinitiuam. Menoch. *de arbitr. quæſt. lib.* 2. *caſu* 416. *nu.*35. Farinac. *d.* §.2. *n.*17. *& in fragment. litera C. num.*298.

4 Excommunicatus in cauſa fidei, & perſiſtens per annum, ſi miſericordiam petat, recipitur ab Eccleſia. Peñ. 3. *part. Direct. ad quæſt.*125. *comment.*174.

vers. Et breuiter respondeo. Farinac. *d.§.2. nu.20.*

5 Iustum impedimentum excusat excommunicatum, aut quando non stat per eum, eo quòd instat pro absolutione, aut offert satisfactionem, & similia. Locatus *in iud. Inquisit. verbo* Catholica. *cap.25.n.2.* Menoch. *dict. casu* 416. *num.*68. Farin.*d.§.2.num.21. & 22.*

6 Perseuerans per annum in excommunicatione non ex causa fidei, non hæreticus reputatur, sed solùm leuiter suspectus. Peñ. *cum* Eymeric. 2. *part. Direct. qu.*47. *num.6. comment.72. litera C.vers.*Quidam verò sunt. Decian. *crim. lib.5. cap.*17. *num.*129. *& cap.*18. *num.*35. Farinac. *d.* §.2. *num.*23. *&* 24.

7 Ex consuetudine Romanæ Curiæ non procedunt Inquisitores contra huiusmodi excommunicatos. Peñ. *dict. comment.*72. *vers.* Excepta Farin.*dict. num.*24.

8 Si Inquisitores procedant, & excommunicatio lata sit pro crimine, possunt delinquentem deponere, & beneficiis priuare, etiam si pro tali delicto aliàs non esset priuandus. Menoch. *d. casu* 416. *n.*48. *& sequentibus.* Farin. *in fragment. litera C.num.*288.

9 Etiam excommunicatus pro causa ciuili potest beneficiis priuari. Menoc. *d. casu* 416.*num.*34. *&* 52. *& pluribus sequentibus.* Farin. *d. litera C.num.*285. *&* 287.

10 Vt insordescens per annum in causa fidei iudicetur hæreticus, requiritur quòd lata fuerit excommunicatio, præcedente aliqua probabili suspicione, secùs si non præcedat. Farin. *de hæresi d.§.2. num.*26.

11 Requiritur etiam, quòd talis excommunicatus declaretur, aut quòd præcedat sententia, aut

saltem

ſaltem, quòd ſit notoriè excommunicatus. Annus inſorde ſcentiæ incipit à die declarationis, vel ſententiæ, vel notoreitatis. Albertin. *in rubric. de haret. in 6. qu.* 13. *num.* 36. *& ſeqq.* Farin. *d.* §. 2. *num.* 29.

12 Annus in quo citatus in cauſa fidei contumaciter perſiſtit, debet eſſe continuus, aliàs non poteſt vt hæreticus declarari. Rojas *ſingular.* 60. *num.* 3. *&* 4. Simanch. *cathol. titul.* 14. *num.* 3. Farin. *dict.* §. 2. *num.* 30.

13 Prædictus excommunicatus, vt tanquam hæreticus condemnetur, ſi facilè capi non poteſt, debet ſpecificè citari ad reſpondendum de fide, & ad ſe purgandum de ſuſpicione ex inſordeſcentia orta. Eymer. 2. *part. Direct. qu.* 47. *nu.* 7. *vbi* Peñ. *com.* 72. Farin. *d.* §. 2. *num.* 31.

14 Quamuis citatio vna fortè ſufficiat in dicto caſu, tutius eſt vt triplex præcedat. Decian. *crim. l.* 5. *cap.* 32. *n.* 4. Rojas *ſingular.* 29. Farin. *de hæreſi q.* 185. §. 7. *num.* 117. *& ſequenti.*

15 Moriens ante lapſum annum, non condemnatur vt hæreticus, neque eius bona confiſcantur, niſi eſſet plenè conuictus. Simanch. *dict. tit.* 14. *n.* 4. Decian. *dict. cap.* 32. *num.* 10. Farin. *de hæreſi qu.* 192. §. 2. *num.* 36. *& ſequenti.*

CAPVT XXVIII.

De impedientibus officium Inquiſitionis.

1 SAnctæ Inquiſitionis officium dupliciter ab aliquo impediri poteſt: directè ſcilicet, vel indirectè

indirectè. Directè quis impedire dicitur, cùm non circuitu, vel per aliud medium, sed principaliter in id incumbit, ne fiat. Indirectè verò, qui insinuatione vtitur, aut alio modo nititur id ipsum euertere. Peñ. *p.2. Direct. ad quaest.54. com.79.*

2 Inquisitionis officium non solùm factis, sed etiam verbis minatoriis, aut signis impediri potest. Peñ. *d. comment. 79. &* Farinac. *de haeret. quaest.*182. §.5 *num.*54.

3 Qui facit aut procurat, vt haereticus iam captus liberetur, fugiat, ne capiatur, iudicetur, puniatur ve, impeditor est officij Inquisitionis, aut fautor haereticorum. Eymer. *part.2. Direct. quaest.*53. *&* Peñ. *ad quaest.*52. *com.*77. Farin. *d. qu.*182. §.7. *num.*95. *& sequentibus & §.5. num.*69.

4 Qui secretum Inquisitionis per malitiam reuelat iis, qui negotium fidei impedire possunt, vt impediens officium Inquisitionis punitur. Si autem ob simplicitatem, vel si illi dixit, qui impedire non potest, mitius punitur. Peñ. 3. *part. Direct. ad quaest.*80. *comment.* 129.

5 Domini temporales impedientes familiam Inquisitorum arma deferre, perturbatores sunt Inquisitionis, & vt tales ab Inquisitoribus puniri possunt, tanquam impedientes Inquisitionis officium Eymeric. 3. *part. Direct. qu.* 56. *vbi* Peñ. *comment.* 105. Farin. §.6.

6 Si Inquisitores abutantur facultate concedendi licentiam portandi arma; vt si non necessariis officialibus, aut actu non seruientibus ipsam concedant, vel si ipsi officiales licentia sibi concessa abutantur; qui eos impediunt à delatione armorum, puniendi

non

non sunt. Farin. §.6. *num.* 61. *& seqq.*

7 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, ipso facto sunt excommunicati, dummodo id faciant in causis fidei; & si in excommunicatione per annum persistant, vt hæritici condemnantur. Eymeric. *dict. qu.* 47. 53. 54. *&* 123. *vbi* Peñ. Farin. *d.* §. 5. *num.*71. *&* 72.

8 Offendentes, aut iniuriantes Inquisitores, aut quosuis Inquisitionis ministros, vel eos perterrere facientes, excommunicantur, & Curiæ sæculari traduntur vltimo supplicio puniendi, & eas omnes pœnas incurrunt, quibus puniuntur rei læsæ Maiestatis. Pius V. *in constitut. quæ incipit.* Si de protegendis *relata per* Peñ. *in fine Direct. fol.*174. Farinac. §.5. *n.*80.

9 Intelligitur hæc constitutio, quando offendentes prædictos Inquisitores & ministros, id faciunt in contemptum, & odium sancti officij. Secus verò si ex alia causa, ex qua per claras probationes id fecisse ostendant non in odium Inquisitionis. Farin. *dicto nu.* 80.

10 Dantes consilium, auxilium, vel fauorem ad impediendum sanctæ Inquisitionis officium, ipso facto excommunicantur. Eymeric. *d. qu.*47. *&* 54. Farin. *d.* §.5. *num.*83.

11 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, & offendentes Inquisitores, vel eorum officiales, & familias, ab ipsis Inquisitoribus puniri possunt, eosque iidem Inquisitores per censuras compescere possunt, vt ab impedimento desistant, inuocato ad id (si opus fuerit) brachij sæcularis auxilio. Eymer. 2. *par. Direct. qu.* 64. *vbi* Peñ. *com.*79 Simanch. *cathol. tit.* 34. *num.*29. Farinac. *d.* §.5. *num.*77. *& seqq.*

12 Si

12 Si impedientes officium sanctæ Inquisitionis fuerint Episcopi, Delegati, aut Subdelegati Papæ, vel Prælati Religionum, Prædicatorum, aut Minorum, quando Inquisitores sunt eorum subditi, contra ipsos procedere non possunt Inquisitores, sed Summo Pontifici id notificare debent. Farin. *d.* §.5. *nu.* 78. *&* 82.

13 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, licèt sint de fide suspecti, non tamen reputantur hæretici. Eymeric. *d. qu.* 54. *vbi* Peñ. *com.* 79. Farinac. §. 5. *num.* 88.

14 Impedientes sunt etiam fautores hæreticorum. Eymer. *dicta qu.* 54. Farin. *d.* §. 5. *num.* 69.

15 Qui se fingit illum hæreticum, quem Inquisitores, & ministri fidei capere quærunt, & pro alio ponitur, vt hæreticus ipse fugiat, perpetuo carceri mancipatur, ac bonis omnibus publicatis in perpetuum relegatur. Farin. §. 7. *num.* 98. *d. qu.* 182.

16 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis effectu non sequuto, non excommunicantur in Bulla Cœnæ. Dixi *suprà cap.* 23. *num.* 19. Farin. *d.* §. 7. *nu.* 101. *& seqq.*

17 Impedientes officium sanctæ Inquisitionis, & ad id dantes auxilium, consilium, vel fauorem, non in odium fidei, sed propter alias causas, probabile est non dici fautores hæreticorum: oppositum tamen probabilius est. Dixi *supra c.* 23. *num.* 6. *&* 7.

18 Impedientes dictum officium, sunt diligenter examinandi, etiam per tormentum, si causa & eorum conditio id postulauerit, vt constet an personam vel officium Inquisitionis impedierint. Peñ. *d. com.* 79. Farinac. *d.* §. 5. *num.* 85.

19 Præ

19 Prædicti impedientes abiurare debent pro qualitate suspicionis. Peñ. *d. com.79.* Farin. *dicto* §.5. *num.* 86.

20 Impedientes dictum Inquisitionis officium, siue directè, siue indirectè, tam in odium fidei, quàm ob alias causas, pœna arbitraria puniuntur. Peñ. *dicto com.* 70. Farinac. §.5. *num.*73. & 74.

CAPVT XXIX.

De disputantibus de Fide.

1 Disputare de aliqua re, est *diuersa proferre argumenta, pro & contra circa rem illam.* Disputare de fide, est *circa res fidei diuersa proferre argumenta.* Quod contingit dupliciter, materialiter scilicet vel formaliter. Caietan. *ad* 2.2. *S. Thomæ qu.*10. *art.* 7.

2 Tunc disputatur de fide materialiter, quando exercitij gratia ad acuenda ingenia, & acquirendam facilitatem in disputando, & docendo in scholis disputatio fit: formaliter verò, quando fit ad persuadendam, vel defendendam veritatem fidei. Caiet. *ibid.*

3 Disputatio de fide, tam materialis, quàm formalis inter Catholicos ex se licita est & vtilis, dummodo non vitietur ex circunstantiis. S. Tho. *d. art.*7. Caiet. *ibidem.* Suar. *de fide tract.*1. *disp.*20. *sect.*1. *n.*1. & 5. Farin. *de hæresi quæst.* 178. §.5. *numer.* 123. & *sequenti.*

4 Disputatio de fide ex quatuor causis potest reddi illicita, videlicet ex fine, ex disputantis conditione, ex astantium qualitate, & ex disputandi modo. S. Thom.

S.Thom. *d. art.7.* Eymer.1 *p. Direct. qu.* 10. *vbi* Peñ. *com.* 25. Sanch. *Decal. lib.2. c.6. num.*1.

5 Ex parte finis est illicita disputatio de fide, quando ex aliquo dubio circa fidem procedit; & qui sic dubitando disputat, est hæreticus, aut suspectus, iuxta ea quæ diximus *supra cap.* 11. dummodo disputanti sit fides sufficienter proposita. S.Thom. *d. art.7. vbi* Bañ. & Sanc. *d. num.* 1. Farinac. *de hæresi quæst.* 178. §.5. *num* 110. Suar. *d. sect.* 1. *num.* 2.

6 Qui non est sufficienter instructus de fide, licitè potest de illa disputare ad inquirendam veritatem. Bañ. & Sanch. *citatis locis.*

7 Quando nullus speratur fructus, illicitum est de fide disputare, estque venialis culpa. Valent. 2.2. *disp.*1. *qu.*10. *punct.*4. *concl.*1. Sanch. *dict. cap.6. nu.*2. Suar. *num.*13. *d. sect.*1.

8 Ex conditione disputantis potest disputatio reddi illicita, aut ex iure naturæ, aut ex positiuo. Ex iure naturæ requiritur in disputante recta intentio, firmitas in doctrina fidei, quæ expellat periculum, & vt sit sufficienter doctus, magis tamen vel minus, secundum qualitatem illius, cum quo disputat. S.Tho. *dict. art.7.* Suarez *dict. sect.*1. *num.*8. Farinac. *nu.*125. *dict.* §. 5.

9 Ex iure positiuo requiritur, vt disputans pro fide non sit laïcus; quia laïco tàm publicè, quàm occultè hoc sub excommunicatione non lata, sed ferenda interdicitur. Sanch. *dict. cap.6. num.* 3. Eymer. & Peñ. Farinac. *num.*111. & 112. Suarez *num.* 9. *citatis lo is.*

10 Laïcis, etiam doctis prohibetur disputare de fide, nisi in casu magnæ necessitatis, aut vtilitatis, vt

si

si esset hæreticus peruertens,& non esset Ecclesiasticus doctus,qui fidei partes susciperet, vel in locis in quibus hæretici grassantur:quia ibi abrogata est prohibitio.Sanch.*dict.c.6.n.5.& 7.*Farinac.*d.*§.5.*n.* 112. Suar. *n.*11.*d.sect.* 1.

11 Laïcis non solùm interdicitur disputatio de fide cum hæreticis, sed etiam cum Catholicis,dummodo sit formalis ad fidei veritatem confirmandam, ac persuadendam, adducendo argumenta hæreticorum:Sanch. *num.* 9.*dict.c.6.*

12 Non prohibetur laïcis disputatio materialis, nec etiam contra hæreticos scribere.Simanch.*cathol. tit.*20. *n.9.&* 10.Eymeric.Peñ.*&* Farin.*n.*121.*&* 123. *citatis locis.*

13 Laïcorum nomine in dicta prohibitione,intelliguntur verè laïci, non verò initiati prima tonsura, nec Religiosi, etsi ordinibus careant. Azor *tom.*1. *Sum.lib.*8. *c.*26. *q.*1.*&* 2. Sanch. *dict. cap.* 6. *n.*6. *&* 8. Suar. *n.*10 *d.sect.* 1.

14 Ex parte auditorum est illicita disputatio, quando fit coram simplicibus,siue coram hæreticis, siue exercitij gratia, nisi simplices ab hæreticis solicitentur, aut quando doctor adeò excellens est, vt commodissimè possit solutiones etiam simplicibus explicare : hic tamen casus rarissimè contingit. S. Thom.*d.art.*7. Valent.*concl.*3.Suarez *n.* 14. *citatis locis.* Sanch. *num.*10.

15 Ex modo disputandi redditur disputatio illicita, quando magis verborum contentione, quàm argumentorum vi, & sententiarum pondere transigitur. S.Thom.*dict.artic.*7. Sanch. *num.*11. Suar. *n.* 15. Farinac. *num.*127. *citat. loc.*

16 Illicitum etiam est & pernitiosum in publicis concionibus, ad confirmandas res fidei afferre rationes friuolas, & quæ nihil probant, ne audientes præsertim hæretici existiment fidei fundamentum firmum non esse.

17 Quæ diximus circa disputationem de fide intelliguntur tàm de illa quæ fit cum hæreticis, quàm quæ cum Iudæis, ac Paganis initur.

18 Disputantes de fide, dubitando de veritate illius, hæretici sunt, & cum illis vt cum hæreticis procedendum est. Farinac. *num.* 119. *dict.* §. 5.

19 Disputans de fide in casibus à Iure non permissis, licèt hæreticus non sit, erit tamen suspectus, si defendat falsam doctrinam, & in ea defendenda persistat. Albertin. *de haret. in* 6. *q.* 13. *n.* 26. Farinac. *num.* 118. *dicto* §. 5.

20 Contra disputantes de fide in casibus à Iure non permissis, procedunt Episcopi, & Inquisitores. Syluest. *verbo* Contentio. *num.* 4. *&* *verbo* Disputatio. *num.* 2. Armil. *eodem verbo num.* 3. Farinac. *num.* 117. *dict.* §. 5.

21 Pœna disputantium de fide arbitraria est, quæ iuxta qualitatem personæ disputantis, & cum qua disputatur, loci etiam, temporis, & astantium imponenda est. Peñ. *ad l.* Nemo. *Cod. de sum. Trinit ad* 1. *part. Direct.* Decian *lib.* 5. *crim. cap.* 42. *num.* 5. Farin. *num.* 116. *d.* §. 5.

CAP.

CAPVT XXX.

De baptizatis, qui inter infideles, vel hæreticos sunt nutriti.

1 QVi fidem susceperunt per Baptismum, coërcendi sunt, etiam per pœnas corporales ad illam seruandam, siue in ea instructi fuerint, siue non. *Cap.* Maiores. §. Item quæritur. *de Baptismo. cap.* De Iudæis 45. *d.* S. Thom. 2. 2. *q.* 10. *art.* 8. Peñ. 2. *part. Direct. in. cap.* Quicunque. *n.* 4. Farin. *de hæresi q.* 189. §. 1. *n.* 1. Suar. *de fide tract.* 1. *disput.* 20. *sect.* 3.

2 Fictè baptizatus, licèt non sit verè hæreticus coràm Deo, est vt hæreticus puniendus ab Ecclesia fictionis ignara. Sayr. *thesauro casuum tom.* 1. *lib.* 3. *c.* 4. *n.* 11. Sanch. *Decalog. l.* 2. *c.* 7. *n.* 35. Suar. *de fide tract.* 1. *disp.* 19. *sect.* 5. *n.* 7.

3 Qui verè voluit baptizari, sed baptismus fuit irritus ex defectu materiæ, formæ, vel intentionis, ministri, & putans se verè baptizatum ita se gessit vt verè baptizatus, si à fide recessit, hæreticus est coram Deo, non verò punibilis est ab Ecclesia, dummodo de inualiditate baptismi constet. Vgolin. *de censur. Pap. reseruat.* 2. *part. c.* 1. §. 1. *n.* 3. Sayr. Sanch. *num.* 39. Suar. *n.* 8. *citat. loc.*

4 Qui verè baptizati non sunt propter inualiditatem baptismi, quem tamen recipere voluerunt, & credentes se esse baptizatos, recipiebant Sacramenta; cogi possunt ad verum baptismum suscipien-

dum secundum probabilem sententiam, Sayro, Henriquez. *lib.2. de baptismo cap 25 n.6.* Sanch.*num.* 36. *citatis locis.*

5 Baptizati infantes, qui nunquam in fide Catholica fuerunt instructi, sed sectam hæreticorum, aut aliorum infidelium didicerunt, si à Christianis capiantur, instruendi sunt de fide, & post sufficientem instructionem ad illius obseruationem cogendi. Quod si in pristinis erroribus pertinaciter persistant, vt hæretici tractandi sunt. Castro *de iusta haret. punit. lib.1. cap.8. dubio 2.* Simanch.*catholicar. tit.31. nu.7.* Suar.*num.1.* Sanchez *cap.1. n.8. citatis locis.*

6 Infideles qui in adulta ætate baptisma susceperunt, si ante sufficientem instructionem in hæresim aliquam lapsi fuerint, non sunt statim, propter fidei ignorantiam, vt hæretici damnandi, sed docendi, & cum misericordia admonendi. Castro, & Simanc. *citatis locis.*

7 Recenter conuersos non sufficienter instructos, etiam relapsos, reconciliare possunt Inquisitores, si constet illos verè pœnitentes esse. Simanch. *vbi suprà.*

8 Si quis per vim, minis, & terroribus baptismum suscipit, dummodo vt illa vitaret, baptizari voluerit, cogi potest ad seruandam fidem, cùm verum baptismum susceperit: quia conditionaliter voluit. *Cap.* Maiores. §. Item quæritur, *de baptismo.* Glossa *ibi in verbo.* Conditionaliter

9 Qui per vim absolutam suscipit baptismum, cui nunquam consensit, sed penitus contradixit, non potest cogi ad seruandam fidem; cùm non maneat verè baptizatus. *d. cap.* Maiores.

10 Dormi

10 Dormientes, & amentes qui in tali ſtatu baptizantur, ſi ante ſomnum vel amentiam baptizari voluerunt, excitati à ſomno, vel ab amentia ſanati, cogendi ſunt ad obſeruantiam fidei. Secùs verò, ſi antequam dormirent, aut amentiam incurrerent, baptiſmo contradicebant. *dict.cap.* Maiores. *Vbi Gloſſa verbo* Perdurare.

11 Si excitatus à ſomno ratum habeat baptiſmum inter dormiendum ſuſceptum, non per hoc cogi poteſt ad fidem ſeruandam; cùm talis ratihabitio non validet baptiſmum. Gloſſa *in d.*§. Item quæritur. *in verbo.* Non ſuſcipiunt.

CAPVT XXXI.

De hæreticis, qui ad terras Catholicorum commercij cauſa veniunt.

1 Contingit aliquando (ſicut noſtris temporibus inter Regem Hiſpaniæ & Regem Angliæ factum eſt) quòd commercij ac negociationis causâ hæreticus permittatur ad Catholicorum terras ſe transferre, ea lege & conditione, vt in iis quæ ad fidem & religionem ſpectant, non moleſtetur, niſi dato ſcandalo, & tunc ratione illius, prout iuris fuerit, puniatur. Circa huiuſmodi hæreticos quomodo procedere debeant Inquiſitores, explicare opportet, ex iis quæ in aliis caſibus à Doctoribus traduntur, cùm de hac materia nullus ſit, qui ſcripſerit.

2 Conditio illa, quòd hæretici non poſſint in-

 terrogari

terrogati de fide, nisi ratione scandali, si solius Regis authoritate fulciatur, nullum habet effectum: sed integrum relinquitur Inquisitoribus contra illos procedere, prout iuris fuerit, quia circa Ecclesiastica negotia, & ad fidem spectantia non extend.tur iurisdictio laïca. *Cap.* Decernimus, *de iud.* Matt. *de iurisdict. tract.* 1. *&* 2.

3 Pactum illud circa commercium inter hæreticos & Catholicos sub assignata conditione fieri licitè potest, cum approbatione expressa Summi Pontificis, propter bonum aliquod commune.

4 Si conditio prædicta non sit confirmata à Summo Pontifice, simul atque constat aliquem esse hæreticum, possunt Inquisitores contra illum procedere, siue in eorum districto hæresim suam manifestauerit, siue in alio: quia hæreticus vbique peccat, & vbique capi, & puniri potest Eymer. 2. *parte Direct. quæst.* 42. *vbi* Peñ. *com.* 91. *&* *p.* 2. *in c.* Vt commissi. *n.* 12. *de hæret. in* 6.

5 In casu præcedenti, si hæreticus habet instructionem, cogendus est ad seruandam fidem: si verò instructus non erat, obligetur ad sumendam instructionem, quam si acceptare noluerit, vt hæreticus puniatur. *Sic c. præcedente* Dixi.

6 Si conditio fuit à Summo Pontifice approbata, possunt Inquisitores procedere contra prædictos hæreticos dantes scandalum, & iuxta scandali qualitatem pœnam imponere. Ita constat ex ipso pacto, & quia ratione delicti sortiuntur forum, & puniri possunt pro tali delicto. *Cap. finali de foro compet. cap.* 1. *de raptoribus.*

7 Probabile est posse Inquisitores interrogare de

de fide, ac obligare hæreticos dantes ſcandalum ad ſumendam inſtructionem; vel ſi erant inſtructi, ad relinquendam hæreſim. Quia per delictum ceſſat conditio, & tollitur impedimentum, manéntque prædicti hæretici in terminis iuris. *Sic aliquando prædicatum fuit.*

8 Iuxta hanc ſententiam, antequam Inquiſitores interrogent de fide, & obligent ad illam prædictos hæreticos, debent plenè probare eos dediſſe ſcandalum; cùm dare ſcandalum ſit conditio conferens iuriſdictionem.

9 Probabilius eſt etiam probato ſcandalo, non poſſe Inquiſitores punire hæreticos iſtos, niſi propter ſcandalum, non verò propter hæreſim: quia hoc videtur exceptum ratione conditionis à Summo Pontifice approbatæ; nec delictum ſcandali confert iuriſdictionem in aliud delictum exceptum. Doctores *in d.c.fin.de foro compet.& in d.c.1.de raptoribus.*

10 Hæreticus qui per mare Hiſpaniæ, verbi gratia, nauigans dedit ſcandalum alicui Catholico: puniendus eſt, ac ſi tale ſcandalum in terris dediſſet, quia conditio contractus fœderis & commercij intelligitur in omni loco pertinente ad illud regnum, cum quo talis contractus fuit celebratus, ac delictum in mari commiſſum in terra punitur.

11 Si hæreticus in patria ſua, aut alibi, extra terminos tamen Hiſpaniarum, ſcandalum dedit, non eſt ratione illius puniendus ab Inquiſitoribus Hiſpaniæ. Eo quòd contractus ille conditionalis ſolùm prohibet dare ſcandalum in diſtricto illius regni, ad quod hæretici venire permittuntur.

12 Prædicta conditio intelligitur non ſolùm re-

ſpectu Anglorum, ſed etiam omnium qui in Anglia taliter habent domicilium, quòd dicantur vaſſalli Regis Angliæ. Quia ſic exprimitur in contractu, cùm ratione domicilij ad iuriſdictionem Anglicanam pertineant.

13 Si aliquis ex prædictis hæreticis ante contractum commercij delatus fuit ad Inquiſitores de actu hæreticali externo, & poſt contractum in Hiſpaniam veniat, eo contractu non obſtante, poteſt apprehendi, & obligari ad recipiendam fidem. Cùm Inquiſitores per denuntiationem præcedentem habeant ius acquiſitum contra talem hæreticum, quod ius per contractum non tollitur.

14 Qui in Angliam ex hoc regno domicilium mutauit, vt Inquiſitorum iudicium fugeret, quamvis ante contractum delatus non fuerit, ſed poſt contractum de actu hæreticali ante commiſſo, non gaudet conditionibus dicti fœderis, quia fraus non debet ei patrocinari. Surd. *conſil.* 15. *n.* 13. Farinac. *p.* 1. *quæſt.* 31. *num.* 155.

15 Scandalum, ratione cuius hæreticus poteſt ab Inquiſitoribus puniri, eſt dictum, vel factum minùs rectum præbens occaſionem ruinæ in materia fidei. S. Thom. 2.2. *quæſt* 43. *art.* 1.

16 Hæreticus, qui rationibus, perſuaſionibus, vel alia via perſuadere intentat viro Catholico ſuam ſectam, ſeu errorem aliquem contra fidem, aut ipſum à doctrina Catholica, & puritate fidei reuocare conatur, puniri poteſt, quia verè ſcandalum præbet.

17 Qui ſacramenta profanauit, vel ipſis, aut ſacris imaginibus iniuriam facit, ad præſentiam diuinæ Euchariſtiæ non aſſurgit, vel cooperto capite incedit,

cedit,& his similia facit,etiam præbet scandalum, & puniri potest.

18 Pœna prædictis hæreticis imponenda ratione scandali, erit arbitraria, maior vel minor, secundùm scandali qualitatem. Quòd si fuerit nimis atrox,relaxari possunt scandalosi curiæ sæculari.Quia hoc licet in grauissimis criminibus. Dixi *in Opusc.de solicitantibus tract.2.cap.18.num.10.*

19 Hæreticis, qui ratione scandali puniuntur, non est ea abiuratio indicenda, quæ secundùm ius hæreticis vel suspectis indicitur: cùm nec de hæresi solùm iudicentur suspecti, nec ad fidem Catholicam redeant.

20 Huiusmodi hæretici cogi possunt ad iurandum, quòd dum fuerint in eo Regno, aut in partibus illi subiectis, nec illam, aut aliam culpam contra fidem Catholicam committent.

CAPVT XXXII.

De celebrantibus Missas in presbyteratus gradu non constitutis.

1 QVi in presbyteratus gradu non constitutus Missas celebrat, iudicio Inquisitorum subiicitur, factoque Catholicam veritatem impugnat.Paulus IV. Gregor.XIII. Sixtus V. & Clemens VIII.*relati per Laertium in Bullario tom.2.pag.387.& tom.3.pag.128.*Dixi *in Opusculo de solicitantibus tract.1. cap.9. num.1.*

2 Constitutiones prædictorum Pontificum tàm sæculares, quàm Ecclesiasticos non presbyteros comprehendunt. *Dict.* Bulla Clement. §. 3. Dixi *dict. cap.* 9. *num.* 3.

3 Vt celebrantes Missas iudicio Inquisitorum subiiciantur, non opus est quòd etiam confessiones audiant. Clemens VIII. Dixi *num.* 18. *dict. cap.* 9.

4 Ex vi prædictorum Decretorum non committitur Inquisitoribus iurisdictio in non presbyteros, qui aliud sacerdotum munus vsurpant, præter celebrationem Missarum, & audientiam confessionum. *Dictæ constitutiones.*

5 Non presbyter, qui sacerdotibus vestibus induitur, celebrare intendens, si non celebrat, non subiicitur pœnis dictarum Constitutionum, quæ de celebrantibus tantum sermonem faciunt. Dixi *num.* 19. *dict. cap.* 9.

6 Perfectè huius criminis reus constituitur, qui sacerdotalibus vestibus indutus Missam incipit celebrare, quamuis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. Dixi *dict. num.* 19.

7 Malitia huius criminis ad idololatriam pertinet: quia sic celebrantes faciunt Christi fideles adorare panem, & vinum, tanquam verum corpus, & sanguinem Christi Domini. Clement. VIII. §. 2.

8 Non presbyter Missas celebrans, est de fide suspectus, & vt talis puniri debet. Dixi *num.* 8. *dict. cap.* 9.

9 Ad violationem prædictarum Constitutionum sufficit semel Missam celebrare. Dixi *num.* 11. *dict. cap.* 9.

10 Pœna huic nefario crimini debita, est vt qui illud

illud perpetrasse repertus fuerit, curiæ sæculari tradatur debitis pœnis plectendus: prius tamen degradetur ab ordinibus, si quos habuerit. Clem. VIII. Dixi *n.* 12. *dict. cap.* 9.

11 Prædicta pœna imponi debet secundùm Ius ciuile; cùm hoc delictum sit falsitas magna, cui debetur mors naturalis: quod maximè tenet verum, si dictum crimen pluries iteratum fuit. Diaz *in pract. crim. can. cap.* 117. *verbo* Falsarij. *n.* 1. Hieronymus Giacarius *ad Clarum lib.* 5. §. Falsum. *litera* bb. *verbo* Alij casus *circa finem. vers.* Qui verò multa. Farin. *de crimine falsi q.* 150. *concl.* 4 *n.* 24.

12 Hæc pœna, saltem in Hispaniarum Regnis, hactenus non est in vsu, sed arbitraria pœna plectuntur taliter delinquentes. Dixi *n.* 13. *d. c.* 9. Attamen prædicta pœna traditionis curiæ sæculari nunc imponenda præcipitur à Sanctissimo Domino nostro Vrbano VIII. *per epistolam Illustrissimi Cardinalis Melmi ad Inquisitorem Generalem Lusitaniæ* 5. *die Martij anno* 1622. verùm etiam post declarationem istam hoc practicari non vidi.

13 Pœnà sic arbitrari potest, vt si fictus sacerdos fuerit laicus, ac vilis persona, fustigetur, ad triremes mittatur, & aliquæ spirituales pœnitentiæ ei addantur. Si verò fuerit persona honesta, aut religiosa, damnetur ad triremes. Quòd si talis sit qualitatis, vt ad triremes mitti non debeat, in exilium mittatur, & si fuerit in aliquo ordine, ab eo suspendatur toto exilij tempore. Si delictum aliquas circunstantias habuerit aggrauantes, addantur aliæ pœnæ secundùm earum qualitatem. Dixi *n.* 14. *d. c.* 9.

14 Rei huius criminis abiurare debent leuem hæresis

hæresis suspicionem, quàm incurrunt. Dixi *num.* 15. *d. cap.* 9.

15 Probationes, & modus ac forma procedendi in hoc crimine erunt, sicut in crimine hæresis. Dixi *num.* 21. *dict. cap.* 9.

16 Hoc delictum non est commissum Inquisitoribus priuatiuè ad locorum Ordinarios, sed cumulatiuè. Clemens VIII. *in d. Constitutione*. Dixi *n.* 15. *d. cap.* 9.

17 Prælati Regularium non possunt esse iudices suorum subditorum, qui hoc scelus perpetrauerint. Dixi *n.* 16. *d. c.* 9.

CAPVT XXXIII.

De non presbyteris, qui confessiones audiunt.

1 NOn presbyter, siue sæcularis, siue Ecclesiasticus, qui confessiones audit, & absolutionem impendit, ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniri potest. *Constitutiones c. praeced. citatæ.*

2 Malitia huius criminis consistit in abusu sacramenti, c[illegible] tabili detrimento proximi; & qui hoc facit, [illegible] de su[illegible] ctus, factóque approbat, [illegible] hær[illegible] is falsò asseuerant. Dixi [illegible] .9. *n.* 8.

[illegible] ctorum, sufficit audire [illegible] lutio, siue ex indispositi- [illegible] causa non impendatur

4 Non

4 Non presbyter, qui solùm generalem confessionem audit, non tamen specialem peccatorum, subiicitur iudicio Inquisitorum, mitius tamen puniri debet. Dixi *num.* 10. *d. cap.* 9.

5 Qui semel confessionem audit, aut vnum tantum peccatum, pœna ordinaria punitur. Dixi.*n.* 11. *d. cap.* 9.

6 Simplex sacerdos, vel etiam approbatus, suspensus tamen ab audiendis confessionibus, non comprehenditur in prædictis Decretis, quamvis confessionem audiat, & absolutionem impendat. Dixi *n.* 5. *d. c.* 9.

7 De pœnis, de modo procedendi, ac de iudicibus in hoc crimine idem est dicendum, quod capite præcedenti dixi circa celebrantes Missas non presbyteros.

CAPVT XXXIV.

De Confessariis solicitantibus pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione.

1 Confessarij in sacramentali confessione allicientes, & prouocantes, seu allicere, & prouocare tentantes mulieres ad actus inhonestos, Inquisitorum gladio subiiciuntur. Pius IV. *Bulla* 31. *apud Laertium tom.* 2. *Bullar. pag.* 46. Paulus V. *ad Inquisitorem Generalem Portugalliæ anno* 1608. *Refertur in nostro Opusc. de solicitant in principio.* Greg. XV. *anno*

hæresis suspicionem, quàm incurrunt. Dixi *num.* 15. *d. cap.* 9.

15 Probationes, & modus, ac forma proceden- di in hoc crimine erunt, sicut in crimine hæresis. Dixi *num.* 21. *dict. cap.* 9.

16 Hoc delictum non est commissum Inquisitoribus priuatiuè ad locorum Ordinarios, sed cumulatiuè. Clemens VIII. *in d. Constitutione.* Dixi *n.* 15. *d. cap.* 9.

17 Prælati Regularium non possunt esse iudices suorum subditorum, qui hoc scelus perpetrauerint. Dixi *n.* 16. *d. c.* 9.

CAPVT XXXIII.

De non presbyteris, qui confessiones audiunt.

1 NOn presbyter, siue sæcularis, siue Ecclesiasticus, qui confessiones audit, & absolutionem impendit, ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniri potest. *Constitutiones c. praeced. citatæ.*

2 Malitia huius criminis consistit in abusu sacramenti, cum notabili detrimento proximi; & qui hoc facit, est de fide suspectus, factóque approbat, quòd hæretici huius temporis falsò asseuerant. Dixi *in Opusc. de solicitant. tr.* 1. *c.* 9. *n.* 8.

3 Ad violationem Decretorum, sufficit audire confessionem, quamuis absolutio, siue ex indispositione pœnitentis, siue alia de causa non impendatur Dixi *d. c.* 9. *n.* 3. 4. & 7.

4 Non

4 Non presbyter, qui solùm generalem confessionem audit, non tamen specialem peccatorum, subiicitur iudicio Inquisitorum, mitius tamen puniri debet. Dixi *num.* 10. *d. cap.* 9.

5 Qui semel confessionem audit, aut vnum tantum peccatum, pœna ordinaria punitur. Dixi *n.* 11. *d. cap.* 9.

6 Simplex sacerdos, vel etiam approbatus, suspensus tamen ab audiendis confessionibus, non comprehenditur in prædictis Decretis, quamvis confessionem audiat, & absolutionem impendat. Dixi *n.* 5. *d. c.* 9.

7 De pœnis, de modo procedendi, ac de iudicibus in hoc crimine idem est dicendum, quod capite præcedenti dixi circa celebrantes Missas non presbyteros.

CAPVT XXXIV.

De Confessariis solicitantibus pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione.

1 CONfessarij in sacramentali confessione allicientes, & prouocantes, seu allicere, & prouocare tentantes mulieres ad actus inhonestos, Inquisitorum gladio subiiciuntur. Pius IV. *Bulla* 31. *apud Laertium tom.* 2. *Bullar. pag.* 46. Paulus V. *ad Inquisitorem Generalem Portugalliæ anno* 1608. *Refertur in nostro Opusc. de solicitant. in principio.* Greg. XV. *anno*

anno 1622 relatus ad finem dicti Opusc.

2 Solicitare, allicere, & prouocare, est *diligentiam adhibere ad aliquid consequendum.* Illi dicuntur allicientes, & prouocantes iuxta præsentem materiam, qui qualem qualem diligentiam adhibent, vt fœminas sibi confitentes ad consentiendum in actus inhonestos trahant, siue verbo, siue factis, siue signis id procurent; qui omnes in his Decretis comprehenduntur. Dixi *Opusc. cit. tract. 1. c. 1. n. 3 & 4.*

3 Actus inhonesti, seu impudici sunt, *qui contra honestatem, & pudicitiam fiunt*, vt actus venerei, & qui venereum actum circumstant sicut tactus, oscula, & amplexus S. Thom. 2.2. *quæst.* 154. *art.* 1. *ad* 5. Dixi *n.* 5. *&* 6. *d. c.* 1.

4 Vt solicitantes puniantur iuxta hæc Decreta, necesse est vt actus solicitationis sit peccatum mortale; quod si detur, sufficit quicumque actus inhonestus. Dixi *d. c.* 1. *n.* 7. *& seqq.*

5 Confessarius, qui in sacramentali confessione mulieris amicitiam procurat, nisi alia addatur circumstantia, quæ animum libidinosum ostendat, non facit contra præfata Decreta. Qui verò eius pulchritudinem & venustatem laudat, licet in terminis antiquarum Constitutionum contra illas non faciat, probabilius est violare nouam Constitutionem Gregorij. Dixi *d. c.* 1. *n.* 10. *&* 11. *& in addition. n.* 8.

6 Si confessarius fœminam solicitet non eligendo confessionem vt medium, peccatum solicitationis erit sacrilegium adulterinum, vel incestuosum, secundum qualitatem speciei luxuriæ ibi repertæ, Dixi *tract.* 1. *c.* 2. *num* 6.

7 Si confessarius solicitet eligendo confessionem

nem vt medium, solicitatio potius, & formalius est adulterium, vel alia luxuriæ species, quàm sacrilegium: semper tamen actus solicitationis est sacrilegus. Dixi *d.c.2. n 7. 8. & 9.*

8 Confessarius in actu confessionis sacramentalis fœminam ad actus inhonestos alliciens, est de fide suspectus. Peñ. *in 2 p. Direct. com.* 81. Farin. *in praxi crim. part.* 4. *q.* 137. *n.* 28. Dixi *tract.* 1. *c.* 5. *num.* 3. *& in addit. n.* 15.

9 Si confessarius non solùm suasionibus mulieris succumbat, sed cum ea suadente aliquem in ipsa confessione actum inhonestum exerceat, in dicta Decreta delinquit. Iacobus à Graffis *consil.* 7. *de pœnit. num.* 8. *& seqq.* Dixi *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 7.

10 Si confessarius solicitationem amplectens de materia illius loqui desistat, ac libidinis complementum in aliud tempus, & locum differat, neque fœminæ solicitatrici absolutionem impendat, probabilius est Decreta hæc minimè violasse, Dixi *d.c.* 6. *num.* 8.

11 Si confessarius & pœnitens simul ad inuicem sese prouocent, dicendum est confessorem in Decreta delinquere. Dixi *d.cap.* 6. *num.* 9.

12 Mulier solicitans confessarium, neque est de fide suspecta ex vi huius Constitutionis, neque iuxta illam castiganda. D. Rodericus de Acunha *in suo tractatu de solicitant. quæst.* 9 Dixi *tract.* 1. *cap.* 7. *num.* 4.

13 Laïcus qui se sacerdotem simulans, fœminam sibi confitentem ad libidinem prouocat, in his Summorum Pontificum Decretis non comprehenditur. D. Rodericus de Acunha *q.* 13. Dixi *tract.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. *& in Addit. num.* 4.

14 Siue

14 Siue laïcus, siue sacerdos interpres mulieris confitentis, qui ipsam confitentem solicitat, non comprehenditur in Summorum Pontificum Decretis. Dixi *de solicitant. tract.1. cap.10.*

15 Si ex parte sacerdotis & fœminæ pœnitentis, aut ex parte solius sacerdotis detur ignorantia circa iurisdictionem ad absoluendum, quam re ipsa confessarius non habet, & talis confessarius mulierem sibi confitentem solicitet, in hæc Decreta delinquit. D. Rodericus de Acunha *quæst.* 14. Dixi *tract.* 1. *cap.* 11. *n.*7.

16 Sacerdos, qui sciens se iurisdictionem audiendi confessiones minimè habere, mulierem, quæ bona fide ei confitetur, ad actus inhonestos inducit, in dictis Decretis non comprehenditur. Dixi *d.c.*11. *num.* 9.

17 Si mulier confiteatur sacerdoti, quem nouit non fungi iurisdictione, ea tamen intentione, vt ipse à superiore potestatem illam absoluendi petat, probabile est esse huius Decreti reum, si illam solicitet; probabilius tamen oppositum. Dixi *dict. cap.* 11. *num.* 10.

18 Confessarius, qui ad libidinem mulierem prouocat, quæ ei confitetur, deregens peccata sua, vt excommunicationem Ecclesiæ pro defectu annuæ confessionis fugiat, comprehenditur in his Summorum Pontificum Decretis. Dixi *dict.cap.*11.*num.*13.

19 Solicitans puerum ad actus inhonestos in sacramentali confessione, Inquisitorum iudicio subiicitur. Paulus V. *ita declarauit.* Dixi *tractatu* 1.*cap.*12. *num.*12. *& in addition. n.*5.

20 Confessarius solicitans in sacramentali confessione

fessione ad peccata à venereis diuisa, vel ad venerem in aliis sacramenais, ex vi horum Decretorum discussioni Inquisitorum non subiicitur. Petr. de Ledes. *de matrim quæst.* 56. *artic.* 2. Param. *de origine Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 121. *&* 122. Dixi *tractatu* 1. *c.* 13. *num.* 4.

21 Confessarius fœminam pœnitentem ad lenocinium solicitans, in prædictis Decretis non comprehenditur in terminis antiquarum Constitutionum; secùs verò iuxta Constitutionem Gregorij. Dixi *tract.* 1. *c.* 14. *n.* 3. *& in addit. n.* 7.

22 Si confessarius in sacramentali confessione mulierem solicitet, vt alteri copiam sui faciat, reus est harum Constitutionum. Dixi *d. c.* 14. *n.* 5. *& in addit. num.* 6.

23 Confessarius tactibus, vel signis fœminam ad libidinem prouocans, dum ipsa alteri confitetur, in hæc Decreta non delinquit. Dixi *d. c.* 14. *n.* 6.

24 Ignorantia inuincibilis, antecedens, vel concomitans excusat confessarium solicitantem, quando probabiliter moraliter credit pœnitentem nolle confiteri (ignorantia verò consequens, ipsum non excusat) dummodo non simuletur confessio. Dixi *tract.* 1. *c.* 15. *n.* 2. 3. *&* 4. *& in addit. n.* 13. Quæ sunt huiusmodi ignorantiæ Dixi *suprà c.* 12. *n* 4.

25 Si fœmina solicitata rationes non habeat, quæ probabilius ostendant confessarium in illam solicitando, ignorantia inuincibili antecedente, vel consequente laborasse, de illo denuntiare tenetur. Dixi *d. c.* 15. *n.* 5.

26 Vnus actus solicitandi sufficit, vt confessarius propriè & verè dicatur hæc decreta violare, &

terrogari de fide, nisi ratione scandali, si solius Regis authoritate fulciatur, nullum habet effectum: sed integrum relinquitur Inquisitoribus contra illos procedere, prout iuris fuerit, quia circa Ecclesiastica negotia, & ad fidem spectantia non extenditur iurisdictio laïca. *Cap.* Decernimus,*de iud.*Matt. *de iurisdict. tract.*1. *&* 2.

3 Pactum illud circa commercium inter hæreticos & Catholicos sub assignata conditione fieri licitè potest, cum approbatione expressa Summi Pontificis, propter bonum aliquod commune.

4 Si conditio prædicta non sit confirmata à Summo Pontifice, simul atque constat aliquem esse hæreticum, possunt Inquisitores contra illum procedere, siue in eorum districto hæresim suam manifestauerit,siue in alio:quia hæreticus vbique peccat, & vbique capi, & puniri potest Eymer. 2. *parte Direct. quæst.*42. *vbi* Peñ. *com.*91. *&* p. 2. *in c.* Vt commissi. *n.*12. *de hæret. in* 6.

5 In casu præcedenti, si hæreticus habet instructionem, cogendus est ad seruandam fidem: si verò instructus non erat, obligetur ad sumendam instructionem, quam si acceptare noluerit,vt hæreticus puniatur. *Sic c. præcedente* Dixi.

6 Si conditio fuit à Summo Pontifice approbata, possunt Inquisitores procedere contra prædictos hæreticos dantes scandalum, & iuxta scandali qualitatem pœnam imponere. Ita constat ex ipso pacto, & quia ratione delicti sortiuntur forum, & puniri possunt pro tali delicto. *Cap.finali de foro compet. cap.*1. *de raptoribus.*

7 Probabile est posse Inquisitores interrogare

de

de fide, ac obligare hæreticos dantes ſcandalum ad ſumendam inſtructionem; vel ſi erant inſtructi, ad relinquendam hæreſim. Quia per delictum ceſſat conditio, & tollitur impedimentum, manéntque prædicti hæretici in terminis iuris. *Sic aliquando practicatum fuit.*

8 Iuxta hanc ſententiam, antequam Inquiſitores interrogent de fide, & obligent ad illam prædictos hæreticos, debent plenè probare eos dediſſe ſcandalum; cùm dare ſcandalum ſit conditio conferens iuriſdictionem.

9. Probabilius eſt etiam probato ſcandalo, non poſſe Inquiſitores punire hæreticos iſtos, niſi propter ſcandalum,non verò propter hæreſim; quia hoc videtur exceptum ratione conditionis à Summo Pontifice approbatæ; nec delictum ſcandali confert iuriſdictionem in aliud delictum exceptum. Doctores *in d.c.fin.de foro compet.& in d.c.1.de raptoribus.*

10 Hæreticus qui per mare Hiſpaniæ, verbi gratia, nauigans dedit ſcandalum alicui Catholico: puniendus eſt,ac ſi tale ſcandalum in terris dediſſet, quia conditio contractus fœderis & commercij intelligitur in omni loco pertinente ad illud regnum, cum quo talis contractus fuit celebratus, ac delictum in mari commiſſum in terra punitur.

11 Si hæreticus in patria ſua,aut alibi,extra terminos tamen Hiſpaniarum,ſcandalum dedit, non eſt ratione illius puniendus ab Inquiſitoribus Hiſpaniæ. Eo quòd contractus ille conditionalis ſolùm prohibet dare ſcandalum in diſtricto illius regni, ad quod hæretici venire permittuntur.

12 Prædicta conditio intelligitur non ſolùm re-

ſpectu Anglorum,ſed etiam omnium qui in Anglia taliter habent domicilium, quòd dicantur vaſſalli Regis Angliæ. Quia ſic exprimitur in contractu,cùm ratione domicilij ad iuriſdictionem Anglicanam pertineant.

13 Si aliquis ex prædictis hæreticis ante contractum commercij delatus fuit ad Inquiſitores de actu hæreticali externo, & poſt contractum in Hiſpaniam veniat, eo contractu non obſtante, poteſt apprehendi, & obligari ad recipiendam fidem. Cùm Inquiſitores per denuntiationem præcedentem habeant ius acquiſitum contra talem hæreticum, quod ius per contractum non tollitur.

14 Qui in Angliam ex hoc regno domicilium mutauit, vt Inquiſitorum iudicium fugeret,quamvis ante contractum delatus non fuerit, ſed poſt contractum de actu hæreticali ante commiſſo, non gaudet conditionibus dicti fœderis, quia fraus non debet ei patrocinari. Surd.*conſil.* 15.*n.*13. Farinac. *p.*1.*quæſt.*31. *num.* 155.

15 Scandalum, ratione cuius hæreticus poteſt ab Inquiſitoribus puniri, eſt dictum,vel factum minùs rectum præbens occaſionem ruinæ in materia fidei. S. Thom. 2.2. *quæſt* 43. *art.* 1.

16 Hæreticus, qui rationibus, perſuaſionibus, vel alia via perſuadere intentat viro Catholico ſuam ſectam, ſeu errorem aliquem contra fidem,aut ipſum à doctrina Catholica, & puritate fidei reuocare conatur, puniri poteſt, quia verè ſcandalum præbet.

17 Qui ſacramenta profanauit, vel ipſis, aut ſacris imaginibus iniuriam facit, ad præſentiam diuinæ Euchariſtiæ non aſſurgit, vel cooperto capite incedit,

cedit,& his similia facit,etiam præbet scandalum, & puniri potest.

18 Pœna prædictis hæreticis imponenda ratione scandali, erit arbitraria, maior vel minor, secundùm scandali qualitatem. Quòd si fuerit nimis atrox,relaxari possunt scandalosi curiæ sæculari.Quia hoc licet in grauissimis criminibus. Dixi *in Opusc.de solicitantibus tract.2.cap.18.num.10.*

19 Hæreticis, qui ratione scandali puniuntur, non est ea abiuratio indicenda, quæ secundùm ius hæreticis vel suspectis indicitur: cùm nec de hæresi solùm iudicentur suspecti, nec ad fidem Catholicam redeant.

20 Huiusmodi hæretici cogi possunt ad iurandum, quòd dum fuerint in eo Regno, aut in partibus illi subiectis, nec illam, aut aliam culpam contra fidem Catholicam committent.

CAPVT XXXII.

De celebrantibus Missas in presbyteratus gradu non constitutis.

1 QVi in presbyteratus gradu non constitutus Missas celebrat, iudicio Inquisitorum subiicitur, factoque Catholicam veritatem impugnat.Paulus IV. Gregor.XIII. Sixtus V. & Clemens VIII.*relati per Laertium in Bullario tom.2.pag.387.& tom.3.pag.*128.Dixi *in Opusculo de solicitantibus tract.1. cap.9. num.1.*

2 Constitutiones prædictorum Pontificum tàm sæculares, quàm Ecclesiasticos non presbyteros comprehendunt. *Dict.* Bulla Clement. §. 3. Dixi *dict. cap.9. num.3.*

3 Vt celebrantes Missas iudicio Inquisitorum subiiciantur, non opus est quòd etiam confessiones audiant. Clemens VIII. Dixi *num.18. dict. cap.9.*

4 Ex vi prædictorum Decretorum non committitur Inquisitoribus iurisdictio in non presbyteros, qui aliud sacerdotum munus vsurpant, præter celebrationem Missarum, & audientiam confessionum. *Dictæ constitutiones.*

5 Non presbyter, qui sacerdotibus vestibus induitur, celebrare intendens, si non celebrat, non subiicitur pœnis dictarum Constitutionum, quæ de celebrantibus tantum sermonem faciunt. Dixi *num. 19. dict. cap.9.*

6 Perfectè huius criminis reus constituitur, qui sacerdotalibus vestibus indutus Missam incipit celebrare, quamuis non perficiat, nec verba consecrationis proferat. Dixi *dict. num.19.*

7 Malitia huius criminis ad idololatriam pertinet: quia sic celebrantes faciunt Christi fideles adorare panem, & vinum, tanquam verum corpus, & sanguinem Christi Domini. Clement. VIII. §. 2.

8 Non presbyter Missas celebrans, est de fide suspectus, & vt talis puniri debet. Dixi *num.8. dict. cap.9.*

9 Ad violationem prædictarum Constitutionum sufficit semel Missam celebrare. Dixi *num.11. dict. cap.9.*

10 Pœna huic nefario crimini debita, est vt qui illud

illud perpetrasse repertus fuerit, curiæ sæculari tradatur debitis pœnis plectendus: prius tamen degradetur ab ordinibus, si quos habuerit. Clem. VIII. Dixi *n.12. dict. cap. 9.*

11 Prædicta pœna imponi debet secundùm Ius ciuile; cùm hoc delictum sit falsitas magna, cui debetur mors naturalis: quod maximè tenet verum, si dictum crimen pluries iteratum fuit. Diaz *in pract. crim. can. cap.117. verbo* Falsarij. *n. 1.* Hieronymus Giacarius *ad Clarum lib. 5.* §. Falsum. *litera* bb. *verbo* Alij casus *circa finem. vers.* Qui verò multa. Farin. *de crimine falsi q.150. concl. 4 n.24.*

12 Hæc pœna, saltem in Hispaniarum Regnis, hactenus non est in vsu, sed arbitraria pœna plectuntur taliter delinquentes. Dixi *n. 13. d.c.9.* Attamen prædicta pœna traditionis curiæ sæculari nunc imponenda præcipitur à Sanctissimo Domino nostro Vrbano VIII. *per epistolam Illustrissimi Cardinalis Melmi ad Inquisitorem Generalem Lusitaniæ 5. die Martij anno* 1622. verùm etiam post declarationem istam hoc practicari non vidi.

13 Pœnà sic arbitrari potest, vt si fictus sacerdos fuerit laicus, ac vilis persona, fustigetur, ad triremes mittatur, & aliquæ spirituales pœnitentiæ ei addantur. Si verò fuerit persona honesta, aut religiosa, damnetur ad triremes. Quòd si talis sit qualitatis, vt ad triremes mitti non debeat, in exilium mittatur, & si fuerit in aliquo ordine, ab eo suspendatur toto exilij tempore. Si delictum aliquas circunstantias habuerit aggrauantes, addantur aliæ pœnæ secundùm earum qualitatem. Dixi *n.14. d.c.9.*

14 Rei huius criminis abiurare debent leuem hæresis

hæręsis suspicionem, quàm incurrunt. Dixi *num.* 15. *d. cap.* 9.

15 Probationes, & modus, ac forma procedendi in hoc crimine erunt, sicut in crimine hæresis. Dixi *num.* 21. *dict. cap.* 9.

16 Hoc delictum non est commissum Inquisitoribus priuatiuè ad locorum Ordinarios, sed cumulatiuè. Clemens VIII. *in d. Constitutione.* Dixi *n.* 15. *d. cap.* 9.

17 Prælati Regularium non possunt esse iudices suorum subditorum, qui hoc scelus perpetrauerint. Dixi *n.* 16. *d. c.* 9.

CAPVT XXXIII.

De non presbyteris, qui confessiones audiunt.

1 NOn presbyter, siue sæcularis, siue Ecclesiasticus, qui confessiones audit, & absolutionem impendit, ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis puniri potest. *Constitutiones c. praeced. citatæ.*

2 Malitia huius criminis consistit in abusu sacramenti, cum notabili detrimento proximi; & qui hoc facit, est de fide suspectus, factóque approbat, quòd hæretici huius temporis falsò asseuerant. Dixi *in Opusc. de solicitant. tr.* 1. *c.* 9. *n.* 8.

3 Ad violationem Decretorum, sufficit audire confessionem, quamuis absolutio, siue ex indispositione pœnitentis, siue alia de causa non impendatur. Dixi *d. c.* 9. *n.* 3. 4. *&* 7.

4 Non

4 Non presbyter, qui solùm generalem confessionem audit, non tamen specialem peccatorum, subiicitur iudicio Inquisitorum, mitius tamen puniri debet. Dixi *num.* 10. *d. cap* 9.

5 Qui semel confessionem audit, aut vnum tantum peccatum, pœna ordinaria punitur. Dixi *n.* 11. *d. cap.* 9.

6 Simplex sacerdos, vel etiam approbatus, suspensus tamen ab audiendis confessionibus, non comprehenditur in prædictis Decretis, quamvis confessionem audiat, & absolutionem impendat. Dixi *n.* 5. *d. c.* 9.

7 De pœnis, de modo procedendi, ac de iudicibus in hoc crimine idem est dicendum, quod capite præcedenti dixi circa celebrantes Missas non presbyteros.

CAPVT XXXIV.

De Confessariis solicitantibus pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione.

1 Confessarij in sacramentali confessione allicientes, & prouocantes, seu allicere, & prouocare tentantes mulieres ad actus inhonestos, Inquisitorum gladio subiiciuntur. Pius IV. *Bulla* 31. *apud Laertium tom.* 2. *Bullar. pag.* 46. Paulus V. *ad Inquisitorem Generalem Portugalliæ anno* 1608. *Refertur in nostro Opusc. de solicitant. in principio.* Greg. XV. *anno*

anno 1622 relatus ad finem dicti Opusc.

2 Solicitare, allicere, & prouocare, est *diligentiam adhibere ad aliquid consequendum.* Illi dicuntur allicientes, & prouocantes iuxta præsentem materiam, qui qualem qualem diligentiam adhibent, vt fœminas sibi confitentes ad consentiendum in actus inhonestos trahant, siue verbo, siue factis, siue signis id procurent; qui omnes in his Decretis comprehenduntur. Dixi *Opusc. cit. tract. 1. c. 1. n. 3 & 4.*

3 Actus inhonesti, seu impudici sunt, *qui contra honestatem, & pudicitiam fiunt*, vt actus venerei, & qui venereum actum circumstant sicut tactus, oscula, & amplexus S. Thom. *2. 2. quæst. 154. art. 1. ad 5.* Dixi *n. 5. & 6. d. c. 1.*

4 Vt solicitantes puniantur iuxta hæc Decreta, necesse est vt actus solicitationis sit peccatum mortale; quod si detur, sufficit quicumque actus inhonestus Dixi *d. c. 1. n. 7. & seqq.*

5 Confessarius, qui in sacramentali confessione mulieris amicitiam procurat, nisi alia addatur circunstantia, quæ animum libidinosum ostendat, non facit contra præfata Decreta. Qui verò eius pulchritudinem & venustatem laudat, licet in terminis antiquarum Constitutionum contra illas non faciat, probabilius est violare nouam Constitutionem Gregorij. Dixi *d. c. 1. n. 10. & 11. & in addition. n. 8.*

6 Si confessarius fœminam solicitet non eligendo confessionem vt medium, peccatum solicitationis erit sacrilegium adulterinum, vel incestuosum, secundum qualitatem speciei luxuriæ ibi repertæ, Dixi *tract. 1. c. 2. num 6.*

7 Si confessarius solicitet eligendo confessionem

nem vt medium, solicitatio potius, & formalius est adulterium, vel alia luxuriæ species, quàm sacrilegium: semper tamen actus solicitationis est sacrilegus. Dixi *d.c.2. n* 7. 8. *&* 9.

8 Confessarius in actu confessionis sacramentalis fœminam ad actus inhonestos alliciens, est de fide suspectus. Peñ. *in 2 p. Direct. com.* 81. Farin. *in praxi crim. part.* 4. *q.* 137. *n.* 28. Dixi *tract.* 1. *c.* 5. *num.* 3. *& in addit. n.* 15.

9 Si confessarius non solùm suasionibus mulieris succumbat, sed cum ea suadente aliquem in ipsa confessione actum inhonestum exerceat, in dicta Decreta delinquit. Iacobus à Graffis *consil.* 7. *de pænit. num.* 8. *& seqq.* Dixi *tract.* 1. *cap.* 6. *num.* 7.

10 Si confessarius solicitationem amplectens de materia illius loqui desistat, ac libidinis complementum in aliud tempus, & locum differat, neque fœminæ solicitatrici absolutionem impendat, probabilius est Decreta hæc minimè violasse, Dixi *d. c.* 6. *num.* 8.

11 Si confessarius & pœnitens simul ad inuicem sese prouocent, dicendum est confessorem in Decreta delinquere. Dixi *d. cap.* 6. *num.* 9.

12 Mulier solicitans confessarium, neque est de fide suspecta ex vi huius Constitutionis, neque iuxta illam castiganda. D. Rodericus de Acunha *in suo tractatu de solicitant. quæst.* 9 Dixi *tract.* 1. *cap.* 7. *num.* 4.

13 Laicus qui se sacerdotem simulans, fœminam sibi confitentem ad libidinem prouocat, in his Summorum Pontificum Decretis non comprehenditur. D. Rodericus de Acunha *q.* 13. Dixi *tract.* 1. *cap.* 8. *num.* 4. *& in Addit. num.* 4.

14 Siue

14 Siue laïcus, siue sacerdos interpres mulieris confitentis, qui ipsam confitentem solicitat, non comprehenditur in Summorum Pontificum Decretis. Dixi *de solicitant. tract.* 1. *cap.* 10.

15 Si ex parte sacerdotis & fœminæ pœnitentis, aut ex parte solius sacerdotis detur ignorantia circa iurisdictionem ad absoluendum, quam re ipsa confessarius non habet, & talis confessarius mulierem sibi confitentem solicitet, in hæc Decreta delinquit. D. Rodericus de Acunha *quæst.* 14. Dixi *tract.* 1. *cap.* 11. *n.* 7.

16 Sacerdos, qui sciens se iurisdictionem audiendi confessiones minimè habere, mulierem, quæ bona fide ei confitetur, ad actus inhonestos inducit, in dictis Decretis non comprehenditur. Dixi *d. c.* 11. *num.* 9.

17 Si mulier confiteatur sacerdoti, quem nouit non fungi iurisdictione, ea tamen intentione, vt ipse à superiore potestatem illam absoluendi petat, probabile est esse huius Decreti reum, si illam solicitet; probabilius tamen oppositum. Dixi *dict. cap.* 11. *num.* 10.

18 Confessarius, qui ad libidinem mulierem prouocat, quæ ei confitetur, detegens peccata sua, vt excommunicationem Ecclesiæ pro defectu annuæ confessionis fugiat, comprehenditur in his Summorum Pontificum Decretis. Dixi *dict. cap.* 11. *num.* 13.

19 Solicitans puerum ad actus inhonestos in sacramentali confessione, Inquisitorum iudicio subiicitur. Paulus V. *ita declarauit.* Dixi *tractatu* 1. *cap.* 12. *num.* 12. *& in addition. n.* 5.

20 Confessarius solicitans in sacramentali confessione

fessione ad peccata à venereis diuisa, vel ad venerem in aliis sacramenais, ex vi horum Decretorum discussioni Inquisitorum non subiicitur. Petr. de Ledes. *de matrim quæst.* 56. *artic.* 2. Param. *de origine Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 10. *num.* 121. *&* 122. Dixi *tractatu* 1. *c.* 13. *num.* 4.

21 Confessarius fœminam pœnitentem ad lenocinium solicitans, in prædictis Decretis non comprehenditur in terminis antiquarum Constitutionum; secùs verò iuxta Constitutionem Gregorij. Dixi *tract.* 1. *c.* 14. *n.* 3. *& in addit. n.* 7.

22 Si confessarius in sacramentali confessione mulierem solicitet, vt alteri copiam sui faciat, reus est harum Constitutionum. Dixi *d. c.* 14. *n.* 5. *& in addit. num.* 6.

23 Confessarius tactibus, vel signis fœminam ad libidinem prouocans, dum ipsa alteri confitetur, in hæc Decreta non delinquit. Dixi *d. c.* 14. *n.* 6.

24 Ignorantia inuincibilis, antecedens, vel concomitans excusat confessarium solicitantem, quando probabiliter moraliter credit pœnitentem nolle confiteri (ignorantia verò consequens, ipsum non excusat) dummodo non simuletur confessio. Dixi *tract.* 1. *c.* 15. *n.* 2. 3. *&* 4. *& in addit. n.* 13. Quæ sunt huiusmodi ignorantiæ Dixi *suprà c.* 12. *n* 4.

25 Si fœmina solicitata rationes non habeat, quæ probabilius ostendant confessarium in illam solicitando, ignorantia inuincibili antecedente, vel consequente laborasse, de illo denuntiare tenetur. Dixi *d. c.* 15. *n.* 5.

26 Vnus actus solicitandi sufficit, vt confessarius propriè & verè dicatur hæc decreta violare, &

vt iuxta tenorem illorum puniatur. Dixi *tract.* 1. *c.* 16. *num.* 5.

27 Si prætextu fictæ confeſſionis confeſſarius à fœmina vocetur, ſiue ipſa ſtatim animum libidinoſum oſtendat, ſiue in confeſſione eo animo facta, non delinquit in hanc Conſtitutionem, licèt in actum venereum cum illa deueniat, ſecundùm antiquas Conſtitutiones. At verò in nouo iure Gregorij aliter dicendum eſt, ſi mulier in ipſa confeſſione ſe declaret: quia tunc ſimulatur confeſſio, & ſimulata, exercetur actus peccati. Dixi *tract.* 1. *cap.* 17. *n.* 8. *& in addition. num.* 13.

28 Confeſſarius, qui per metum probabilem in actum venereum cum fœmina pœnitente ſolicitante ipſum in ſacramentali confeſſione deuenit, puniendus eſt ab Inquiſitoribus arbitraria & extraordinaria pœna, nec debet abiurare. Dixi *dict. cap.* 17. *num.* 9. *&* 10.

29 Probabile eſt confeſſarium, qui ad libidinem pœnitentem allicit in actu proximo antecedente, vel conſequente ad confeſſionem, eſſe horum Decretorum fractorem iuxta Conſtitutiones antiquas: certum verò in terminis Conſtitutionis Gregorij. Petr. Ledeſm. *de matrim. q.* 56. *artic.* 2. Param. *de orig. inquiſit. lib.* 3. *qu.* 10. *n.* 24. *& multis ſeq.* Dixi *tract.* 1. *c.* 18. *& in addit. n.* 9.

30 Ille actus dicendus eſt proximus ad confeſſionem, qui ipſi confeſſioni immediatus fuerit, ita vt inter confeſſionem & ipſum nullus alius actus mediet. Dixi *n.* 6. *d. c.* 18.

31 Actus immediatus ad confeſſionem cenſeri debet, ſi confeſſarius ſciens mulierem velle confiteri,

ti, illam solicitet, quamvis confessio non sequatur, vel quia ipsa noluit confiteri, vel quia confessarius eam noluit audire. D. Rodericus de Acunha *q.14.n.8.* Dixi *n.6. & in addit.n.10.*

32 Non est actus immediatus, si accedens fœmina confessionis causa à confessario præueniatur, vt confessio differatur in aliud tempus, mutatoque confitendi animo, à confessario solicitetur: comprehenditur tamen talis solicitator in Constitutione Gregorij: quia prætextu confessionis solicitat. Dixi *dict. c.18.n.7. & in addit.n.10.*

33 Nec etiam est actus immediatus, si post inceptam confessionem à confitendi proposito mulier desistat, dicatque confessario ampliùs nolle confiteri, sed confabulari, & postea solicitatio sequatur, longa tamen confabulatione interiecta (dummodo non simuletur confessio, si solicitatio fiat in confessionario) aut si finita confessione confessarius mulierem in domum propriam comitatur, & ibi medio aliquo tempore eam solicitet. Dixi *d.c.18.n.8. & 9. & in addit. n.13.*

34 Confessarius qui in actu proximo ad confessionem pœnitentem solicitat, non est puniendus tota pœna, quæ solicitanti intra ipsam confessionem imponenda erat. Aliter sentio iuxta Constitutionem Gregorij. Dixi *d.c.18.n.10. & in addit.n.9.*

35 Confessarium, qui in actu proximo fœminam solicitat, licèt grauissimè peccet, seuerissimaque animaduersione sit dignus, probabilius est in hoc Decreto non comprehendi, nisi actus ratione alicuius dependentiæ confessionem includat. Oppositum dicendum est, stante Gregorij Constitutione. Dixi

dict. capit. 18. *numero* 12. & 14. & *in addit. numero* 9.

36 Casus includentes confessionem nonnulli assignari possunt. Primus; si mulier non vt confessarium solicitet, sed vt integrè confiteatur, libidinosum animum, siue circa confessarium ipsum, siue circa quemcumque alium se accusando manifestet, & confessarius dicat: De hoc, finita confessione, erit nobis sermo; & confessione terminata, eam solicitet. Dixi *d.c.* 18. *n.* 14.

37 Secundus; si confessarius fœminæ persuadeat, vt ipsi confiteatur, intentione eam solicitandi, & statim finita confessione eam ad actus inhonestos prouocet. Dixi *n.* 14.

38 Tertius; si immediatè post confessionem dicat pœnitenti, referendo peccatum ab eodem confessum: Quia alteri carnaliter commisceris, mihi etiam copiam tui fac. Dixi *d.n.* 14.

39 Quartus; si confessarius solicitet puerum à se confessum & absolutum, dum eum statim post confessionem in domum, seu cubiculum suum ducit, vt confessionis chyrographum tradat. Dixi *d.n.* 14.

40 Quintus; si confessarius fœminæ sibi confessæ pœnitentiam imponat, vt ab ipsomet confessario nuda verberetur, & cùm ad hoc peruenisset, manu propria aut scutica vapulat ab ipso. Dixi *d n.* 14.

41 Sextus; si confessarius suadeat fœminæ, vt ipsi eo loco verenda ostendat, quæ ipsa in eadem confessione morbo affecta habere dixit. Dixi *dict. num.* 14.

42 Solicitatio in loco ad audiendas confessiones deputato, non tamen in actu confessionis, non compre

prehenditur in dictis Constitutionibus, secundum antiqua iura. Secus in iure nouo, quod comprehendit omnem solicitationem, tam in confessionario, quàm in loco ad audiendas confessiones deputato, seu vbi confessiones audiuntur, dummodo simuletur confessio. Dixi *tract.*1 *c.*19.*n.*3.*& in addit.n.*13.

43 Si aliquis ante promulgationem horum decretorum, fœminam ad libidinem in actu confessionis prouocauit, pro quo delicto fuit legitimè condemnatus vel absolutus, non subiicitur pœnis in iisdem positis. Dixi *tract.*1.*c.*20.*n.*5.

44 Solicitantes ante promulgationem horum Decretorum, non sunt iuxta eorum dispositionem puniendi ab Inquisitoribus, bene tamen ab Ordinario. Dixi *d.c.*20.*n.*6.*&* 17.*& in addit.n.*3.

45 Post promulgationem antiquarum Constitutionum factam in hoc Lusitaniæ Regno, Vlyssipone in actu fidei anno Domini 1609. die 5. Aprilis, necessario requiritur aliquod tempus, vt qui post promulgationem illam solicitarunt, ab Inquisitoribus puniantur. Quantum verò temporis requiratur, Inquisitorum iudicio determinandum est. Dixi *d. cap.*20. *num.*14. *& seqq.*

46 Inquisitores sunt veri & legitimi iudices confessariorum, siue sæcularium, siue regularium solicitantium mulieres ad actus inhonestos in sacramentali confessione, constat ex ipsis Decretis. Dixi *tract.*2. *c.*1.*n.*7. *& in addit.n.*18. *&* 19.

47 Episcopi sunt etiam iudices suorum subditorum solicitantium pœnitentes ad actus inhonestos in sacramentali confessione. Dixi *d.c.*1.*n.*8. *& in addit. num.*18. *&* 19.

48 Inquisitores generales in hoc Lusitaniæ Regno possunt ex causa omnes processus contra solicitantes coram Ordinariis factos, sub censuris, & aliis pœnis sibi aduocare. Dixi *d.c.1.n.17. & in addit.n.21. & in hoc libro c.2.*

49 Prælati Regularium non possunt post Decretorum promulgationem contra sibi subditos solicitantes procedere, nec de eis inquirere, Dixi *d.cap.1. n.18. & hoc lib.c.2.*

50 Contra quas personas in solicitationis crimine procedere non possint Inquisitores, & qua ratione ipsi cum Episcopis contra solicitantes procedere debeant. Dixi *tract.2.c.2. & 3. & in additionibus n.20. & supra c.3. & 4.*

51 Inquisitores procedere possunt contra confessarium, quando dubium est an solicitauerit, certum tamen dictum ab eo, vel factum solicitationem esse. Dixi *tract.2.c.4.n.8.*

52 Licèt probatio dicti, vel facti sit manifesta, si tamen sit dubium, an tale dictum vel factum solicitatio sit, non possunt Inquisitores procedere contra confessarium. Dixi *d.c.4.n.9.*

53 Stante dubio possunt Inquisitores vocare confessarium, & illum interrogare de intentione qua verba illa, vel signa ambigua protulit. Dixi *d.c.4.n.15.*

54 Mulier, cui confessarius verba dubia profert aut factum, vel signum dubium ostendit, tenetur de illo Inquisitoribus deferre. Dixi *d.c.4.n.16.*

55 Quamvis confessarius de facto dubio corripi non possit, admoneri tamen potest, & à suo Ordinario etiam Regulari puniri. Dixi *tract.2. cap.5. num.5. & 6.*

56 Regu

56 Regulariter loquendo, crimen ſolicitationis quantumcumque occultum, ſtatim denunciandum eſt, prætermiſſa ſecreta admonitione. Henriq. *lib.6.de pœnit.cap.17.n.4.litera* L. Param. *d.qu.10.n.4.* Dixi *tract.2.c.6.n.8.*

57 Si crimen ſolicitationis ſit occultum, habeaturque moralis certitudo, quòd ſeruato fraternæ correctionis ordine confeſſarius emendabitur, denuntiare non licet. Certitudo ex qualitate corripientis, & confeſſarij ſolicitantis colligi debet. Petr. de Ledeſm. *Sum.tom.2.tract.4.c.4.concl.24.dub.2.& ſeq.* D. Roderic. de Acunha *qu.18. n.14.* Dixi *dict. cap.6. num.9. & 13.*

58 Regulariter excuſatur fœmina ſolicitata à denuntiando, ſi ex denuntiatione ei ſequatur mors, membri abſciſſio, vulnera, notabilis famæ vel honoris iactura, amiſſio maioris vel magnæ partis bonorum, aut hæc conſanguineis, & affinibus vſque ad quartum gradum probabiliter euentura timeantur. Dixi *tract.2.c.7. vſque ad* 10.

59 Vt quis dicatur ſufficienter timere prædicta mala, taliter quòd à denuntiando deobligetur, ſufficit quòd probabiliter proximè euentura credantur, facileque eis occurri non poſſit, & qui illa minatur, poſſit ac ſolitus ſit illa, aut ſimilia exequi. Dixi *tract. 2.c.2.n.10. & 11.*

60 Si ex omiſſione denuntiationis fidei bonum periclitetur, non poteſt omitti denuntiatio, licèt inde denuntianti aliquod ex prædictis malis vel periculis eueniat. Dixi *tract.2. à c.7. vſque ad* 10.

61 Mulier abſque iuſta cauſa denuntiationem omittens, peccat mortaliter, & aliquando poteſt dici

fautrix ſolicitantis, ac puniri; hoc tamen vltimum regulariter non continget. Dixi *tract.2.c.19.*

62 Crimen ſolicitationis reſeruatum non eſt. Omittens tamen denuntiare abſque cauſa legitima, abſolui non poteſt, niſi denuntiet: quod etiam tenetur fa ere regulariter loquendo, quamvis confeſſarius ſit iam punitus propter alias ſolicitationes. Dixi *tract.2.c.20.*

63 De probationibus huius criminis, tam quoad capturam, quàm quoad condemnationem idem eſt dicendum, quod de probationibus in crimine hæreſis dicitur. Conſtitutio tamen noua Gregorij concedit Illuſtriſſimis Cardinalibus Inquiſitoribus generalibus, vt decernant, an teſtibus ſingularibus probetur ſolicitatio. Dixi *tract.2.cap.11. & 12. & in addit. num.24. & ſeqq.*

64 Poſtquam conſtiterit confeſſarium crimen ſolicitationis commiſiſſe, extorquendum ab eo non eſt per torturam quid de fide ſentiat, niſi aliunde vrgens ratio id perſuadeat. Dixi *tract.2.c.13.n.8.*

65 Confeſſarius, contra quem eſt ſemiplena probatio quod ſolicitauit in ſacramentali confeſſione, ipſe tamen negat, ſecundùm ius commune, torqueri poteſt ad extorquendam veritatem. Æquitati tamen conſonum eſt, non eſſe ab eo veritatem eruendam per tormenti adhibitionem. Cantera *in quæſt.crimin. cap. de vera probatione n.47.* Seraphinus *in addit ad* D.Roder, de Acunha *qu.23.n.29.* Dixi *d.cap.13.n.10. & ſequentibus.*

66 Pœna, quæ nefariis ſolicitantibus imponi debet, tanquam ordinaria eſt illa, quæ ſacrilegio, & ſpeciei luxuriæ, quam committit ſecundùm ius debetur,

tur, & abiuratio. Dixi *tract.2. à capit.14. vſque ad 17.*

67 Pœna, quæ ſolicitantibus determinatur à Greg. XV. eſt ſuſpenſio ab executione ordinis, priuatio officiorum, & beneficiorum quorumcumque, ac perpetua inhabilitas ad illa, priuatio vocis actiuæ, & paſſiuæ, ſi ſolicitator Regularis ſit, exilium, damnatio ad triremes, carceratio etiam in perpetuum, abſque vlla ſpe veniæ, & aliæ pœnæ, ſecundùm qualitatem delicti, etiam traditio curiæ ſæculari. Dixi *in addit. ad Opuſc. de ſolicit. n.22.*

68 Abiurant confeſſarij ſolicitantes in ſacramentali confeſſione, aut in actu proximo antecedente vel conſequente; aut quando prætextu confeſſionis, aut occaſione illius ſolicitant; non tamen abiurant quando ſolicitatio fit ſolùm in confeſſionario, aut in loco vbi audiuntur confeſſiones, aut ad ipſas audiendas deputato. Dixi *tract.2.c.16.& in addit.n.14.& ſeq.*

69 Si confeſſarij dum interrogantur de fide, inueniantur hæretici, tradi poſſunt brachio ſæculari, provt de iure fuerit faciendum, ſeruatis ſeruandis. Dixi *tract.2.c.18.n.9.*

70 Si ſolicitatio taliter fuerit qualificata, vt iudicio Inquiſitorum grauiſſimum, & enormiſſimum crimen reputetur, poteſt ſolicitator degradari, ac ſæculari iudici puniendus tradi. Dixi *d.c.18.n.13.& infr. lib.3.c.30.n.15.& in annot.n.23.*

71 Grauiſſima & enormiſſima ſolicitatio dici poteſt, quando confeſſarius pœnitentem ſolicitaret, & renuentem occideret, aut ſi matrem, vel filiam per vim carnaliter cognouiſſet; aut ſi puerum nefando coitu per vim oppreſſiſſet. Dixi *d. c.18.n.14.& 15.*

72 Solicitantes non sunt ita publicè puniendi, vt scandalum sequi possit, sed coram Inquisitoribus & eorum ministris, vel in ausa Inquisitionis coram paucis viris religiosis, & aliis non coniugatis, & si aliquis sit morte plectendus, consulerem, vt id occultè fieret. Dixi *tract.2.c.21.n.12.*

73 Confessarius, qui non declarat fœminæ solicitatæ obligationem denuntiandi, aut qui eidem dicit ad talem denuntiationem faciendam non teneri, ab Inquisitoribus, vel ab Ordinario pro qualitate culpæ potest puniri. Dixi *in Opusculo de solicitantibus in addition.num.*27.

CAPVT XXXV.

De bigamis, quando viuente primo coniuge, alter cum alio contrahit.

1 Bigamus, sicut & bigamia multis modis dicitur secundum Ius, hoc tamen loco ille dicendus est bigamus, *qui viuente primo coniuge cum alio matrimonium contrahit.* Quod dupliciter euenire potest. Primò, quando vterque coniux est matrimonio astrictus. Secundò, si vnus est coniugatus, alter verò non. S.Thom.2.2.*q.*108.*art.*4. *& in* 4.*dist.* 27. Sylu.*verbo* Bigamus *n.*1.

2 Contrahens secundum matrimonium, primo non soluto, credens id licitum esse, hæreticus est, & cum eo vt cum hæretico proceditur. Albert. *de agnosc.*

*agnosc.q.*23.*n.*52.*&* 69.Farin.*de delictis carnis q.*140. *part.*1.*num.*24.

3 Scienter contrahens binas nuptias, suspectus est de fide, potestque de illa interrogari, & quid de sacramento Matrimonij sentiat, quamvis nullam vxorem carnaliter cognoscat. Albert. *num.*49.55.*&* *seqq.num. etiam* 60.*&* 66.Farin.*d.n.*24. *&* *n.*30.Gom. *ad l. Tauri* 80.*n.*27.

4 Vt quis dicatur contrahere binas nuptias, non opus est, quòd secundum matrimonium sit validum, seu quòd non stante primo, validum esse posset secundum. Albert. *n.*10. Farin.*n.*25.

5 Vt contrahens binas nuptias puniatur ab Inquisitoribus, necesse est quòd primum matrimonium sit validum, vel saltem quòd illud contrahens validum fuisse credat eo tempore, quo secundum contraxit. Alber. *n.*10. Farin. *n.*26. Dixi *in simili in Opuscul. de solicitantibus tract.*1. *c.*9.*n.*7.

6 Contrahens matrimonium cum prima, & sponsalia cum secunda, licèt non reddatur suspectus de fide, puniri tamen potest à suo Ordinario. Alber.*dict. q.*23.*n.*10. Farin. *d.part.*1.*q.*140.*n.*27.

7 Contrahens sponsalia cum duabus, quamvis eas carnaliter cognoscat, non est de fide suspectus, cùm non contrahat matrimonium.

8 Quæ dicuntur de viro habente duas vxores, intelligenda similiter sunt, de muliere ducente duos viros. Ant.Gom.*n.*28.Iulius Clar.*in pract.*§.Fornicatio *n.*26.Farin.*d.part.*1.*n.*18.

9 Mulier, quæ ignoranter contraxit matrimonium cùm viro habente aliam vxorem, vel vir ducens vxorem maritatam, etiam ignoranter, non sunt

suspecti

ſuſpecti de fide, neque ab Inquiſitoribus puniuntur. *l.*Eum qui duas. §. Verum *in fin. Cod. ad l. Iul. de adult.* Farin. *dict. part.* 1 .*n.* 34.

10 Mulier ſecundo nubens non mortuo primo viro, ab omni ſuſpicione & pœna excuſatur, ſi ſufficientem probationem habeat de morte primi viri. *l.*Miles.*ff. ad l. Iul. de adult.* Ant. Gom.*n.* 31. Farin.*dict. qu.* 140.*part.* 2.*n.* 42.

11 Quæ ſit ſufficiens probatio ad excuſandam mulierem, quæ ſecundum contraxit matrimonium, iudicis arbitrio relinquitur. Couarru. 4. *Direct. part.* 2. *c.* 7. §. 3. *n.* 4. Sanchez *de matr. lib.* 2. *diſp.* 46. *n.* 7. Farin. *dict. part.* 2. *n.* 75.

12 Probabile eſt minorem probationem requiri ad excuſandam mulierem à culpa & ſuſpicione contra fidem, quàm ad facultatem concedendam ſecundo nubendi. Sanchez *dict. diſp.* 46. *num.* 5. Farin. 2. *part. num.* 59. *&* 65.

13 Probabilius eſt eandem certitudinem requiri ad excuſandam mulierem, quàm quæ exigitur, vt Eccleſia det contrahendi facultatem: & ſic requiritur certa & plena probatio, quæ haberi poteſt. Couarr. *vbi ſuprà num.* 3. Sanchez *num.* 6. *&* 12. *dict. diſp.* 46.

14 Si coniux obierit in loco ita diſtanti, vt facilè nequeant aliæ probationes haberi, ſufficit vnus teſtis fide dignus, & qui veriſimiliter deponat. Si verò aliter probari poteſt, non ſufficit vnus teſtis. Hoſtienſ. *Sum. tit. de ſponſa duorum n.* 6. *& in cap.* In præſentia *de ſponſalibus num.* 6 *vbi etiam* Abb. *num* 6. Sanchez *d. diſp.* 46. *n.* 10. *& ſeqq.* Farin. *d. part.* 2. *n.* 73. Maſcard. *concl.* 1076. *n.* 5.

15 Fama

15 Fama per seipsam non probat, nisi sufficientibus adminiculis adiuuetur: vtpote longitudo temporis, distantia remota, mors antiqua, si ille de cuius morte agitur, sit senex, vel infirmus. Menoch. *de adipisc. poss. remed.* 4. *n.* 672. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 1075. *num.* 4. *& seqq.* Sanchez *n.* 15.

16 Vt fama probet, debet ipsa plenè probari per testes idoneos, qui reddant rationabilem causam, vnde fama orta sit, vt si is, de cuius morte inquiritur, mare nauigauit, & orta tempestate non apparet, tempore congruo expectatus, nec nauis qua vehebatur: vel si prælium ingressus est, & postea diligenter quæsitus non inuenitur. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 149. *num.* 11. *& concl.* 1075. *n.* 8. Sanchez *n.* 16. Farin. *n.* 69. *& seqq.*

17 Longa absentia viri non excusat mulierem contrahentem cum alio viro. Farin. *n.* 50. *d. part.* 2.

18 Stando in iure communi culpa contrahentium binas nuptias, vt dictum est, ad vtrumque iudicem, Ecclesiasticum scilicet & sæcularem spectabat, nunc autem ad solos Inquisitores. Albert. *n.* 76. Farin. *dict. qu.* 140. *p.* 1. *n.* 1. *Extat declaratio Summi Pontificis ad Inquisitorem Generalem Lusitaniæ.*

19 Pœna, quæ prædictis imponitur, arbitraria est, attenta qualitate personarum, & facti. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 420. *n.* 97. Farin. *d. par.* 1. *n.* 9.

20 Regulariter personæ viles fustigantur, & ad triremes per quinquennium mittuntur. Honestiores verò, aut mulieres per idem tempus relegantur, aliis etiam spiritualibus pœnitentiis impositis, & abiurant leuem suspicionem contra fidem.

21 Cùm contrahentes binas nuptias ex hoc de iurisdi

iurisdictione Inquisitorum efficiantur, reddanturque suspecti de fide, necesse est quòd ambæ nuptiæ sufficienter probentur: sicut antequam probetur adulterium, debet probari matrimonium. Mascard. *tom.* 1. *concl.* 58. *n.* 1. *& seqq.* Baiard. *ad Clarum* §. Adulterium *n.* 43. Farin. *in praxi q.* 141. *n.* 107.

22 Sufficiens probatio ad hunc effectum illa videtur, quæ sufficit ad probandum matrimonium in accusatione adulterij; cùm vtrobique probetur matrimonium, vt eo probato puniatur delictum illud supponens. Ad hoc autem satis est, probare mulierem habitam fuisse pro vxore istius, illumque eam accepisse, vt communiter solent aliæ vxores accipi, ita vt dicant testes se illos vidisse euntes ad Ecclesiam, & inde venientes, in vna domo simul viuere vt coniuges. Mascard. *concl.* 58. *n.* 4. Baiard. *n.* 44. Ordinatio huius Regni *lib.* 5. *tit.* 25. §. 8.

CAPVT XXXVI.

De communicantibus cum infidelibus.

1 CVm infidelibus dupliciter communicari potest. Primò, in rebus infidelitatis, ministrando eis, aut vendendo ea, quibus ipsi ad ritus suos abuti volunt. Seçundò in rebus politicis, & ad humanum commercium spectantibus.

2 Ministrare infidelibus, siue ea quæ ad actus infidelitatis, & ritus superstitiosos proximè conducunt, siue indifferentia, quibus ad bonos etiam vsus

vti

vti possunt,ea tamen intentione, vt illi prauam suam & contra fidem voluntatem exequantur, actus est contra fidem ad idololatriam ,vel hæresim spectans. S.Thom.2.2.*q.*169.*art.*2.*ad* 4.Syluest.*verbo* Infidelitas *q.*4.Valent.2.2.*disp.*1.*q.*10.*puncto* 5.Sanchez *Decal.lib.*1.*c.*7.*n.*1.

3 Vendere infidelibus ea,quæ proximè ordinantur ad falsum cultum,illicitum est,vt idola construere,templa fabricare,&c. Quæ verò indifferentia sunt, quamvis infideles illis malè vtantur, non semper reputatur illicitum,si subsit iusta causa.Azor.*Sum.to.*1.*lib* 8.*cap.*27.*qu.*6.Petr.de Ledesm.*Sum.tom.*2.*tráct.*1.*cap.*4.*dub.*1;*post* 13.*concl.* Sanchez *Decal. lib.*1.*cap.*7.*num.*13.

4 Ecclesia potest interdicere fidelibus communicationem cum infidelibus,ratione periculi subuersionis ex ea imminentis.S.Thom.2.2.*q.*10.*art.*9.Sanch. *Decal.lib.*2.*c.*31.*n.*1.

5 Fidelibus interdicitur assidua communicatio & familiaritas cum Iudæis,præsertim in decem casibus. *Cap.* Ad hæc *de Iudæis* Angel. Syluest.Armil.Tabien. *verbo* Iudæus. Sanch.*d.c.*31.*n.*3.*&* 4.

6 Primus casus est ; cum Iudæis habitare, Idem etiam prohibetur cum Saracenis ; quos omnes licèt Christianus possit habere seruos intra eamdem domum, non tamen potest eos habere familiares. *Cap.* Nullus 28.*q.*1.*Cap.*Iudæi.*de Iudæis.Cap.*Et si Iudæi. *eodem tit.*Syluest.*q.*3.Sanchez.*n.*6.*d.c.*31.

7 Secundus, Iudæorum azymis vesci, & item idolothytis, nisi in extrema necessitate, dummodo non comedantur vt azyma sunt Iudæorum, vel vt idolothyta,sed vt quidam panis.*dict.cap.*Nullus.Syluest.

ueſt. *verbo* Iudæus. *qu.* 1. *d.* 3. Angel. *n.* 1. Armil. *n.* 4. *eodem verbo.* Sanch. *n.* 7. *d.c.* 31.

8 Tertius, Iudæos vt medicos accerſere. *dict. cap.* Nullus, extra caſum neceſſitatis, vt ſi non ſit alius medicus, aut non ſufficienter peritus, aut ſi morbi grauitas; multis medicis indigeret, & non eſſet copia Catholicorum. Armil. *n* 9. Sylueſt. *d.* 4. Tabien. *qu.* 5. *n.* 6. Sanchez *n.* 8. *d.c.* 31.

9 Quartus; à Iudæis medicinas exhibitas accipere: *d. cap.* Nullus, ita vt Iudæi ipſi eas ægrotis exhibeant, extra caſum tamen neceſſitatis: non tamen prohibetur eas emere à Iudæis, aut ipſis vendere: verùm gratis donare extra caſum pietatis interdicitur Chriſtianis. Archid. *in d. cap.* Nullus *n.* 2. Turrecrem. *ibidem n.* 6. Sanchez *n.* 9. *&* 10 *d.c.* 31.

10 Quintus; ſimul cum Iudæis in balneum ingredi, *dict. cap.* Nullus. ita vt Catholicus non accedat ad balneum cum Iudæo, nec propter Iudæum, nec ſe ei in balneo familiarem exhibeat, aliàs enim & neceſſitatis, & etiam recreationis cauſa intrare poteſt balneum, in quo Iudæus ſimul ingreditur. Philiarcus *de officio ſacerdotis tom.* 1. *part.* 2. *l.* 3. *cap.* 12. Sanchez *n.* 11. *dict. c.* 31.

11 Sextus; Iudæos inuitare, ad eorumve conuiuia accedere. *Cap.* Omnes. 28. *quæſt.* 1. ad eorum etiam nuptias, dies feſtos, & Synagogas accedere eas frequentando, templa ſimiliter infidelium temporibus, quibus ſuperſtitioſa ibi celebrantur, & cum eis ludos & choreas agitare. Abb. *Cap.* Quam ſit. *num.* 3. *de Iudæis.* Syluest. *verbo* Iudæus *q.* 1. *d.* 2. Azor. *Sum. tom.* 1. *lib.* 8. *cap.* 22. *qu.* 3. Sanchez *num.* 12. *&* *ſequentibus dict. cap.* 31.

12 Intrare

12 Intrare Synagogas Iudæorum, & templa infidelium non frequenter, vt structura & ornatus templi spectetur, prohibitum non est. Imò licitum id erit, vt irrideantur eorum vana & superstitiosa, & commodius confutentur. Azor *lib. 9. cap.*11. *qu.* 3. *tom.* 1. Sanch. *num.*18. *cap.*31.

13 Missi ad conuersionem Iudæorum & infidelium, cum illis manducare possunt, vt familiaritate cum eis contracta faciliùs eos ad veram fidem attrahant. Sanch. *num.*16. *d. cap.*31.

14 Septimus; Catholicorum filios in domibus Iudæorum nutrire. *Cap.* Ad hæc. *de Iudæis.* Imò etiam extra domum, nisi taliter nutriantur, vt familiaritas omnino vitetur. Syluest *qu.* 2. *d.* 3. Azor *d. cap.*22. *qu.* 9. Sanc. *num.*19. *d. cap.*31.

15 Octauus; Iudæis famulari. *d. cap.* Ad hæc, siue in domo, siue extra domum, siue frequenter, siue raro. Azor *dict. cap.*22. *qu.*7. Sanch. *num.*20. *d. cap.*31.

16 Licitum tamen est Christiano locare operas suas Iudæo, siue extra, siue intra domum, vt colere agros, fabricare ædificium, &c. dummodo Iudæus non sit præsens, ita vt ferè semper assistat. Potest etiam locare illi res suas, vt currus, & boues, &c. Azor *d. cap.*22. *qu.*8. Sanch. *num.*21. *d. cap.*31.

17 Nequit etiam Christianus Iudæis vel infidelibus aliquid legare in testamento. *Cap.* Sane. 0.2.24. *qu.* 2. *cap.* Si quis Episcopus *de haret.* Alicui tamen particulari in extrema vel graui necessitate existenti aliquid legare potest, nunquam verò vniuersitati. Syluest. *qu.*1. *dicto* 6. Sanch. *d. cap.*31. *num.* 22. Farin. *de hæresi qu.*190. §. 8. *num.*113.

18 Non prohibetur fidelibus in mercibus emen-

dis, vel vendendis cum Iudæis, vel infidelibus contractus inire. Syluest. *quæst.*1. *dict.*7. Azor *d.cap.*22. *quæst.* 4. Sanch. *num.*23. *d.cap.*31.

19 Spectata specialis iuris prohibitione, licitum est fidelibus iustum bellum gerentibus, aduocare in adiutorium quoscumque infideles. Regulariter nefas est id facere, propter scandalum & stragem in religione, moribus, & re familiari. Molin. *tom.*1. *de iust.disp.*112. Bañ.2.2.*quæst.*40.*art.*1. *dub.*3. Azor *d.lib.* 8.*cap.*25.*quæst.*13.Sanch.*num.*24.*dict. cap.*31.

20 Nonus; seruitutis vinculo subiici Iudæis. *d. cap.* Ad hæc. Decimus, Iudæos publicis officiis fungi inter Christianos *Cap.* Constituit.17.*quæst.*4.

21. Vt fideles cum infidelibus in prædictis casibus communicare possint, solus Summus Pontifex dispensat, stando in terminis iuris, non verò Episcopi. Tabiena *verbo* Infideles. *quæst.*7. *num.*8. Sanchez *num.*27.*dict. cap.*31.

22 Communicare cum infidelibus, vel hæreticis in iis quæ ad eorum ritus spectant ministrando absque vlla iusta causa excusante, idololatriæ vel hæresis actus est, & contra hoc facientem, vt contra hæreticum vel idololatram procedi potest.

23 Vendere infidelibus ea quibus indifferenter vti possunt, abusuris tamen in suis ritibus, si absque causa id fiat, inducit leuem suspicionem contra fidem.

24 Qui vescitur azyma Iudæorum, vel idolothyta absque necessitate, vehementer redditur suspectus de fide.

25 Communicare cum Iudæis vel infidelibus in aliis casibus hîc non numeratis, si id frequenter

fiat,

fiat, leuem inducit suspicionem malæ credentiæ.

26 Pœna communicantis cum infidelibus & Iudæis in dictis casibus prohibitis, in iure statuta est, vt clericus deponatur, laïcus verò excommunicetur, non tamen excommunicationem incurrit ipso facto. *d. cap.* Nullus. Azor *d. cap. 22. quæst.* 2 Sanch. *num.* 4.

CAPVT XXXVII.

De infidelibus contra fidem Christianam delinquentibus.

1 ECclesia habet potestatem, per quam licitè potest vbique & quibuscumque infidelibus fidem Catholicam prædicare: & hoc negare hæreticum est. Matthæi *cap.* 24. *num.* 14. Marci *vlt. num.* 15.

2 Ecclesia habet non solùm permissiuam facultatem, sed etiam habet ius cum speciali potestate prædicandi Euangelium vbique. S. Thom. 2. 2. *quæst.* 10. *art.* 8. Victoria *relect.* 1. *de Indis part.* 2. *num.* 9. Soto *in* 4. *dist.* 3. *quæst. vnica, art.* 10. Suar. *tract.* 1. *de fide disp.* 18. *sect.* 1. *num.* 2.

3 Ecclesia habet ius defendendi prædicatores suos, & expugnandi eos, qui per potentiam & vim, prædicationem impediunt, seu non permittunt. Maior. *in* 2. *dist.* 44. *quæst.* 3. Victor. *citato loco.* Suar. *num.* 4. *d. sect.* 1.

4 Potestas mittendi prædicatores iure ordinario est in pastoribus Ecclesiæ, per delegationem au-

tem in iis tantum, qui legitimè mittuntur. Suar. *nu*.5. *d.sect*.1.

5 Ius supremum, absolutum & vniuersale mittendi prædicatores ad infideles est in solo Summo Pontifice, in Episcopis verò limitatur inter certos terminos sui territorij. Suar. *num*.6 *d. sec*.1.

6 Ius defendendi hanc potestatem per coactionem & bellum, si necessarium fuerit, solius est Summi Pontificis, quod exequitur per Reges, & Principes, quibus potest præcipere, vt illam curam assumant. Suar. *num*.7. *d. sec*.1.

7 Si infideles semel & iterum rogati nolint admittere prædicatores, & resistant, ingressumque ad prædicandum concedere nolint, cogi possunt, ac mitti prædicatores cum sufficienti exercitu ad ipsos defendendos, non verò vt cogant ad fidem. Suar. *nu*.10. *d. sec*. 1.

8 Licitum est Christianis Principibus cogere infideles sibi subditos ad fidem audiendam. Pezantius, *&* Bañ. 2. 2. *qu*. 10. *art*. 8. Suar. *d. disp*. 18. *sec*. 2. *numer*.3.

9 Nullo modo licet Principibus sæcularibus infideles non subditos cogere ad fidem audiendam. Suar. *num*. 6. *sec*.2.

10 Infideles non apostatæ, tàm subditi, quam non subditi, ad fidem suscipiendam directè cogi non possunt, etiamsi sufficientem illius propositionem habuerint. S.Thom. *d. art*.8. *&* 12. Soto *in* 4. *d. qu*.41. *art*.3. Syuest. *verbo* Baptismus 4. *qu*. 6. Suar. *d. disp*. 18. *sec*.3. *num*.4. *& sequentibus*.

11 Coactio indirecta circa infideles subditos non est illicita, si debitis circunstantiis vestiatur; videlicet

delicet quòd non interueniat aliqua iniustitia, & quòd sufficienter probetur conuersionem esse veram; hoc tamen non fiat frequenter. S. Anton. 2. *part. tit.* 12. *cap.* 2. Valent. *tom.* 3. *disp.* 1. *qu.* 10. *pun.* 6. Suar. *d. sec.* 3. *num.* 8. *& seqq.*

12 Coactio indirecta reperitur in hoc, quòd infidelibus, ad hoc vt conuertantur, maiora imponantur tributa augeatur pœna delinquentibus, dummodo tamen iustitia seruetur, expellere infideles à Regno, & si sint peregrini, non permittere vt domicilium accipiant. Suar. *num.* 9. *d. sec.* 3.

13 Infideles non subditi per se loquendo non possunt cogi ad suos errores, vel ritus mutandos, per accidens tamen in defensionem innocentis possunt, vt si velint sacrificare idolis innocentem. Victor *sic. relec. num.* 40. Soto *in* 4. *dist.* 5. *qu. vnica ar.* 10. Couarr. *in regul.* Peccatum *part.* 1. §. 10. *num.* 3. Suar. *d. dis.* 18. *sec.* 4. *num.* 3. *&* 4

14 Infideles subditi Principibus Christianis cogi possunt ad non profitendos errores contra rationem naturalem, & contrarios fidei, vt ad non colenda idola, sed vnum tantum Deum. S. Thom. *d. art.* 8. Suar. *num.* 6. *d. sec.* 4.

15 Ritus infidelium, qui sunt intrinsecè mali, aut contra rationem naturalem, tolerari non possunt in terris Christianorum. Alij verò ritus, qui solùm fidei repugnant, tolerari possunt cum nonnullis moderationibus Prima; vt non exerceantur cum scandalo fidelium. Secunda; vt nouas Synagogas non erigant, licet conseruent antiquas. Tertia; vt Synagogæ ablatæ, & in Ecclesias consecratæ non restituantur. Quarta; vt non faciant aliquid, quod in lege eorum

scriptum non sit. Quinta; vt non habeant Synagogas Ecclesiis Christianorum coniunctas. Sexta; vt in die Parasceues in domibus maneant, ianuis & fenestris clausis. Septima; vt non habeant Iudæi Thalmud, libros Rabbinorum, qui scripturas Sacras corruperunt; libros autem antiquorum, qui sine odio Christianæ religionis scripti sunt, habere poterunt. Suar. *d.sect.4.num.9.& seqq.* Azor. *Sum.tom.1.lib.8.cap.22. quæst.12.vers.* Item communis est opinio. Peñ. *ad Eymer.2.p.Direct.quæst.46.comment.71.*

16 Nonnulli sunt casus, in quibus Episcopi, & Inquisitores procedere possunt contra Iudæos & infideles non baptizatos, contenti in Bulla Gregorij XIII. relata per Peñ. *in fine Direct.pag.179.ex impressione Ro a facta anno* 1585.

17 Primus; si quis Iudæus aut infidelis in iis quæ circa fidem cum illis sunt communia, veluti vnum Deum, & æternum, omnipotentem, creatorem omnium visibilium, & inuisibilium, & similia non esse asseruerint, prædicauerint, vel priuatim alicui insinuauerint. Eymeric. *in Direct.p.2.quæst.46.vbi* Peñ. *comment.71.* Azor *d.quæst.12.vers.* Si quis Iudæus. Farinac. *de hæres.qu.* 178. § *6.num.* 146.

18 Secundus; si dæmones inuocauerint, consuluerintve, aut eorum responsa acceperint, vel ad illos sacrificia, aut preces ob diuinationem, aliamve causam dicauerint, aut aliquid eis immolauerint, vel thuris alteriusve rei fumigationes obtulerint, aut alia quæuis impietatis obsequia præstiterint. Azor *d. cap. 22.quæst.* 12.*vers.* Si dæmones. Farin. *d. num.*146. Eymer. *&* Peñ. *cit. suis locis.*

19 Tertius; si Christianos verbo, facto, vel exemplo,

plo, aut alio quouis modo nefaria huiusmodi docuerint, vel ad ea perpetranda perduxerint, aut perducere attentauerint. Azor. *d. quæst.* 12. *vers.* Si Christianos.

20 Quartus; si Saluatorem Dominum nostrum Iesum Christum purum hominem, vel etiam peccatorem fuisse, Matremve Dei non esse virginem, & & alias huiusmodi blasphemias, quæ per se hæreticæ dici solent, in Christianæ fidei ignominiam, contemptum, aut corruptionem impiè protulerint. Azor. *d. quæst.* 12. *vers.* Si Saluatorem.

21 Quintus; si cuiusuis eorum operá, auxilio, consilio vel fauore aliquis Christianus à fide desciuerit, quamque semel susceperat, abnegauerit, vel ad Iudæorum seu aliorum infidelium ritus, ceremonias, superstitiones, vel impias sectas transierit, vel redierit, seu in hæresim aliquam inciderit, aut qui vt Christi fidem abneget, seu in hæresim incidat, opem, consilium, auxilium, vel fauorem quomodocumque præstiterit. Azor *d. quæst.* 12. *vers.* Si cuius. Farin. *dict.* §. 6. *num.* 143. Peñ. 2. *part.* *Director. ad quæst.* 44. *comment.* 69.

22 Sextus; si quis cathecumenum, vel quemcumque ex Iudæis, aut infidelibus, Deo inspirante, ad fidem Christianam venire volentem, post declaratam nutu, verbo, facto, aut quocumque alio modo eius voluntatem, à fide, vel fidei instructione, aut à sacra Baptismi susceptione retrahere, auertere, vel dehortari, aut ne ad fidem veniat, neve regenerationis lauacro abluatur, quouis modo impediuerit. Azor. *d. quæst.* 12. *vers.* Si quis cathecumenum.

23 Septimus; si quis apostatas, hæreticosve

ſcienter in domo ſua receptauerit, aluerit, commeatu iuuerit, ſeu quouis modo eis cibaria vbicumque præbuerit, aut dona, vel munera dederit,vel miſerit, aut de loco ad locum eos deduxerit vel aſſociauerit, vel deducendos aut aſſociandos curauerit, aut ſumptus miniſtrauerit, duces comiteſve illis adiunxerit, vel ne ab eis perpetrata deprehendi, aut inueſtigari queant, fecerit, quique dictos apoſtatas, aut hæreticos ſcienter occultauerit, defenderit, aut eis opem, conſilium,auxilium vel fauorem quomodolibet præſtiterit. Azor. *dict. qu.* 12. *verſ.* Si quis apoſtatas. Simanch. *catholic.tit.*35. *de Iudæis nu.*11. Farin. *de hæret. qu.* 182. §.4. *num.*66. *&* *qu.*1-8. §.6. *num.*143. *& ſequenti* Eymer. 2.*part. Direct. qu.*45.

24 Octauus; ſi quis libros hæreticos, vel Thalmudicos, aut alios Iudaïcos quomodolibet damnatos, aut aliàs prohibitos tenuerit. cuſtodierit, vel diuulgauerit, vel in quæcunque loca detulerit, aut ad eam rem operam ſuam accommòdauerit. Azor *d.qu.* 12. *verſ.* Si quis libros.

25 Si quis Chriſtianos deriſerit, redemptioniſque noſtræ hoſtiam ſalutarem in ara crucis immolatam Chriſtum Dominum ludibrio, & deſpectui habens, quandocumque, maximè verò in ſacro Paraſceues die agnum, ſiue ouem, aut quid aliud cruci affixerit, aut appenderit, in eamque conſpuerit, ſiue quid aliud contra ipſam fecerit. Azor *verſ.* Si Chriſtianos *qu.*12 Simanch. *in Enchiridio tit.* 35. *de Iudæis num.* 11. Farin. *d. num.*133. *&* 178.

26 Decimus; ſi nutrices Chriſtianus contra ſacrorum Canonum ſtatuta, diuerſorumque Romanorum Pontificum ſanctiones adhuc retinuerit, aut eas

retinens

retinens ea die, qua sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum sumpserint, vel aliis sequentibus diebus lac in latrinas, cloacas, vel alia loca effundere coëgerit. Azor. *vers.* Si nutrices *d. quæst.*12.

27 Iudæi transeuntes ad Saracenos, seu alios infideles, vel è contra, non puniuntur ab Inquisitoribus, neque pro peccatis non concernentibus fidem. Decian. *crim. lib.*5. *cap.*10. *num.*34. Peñ. 2.*p. Direct. ad qu.* 44. *comment.* 69. Farin. *d. qu.* 178. *num.* 132. & 133.

28 Si hæreticus transeat ad Iudaismum, vel Paganismum, puniri potest ab Inquisitoribus, quamuis non habuerit instructionem circa fidem Catholicam Romanam, sed solum circa Christum, cuius fidem per baptismum profitetur, qui per baptismum ad Ecclesiam pertinet, à qua recessit per veram & formalem apostasiam.

29 Pœna, quæ prædictis infidelibus imponi debet est arbitraria, maior vel minor pro qualitate delicti, videlicet pœna priuationis communicationis cum Christianis, pecuniaria, carceris, verberum, remigandi etiam in perpetuum; tradi præterea possunt curiæ sęculari vltimo supplicio puniendi *d. Constitutio* Greg. XIII. *nu.*16. *citat.* Peñ. *d. com.*69. Azor *d. qu.*12. *vers.* Et subiungitur. Farin. *d. qu.*178. *num.*146.

30 In punitione prædictorum infidelium, quando iurisdictioni Inquisitorum subiiciuntur, neque Inquisitor sine Episcopo, neque Episcopus sine Inquisitore procedere possunt. Peñ. *d. comment.* 69. Farin. *num.* 147.

CAPVT XXXVIII.

De diuinationibus, & sortilegiis.

1 DIuinatio communiter dicta, est *quadam prænuntiatio futurorum*. Huius tres sunt partes. Quædam est diuinatio, quæ à Deo dimanat, & hæc dicitur Prophetia. Altera est naturalis, quæ à causis & signis naturalibus procedit, & appellatur Præsagium. Quædam est dæmoniaca, quæ dicitur Sortilegium. S. Thom. 2.2. *quæst*. 95. *art*. 1. *vbi* Raph. de la Torre.

2 Diuinatio, seu prænotio futurorum quæ à Deo procedit, certissima est: & hoc negare hæresis est manifesta.

3 Nullæ naturæ creatæ potest inesse naturalis vis prænoscendi certò & infallibiliter futura, quæ non habent determinatam omnino causam: secundùm tamen rationem causæ coniecturari possunt nonnulli effectus naturales. S. Thom. Torre. *disp*. 2. *ibidem*.

4 Fatui, stupidi, amentes, dormientes, moribundi, & atra bile abundantes, aliquando diuinant quosdam effectus ex causis naturalibus procedentes. Torre *d. disp*. 2. *ad* 3. Azor *Sum. tom*. 1. *lib*. 9. *cap*. 24. *quæst*. 4. *vsque ad* 8.

5 Qui atra bile abundat, & melancholici, faciliùs à dæmonibus rapiuntur, & ea prædicunt, quæ ab ipsis dæmonibus sciri possunt. Torre *d. disp*. 2. *ad* 3. Azor. *quæst*. 8. *d cap*. 24.

6 Diui

6 Diuinatio dæmoniaca, quæ ſortilegium dicitur, eſt *prænuntiatio futurorum*, ſeu *occultorum euentuum indebitis modis miniméque à diuina prouidentia conſtitutis*. S. Thom. *d. art.* 1. *vbi* Torre, Azor *d. lib.* 9. *cap.* 12. *quæſt.* 1. Sanch. *Decal. lib.* 2. *cap.* 38. *num.* 1.

7 Hoc diuinationum ſeu ſortilegiorum genus ſemper innititur auxilio dæmonis per pactum, ſiue expreſſum, ſiue tacitum implorati. S. Thom. *art.* 2. *&* 3. *& Opuſc.* 25. *cap.* 3. Sanch *d. cap.* 38 *num.* 3.

8 Imploratur auxilium dæmonis, ſeu fit cum ipſo pactum expreſſum, ſeu explicitè, vel quando dæmon expreſſis verbis inuocatur, vel quando ipſomet facto inuocatio fit; ſicut quando quis ſciens dæmonem per aliquod ſignum reſpondere, aut aliquid facere, tale ſignum adhibet, Torre *d. qu.* 95. *art.* 4. *diſp.* 1. del-Rio *lib.* 4. *diſquiſit. mag. cap.* 2. *quæſt.* 5. Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de ſuperſtitione cap.* 9. *num.* 9. *& ſequentibus.* Sanch. *d. num.* 3.

9 Tacitè fit pactum, ſeu imploratur auxilium dæmonis, quando qui rem ſoli Deo reſeruatam mediis vanis & indebitis procurat, quibus dæmon libenter ſe permiſcet; vnde conſequenter vult dæmonis implorare auxilium. Doctores *proximè citatis locis.*

10 Ad pactum tacitum non exigitur, quòd aliquis prius cum dæmone pactum inierit ſeſe immiſcendi cum his vanis & indebitis mediis à quocumque adhibitis; ſed ſatis eſt, quòd vtatur illis ad effectum aliquem adipiſcendum. Victoria *relect. de magia quæſt.* 6. *num.* 28. Caietan. *in Sum. verbo* Incantatio Sanch. *num.* 5. *d. cap.* 38.

11 Non excludit pactum tacitum, qui vtitur il-

lis

lis vanis & inutilibus, quamuis dicat explicitè inire se nolle pactum cum dæmone: si adhuc vult vanorum mediorum experiri effectus. Suar. *d.c.9.num.17.* Sanch. *num* 4. *dict. cap.*38.

12 Pactum tacitum cum dæmone tunc in aliquo facto dari præsumitur quando non est proportio rei cognoscendæ, vel faciendæ ad medium, quo cognosci, aut fieri procuratur; vt quando vnum ex alio sufficienter non infertur. Si verò proportio detur, & vnum ex alio sequatur, non præsumitur. S. Thom. *art.* 5. Del Rio *dict. cap.2. quæst.3* Suar. *d. cap 9. n.2. & sequentibus* Sanch *d. cap.*38. *num.*10.

13 Præsumitur etiam pactum ex parte modi cognitionis, quando scilicet quæritur cognitio omnino certa, aut certior, quam haberi potest, pensata natura causæ, liberi videlicet arbitrij, & defectibilium causarum concurrentium: Secùs verò si sola coniecturalis cognitio quæratur. S.Thom. Del-Rio. Suar. *&* Sanch. *proxime citat. loc.*

14 Præsumitur item pactum, si seriò per media illa vana cognitio occultorum indagetur, vel effectus supra naturam ipsorum mediorum procuretur. Aliter autem si solius ioci, aut vanitatis causa prædictis mediis quis vtatur. Caietan.2 2. *quæst* 95. *art.2. vers.* Ad euidentiam huius Del-Rio *dict.cap.2.qu.*3. Sanch. *d.ct. num.* 10.

15 Diuinationis, seu sortilegij malitia in eo sita est, quòd creaturæ quodammodo tribuatur cultus Deo debitus, siue dæmonibus sacrificium offeratur, siue implorentur ad aliquid faciendum vel cognoscendum, siue hoc naturale eorum virtutem excedat, siue non. S.Tho. *a.q.95. art.2.* Sanch. *n.2. & 9.d.c.*38.

16 Faciens

16 Faciens pactum expressum vel tacitum cum dæmone, quodammodo apostatare videtur à Deo, ineundo fœdus cum eius inimico, contra illud quod professus est in Baptismo. Sanch. *num.6. d.cap.38.*

17 In conficiendo expressum pactum cum dæmone, aliquando interuenit idololatria, vt si dæmoni exhibeatur cultus soli Deo debitus, aut ceremoniæ in Deum tantùm ordinatæ. Aliquando interuenit idolodolia, vt si dæmon solo Sanctorum cultu propter excellentiam suæ naturæ & scientiæ colatur. Aliquando interuenit promissio renuntiandi Baptismo, & Christo, & quòd soli dæmoni obedientia præstabitur: & hoc ad apostatam spectat. Aliquando creditur dæmoni aliquid dicenti; & tunc si tanquam veritati infaillibili, aut res credita sit contra fidem, erit hæresis crimen. Sanch. *dict. cap.38. num.36.* Suar. *tom.1. de relig. lib.2. de superstitione cap.8. num.2. & sequentibus.*

18 Diuinatio, in qua interuenit explicitum pactum cum dæmone, neque excusatur à culpa mortali, neque à suspicione contra fidem, secundùm modum & qualitatem pacti. Valent. 2 2. *disp. 6. qu.12. punct.4.* Del-Rio *dict. cap.2. quæst.4.* Sanch. *num. 17. dict. cap.38.*

19 Diuinatio, quæ solùm includit pactum implicitum, excusari potest à culpa mortali ratione ignorantiæ, quæ nec affectata, nec nimis crassa sit, & aliquando suspicionem leuem vel vehementem excludit. Del-Rio *dict. quæst. 4.* Sanch. *num. 19.* Torre *de relig. tom.2. quæst.95. art.2. disp 2.*

20 Diuinationis duæ sunt species: altera, in qua est pactum expressum cum dæmone: altera, in qua solum

ſolummodo eſt pactum tacitum. S.Thom. *vbi ſuprà art.3. vbi* Torre *diſp. vnica concl.* 1. Sanch. *d. cap.*38. *num.* 12. del-Rio *d. cap.*12. *qu.*5.

21 Diuinatio, in qua eſt ſola tacita dæmonis inuocatio, diuiditur in eam, quæ habetur ex conſideratione alicuius diſpoſitionis naturalis exiſtentis in quibuſcumque rebus,& in eam,quæ quæritur ex diſpoſitione eorum, quæ homines conſultò faciunt. S.Thom.*d. art.3. vbi* Torre. Sanc. *num.* 13. *d. cap.*38.

22 Diuinatio in qua interuenit pactum expreſſum, quæ generali nomine dicitur Necromantia, continet ſub ſe nouem ſpecies, vel quaſi ſpecies. S.Thom. Sanch. *num.*12. *proximè citatis locis.*

23 Prima ſpecies Necromantiæ eſt præſtigium, *cùm dæmon præſtigioſis quibuſdā apparitionibus ſe ſenſibus hominū ingerit ad occulta prænuntianda.*Secunda; diuinatio ſomniorum, *quando per ſomnia prædicit.* Tertia;Necromantia ſtrictè dicta,*quando per mortuorum apparitionem, vel locutionem.* Quarta; diuinatio per pythones,*quando per homines viuos.* Quinta Geomantia,*quando per aliquas figuras vel ſigna ex corpore terreſtri formata.*Sexta;Hydromantia *ſi per aquam.* Septima, Aëromantia, *ſi per aërem.* Octaua; Pyromantia, *ſi per ignem.* Nona;Aruſpicium,*ſi per viſcera animalium immolatorum in aris dæmonum.*

24 Sub diuinatione, quæ habetur ex conſideratione alicuius diſpoſitionis naturalis exiſtentis, quæ generali nomine dicitur Augurium, continentur aliæ nouem quaſi ſpecies. S Thom. Torre, Sanch. *num.*13. *citat. loc.*

25 Prima eſt Genethlia, ſeu diuinatio Aſtrologorum, *ex conſideratione, ſitus & motus ſyderum.*Secunda;

dà; Augurium strictè dictum, *ex vocibus animalium, aut hominum sternutatione*. Tertia, Auspicium *ex auiũ volatu, aut quorumuis animaliũ motu*. Quarta, Omen, *ex hominum vocibus præter intentionem dictis*. Quinta, Onirocrita, *ex somnis* Sexta, Physiognomia, *ex signis totius corporis humani, præcipue faciei*. Septima, Spatulamantia, *si ex spatulæ signis*. Octaua, Metoposcopia, *si ex fronte*. Nona, Chiromantia, *si ex manuum lineis*.

26 Sub diuinatione, quæ fit ex dispositione eorum, quæ homines consultò faciunt, quæ generali etiam nomine diuinatio per sortes dici potest, duæ species continentur. Doctores *proximè citati*.

27 Prima est Geomantia, *cum ex punctorum protractione cognitio quæritur*. Secunda, Sortilegium, seu *diuinatio per sortes* strictè dicta. De his omnibus dicendum est in sequentibus.

CAPVT XXXIX.

De diuinationibus in quibus interuenit pactum explicitum, & primò de Præstigio.

1 PRæstigium est *diuinatio, quæ promanat ex præstigiosis dæmonum apparitionibus occulta homines docentium*. Torre *de relig. tom. 2. quæst. 95. art. 3. disp. vnica, tit. de præstigio*.

2 Dæmones dupliciter apparere solent ad reuelandum occulta. Primò, in corpore assumpto, siue corpus illud ante assumptionem præexistat, siue ab ipsis producto, applicando actiua passiuis, siue efformando

mando illud ex aëre, siue immutando sensus ac si ab obiectis mouerentur. Secundò, efformando voces nullo efformato corpore. Torre *loco citato.*

3 Procurare vt dæmones nobis appareant, aut nobiscum loquantur, nullo modo licet, siue hoc procuretur, vt efficiant vel reuelent ea, quæ eorum virtutem excedunt, siue quæ in ipsorum naturali potentia continentur. S.Tho. 2.2. *quæst.* 95. *art.* 4. *vbi* Torre *disp.* 1. Del-Rio *disquisit. mag. lib.* 2. *quæst.* 28. *sect.* 3.

4 Apparitiones & responsa dæmonum regulariter habentur præcedentibus sacrificiis, oblationibus, orationibus, aut alio cultu & honore eis exhibito.

5 Apparitiones & dicta dæmonum ex tribus capitibus cognosci possunt; vel ex parte rerum reuelatarum; vel ex parte circunstantiarum, reuelationum, & apparitionum; vel ex parte personæ cui fit apparitio, seu reuelatio. Del-Rio *lib.* 4. *cap.* 1. *quæst.* 3. Torre *art.* 3. *disput.* 3.

6 Si apparitio, dictum, vel reuelatio non sit conformis sapientiæ quæ de cœlo est, à dœmone procedit; vt si suadeat aliquid falsum, vtpote contra fidem, sacram Scripturam, traditiones Ecclesiæ, sacros Canones, Concilia, leges communes diuinas, aut Ecclesiasticas. Torre *d. disp.* 3. Del-Rio *d. quæst.* 3. *sect.* 5.

7 Item, si suadet aliquid contra virtutes, aut si persuadendo aliquid bonum, simul aut temporis successu aliqua misceantur impia; vel si excitat ad opera egregia, quando sunt perfectionum impeditiua, aut non congruunt professioni, officio, & conditioni personæ cui fit reuelatio; vel si moueat ad singularia & extraordinaria ieiunia, orationes, & cere-

monias

monias singulares. Torre *d. disp.* 3, del-Rio *d. sect.* 5.

8 Ex parte circunstantiarum colligi probabiliter potest apparitionem dæmoniacam esse, si lætitia quæ in initio apparitionis mentem occupauerat, postea in horrorem, aut mœrorem vertatur; vel si timor aut horror qui à principio mentem inuasit, sensim non amoueatur, sed perseuerat. Torre *d. disp.* 3. del-Rio *d. q.* 3. *sect.* 6.

9 Item si quando aliquis prauis cogitationibus vexatur, statim ei fit reuelatio, vel si ad reuelationem praua desideria sequantur: præsertim si in ipsa pugna cum prauis tentationibus non appareat perfecta victoria ex parte voluntatis renitentis. Torre *d. disp.* 3. del-Rio *d. sect.* 6.

10 Item, si reuelata non eueniant, præsertim quæ erant vtilia & bona, indicium est fuisse à dæmone. Si reuelationes & apparitiones absque necessitate euulgantur, vt si necessitas quæ occurrit, non est spiritualis, sed temporalis & propria. Torre *d. disp.* 3. del-Rio *d. sect.* 6.

11 Item, si apparitio fiat in forma bestiarum, & monstruosa, vel si fiat in forma humana, aliqua in ea videantur deformia; vt si corpus sit atrum, fœtens, gibbosum, nares simæ, aut nimium æquilinæ, oculi flammantes, & similia. Torre *d. disp.* 3. del-Rio *d. sect.* 6.

12 Ex parte personæ cui fit reuelatio, colligitur apparitionem dæmoniacam esse aut fictam, vel saltem non facilè credendam. Primò, si persona sit hæretica infidelis, vel apostata à fide, apparitio aut est ficta ab ea, vel facta à dæmone. Secundò, si habens reuelationem sit arreptitius, phreneticus, aut furiosus, si atræ bilis abundantia laborat, si vigiliis attenuatus,

 nimis

nimis apprehensiuus, si ad decrepitam ætatem declinet, aut puer sit, aut fœmina, si aliquando à dæmone deceptus, aut in falsas reuelationes præcipitatus. Considerandi etiam sunt mores personæ, an perfectioni Euangelicæ conueniant. Torre *d. disp.* 3. del-Rio *disquis. mag. lib.* 4. *cap.* 1. *quæst.* 3. *sect.* 2. 3. & 4.

CAPVT XL.

De diuinatione somniorum necromantica.

1 Necromantica diuinatio somniorum, (de aliis enim suo loco agemus) est *illa quæ prouenit à dæmonibus occulta in somniis homines edocentibus.*

2 Hæc somnia à dæmonibus procedunt, inuocatis per sacrificia, orationes, & cultum, vt contingit in lamiis, seu strigibus, quæ non semper realiter feruntur de loco ad locum, sed media vnctione sopore correptæ, in eodem loco manentes per somnia ea omnia eis repræsentantur, quæ postea se vidisse narrant. del-Rio *disquisit. mag. lib.* 5. *sect.* 16. *num.* 4. & 5. Peñ. 2. *p. Direct. comment.* 68. Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. cap.* 16. *num.* 23. & *sequent.* Torre *tom.* 2. *de relig. disp.* 5. *præludio ad quæst.* 95. Sanch. *Decalog. lib.* 2. *cap.* 40. *num.* 6.

3 Qui hanc habent societatem cum dæmonibus, vt in plurimum apostatæ sunt à fide, sicut lamiæ. Roias *singul.* 98. *num.* 6. Simanch. *catholic. tit.* 37. *de la*-[illegible] *num.* 13. Farin. *de hæresi q.* 181. §. 1. *num.* 45. & 46.

4 Ad

4 Ad hoc diuinationum genus reduci poteſt Ars notoria, quam etiam Clauiculam Salomonis vocant, quæ ad acquiſitionem omnium ſcientiarum, & ad cognitionem rerum occultarum vtitur inſpectione quarumdam figurarum, & prolatione quorumdam ignotorum verborum, & aliis huiuſmodi, quæ à ſuperſtitioſis talis artis profeſſoribus explicantur. Ars hæc pactum includit cum dæmonibus. S.Thom. 2.2. *quæſt.96. artic.1.*

CAPVT XLI.

De Necromantia.

1 NEcromantia ſtrictè dicta, ſeu vt ſpecies Necromantiæ generaliter accepta, eſt *diuinatio per mortuos.* S.Thom. 2.2. *quæſt.95.art.3. vbi* Torre *diſput.3. tit. de Necromantia.*

2 Necromantia tribus potiſſimum modis exercetur. Primò, cùm quis certa verborum forma, certis carminibus, deſcriptiſque circulis, figuris, literis, aut characteribus à dæmone, mediatè, vel immediatè acceptis, ferè ſemper adhibito ſanguine mortuos ſuſcitare conatur, vt occulta manifeſtent. Torre *citato loco.*

3 Secundò; cùm quis animas defunctorum præſtitis ceremoniis euocare procurat, vt occulta reuelent. Quæ diuinationis ſpecies dicitur etiam Pſycomantia. Torre *citato loco.*

4 Tertiò; cùm quis ex deſcriptis lineis, figuris

& signis in mortuorum corporibus, vel ex certo cadauerum contactu vult occulta indagare. Torre *citato loco*.

5 Suscitatio mortuorum, quæ fit per necromantiam, falsa est & impossibilis, ac solummodo apparens. S. Thom. 1. *p. quæst.* 117. *art.* 4. *ad* 2. Torre *vbi supra disp.* 1. *concl.* 1. Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 16. *n.* 13.

6 Transmutationes hominum in bestias, & productiones animalium perfectorum, quæ à magis seu necromantibus fiunt, etiam impossibilia sunt, & solùm apparentia. Suar. *d. c.* 16. *n.* 6 *&* 14.

7 Euocationes animarum, quæ fiunt ministerio artis necromanticæ, vanæ sunt & fallaces, & responsa quæ dantur, à dæmone sunt. S. Thom. *d. solut. ad* 2. Suar. *d. n.* 14. *& seqq.* Torre *concl.* 6. *d. disp.* 1.

8 Diuinatio, quæ fit per figuras, vel contactum in cadaueribus, ex pacto cum dæmone fit: nec potest isto medio cognosci, nisi illud ad quod virtus naturalis dæmonum se extendit.

CAPVT XLII.

De diuinatione pythonica.

1 Diuinatio pythonica, seu per pythones ea est, *qua diabolus occulta prædicit per homines viuos*. S. Thom. 2. 2 *q.* 95. *art.* 3. *vbi* Torre *tit. de diuinat. pythonica*.

2 In arreptitiis sæpe inuenitur diuinatio pythonica, arrepti namque à dæmone multa prædicunt, del

del-Rio *disquis.magic.l.4.c.1.q.3.sect.2.vers.* Secundò. Torre *citato loco.*

3 Ad hoc diuinationis genus pertinet diuinatio oraculorum, nimirùm responsiones datæ à dæmone certis in locis ministerio hominum viuorum.del-Rio *dict.l.4. c.2.q.6.sect.1.* Torre *vbi suprà.*

4 Ministri harum responsionum, & per quos dæmones responsa dabant, multis nominibus sunt vocati, vt Pythonici, Fanatici, &c. de-Rio *sect.1.* Torre *citatis locis.*

5 In arreptitiis rarò interuenit pactum: in oraculis verò datur pactum expressum, & communicatio cum dæmonibus.

CAPVT XLIII.

De Geomantia dæmoniaca.

1 GEomantia *superstitio* est *diuinatoria*, *qua dæmonum industria occulta manifestantur ex signis in corpore terrestri.* S.Thom. *2.2.q.95.art.3. vbi* Torre *tit.de geomantia.* del Rio *l.4.disquisit.mag.c.2. q.7.sect.3.vers.* Quinta species.

2 Ad Geomantiam spectat diuinatio quæ fit per specula, per ensem leuigatum, crystallum, aut aliquem lapidem politum; per puncta descripta in terra, tabula vel charta, per vngues, quæ dicitur Onichomantia, & per annulos. del Rio, & Torre *citatis locis.*

3 Geomantia dupliciter exerceri potest. Primò;

dæmone dante responsa per corpus terrestre inuocato. Secundò; responsi loco, ostendente dæmone figuras, vel signa in corpore terrestri. Torre *citato loco*.

4 Quando responsa per Geomantiam dantur à dæmone, aut figuræ aliquæ ostenduntur ad occultum aliquid manifestandum, semper præcedit aliquis cultus dæmoni exhibitus includens pactum, vel illud supponens.

CAPVT XLIV.

De Hydromantia.

1 HYdromantia est *superstitio diuinatoria, qua dæmonum industria occulta manifestantur per aquam vel in aqua.* S. Thom. 2.2.*q.* 95.*art.* 3.*vbi* Torre, del-Rio *disquisit. mag. l.* 4.*c.* 2. *q.* 6 *sect.* 3.

2 Est hydromantiæ vsus in fontibus, vbi repræsentantur imagines in vase amplo aquæ pleno, iniectis laminis auri vel argenti, aut lapidibus pretiosis, & submurmuratis quibusdam incantatoriis verbis, audiuntur responsa de fundo vasis. Torre *vbi suprà.*

3 Fit etiam hydromantia, vtendo vase aquæ pleno, & puero vel puella virgine, iniectis in aquam paleis, pronuntiatísque determinatis verbis; & tunc puero vel puellæ in dicto vase repræsentantur figuræ, ex quibus cognoscitur quod quisque scire vult. del-Rio *d. quæst.* 6. *sect.* 4.

4 Hæc diuinatio cum cultu dæmonum & pacto similiter exercetur.

CAP.

CAPVT XLV.

de Aëromantia.

1 AEromantia est *superstitio diuinatoria, quæ arte dæmonum per aërem occulta prædicit.* Quæ similiter pactum & cultum includit, regulariter non fit, nisi per apparitiones, quæ in aëre, vel ex aëre fiunt. S. Thom. *2.2.quæst.95.art.3.ubi* Torre *tit.de Geomantia.* del-Rio *disquisit.mag.lib.4.cap.2. quæst.6. sect.4.vers.* Septima.

CAPVT XLVI.

De Pyromantia.

1 PYromantia est, *superstitio diuinatoria arte dæmonum occulta manifestans in igne.* S. Thom. *2.2.q.95.art.2.* Torre *ibidem.* del-Rio *lib.4. disquis. magic.cap.2.quæst.7. sect.1.vers.* Tertia.

2 In pyromantia aliquando fiunt apparitiones in igne, vel audiuntur voces; aliquando vero ex sola figura flammæ, certis herbis & lignis, additis etiam certis characteribus & verbis, coniectatio fit. In primo modo semper aut saltem regulariter datur expressa dæmonis inuocatio cum cultu. In secundo verò, vt plurimum inuenitur pactum implicitum. Quod similiter contingit in aliis speciebus Necromantiæ.

CAPVT XLVII.

De aruſpicio.

1 ARuſpicium eſt *diuinatio ſuperſtitioſa, qua dæmonum arte ex animalibus in aris dæmonum immolatis occulta cognoſcuntur.* S.Thom. 2.2.*quæſt.* 95.*art.*3.*vbi* Torre *tit. de Aruſpicio.* del Rio *diſquiſ. magic. lib.*4.*cap.*2.*quæſt.*7.*ſect.*1.

2 Aruſpicium, ſeu ariolatio ſtrictè dicta, quæ necromantica eſt, fit ab ariolis preces emittentibus circa aras idolorum, illíſque ſacrificia offerentibus dantur dæmonum reſponſa, & hîc datur expreſſa inuocatio,& pactum explicitum. Torre. *cit. loco.*

3 Sumitur etiam ariolatio pro diuinatione ex dictis animalibus immolatis, non ex conuentione facta cum dæmone, ſed tanquam ex quibuſdam vanis obſeruationibus. Et hæc ſolum includit pactum implicitum. Torre *vbi ſupra.*

4 Circa has nouem ſpecies diuinationis necromanticæ illud ſciendum eſt, quòd non ſemper in illis fit pactum expreſſum cum dæmone ab eo qui illas exercet, etiamſi expreſſe dæmon ipſe inuocetur, aut ei ſacrificium offeratur: ſemper tamen, ſaltem alius qui præceſſit,fecit huiuſmodi pactum, in illis ſaltem in quibus dantur apparitiones & reſponſa.

CAPVT XLVIII.

De diuinationibus siue pacto explicito, & primo de iudiciariis.

1 ASTrologia *ars* est, *quæ considerat cœlorum & astrorum, ac planetarum motus, eorumque situs & positiones, & ex eis effectus aliquot enunciat.* Quæ duplex est, naturalis scilicet, & iudiciaria. del-Rio *lib.4. disquis. magic. cap.3. quæst.1.* Sanch. *Decal. lib.2. cap.38. num.27.* Torre *tom.2. de religione ad quæstionem 95. artic.5.*

2 Astrologia naturalis ex dictis moribus, & positionibus considerat naturales effectus inde secutos: inter quos quidam sunt absolutè necessarij, vt eclipsis, coniunctiones & oppositiones planetarum: quidam solummodo necessarij necessitate physica, vt pluuiæ, grandines, venti, & similia. Doctores *citati.*

3 Astrologia iudiciaria ex prædictis positionibus & motibus coniectat euentus contingentes, fortuitos & liberos, præterita etiam ac præsentia occulta. Et hæc in quinque partes diuiditur. Doctores *citati.*

4 Prima pars iudicat de reuolutionibus, & prædicit totius anni vicissitudines, aëris salubritatem, pestes, morbos, caritatem & vbertatem annonæ, & similia. Secunda iudicat de rebus insignioribus, vt de legum mutationibus, de fundatione, euersione, & stabilimento Regnorum, de bellorum successibus, de religione & similibus.

5 Tertia pars, quæ est natiuitatum, iudicat de complexione nascentis, de statu, fama, honoribus, dignitatibus, officiis, diuitiis, paupertate, nuptiis, sobole, inimicis, ac denique de omnibus fortunis, aut infortuniis.

6 Quarta est de electionibus, & iudicat quid in singulis rebus consultò & vtiliter faciendum sit, quid omittendum, quando egrediendum domo, quandove manendum. Item iudicat de rebus furto sublatis, à quo ablatæ, & vbi absconditæ sint, & similibus.

7 Quinta agit de fabricandis imaginibus, sigillis, & annulis astronomicis ad varios effectus.

8 Astrologia naturalis, quæ solùm considerat naturales effectus, & Astronomia dicitur, licita est ac pars Philosophiæ. Suar. *tom. 1. de relig. lib. 2. de superstit. cap. 11. num. 2.* Sanch. *num. 28. dict. cap. 38.*

9 Prima pars Astrologiæ iudiciariæ non est illicita, est tamen valde incerta hominibus, licèt secundùm se certitudinem aliquam contineat. S. Thom. 2. 2. *quæst. 95. art. 5. vbi* Torre *concl. 1.* Suar. *num. 5. & 6. dict. cap. 11.*

10 Secunda pars, tertia & quarta iudiciariæ, quæ agunt de rebus contingentibus & liberis, illicitæ sunt & superstitiosæ, si absolutè dicant res certò euenturas, aut in astris habere causam per se. S. Tho. *d. art. 5.* Suar. *num. 13. & sequentibus.* Torre *conclus. 2.* Sanch. *num. 30. & sequentibus.*

11 Non est ex se illicitum astrologo iudiciario, natiuitate pueri obseruata, ex stellarum & cœli dispositionibus coniectare temperamentum, & inclinationem naturalem futuram, & propensionem ad iram, mansuetudinem, ad hæc etiam & illa studia & similia,

similia, in vniuersali tamen, non autem ponendo certitudinem aut magnam probabilitatem. S. Thom. *d art.* 5. Suar. *n.* 8. *& sequentibus.* Sanchez *n.* 34. *citatis locis.*

12 Illicitum est vti arte iudiciaria ad cognoscendos effectus, qui ex Dei voluntate dependent, etiam secundùm coniecturas. Suar. *n.* 26. *d. c.* 11.

13 Illicitum est etiam iudicare de præteritis vel præsentibus taliter occultis, vt humano modo sciri non possint. Alexander Alens. 2. *par. quæst.* 164. *membro* 6. *art.* 3. Suarez *d. c.* 11. *num.* 27. Sanch. *num.* 36. *d. cap.* 38.

14 Affirmare, vel credere effectus ab astrologis iudiciariis euulgatos, maiorem habere certitudinem, quàm habent, reddit suspectum de pacto & societate cum dæmone. S. Thom. *d. art.* 5. Suar. *n.* 22. Sanc. *num.* 30. Sixtus V. *constitut.* 17. *apud Laertium tom.* 2. *Bullarum.*

15 Iudiciarius de futuris contingentibus à libera hominum voluntate pendentibus aliquid euenturum affirmans, etiamsi id se non certò affirmare asserat, ab Inquisitoribus, & Ordinario puniri potest canonicis pœnis, ac etiam aliis, secundùm eorum arbitrium. Sixtus V. *d. const.* 17. Sanch. *n.* 34.

16 Solummodo permittuntur iudicia astrologiæ iudiciariæ circa agriculturam, nauigationem & rem medicam. Sixtus V. *d. constit.* 17.

17 Imagines, figuræ, & sigilli, de quibus agit quinta pars iudiciariæ, sunt in duplici differentia. Quædam enim sunt necromanticæ, quædam verò astronomicæ. S. Thom. 2. 2. *q.* 96. *art.* 2.

18 In imaginibus & figuris necromanticis fiunt expressæ

expressæ inuocationes & præstigia quædam, pertinéntque ad expressum pactum cum dæmonibus. Astronomicæ verò figuræ, seu imagines continent pactum tacitum per quædam figurarum, seu characterum signa. S. Thom. *d. art.* 2.

19 Imagines astronomicæ continentes pactum implicitum, sunt omnes illæ, in quibus insculpuntur figuræ, characteres, literæ, nomina, & similia, quæ ex natura sua nullam habent vim naturalem immutandi corpora S. Thom. *d. art.* 2. *vbi* Torre *disp.* 4. del Rio *l.* 1. *disquisit mag. c.* 3. *q.* 1. Simanch. *cathol. tit.* 63. *n.* 22. Sanch. *d. lib.* 2 *c.* 40. *n.* 50.

20 Sigillum in quo non attenditur ad figuram, neque in eo signum aliquod imprimitur, sed sola materia quæritur apta ad recipiendas cœlestes impressiones, compactum & formatum sub certa constellatione, positione & aspectu siderum, licitum est, dummodo fiat ad effectum, qui virtutem causarum naturalium non excedat, Ferrar. 3. *contra gentes c.* 104. Torre *citato loco disp.* 2.

21 Quando constat res naturales habere aliquas proprietates ad efficiendum aliquid, licitum est illis vti ad tales effectus. S. Thom. 2. 2. *q.* 96. *art.* 2. Torre *ibi disp.* 1. *concl.* 1.

22 Si probabiliter creditur res naturales habere virtutem ad aliquos effectus, & ad transmutanda corpora, licitum etiam est illas ad tales effectus assumere. Torre *cit. loc. concl.* 3.

23 Non caret suspicione pacti taciti vti rebus naturalibus ad eos effectus, ad quos constat communi hominum iudicio non habere virtutem naturalem, præsertim si in earum vsu aliqua ceremonia admisceatur.

misceatur. Sanctus Thomas *dict. artic.* 2. Torre *ibidem conclusione.* 2.

CAPVT XLIX.

De Augurio, Auspicio, & Omine.

1. AVgurium, & Auspicium in stricta significatione, quod dicitur etiam Auigerium, vel Auigarium (nam amplè pro omni diuinatione sumitur) est *diuinatio, quæ habetur ex auium volatu, garritu, aut pastu:* & extenditur ad diuinationem ex aliorum animalium motibus, & mugitu saltu, &c. vel ex hominum sternutatione. Augurium tamen dicit cognitionem habitam per auditum; Auspicium verò per visum. S. Thomas. 2. 2. *quæst.* 95. *art.* 3. & 7. *vbi* Torre.

2 Omen est *diuinatio, quæ attendit hominum verba absque intentione diuinandi dicta quæ quis retorquet ad futurum, quod vult prænoscere.* S. Thom. *dict. art.* 7. *vbi* Torre *disput.* 3.

3 Ex tribus causis prouenire possunt voces & motus animalium, vt ab illis auguria & auspicia sumantur ex instinctu naturæ ex Deo, vel angelo bono, & ex dæmone S. Thom. *dict. art.* 7. Torre *disp.* 1.

4 Ex quibusdam animalium vocibus, vel motibus coniici licitè possunt aliqui effectus naturales, quorum illa sunt signa, vt pluuia, tempestas, serenitas, & similia, S. Tho *d. art.* 7. Torre *disp.* 2. Azor *Sum. tom.* 1 *lib.* 9. *c.* 15. Sanch. *Decal. l.* 2. *c.* 38. *n.* 38.

5 Con

5 Coniectari etiam possunt ex prædictis vocibus & motibus animalium aliqui effectus naturales hominum, ad quos mouentur ab astris, debili tamen coniectura, vt ira, rixa, &c. Caiet. *ad d.7.art.* S.Thom. Valent. 2.2. *disp.6.q.12. puncto* 3. Sanch. *n.* 39. *dict. cap.* 38.

6 Debilior coniectura ex motibus humani corporis sumi potest, quàm ex motibus aliorum animalium. Valent. *citato loco*. Sanch. *n.*41. *d.c.*38.

7 Superstitiosa est diuinatio, quæ extenditur ad prædicendum ex his plura, quàm illa indicant, quæ si prænuntiet effectus liberos vel contingentes, pactum includit. S.Thom. *d. art.*7. Sanch. *n.*40. Torre *disp.*3.

8 Superstitiosa similiter est diuinatio, quæ ex iis, quæ homini casu contingunt, prædicit aliquid feliciter, aut infeliciter illi euentum, & pactum inuoluit. Azor *d.lib.9.c.*22. *quæst.vnica*. Sanch. *num.*42. *d. cap.* 38.

9 Ex vocibus hominum, quatenus significant, nulla sumitur coniectura effectuum contingentium & hoc ex illis prædicere superstitiosum est, & continet pactum cum dæmone. Valent. *dict. punct.* 3. Azor *d.lib.9.c.*18. Sanch. *n.*43. *d.c.*38.

10 Diuinatio ex prædictis vocibus, & motibus animalium, quæ mouentur à Deo vel angelis ad designanda futura vel occulta, licita est. Torre *dict. art.* 7. *disp.*2. *dict.*2.

11 Licitum est aliquando cognitionem expectare à Deo per aliquam vocem humanam præter intentionem dictam, oportet tamen diuinum percipere lumen, aut præceptum ad hoc, non tamen licèt

ex

ex sola credulitate de facili moueri ad opus S.Thom. *dict. artic.7. ad 3.vbi* Caietan. Valent. *dict. punct.13.* Sanch *.num.43.*

12 Diuinatio ex augurio aut auspiciis ex vocibus vel moribus, quæ fiunt dæmone docente, aut quoquo modo mouente, vt sint signa futurorum, illicita est,& pactum includit.Torre *d. disp.2.d.3.*

CAPVT L.

De diuinatione per somnia, quæ Necromantica non est.

1 SOmnium est *imaginatricis facultatis operatio, qua phantasmata siue simulatra quædam speculantur animali dormiente.*

2 Causa somniorum duplex est: altera interior somnianti,altera exterior.Rursus interior est duplex. Vna quæ procedit ab anima, & dicitur animalis, quando somnia eueniunt de rebus quibus in vigilia cogitatio valde fuit intenta. Altera, quæ corporalis vocatur, & prouenit ex temperamento corporis. S. Thom.*2.2.quæst.95.art.6.*

3 Causa exterior, quando nimirum imaginatiua ab extrinseco cogente mouetur, etiam est duplex. corporalis nempe, & spiritualis. Corporalis est aër ambiens dormientem, aut aliud elementum simile, vt corpora cœlestia. Causa spiritualis etiam duplex est; vna Deus per se, vel per angelos bonos: altera, dæmon. S. Thom. *d.art.6.*

4 Som

4 Somnium ſignificatiuum (nam de non ſignificatiuis nihil ad nos) diuiditur in naturale prouenîens à cauſa naturali; diuinum à Deo immiſſum; & dæmoniacum à dæmone procuratum. S.Thom. *d.art.* 6. *vbi* Torre *diſp.* 3.

5 Licitum eſt obſeruare ſomnia naturalia, quatenus bonam vel malam corporis affectionem, & morbos indicant. Azor *Sum.tom.*1.*lib.*9.*cap.*17. Suar. *tom.*1.*de relig.lib.*2.*de ſuperſtit. cap.*13 *num.*6. Sanch. *Decal. lib.*2.*cap.*38. *num.*49.

6 Obſeruare ſomnia prauam aliquam affectionem indicantia, licitum eſt. Vt ſomnia quæ crebrò nos infeſtant, territant, & conturbant Inueſtigare etiam licet ex quibus cauſis accidant huiuſmodi ſomnia, vt rationem inueniamus eam moleſtiam depellendi. del Rio *lib.*4. *diſquiſ.magic. cap.*3. *quæſt.*6. *conc.*3. Suar.*d.num.*6. Sanch.*num.* 50 *d. cap.*38.

7 Obſeruare ſomnia naturalia ad cognoſcenda futura contingentia, vel libera, aut præſentia, vel præterita occulta, ſuperſtitioſum eſt, & pactum tacitum includit. S.Thom.*d.art.*6.*vbi* Torre *tom.*2.*diſp.*5.*dicto vlt.* Valent.2.2.*diſp.*6.*quæſt.*12.*punct.*3. Sanch.*num.*53.

8 Ex ſomniis à Deo miſſis, ſiue per ſe, ſiue per Angelos bonos, ſciri poſſunt futura contingentia vel libera, aut etiam præterita vel præſentia occulta. Torre.*d.diſp.*5. *dicto* 5.

9 Ex ſomniis à dæmone procuratis ſciri non poſſint futura contingentia, aut libera: & huiuſmodi ſomnia obſeruare ſuſpicionem ſocietatis cum dæmonibus includit & pactum. Torre *dicto* 6.*d.diſp.*5.

10 Superſtitioſum eſt, & pactum ſaltem tacitum cum dæmone includit, vti verbis, orationibus, aut

aut certis quibusdam rebus capiti suppositis, vt per somnia, quid in aliquo negotio euenturum sit cognoscatur.

11 Somnia diuina & dæmoniaca ijsdem regulis decernenda sunt, sicut & reuelationes, de quibus dixi *suprà c.* 39. del-Rio *d.c.* 3. *qu.* 6. *concl.* 5. Sanch. *d.c.* 38. *n.* 52. Torre *d. art.* 6. *disp.* 6. Suarez *n.* 21. *d.c.* 13.

12 Quando dubium est, an somnium à Deo vel à dæmone sit emissum, tutissimum est suspicari à dæmone esse, & consequenter contemni. del-Rio *d. q.* 6. *post* 5. *conclus.* Sanchez *d.n.* 52.

CAPVT LI.

De Physiognomia, Spatulamantia, Metoposcopia, & Chiromantia.

1 PHysiognomia dupliciter accipitur: generaliter scilicet, vel specialiter. Generaliter sumpta, est *diuinatio sumpta ex consideratione constitutionis, & dispositionis totius corporis humani*, putà coloris, capillorum, capitis, pectoris, &c. præcipuè verò faciei. Specialiter accepta, est *diuinatio sumpta ex consideratione faciei.* del-Rio *lib.* 4. *disquis. magic. c.* 3. *qu.* 4. Torre *de relig. tom.* 2. *qu.* 95. *art.* 7. *disp.* 3. *in notat. ante tit. de præsumpta diuinatione.*

2 Physiognomia generaliter dicta diuiditur in Physiognomiam modò diffinitam, Spatulamantiam, Metoposcopiam, & Chiromantiam. Torre *cit. loco.*

3 Spatulamantia est *diuinatio sumpta ex lineis & signis in scapulis, seu armo repertis.* Ad hanc reducitur omnis consideratio signorum in quocumque membro corporis, excepta facie, fronte, & manu. Sanchez *Decal. lib. 2. c. 38. n. 13.* Torre *cit. loc.*

4 Metoposcopia, est *diuinatio sumpta ex signis in fronte repertis.* Chiromantia est *diuinatio sumpta ex signis in manibus inuentis.* Sanchez & Torre *cit. locis.*

5 Vnaquæque istarum specierum diuiditur in naturalem & astrologicam, seu in eam, quæ de affectibus, & propensionibus diuinat; & eam, quæ de omnibus euentibus, & vita hominum agit. Del-Rio *qu. 5.* Torre *tit. de Chiromantia d. disp. 3.*

6 Physiognomia, & aliæ species quatenus naturales sunt, & ex signis ac dispositionibus membrorum probabiliter tantum coniectant humani corporis affectiones, ingenium, corporis temperiem, bonam vel malam valetudinem, licitæ sunt, & partes Philosophiæ. Del-Rio *d. c. 3. q. 4. concl. vnica, & qu. 5. concl. 1.* Sanchez *n 44. d. c. 38.* Torre *tit. de physiognomica diuinatione assert. 1. & tit. Chiromantia, d. 1. d. disp. 3.*

7 Ex regulis physiogonmiæ, & aliarum specierum iudicare tanquam certum naturales illas affectiones, & dispositiones, vanum est: non tamen includit aliquod pactum. Torre *tit. de physiognomica diuinat. assertione 4.* Del-Rio *d. q. 4.* Sanchez *d. n. 44.*

8 Physiognomia, & aliæ species, vt astrologicæ sunt, iudicantes de futuris euentibus contingentibus vel liberis, de facto & actuali hominis vita, ac de donis diuinis & gratuitis, falsæ omnino sunt, & includunt pactum cum dæmone. Del-Rio *d. q. 4. & q. 5. concl. 2.*

*concl.*2. Azor. *Sum.t.* 1.*lib.*9.*c.*16. Sanch.*d c.*38.*n.*45. Torre *assert.*2.*&d.*2.*cit.loc.*Peñ.2.*part. Direct.com.*67.

9 Si ex prædictarum specierum regulis tenuissima quadam coniectura iudicentur, seu colligantur propensiones ad aliquos actus, etiam ad eos qui liberè exercentur, vt ad auaritiam, venerem, vinum, &c. non erit illicitum. Del-Rio *d.q* 4.*vers.* Vnde sequitur. Torre *assert.*3.*d.tit. de physiognomica diuin.* Sanchez *num.*46.*d.c.*, 8.

10 Ex his omnibus speciebus chiromantia minùs certa est, & inefficacior ad coniectandum: imò damnatur, & omnes libri & tractatus illius omnino prohibentur. Sixtus V. *constit.*17. *apud Laërtium tom.*2. *Bullarum.* Index Romanus prohibitorius *regula* 9. Eymer. 2.*part. Direct.q.*29

11 Sub physiognomia generaliter dicta continetur etiam Vmbilicomantia, quæ est *diuinatio per vmbilicum.* Per hanc prædicunt obstetrices, quot partus puerpera sit in lucem editura, consideratis quibusdam nodulis vmbilici. Hæc tamen prædictio cùm antecedenter sit actus liber, superstitiosa est.

CAPVT LII.

De geomantia iudiciaria astronomica.

1 Geomantia genus quoddam sortium est, quod fit per quamdam artificiosam punctorum protractionem ad occultorum cognitionem;

cùm autem in natura fundamentum firmum non habeat, vndequaque superstitionem continet, & pactum cum dæmone.

2 Geomantiæ vsus fit descriptis in solo vel tabula, aut charta sexdecim figurarum nominibus, sexdecimque punctorum, additis diuersis coordinationibus, quæ nomina singula suis astris respondent, & protractis absque præmeditatione punctis, de occultis ac etiam futuris contingentibus iudicant, Del-Rio *lib.4.disquisit.mag.c.2.q.7.sect.3.vers.*Quinta species. Torre *tom.2.de relig.qu.95.art.8.in explanatione articuli,& disp.1.vers.* Hoc affertur.

CAPVT LIII.

De diuinatione per sortes.

1 SOrtes propriè sunt, *cùm aliquid ab homine fit, vt eius euentu considerato aliquid fiat aut innotescat.* S.Thom. 2.2.*q.*95.*art.*8. Sanchez *Decal.lib.*2.*c.*38.*n.*56.

2 Sortes in triplici sunt differentia: quædam sunt diuisoriæ, aliæ consultoriæ, aliæ denique diuinatoriæ. S.Thom.*dict.art.*8.*vbi* Torre *disp.*2. Sanchez *d. num.*56.

3 Sortes diuisoriæ sunt, *quæ fiunt vt sortientes sciant quid cuique tribuendum sit in re aliqua de qua est controuersia, vt sine rixa & discordia res & controuersia finiatur.* Doctores *citati.*

4 Stando

4 Stando in ſolo iure naturæ ſortes diuiſoriæ ſunt licitæ, cùm ſint quidam contractus humani. In quibus autem caſibus iure humano prohibeantur, non eſt noſtri inſtituti declarare. Sanchez *n.57.vſque ad* 84.Torre *dict.diſp.*2.

5 Si in ſortibus diuiſoriis dæmon inuocetur, aut expectetur quòd moueat manus extrahentium ſortes, aut etiamſi certò credatur ab aſtrorum influxu procedere quòd ſors feliciter eueniet, ſuperſtitio in illis inuenitur & pactum. S.Thom.*d.art.*8.Suarez *t.*1. *de relig.lib.*2.*de ſuperſtitione c.*12.*n.*16. del-Rio *lib.*4. *diſquiſit.mag.c.*4.*q.*1.Sanchez *n.*64.*& ſeq.*

6 Sortes conſultoriæ ſunt illæ, *quæ fiunt vt ſciatur quid in aliquo negotio faciendum, cauendumve ſit.* Quæ licèt raro licitè exerceantur, non tamen fiunt cum pacto, niſi illarum iudicium expectetur à dæmone. S.Thom.*d.art.*8.Sanchez *d.c.*38.*n.*85.*& ſeqq.* Torre *d.diſp.*2.

7 Diuinatoriæ ſortes ſunt, *quibus aliquis vtitur ad occulta vel futura cognoſcenda*, ſuntque illicitæ, & continent tacitam dæmonis inuocationem. S.Thom. *d.art.*8. Sanchez *d.cap.*38.*n.*88.Torre *d.diſp.*2. Hoc diuinationum genus dicitur *Cleromantia.*

8 Sortes diuinatoriæ dupliciter fiunt, aut prolatis aliquibus verbis, ſiue notis ſiue ignotis, orationibusve aliquibus præmiſſis ante proiectionem, vel in ipſa proiectione ſortis, aut ſine prolatione verborum. Quæ verbis prolatis fiunt, cùm verba de ſe virtutem non habeant, nec conſtet à Deo illam habere, ſocietatem & pactum continent cum dæmone de quacumque re fiant.

9 Sortes quæ mittuntur nullis prolatis verbis

aut orationibus, si fiant circa res contingentes aut liberas sub quacumque credulitate, non verò per iocum, pactum continent implicitum.

10 Sortes etiam, quæ sine verbis aut orationibus fiunt de rebus naturalibus, vt de pluuia futura, & similibus, non carent suspicione pacti, nisi ex leuitate aut ignorantia fiant, aut per iocum.

CAPVT LIV.

De vanis obseruantiis.

1 VAnæ obseruantiæ contingunt, quando mediis inutilibus, & à diuina prouidentia minimè constitutis, effectus aliquis procuratur. Vana obseruantia est *magia superstitiosa, qua commodum aliquod speratur ex re, quæ nec supernaturaliter eo pertinet, neq; naturaliter id præstare potest.* S.Thom. *2.2.q.96.art.1.& 2.* Del-Rio *lib.3.disquisit.magic.in postrema parte q.1.*

2 Vanæ & superstitiosæ obseruationes in hoc differunt à diuinationibus, quòd diuinationes ordinantur ad singularium & occultorum cognitionem. Obseruationes verò licèt habeant aliquid cognitionis admixtum, præcipuè tamen effectus externos, & commoditates aliquas respiciunt, videlicet vt aliquid obtineatur, aut videtur, vel vt nocumentum aliquod inferatur. Torre *de religione tom.2.q.96.in princ.vers.* Obseruationes istæ. Valent *2.2.disp.6.qu.13.puncto 2.* Sanchez *Decal. lib.2.c.40.n.14.*

3 Vanæ

3 Vana obseruantiæ quandoque exercentur dæmone expresse inuocato, quandoque verò non inuocato, sed se ingerente, & sic aliquando continent pactum explicitum, aliquando solum implicitum, semper tamen pactum includunt. S. Thom. 2.2. *quæst.* 96. *art.* 2. *&* *Opusc.* 25. Sanchez *d.c.* 40. *n.* 3. *&* 11. Torre *cit. loc. vers.* Nihilominus.

4 Semper committitur vitium vanæ obseruationis, & datur pactum, quando aliquid speratur à dæmone, siue eius excedat facultatem, siue non; siue etiam quando causa quæ applicatur ad effectum, sufficiens quidem est, modus tamen est vanus. Sanchez *num.* 8. *d. cap.* 40.

5 Cognoscuntur probabiliter vanæ obseruationes tum ex insufficientia causæ adhibitæ ad effectum intentum, tum ex inutili & vana circunstantia adiuncta. S. Thom. *d. q.* 96. *art.* 2. 3. *&* 4. Sanch. *n.* 9. *d. c.* 40.

6 Cùm difficile sit cognoscere virtutes causarum naturalium, quæ mirabiles aliquando effectus producunt, non est temere tribuendus superstitioni effectus, cuius causa manifesta non est. Victoria *de arte magica q.* 3. *n.* 7. Del-Rio *lib.* 1. *disquisit. mag. c.* 2. *&* 3. Sanchez *n.* 42. *d. c.* 40.

7 Quando non constat effectum excedere virtutem naturalem causæ, sed dubium est an superet illius facultatem, præsumendum est talem effectum à causa naturali prouenire. Sanchez *n.* 44. *d. c.* 40.

8 Si constet effectum excedere causæ virtutem naturalem, præsumendum est esse à dæmone, nisi maxima operantis sanctitas, vel alia vrgentissima indicia suadeant effectum à Deo vel ab Angelo bono prouenire. S. Thom. *d. quæst.* 96. *art.* 2. Simanch. *cathol.*

*tit.63.num.33.*Suarez *tom.1.de relig.lib.2.de superstit. c.15.n.11.13.* & 14.Sanchez *d.n.44.*

9 Quando dubium est an aliquid superstitiosum sit, non erit illicitum id experiri protestatione præmissa, quòd si effectus est à dæmone, non est animus illo vti; erit tamen illicitum, si constet superstitiosum illud esse, quamvis protestatio præmittatur. Phyliarchus *de officio sacerdot.tom.1.part.2.lib.3.cap.11. concl.4.* Sanchez *n.25.d.c.40.*

10 Inutilis & vana circunstantia illa est, quæ ex se non habet virtutem ad effectum intentum, vt obseruatio certorum dierum faustorum, vel infaustorum, quòd verba tali hora, tali charta vel tali atramento scribantur nomina etiam ignota & obscura, characteres etiam ignoti, & similia. Sanchez *d.c.40. à num.14.*

11 Non reddit licitam hanc superstitionem experientia, quòd effectus per illam intentus eueniat. Sanchez *n.10.d.c.40.*

12 In vanis obseruationibus, in quibus datur pactum expressum, non excusatur qui illas obseruat à grauissima culpa, & suspicione contra fidem. Valent. *d.q.13.punct.1.*Sanchez *n.12.d.c.40.*

13 Quando solùm interuenit pactum implicitum, licèt operans non excusetur ex paruitate materiæ, excusari tamen potest ex ignorantia, quæ crassa vel affectata non sit, aut ex leuitate; quia credit tales obseruationes vanas esse. Valentia *punct.3.*Sanch.*n.13. dict.cap.40.*

14 Innumeræ sunt obseruantiæ illicitæ, & quæ pactum aut expressum aut tacitum includunt cum dæmone. Nonnullæ referuntur à S. Thom.*d.qu.96.*

&

& *à* Torre *ibi per aliquot disputationes.* Del-Rio *disquisit.mag.lib.3. parte posteriori per aliquot quæstiones.*

CAPVT LV.

De adiuratione superstitiosa.

1 ADiuratio est, *aliquam personam imperando vel obsecrando inducere ad aliquid faciendum omittendumve inuocatione alicuius rei sacræ.* S.Thom.2.2.*q*.90.*art*.1. Armilla *verbo* Adiuratio. *n*.1. Sanchez *Decal.lib*.2.*c*.42.*n*.1.

2 Adiuratio est duplex: quædam deprecatiua, quæ fit deprecando: altera imperatiua, quæ fit imperando. Sanchez *d.n.*11

3 Cùm res per quam fit adiuratio, debeat esse aliquod sacrum, fieri debet non per creaturas inferiores in natura aut in statu gratiæ, sed per Deum, Angelos, & Sanctos, ac etiam per iustos viatores. Sanch. *n*.2.*d.c*.42. Suarez *tom*.2.*de relig. tract*.5. *lib*.4.*de adiuratione, c*.3.

4 Adiuratio imperatiua, seu coactiua dæmonum licita est per imperium, arcendo illos exorcismis ab Ecclesia ordinatis, ne hominibus, aut rebus suis noceant. Sanchez *d.c*.42.*n*.15. Bellarm.*tom*.2.*de sacram. lib*.1.*c*.15. Suar.*tom*.3.*in* 3.*part*. S.Thom.*qu*.65.*art*.4. *disp*.15.*sect*.4.

5 Adiuratio dæmonum deprecatiua, vt ob Dei nomen cessent à damno inferendo, vel vt beneficium

aliquod præstent, etiamsi hoc vltimum imperatiuè præcipiatur, illicita est, pactumque & societatem cum dæmone includit. S. Thom. *d quæst.* 90. *art.* 2. Syluest. *verbo* Adiuratio. *q.* 7. Suarez *d. lib.* 4. *c.* 2. *n.* 8. *&* 9. Sanchez *n.* 19. *&* 22. *d. c.* 42.

6 Quamuis non liceat adiurare dæmonem, vt scientiam aut cognitionem alicuius rei naturalis demonstret, si tamen illam doceat, licitum erit illa vti, dummodo in conseruari iam non pendeat à dæmonis ope. Del-Rio *disquisit. mag. lib.* 2. *q.* 4. *vers.* Pactum tacitum. Suar. *tom.* 1. *de relig. lib.* 2. *de superstit. c.* 15. *n.* 24. *&* *c.* 17. *n.* 2. *&* 2. Sanchez *n.* 20. *d. c.* 42.

7 Non licet adiurare dæmonem superiorem, etiam imperatiuè, vt inferiorem à corpore pellat, vel vt ab alio nocumento inferendo cesset. S. Thom. *art.* 2. *qu.* 90. Soto *lib.* 8. *de iustit. q.* 3. *art.* 2. Suar. *d. lib.* 2. *c.* 18. *n.* 8. Sanchez *d. c.* 42. *n.* 21. *&* 22.

8 Licitum est abiuranti dæmonem in energumeno imperatiuè interrogare ea, quæ conducunt vt à corpore expellatur, vt nomen, caussam, ingressum, & quot sint numero. Syluest. *q.* 5. Valent. 2. 2. *disp.* 6. *q.* 8. *puncto* 2. Sanchez *n.* 23. *d. c.* 42.

9 Licitum est aliquando exorcistæ imperatiuè dæmonem in energumeno interrogare aliquam veritatem ad peculiarem Dei gloriam: hoc tamen facere debent sanctissimi viri, qui à Deo potestatem ad compellendos dæmones accepere. S. Thom. 2. 2. *q.* 95. *art.* 4. *ad* 2. Soto *art.* 2. *ad* 2. Sanchez *n.* 24. *d. c.* 42.

10 Interrogare dæmonem in energumeno vnum vel alterum verbum tantum, non deprecatiuè, nec animo addiscendi, nec firmiter credendi, ac sine periculo, ne aliquod peccatum occultum detegat, sed sola

sola leuitatis causa, erit venialis culpa, aliàs erit mortalis. Syluest. *q. 5. fin. & qu. 7.* Valent. *d. qu.* 8. *puncto* 1. Sanchez *n.* 25 *d. c.* 42.

11 Licitum est applicare aliquas herbas, aut medicinas, nō quasi habeant virtutem ad dæmonem expellendum, sed ad medendum morbo, quo dæmoniacus à dæmone aliquando cruciatur; sicut etiam licitum est nonnulla facere in contemptum dæmonis, vt confundatur. Sanchez *n.* 29. *& seq. d. c.* 42.

12 Suspectus est de pacto cum dæmone, qui cùm exorcista non sit, munus exorcizandi sibi assumit quasi ex officio, & speciali Dei priuilegio; aut si exorcista peculiariter sibi vendicet virtutem expellendi dæmones; aut si aliis formis, & ritibus vtatur, quàm ordinatis ab Ecclesia; aut denique si vocibus ignotis vtatur, verbaque ad aures dæmoniaci proferat. Del-Rio *post lib.* 6. *disquisit. magic. monit.* 10. Sanchez *dict. cap.* 42. *num.* 35.

13 Vanum est adiurare creaturas irrationales; & insensibiles, dirigendo sermonem ad ipsas quasi ipsæ se moueant ad nocendum, sed adiurandæ sunt, vt ab alio mouentur deprecatiuè ad Deum, imperatiuè ad dæmonem. S. Thom. *d. q.* 90. *art.* 3. Sanchez *d. cap.* 42. *n.* 37. *&* 38. Valent. *d. q.* 8. *puncto* 2.

14 Superstitiosum est constituere se iudicem inter irrationalia vel insensibilia & plebem, formando processum, & ferendo sententiam. Soto *lib.* 5. *de iustit. qu.* 12. *art.* 2. *& lib.* 8. *qu.* 3. *art.* 3 Sanchez *num.* 39. *d. cap.* 42.

15 Superstitiosi, ac suspecti de pacto cum dæmone, sunt, qui iactant se habere virtutem ac potestatem in nubes, & reliqua frugibus contraria ex certo

loco

loco expellendi. del-Rio *post lib. 6. monit.* 11. Sanchez *num.* 40. *dict. cap.* 42.

CAPVT LVI.

Traduntur aliæ ſortilegiorum ſpecies.

1 VVlgares ſortilegiorum ſpecies hactenus tradidimus, & quæ à doctoribus paſſim explicantur: ex aliis penè infinitis; quæ in necromanticorum libris reperiuntur, nonnullas numerabimus: vt Inquiſitores ex earum notitia ſpeciali reliquas facilè cognoſcant, & in ſacrilegæ necromantiæ profeſſores ſeuerè animaduertant.

2 Antropomantia coniurationibus, ſuffumigationibus, & ſignaculis præmiſſis, pro victimis extis puerorum vtitur, vt ex his quæ vnuſquiſque vellet, præſciat.

3 Lecanomantia vtitur aqua exorcizata, & in peluim miſſa, vt aliquem dæmonem ibi ſubmergat, qui modo reſideat in fundo, & modo ſe erigat in altum, vt videatur, & interrogatis voce exili & obſcura reſpondeat.

3 Gaſtromantia vtitur ſimiliter aqua in vaſe vitreo, ac cereis accenſis, ac obmurmuratis vocibus partim intellectis partim non intellectis, & puero, aut prægnante aquam inſpiciente, vt rerum quæ ſciri volunt, imagines inſpiciat.

5 Captromantia, ſeu Capnomantia ſpiritus aërios in

in peluim quoque aqua redundantem,ſpeculo tamen ſubiecto,ritibuſque certis additis,ſolerter cogit(ſicut falſo credit) vt puero caſtitate pollenti,aut mulieri grauidæ vſque ad certum menſem in ſpeculo oſtendant notas rerum quarum cognitio inquiritur.

6 Onimantia iubet illinire fuligine & oleo pollicis vnguem, vel manus volam ſeu palmam in puero tenello, tacito ſuſurramine verborum accedente, vt hinc ſpeciem videat, aut imagines pro ſua re conuenientes.

7 Ceromantia, facta euocatione ceram per ignem in aquam decidere facit, vt hic ſingulares oriantur figuræ,ex quibus prænuntiat quid futurum ſit circa aliquam rem.

8 Ichthiomantia docet qua ratione preculis additis ex piſcibus ſumpta eſca rei ſucceſſus demonſtratur.

9 Onomantia, quæ & Arithmantia, ſeu Arithmomantia dicitur,prædicit mortem aut vitam ægrotantibus; proſperam vel aduerſam fortunam,conſideratis primis literis proprij nominis cum ſuis numeris, die Lunæ aut Solis,dictorum numerorum additione & ſubtractione,ac reſiduo totius ſubtractionis, & fit hoc per rotam,quam Pythagoræ vocant.

10 Tephramantia diuinatio eſt ex cinere, additis exorcizationibus, & literis in ipſo cinere ſcriptis, quæ in verba coaleſcerent.

11 Botonomantia ſaluiæ foliis vtitur, inſcripto rei quæſitæ nomine, clam obmurmuratis verbis ad declarandum furem, & furtum.

12 Sycomantia fici folium pro baſi ſuæ diuinationis habet, verbis necromanticis,folium hoc imphiltratum.

13 Axino

13 Axinomantia cognoſcebatur culpæ alicuius reus, ſecuri vel aſcia infixa trunco, filóque ſuſpenſa perpendiculi more ſub alicuius nomine: tunc ex motu ſignificabatur innocenſne an reus eſſet: alij idipſum diiudicabant ex prædictarum motu in aquam proiectarum.

14 Libanomantia ex thure igni addito felicem vel abominandum coniectabat euentum: non tamen circa mortẽ aut nuptias quidquam ſciſcitari licebat.

15 Coſcinomantia, dæmone vrgente per cribrum, diuinationem ſciſcitari docet, quis rei patratæ author ſit, quis furtum commiſerit, clibano per forficem ſuſpenſo, & deieratione ſeu adiuratione facta per ignota verba.

16 Clidomantia per clauem diuinatio eſt, cùm clauis inſcripto nomine furis ſuſpecti circumdata, & ſacræ ſcripturæ libro alligata, digitíſque virgineis ſuſtentata ſua rotatione, furtum (vt falſo aliqui exiſtimant) indicat, ſuſurratis quibuſdam verbis.

17 Aliæ innumeræ ſuperſtitiones includentes pactum cum dæmone, quæ fiunt per verba, characteres, ac res aliquas naturales applicatas ad curationes & effectus mirabiles dignoſci poſſunt, conſideratis regulis à S. Thoma traditis. 2. 2. *quæſt.* 96. quas latè exponit ibidem Raphaël de la Torre per multas diſputationes.

18 Prima; ſi voces, aut ſcripturæ contineant aliquod falſum, manifeſtum eſt effectus inde ſecutos à dæmone proficiſci.

19 Secunda; ſi per orationem petatur, aut expectetur à Deo aliquid iniuſtum, & quouis modo peccatum, etiamſi verba, vel ſcriptura ſint ſancta, dubitari

tari non poteſt interuenire aliquod pactum cum dæmone.

20 Tertia; ſi vſurpentur characteres aut verba incognita, ſiue dicantur eſſe Dei, ſiue Angelorum, communiter nomina ſunt dæmonum, aut ab eis conficta ad firmandum pactum cum magis.

21 Quarta; quando rebus, aut verbis ſacris adduntur aliqua vana, profana, & incognita à dæmone medio pacto procedit effectus.

22 Quinta; quotieſcumque adhibetur aliquid ſiue ſacrum, ſiue naturale, quidquid illud ſit, ſiue res ſiue verba ad aliquem effectum, ad quem conſtat non habere virtutem naturalem, neq; diuinitus communicatam, credendum eſt interuenire ibi pactum cum dæmone.

23 Ex his deducitur ſuperſtitioſos & necromanticos eſſe ſigillos, quos vocant & annulos cum imaginibus, characteribus necromanticis, vel etiam aſtronomicis cum nominibus ignotis aut etiam cognitis, ad quorum geſtationem mirabiles effectus reſultant. Raphaël. de la Torre *de relig. tom. 2. q. 96. art. 2. diſp. 4. & art. 4. diſp. 1. verſ.* Eadem. Martin. Del-Rio *diſquiſit. mag. lib. 1. c. 4. qu. 1.* Suar. *de relig. tom. 1. lib. 2. de ſuperſtit. c. 15. à n. 15. vſque ad 22.*

24 Suſpectæ ſunt de pacto ac ſuperſtitione curationes quæ fiunt prolatis quibuſdam verbis ſanctis, & communiter dicuntur *Enſalmos.* Torre *d. art. 4. diſp. 1. verſ.* Ad quartum reſpondetur, *& verſ. ſeq.* Del-Rio *d. lib. 1. cap. 3. quæſt 4.* Suar. *dict. cap. 15. à n. 23. vſque ad 27.*

25 Non carent etiam ſuſpicione pacti illi, quos Luſitani *benzedores* vocamus, Hiſpani *ſaludadores*, ſi

vtantur

vtantur in suis curationibus certis quibusdam verbis aut signis, si tamen non vtantur verbis, aut signis determinatis, & sint viri aliàs pij, præsumi potest in iis gratia gratis data. Del-Rio *d.lib.1.c.3.q.4.vers.* Dico Secundò, Suar. *d.c.15.n.25.& seqq.*

26 Cùm ea quæ tribus præcedentibus numeris explicantur suos habeant defensores, licèt nullo solido fundamento nitantur: qui illis vtuntur, non semper sunt suspecti de pacto, sed pro qualitate personæ, circunstantiarum ac modorum operandi pro illis, vel contra illos præsumendum est.

CAPVT LVII.

Quæ sortilegia, & diuinationes hæresim sapiant manifestè.

1 VVlgaris sortilegiorum ac diuinationum hæreticalium diuisio est in eas, quæ sapiunt hæresim manifestè, & in eas, quæ hæresim manifestè non sapiunt. Eymer. 2. *part. Direct. qu.* 42. *vbi* Peñ. *comm.* 67. Del Rio *disquisit. magicar. lib.5. sect.15.* Azor *Sum.t.1. lib.9.c.26.q.4.* Far. *tom.1.q.20.n.79.& de hæresi q.181.§.1.n.2.* Torre *de religione tom.2.q.96. art.4. disp.2. tit. de qualificatione superstitionum.*

2 Sortilegia & diuinationes tam quæ manifestè, quàm quæ non manifestè hæresim sapiunt, quædam fiunt cum expressa dæmonum inuocatione, quædam cum sola tacita. Torre *cit. loc.* Farin. *dict. qu.* 20. *n.* 77.

3 Expressa

3 Expressa dæmonum inuocatio tripliciter contingit. Primò; exhibendo dæmoni latriæ cultum, vt adorare, sacrificare, iurare, vel adiurare, sal in ignem proiicere, &c. Secundò; exhibendo cultum duliæ, vt nomina dæmonum inter nomina sanctorum vel angelorum numerare, cereos accendere, & per eorum nomina inuocare. Tertiò; inuocando absque vllo cultu, sed solùm vocando vt sapientem qui consulat, vt potentem qui adiuuet, siue in iis qnæ ipse suis viribus potest, siue in iis, quæ eius vires excedunt. Torre *vbi suprà.*

4 Sortilegia aut sunt hæreticalia ex parte operantis, quando ipse præsumitur ex operatione vel modo operandi aliqua hæresi imbutus; aut sunt hæreticalia ex parte operis, quando ex ipso opere aliqua hæresis infertur.

5 Diuinationes & sortilegia, quæ fiunt cum inuocatione dæmonis, exhibendo ei cultum, siue latriæ, siue duliæ, sapiunt hæresim manifestè ex parte operantis; si verò per modum imperij vocetur, non semper hæresim sapiunt manifestè. Farinac. *d. quæst.* 20. *num.* 81. *&* 82. *& d. quæst.* 181. *num.* 67. *& sequentibus.* del-Rio *d. sect.* 15. *dicto* 6.

6 Sortilegia quæ fiunt à sortilego habente expressum pactum cum dæmone, sapiunt hæresim manifestè ex parte operantis. Del-Rio *axioma.* 2.

7 Sortilegia in quibus dæmon inuocatur ad ea quæ eius virtutem superant, siue exhibito cultu, siue non hæresim sapiunt manifestè ex parte operis, Del-Rio *d. sect.* 15. *axioma* 1. Torre *cit. loc. dicto* 1. Farin. *d. q.* 20. *num.* 79. *reg.* 1. *& d. quæst.* 181. *num.* 5. *& seqq. & num.* 72. *& seqq.*

8 Sortilegia in quibus dæmon inuocatur ad ea quæ scire aut facere potest, ex parte operis hæreticalia non sunt. Del-Rio. *d. axioma* 2. Farin. *dict. quæst.* 20. *num.* 80. Torre *citat. loc. dicto* 2.

9 Si in sortilegio abnegetur Deus, vel adhibeantur hostiæ consecratæ vel aliud sacramentum, aut etiam sacramentalia, reliquiæ, Agnus Dei, res sacræ aut benedictæ, vel Ecclesiastico cultui dicatæ, tale sortilegium hæresim sapit manifestè. Peñ. *d. com.* 67. Del-Rio *d.* 3 *&* 4. Farin. *d. quæst.* 20. *num.* 82. *vsque ad* 86. *& d. quæst.* 181. *num.* 19. *vsque ad* 27. *& num.* 49. Torre *d. tit. de qualificatione superstitionum vers.* Hæc quando.

10 Si ad res quas potest dæmon facere vel cognoscere sciendas vel efficiendas misceantur res non sacræ vel hostia non consecrata, etiamsi sacerdos Missam dicat, probabile est non esse sortilegium hæreticale, dummodo non fiat ab habente pactum cum dæmone, aut hostiam non consecratam populo adorandam ostendat, nec malè sentiat de præsentia corporis Christi in sacramento. De his est reus specialiter interrogandus & examinandus. Del-Rio *dict.* 5. Farin. *dict. quæst.* 20. *num.* 84. *& d. quæst.* 181. *num.* 20. Torre *cit. loc. vers.* Et si Reges.

11 Probabilius censeo sortilegium, in quo ponitur aut quod fit cum hostia non consecrata, aut cum re aliqua supra quam sacerdos Missam celebrat, hæresim sapere manifestè tàm ex parte operis, quàm operantis, tum quia sacrificium Missæ ordinat ad sacrilegium, licet mediatè; tum etiam præsumitur quòd hoc faciens credit illum vim habere ad maleficium operandum, & hoc ipsum in facto ostenditur.

12 Sorti

12 Sortilegia facta pro inueniendis furtis cum expressa dæmonum inuocatione, hæresim sapiunt manifestè. Si verò sine expressa inuocatione fiant, sapiunt quidem hæresim, sed non manifestè. Eymer. 2.*part. Direct.quæst.*42. *&* 43. Del-Rio *dict. sect.*15. *axioma* 1.*circa medium*. Farinac. *dict.quæst.*181.*n.*11. *& seqq.*

13 Hæreticale sortilegium est, sapiensque hæresum manifestè, si ad aliquid sciendum accipiatur phiala plena aqua, & ante eam ponatur puer vel puella virgo cum candela accensa respiciens dictam aquam inuocato Angelo sancto, vt ostendat quod sciri desideratur, Pen. 2.*part. Direct.com.*68. Farin.*d. q.*181.*n.*15. *& seqq.*

14 Illud sortilegium sapit hæresim manifestè, quod sine aliqua hæresi nequit exerceri, & quod prima fronte hæresis odorem aut saporem fert. Simanc.*cathol.tit.*62.*n.*3. Farin.*d.qu.*181.*n.*94.

15 Hæretica est dæmonem (vt sortilegi credunt) tenere ligatum in annulo, vel in alia re, quod *familiare* vocant. Simanch.*catholic.tit.*63.*num.*29. *& seq.* Eymer. 2. *part. Direct.qu.*43.*n.*9. Farin.*d.quæst.*182. *num.*28.

16 Lamiæ seu Stryges, vt plurimum apostatæ sunt à fide Catholica, & sic semper de fide suspectæ, quæ suspicio raro fallit. Simanch.*cathol.tit.*37. Del-Rio *d.lib.*5.*sect.*5. Eymer. *d.q.*43.*n.*8. Farin.*d.q.*181. *num.*46.

17 Pacti aliqua facere cum dæmone, hæreticale est, sapitque hæresim manifestè. Simanch.*tit.*30.*n.*13. *& tit.*63.*n.*11.

18 Sortilegium quo homo ligatur ne vxorem

ſuam cognoſcere valeat, ope dæmonis fit, & hæreticale eſt, del Rio *lib.3.part.1.quæſt.4.ſect.8.* Farin. *d. quæſt.181.num.50.*

19 Quando pocula amatoria propinantes (*philtrum vocant*) ſuſpicionem hæreſis manifeſtam incurrant, colligi debet tum ex modo quo dæmon inuocatur, tum ex iis quæ tali inuocationi, & poculis coniunguntur. De qua re Simanch *tit.30.num.16.*Eymer. *d. quæſt.43. vbi* Peñ. *comment.68.* del-Rio *d. part.1. quæſt.3.*Farin.*d.quæſt.181.§.3.*

20 Deſcribere circulos in terra illóſque aliquibus ſignis munire, puerum in medio ponere, aut quid ſimile facere & dæmonem inuocare, hæreticale eſt, & hæreſis ſuſpicionem inducit. Campeg. *ad Zanchin. de hæret. cap.27. litera C. in verbo* Inquiſitor Farin. *num.70.*

21 Omnia ſortilegia & diuinationes, & vanæ obſeruationes, quæ fiunt cum pacto expreſſo, vel tacito, hæreſim ſapiunt manifeſtè, cùm omnis familiaritas, & pactum cum dæmone hæreſim vel apoſtaſiam inuoluat.

CAPVT III.

De iudicibus, ac pœnis ſortilegorum.

1 CVm ſortilegorum crimina ſunt mixti fori, tam ab Eccleſiaſtico, quàm à ſæculari iudice poſſunt ſortilegi puniri, vt à propriis iudicibus. del-Rio *lib.5. diſquiſit. mag. ſect.14. fin.* Farinac. *de hær. quæſt.*

quæst. 181. §. 4. *numero* 92. *verf.* Numquid.

2 Secundùm ius commune Inquisitores cognoscere non possunt, nec procedere contra sortilegos, nisi sortilegia hæresim sapiant manifestè, *Cap.* Accusatus. §. Sanè. *de hæret. l.* 6 Eymeric. 2. *par. quæst.* 42. *vbi* Peñ. *com.* 67. Farinac. *d. n.* 91. Torre *tom.* 2. *de relig. q.* 96. *art.* 4. *disp.* 3.

3 De iure nouo inquirunt & procedunt Inquisitores, etiamsi sortilegia hæresim non sapiant manifestè; contra omnes, superstitiosam quamvis diuinandi artem exercentes profitentes, discentes, docentes, & diuinationibus vanis vtentes, aut in eis se quomodolibet ingerentes. Sixtus V. *Constit.* 17 *apud Laert. tom.* 2. *Bullarum.* Azor *Sum. tom.* 1. *l.* 9. *c.* 26. *quæst.* 4. Sanch. *Decal. l.* 2. *c.* 38. *n.* 92. Farin. *d.* §. 4. *n.* 101. Torre *d. disp.* 3.

4 Sortilegia in quibus est hæresis suspicio, ad Inquisitores spectant; quando verò non est suspicio hæresis, sunt mixti fori, & datur præuentio. Suarez *de relig. tom.* 1. *l.* 2 *de superstit. c.* 19. *n.* 11. Sanch. *dict. n.* 92. Farin. *d. n.* 101.

5 Si sortilegi inueniantur hæretici, ipso iure sunt excommunicati, hæreticorumque pœnas incurrunt, & in omnibus proceditur cum illis, sicut cum hæreticis. Suarez *d. c.* 19. *n.* 8. Farinac. *de hæresi q.* 181. §. 1. *n.* 4. *& seqq. & q.* 192. §. 1. *n.* 12. *& tom.* 1. *quæst.* 20. *num.* 87.

6 Quando sortilegia hæresim sapiunt, interrogandi sunt sortilegi quid de fide sentiant, & secundùm qualitatem suspicionis & probationis torqueri possunt, & abiurare debent. Peñ. *d. comment.* 67.

7 Vehemens suspicio hæresis contrahitur ex

ſortilegio, in quo dæmon expreſsè inuocatur, aut expreſſum pactum cum illo efficitur; ſi poſtulatur ab eo quod à ſolo Deo cognoſci, reuelari, aut fieri poteſt, ſi interueniat adoratio, ſiue latriæ, ſiue duliæ: ſi detur extrema fidei abnegatio, renuntiatio Chriſti, aut Sacramentorum, aut eorum abuſus interueniat. Suar. *d.c.* 19. *n.* 10. Farin. *d.q.* 181. §. 1. *&* 2.

8 Leuis ſuſpicio datur, quando in ſortilegio petitur à dæmone illud, quod naturalem eius virtutem non excedit, aut quando pactum eſt ſolummodo implicitum, nec [illegible]ditur aliqua circunſtantia, maximè ex proximè numeratis. Suar. *d.n.* 10.

9 Sortilegi ſeueriùs puniendi ſunt Canonicis pœnis, & aliis arbitrio Inquiſitorum & Epiſcoporum taxandis. Sixtus V. *d. Conſt.* 17. Peñ. *d. com.* 67. Farin. *tom.* 1. *q.* 20. *n.* 89. *&* 94.

10 Si ſortilegus Eccleſiaſticus ſit, & bono zelo, ac ſimplicitate conficit ſortilegium non hæreticum, ſuſpenditur à diuinis & miniſterio altaris per annum, & aliis pœnis arbitrariis plectitur, elapſoque anno, ad priſtinam adminiſtrationem ipſo facto reuertitur. Menoch. *de arbitr. l.* 1. *cent.* 4. *caſu* 388. *n.* 8. *&* 9. Farin. *d.q.* 20. *n.* 91. *ac de hæreſi d.q.* 181. §. 1. *num.* 51. del-Rio *l.* 5. *q.* 16.

11 Clericus qui dolo malo conficit ſortilegia non hæretica etiam ad bonum finem, deponitur ab ordine ſacro, omnibus beneficiis priuatur, perpetuò in monaſterio includitur, efficitur infamis, & verbaliter degradatur. Menoch. *d. caſu* 388. *n.* 10. Farinac. *q. quæſt.* 20. *n.* 92. 95. *& ſeqq. & quæſt.* 19. *num.* 49. *& de hæreſi d.* §. 1. *n.* 51. del-Rio *d.q.* 16. Suar. *d. cap.* 19. *num.* 12.

12 Sacer

12 Sacerdotes qui causa doloris spoliant aras, extinguunt luminaria consueta, vel quid simile funeris causa faciunt, honore & dignitate priuantur, & sic efficiuntur infames. Si verò sumpta veste lugubri Missas defunctorum celebrans pro viuentibus vt moriantur, à proprio ordinis gradu priuantur, & perpetuo exilio relegantur vna cum eo qui hoc consuluit aut fieri mandauit. Menoch. *d. casu* 388. *n.* 15. Farin. *n.* 106. *&* 107. *d. q.* 20.

13 Sacerdos qui celebrat Missas super rebus profanis aptis ad sortilegia peragenda, aut qui vasibus vel vestibus sacris & his similibus in sortilegiis abutitur, aut qui in celebratione sacrorum nefandas, & turpes preces porrigit, deponitur, beneficiis priuatur, & in perpetuum carcerem detruditur. Menoch. *dict. casu* 388. *n.* 12. *&* 14. Farin. *n.* 107. *& duobus seqq. dict. quæst.* 20.

14 Si sortilegus hæreticus tam Ecclesiasticus, quàm laïcus fateatur in sortilegiis fecisse homicidium & pœniteat, paratúsque sit corripi, non possunt eum Inquisitores aut Episcopi tradere curiæ sæculari, sed debent eum ad reconciliationem admittere. Albert. *de agnosc. q.* 25. *num.* 66. *& seqq.* Farin. *d. qu.* 20. *num.* 105.

15 Si sortilegus sit laïcus & conficiat sortilegium non hæreticum, pro prima vice excommunicatur, & ab Ecclesia remouetur. Si autem admonitus iterum in ijsdem sortilegiis perseueret, si est vilis persona, debet publicè fustigari, & infami mitra dehonestari. Si verò persona honestior relegatur, vel perpetuo carceri mancipatur. Menoch. *d. casu* 388. *n.* 16. Farin. *d. q.* 20. *n.* 93. Suar. *n.* 13. *d. c.* 19.

16 Pœna arbitraria quæ ſortilegis imponitur, eſt quòd ſortilegi, attenta eorum qualitate & criminis grauitate, excommunicantur, officiis & dignitatibus priuantur, ſuſpenduntur, in exilium mittuntur, aut in carcerem monaſterij, verberantur, cùm infami mitra in publicum producuntur, aut ſcalis alligati ad fores Eccleſiæ conſtituuntur, à diœceſi pelluntur, pecunia mulctantur, imò & curiæ ſæculari traduntur. Peñ. *d. comment.* 67. Farinac. *dict. quæſt.* 20. *num.* 89. *&* 94.

17 Non ita ſortilegiorum iudicibus arbitrium committitur, vt pro libito poſſint pœnam imponere, ſed arbitrium iuris regulas debet attendere: nec pœnas per Canones ſtatutas iudex minuere debet, niſi adſit iuſta cauſa, qua etiam interueniente iuris pœnis alias poteſt ſuperaddere. Farinac. *d. quæſt.* 20. *num.* 94.

CAPVT LIX.

De Sodomitis.

1 Sodomia propriè dicta, eſt *actus luxuriæ inter perſonas einſdem ſpeciei, ac eiuſdem ſexus, non tamen per vas naturale*, vt maſculus cum maſculo, fœmina cum fœmina. S. Thom. 2. 2. *q.* 154. *art.* 11. Caietan. *ibi.* Syluester, *&* Tabien. *verbo* Luxuria. *n.* 7. Armilla *verbo* Sodomia. Farinac. *de delictis carnis*, *q.* 148. *n.* 2.

2 Concubitus maſculi cum fœmina per vas præpo

præpofterum eft diuerfa à fodomiæ fpecies, tam in effe naturæ, quàm in effe moris, éftque fpecies innominata. S. Thom. Caietan. Syluest. Tabiena, Armil. *cit. loc.*

3 Ad pœnæ impofitionem reputantur fodomitæ non folùm mafculus cum mafculo per vas præpofterum coïens, fed etiam mafculus cum fœmina, qua contra naturam abutitur: imò & fœmina cum fœmina medio aliquo inftrumento fe corrumpentes; non verò fi id media tantùm fricatione fiat. Anton. Gom. *in l. Tauri* 80. *num.* 33. *&* 34. Couar. 4. *Decret. part.* 2. *cap.* 7. §. 5. *num.* 7. Farinac. *vbi fuprà num.* 35. 40. *& fequentibus.* Martha *de iurifdictione parte* 2. *cap.* 15. *n.* 15. *& feqq.*

4 Grauiùs peccat vir, qui fodomitico coïtu propriam vxorem cognofcit. Reus etiam fodomiæ conftituitur, qui medio materiali inftrumento acceffum habet ad mulierem. Anton. Gom. *dict. n.* 33 *&* 34. Couar. *dict. n.* 7. Farinac. *n.* 37. *&* 42. *dict. q.* 148.

5 Veram fodomiam committit, qui dormientem puerum fodomitauit. Secùs verò fi dormiens mafculus mafculum fodomitico coïtu agnouit, credens effe fœminam. Anton. Gom. *de delict. c.* 3. *n.* 26. Baiard. *ad Clarum* §. Sodomia. *n.* 21. Farin. *n.* 52. *&* 53. *dict. q.* 148.

6 Non eft puniendus pœna ordinaria, qui tentauit committere actum fodomiticum, non tamen confummauit, fiue per eum ftetit fiue non. Ant. Gom. *d. l.* 80. *n.* 34. Clar. §. Sodomia. *n.* 8. *verf.* Quæro numquid. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *cafu* 286. *n.* 27. Farinac. *n.* 61. *& feqq. d. q.* 148.

7 Non punitur vt fodomita, qui mollitiem

16 Pœna arbitraria quæ ſortilegis imponitur, eſt quòd ſortilegi, attenta eorum qualitate & criminis grauitate, excommunicantur, officiis & dignitatibus priuantur, ſuſpenduntur, in exilium mittuntur, aut in carcerem monaſterij, verberantur, cùm infami mitra in publicum producuntur, aut ſcalis alligati ad fores Eccleſiæ conſtituuntur, à diœceſi pelluntur, pecunia mulctantur, imò & curiæ ſæculari traduntur. Peñ. *d. comment.* 67. Farinac. *dict. quæſt.* 20. *num.* 89. & 94.

17 Non ita ſortilegiorum iudicibus arbitrium committitur, vt pro libito poſſint pœnam imponere, ſed arbitrium iuris regulas debet attendere: nec pœnas per Canones ſtatutas iudex minuere debet, niſi adſit iuſta cauſa, qua etiam interueniente iuris pœnis alias poteſt ſuperaddere. Farinac. *d. quæſt.* 20. *num.* 94.

CAPVT LIX.

De Sodomitis.

1 SOdomia propriè dicta, eſt *actus luxuriæ inter perſonas eiuſdem ſpeciei, ac eiuſdem ſexus, non tamen per vas naturale*, vt maſculus cum maſculo, fœmina cum fœmina. S. Thom. 2. 2. *q.* 154. *art.* 11. Caietan. *ibi.* Syluester, & Tabien. *verbo* Luxuria. *n.* 7. Armilla *verbo* Sodomia. Farinac. *de delictis carnis*, *q.* 148. *n.* 2.

2 Concubitus maſculi cum fœmina per vas præpo

præpoſterum eſt diuerſa à ſodomia ſpecies, tam in eſſe naturæ, quàm in eſſe moris, éſtque ſpecies innominata. S.Thom. Caietan. Sylueſt. Tabiena, Armil. *cit. loc.*

3 Ad pœnæ impoſitionem reputantur ſodomitæ non ſolùm maſculus cum maſculo per vas præpoſterum coïens, ſed etiam maſculus cum fœmina, qua contra naturam abutitur: imò & fœmina cum fœmina medio aliquo inſtrumento ſe corrumpentes; non verò ſi id media tantùm fricatione fiat. Anton. Gom. *in l. Tauri* 80.*num.* 33. *&* 34. Couar. 4. *Decret. part.* 2. *cap.* 7. §. 5. *num.* 7. Farinac. *vbi ſuprà num.* 35. 40. *& ſequentibus.* Martha *de iuriſdictione parte* 2. *cap.* 15. *n.* 15. *& ſeqq.*

4 Grauiùs peccat vir, qui ſodomitico coïtu propriam vxorem cognoſcit. Reus etiam ſodomiæ conſtituitur, qui medio materiali inſtrumento acceſſum habet ad mulierem. Anton. Gom. *dict. n.* 33 *&* 34. Couar. *dict. n.* 7. Farinac. *n.* 37. *&* 42. *dict. q.* 148.

5 Veram ſodomiam committit, qui dormientem puerum ſodomitauit. Secùs verò ſi dormiens maſculus maſculum ſodomitico coïtu agnouit, credens eſſe fœminam. Anton. Gom. *de delict. c.* 3. *n.* 26. Baiard. *ad Clarum* §. Sodomia. *n.* 21. Farin. *n.* 52. *&* 53. *dict. q.* 148.

6 Non eſt puniendus pœna ordinaria, qui tentauit committere actum ſodomiticum, non tamen conſummauit, ſiue per eum ſtetit ſiue non. Ant. Gom. *d. l.* 80. *n.* 34. Clar. §. Sodomia. *n.* 8. *verſ.* Quæro numquid. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 286. *n.* 27. Farinac. *n.* 61. *& ſeqq. d. q.* 148.

7 Non punitur vt ſodomita, qui mollitiem

committit cum puero, etiamsi inter femora semen effundat, siue in eos, qui dicitur fellator, dummodo membrum intra annum non mittat. Ant. Gom. *dict. n.* 34. Clar. *d. n.* 8. *vers.* Quæro numquid. Farin. *n.* 64. *dict. quæst.* 148.

8 Si quis posuit membrum intus anum, quamuis extra semen effundat, probabile est esse puniendum pœna ordinaria sodomitæ. Farin. *num.* 63. Hoc tamen non intelligo pro vno actu, sed pro actibus huiusmodi repetitis. Quia quod deficit ad complementum actus sodomitici, suppletur ex repetitione actuum in fraudem legis.

9 Sodomiæ crimen est mixti fori, ita vt Ecclesiastici contra laïcos procedant. Attamen vt laïci in Ecclesiasticos sodomitas animaduertant, præcedere debet iudicis Ecclesiastici declaratio, & degradatio: quod crimen etiam in infidelibus à iudice laïco puniri potest. Martha *d. part.* 2. *c.* 16. *n.* 1. *&* 7. *vers.* Sed circumscripta *&* *cap.* 15. *num.* 20. Farin. *dict. quæst.* 148. *num.* 55.

10 Ex commissione speciali Summi Pontificis contra sodomitas per denuntiationem, accusationem, aut inquisitionem, sicut in causis fidei procedunt Inquisitores Lusitaniæ. Pius IV. 20. *Februarij anno* 1562. Greg. XIII. 13. *Augusti anno* 1574. per specialia decreta, quæ in archiuo sanctæ Inquisitionis reseruantur.

11 Particulæ, *sicut in causis fidei*, positæ in dictis concessionibus, intelliguntur solùm quoad modum procedendi. Extat declaratio Sanctissimi D. Vrbani VIII. ad Illustrissimum Inquisitorem generalem Lusitaniæ anno 1622. die 5. Martij in epistola Illustrissimi

ſimi Cardinalis Mellini.

12 Cùm ſodomiæ crimen ſit occultum, conie-
ćturis, ac præſumptionibus, necnon etiam inhabili-
bus teſtibus, non tamen inimicis probari poteſt. Ma-
ſcard. *de probat. tom.* 3. *concl.* 1319. *n.* 2. *&* 6. *& ſeqq.* Fa-
rinac. *n.* 66. *& tom.* 1. *q.* 2. *n.* 24.

13 Sodomitæ corpus probatur per obſtetrices,
& alios peritos, qui inſpiciendo deponant an talis iu-
dicio ſuo ſit ſtupratus. Maſcar. *d. concl. n.* 5. Farinac. *d.*
q. 148. *n.* 74.

14 Teſtes deponentes ſe audiuiſſe tergiuerſatio-
nes, & quaſſationes, aut clamantem & vociferantem
ſodomitam, probant ad torturam. Farin. *d. q.* 148. *n.*
67. *&* 68.

15 Teſtes deponentes ſe vidiſſe linteamina ſan-
guinolenta, aut camiſiam ſanguine fœdatam, ad tor-
turam etiam probant. Maſcard. *n.* 6. Farin. *n.* 70. *proxi-*
mè citatis locis.

16 Socius criminis in ſodomia probat ſaltem ad
torturam, etiamſi minor viginti aut quatuordecim
annorum, dummodo adſint adminicula. Fari. *d. q.* 148.
n. 75. *& de indiciis, & tortura q.* 43. *n.* 89. *& ſeqq. &*
num. 99.

17 In ſodomiæ crimine fama multum adminicu-
latur ad probationem. Decian. *conſ.* 83. *n.* 4. *&* 29. *l.* 3.
Farinac. *d. q.* 148. *n.* 73.

18 Teſtes de auditu ab alio non probant in ſo-
domia, ſed requiruntur de viſu. Maſcard. *num.* 14. *d.*
concl. 1319.

19 Iuxta leges huius Regni probatur hoc cri-
men per duos teſtes etiam deponentes de diuerſis
actibus, dummodo tamen teſtes legales ſint. Ordin.

Reg.

Reg. *lib.* 5. *capite* 13. §. 7.

20 Sodomiam passus non potest interrogari de lenonibus, aut an ab aliis fuerit sodomitatus, nisi adsint indicia quòd in confesso delicto alij interuenerint, aut deliquerint. Farin. *d. ct. q.* 43. *n.* 100 Secundùm legem huius Regni. *dict. tit.* 13. §. 8. possunt delinquentes in tortura interrogari de complicibus, & de aliis qui tale delictum commiserunt, vel de illo notitiam habent.

21 Pœna ordinaria in sodomia secundùm communes leges ciuiles, est mors naturalis; & post mortem iuxta consuetudinem receptam ignis concrematio. Albert. *de agnosc q.* 23. *n.* 23. Farin. *dict. q.* 148. *n.* 4. *& seqq.* Martha *dict. cap.* 15. *num.* 7. *& seqq. de iurisd. part.* 2.

22 Sodomita infamis est ipso iure, & dominio suorum bonorum, etiam ipso iure priuatur. Est etiam intestabilis, eiúsque testamentum post mortem annullatur; probabilis tamen opinio tenet hæc omnia iudicis sententiam requirere. Menoch. *de arbitr l.* 2. *casu* 286. *n.* 9. 19. 20. *&* 21. Farinac. *dict. q.* 148. *num.* 11. *vsque ad* 17.

23 Secundùm ius commune canonicum sodomita laïcus excommunicatur, & à cœtu fidelium penitus arcetur. Mascard. *dict. l.* 3. *conclus.* 1319. *n.* 1. Menoch. *dict. casu* 286. *num.* 9. Farinac. *dict. quæst.* 148. *num.* 23.

24 Clericus sodomita secundùm ius canonicum commune, beneficiis priuatur, deponitur, & in monasterium detruditur Menoch. *dict. casu* 286. *num.* 9. Decian. *l.* 6. *c.* 23. *n.* 15. Farinac. *n.* 25. Martha *dict. c.* 15. *n.* 3. *& seqq.*

25 Iuxta

25 Iuxta decretum Leonis X. *apud Laertium tom. 1. Bullarum Bulla* 7. §. 35. tam laicus, quam clericus conuictus de sodomia, pœnis per sacros Canones, aut ius ciuile impositis puniri debet.

26 Iuxta decretum Pij V. *apud eundem Laertium tom. 2. Bulla* 7. §. 11. qui perpetrauerit crimen sodomiæ, curiæ sæculari traditur, & si fuerit Clericus, priùs degradetur. Et *Bulla* 72. §. 3. Clericos sodomiam exercentes priuat omni priuilegio clericali, omníque officio, dignitate, & beneficio Ecclesiastico, ac degradatos curiæ sæculari tradi iubet.

27 Quamuis iuxta dictam Bullam 72. Pij. V. videatur requiri frequentia actuum, vnus tamen sufficit, secundùm probabiliorem sententiam. Farinac. *dict. quæst.* 148. *num.* 30. *& seqq.* Mirtha *dict. cap.* 16. *num.* 3. *& seqq.*

28 Pius IV. *vbi suprà nu.* 10. *huius capitis relatus*, concedi Inquisitori generali Lusitaniæ, vt procedat contra incorrigibiles sodomitas, vt eos puniat etiam iuxta leges sæculares, & municipalia statuta, vel provt ei expedire visum fuerit. Quæ potestas Inquisitoribus ordinariis commissa est.

29 Gregorius XIII. *citato etiam loco d. num.* 10. eidem generali Inquisitori Lusitaniæ concedit, vt in crimine sodomitæ procedat sicut in crimine hæresis, eisdem modo & forma seruatis, quod etiam Inquisitoribus ordinariis committitur.

30 In Ordinationibus huius Regni Portugalliæ *lib.* 5. *tit.* 13. *in principio*, sodomitis determinatur pœna mortis, & ignis concrematio, ac omnium bonorum confiscatio, eorúmque filij ac nepotes manent infames. Et §. 1. extenditur dicta lex & pœna ad mulieres,

quæ

quæ inter se peccatum sodomiæ committunt.

32 Post mortem naturalem sodomitæ, delicto non probato, non potest contra ipsum procedi neque quoad culpam, neque quoad confiscationem bonorum, quamvis legitimis testibus probari possit; cùm crimina non excepta, quorum est sodomia, morte delinquentis extinguantur. Ant. Gom. *tom.3.de delict. cap.1.n.78*. Farin.*tom.1.qu.10.n.36*. Martha *decis.63. num.20*.

32 Neque proceditur contra sodomitam mortuum, neque eius bona confiscantur, quamvis viuens conuictus fuerit, vel confessus. Ita contingit in aliis delictis. Menochius *de arbitrar. lib.2. casu 285. n.1.* Farinacius *dict. quæst.10. num.57. vers.* At verò, & *num.77.*

33 Non confiscantur bona sodomitarum, quæ veniunt in consequentiam delicti, neque contra ipsos mortuos proceditur, etiam post latam sententiam, quæ non transiuit in rem iudicatam, aut durante appellationis termino. Si verò sententia transiuit in rem iudicatam, confiscari possunt eorum bona, quia in aliis delictis ita practicatur. Antonius Gomezius *de delictis cap.1.num.82.* Farinacius *dict.qu.10.n.45. & seqq.*

34 Sodomita conuictus, aut confessus, qui seipsum interficit, non est relaxandus post mortem, cùm sic etiam in aliis delictis seruetur. Farin.*d.q.10.n.80.vers.* Ergo itaque.

35 Sodomita interficiens seipsum postquam est comprehensus, si probetur quòd ex conscientia delicti mortem sibi asciscerit, potest condemnari quoad confiscationem bonorum. Circa alia crimina hoc

tradunt

tradunt Anton.Gomez *de delict. c.1.num.*79. Damian. *crim.l.9.c.4.n.1.& seqq.*Farin.*dict.num.* 80. *vers.* Vbi autem.

36 Si in crimine sodomiæ procedatur ad confiscationem bonorum, debet procedi intra quinquennium à die mortis criminosi, non autem vltra. Anton.Gomez.*dict.cap.*1. *n.*81. Farinac. *dict. quæst.* 10. *num.* 81.

37 Pœna sodomiæ, plenè probatio crimine, non potest à iudice ordinario minui. Inquisitores tamen Lusitaniæ non ita limitatam habent iurisdictionem, sed circa pœnæ impositionem procedere valent, provt eis expedire visum fuerit. Farin.*d.q.*148.*n.*51. Bulla Pij IV.*supra citata.*

38 Minores mitiùs puniuntur pro crimine sodomiæ. Baiard.*in Clar.*§.Sodomia.*n.* 15. Farin. *n. 66.d. quæst.* 148.

39 Qui per vim patitur sodomia, nulla pœna punitur. *L.*Fœdissimam, *& ibi* Glossa, & Doctores. *C. ad l.Iul.de adult.* Farin. *n.* 79.

40 Præsumitur vis in puero, vel in muliere ex clamore & ploratu. Farin. *n.* 80. & in simili *q.* 145. *n.*146. Anton.Gom.*d.l.*80. *num.*44.

41 Qui voluntariè se accusat, non punitur pœna ordinaria, nec ei nocet eius confessio, iuxta leges huius Regni. Ord.Reg.*tit.*13.§.5.*l.*5.

42 Venia quæ promittitur sodomitæ voluntariè se deferenti in dicta Ordinatione Regni, intelligitur de prima confessione, quia verba indiffinitè posita intelliguntur de primo actu, iuxta tradita per Tiraquell.*ad lib.*Boues. §. Hoc sermone, *ff. verbor. signific.*

43 Confi

43 Confitenti crimen ſodomiæ, occultanti primam confeſſionem iam factam, non ſuffragatur ſecunda confeſſio, etiamſi ab Inquiſitore ignorante primam confeſſionem abſoluatur, poteſtque apprehendi, & curiæ ſæculari tradi, iuxta Gloſſam *in l.3. Cod.Epiſc.aud.*Gloſſa *in cap.3.de adult.*Henriq.2.*part. lib.*4.*de irregularitate cap* 17.*num.*3. *circa finem.*Nauar. *conſil.*1. *de conſanguinit. & affinit.* Sanch. *de matrim. lib.*8.*diſp* 22.*num.*2.*&* 20.

44 Inquiſitores Luſitaniæ procedere poſſunt per inquiſitionem, accuſationem, & denuntiationem contra ſodomitas, etiam regulares, exemptos, & immediatè Sedi Apoſtolicæ ſubiectos, etiam ordinis militaris, & presbyteros. *Dicta Bulla* Pij IV. *&* Gregorij XIII. *relata n.*10.

45 Circa illum qui primum lapſum criminis ſodomiæ confitetur, non tenentur Inquiſitores pœnam ordinariam remittere, ſicut remittitur hæreticis pœnitentibus. Conſtat ex declaratione Summi Pontificis relata ſuprà *n.*11.

46 Attentis circunſtantiis, poſſunt Inquiſitores remittere pœnam ordinariam ſodomitæ, qui de primo lapſu ſe accuſat, antequam apprehendatur, imò & poſtquam eſt delatus, & apprehenſus, quia iuxta citatam *num.*10. Bullam Gregorij, habent arbitrium, & has vel illas pœnas applicare poſſunt, provt eis viſum fuerit.

47 Qui voluntariè ſecundò ſe Inquiſitoribus præſentat, & non delatus confitetur crimen ſodomiæ, non eſt improbabile quòd poteſt releuari à pœna ordinarias cùm probabile ſit poſſe relaxari pœnam ordinariam hæretico relapſo, qui voluntariè ſe accuſat.

accuſat.Farin *de hæreſ.quæſt.*193.§.1.*num.*36. Caſtro *de iuſta hæret.punit.lib.*2.*cap.*2.

48 Probabilius eſt & ferè certum, non eſſe admittendam ab Inquiſitoribus ſecundam confeſſionem ſodomitæ ad relaxationem pœnæ ordinariæ, præſertim ſi iam ſit delatus qui confitetur; quia cenſetur incorrigibilis, & quia ex remiſſione ſcandalum imminet. Martha *dict. capite* 15. *num.*11. *verſ.* Nec videtur.

49 In crimine ſodomiæ abſolutus ab Inquiſitoribus ob non probatum crimen,aut condemnatus ad pœnam arbitrariam, etiam propter inſufficientiam probationis, poteſt à iudice ſæculari iterum apprehendi, &condemnari, ſi ſufficientem in eo foro habeat probationem.Sic de criminibus mixti fori. Ant. Gom.*tom.*3.*tit.de delictis cap.*1.*num.*40. Farin.*tom.*1. *quæſt.*4.*num.*7. *& ſeqq.*

50 Non eſt textus in quo ſodomita vt ſodomita eſt,ſuſpendatur;quamuis Couar. *in Clem.*Si furioſus. *part.*1.§.1. *num.* 6. cum multis dicat eſſe ſuſpenſum etiam in foro animæ.

51 Pius V.*d.Bulla* 7.ſodomitam videtur ipſo iure ſuſpendere,cùm dicit:*Omni officio,dignitate, & beneficio Eccleſiaſtico præſentis Canonis authoritate priuamus.*

52 Sodomita notorius eſt irregularis. Sayro *de cenſuris lib.*3.*cap.*12.*num.*24. Eſt etiam infamis, *Cap. Infames.*3. *quæſt.*7. Farin. *de delictis carnis quæſt.*248. *num.*11.Quæ omnia ipſo iure incurruntur, expectata tamen ſententia declaratoria.

53 Huiuſmodi ſodomita notorius non poteſt in irregularitate ab alio quàm à Summo Pontifice

P diſpen

dispensari. Sayro *de censuris lib.* 4. *cap.* 17 *n.* 23. Erit hoc intelligendum, quando ipse aut confitetur, aut plenè conuincitur, iuxta Concilium Trident. *sess.* 24. *de reformat. cap.* 6.

54. Si sodomita propter suspicionem, quæ ex probatione non plena oritur, suspendatur ad tempus finito tempore suspensionis, non erit amplius suspensus. Idem dicendum est, si ab Inquisitore generali in toto, vel in parte illius temporis dispensetur, quia pœna suspensionis in hoc casu non est incursa à iure.

APHORISMORVM.

LIBER II.

DE FORMA PROCEDENDI INQVISITORVM.

CAPVT I.

De modo procedendi in communi.

Ripliciter in causis fidei procedunt Inquisitores: per accusationem scilicet, denuntiationem, & inquisitionem. Eym. 3. *p. Direct. à n. 66. vbi* Peñ. *com.* 13. Farin. *de hæresi q.* 185. §. 1. *n.* 2.

2 In fidei negotiis possunt Inquisitores procedere summariè, simpliciter, de plano, sine forma, & figura iudicij, & absque aduocatorũ & iudiciorum strepitu. Ad hunc tamen procedendi modum non obligantur. Eym. *d.* 3. *p. q.* 54. *vbi* Peñ. *c.* 103. Far. §. 2. *n.* 13. *d. q.* 185.

3 Iuxta hunc procedendi modum non vitiatur processus ex cuiusque iuris ordinis omissione, dummodo substantialia causæ & iudicij seruentur. Peñ. & Farin. *citatis locis.*

 4 Quan

4 Quando Inquisitores procedunt de plano, non tenentur libellum exigere, nec litis contestationem expectare, tempore feriarum procedere valent, possunt amputare materiam dilationum, litem facere breuiorem, appellationes dilatorias & frustratorias repellere, partium, aduocatorum, & procuratorum contentiones, & iurgia, testiúmque superfluam multitudinem refrænare. Eymer. *d.* 3. *part. quæst.* 55. *vbi* Peñ. *comment.* 104. Farin. *d.*§. 2. *n.* 14.

5 Substantialia iuris, quæ omitti non possunt, illa vocantur, sine quibus iudicium iustè expediri nequit, vt citatio, iuramentum de veritate dicenda, probationes legitimæ, exceptiones vtiles, appellationes necessariæ, induciæ, seu termini competentes, & alia huiusmodi, quæ ad delicti probationem, & rei defensionem necessaria sunt. Eymeric. *dict. q.* 55. *vbi* Peñ. *comment.* 103. *&* 104. Albert. *de agnoscend. q.* 34. *n.* 31. Farin. *d.*§. 2. *num.* 16.

6 In præparatoriis iudiciorum circa res fidei seruare debent Inquisitores consuetudines approbatas, & statuta Inquisitionis. In simili Panorm *in cap.* 1. *de const. & in cap.* Quòd clericus. *num.* 10. *de foro compet.* Martha *de iurisdict.* 4. *part. centur.* 1. *casu* 5. *num.* 19.

7 In decidendis causis fidei, sequi debent Inquisitores leges Ecclesiasticas, imperiales autem ea tantùm ratione, qua Ecclesiasticis legibus non aduersantur, vel secundùm quòd ab Ecclesia approbantur. Martha *d. cent.* 1. *casu* 50. *n.* 1. *& casu* 156. *n.* 2. *&* 3. Marant. *de ordine iud. part.* 3. *num.* 73. Farin. *dict.* §. 1. *num.* 4.

8 Omnes leges sæculares fauentes persecutioni hæreticorum, approbatæ sunt, & eas sequi debent Inqui

Inquisitores. Peñ. *in disp. de authoritate literarum Apostolicarum n.* 4. Decian. *crimin. l.* 5. *cap.* 26. *num,* 1. & 2. Surd. *cons.* 386. *n.* 2. & 3. Farinac. *d. n.* 4.

9 Quando deficit determinatio iuris Canonici, aut res secundùm ius Canonicum est dubia, decisa verò secundùm ius ciuile, ius ciuile sequendum est. Maranta *d. n.* 73. Panorm. *cap.* 1. *de noui operis nuntiat. num.* 6.

10 Si circa leges, & statuta aliquod dubium occurrat, interpretari possunt Inquisitores tales leges, vel statuta: eorum tamen interpretationem alij sequi non tenentur. In simili Panorm. *in cap.* 1. *de postul. prælat. n.* 20 *cap.* Licet. *n.* 3. *de feriis, cap.* Vt debitus honot. *num.* 28. *de appellat.*

11 Occurrentibus æquè probabilibus opinionibus in iure, poterunt Inquisitores quam maluerint eligere, imò cessante scandalo, nunc secundùm vnam, nunc secundùm aliam iudicare. In simili Medina 1. 2. *quæst.* 19. *art.* 6. Salon. 2. 2. *quæst.* 63. *art.* 4. *controuer.* 2. *concl.* 1. Valent. 2. 2. *disput.* 5. *quæst.* 7. *punct.* 4. *dub.* 3. Sanch. *Decalogi l.* 1. *cap.* 9. *n.* 45.

12 Probabilius est non posse Inquisitorem sequi minùs probabilem opinionem, nisi fortè sit magis praxi recepta, & ipse rectè nouerit reuocandam esse eius sententiam à supremo Senatu. In simili Ledesm. 2. 4. *q.* 59. *art.* 6. *fol.* 472. Bañ. 2. 2. *q.* 63. *art.* 4. Vasquez 1. 2. *q.* 19. *art.* 6. *disp.* 64. *cap.* 2. *n.* 5. Sanch. *dict. cap.* 9. *n.* 47.

13 Quando occurrunt contrariæ Theologorum, & Canonistarum opiniones in iis quæ pertinent ad spiritualem, veræ fidei cognitionem, ad diffinitionem & declarationem propositionum, qua-

lificationem actuum an sint hæreticales, præferenda est Theologorum opinio. In ordinationibus verò exterioribus, & in processu iudiciali formando, Canonistarum opinio attenditur. Roias *de hær. part.* 1. *num.* 384. *& seqq.* Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 26. *num.* 5. Farin. *dict.* §. 1. *num.* 5.

CAPVT II.

De accusatione.

1 Accusatio est *delatio alicuius criminis ad vindictam publicam in iudicio, legitima interueniente descriptione.* Clar. §. *fin. q.* 12. *num.* 1. Decian. *crimin. lib.* 3. *cap.* 1. *num.* 2. Ant. Gomez. *de delictis tit. Qualiter formetur accusatio*, & sic accusatio in causa fidei est *delatio criminis contra fidem, &c.*

2 Accusatio debet fieri per libellum oblatum, & cum iuramento, quod non malitiosè fiat, etiamsi à promotore formetur. Valida tamen est, si verbaliter proponatur, dummodo redigatur in scriptis à notario. Simanch. *cathol. tit.* 4. *num.* 12. Peñ. *d. comment.* 14. Paramus *de orig. Inquisit. lib.* 3. *quæst.* 9. *num.* 14. Farin. *d.* §. 3. *num.* 42.

3 In accusatione non necessariò est exprimendus locus aut dies commissi criminis; si tamen petatur à reo, non est ei denegandum; si Inquisitori necessarium esse videatur. Fieri autem debet cum cautela, ne testes aliquod detrimentum patiantur; non est tamen declarandus locus loci, nec tempus præcisum.

Simanch.

Simanch.*d.tit*.4.*n*.9. *&* 10.*&* *tit*.41. *n*. 21. Carrer.*de hæret.n*.109.Param.*d.q* 9.*n*.16. *& n*.93.*& seqq*. Farin. *d*.§.3.*n*.30.

4 Ad accusationem in causa fidei, non necessariò debet se accusator inscribere ad pœnam talionis, si tamen accusatio calumniosa appareat, pœnas calumniosæ accusationis accusator luat.Peñ *d.comment*. 14.*& ad q*.55.*comment*.104.Simanch.*d.tit*.4.*n*.8.Rojas *singulari* 6.Farin.*n*.33. *d*.§.3.

5 Modus procedendi per accusationem rarò admittitur in causis fidei, nisi ad instantiam partis.Eymeric.3.*part. Direct.n*.67.*vbi* Peñ.*comm*.14. Farin. *de hæresi q*.185.§.3.*n*.1.

6 Ad accusandum in causa hæresi, omnes,etiam inhabiles admittuntur, dummodo sint præsentes, nam absentes accusare non possunt: pupilli etiam & minores,dummodo sint doli capaces ad accusandum tutoris,& curatoris authoritate indigent.Decian.*l*.5. *c*.28. n.5.Farin.*d*.§. 3.*n*.41.

7 Inimicus capitalis etiam ad accusandum admittitur in crimine hæresis, strictò modo sumpto, eius tamen dictum nihil probat.Decian. *crim. l*. 3.*c*. 25.*n*.7.Mascard.*de probat.l*.2.*concl*.857.*n*.35. *& seqq*. Farin.*d*.§.3.*n*.29. *& tom*.1.*q*.12.*n*.39.

8 Accusator in crimine hæresis potest etiam esse testis,dummodo inimicus non sit.Repert.Inquis.*verbo* Accusatio. *vers*.Sed vtrum idem. *& verbo* Testes. *vers*.An iudex.Rojas *singulari* 7.*n*.1.*&* 2.Farin *d*.§.3. *num*. 32.

9 Si accusator velit ab accusatione desistere in crimine hæresis, non est facilè audiendus. Decian. *d. l*.5.*c*.28.*n*.12.Peñ.*d.com*.14.

 10 Propter

10 Propter periculum accusatoris promotor fiscalis deputatur, qui calumniatoris pœnam non timet, cùm ex officio accuset. Peñ. *dict. com.* 14. Decian. *d. c.* 28. *n.* 8. Farin. *d.* §. 3. *n.* 40. Simanch. *cathol. tit.* 4. *n.* 8. *& tit.* 53. *n.* 4.

11 Non cessat inquisitio contra hæreticum, superueniente accusatione. Decian. *dict. c.* 28. *n.* 9. Roias *singulari* 8. Farin. *d.* §. 3. *n.* 31.

12 Quilibet accusari potest de crimine hæresis, quamvis non omnium accusationes Inquisitores recipiant, taliter quod contra accusatos procedant, cùm nonnulli sint exempti. Decian. *d. cap.* 28. *n.* 17. Dixi *supra l.* 1. *c.* 4.

13 Reus in crimine hæresis tenetur tradere accusatori, & fisco scripturas, libros, & omnia alia, quæ iuuare possunt ad veritatem inueniendam. Peñ. *in* 3. *p. Direct. ad q.* 39. *comment.* 88. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 44. *n.* 19. Farinac. *de hæresi q.* 197. § 3. *n.* 17.

14 In hoc crimine non datur transactio, nec facta valet. Simanch. *cathol. tit.* 30. *n.* 13. Roias *singulari* 210. Farin. *d.* §. 1. *n.* 23.

CAPVT III.

De Inquisitione.

1 INquisitio est *delicti informatio, iudicis officio & authoritate facta.* Iodocus *in practica crim. c.* 8. *n.* 1. *& seqq.* Clar. §. *fin. q.* 3. *&* 11. Farinac. *tom.* 1. *quæst.* 1. *num.* 3.

2 Inqui

2 Inquisitio diuiditur in generalem, & specialem. Inquisitio generalis est *illa, quæ incerto delinquente per iudicem fit, ad generaliter inquirendum quisnam delictum commiserit.* Specialis inquisitio illa est, *quæ fit per iudicem contra particularem personam, de cuius delicto iam curia notitiam habuit.* Clar.*q.5.n.*20. *&* 50. Menoch.*de præsumpt.l.*1. *q.*88.*n.*7.*&* 8. Farin. *dict. quæst.* 1. *numero* 4. Peñ. 3. *part. Direct. comment.*16,

3 In causis fidei proceditur & generali & speciali Inquisitione, quando neque accusator, neque denuntiator interuenit, sunt tamen sufficientia indicia ad inquirendum. Eymer. 3. *part. Direct. num.* 69. *ubi* Peñ.*comment.*16. Farinac.*de hæresi quæst.* 185.§.4. *num.* 46.

4 Ad Inquisitionem generalem, quæ fit ex officio ab Inquisitoribus, non requiritur præcedens diffamantio, neque etiam indicia exiguntur. Simanch. *cathol.tit.*44.*n.*7. Peñ.*dict.comment.*16. Farin. *de hær. q.*185.§.4.*n.*48.

5 Si in Inquisitione generali testes deponant contra aliquem in specie, fidem non faciunt ad condemnandum, nisi iterum repetantur; & in crimine hæresis, si reus sit tradendus curiæ sæculari, omnino repetuntur testes, quamvis aliàs sufficeret quòd reus illos pro repetitis haberet. Decian.*crim.l.*5. *c.*29. *num.* 2. Farin.*de hæret. q.*188.§.1. *n.*27.

6 Inquisitio specialis, etiam in crimine hæresis exigit diffamationem, vel indicia: & si persona sit vilis, aut hæresim aliquando abiurauit, sufficit leuis suspicio. Peñ. *d.commentar.*16. Decian.*d.cap.*29. *n.* 4. Locat.*in iud.inquisit. verbo* Infamia. *num.* 11. Farin.

P 5 *dict.*

10 Propter periculum accusatoris promotor fiscalis deputatur, qui calumniatoris pœnam non timet, cùm ex officio accuset. Peñ. *dict. com.* 14 Decian. *d. c.* 28. *n.* 8. Farin. *d.* §. 3. *n.* 40. Simanch. *cathol. tit.* 4. *n.* 8. *& tit.* 53. *n.* 4.

11 Non cessat inquisitio contra hæreticum, superueniente accusatione. Decian. *dict. c.* 28. *n.* 9. Roias *singulari* 8. Farin. *d.* §. 3. *n.* 31.

12 Quilibet accusari potest de crimine hæresis, quamvis non omnium accusationes Inquisitores recipiant, taliter quod contra accusatos procedant, cùm nonnulli sint exempti. Decian. *d. cap.* 28. *n.* 17. Dixi *supra l.* 1. *c.* 4.

13 Reus in crimine hæresis tenetur tradere accusatori, & fisco scripturas, libros, & omnia alia, quæ iuuare possunt ad veritatem inueniendam. Peñ. *in* 3. *p. Direct. ad q.* 39. *comment.* 88. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 44. *n.* 19. Farinac. *de hæresi q.* 197. § 3. *n.* 17.

14 In hoc crimine non datur transactio, nec facta valet. Simanch. *cathol. tit.* 30. *n.* 13. Roias *singulari* 210. Farin. *d.* §. 1. *n.* 23.

CAPVT III.

De Inquisitione.

1 INquisitio est *delicti informatio, iudicis officio & authoritate facta.* Iodocus *in practica crim. c.* 8. *n.* 1. *& seqq.* Clar. §. *fin. q.* 3. *&* 11. Farinac. *tom.* 1. *quæst.* 1. *num.* 3.

2 Inqui

2 Inquisitio diuiditur in generalem, & specialem. Inquisitio generalis est *illa, quæ incerto delinquente per iudicem fit, ad generaliter inquirendum quisnam delictum commiserit.* Specialis inquisitio illa est, *quæ fit per iudicem contra particularem personam, de cuius delicto iam curia notitiam habuit.* Clar. *q.* 5. *n.* 20. *&* 50. Menoch. *de præsumpt. l.* 1. *q.* 88. *n.* 7. *&* 8. Farin. *dict. quæst.* 1. *numero* 4. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 16.

3 In causis fidei proceditur & generali & speciali Inquisitione, quando neque accusator, neque denuntiator interuenit, sunt tamen sufficientia indicia ad inquirendum. Eymer. 3. *part. Direct. num.* 69. *ubi* Peñ. *comment.* 16. Farinac. *de hæresi quæst.* 185. §. 4. *num.* 46.

4 Ad Inquisitionem generalem, quæ fit ex officio ab Inquisitoribus, non requiritur præcedens diffamantio, neque etiam indicia exiguntur. Simanch. *cathol. tit.* 44. *n.* 7. Peñ. *dict. comment.* 16. Farin. *de hær. q.* 185. §. 4. *n.* 48.

5 Si in Inquisitione generali testes deponant contra aliquem in specie, fidem non faciunt ad condemnandum, nisi iterum repetantur; & in crimine hæresis, si reus sit tradendus curiæ sæculari, omnino repetuntur testes, quamvis aliàs sufficeret quòd reus illos pro repetitis haberet. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 29. *num.* 2. Farin. *de hæret. q.* 188. §. 1. *n.* 27.

6 Inquisitio specialis, etiam in crimine hæresis exigit diffamationem, vel indicia: & si persona sit vilis, aut hæresim aliquando abiurauit, sufficit leuis suspicio. Peñ. *d. commentar.* 16. Decian. *d. cap.* 29. *n.* 4. Locat. *in iud. inquisit. verbo* Infamia. *num.* 11. Farin.

dict. §. 4. *numero* 54. *& sequentibus.*

7 Si persona sit nobilis & bonæ famæ, non sufficit leuis suspicio ad inquirendum contra illam, sed secundùm quòd maior est qualitas personæ, maiora indicia exiguntur. Peñ. *ad q.* 55. 2. *part. Direct. comm.* 80. Farinac. *d.* §. 4. *n.* 56.

8 Si constet an sint sufficientia indicia de aliquo facto hæreticali, & non constet de persona, possunt Inquisitores facere generalem Inquisitionem de persona, specialem verò de crimine, non tamen debent saltem regulariter interrogare omnes de populo, sed eos qui probabiliter scire poterunt. Aragon. 2. 2. *q.* 79. *art.* 2. *versic.* His positis; dico primò. Aldret. *de religios. discip. l.* 1. *c.* 7. *num.* 11. Peñ. *d. comment.* 16. *in* 3. *part. Direct.*

9 Quamvis in aliis criminibus non exceptis ad inquirendum contra personam particularem, necesse sit quòd constet de corpore delicti, in crimine hæresis hoc non seruatur, cùm sufficiant indicia circa personam. Albert. *de agnosc. q.* 25 *in* 1. *dubio n.* 1. *& seqq.* Clar. *q.* 4. *n.* 3. Farinac. *tom.* 1. *q.* 1. *n.* 9. *& q.* 2. *n.* 25. *& q.* 9. *n.* 14.

10 Si in Inquisitione generali aliquis manifestet Inquisitoribus crimen aliquod contra fidem, vel quodcumque aliud de quo cognoscere valent, declarando personam particularem, possunt contra illam specialirer inquirere. Marant. 6. *part. tit. de inquisit. n.* 3. Nauar. *Cap.* Inter verba 11. *q.* 3. *corol.* 61. *n.* 648. *& corol.* 62. *n.* 678. Farin. *tom.* 1. *q.* 9. *n.* 19. Aldret. *d. c.* 7. *num.* 10.

11 Non possunt Inquisitores instituere Inquisitionem contra aliquem particularem ex sola notitia habita

habita per epiſtolam vel libellum in occulto datum ſine authore, nec teſtes in eo nominatos interrogare. Si tamen author ſit notus, vocandus eſt, & interrogandus. Clar. §. *fin. q.* 5. *n.* 4. Leſſius *l.* 2. *de iuſtit. cap.* 29. *dub.* 15. *n.* 136. Aldret. *dict. c.* 7. *n.* 29. *&* 30. Farin. *d. q.* 185. §. 5. *n.* 68.

12 Contra ſodomitas procedi poteſt per Inquiſitionem ſpecialem; non præcedente infamia, dummodo ſufficientia indicia præcedant. Anton. Gomez. *tom.* 3. *de delictis c.* 1. *n.* 49. *&* *c.* 12. *n.* 16. Ioſeph Angles *in floribus quaeſt. de correct. fraterna art.* 3. Aldret. *n.* 17. *d. l.* 1. *c.* 7.

13 In crimine hæreſis plures inquirere & procedere poſſunt contra determinatam perſonam. Qui ſi ſint in diuerſis locis, illius ſententia præualet, qui præuenit: ſi verò in eodem loco ſint, communicare debent proceſſus. Decian. *d. c.* 29. *q.* 3. Farin. *d.* §. 4. *n.* 47. *q.* 185.

14 Licèt abſolutè loquendo in aliis criminibus ad validitatem inquiſitionis particularis requiratur expreſſio loci & temporis, hoc non ſeruatur in crimine hæreſis, & magiæ, quæ habent tractum ſucceſſiuum. Menoch. *conſil.* 100 *num.* 89. *& ſeqq.* del-Rio *diſquiſ. mag. l.* 5. *ſect.* 2. *verſ.* Tertiò requiritur. Farinac. *dict. quaeſt.* 1. *n.* 12. *&* 17. *& de hær. dict. quaeſt.* 185. §. 4. *num.* 51.

15 Quando crimen eſt punibile certa hora & tempore, in alia autem hora & tempore; non debent in libello Inquiſitionis exprimi locus & tempus. Anton. Gom. *tom.* 3. *tit. de delictis c.* 1. *n.* 4. Farinac. *d. q.* 1. *num.* 19.

16 Nouis ſuperuenientibus indiciis, poteſt Inquiſitor

quiſitor iterum inquirere contra ſuſpectum de hæreſi vel de alio crimine, de quo ipſe cognoſcit, quamvis in prima inquiſitione illum inculpatum repererit. Farin. *q.4. n.27.*

17 Inquiſitus de hæreſi ſi inueniatur culpatus, poteſt inquiri de aliis coniunctis pertinentibus ad illam ſectam, cùm vna ſit ſufficiens indicium ad alias. Arag. *d.2.2. q.79. art. 2.*

CAPVT IV.

De denuntiatione.

1 DEnuntiatio eſt *delatio criminis ſine inſcriptione ad competentem iudicem ad pœnitentiam peragendam, vel aliam legitimam pœnam imponendam, vel ad vtrumque* Peñ. *3. part. Direct. comm.* 15. Hoſtienſ. *Sum. tit. de denuntiat.* §. 1. Param. *de orig. Inquiſit. l. 3. q. 8. n. 1. & ſeqq.* Farin. *de hæreſi* 185. §. 5. *n.* 60.

2 In cauſis fidei per denuntiationem proceditur: in quo procedendi modo denuntiator poteſt eſſe teſtis Eymeric. *3. part. Direct. n.* 68. Simanch. *catho. tit.* 19. *n.* 17. *& tit.* 64. *n.* 55. Farin. *d.* §. 5. *n.* 59. *&* 65. Aldret. *de relig. diſcip. l.* 2. *c.* 3. *n.* 20.

3 Denuntiatio poteſt fieri in ſcriptis aut verbaliter coram duabus religioſis & honeſtis perſonis. Eymeric. *d. n.* 68. *vbi* Peñ. *comment.* 15. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 7. *n.* 3. Farin. *n.* 67. *d.* §. 5.

4 Denuntianti dandum eſt iuramentum de veritate dicenda, eſtque interrogandus de tempore & loco

loco commissi criminis, quoties patratum fuerit, quibus circunstantiis, qui sciant, & qua ratione ipse nouerit. Eymer. *d. n.* 68.

5 Denuntiatio potest recipi ab absente per literas, dummodo sit fide dignus, literasque signauerit & firmauerit iuramento. Simanch. *cathol. tit.* 44. *n.* 10. Farin. *n.* 66. *d.* §. 5.

6 Denuntiatio sufficiens est indicium ad inquirendum, & cum fama sufficit ad torturam. Locat. *in iud. inquis. verbo* Denuntiatio. *num.* 3. Farinac. *num.* 64. *dict.* §. 5.

7 Facta denuntiatione Inquisitor procedit ex officio, nec denuntiatio facta impedit processum per accusationem vel inquisitionem formatam. Eymer. *d. n.* 68. *vbi* Peñ. *d. commen.* 15. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 30. *n.* 5. Farin. *d.* §. 5. *n.* 70.

8 Denuntiator non tenetur probare suam denuntiationem, sed sufficit dicere se denuntiare zelo fidei, vel metu pœnæ. Eymer. *d. num.* 68. *vbi* Peñ. *d. comment.* 15. Farinac. *d.* §. 5. *num.* 71. *& quæst.* 197. §. 2. *num.* 36.

9 Ex officio tenentur denuntiare officiales Inquisitorum, & ministri iurati. Omnes etiam fideles ex præcepto & censura Inquisitorum tenentur quicumque nouerint aliquos contra fidem deliquisse, aut hæresis labe vel suspicione illius infectos esse. Decian. *d. l.* 5. *c.* 30. *n.* 6. *&* 7. Zanchin. *de hæret. c.* 9. *litera* A. *vers.* Verùm quia. Farin. *d.* §. 5. *n.* 69. *& quæst.* 197. §. 2. *num.* 35.

10 In crimine hæresis fraterna admonitio ante denuntiationem rarò præmittenda est. S Thom. 2. 2. *quæst.* 33. *art.* 7. Castro *de iusta hæret. punit. lib.* 2. *cap.* 25. *concl.*

concl. 1. Soto *de tegend. secret. membr.* 2. *q.* 4. *concl.* 2. Farinac. *d. q.* 197. §. 2. *n.* 39.

11 Denuntiator, qui per calumniam aliquem denuntiat Inquisitoribus, grauiter puniendus est. Clar. §. *fin. q.* 7. Farinac. *tom.* 1. *q.* 16. *n.* 15. *& seqq.* Aldret. *d. l.* 2. *c.* 23. *n.* 7. Vide quæ dicuntur infrà *c.* 8. *num.* 37. *& seqq.*

12 Falsus denuntiator in crimine hæresis, potest pœna talionis puniri, sicut & falsus testis. Farinac. *de hær. q.* 188. §. 2. *n.* 45.

13 Hæreticum quem constat esse emendatum, nullus tenetur denuntiare. Farin. *de hæresi q.* 197. §. 2. *n.* 52. Si autem certò non constet, denuntiandus est. Roias *singular.* 3. *n.* 32.

CAPVT V.

De probationibus in crimine hæresis.

1 PRobatio est *ostensio rei dubiæ per legitimos modos iudici facienda in causis apud ipsum iudicem controuersis.* Mascard. *de probat. tom.* 1. *q.* 2. *n.* 17. *& seqq.*

2 Probatio diuiditur in plenam, & semiplenam. Probatio plena est *illa, quæ tantam fidem facit, quanta ad finiendam controuersiam sufficit.* Probatio semiplena est, *quæ quasi dimidiam fidem facit*, seu latè sumpto nomine semiplenæ probationis est illa, *quæ rei gestæ aliquam fidem facit, non tamen quæ ad diffiniendam controuersiam sufficiat,* Mascard. *q.* 4. *n.* 11. *&* 15. Aldret.

dret. *de relig. discipl. lib.*1. *cap.*2 *num.*3. *&* 4.

3 Probatio plena censetur illa, quæ iudicis animum adducit ad credulitatem eius, quod intenditur; semiplena verò, quæ hoc non præstat. Panormit. *in cap.*Tertio loco.*num.*11.*de probat.& in cap.vlt de iure iurando.*

4 Cùm causa introducitur per actorem, & negatio sequitur per reum, iudex adducitur in dubitationem, quia non præsumit adhuc nec pro actore, nec pro reo. Si addatur aliquod leue indicium vel argumentum, adducitur ad suspicandum. Si argumenta insurgant fortiora, incipit opinari. Opinio tamen ad fidem vel credulitatem non sufficit. Si adhuc aliquo alio magis fulciatur probatio, adducitur ad credulitatem & fidem, Barth *in l.* Admonendi. *ff. de iuretur.* Panorm. *d.cap.* Tertio loco.

5 Probatio plena in septem species seu quasi species diuiditur. Prima fit per testes. Secunda per instrumentum. Tertia per confessionem. Quarta per euidentiam facti. Quinta per iuramentum. Sexta per præsumptionem iustam. Septima per famam. Masca. *d.quæst.*4. *num.*16.

6 Semiplena probatio diuiditur in quatuor quasi species. Prima est, cùm vnus testis solùm deponit. Secunda, cùm de scripto dubitatur. Tertia est priuata scriptura. Quarta est præsumptio non vrgens. Mascard. *d.quæst.*4.*num.*17 *&* 18.

7 Cùm vnusquisque præsumatur bonus, quamdiu non probatur malus, qui dicit aliquem esse hæreticum, tenetur illud probare. Farin. *de hæresi quæst.* 187.§.1.*num.*1.

8 In criminibus, & maximè in crimine hæresis

proba

probationes debent esse luce meridiana clariores. Simanch. *cathol.tit.* 30.*num.* 21. *& tit.* 51. *num.* 2. Decian. *crim.lib.* 5. *cap* 35. *num.* 20. *&* 34. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 856. *num.* 26. Farin. *d.* §. 1. *num.* 5. *& de reo confes. & conuict. quæst.* 86. *num.* 6.

9 Ad condemnandum pro crimine hæresis in pœnam ordinariam, requiritur plena & concludens probatio. Simanch. *d.tit.* 50. *num.* 21. Rojas *de hær. part. assert.* 6. *num.* 60. *& sequentibus.* Decian. *d. num.* 20. Farinac. *d.* §. 1. *num.* 2.

10 In crimine hæresis ad pœnam ordinariam non coniunguntur duæ semiplenæ probationes; secùs verò, si de pœna extraordinaria sermo sit, ad quam etiam semiplena probatio sufficiens est. Simanc. *d.tit.* 51. *n.* 5. *& n.* 12. Peñ. 2. *part. Direct. comment.* 80. Farin. *d.* §. 1. *n.* 7. *&* 9.

11 Indicia indubitata sufficiunt ad pœnam ordinariam; si verò dubitationem admittant, extraordinaria, seu arbitraria imponitur. Bart. *in l.* 2. *ff. de furtis & consil.* 117. Panorm. *in cap.* Tertio loco *n.* 8. *de probat. & in cap.* Vestra. *de cohabit. Cleric. & mulierum.* Farin. *de reo confess. & conuicto quæst.* 86. *n.* 55. *& sequentibus.*

CAPVT VI.

De testibus communia.

1 CVm in crimine hæresis, sicut etiam in aliis criminibus testes ad probandum recipiantur,

tur,& vt probent debeant esse idonei,eorum necessariæ conditiones explicandæ sunt, vt sciamus quanta eorum dictis fides adhibenda sit. Zanchin. *de hæret.c.* 12.*n.*1. *vers.* Secundo modo Mascard. *de probat. tom.* 2.*concl.*855.*num.*1. Farinac. *de hæret.quæst.*188 §.1.*n.*1.

2 Multi sunt qui in iure ad testificandum communiter non admittunt, qui his versibus continentur.

Conditio, sexus, ætas. discretio, fama,
Et fortuna, fides: in testibus ista requires.

Sylvest & Armilla *verbo* Testis *num.* 1.

3 Testis aut est idoneus, aut non est idoneus. Idoneus est ille, *cui nulla exceptio opponi potest.* Non idoneus,*qui per aliquam exceptionẽ in toto,vel in parte repellitur.Cap.*Placuit *de test.vbi* Glos.*verb.*Idonei.

4 Testes debent esse iurati vt probent, & quoties repetuntur, toties iurare debent. Iuramentum autem sit de veritate dicenda super his de quibus interrogantur. Mascard.*tom.3.concl.*1368. Farinac.*quæst.* 74.*num.*1. Eymeric.*3.p.Direct.num.*82.*& quæst.*62.*vbi* Peñ. *comment.*10.*&* 11.

5 Iuramentum non præsumitur, nisi expressè de illo constet in depositione.Mascard.*lib.*1.*quæst.*5.*num.* 82. *&* 113. Farin. *d.quæst.*74.*num.*72.

6 Testes deponentes extra articulos, nihil probant, quando res nullo modo pertinet ad articulos: respondentes etiam non interrogati, suspecti sunt. Mascard. *lib.*3. *concl.* 1371. *num.*1. Farinac. *quæst.* 71. *n.* 2. 6. *&* 24.

7 Testes qui non reddunt rationem sui dicti,vel non sufficientem, non probant nisi pro qualitate rationis. Masc.*lib.*3. *concl.*1375. *à n.*49.Farin.*q.*70.*n.*14.

8 Non est ratio sufficiens dicere: Scio, quia nullus dubitat, vel quia sic reperio in meo memoriali. Farinac. *qu.* 70. *num.* 16 *& seq.*

9 Sufficit reddere rationem implicitè. Farinac. *qu.* 70. *num.* 149.

10 Testes cortinati, vel retro parietem ad cautelam positi, nullo modo probant in criminibus. Farinac. *qu.* 69. *num.* 6.

11 Testes de auditu alieno in criminalibus non probant nisi contra producentem. Menoch *de arbit. lib.* 2. *casu* 475. *num.* 4. Surd. *consf.* 94. *num.* 76. *lib.* 1. Farin. *qu.* 69. *e.* 1. *num.* 2. *& seq. & num.* 57. *& seq.*

§. I.

Contrarietas testium, & concordia.

12 Testes non debent esse contrarij, alioquin etiam in criminibus exceptis nihil probant. Non censentur contrarij, quando vnus deponit plus quàm alius nisi transitiuè deponat. Mascard. *tom.* 3. *de probat. concl.* 367. *num.* 4. *&* 6. Farin. *de test. qu.* 65 *part.* 1. *num.* 2 11 *&* 15.

13 Testes contrarij in accidentalibus remotis & impertinentibus, non censentur contrarij respectu probationis si in substantialibus, seu in articulis probandis concordant. Mascard. *concl.* 1367. *num.* 5. *& tom.* 2. *concl.* 856. *num.* 18. Farinac. *dict. part.* 1. *num.* 16. *& seq.*

14 Si contrarietas est in verbis, non autem in substantia rei, non reputantur testes contrarij, nisi

sermo

ſermo ſit de formalitate verborum. Maſcard. *dict. tom.* 2. *concl.* 856. *num.* 18. & 19. Farinac. *dict. part.* 1. *num.* 22. & 28.

15 Quando non agitur de formalitate verborum, teſtes deponentes per eadem verba, ſeu ex præmeditato ſermone, ſunt de falſitate ſuſpecti, niſi ſint plures, ac bonæ famæ: hoc tamen iudicis arbitrio relinquitur, Maſcard. *d. tom.* 2. *concl.* 745. *num.* 16. & *tom.* 3. *concl.* 1346. *num.* 2. & 3. & *concl.* 1374. *num.* 9. Rojas *de hær. part.* 2. *num.* 129. & *ſeq.* Farin. *d. part.* 1. *num.* 24. & *ſeq.*

16 Diſcordia in modo narrandi factum ſuper quo teſtes deponunt, ſi in ſubſtantia ſit concordia, non vitiat teſtimonium. Butrio *in cap.* Nihil. *de verb. ſignific. num.* 3. Farinac. *d. p.* 1. *num.* 29.

4 Cum teſtes reddunt diuerſas rationes, & cauſas ſui dicti, ſi concordant ad eumdem finem, & vterque reddit bonam rationem, non reputantur contrarij: ſi autem vnus det bonam rationem, alius verò non, plenè non probant. Felin. *in cap.* Cùm tu. *num.* 14. *de teſtib.* Specul. *in tit. de teſt.* §. Item de interrogatoriis. *concl.* 5. *verſic.* Hinc eſt, quòd ſi quis. *ſubnum.* 14. Farinac. *dict. part.* 1. *num.* 30. & *ſeq.*

18 Contrarietas teſtium vitanda eſt, quoad fieri poſſit, interpretando eorum dicta vt ſint vera, aut ſecundùm diuerſitatem, & multiplicationem actus vel temporis per improprietatem verborum, per interpretationem ſuppletiuam, aut alio modo. Rojas *d. part.* 2. *num.* 126. Maſcard. *tom.* 3. *concl.* 1367. *num.* 10. Menoch. *de præſumpt. lib* 5. *præſumpt.* 23. *num.* 11. Farin. *d. qu.* 62. *part.* 1. *num.* 37. *vſque ad* 75.

19 Concordari debet contrarietas teſtium, ſe-

Q 2 cundùm

cundùm ius ciuile, vt falsitas vitetur, non verò vt probent: secundùm ius canonicum etiam concordantur vt probent, dummodò tamen contrarietas non sit manifesta, aut non contradicat in facto principali, aut quando pro vna parte inter plures testes non sunt duo contestes; in his enim casibus non probant. Abb. *in cap.* Cùm tu. *num.* 5. *de test.* Felin. *num.* 4. Farin. *d.p* 2. *num.* 76. *& seqq.*

20 Testium interpretatio debet esse probabilis, congrua, consona veritati, & probabilis. Felin. *d. cap.* Cùm tu. *num.* 13. Farin. *d. part.* 2. *num.* 90. *& seqq.*

21 In criminibus non concordantur testes vt probent, quamvis concordari possint, ad effectum vitandi periurium. Felin. *in cap.* Cùm tu. *num.* 16. Farinac. *d. part.* 2. *num.* 106. *& seqq.*

22 Si testes contradicant confessioni partis, non sunt concordandi, sed si confessio sit contra partem, putandi sunt falsi, si verò parti fauorabiles, reputantur veri. Abb. *d. cap.* Cùm tu. *num.* 4. Mascard. *tom.* 1. *concl.* 379. *num.* 21. *& concl.* 344. *num.* 2. Farinac. *d. p.* 2. *num.* 101. *& seqq.*

23 Quando testes taliter sunt contrarij, quòd concordari non possunt, si in qualitate sint æquales, standum est multitudini, si tamen minor numerus superet in qualitate, ipsi standum est Abb. & Felin. *in summar. cap.* In nostra *de test.* Farinac. *d. quæst.* 65. *p.* 3 *num.* 607. *& seqq.*

24 Dignitas testium ex nobilitate, morum probitate, scientia, & diuitiis pensatur. Felin. *d. cap.* In nostra. *num.* 11. *de testibus.* Tiraq. *de nobilit. cap.* 40. *num.* 35. *& seq.* Farinac. *d. p.* 3. *num.* 114. *& seqq.*

25 Si vnus testis dicat factum contigisse in domo,

mo, alius verò iuxta domum, non conciliantur, sed sunt contrarij. Si autem vnus in prima depositione dicat contigisse in domo, in alia verò depositione dicat contigisse iuxta domum, interpretandus est, & accipiẽdus in secundo dicto. Farin. *d. quæst. 65. p. 4. qu. 1. num. 245. & seqq.*

26 Sunt etiam contrarij, si vnus dicat factum contigisse in domo, alius in porticu domus. Si verò idem testis in diuersis depositionibus vtrumque dicat interpretandus est. Pet. *de fideicommiss. quæst. 12. num. 833. & seq.* Farin. *d. p. 4. quæst. 2. num. 248. & seqq.*

26 Si vnus testis dicat quòd sunt sex anni quando talis dixit vel fecit, alius verò quòd sunt septem anni, conciliandi sunt: quia qui dixit sex, non negauit septem Farinac. *d. p. 4. quæst. 3. num.* 251.

28 Si vnus dicat talem cum gladio fuisse occisum, alius cum claua, aut vnus afferat fuisse occisum cum gladio punctim, alius cum gladio cæsim, non sunt in criminalibus concordandi ad pœnam imponendam. Farinac. *d. p. 4. quæst. 6 & 7. num. 255. & seqq.*

29 Si vnus testis dicat Titium fuisse percussum à Sejo in fronte, alius verò in manu, concordari possunt ad vitandam falsitatem, non autem ad probandum. Farinac. *d. p. 4. quæst. 8. num* 258.

30 Si vnus testis dicit tempore belli, alter dicit ante bellum, concordari possunt. Sicut etiam si vnus dicat factum tempore belli, alius autem post bellum Farinac. *d. p. 4 quæst. 9. num. 261. & seq.*

31 Si vnus dicat ante bellum, alius post bellum, non concordantur vt probent, concordari tamen possunt ad vitandam falsitatem. Farinac. *d. p. 4. quæst. 10. num. 163. & seqq.*

32 Si vnus dicat tali die vidisse Titium sanum, alius verò dicat eodem die vidisse eum infirmum, concordari possunt Farinac. *d.p.4.qu.11.num.*271.

33 Si vnus testis dicat aliquid factum præsente Titio, Titius verò negat fuisse se præsentem, non concordantur, sed sunt contrarij. Si autem Titius dicat quòd non vidit, non audiuit, vel nescit, concordari possunt. Farin. *d.p.qu.12.num.*272. & *seq.*

34 Idem dico, si vnus testis asserat aliquid contigisse præsentibus Titio, & Sejo, & nullo alio, alter verò dicat plures interfuisse, sunt contrarij, concordari tamen possunt, si alter se non vidisse plures affirmet. Farin. *d.p.4.qu.13.num.*280. & *seq.*

§. 2.

Credulitas testium.

35 Testibus verisimiliter deponentibus magis creditur, etiamsi sint numero minores, & item quando eorum depositiones fortioribus coniecturis, & præsumptionibus adminiculatæ sunt. Mascard. *tom.3. concl.*1370.*num.*81. *& concl.* 1225. *num.*7. *& seq.* Farin. *de testibus p.3.num.*118. & *seq.*

36 Testibus quorum depositiones magis consonant cum iure communi, & ei magis conueniunt, magis creditur. Abb. *in cap.* Auditis. *num.9.de probat.* Felin. *in cap.* In nostra. *num.3.de testibus.* Farin. *d.part.3.num.*150.

3 Testibus deponentibus ad fauorem rei, magis creditur in criminalibus, quàm deponentibus ad fauorem

fauorem actoris, etiamsi isti affirment, & illi negent; ac etiam licèt testes pro reo sint minùs digni, vtporè laïci aut fœminæ, vel etiam minores in numero, nisi testes actoris verisimiliùs deponant. Glossa *in cap.* In nostra. *in verbo* Aduersa. & *in verbo* Præferenda. *vbi* Abb. *num.* 2. & 4. Farin. *d. p.* 3. *num.* 152. & *seq.*

38 Magis creditur testibus magis informatis, quam aliis non tam informatis & narrantibus totum factum, quàm partem: imò testis interrogatus si non vult dicere totum quoad substantiam, falsus iudicatur. Felin. *in d. cap.* In nostra. *num.* 10 & *seq.* Rebuf. *de testibus part.* 1. *glossa* 8. *num.* 50. Farin. *d. part.* 3. *num.* 165. & *sequentibus.*

39 Testibus in specie deponentibus magis creditur, quàm deponentibus in genere; & deponentibus vniuersaliter, quàm indiffinitè. Bertas. *consil.* 372. *num.* 6. *lib.* 2. Farin. *d. part.* 3. *num.* 170 & *sequenti.*

40 Testibus deponentibus cum ratione & redditione causæ, magis creditur quàm deponentibus sine tali causa; reddentibus meliorem rationem, quàm reddentibus non ita bonam. Baldus *in l.* Presbyteri. *sub num.* 14 *vers.* Item testes contrarij. Cod. *Episcop.* & *cler.* Felin. *dict. cap.* In nostra. *num.* 10. Farin. *d part.* 3. *num.* 172. & *sequentibus.*

41 Magis creditur testibus senioribus, & antiquioribus, quàm iunioribus, nisi iuniores digniores sint; & item magis clericis, quam laïcis, nisi laïci deponant ad fauorem rei. Felin. *in dict. cap.* In nostra *num.* 1. & *num.* 12. Farin. *dict. part.* 3. *num.* 175. *vsque ad* 178.

42 Magis creditur testibus masculis, quàm fœminis: & si omnes sint fœminæ, magis creditur vir-

ginibus, quàm viduis, nisi fœminæ deponant pro reo, & viri pro actore, vel fœminæ sint bonæ famæ, viri autem malæ. Felin. *in d. cap.* In nostra *num.* 11. Farin. *d. p* 3. *num.* 179. *& seqq.*

43 Magis creditur testibus notariis, quàm non notariis, etiam si notarij deponant pro actore, & non notarij pro reo; & nullus testis quantumcunque idoneus æquiparatur notario, etiam in fauore causæ piæ. Felin, *in d. cap.* In nostra *num.* 9. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 1100. *num.* 2. *&* 6. Farin. *d. p.* 3. *num.* 183. *& seqq.*

44 Testibus peritis magis creditur, quàm non peritis, etiamsi periti deponant super negatiua, & non periti super affirmatiua. Felin. *d. cap.* In nostra. *num.* 8. Farin. *d. p.* 3. *num.* 186. *& seq.*

45 Testibus deponentibus pro causa fauorabili, etiam negando, magis creditur, quàm deponentibus in contra, licèt affirment. Felin. *num.* 2. Farinac. *num.* 188. & *seq. d. p.* 3.

46 Testibus distinguentibus magis creditur quàm non distinguentibus & affirmantibus, etiam minoribus numero, quàm negantibus, licèt sint plures & clerici, dummodò non deponant ad fauorem rei. Glossa *in cap.* Vt circa. *in verſ.* Præterito. *de elect. in 6.* Mascard. *tom.* 1. *concl.* 70. *num.* 1. & *seqq.* Farin. *d. p.* 3. *num.* 191. & *num.* 200. & *seqq.*

47 Testis deponens super affirmatiua, ex qua sequitur probatio negatiuæ, non dicitur super negatiua deponere. Mascard. *d. concl.* 70. *num.* 9. Farin. *d. p.* 3. *num.* 215. & *seqq.*

48 Testibus super negatiua vaga, pura, & non coarctata loco & tempore, cùm sit de sui natura improbabilis, non creditur. Secùs verò si deponant in

negatiua

negatiua coarctata loco & tempore. Clar. *in pract.* §.*fin.quæst.*52.*num.*9. Mascard.*d. concl.* 70. *num.* 5. *& seqq.* Farinac. *d.p.*3.*num.*221.*& seqq.*

49 Deponentibus super nagatiua, coarctata loco & tempore præterquam quòd debent esse idonei, etiam in casu difficilis probationis dicere tenentur de toto tempore negotij, & non debent remouere actum à sensu, dicentes: Non vidi, sed sensum ab actu, ita vt affirmant non potuisse illud fieri quin ipsi viderint ac etiam reddere rationem sui dicti & scientiæ etiam non interrogati: & sic deponentibus super negatiua, magis creditur quàm affirmantibus. Bald.*consil.*31.*col.* 2.*lib.*4 Felin. *d. cap.* In nostra *num.* 5.Farin. *d.p.*3.*num.*224.*& seqq.*

50 Testibus negantibus, tunc magis creditur, quàm affirmantibus, quando cum eorum depositione concurrit iuris præsumptio. Farinac. *d. p.* 3. *num.* 337. *& seq.*

51 Testis sibi ipsi varius, aut contrarius absolutè loquendo nihil probat, maximè in criminalibus, & licèt concordetur non probat. Felin. *in cap.* Cùm in tua. *num.* 3. *vers.* Prima conclusio. *de testibus.* Mascard. *tom.*3.*concl.*1367.*num.*2. *&* 3. Farinac. *quæst.*66. *part.*1.*num.*13 *& par.*9.*num.*317.*&* 321. & *seqq.*

§. 3.

Testis varius, contrarius, & vacillans.

52 Testis varius & contrarius, in re idem sunt, differunt tamen, quòd varius diuerso modo deponit,

contrarius verò contraria asserit; seu varius est, qui non stat firmus in suo dicto contrarius autem qui contraria tenaciter affirmat. Hostiens. *in cap*. Prætereà *ad fin. vers*. Vel dic. *de test. cog*. Bald. *ibidem nu*.107. Farin. *d. p*.1. *num*.7. *&* 8.

53 Testis vacillans dupliciter accipitur. Primò, pro eo qui dubitatiuè, cum timore vel titubatione loquitur. Secundò, pro eo qui sic loquens etiam variat aut contraria dicit. Hic non probat, ille verò non omnino repellitur, diminuitur tamen in fide. Farin. *d. p*.2. *num*.10. *& duobus seqq. & num*.14. *& seqq*.

54 Testis sibi varius & contrarius in aliqua parte substantiali, videlicet quæ concernit articulata, nec probat, nec facit indicium ad inquirendum. Mascard. *tom*.3. *concl*.1367. *n*.7. *&* 8. Farin. *d. p*.1. *nu*. 19. *& seqq*.

55 Testis sibi varius & contrarius in qualitatibus, circunstantiis, & accessoriis, non verò in substantialibus, licèt in aliquo eius fides minuatur, probat tamen nonnullis casibus exceptis. Mascard. *dict. concl*. 1367. *num*.5. Menoch. *de præsumpt. lib*.5. *præsump*.23. *num*.7. *&* 16. & *sequent*. Farinac. *d. p*. 1. *num*.24.

56 Non probat testis sibi varius & contrarius in qualitatibus & accessoriis, quando aliàs ex aliqua causa rationabili est indici suspectus: interrogatus de accidentibus, est in illis varius & contrarius. Non probat etiam, quando depositio concernit factum proprium, & varietas est multiplex. Item si iurauit dicere veritatem in omnibus. Anton. Gomez. *var. tom*.3. *cap*.12. *num*. 11. Farin. *d. p*.1. *nu*.25. *& seqq. vsque ad* 31.

57 Quando testis est sibi varius & contrarius

ob

ob ignorantiam, errorem vel obliuionem (quæ in teste per duos vel tres annos præsumitur) non in totum amittit fidem; nec etiam si varietas in substantialibus est modica. Bald. *in l.* Si ex falsis. *circa fin. C. de transact.* Menoch. *de præsumpt. lib. 5. præsumpt. 23. n. 8.* Farin. *d. p. 1. num. 32. & seqq.*

58 Quando testis in secundo dicto plus aut minus dicit quàm in primo, non reputatur sibi varius: nec etiam quando in secundo examine remittit se ad primum, cum protestatione quòd si aliter dixit, per primum dictum corrigatur secundum, dummodo sit in casibus in quibus admittitur relatiua depositio. Abb. *in cap.* Cùm in tua. *num. 3. de testibus.* Farin. *d. p. 1. num. 37. & sequentibus.*

59 Si iudex nolit acceptare depositionem relatiuam, potest testis petere vt legatur sibi primum examen; quod si iudex facere nolit, dicat testis protestando, quòd si in primo examine aliter dixit, ex nunc corrigit secũdum dictum, & refert se ad primũ tanquam verum: tunc enim licèt dicat contraria, non diminuitur fides, sed statur primo dicto, quod debet regulariter seruari in crimine hæresis, Menoc. *de arbitr. lib. 2. casu* 109. *n.* 11. *&* 12. Farin. *d. p. 1. n. 40. & sequentibus, & de hæresi quæst.* 188. §. 1. *num. 35.*

60 In crimine hæresis, & vniuersim in criminalibus non admittitur relatiua depositio; nec etiam quando reperitur testis ad declarandum primum dictum dubium, aut quando testis aliàs est persona suspecta: iudicis tamen arbitrio relinquitur, an debeat admittere responsionem relatiuam. Simanch. *cathol. tit. 64. num. 24.* Mascard. *tom. 3. concl. 1374. num. 5.* Farin. *d. part. 1. num. 48. & seqq.*

61 Testes

61 Testis varius & contrarius torqueri potest ad videndum in quo dicto persistat, etiam aliis indiciis non concurrentibus, siue varietas contigerit iudicialiter, siue extraiudicialiter, cum iuramento tamen, ita vt in iudicio vnum dicat, & extra iudicium dicat contrarium; & si talis testis in tormentis sæpiùs vacillat, secundò & tertiò potest torqueri, non verò vlteriùs. Anton. Gomez. *var. tom.* 3. *tit. de tortura num.*29. Clar. *paragr. fin. quæst.*25. *num.*4. & 7. Farin. *d. qu.*66. *p.*3. *num.* 98. *vsque ad* 112.

62 Vt tamen testis varius torqueatur, requiritur quòd fateatur se facto interfuisse, & quòd variatio sit in substantialibus, ac etiam in causa criminali, & quòd non sit in dignitate constitutus, nisi in criminibus exceptis. Anton. Gomez. *d. num.*29. & Clar. *dict. qu.* 25. *num.* 6. Farinac. *dict. p.* 3. *num.* 113. *vsque ad finem.*

§. 4.

Correctio.

63 In causa hæresis standum est secundo dicto testis, siue fateatur, siue neget, siue etiam interrogetur solùm vt testis in alios, siue vt principalis quoad se, & testis quoad alios, dummodo ex manifestis indiciis appareat testem velle suum primum dictum corrigère ex zelo fidei, & secundum dictum appareat verisimile, aut retractationis sufficiens reddatur causa. Couarru. *var. lib.* 2. *cap.* 13. *num.*9. Simanch. *cathol. tit.* 64. *num.* 58. & 60. Farin. *dict. qu.*66. *p.* 4. *num.*157. & *sequentib.*

64 In

64 In aliis causis regulariter statur primo dicto, licèt ex parte maneat dubitatum, nisi pro secundo dicto sint probabiles rationes; aut primum dictum fuerit extraiudiciale, secundum verò iudiciale. Couarru. *dict. cap.* 13. *num.* 8. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 108. *num.* 9. & 10. Farin. *dict. part.* 4. & *parte* 6. *per totam*.

65 Quando testis cui sine tortura non creditur, in tortura dicit contrarium eius quod dixerat extra torturam, si interrogatur solùm vt testis, statur vltimo dicto; & si pluries torqueatur, etiam statur vltimo dicto, dummodo tortura sit legitimè data, aut non appareant rationabiles causæ, cur potiùs credatur primo dicto, quàm secundo. Si verò testis interrogatur principaliter pro se, & vt testis pro aliis, statur primo dicto, nisi pro secundo sint sufficientes coniecturæ, præsumptiones, vel adminicula. Clar. *paragr. fin. qu.* 53. *num.* 10. Menoch. *d. casu.* 108. *num.* 14. & 15. Farinac. *d. qu.* 66. *p.* 5. *per totam*.

66 Testis potest in continenti se corrigere. In continenti dico, quando nondum egreditur iudicis conspectum; imò & egressus, dummodo probabile sit quòd non est aliquem allocutus qui eum peruerteret: quod iudicis arbitrio relinquitur. Correctionis tamen causam allegare debet qui se corrigit, alias verò correctio non admittitur. Clar. *d.* §. *fin. qu.* 53. *nu.* 10. Menoch. *d. casu* 108. *num.* 4. & 6. Couar. *dict. cap.* 13. *num.* 8. Farin. *d. qu.* 66. *parte* 7. *conclus.* 1. & 3. *vsque ad* 7.

67 Testis ex interuallo se corrigere non potest, nisi asserat causam verisimilem suæ correctionis, aut sit

sit persona nobilis, & causa inter vtiles personas: si tamen velit addere ad primum dictum, etiam ex interuallo ei licebit. *Clar. d. § fin. qu.* 53 *num.* 15. Couar. *d. n.* 8. Menoch. *d. casu* 108. *n.* 7. Farin. *d. p.* 7. *concl.* 2. *&* 8. *vsque ad* 12.

68 Publicatis attestationibus, non potest testis se corrigere, & quamuis correctio ex interuallo non admittatur, & non tollat primum dictum, illud tamen debilitat. Farinac. *dicta parte* 7. *concl.* 10. *&* 12.

69 In causa hæresis, etiam post publicationem possunt testes examinari; siue Inquisitor procedat ex officio, siue ad instantiam partis. Mascard. *tom.* 2. *concl.* 857. *num.* 7. Simanch. *cathol.* 64. *num.* 50. Farin. *qu.* 75. *cap.* 14. *num.* 409. *& de hæresi qu.* 182. §. 1 Peñ. *ad* 3. *partem Direct. comment.* 111. *vers.* Iam quod de examinandis.

70 Testis qui in primo dicto affirmatiuè deponit, & in secundo dicit se non recordari, licèt saluetur à contrarietate, non tamen probat. Farin. *d. qu.* 66. *part.* 9. *quæst.* 1. *num.* 329. *& seq.*

71 Si testis in primo dicto dicat se non recordari, & in secundo se recordari & scire probat. Idem est, si in primo dicto dubitatiuè deponit, & in secundo affirmatiuè: dummodo hæc fiant in diuersis examinibus, secùs si in eodem: tunc enim est varius & nihil probat, nisi alleget causam reuocationis primi dicti.

72 Testis, qui in primo dicto dicit se scire, & in secundo se credere, non probat in criminibus, nec etiam qui dicit se sentire, & in secundo dicto se credere. Petra *de fidei commiss. qu.* 12. *num.* 959. Farin. *d. p.* 9. *qu.* 7. *num.* 345.

73 Si

73 Si testis in primo dicto dicat rem ita se habere, *quia vidi*, deindè dicit, *quia audiui*, concordatur, & probat de visu: & idem est, si in primo reddendo rationem dicat, *quia audiui*: & posteà, *quia vidi*. Si verò primo dicat se scire, & deinde reddendo rationem dicat, *quia audiui*, solùm probat de auditu. Farin. *d.p.9.q. item 9.* & 10.

74 Si testis primò dicit se hoc tantùm scire, vel hoc tantùm verum esse, & posteà aliquid aliud addit, non probat, sed reputatur varius & contrarius. Farin. *d.p.9.qu.13.num.365.*

75 Testis qui non clarè deponit, interpretetur dictum suum. Quod si nesciat, vel absens sit, in eo sensu accipiatur, vt crimen excludat. Idem dicendum est de reo si sit vir probus, Peñ. *d.com* 111.

76 In causis hæreticalibus non publicantur testium & accusatorum nomina, nec circunstantiæ ex quibus cognosci possint; Episcopo tamen aut eius Vicario & consultoribus declarantur. Tempus autem & locus commissi criminis secundùm arbitrium Inquisitorum ad instantiam partis declarantur reo. Simanch. *d.tit.64.num.26.* & *seq.* Peñ. *ad 3.p. Direct.qu.75.comment.124.* Farin. *d.§.1.num.7. vsque ad 13.*

CAPVT VII.

De teste obscurè vel dubiè deponente.

1 TEstis obscurè, dubiè, vel cum incertitudine deponens, nihil probat: vt quando depositio

tio diuersos continet intellectus. Mascar. *tom.3. concl.* 1369 *num.*6. Farin. *de testibus qu.*68. §. 1. *num.* 1. & 2.

2 Qui deponit non per verba quæ de necessitate concludant, sed per verba, *possibile, dubito, forsitan, prima fronte, si bene memini, ni fallor, salua veritate,* & similia, non probat. Mascard. *d. num.* 6. Farin. *d. parag.* 1. *nu.* 3. *vsque ad* 17.

3 Deponens alternatiuè per dictionem, *vel*, nisi vtraque pars tendat ad vnum effectum, non probat; neque etiam deponens per verbum, *circa, plus, vel minus*, quando agitur de probatione præcisi temporis, quantitatis vel loci. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 46. Farin. *d.* §. 1. *num.* 18. & *seq.*

4 Testis deponens de indicio suo, vt, *mihi videtur*, vel, *non videtur*, non probat, nisi sui proprij iudicij bonam rationem reddat. Decian. *consil.* 51. *num.* 11. *lib.* 2. & *consil.* 62. *num* 11. & *consil.* 88. *num.* 9. *lib.* 3. Farinac. *d.* §. 1. *num.* 32 & *seq.*

5 Si depositio dubia, & æquiuoca in quolibet intellectu probat intentionem producentis bona reputatur. Farinac. *d.* §. *num.* 41.

6 Testium depositiones ad hoc vt probent, non cauillandæ, sed coadiuuandæ sunt, nisi testes sint suspecti: tunc enim cauillari debent. Farinac. *dict.* §. 1. *num.* 43. & 44.

7 Testium dubia verba sunt propriè interpretanda, nisi sic interpretata non probent: nam si probant impropriè interpretata, impropriè interpretanda sunt. Farin. *d.* §. 1. *num.* 47. & 48.

8 Testium dubia verba interpretanda sunt, secundùm communem vsum loquendi (attenta qualitate & conditione ipsorum testium) & vt sonent magis

gis factum, quàm ius: declarantur etiam per aliam depositionem ipsorum vel alterius testis, aut ex subiecta materia. Farin. *d.* §.1. *num.* 49. *vsque ad finem* §.

9 Testes de crudelitate non plenè probant, absolutè loquendo, nec efficax indicium faciunt, nisi adhibitis circunstantiis, quamuis testes sint in magno numero, & se firmiter credere affirment. Mascard. *lib.*1. *concl.*45. *num.*1.2. & 6. & *tom.*3. *concl.*1360. *num.*1. & *seqq.* Farin. *d. quaest.*68. §.2. *num.* 62. *vsque ad* 75. & *num.*106. & 110. & *seqq.*

10 Testes de credulitate deponentes probant, quando suæ credulitatis reddunt sufficientem rationem, maximè in iis, quæ directè probari non possunt, vel in casibus in quibus præsumptiua probatio habetur pro vera, aut in antiquis & quæ sunt difficilis probationis. Mascard. *l.*1. *concl.*104. *n.*15. & *concl.*459. *num.*11. & *lib.*3. *concl.* 1369. *nu.*7. & *seqq.* *vsque ad* 21. Farin. *d.* §.2. *num.*74. *vsque ad* 86.

11 Probant etiam testes de credulitate contra producentem, & ad defensionem innocentiæ, Mascard. *lib.* 3. *concl.* 1369. *num.*18. & *lib.* 2. *concl.* 490. *num.* 4. & 5. Farin. *d.* §.2. *num.*75. 76 & *seq.*

12 Probant etiam in ætate, & in iis quæ consistunt in peritia artis, in iis etiam quæ sensu corporis percipi non possunt. Mascard *lib.*3. *concl.*1369. *nu.*10. & 14. Farin. *d.* §.2. *num.*94. 95. & 82.

CAPVT VIII.

De teste falso & corrupto.

1 TEstis falsus nihil probat, tàm in ea causa in qua falsum deposuit, quàm in alia quacumque, nec similiter indicium facit ad torturam. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 743. *post num.* 9. Farinac. *quæst.* 67. §. 3. *num.* 58. *& seq.*

2 Sententia lata ex falsis testibus, retractatur. Mascard. *conc.* 688. Farin. *d.* §. 3. *num.* 64.

3 Affirmans pro vero id, quod re vera verum est, sed illud verum testis ignorat, falsus est, & de falso punitur pœna arbitraria. Farinac. *d.* §. 3. *num.* 70. & *sequentib.*

4 Deponens falsum per ignorantiam, errorem, obliuionem, aut credens dicere verum, non punitur pœna ordinaria, sed extraordinaria, & non probat. Farin. *d.* §. 3 *num.* 77 85. *& seq.*

5 In dubio præsumitur testem deposuisse falsum per errorem & ignorantiam: idem præsumitur in rusticis, nisi sint sagaces, aut deponant super eo quod ipsi percipiunt. Mascard. *conc.* 745. *numer.* 13. Farin. *d.* §. 3. *num.* 81. *& seq.*

6 Qui dicit se scire illud, quod tantùm audiuit à fide digno & bonæ famæ viro, excusatur à falso, si deponit de his quæ certa probatione sciri nequeunt, vt quòd quis sit filius talis. Secùs autem in iis, quæ certa probatione sciri possunt. Si tamen falsò dixisse reperiatur, pœna extraordinaria punietur propter temeritatem. Farin. *d.* §. 3. *num.* 91. & *seq.*

7 Qui

7 Qui deponens verum in dicto principali, si dicat falsum in redditione causæ, sola extraordinaria pœna punitur. Farin. *d.paragr.3. num.95.& seq.*

8 Deponens de sua credulitate, licèt falsò deponat, de falsò tamen non tenetur, nisi ex confessione sua de falsò conuincatur. Farin. *d. paragr. 3. num.99.* & *sequentibus.*

9 Ad puniendum testem de falsò pœna ordinaria, requiritur euidens & necessaria probatio: quoad pœnam verò extraordinariam, suspiciones & argumenta sufficiunt. Farin. *d.paragr.3. num.74.* & *seq.*

10 Vt testis falsus non probet, debet aliunde de falsitate constare, quàm ex propria ipsius confessione, si in fauorem deponit. Farin. *d. paragr. 3. num. 110. & qu. 46. num. 56. & seq.*

11 Testis in parte falsus, siue deponat super capitulis connexis, siue separatis, nihil probat; nisi falsitas sit in accessoriis extrinsecis & pertinentibus: nam si in substantialibus, aut in iis, quæ quoquo modo tangunt causam, & ad illam pertinent, etiam si sit in minimo falsus, in totum reputatur falsus. Mascard. *tom.2. concl.743. nu.1. & sequent.* Farinac. *dict. q.67. paragr. 4.*

12 Testis aliàs suspectus si inueniatur falsus in qualitatibus extrincesis & impertinentibus, in nullo creditur. Farin. *dict. paragr.4. num.120.* & *seq.*

13 Deponens falsum super generalibus interrogatoriis, vt si neget esse affinem, inimicum, pauperem, &c. nihil omnino probat, quando talis negatio aut affirmatio facit ad causam, vel tribuit vel tollit fidem testi. Bald. *in l.* Si ex falsis. *C. transact.* Innocent. *in cap.* Fraternitatis. *n.1. col. glos. 1. de hæret. relati per*

Mascard. *tom.*1. *concl.*68. *num.*12. Farin. *d.*§.4.*n.*126. *& seqq.*

14 Qui falsum dicit in loco & tempore, dicitur falsum dixisse in substantialibus. Farinac. *d.tt.* §. 4. *num.* 140.

15 Testis in parte falsus, siue scienter, siue ignoranter falsum deposuerit, in totum reputatur falsus, & in dubio præsumitur falsus, & non probat. Menoc. *de præsumpt. lib.*3. *præsumpt.*22. *præsertim nu.* 9. Mascard. *lib.*2. *concl.*743. *num.*7. Farin. *dict.* §.4. *nu.* 141. *& seqq.*

16 Qui in vno inuenitur falsus, in omnibus tàm futuris, quàm præteritis præsumitur falsus, & non probat. Mascard. *lib.*2. *concl.*743. *nu.*4. *&* 5. Farin. *d.* §.4. *num.*150. *& seqq.*

17 Qui iurauit absolutè dicere veritatem super tota causa, tenetur dicere veritatem super connexis, & accessoriis, non tamen trahitur iuramentum ad impertinentia, & sic dicens falsum in illis, non desinit probare in aliis. Farin. *d.* §.4. *num.*175. *& seqq.*

18 Qui specificè iurauit dicere veritatem super omnibus de quibus fuerit interrogatus, tenetur dicere verum, etiam in impertinentibus: & si in illis falsò deponat, in nullo creditur: in dubio tamen præsumitur testis iurasse super tota causa. Menoch. *de præsump. lib.*5. *præsumpt.* 22. *num.* 21. Farin. *d.* §. 4. *num.* 174: *& seqq.*

19 Testis, qui errat & falsum deponit in nomine, cognomine, agnatione, parentela, vel parochia, si non errat in corpore, non dicitur falsus, & probat in aliis Farin. *d.*§.4. *num.*185.

20 Testis, qui in sua dispositione occultat verum,

rum, falsus reputatur, sicut etiam qui dolo aut non reddit rationem sui dicti, aut non sufficientem, & item qui dixit se non recordari de eo, cuius probabile non est ipsum obliuisci Mascard. *lib. 1 in præfat. quæst. 5. num. 70. & seqq.* Peñ 3. *part. Direct. qu. 73. num. 122.* Farin. *d. q. 67. paragr. 6. nu. 220. & seq. & de hæresi quæst. 188. paragr. 2. nu. 41.*

21 Qui dolosè, obscurè, aut dubitatiuè deponit de eo, quod distinctè, clarè & certò scit, reputatur falsus, & punitur. Farin. *d. paragr. 6. nu. 225. & seqq.*

22 Testis corruptus promissione, pecunia, metu, precibus vel alia re, non probat, & in dubio præsumitur falsum dixisse pro corrumpente; contra corrumpentem verò probat. Mascard. *concl. 455. num. 1.* Farin. *dict. 67. paragr. 7. nu. 236. & seqq. & nu. 249. & seq. & num. 269.*

23 Vno teste corrupto alij corrupti præsumuntur: corruptio autem ex indiciis arguitur. Mascard. *concl.* 1340. *num. 1. & 6.* Farin. *dict. paragr. 7. nu. 256. & seqq.*

24 Si pecunia detur testi pro expensis itineris, aut pro operis omissis, dummodo non excedat illarum æstimationem, non iudicatur pecunia corruptus. Si tamen post depositionem pecuniam acceptet, licèt non dicatur corruptus, nulla præcedente promissione, est tamen multum de corruptione suspectus. Couar. *regula* peccatum *part. 2. §. 3. n. 4. de reg. iuris in 6.* Menoch. *de arbit. casu* 310. *num.* 10.

25 Testis corruptus probat pro corrumpente, quando producitur ab eo contra quem fuit corruptus. Surd. *consil.* 132. *nu.* 3. *lib.* 1. Farin. *dict. paragr. 7. num.* 280.

R 3 26 Testis

26 Testis instructus à parte aut ab aduocato non probat, & præsumitur instructus & suspectus eo ipso, si antequam deponat alloquatur partem, nisi bona fide instruatur, & verum deponat. Mascard. *concl.*1364.*num.*3. Farin. *d.quæst.*67.§.8.

27 Testis falsus in crimine hæresis grauiùs, quàm in aliis criminibus puniendus est, regulariter tamen curiæ sæculari non traditur, sed producitur in publicum spectaculum, ligatis manibus & pedibus, discooperto capite, in camisia vsque ad horam prandij, seu in porta Ecclesiæ ponitur, fustigatur, ad triremes mittitur, & aliis pœnis plectitur, vt mitra infami, exilio, & carcere etiam perpetuo. Peñ. 3.*p.direct. comment.*122.Farin. *d.q.*167.§.1.*&* *quæst.*168. *de hæresi* §. 2. *num.*36.*vsque ad* 39.

28 Eadem digni sunt pœna, qui testes pretio aut minis corrumpunt, & qui hoc fieri mandant, dummodò nocumentum graue sit, licèt reus curiæ sæculari non tradatur. Si verò testimonio suo parùm aut nihil nocumenti afferant, mitiùs puniuntur. Peñ. *d. commentar.*122.Farin. *d.quæst.*188.§.2.*num.*44.

29 Si reus ob falsam depositionem puniatur, potest testis pœna talionis plecti, & curiæ sæculari cum publicatione bonorum tradi. Simanc. *cathol. tit.* 64.*rubr. de testibus num.*90.94 & *seq* Rojas *de hær. p.* 2.*assert.*8.*num.*156.& *sequentibus*, Farin. *d. quæst.* 188. §.2.*num.*39.46.& 51.& *d.quæst.*67.§.1.*num.*9. & 11.

30 Testis falsò coram Inquisitore deponens, ab eodem puniri potest, vocato tamen Episcopo, & consulto supremo Tribunali. Peñ. *d. comment.* 122. Farin. *d.quæst.*188.*paragr.*2.*num.*40.& 53.

31 Licèt falsi testes in crimine hæresis eadem

pœna

pœna qua hæretici puniendi sint, non tamen eorum filij, & nepotes redduntur infames, nec aliis pœnis obligantur, quibus hæreticorum liberi sunt obligati. Simanch. *cathol. tit.* 24. *rubr. de testibus nu.* 96. Sanch. *decal. lib.* 2. *cap.* 27. *nu.* 25. Farin. *d. paragr.* 2. *nu.* 54.

32 Qui falsum deposuit ad liberandum eum, qui de hæresi puniendus venerat, probabile est non esse puniendum pœna talionis, sed arbitraria; probabile etiam est oppositum. Farinac. *d. paragr.* 2. *num.* 49. & 50. & *quæst.* 67. *paragr.* 1. *num.* 18.

CAPVT IX.

De teste periuro.

1 TEstis periurus, qui aliàs admittendus non erat, in crimine hæresis admittitur, quando ex indiciis manifestis apparet, quòd ex zelo iustitiæ deponit & reuelat tàm contra se, quàm contra alios, illud quod prius celauerat. Eymer. *in Direct. p.* 3. *qu.* 65. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 5. & 6. Farin. *de testibus quæst.* 56. *art.* 5. *num.* 203. & 204. & *de hæresi quæst.* 188. *paragr.* 5. *num.* 82.

2 Quando testis, qui in crimine hæresis deponit, est varius & periurus, statur secundo dicto & non primo, etiam si ex interuallo se correxit, esto non deponat contra se, sed absolutè contra alios; dummodo tamen ex manifestis indiciis appareat ex zelo fidei dictum suum corrigere, ac probabilem rationem reddat quòd verum dicat. Peñ. 3. *part. Direct. com.*

 114. Mas

114. Mascard. *concl.* 857. *n.* 7. Farin. *d. paragr.* 5. *n.* 8¼. *& s. quentibus.*

3 Non omnis periurus reputatur idoneus testis in crimine hæresis; sed ille tantùm, qui variando in examine peierauit, dicendo contrarium eius, quod primo loco dixerat. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 35. *n.* 14. Farin. *d. paragr.* 5 *nu.* 92.

4 Vt secundo dicto testis periuri credatur, parum refert, quòd primo loco affirmauerit, & secundo negauerit Simanch. *cathol. tit.* 64. *rubric. de testibus num.* 56. *& seqq.* Farin. *d. paragr.* 5. *nu.* 95. *&* 96.

5 Quando secundo dicto negantis quòd priùs dixerat, obstat aliud, quàm solius periurij defectus, primo dicto standum est, semper tamen cum aliquo defectu secundùm iudicis arbitrium. Peñ. *d. comment.* 114. *vers.* Postremò: *& vers.* Illud tamen. Farin. *d. paragr.* 5. *nu.* 93 97. *&* 98.

6 Licèt stetur secundo dicto in fauorem fidei, non videtur tamen admittenda eius probatio sine tortura. Peñ. *d. comment.* 114. *vers.* Vt autem. Farin. *d. paragr.* 5. *num.* 99.

7 Testis periurus semper puniendus est, maximè si volebat occultare hæreticum, quantumcumque eius dictum admittatur. Peñ. *d. vers.* Vt autem. Farin. *d. paragr.* 5. *nu.* 100.

CAP.

CAPVT X.

De teste inimico.

1 NOn admittuntur in testes inimicis capitales, conspiratores, & cohabitantes cum illis neque eis creditur, neque indicium faciunt, etiam si deponant per tormentum, aut in articulo mortis, etiam in criminibus exceptis, & in hæresi. Peñ 3. *part. comment.* 116. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 463. *num.* 31 *&* 32. *& lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 40. *& seqq.* Farin. *de test. quæst.* 53. *nu.* 5. *& seq. & de hæret. quæst.* 188. *paragr.* 6. *num.* 101. *& seqq.*

2 Inimici non capitales admittuntur in testes cum aliqua diminutione secundùm inimicitiæ qualitatem: capitales autem & graues repelluntur in totum. Peñ. *d. comment.* 116. Mascard. *concl.* 463. *num.* 34. Farin. *dict. quæst.* 53. *nu.* 52. *& seqq. & d. paragr.* 6. *num.* 110.

3 Capitales inimicitiæ regulariter oriuntur ex morte, infamia graui, & lethali vulnere, amissione omnium bonorum aut maioris eorum partis. Peñ. *d. ocm.* 116. Farin. *d. paragr.* 6 *nu.* 110.

4 Vndecumque capitalis inimicitia causata sit, sufficit ad repellendum testem; licèt autem inimicitia non probetur, satis est quod probetur illius causa. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 52. *&* 53. *& concl.* 899. *num.* 10. Farin. *d. quæst.* 53. *num.* 18. *& seqq.*

5 Sufficiunt inimicitiæ occultæ, & præsumptæ, dummodo notæ sint testi. Mascard. *d. concl.* 899. *n.* 3. Decian. *crim. lib.* 3. *cap.* 25. *num.* 9. *&* 10. Farin. *d. qu.* 53 *num.* 24. *& seqq.*

6 Inimicus reconciliatus, si reconciliatio sit recens non admittitur: si verò sit antiqua, recipitur: non est tamen omni exceptione maior. Quæ autem reconciliatio sit dicenda recens, iudicis arbitrio relinquitur, personarum ac inimicitiæ qualitate considerata. Mascard. *lib.2. concl.* 857. *nu.* 47. Farin. *d. qu.* 53. *num.* 58. *& seq. & d. qu.* 188. *paragr.* 6. *num.* 105.

7 Repellitur etiam odiosus non beneuolus, ac non diligens cum contra quem proceditur. Farin. *d. quæst.* 53. *num.* 30. *& seq.*

8 Suspecti de inimicitiâ, nimirum consanguinei, & affines inimici, subditi, & habitantes continuè in domo illius, & cum illo conuersantes, & amici valde familiares inimici, quoniam recipiantur, non tamen eis creditur, nisi adminiculo aliquo fulciantur. Mascard. *lib.2. conclus.* 899. *nu.* 31. *& concl.* 857. *post num.* 49. *& seq.* Farin. *d. quæst.* 53. *nu.* 33. *vsque ad* 43. *& d. paragr.* 6. *num.* 107.

9 Si pars procurauit inimicitiam per fraudem, non repellitur testis, qui sic factus est inimicus, non tamen illum integrum esse dixerim. Farin. *d. quæst.* 53. *num.* 64. *& seq.*

10 Inimicus vtriusque partis non repellitur, probat etiam contra producentem & in fauorem inimici. Ant. Gom. 3. *variar. cap.* 12. *rubr. de probat. delict. n.* 14. *vers.* Item etiam limita. Mascard. *conclusio.* 857. *num.* 16. *&* 17. *& concl.* 1235. *per totam.* Farinac. *d. quæst.* 53. *num.* 66. 67. 71. *&* 72.

11 Testis inimicus etiamsi sit bonæ famæ, & aliis circunstantiis adminiculatus, non facit indicium ad torturam. Farin. *d. quæst.* 53. *num.* 75.

12 Inquisitores ex officio interrogare debent de

de inimicitia, tàm testes, quàm etiam reum inquisitum Eymeric. 3.*p. Direct. num.*119. *vbi* Peñ. *com.*29. Farin. *d. paragr.* 6. *num.* 106.

CAPVT XI.

De testibus consanguineis, domesticis, & familiaribus.

1 Consanguineus & affinis valde coniuncti, in crimine hæresis non admittuntur ad testificandum in defensionem, & si admittantur, non probant, nisi veritas aliter haberi non possit. Mascard. *lib.*1. *concl.* 68. *num.*3. *& concl.*857. *nu.*24. *& seq.*Peñ. 3.*p. Direct.com.*119. *&* 170. Farin. *qu.*54. *de test. n.*29. *& quæst.*188. *de hære. paragr.*8. *num.*149. *&* 150.

2 Consanguineus & affinis valde coniuncti non possunt cogi ad testificandum, nisi in crimine hæresis, aut quando aliter veritas haberi non potest. Mascard. *lib.*1. *concl.*74. *nu.*1. *&* 2. *& lib.*2. *concl.*839. *n.*3. *&* 5. Farin. *quæst.*54. *de testibus reg.*1. *præsertim nu.* 13. 18. 29. *&* 77.

3 Consanguinei & affines probant inter æqualiter coniunctos Farinacius *d. reg.* 1. *num.* 45. *& reg.*2. *num.*116.

4 Affines dissoluta affinitate probant, cum aliqua tamen diminutione. Farin. *d. reg.*1. *num.*32.

5 Frater pro fratre contra alium nec indicium facit ad torturam. Farin. *d. reg.*1. *num.*72. *& reg.* 2. *num.*135.

5 Quamuis

6 Quamuis regulariter frater non possit cogi ad testificandũ contra fratrem in criminalibus, in causa hæresis, & cogi ad id potest,& tenetur. Farin. *d.reg.* 1. *n.*97. & 111. Mascard. *concl.*463. *nu.*8. & *concl.*857. *num.*16.

7 Parentes pro filiis, & filij etiam adoptiui, ac nutritij, omnes item ascendentes, & descendentes, non admittuntur in testes, nisi in crimine hæresis,& aliis exceptis. Mascard. *lib.*1.*concl.*463.*n.*9. & *lib.*2. *concl.*857.*num.*18. & *sequentibus*. Farinac. *dict. qu.*53. *reg.*3.*præsertim à num.*145. *vsque ad* 174.

8 Vxor contra maritum, sponsa contra sponsum, concubina contra eum qui eam retinet in concubinatu,amasius contra amasiam, quamuis aliàs non admittantur in testes, in causis tamen fidei testificari tenentur. Farin. *d. qu.*53.*reg.*4.

9 Domestici, qui aliquo modo inferiores sunt, non admittuntur in fauorem, nisi in causis difficilis probationis; & quæ domi contingunt. In causa tamen hæresis non solum admittuntur contra domesticos, sed ad testificandum cogi possunt. Mascard. *concl.*857.*num.*22. & 25. Peñ.3.*p. Direct. com* 125.& *comment.* 115. & 119. Farin. *quæst.* 55. *de testibus insp ect.* 1. *præsertim. nu.*94. & 95.& *quæst.*188. §.8.*n.*143. & *sequentib.*

10 Familiares, famuli, ancillæ, & serui non admittuntur regulariter pro dominis; admissi tamen aliquod faciunt indicium, in criminibus autem exceptis admittuntur. Farinac. *d. quæst.* 55. *inspect.* 2.

11 Subditi & vassali licèt admittantur pro domino, non tamen sunt integræ fidei. Idem ferè dicendum est de colonis, inquilinis, emphyteutis & amicis,

eis Farin. *dict. qu.55. inspect.* 3. 4. & 5.

CAPVT XII.

De teste Iudæo, hæretico, & infideli.

1 IVdæi, hæretici, apostatæ, infideles, dubij in fide, fautores, defensores ac eorum receptatores, qui aliàs contra Christianos in testes admitti non debent, admittuntur tamen in causa fidei, & in criminibus exceptis. Peñ. 2. *p. Direct. comment.* 13. *vers.* Cæterum. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 857. *num.* 9. & *sequent.* Farin. *de test. quæst.* 56. *art.* 6. *num.* 227. & *de hæret. quæst.* 188. §. 7. *num.* 125. & 134.

2 Quamuis prædicti infideles recipiuntur contra Christianos, non faciunt plenam probationem, nisi adsint sufficientes aliæ coniecturæ: vnde vnus non sufficit ad capturam, sufficiens tamen ad secretas informationes faciendas. Peñ. 3. *p. Direct. commen.* 117. Farin. *d. paragr.* 7. *nu.* 116.

3 Iudæus, hæreticus, & infidelis contra alios Iudæos, hæreticos, & infideles testes esse possunt, quando prædicti ab Inquisitoribus puniuntur. Peñ. 2. *parte Direct. comment.* 17. *ad Cap.* Contra Christianos, *de hæret. in* 6. Farin. *d. paragr.* 7. *n.* 123. 138. & 141.

4 Hæretici, & alij infideles, nec pro fidelibus, nec pro infidelibus in causa fidei admittuntur in fauorem. Peñ. 3. *par. Direct. comment.* 117. & 118. Farin. *d. paragr.* 7. *nu.* 127.

5 Prædicti s infidelibus creditur, si deponant de facto proprio. Peñ. *d. com.* 117. Farin. *d.* §. 7. *num.* 133.

6 De

6 De partium consensu possunt huiusmodi infideles in testes admitti. Peñ. *d. com.* 117. Farin. *d.* §.7. *num.* 134.

7 Infideles tàm in tormentis, quàm extra, si verisimiliter deponant, aliquali fide digni sunt. Peñ. *dict. com.* 117. *&* 118. Farin. *d. paragr.* 7. *num.* 135. *&* 137.

8 Multi infideles verisimiliter deponentes, probant: & per illos conuincuntur hæretici, Eymer. 3. *p. Direct. quæst.* 69. *vbi* Peñ. *comment.* 118. Farin. *d.* §.7. *nu.* 136. *&* 141.

CAPVT XIII.

De testibus inhabilibus.

1 IN criminalibus, absolutè loquendo, testes non solùm debent esse idonei, sed omni exceptione maiores. Alber. *de agnosc. qu.* 34. *numer.* 4. Mascard. *lib.* 3. *concl.* 1366. *num.* 4. Farin. *de test. qu.* 62. *num.* 21. *& sequenti.*

2 Testis integer, legitimus, idoneus, & omni exceptione maior, idem ferè sunt, & dicuntur illi, *qui nulla legitima exceptione repelli possunt. Vid.* Farin. *dict. qu.* 62. *in præludio.*

3 Testis inhabilis, seu non idoneus est *ille, qui contra se habet aliquam legitimam exceptionem quæ ipsum in totum, vel in partem repellat.*

4 Testis minùs idoneus emendatus, idoneus efficitur. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 113. *vers.* Verum tamen.

5 In

5 In criminibus difficilis probationis, quando veritas aliter haberi non poteſt ratione loci, temporis aut alia ex cauſa, admittuntur teſtes inhabiles, dummodo per viam accuſationis non procedatur, & inhabilitas non oriatur ex pluribus defectibus: admiſſi tamen non poſſunt dici omni exceptione maiores. Farinac. *dict.* 62. *limit.* 3. *& limit. vltim. num.* 383. *& ſeqq.*

6 In crimine hæreſis & aliis exceptis admittuntur teſtes inhabiles, etiam ſi per viam accuſationis procedatur, non tamen probant, niſi ſint plures quàm duo. Maſcard. *lib.*1. *concl.* 462. *num.*1. *& ſeq. & lib.*3. *concl.* 1365. *num.*15. Farin. *d. quaſt.* 62. *limit.* 4. *& de hær. quaſt.*188. *paragr.*4. *num.*79.

7 Teſtes inhabiles non probant adminicula exceptorum criminum, adminicula, inquam, non ſubſtantialia. Maſcard. *lib.*2. *concl.*857. *num.*35. Farin. *d. limit.* 4. *num.* 87. *& quaſt.* 56. *num.* 72. *& de hæret. qu.* 188. *paragr.*4. *num.*80.

8 Teſtes inhabiles admittuntur ad defenſionem rei, etiam in crimine hæreſis, dummodo inde non ſequatur pœna parti accuſanti: admiſſi etiam non plenè probant. Maſcard. *lib.*2. *concl.* 905. *num.*1. *&* 13. *& concl.* 1365. *num.*16. Farin. *d. quaſt.*62. *limit.*5.

9 Teſtes, quorum inhabilitas nota eſt producenti, probant contra illum, nec poteſt illos reprobare, niſi detur diuerſa ratio inter producentem & aduerſarium. Maſcard. *lib.*2. *concl.* 1241. *num.*1 *& ſeq.* Farin. *d. quaſt.*62. *limit.*10.

10 Si teſtes inhabiles examinentur quando examinari non poſſunt, ſolùm faciunt indicium ad informationem ſumendam, non verò ad torturam. Maſcard.

Mascard.*concl*.683.*num*.4 Farin.*d.quæst*.62. *limit*.11.

11 Inhabilitas testium, qui ad actus probationem requiruntur, consideranda est tempore depositionis & iuramenti. Farin.*dict.quæst*.62.*limit*.12.

12 Inhabilitas testis, quæ ipsum omninò à testificando non repellit, suppletur in criminalibus, etiam in crimine hæresis, ex adminiculis, & coniecturis, & ex præstantissima fide alterius testis quoad torquendum, non verò quoad condemnationem. Mascard. *lib*.3.*concl*.1365.*num*.11.*& seqq*.& *lib*.2.*concl*.856. *num*. 7.Anton.Gomez. *lib*.3.*var.cap*.12. *num*.21. *vers*. Item addo.Farin.*d.quæst*.62. *limit*.14.

13 Testes inhabiles licèt regulariter non sufficiant nisi ad inquirendum ad torturam, & ad pœnam extraordinariam; si tamen magnus sit eorum numerus, & adsint coniecturæ sufficientes, suppletur eorum defectus, & potest imponi pœna ordinaria. Peñ. 3.*part.Direct.comment*.113.*vers*.Nec refert.Farinac.*de hæret quæst*.188.§.4.*num*.83.

14 Quando testes inhabiles admittuntur, non potest contra eos opponi quòd sunt inhabiles, opponi tamen potest contra eorum dicta, quòd sint contraria, varia, vacillantia aut falsa, vel quòd sint capitales inimici, aut cum ipsis cohabitent Locat. *in iud. inquisit.verbo* Testis.*num*.34 Farin.*d*.§.4.*num*.82.

15 Testes infames de iure vel de facto, excommunicati, criminosi & participes in crimine, licèt in causa hæresis admittantur, etiam sine tortura, non sunt integræ fidei, cùm sint inhabiles. Eymeric.3. *part.Direct.quæst*.64.*&* 66. *vbi* Peñ. *comment*.113. & 115. Mascard.*lib*.2. *conclus*.855. *num*.9. & *conclus*.857. *num*.38. Farinac. *dict*.§. 4.*num*. 67. *& sequentibus*, & de

de testibus quæst.56.articul. 3. & 7.

16 Licet mulieris testimonium in causa criminali criminaliter agitata non admittatur, exceptis quibusdam casibus, admittitur tamen in crimine hæresis Mascard.*lib.2.concl.*761.*num.*1 Farinac.*de testib. quæst.*59.*casu* 1. *& de hæresi quæst*.188.§.4.*nu.*67.

17 Mulieres admissæ ad testificandum in causa criminali, etiam hæresis, non sunt integræ fidei; vnde duæ aut tres non plenè conuincunt, vbi agitur de pœna mortis imponenda. Farin. *d. casu* 1. *num.*26. *& sequentibus.*

18 Carceratus quamdiu in carcere retinetur, accusatus, denuntiatus, & inquisitus, pendentibus accusatione, denuntiatione, & inquisitione, qui aliàs in criminibus non admittuntur, admitti debent in criminibus exceptis. Farinac.*de testibus quæst.* 56 *art.*4.

19 Meretrix & leno, qui à testificando repelluntur in crimine hæresis, & aliis exceptis admittuntur cum suis defectibus. Mascard. *lib.*2. *concl.* 1067.*num.* 41. Farin. *d. quæst.* 56. *art.* 10.

20 Admittuntur in crimine hæresis etiam cum defectu birroarij, illegitimi, blasphemi, lusores, ebrij, dummodo quando deponũt non sint in actuali ebrietate, histriones, apostatæ à religione, proditores, fustigati, prodigi, calumniatores, professores artis ludicræ. Farinac.*d.qu.* 56.*art.*12.

21 Pauperes, personæ viles, ac exercentes officium vile & abiectum, non sunt testes exceptione maiores. Farin. *de test. qu.*57.

22 Furiosus, mente captus, & fatuus non admittuntur ad testificandum, nec admissi probant, etiã de iis quæ viderunt ante furorem. Mascard. *c.*828.

S *num.*14

num. 14. *&* 7. *& concl.* 1364. *num.* 23. Farin. *de testi. qu.* 61. *num.* 1. *vsque ad* 12.

23 Furiosus effectus sanæ mentis probat, non tamen de iis quæ vidit dum erat furiosus. Idem dicendum est de habente lucida interualla Mascard. *lib.* 2. *concl.* 828. *num* 5. Farin. *d. quæst.* 61. *num.* 13. *& sequentibus.*

24 Cæcus repellitur à testificando, nisi deponat de iis quæ ante cæcitatem vidit, aut quæ auditu percipiuntur. Farin. *d. quæst.* 61. *num.* 19. *& sequentibus.*

25 Cæcus deponens de auditis est integræ fidei, quando audita talis sunt naturæ, vt circa illa falli non possit, vt de sono campanæ, tonitruo, & similibus. Secùs verò de pluribus vocibus determinatę personę, nisi talis sit, quòd eius vocem notam omnino habeat. Mascard. *concl.* 278. *num.* 12. *&* 18. *& seq.* Farin. *d. qu.* 61. *num.* 26. *& seqq.*

26. Mutus simul & surdus à natiuitate non recipitur in testem; si tamen ex accidenti mutus efficiatur & surdus, sciàtque legere ac scribere, licèt in aliis criminibus non admittatur, in crimine hæresis non crederem reiiciendum fore. *Vidend.* Mascard *concl.* 1364. *num.* 26. & Farin. *d. quæst.* 61. *num.* 36. *& seqq.*

27 Licèt laïcus contra clericum, & clericus contra laïcum regulariter testimonium ferre non possint in aliis criminibus, in crimine tamen hæresis testificari possunt. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 463. *nu.* 14. *& lib.* 3. *concl.* 1364. *num.* 58. Farin. *d. quæst.* 61. *num.* 104.

CAP.

CAPVT XIV.

De teste vnico.

1 TEstis vnicus in criminalibus non plenè probat, etiam coram iudice debente iudicare sola veritate facti inspecta; probat tamen semiplenè si sit idoneus. Alexand. *conf.*89. *num.*5. *lib.*5. Menoch. *de arbit. lib.*2. *casu* 99. *num.* 19. Farin. *de test. qu.*63. *cap.*1. *præsertim num.*7.

2 Quamuis testis sit Episcopus, non plenè probat in criminibus, etiam per literas. Decian. *conf.*92. *n.*23. *lib.* 2. Farin. *d. c.*1. *num* 15. & 16.

3 In præiudicium tertij, præsertim in criminalibus, etiam Cardinalis non plenè probat. Mascard. *lib.*1. *qu.*11. *num.* 111. & *concl.*269. *num.*30. Farinac. *d. quæst.* 63. *cap.*2. *num.* 65.

4 Dictum Papæ & Regis in criminalibus vbi agitur de notabili damno tertij, non plenè probat, etiamsi contineat factum proprium. Mascard. *lib.*1. *concl.* 130. *num.*1. & *seq.* Decian. *consil.*18. *num.*272. & *conf.* 21. *num.* 6. Farin. *d. quæst.*63. *cap.*3.

5 Testis deponens in facto proprio in criminalibus, licèt plùs quàm semiplenè probet, non tamen plenè; nisi sufficientibus adminiculis & præsumptionibus concurrentibus: quod iudicis arbitrio committitur. Idem etiam est, quando aliter veritas inueniri non potest. Farinac. *d. qu.*63. *cap.*4.

CAPVT XV.

De testibus singularibus.

1 Testium singularitas triplex est, obstatiua nimirum, adminiculatiua seu cumulatiua & diuersificatiua. Roias *de haret. part.2. assert. 6. nu.* 122. Peñ. *ad* 3. *direct. comment.* 121. *versic.* Sed quo. Farin. *de testibus qu.64. num.4.*

2 Singularitas obstatiua est illa, *quæ testium inter se repugnantiam continet:* vt si de eodem actu vnus deponat factum fuisse in vno loco, & alius in alio. Peñ. Farin. *num.5. citatis locis. vers.* Obstatiua est.

3 Singularitas adminiculatiua dicitur illa, *quæ oritur ex testibus, in quibus nulla est repugnantia, sed per diuersa media in eumdem finem tendunt.* Vt si vnus deponat de visu, alius de fama; vel vnus de vno actu, alius de alio eiusdem speciei. Albert. *in cap.1. qu.16. num.63. de haret. in 6.* Peñ. *vers.* Cumulatiua est Farin. *num.6. vbi supra.*

4 Singularitas diuersificatiua datur, *quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia.* Albert. *num.64.* Peñ. *vers.* Vltima est. Farin. *num.7. vbi suprà.*

5 Testes singulares dicuntur illi, qui in suis depositionibus coniungi non possunt, aut qui diuersimodè deponunt respectu subiecti vel obiecti super quo deponunt. Farin. *num.26. & 27. citatis locis.*

6 Propriè loquendo, illi testes dicuntur singulares, qui in sua depositione contestem non habent, non tamen dicuntur singulares ex eo, quòd se ipsos contestes

contestes non allegant, dummodo in depositione concordent, licèt vnus dicat se non recordari alium fuisse præsentem, aut si neget præsentialitatem alterius. Peñ. *dict. com.*121. *vers.* Testis verò singularis. Mascard. *conclus.*856. *num.*2. Farin. *num.*28. *&* 29. *d. qu.* 64.

7 Etiam testes singulares sunt illi, *quorum dicta ex factorum diuersitate separationem recipiunt: aut quando ex eorum dictis probatio redditur dubia, habetque se ad esse, & non esse.* Farin. *num.*31. *&* 32.

8 Quando testium singularitas est obstatiua, minùs probant plures, quàm vnus, atque adeò nec semiplenè probant. Rojas *de haret part.*2.*assert.*6.*n.*120. *&* 121. Albertin. *dict. qu.*16. *n.* 56. Mascard. *concl.*95. *num.*20. Farin. *d. qu.* 64. *à num.* 39. *vsque ad* 57. *& sequentib.*

9 Testes singulares singularitate diuersificatiua, probant semiplenè, dummodo inter eos sit vnus omni exceptione maior, nec diuersitas talis sit, quæ videatur facere contrarietatem. Albert. *d. qu.*16. *n.*68. Farin. *d. qu.*64. *num.*47. *& seqq.*

10 Si vnus testis deponat de actu vno tempore & loco facto, alius verò de eodem actu, sed non recordatur de tempore & loco, præsumuntur contestes, dummodo vnus testis referat alium, nec locus & tempus sint de substantia. Afflictis *decis.* 372. *num.*8. Farin. *d. qu.*64. *à num.*74. *vsque ad* 80.

11 Quando agitur de probatione loci generalis, vt quòd quis fuerit in ciuitate, non dicuntur testes singulares, si vnus deponat de vno loco eiusdem ciuitatis & alius de alio, aut quando vnus locus vel tempus continetur in alio, aut si deponant dubitatiuè de

tempore & loco , aut quando deponunt de actu iterabili de quo agitur. Farinac. *num*.81. *& sequent. dict. qu*.64.

12 Quando agitur de probando actu continuato, diuersitas in loco & tempore non facit testes singulares , & sic probant testes deponentes se vidisse per foramen vnum post alium. Albertin. *d. qu*.16. *nu*.8. Mascard, *concl*.59. *num*. 17. *&* 18. Farinac. *d.qu*.64. *num*.90. *&* 91.

13 In probatione actus momentanei diuersitas in loco & tempore inducit singularitatem. Crot. *de test. p*.7. *num*.325. *sub concl*.9. Anton. Gomez. *tom*.3. *var. tit. de probat. delict. cap*.12. *num*.12. *vers*. Item etiam intellige. Farinac. *num*.88. *&* 89.

14 Si tempus vel locus excedant continuitatem actus , ita vt actus non compatiatur cum tali loco & tempore,diuersitas in tempore & loco facit singularitatem testium.

15 Quando tempus & locus non sunt de substantia negotii de cuius probatione agitur , testes deponentes sine tempore & loco probant. Secùs verò si sint de substantia actus probandi,& aliàs non constet de loco & tempore. Farin. *d.qu*.64. *num*.96. *& seqq*. *&* 103.

16 Quando tempus est antiquum , in quo verisimilis est obliuio, admittuntur testes deponentes sine tempore : aliter dicimus , si tempus breue sit, & obliuio non præsumatur. Farinac. *num*.99. *& seq*.

17 Si sunt pluros testes, & omnes dicant non recordari de loco & tempore,quando obliuio non præsumitur, reputantur suspecti, & nihil probant in criminalibus , vbi testes debent deponere de tempore

&

& loco. Farinac. *num.* 104. *& sequentibus.*

18 Quando testes debent deponere de tempore, etiam in criminalibus, satis est si deponant per verba, *videtur*, neque opus est quòd declarent diem neque horam nisi hæc sint de substantia negotij. Farinac. *d. qu.*64. *num.*108. *& sequentibus.*

19 Singularitas adminiculatiua in testium depositione non tollit semiplenam probationem, etiam in criminibus. Vt si vnus deponat immediatè de delicto, alius de confessione extraiudiciali rei. Albertin. *in cap.*1. *quæst.*16. *num.*63. *vers.* Et in adminiculatiua, *de hæret. in* 6. Anton. Gomez. *de delictis tit. de probat. delictor. cap.*12. *num.* 2. Farin. *d. quæst.*64. *n.*112. *& seqq. & num.*119. *& seqq.*

20 Testes deponentes de diuersis confessionibus extraiudicialibus, quorum vnus deponit de confessione facta vno loco, alius de alia alio loco facta, si non tendant ad eumdem finem, non probant in criminalibus, si agitur de probando crimine in specie: secùs verò si de probando crimine in genere, secundùm probabilem sententiam. Farin. *num.* 145. *vsque ad* 152.

21 Testes discordes in loco & tempore, concordes tamen in crimine hæresis, dummodo non deponant cum singularitate obstatiua, an probent hæresim, controuersum est. Vtraque pars probabiliter & secura conscientia seruatur in praxi. Peñ. 3. *part. Direct. com.*121. Mascard. *concl.* 856. *nu.*3. *& seqq.* Farin. *d. qu.*64. *num.*201. *& seqq. ac de hær. qu.*188. §. 9. *n.*152. *& seqq.*

22 Si testes singulares concordant in loco & tempore, & in substantia propositionis hæreticalis, discor-

discordant tamen in verbis sufficienter probant, nisi agatur expresse de verborum forma. Peñ.*d.com.* 121. Mascard.*d.concl.*856.*num.*18.*& seq.*Farinac. *num.*212. *&* 216.

23 Si testes singulares discordant in loco & tempore, vel substantia facti aut dicti hæreticalis, sufficiunt ad condemnandum in pœnam extraordinariam, & etiam ad abiurandam vehementem suspicionem. Eymer. *Direct. quæst.* 72. *num.*1: *vbi* Peñ. *comment.*121.Mascard.*d.concl.*856.*num.*12.Farinac. *d.qu.* 64. *num.*217. *& seq.*

24 Testis vnus probans de Epistola, alius de Euangelio, seu vnus de principio Missæ, alius de fine, alij de aliis partibus, probant celebrationem Missæ, non tamen singulas Missæ partes. Simanch. *catholic. tit.*64.*num.*65.Farin.*d.qu.*64.*num.*283.*& seq.*

25 Diuersitas in loco & tempore non facit singularitatem in testibus, nisi quando locus & tempus sunt de substantia negotij. Farin.*num.*311.

26 Quando in depositionibus testium adest diuersitas in actibus, non verò in loco & tempore, si res sit dubia, præsumuntur contestes. Mascard.*concl.*1221. *num.*18.Farinac.*num.* 316.& *seq.*

27 Si testes singulares deponant de diuersis propositionibus, quæ omnes ad eamdem sectam pertineant, probant illas proferentem esse illius sectæ, ad quam dictæ propositiones pertinent. Simanch. *in Enchirid.tit.*37.*num.*11.& *de Cthol.tit.*64. *num.* 79. & *seq.* Farin. *de hæresi qu.*188.§.9.*num.*157.

28 Plures testes singulariter deponentes de connexis, aut de iis, quæ tendunt in eumdem finem, probant plus quàm semiplenè ad inquirendum ad torturam

turam & ad pœnam arbitrariam, & aliquando aliis coniecturis & adminiculis concurrentibus, plenè probant ſecundùm iudicis arbitrium. Simanch. *cathol. tit.* 64. *num.* 64 del Rio *diſquiſ. mag. lib.* 5. *in* 2. *appendice quæſt.* 10. *verſic.* De teſtibus verò ſecundi generis. Farinac. *d. qu.* 188. *de hær.* §. 9. *num.* 159. *& ſeq.*

29 Teſtes ſingulares, quorum vnus deponit de maiori ſumma, quantitate, numero aut tempore, alter verò de minori, probant in minori, maximè ſi deponant per verbum, *circa*, & deponant de his, quæ ſolo diſcurſu intellectus percipiuntur. Maſcard. *lib.* 2. *concl.* 1219. *num.* 65. Farin. *de teſt. qu.* 64. *num.* 233. & *ſeq. vſque ad* 238. *& num.* 242.

30 Si ex pluribus teſtibus adſint duo vel plures qui concordent in maiori ſumma, probant, quamvis ſit vnus qui deponat de minori. Farinac. *dict. qu.* 64. *num.* 247.

31 Quando teſtes vel non deponunt de eadem re, vel deponunt per dictionem taxatiuam, non concordantur in minori ſumma, ſed reputantur ſingulares. Farinac. *dict. qu.* 64. *num.* 244. *& ſeq. ac num.* 249. *& ſeq.*

CAPVT XVI.

De tortura teſtium.

1 ABſolutè loquendo liberi homines non torquentur in caput aliorum pro teſtimonio non vacillante. Ant. Gom. *de delictis cap.* 13.

num.19. rubr.de tortura reorum. Farin. *de testibus qu. 79.num.2.*

2 Testes variantes, vacillantes, & contraria dicentes torqueri possunt, dummodò non reddant sufficientem rationem variationis, & variatio sit circa negotium principale, vel circunstantias substantiales. Farinac.*num.10.& seq.*

3 Testis etiam homo liber torqueri potest in caput alienum in multis casibus, dummodò constet de corpore delicti, & contra ipsum præcedant indicia scientiæ, aliàs non torquetur. Farin.*d. qu.79.num. 70.& 75.& multis præcedentibus.*

4 Testis in caput alienum pro testimonio tortus, non probat, nisi sponte ratificet testimonium in tortura datum. Ant.Gom.*d.num.29.* Farinac. *num.83. d.qu.79.*

5 Tortura in caput alienum data, moderata esse debet maior tamen vel minor, pro qualitate indiciorum contra ipsum testem, quòd nouerit delictum. Clar. *§.fin. qu.25.vers.* Torquentur etiam testes. Farinac.*num.81.d.qu.79.*

6 In crimine hæresis torqueri possunt testes in caput alienum, sicut in crimine læsæ Maiestatis præcedentibus indiciis. Farinac.*num.5.d.qu.79.*

7 Licèt testes inhabiles non admittantur sine tortura, in crimine tamen hærêsis etiam sine torturâ admittuntur. Simanch. *cathol.tit. 64.num.37. & seqq.* Peñ *3.p. Direct.comment.113.vers.* Illa est etiam Farin. *num.23.& seqq.& de hæresi qu.188.§.4.num.68.*

CAP.

CAPVT XVII.

De examine testium.

IN crimine hæresis cogi possunt testes ad se examinandum, non solùm semel, sed pluries, nullo obstante priuilegio: nec excusantur, si rei sint filij, fratres, aut vxores, &c. Egregia tamen persona rogari potiùs quam compelli debet. Eymeric. *3. parte Direct. qu. 62. vbi* Peñ. *comment.* 111 Rojas *singular.* 196. Farin. *de hæresi qu.* 188. §. 1. *num.* 2.

2 Testis vocari potest ab Inquisitoribus, etiamsi existat extra terminos iurisdictionis eorum, & in alia diœcesi vltra duas dietas. Simanch. *cathol. tit.* 34. *num.* 24. Eymer. *3. p. Direct. quæst.* 74. *vbi* Peñ. *com.* 123. Farin. *d.* §. 1. *num.* 4.

3 Testium examen à iudice fieri debet, nisi subsit sufficiens impedimentum. Simanch. *d. tit.* 64. *num.* 11. Peñ. *3. part. Direct. comment.* 10. *num.* 37. Farin. *d.* §. 1. *num.* 19. *& seqq.*

4 Si testes sint viri illustres, moniales, aut aliæ honestæ fœminæ, modestiùs agent Inquisitores, si ad eos examinandos eant, vel alteri examen committant. Eymeric. *3. p. Direct. qu.* 70. *vbi* Peñ. *com.* 119. Farin. *de hær. qu.* 188. §. 1. *num.* 4.

5 In examine debent testes reddere rationem scientiæ, etiam non interrogati. Decian. *lib.* 5. *crim. cap.* 35. *num.* 18. Mascard. *concl.* 855. *num.* 12. *& seqq.* Farin *num.* 31. *d.* §. 1.

6 In criminibus, & præsertim in crimine hære-

sis

ſis, teſtes poſſunt examinari, etiam poſt publicationem. Maſcard. *concl*. 857. *num*. 37. Farin. *de teſtibus qu*.75. *cap*. 14. Simanch. *cathol. tit*.64. *num*.11. & 15. Peñ. *d. comment*.111.

7 Teſtis recuſans ſe examinari in cauſa hæreſis, ſuſpectus eſt de fide, & tanquam fautor hæreticorum punitur; niſi citetur ad deponendnm contra conſanguineos, affines, aut amiciſſimos, tunc enim ſecundùm probabilem ſententiam, ſolùm, vt inobediens puniri debet. Eymer. *d. qu*.61. Peñ. *d.com*.111. & Farinac. *num*.3. *citat. locis*.

8 In crimine hæreſis teſtes examinantur, etiam lite non conteſtata, examinati autem parte non citata probant, ſi imminet periculum. Simanch. *cathol. tit*. 64. *num*.15. Farinac.*d*. §.1. *num*.15. & *de teſt. quæſt*.72. *cap*.2.*num*.115.& *ſeqq*.

9 Teſtes iterum examinandi non referant ſe ad primum dictum, nec ad primum examen, nec petant illud ſibi exhiberi, ſed per extenſum iterum deponant, proteſtatione tamen facta, quòd ſi apparuerit aliter dixiſſe in ſecundo examine, tunc corrigunt dictum ſuum, & primum ratificant, quia memoria erat magis recens. Rojas *ſingular*.206.Simanch.*Enchirid. tit*.35. *nnm*.10. Farinac. *num*. 35. *d*. §.1

10 Quando reo publicantur nomina teſtium, poteſt dare interrogatoria, vt per illa teſtes examinentur. Farin. *de teſt.qu*.73.*num*.2. & 8. & *de hæreſi d*.§.1. *num*. 14.

11 Teſtes interrogari poſſunt ſuper circunſtantiis ſubſtantialibus negotij,ſuper loco & tempore,de ſua credulitate ac certitudine. Deponentes de fama interrogandi ſunt, quid ſit fama,ſi ipſi ſint imperiti,ſi ſint

ſint ſuſpecti interrogari poſſunt de circunſtantiis impertinentibus.Gloſſa *in c.*Præſentium,*in verbo* Interrogatoria,*littera* V.*verſ.* Si dixerit teſtis. Farin. *d.qu.* 73. *num.*26. *& ſeq.*

12 Inquiſitores perſcrutari debent teſtium fidem, eoſque de loco, tempore, perſonis, vita, & moribus delati ante litis conteſtationem interrogare, lite verò conteſtata repetantur. Peñ. *3.p. Direct.com.*17. Farin. *de hære. qu.* 188. *paragr.*1. *num.*15.

13 Arbitrio Inquiſitorum relinquitur;an teſtes, de quorum veritate dubitatur, aut ſocij criminis confrontandi ſint ad faciem inquiſiti, an eorum nomina publicanda, vt reus conuincatur. Id tamen de conſenſu ſuperiorum fieri debet, ſemoto periculo. Peñ.*3.p. Direct. com.*23. *verſ.* Quæſitum, *cum duobus ſequentibus.* Del-Rio *diſquiſit. mag. lib.*5. *& in appendice qu.*39.Farin. *d. paragr.*1. *num.*30.*& ſeq.*

14 In crimine hæreſis cum maiori diligentia examinandi ſunt teſtes: moneri enim debent, ne falſum teſtimonium dicant,prece, pretio,odio coniuratione,aut alio effectu: Interrogentur de antecedentibus & conſequentibus,de occaſione,& cauſa,de tempore & loco,de cauſa ſcientiæ,an viderint vel audierint: interrogentur de perſonis quæ interfuerunt,de pertinacia, de affectu, de furore, ira, de conditione perſonæ,& ſimilibus,Rojas *de heret.*2.*p.aſſert.*1.*n.*36. *& ſeqq.* Peñ. 3. *part. Direct. com.*17. *& alij relati per* Farin.*d.*§.1. *num.*14. *verſ.* De forma examinandi.

15 Teſtes examinandi non ſunt per ſuggeſtiuà interrogatoria. Ant. Gom.*tom.*3.*var.cap.*12.*num.*17. Simanch.*cathol. tit.*65.*nu.*59. Menoch. *de arbit. lib.*2. *caſu* 474. *num.*53. Farin. *qu.*43. *num.*132. *& quaſt.*79. *num.*87.

numer. 87. *& sequentibus.*

16 Testes examinati per suggestionem non nocent ei, contra quem deponunt. Farin. *d.qu.*43. *num.* *item* 132. *& quæst.* 84. *cap.*4. *num.*95.

CAPVT XVIII.

De examine testium coram religiosis personis.

1 TEstes non admittuntur in causis fidei, nisi examinentur, vel dicant vltra notarium coram duabus religiosis personis. *Cap.* Vt officium. §. Verum. *de hæret. in* 6. Eymer. 3. *part. Direct. num.*84. *tit. Quæ personæ esse debeant in examine testium, & qu.*63. *vbi* Peñ. *comment.*20. *&* 112. Farin. *de hæret. qu.* 188. §. 1. *num.*33.

2 Sufficit quòd dictæ religiosæ personæ sint clerici sæculares. Simanch. *cathol. tit.*64. *num.*9. Peñ. *dict. comment.* 112.

3 Loco religiosarum personarum interesse possunt laïci viri periti, honestæ vitæ, spectatæ prudentiæ, qui intelligant negotium de quo agitur. Eymer. Peñ. & Farinac. *cit. loc.*

4 Præsentia religiosarum personarum magis est de consilio, quàm de præcepto; vndè si omittatur, non vitiatur processus: raro tamen hoc fieri debet. Peñ. *d. com.* 112 Farinac. *d. num.* 3 :.

5 Quæ circa examen testium coram religiosis personis obseruant Inquisitores, obseruare etiam debent Episcopi, vbi Inquisitores Apostolici non sunt.

sunt. *Cap.* Per hoc. *de haret. in* 6. Peñ. *dict. comment.* 112. Farinac. *num.* 34.

CAPVT XIX.

Quot testes ad probandum sufficiant?

CVm in crimine hæresis, etiam testes non idonei admittantur, tàm de idoneis, quàm de non idoneis testibus dicendum est, quot sufficiant ad probandam hæresim.

1 Secundùm iuris rigorem, duo testes omni exceptione maiores plenè probant hæresim: si verò omni exceptione maiores non sint, non probant ad pœnam ordinariam imponendam, etiam additis circunstantiis. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 113. & 120. Decian. *lib.* 3. *crim. cap.* 35. *num.* 6. *vers.* Sed oportebit. Farin. *de haret. quast.* 188. §. 3. *num.* 58. & *de test. quast.* 64. *cap.* 5. *num.* 241. & *seqq.*

2 In crimine hæresis fides vnius etiam valdè digni testis non supplet defectum alterius. Peñ. *d. com.* 113. Farinac. *d.* § 3. *num.* 59.

3 Secundùm iuris æquitatem vir, rprobatæ famæ & opinionis non condemnatur de hæresi per duos testes omni exceptione maiores, nisi sufficientes coniecturæ superueniant; Peñ. *d. com.* 120. Farin. *num.* 60. & 61. *d.* §. 3.

4 Quando agitur de probanda hæresi verbo vel facto publicè commissa in populo, non sufficiunt duo testes etiam integri. Alberi. *de agnosc. quast.* 34. *num.*

num.55.Farinac.*num*.62.*dict*.§.3.

5 Quando duo testes in crimine hæresis ad condemnandum sufficiant, iudicis arbitrio committitur, considerata persona delinquentis. Peñ. *dict.comment*. 120. Mascard. *dict. conclus*. 855. *num*.7. Farin.*num*.63. *dict*. §. 3.

6 Vnus testis etiam idoneus in crimine hæresis non sufficit ad condemnandum, etiam iuncta fama: sufficit tamen ad torturam. Simanch. *cathol. tit*. 64. *num*.31.*&* *tit*.51.*num*.3.Farinac. *num*.64.*&* *seq. d*.§.3.

7 Si agatur de probando illud, contra quod stat iuris præsumptio, licèt duo testes idonei sufficiant, plenior tamen requiritur probatio. Mascard. *lib*. 1. *qu*.10.*num*.38. Farin. *de test*: *qu*.63. *cap*.5. *num*. 233. *&* *seq*.*&* *num*.239.

8 Duo testes inhabiles, quantumcumque bonis circunstantiis fulciantur, non sufficiunt ad pœnam ordinariam: secùs autem si plures sint, ac legitimis coniecturis fortificentur. Peñ. *d.comment*.113. Farin. *d.qu*.188. §.4.*num*.84.

9 Plures testes minùs idonei, quando plenè hæresim probare censeantur, iudicis arbitrio relinquitur attentis circunstantiis; ex numero enim suppletur defectus & inhabilitas, dummodò talis non sit, quæ testes in totum à testificando repellat. Peñ. *dict.comment*.113. *Vid*. Farin. *de test*. *qu*. 62. *limit*. 13. *&* 14.

CAP.

CAPVT XX.

De confessione iudiciali partis.

1 Confessio generaliter dicta, est *manifestatio actus proprij alio præsente.* Diuiditur in sacramentalem, iudicialem, & extraiudicialem. Syluest. *verbo* Confessio non sacramentalis. *num.* 1.

2 Ex sacramentalis confessionis reuelatione & notitia nullum indicium fit in iudicio contra reum. Peñ. 2. *part. Direct. comment.* 25. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *qu.* 89. *num.* 26. *&* 27.

3 Confessio iudicialis est *manifestatio actus proprij, vel priuationis actus in iudicio competente facta, seu coram iudice competente, in quocumque loco sui territorij ius dicat.*

4 Ad validitatem iudicialis confessionis non requiritur quòd confessio per notarium in actis redigatur, vt tamen ex ea probatio fiat, hoc necessariò exigitur, & quamvis processus sit nullus, valida tamen & iudicialis est confessio.

5 Confessio in parte falsa; in totum præsumitur falsa; si verò dubium interueniat, vera præsumitur. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 384. *num.* 2. Farinac. *de reo confesso q.* 81. *num.* 22. *& seqq.*

6 Nisi constet de corpore delicti confessio iudicialis non sufficit ad condemnandum confitentem in aliis ab hæresi criminibus. Farinac. *crimin. qu.* 2. *num.* 7. *&* 8.

7 In crimine hæresis & lamiarum sufficit confessio partis ad condemnandum, etiamsi de corpore

T delicti

delicti non constet. Albert. *de agnosc. qu.* 25. *dubio* 1. *n.* 1. & *seqq.* Mascard. *lib.* 2. *concl.* 859. *num.* 1. & *seqq.* Farinac. *d. qu.* 2. *num.* 25. & 26.

8 Confessione particulari propria, & iudiciali plenè probatur crimen hæresis, & ad condemnandum in pœnam ordinariam sufficiens est. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 28. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 859. *num.* 1. Farin. *qu.* 81. *cap.* 1. *num.* 3. & 4. & *de haeret. quaest.* 187. §. 6. *num.* 73. & 74.

9 Etiam in aliis criminibus iudicialis confessio spontanea probat, nocétque reo, quamvis per sententiam esset absolutus, dummodò tamen confessio post sententiam manauerit. Secùs si contra confessionem iudicatum fuit. Menoch. *de arbitr. casu* 268. *num.* 6. Clar. §. *fin. qu.* 65. *vers.* 1. Farin. *d. qu.* 81. *cap.* 1. *num.* 313. & 20. & *qu.* 4. *num.* 43.

10 Confessio generalis, qua quis fatetur se esse hæreticum, non plenè probat, nisi talis sit, quæ pro speciali habeatur; vt si quis fateatur esse Iudæum aut Lutheranum. Simanch. *cathol. instit. tit.* 13. *num.* 3. & 4. Farinac. *de haer. d.* §. 6. *num.* 74. *d. etiam quaest.* 81. *num.* 31.

11 Vt confessio iudicialis plenè probet, hæc requiruntur. Primò, vt confitens sit maior. Secundò, vt confessio fiat sponte, & non coactè. Tertiò, vt non fiat per errorem. Quartò, vt confitens dicat contra se. Quintò, vt confessio fiat coram Iudice competente. Sextò, vt in confessione non detur repugnantia naturalis. Septimò, vt etiam in iure non detur repugnantia. Octauò, vt confitens non velit probare oppositum illius quod est confessus. Glossa *in cap.* Nos in quemquam, 2. *quaest.* 1. Farinac. *d. cap.* 1. *à num.* 21. *vsque*

que ad fin. cap. Qui alias conditiones refert ad validitatem confessionis.

12 Confessio vt plenè probet, debet esse clara, si autem sit dubia, interpretanda est in fauorem confitentis, nisi sit malæ famæ. Farin.*d.c.1.n.32.35. & 37.*

13 Confessio tacita, implicita, incerta & dubia sufficit ad torquendum, dummodò facti detur causa: Nam si quis confiteatur delictum, & illius causam non dicat, confessio inuerisimilis iudicatur. Mascard. *lib.1.concl.345.n.39.*Farinac.*d.cap.1.num.4.*

14 Confessio facta coram notario reum de iudicis mandato examinante, plenè probat: si autem iudicis mandatum non interueniat, sufficit solùm ad torquendum, dummodò reuocata non sit. Mascard. *lib.1.concl.348.num.54.* Farin.*d.cap.1.nu.45.& seqq.*

15 Confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, licèt ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficiat, sufficiens tamen est ad extraordinariam, & ad torturam. Mascard.*lib.1. concl.348. num.26 & 46.*Farinac.*d.cap.1.num.50.& seqq.*

16 Vt confessio iudicialis probet, à parte, vel à iudice acceptari debet, etiamsi accusator sit absens. Mascard.*lib.1.concl.347.num.19.&* 20. Farin. *num.* 54. *& seq. d. cap.* 1.

17 Confessio facta à procuratore non nocet parti, nisi habeat expressum & speciale mandatum ad confitendum. Foler.*in pract.crim.vers.* Et si confitebuntur *part.1.num.97.* Farin.*num.60. & 61.d.cap.1.*

18 Si alicui dentur tres iudices in simul, & confiteatur coram duobus, talis confessio non probat. Felin. *in cap.* Qualiter, & quando §. Licèt autem. *num.9.de accusat.* Farinac. *num.62.d.cap.1.*

delicti non constet. Albert. *de agnosc. qu.* 25. *dubio* 1. *n.* 1. & *seqq.* Mascard. *lib.* 2. *concl.* 859. *num.* 1. *& seqq.* Farinac. *d. qu.* 2. *num.* 25. & 26.

8 Confessione particulari propria, & iudiciali plenè probatur crimen hæresis, & ad condemnandum in pœnam ordinariam sufficiens est. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 28. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 859. *num.* 1. Farin. *qu.* 81. *cap.* 1. *num.* 3. & 4. & *de haret. quæst.* 187. §. 6. *num.* 73. & 74.

9 Etiam in aliis criminibus iudicialis confessio spontanea probat, nocétque reo, quamvis per sententiam esset absolutus, dummodò tamen confessio post sententiam manauerit. Secùs si contra confessionem iudicatum fuit. Menoch. *de arbitr. casu* 268. *num.* 6. Clar. §. *fin. qu.* 65. *vers.* 1. Farin. *d. qu.* 81. *cap.* 1. *num.* 313. & 20. & *qu.* 4. *num.* 43.

10 Confessio generalis, qua quis fatetur se esse hæreticum, non plenè probat, nisi talis sit, quæ pro speciali habeatur; vt si quis fateatur esse Iudæum aut Lutheranum. Simanch. *cathol. instit. tit.* 13. *num.* 3. *&* 4. Farinac. *de har. d.* §. 6. *num.* 74. *d. etiam quæst.* 81. *num.* 31.

11 Vt confessio iudicialis plenè probet, hæc requiruntur. Primò, vt confitens sit maior. Secundò, vt confessio fiat sponte, & non coactè. Tertiò, vt non fiat per errorem. Quartò, vt confitens dicat contra se. Quintò, vt confessio fiat coram Iudice competente. Sextò, vt in confessione non detur repugnantia naturalis. Septimò, vt etiam in iure non detur repugnantia. Octauò, vt confitens non velit probare oppositum illius quod est confessus. Glossa *in cap.* Nos in quemquam, 2. *quæst.* 1. Farinac. *d. cap.* 1. *à num.* 21. *vsque*

que ad fin. cap. Qui alias conditiones refert ad validitatem confessionis.

12 Confessio vt plenè probet, debet esse clara, si autem sit dubia, interpretanda est in fauorem confitentis, nisi sit malæ famæ. Farin. *d. c.* 1. *n.* 32. 35. & 37.

13 Confessio tacita, implicita, incerta & dubia sufficit ad torquendum, dummodò facti detur causa: Nam si quis confiteatur delictum, & illius causam non dicat, confessio inuerisimilis iudicatur. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 345. *n.* 39. Farinac. *d. cap.* 1. *num.* 4.

14 Confessio facta coram notario reum de iudicis mandato examinante, plenè probat: si autem iudicis mandatum non interueniat, sufficit solùm ad torquendum, dummodò reuocata non sit. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 348. *num.* 54. Farin. *d. cap.* 1. *nu.* 45. *& seqq.*

15 Confessio facta coram iudice non sedente pro tribunali, licèt ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficiat, sufficiens tamen est ad extraordinariam, & ad torturam. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 348. *num.* 26 & 46. Farinac. *d. cap.* 1. *num.* 50. *& seqq.*

16 Vt confessio iudicialis probet, à parte, vel à iudice acceptari debet, etiamsi accusator sit absens. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 347. *num.* 19. & 20. Farin. *num.* 54. *& seq. d. cap.* 1.

17 Confessio facta à procuratore non nocet parti, nisi habeat expressum & speciale mandatum ad confitendum. Foler. *in pract. crim. vers.* Et si confitebuntur *part.* 1. *num.* 97. Farin. *num.* 60. & 61. *d. cap.* 1.

18 Si alicui dentur tres iudices in simul, & confiteatur coram duobus, talis confessio non probat. Felin. *in cap.* Qualiter, & quando §. Licèt autem. *num.* 9. *de accusat.* Farinac. *num.* 62. *d. cap.* 1.

19 Confessio quæ non dependet à facto & voluntate confitentis, non nocet, quando constat de contrario. Vt si quis dicat aliquem discessisse ex vulnere ab ipso confitente illato. Mascard. *lib.*1.*concl.* 358.*num.*8. Farin.*num.*63.*d.cap.*1.

20 In materia iudicialis confessionis valet argumentum à ciuilibus ad criminalia negatiuè, non verò affirmatiuè. Mascard. *lib.*1. *concl.* 349. *num.*1.*&* *seq.* Farinac. *num.*64.*d.cap.*1.

21 Confessio iudicialis validat nullitatem processus, & ineptitudinem inquisitionis, & accusationis, etiam nullis præcedentibus indiciis, ita vt reus ratione illius possit condemnari. Farin. *d. q.* 81. *cap.* 2. *num.*66.*& sequentibus.* Ant.Gom. *variar. tom.*3.*tit.de probat.delict.cap.*12.*n.*8.Mascard.*lib.*1.*concl.*357.*n.*3.

22 In criminalibus confessio non supplet defectum sententiæ, sine qua nullus condemnatur: neque etiam inquisitionis defectum quoad impositionem pœnæ ordinariæ, ad quam inquisitio vel accusatio necessaria est. Mascard.*lib.*1.*concl.*346.*num.*7.*&* 8. *&* *concl.*349.*num.*3.Farin.*d.cap.*2.*n.*68.*vsque ad* 82.

23 Confessio in tortura, aut ex metu iniustè illato, non nocet. Mascard.*lib.*1.*concl.* 357. *num.* 4. Ant. Gom.*d.tom.*3. *cap.*13.*rubr. de tortura num.*25. Farin. *d. cap.*2.*num.*83.*& seq.*

24 Confessio nulla & inualida, aut ficta, vel coram iudice delegato, non validat nullitatem processus. Farin. *d.cap.*2.*num.*87. *& seq.*

25 Processus nullus ob defectum iurisdictionis, non validatur per confessionem subsequutam, nec sufficit ad condemnandum talis confessio. Farin. *nu.* 89.*d.cap.*2.

26 Quamvis

26 Quamvis iudex ratione confessionis ex processu nullo possit reum condemnare, non tamen tenetur: & si condemnet, non potest pœnam ordinariam imponere. Angel.*consil*.178. Farin.*num*. 77. *&* 91.*d.cap*.2.

27 Confessio vera spontanea, expressa, & explicita, facta in vno iudicio, nocet confitenti etiam in alio iudicio, licèt causa criminalis sit, dummodò sit inter easdem personas, ad eumdem finem & effectum. Farin.*d.qu*.81.*cap*.3.*per totum*.

28 Confessio qualificata in prohibitis, de iis qui habent contra se præsumptionem, scindi potest, & pro parte acceptari, & pro parte impugnari, etiam si fiat sub vna structura verborum, quando qualitas tendit ad excusationem delicti. Clar.§ *fin.qu*.55. *num*. 15.*vers*.Posset quoque reus. Mascard. *concl*.490.*num*. 17.*& concl*.867.*num*.1. Farin. *d.qu*.81.*cap*.4. *num*.112. *& seq*.*& num*.117.*&* 157.*& seq*.

29 Confessio qualificata cum qualitate adiecta ex interuallo non tollit pœnam ordinariam nisi qualitas probetur Clar.*d.qu*.55. *num*.16. *vers*. Fortè posset. Farin. *d.cap*.4. *num*.120. *& seq*. Mascard. *d*. 867. *num*.5.

30 Si de delicto aliàs quàm per confessionem plenè constet, nonobstante qualitate confessioni adiecta, imponi potest pœna ordinaria: secùs verò si solùm constet per indicia. Clar.*dict.vers*. Fortè posset. Mascard.*d.concl*.867.*num*.4. Farin. *d.cap*.4. *num*. 132. *& seq*.

31 Si reus à principio neget delictum, & posteà illud cum qualitate confitetur, potiùs est condemnandus in pœnam extraordinariam, quàm torquendus

dus Clar.*d.verſ.*Fortè poſſet.Farin. *dict. cap.4. num.* 131.*&* 137.*& ſeqq.*

32 Quando confeſſio eſt negatiua, & additur qualitas(vt ſi quis dicat,Non feci,& ſi feci,ob talem cauſam feci; aut ſic feci, & non aliter)non ſcinditur confeſſio, ſed confitens habetur pro negatiuo. Clar. *d.quaſt.*55.*num.*17.*verſ.*Cautiùs igitur.Farin. *dict.cap.* 4 *num.*142.*& ſeqq.*

33 Si qualitas confeſſioni adiecta aliundè licèt præſumptionibus probetur, non poteſt ſcindi talis confeſſio, ſicut etiam quando aliter non conſtat, niſi per confeſſionem rei. Surd.*conſ.*173. *num.66. & ſeqq. lib.*2 Maſcard. *lib.*2. *concl.*867. *num.*7.Farinac *d.cap.* 4. *num.*153.*& ſeqq.*

34 Spontè confeſſus, etiam metu probationum, mitiùs punitur, licèt pœna taxata ſit à lege. Spontè autem confiteri dicitur, qui venit non vocatus, aut qui vocatus, nulla præcedente interrogatione confitetur. Farin.*dict.qu.*81.*cap.*5.*vſque ad num.*180.

35 Liberè & ſpontè confeſſus delictum, præſumitur ſine dolo deliquiſſe. Farin.*dict.cap.*5.*verſ.* Amplia V.

36 Confeſſio facta coram Iudice incompetente,non ſufficit ad condemnandum, quamvis pluries ratificetur; ſiue iudex ſit incompetens ratione perſonæ, ſiue ratione materiæ & cauſæ: non eſt tamen ipſo iure nulla, Clar. *dict. qu.*55. *n.*3. *verſic.* Prætereà etiam Maſcard.*lib.*1.*concl.* 352. *num.* 1. Farin. *dict. qu.* 81.*cap.*6.*vſque ad num.*205.

37 Confeſſio coram iudice incompetente, habet rationem confeſſionis extraiudicialis, ſi reuocata non ſit poteſtque reus ratione illius torquer à iudice icompe

competente,& cogi ad ratificandum Clar.*in pract.§. fin. qu.21.num.32. vers.* Sed hic quæro.Mascard.*dict. conc.*352.*num.*1. Farin.*cap.6.num.*206.*& seqq.*

38 Confessio iudicialis incidenter emanata de crimine, ad quod non agebatur, ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficit, nec illa quæ fit per viam exceptionis, & hoc tàm respectu confitentis, quàm alterius ad pœnam tamen extraordinariam sufficiens est. Mascard. *concl.* 345. *num.* 1. *& seqq. & concl.* 383. *num.* 15. *& seqq.* Farin. *dict. quæst.*81. *cap.*7. *per totam.*

39 Quando vltra confessionem incidenter emanatam adsunt sufficientes probationes, aut crimen confessum tangit causam de qua principaliter agitur, vel est illi annexum, potest reus condemnari. Clar. *dict.quæst.*55.*num.*6.*vers.* Posset etiam dicere.Farinac. *d.cap.*7.*num.*239.*& seqq.& num.* 250.*& seqq.*

40 Probabilius est non licere iudici vel inquisitori ad extorquendam veritatem impunitatem promittere. Iulius Clar. §.*fin.n.*8. *quæst.* 55. *vers.* Circa primum,*& sequente. innuit* Peñ.3.*part.Direct.cōment.* 23.*sub num.*106.*vers.* Verùm tamen in hoc tribunali.

41 Inquisitor potest ad indagandam veritatem promittere reo amplam misericordiam, & gratiam, si fateatur crimen, cùm habeat in remittendis pœnis ampliorem potestatem, quàm alij iudices. Eymer. 3. *part. Direct. num.*106.*vbi* Peñ.*cito loc.* Farinac. *dict. quæst.*81.*cap.*8.*num.*296.*& sequenti.*

42 In casu hæresis potest Inquisitor vti simulationibus & cautelis, non tamen falsitatibus & mendaciis; & item mittere cum carcerato, qui eius voluntatem perquirat:hæc tamen debent per notarium

in ſcriptis redigi, ne contra Inquiſitorem ſuſpicio oriatur. Peñ. *dict. com.* 23. Fa: in. *d. c.* 8. *n.* 304. *& ſeqq.*

43 Si Inquiſitor aut alius iudex promittat reo miſericordiam, ſi delictum confiteatur, tenetur quoad poteſt ſtare promiſſo Ant. Gom. *tom.* 3. *var. cap.* 12. *n.* 6. Peñ. *loco cit. verſ.* Alteram ſententiam.

44 Quando Iudex aut Inquiſitor reis promittit ſe facturum gratiam, ſolùm intelligitur loqui de illis pœnis, quæ in eius arbitrio poſitæ ſunt. Peñ. *citat. loco verſ.* Cùm verò Inquiſitores.

45 Confeſſio facta ſub ſpe impunitatis à Iudice vel Inquiſitore promiſſæ, non ſufficit ad condemnandum in pœnam ordinariam, niſi & expreſsè ratificetur, & cum expreſſione, quòd impunitatis promiſſæ nulla habebitur ratio. Peñ. *vbi ſuprà verſ.* Poſtremo, *& duobus ſequentibus.* Ant. Gom. *d. num.* 6. Menoch. *de arbitr. qu. lib.* 2. *caſu* 367 *num.* 6. Farin. *d. cap.* 8. *fere per totum.*

46 Confeſſio ſub ſpe impunitatis facta in tormentis, aut quando nulla præceſſerunt indicia, etiam ratificata non ſufficit ad pœnam ordinariam. Peñ. *vbi ſuprà verſ.* Nos in hoc crimine. Farinac. *d. cap.* 8. *num.* 290. *vſque ad* 296.

47 Confeſſio ſub ſpe impunitatis facta, quæ nec ratificatur, nec reuocatur, ſufficit ad pœnam extraordinariam, & ad torturam, non tamen nimis rigoroſam. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 367. *num.* 4. *& ſeq.* Farinac. *d. cap.* 8. *num.* 300. *& ſeqq.*

48 Probabile eſt confeſſionem ſub ſpe impunitatis factam, etiam non ratificatam, nec reuocatam ſufficere ad pœnam ordinariam. Peñ. *d. comme.* 11. 23. 13. *verſ.* Hanc opinionem.

49 Pro-

49 Probabilius est non sufficere ad pœnam ordinariam confessionem sub spe impunitatis promissæ non ratificatam, nec reuocatam, etiam si præcedant incidia. Farin. *d. cap.8. num.* 293.

50 Confessio siue spontanea, siue per torturam emanata, quando erronea est, potest per confitentem reuocari, interpretari, declarari, & excusari, etiam ex interuallo, licèt sit iurata, acceptata, deliberata, & geminata. Anton. Gomez *variar. tom.3. cap. 1. titul. de delictis. num.* 66. Clar. *§. fin. qu.* 55. *num.* 18. Farin. *d. qu.*81. *cap. 9. vsque ad* 326.

51 In criminibus, etiam post sententiam, potest reuocari confessio sub prætextu erroris, etiam si eam præcesserint indicia, & hoc tàm ab ipso confitente, quàm ab eius consanguineo, adhuc ipso confitente renuente Farin. *d. cap.9. num.*327. *vsque ad* 332.

52 Nolens respondere iudici iuridicè interroganti, si excusationem non habeat, habetur pro confesso. *Cap. fin. de confessis in 6. vbi* Glossa. *verbo* Reus.

53 Volens probare errorem confessionis à se factæ, quantumcumque iurata, ac ratificata fuerit coram iudice competente, admittendus est ad probandum dictum errorem, quo probato non nocebit ei confessio facta. Farinac. *dict. cap. 9. num.* 335. Iulius Clarus §. *fina i dicta qu.*55. *num.*18.

54 Error confessionis plenè probari debet, censetur autem plenè probatus non solùm per testes, sed etiam per coniecturas; in dubio tamen confessio præsumitur vera. Mascard. *concl.* 350. *num. 6. & 7.* Farinac. *dict. cap.9. num.*337. *& seqq.*

55 Confessio in tortura emanata, licèt ratificata sit, reuocari potest, etiam non probata causa erro-

ris; cùm sufficiat allegare metum vel dolorem; sic similiter, quando reuocatio fit in continenti, aliàs enim causa erroris probari debet. Farinac. *d. cap.* 9. *num.*346. *& seqq.*

56 Confessio minoris sine tutoris aut curatoris authoritate, ipso iure est nulla, nec ei nocet; secùs tamen si examinetur vt testis. Menoch. *de arbitr. lib.*2. *casu* 268. *num.*2. Farin. *dict. qu.* 81. *cap.* 10. *vsque ad num.* 373.

57 Confessio iudicialis reuocata, non plenè probat, quando vel reuocatio fit incontinenti, vel datur probabilis causa reuocationis. Si autem sit spontanea, & reuocatio fiat ex interuallo, & non reddatur sufficiens causa reuocationis, potest reus curiæ sæculari tradi. Farin. *de hæresi qu.*187. §. 6. *num.*75.

58 In crimine hæresis confessio dummodo non sit generalis, dubia, incerta, ac non reuocata, plenè probat, potéstque ratione illius imponi pœna ordinaria. Simanch. *cathol. tit.* 13. *rub. de confess. num.* 1. *&* 2. Mascard. *concl.* 859. *num.*1. *& seqq.* Martin. Del-Rio *mag. lib.*5. *sect.*11. Farin. *dict. qu.* 187. §. 6. *num.* 73. *&* 74.

59 Vt confessioni rei plena fides adhibeatur, cauendum est ab omni suggestione. Farin. *quæst.* 43. *num.* 132.

60 Confessio per suggestionem facta, etiam ratificata non sufficit ad condemnandum reum, siue suggestio fiat à iudice per seipsum, siue per interpositam personam. Anton. Gom. *tom.* 3. *var. num.*23. Farin. *qu.*83. *cap.*4. *num.*84. *& multis seqq.*

CAP.

CAPVT XXI.

De confessione extraiudiciali, aut in tortura facta.

1 Confessio extraiudicialis, est *manifestatio actus proprij, vel priuationis actus extraiudicium competens facta.*

2 Confessio extraiudicialis, maximè in criminibus, etiam geminata & iurata, non probat plenè contra confitentem: & ideò ex se ad condemnandum in pœnam ordinariam non sufficit. Si tamen cum tali confessione indicia, & verisimiles coniecturæ concurrant, sufficit ad torturam, & ad pœnam extraordinariam. Clar. *in practic.* §. *fin. qu.*55. *nu.*2. Mascard. *lib.*1. *concl.*350. *num.*1. *& seqq. & nu.*24. Farinac. *qu.* 82. *reg.*1. *num.* 1. *vsque ad* 19. *& reg.*2. *num.*23.

3 Confessio extraiudicialis facta ad exonerandam conscientiam, præsertim in articulo mortis, & quæ fit coram multitudine taliter quod transeat in notorium, plenè probat. Mascard. *d. concl.*350. *num.*25. *&* 35. Farinac. *d. reg.*1. *num.*15. *&* 16.

4 Quando agitur de probando illud, quod est in animo, vt est hæresis, & apostasia, ac similia delicta, plenè probat confessio extraiudicialis. Albertin. *de agnosc. qu.*25. *num.*10. *& seqq.* Farin. *d. reg.*1. *num.*20. *&* 21.

5 Confessio extraiudicialis facta sine expressione loci, temporis & causæ commissi delicti, non facit indicium ad torturam, si confitens solum fatetur

deli

delictum in communi. Secùs est si ipsum in particulari & in indiuiduo declaret. Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *quæst.* 89. *à num.* 16. *vsque ad* 20. Mascard. *d. concl.*350. *num.*16 *& sequenti.& concl.* 345. *n.* 2. Farin. *d. quæst.*82. *reg.*2. *num.*29. *& seqq.*

6 Confessio extraiudicialis, etiamsi reus vocatus ad iudicium eam reuocet, facit indicium ad torturam. Anton. Gomez. *variar. tom.*3. *cap.* 13. *rubr. de tortura num.*8. Mascard. *concl.* 350. *num.*16. Farin. *d. reg.*2. *num.* 28.

7 Confessio extraiudicialis inuerisimilis, & quæ extorta est per minas & metum; facta etiam in calore iracundiæ, vel ad alium effectum incidenter emanata, non facit indicium ad torturam. Menoch. *de præsumpt. lib.*1. *quæst.*89. *numer.*17. *&* 19. Mascard. *d. concl.* 350. *num.*12. 14. 18. 20. *& seq.* Farinac.*d. reg.*2. *num.*33. *& seqq.*

8 Confessio extraiudicialis non nocet clerico, nec facit indicuim ad torturam, nisi fuerit infamatus de tali crimine, vel graues concurrant circumstantiæ & coniecturæ Mascard.*lib.*1. *concl.*350. *num.*12. *& seqq.* Farin.*de indiciis & tortura quæst.*41. *num.*7. 8. *&* 9 *& d. reg.*2. *num.*39. *&* 41.

9 Vt confessio extraiudicialis faciat indicium ad torturam, debet concludenter probari per idoneos testes, legales & contestes, regulariter loquendo. Mascard. *lib.*1. *concl.*379. *num.*1. *& seqq.* Menoch. *d. quæst.*89. *num.* 21. Farinac. *d. reg.*2. *num.*44. *& seqq.*

10 Confessio extraiudicialis sufficienter probatur testibus singularibus, quorum singularitas est adminiculatiua, præsertim in crimine hæresis, in quo non solùm semiplenè, sed etiam plenè concludunt. *Vid.*

Vid. Mascard. *lib.1. concl.379. num.9.multis sequentibus. & suprà cap.15. & 19.*

11 Confessio etiam iurata, geminata & coram eodem iudice ratificata, extorta tamen à iudice per torturam, ad quam non præcesserunt indicia legitima, aut non sufficientia ad torturam etiam in criminibus exceptis, non præiudicat confitenti nec alteri. Mascard. *lib.1. concl.353. nu.3. & 5. & lib.3. concl.1391. num.6.* Farin. *quæst.83. cap.1. ferè per totum.*

12 Confessio extorta in tormentis sine legitimis indiciis, non validatur coram eodem iudice per indicia superuenientia, nec per aliam confessionem, nec item per oculorum inspectionem Mascard. *dicta concl. 1391. num. 6.* Farin. *d. cap.1. num.4.*

13 Omnia quæ ex huiusmodi confessione sequuntur, inualida sunt, & ipso iure nulla, nec talis confessio facit indicium aliquod ad torturam sufficiens. Farin. *d. cap.1. num.11. 14. & 15.*

14 Confessio per tormentum sine indiciis aut iis non legitimis extorta, si voluntariè ratificetur coram alio iudice, habetur pro spontanea, & ad condemnandum sufficit. Mascard. *d. concl.353. num.9. &* 31. Farin. *d. cap.1. num.10. & 20.*

15 Confessio facta metu tormentormm legitimis indiciis non præcedentibus, æquiparatur factæ in tormentis. Mascard. *d. concl. 353. num.14.* Farin. *dicta quæst.83. cap.2. num.32.*

16 Confessio non præcedentibus indiciis facta per incarceratum in carcere atroci, in quo valde cruciatur, & vbi imminet periculum vitæ, & salutis; vel vbi fame, siti, & frigore patitur, aut denique quando carceratus cippis, catenis, & manicis ferreis detinetur,

tur, dicitur metu extorta. Farin. *dict.cap.2.num.41.& sequentibus.*

17 Confessio in tortura aut metu tormentorum facta legitimis praecedentibus indiciis, valida est: vt autem ad condemnandum sufficiat, debet ratificari extra locum tormenti, non statim, sed ex interuallo, cessante tormentorum dolore, quod quando fiat, iudicis arbitrio relinquitur. Menoch.*de arbit.lib.2.casu* 38. *num.*2. Ant. Gomez. *variar.tom.*3. *cap.*13. *rubr.de tortura, num.*24. Mascard. *concl.* 353. *num.*2. 13. *&* 19. *& concl.* 355. *num.* 2. Farin. *d. qu.* 83. *cap.*3. *vsque ad num.* 76.

18 Confessio emanata per suggestionem factam siue à iudice, siue ab interposita ab eo persona, etiam si ratificetur, non sufficit ad condemnandum vel ipsum reum, vel alios. Si tamen indicia sint manifesta, potest reus non solùm in genere, sed etiam in specie interrogari de crimine. Ant.Gom.*variar.tom* 3. *rubr. de tortura reorum,num.*23. Farin. *d. qu.*83. *cap.*4 *per totum.*

CAPVT XXII.

De instrumentorum exhibitione.

1 DElictum regulariter non probatur per instrumentum quoad impositionem pœnæ, etiam si delictum sit commissum in præsentia notarij, de quo ipse instrumentum conficiat. Clar.*in pract.* §.*fin. quæst.*54. *nu.*1. Mascard.*lib.*1. *concl.*461. *num.*1. *vsque*

vſque ad 10. *& concl.*500. *n.*1. *&* 3. *& concl.* 903. *n.*2. *&* 3. Farinac. *de reo confeſſo, & conuicto. quaſt.* 84. *num.*1. *vſque ad* 6.

2 Delictum quod committitur ſcribendo, ſeu media ſcriptura, quæ delictum continet inſtrumento celebrato de voluntate partis probatur. Clar. *d.q.*54. *num.*1. Maſcard. *d.concl.*461. *num.*13. *& ſeq.* Farin. *d. qu.*84. *num.*7. *& ſeqq.*

3 Crimen hæreſis probatur inſtrumento, dummodo recognoſcatur, & tales circunſtantiæ concurrant, quibus iudicis animus rectè informetur. Clar. *d. qu.*54. *n.*1. Maſcard. *d. concl.*461. *n.*13. *& concl.*858. *num.* 2.4. *&* 5. Farin. *d. qu.* 84. *num.*16. *& de hæret. qu.*187. §.1. *num.*10.

4 Probatur etiam hæreſis per ſcripturam priuatam ab ipſo inquiſito manu propria ſcripta vel ſubſcripta; aut ſi dum aliena manu ſcripta fuerit, teſtibus muniatur. Simanch. *cathol. tit.*51. *num.*14. Maſcard. *d. concl.*858. *num.*1. Farin. *d.qu.*187. §.1. *num.*10.

5 Vt quis inſtrumento aut priuata ſcriptura probetur hæreticus, debet in tali ſcriptura contineri hæreſis, quæ manifeſtè legatur & intelligatur: nam ſi bene intelligi aut legi nequit, pro non ſcripta habetur. Nauar. *lib.*3. *conſil. conſ.* 18. *de hære. num.* 5. Farin. *d. num.*10.

6 Vt etiam ſcriptura probet hæreticum, debet eſſe integra, ita vt non deficiant literæ, quæ ſenſum varient, aut non patiatur grauem fracturam. *Cap.* Inter dilectos. *vbi* Panorm. *num.*4. *de fide inſtrument.*

7 Inſtrumentum faciens mentionem de alio inſtrumento, non probat illud de quo facit mentionem, nec exemplatum ab exemplo, ſine iudicis au-

thoritate,

thoritate, & partis citatione. *Authent.* Vt sponsalitia. §.Et hoc insuper. *L.*Sancimus. *C.de diuersis rescriptis.*

8 Etiamsi in particularibus alicuius scriptis reperiantur aliqua hæreticalia, si huiusmodi scripta sint imperfecta, indigesta, & inemendata, quibus manus extrema non sit adhibita, non per hoc scribens illa probatur hæreticus. Nauar. *d. cons.*18. *num.*2. *&* 3.

9 Scripta in memorialibus non probant hæresim, sicut nec scripta in rationalibus. Bald. *in rub. de const. pecun. ad fin.* Nauar. *d. cons.*18. *num.*4.

10 Scripturæ dubiæ in eo sensu accipiendæ sunt qui culpam excludat, nisi scribens aliter dicat, cuius sensus & intentio diligenter perscrutanda sunt. Albert. *de agnos. qu.*34. *n.*48. *& seqq.* Menoch. *cons.*82. *num.* 10. *& seqq. lib.*1. Nauar. *d. cons.*18. *nu.*6. Farin. *d. paragr.*1. *num.*11.

11 Scriptura in se dubia ex circunstantiis explicari debet, attenta qualitate & conditione personæ. Videndum etiam est an explicatio data à scribente scripturæ congruat, & probabilis sit.

12 Instrumentum publicum & authenticum cum omnibus conditionibus necessariis, plenè probat hæresim. Idem dicēdum est de scriptura priuata subscripta à reo cum tribus testibus, vel si testium loco adsit partis confessio, quòd scriptura illa sit sua, aut per idoneos testes probetur ab ipso reo fuisse scriptam. Glossa *in cap.*2. *de fide instrum. vbi* Panorm.

13 Si testes solùm deponant se agnoscere characteres, semiplenam tantum facit scriptura probationem. Couar. *pract. quæst. cap.*22. *num.*6. Panorm. *d. cap.*2. *num.*2. *de fide instrum.*

14 Scriptura priuata, & epistolæ missæ absenti, regulariter

regulariter semiplenam tātum probationem faciūt: sicut etiam quæ reperiuntur in chartulis, commentariolis, & memorialibus imperfectis. *L.* Instrumēta, *vbi* Doctores. Cod. *de probat.* & Glossa *in verbo* Exacto. *in L.* Admonendi. *vbi* Bart. *n.* 24. *ff. de iureiuran.* Couar. *pract. quæst. cap.* 22. *num.* 7.

CAPVT XXIII.

De notoreitate rei.

1 Licèt notorium & manifestum pro eodem aliquando accipiantur: differunt tamen secundùm propriam acceptionem. Nam notorium est id, quod patet omnibus, vel maiori parti populi; manifestum autem, quod pluribus publicè patet non autem omnibus, aut maiori parti. Mascar. *lib.* 2. *concl.* 1017. *num.* 3. & *concl.* 1106. *num.* 1. Farin. *quæst.* 21. *num.* 4. & *seqq.*

2 Notorium in genere est *rei cui adiungitur valdè plena notitia*, seu *est euidentia alicuius talis, quòd sine tergiuersatione notari potest, inducens indubitatam & finitam probationem discussione non egentem.* Syl. *verbo* Notorium. num. 1. Mascard. *d. concl.* 1106. *n.* 3. Farinac. *d. quæst.* 21. *num.* 8.

3 Notorium duplex est: aliud iuris, aliud facti. Notorium iuris est *illud, quod ius euidenter præsumit ex aliquo noto, siue ex facto iudicialiter discusso, siue ex aliquo notorio à iure sumpto, inducens indubitatam, approbatam & finitam probationem.* Syl. Mascard. *conclus.* 1106. & Farinac. *citatis locis.*

4 Notorium facti, quod propriè dicitur notorium, est *illud, quod ita habet euidentiam facti, vt negari probabiliter non possit inducens indubitatam & finitam probationem.* Syluest. *vbi suprà.* Mascard. *d. concl.* 1106. *n.* 4. Farinac. *d. q.* 24. *n.* 11.

5 Notorium ex parte facti triplex est. Quoddam est facti permanentis, quoddam facti transeuntis & non redeuntis, quod dicitur notorium tunc, non autem nunc; quoddam est facti interpolati. Syluest. *n.* 2. Mascard. & Farin. *proximè citatis locis.*

6 Notorium ex parte eorum quibus est notorium, diuiditur in notorium in monasterio, in parochia, in prouincia, & generaliter in omni congregatione decem personarum Syluest. *d. n.* 2. & 4.

7 Non idem est delictum esse notorium, & de delicto notoriè constare: nam ad illud requiritur notitia intuitiua delicti, ad hoc autem sufficit probatio, & dicitur notorium iuris, quod non est propriè notorium. Clar. *in pract q.* 9. *n.* 5. *versic.* Item quæro. Farin. *d. q.* 21. *n.* 166.

8 Illud delictum dicitur notorium, quod gestum est coram populo aut congregatione decem personarum ad minus, vel maiori eius parte Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 166 *num* 8. Anton. Gomez. *variar. tom.* 3. *tit. de delict. cap.* 1. *num.* 41. Farin. *d. quæst.* 21. *num.* 41, & 47.

9 Delictum factum in platea publica, quæ sit capax populi aut maioris partis illius, dicitur notorium, etiamsi non probetur fuisse factum coram pluribus, sed solùm factum in platea plena hominibus. Antonius Gomezius *d. c.* 1. *n.* 42. Farinac. *d. quæst.* 21. *num.* 46.

10 Quando

10 Quando & quid dicatur notorium, iudicis arbitrio relinquitur, iuxta facti, loci, temporis & personarum interuenientium qualitatem. Anton. Gom. *d.n.*42. Menoch.*de arbitr.l.*2. *casu* 166.*n*.7. Farin. *d. quæst*.21 *n*.48.

11 Quamvis ad notorium, secundùm probabiliorem sententiam, necessarium non sit quòd externæ qualitates excusantes actum à ratione delicti non dentur, si tamen delinquens velit probare qualitates excusantes, admittendus est ad illarum probationem. Farin.*d. q*.21 *n*.51.

12 Ad notorium requiritur, quòd res fiat in loco publico, & quòd fiat de die; quæ autem fiunt in domo, in villula, aut de nocte, regulariter non dicuntur notoria. Menoch.*de arbitr.lib*.2.*casu* 166. *n*.9. Mascard.*lib*.2.*conclus*.1106.*n*.16. Farinac.*num*. 55.*& seqq*.

13 Delictum commissum coram iudice, dum est in actu exercendi suum officium, notorium dicitur, dummodo illi constet. Mascard. *concl*.1108.*n*. 16.*& seq*.Farin. *n*.159.

14 In notoriis ordo iuris non seruatur in criminalibus, nec ad procedendum requiritur libellus, accusatio, litis contestatio, aut iuramentum de calumnia. Anton. Gom.*de delict.c*.1. *n*.42.Menoch. *de recup. remed*.15.*n*.260.Farinac. *n*.60.*& seqq*.

15 In criminibus notoriis, quando reo nulla competit excusatio, nec est dubium an competere possit, non requiritur citatio, nisi ad sententiam, dummodo ex mora differendi executionem non sequatur præiudicium Reipublicæ. Menoch. *de recup. remed*.15.*n*.259. Clar.*in pract. quæst*. 9. *vers*. Quæro

 nunquid.

nunquid. Anton.Gomez.*d.num.*42.*&* 43.Farin.*num.* 66.*usque ad* 78.

16 Quando in notorio constat nullam reo competere defensionem,aut scandali timor adest,possunt reo negari defensiones,copiæ,dilationes, & interlocutoriæ.Farinac.*num.*77.*&* 78.

17 Notorium populo & non iudici, debet ipsi ex actis constare: qui etiam vt circa sibi notorium procedat iuris ordine non seruato cum priuilegio notorij, necessariò prius probare debet qualitatem, scilicet crimen esse notorium; nisi sit facti continui & permanentis,quod probatione non indiget. Mascard. *lib.*2.*concl.*1108.*num.*7.8.17.14.*&* 32.Farin.*d. quæst.*21.*num.*84.*&* *seqq.*

18 Notorium facti transeuntis, & momentanei non solùm est probandum in actis, iuris ordine seruato,sed etiam plenè probandum.Mascard.*lib.*2.*dict. concl.* 1108.*n.* 9.11.*&* 12. Clar.*in pract.*§.*fin.quæst.*9. *vers.*Item quæro.Farinac.*num.*95.*&* *seqq.*

19 Testes super probatione notorij debent reddere concludentem rationem sui dicti,etiam non interrogati. Mascard. *conclus.* 1110. *num.*2.Farinacius *num.*102.

20 Testes deponentes de notorio debent interrogari quid sit notorium:qui si sint periti,diffinitionem dicant; si autem imperiti, sufficit quòd grosso modo sciant naturam,& qualitatem notorij. Aliàs si imperiti diffinitionem sciant, & quot personarum numerus ad notorium requiratur, nisi suæ scientiæ sufficientem reddant rationem, præsumuntur subornati.Mascard.*lib.*2.*dict.conclus.*1110.*num.* 7. Farinac. *num.*104.

21 Testes

21 Testes deponentes circa notorium præsens non debent deponere de auditu, sed quòd ipsi viderint, & populus aut maior pars: nam de facto antiquo, aut de longinquo loco, sufficit si deponant de fama. Mascard. *lib.2.concl.* 2108.*num.*9.20.*& seqq.& conclus.* 1110. *num.* 3.*&* 6.Farin.*d.quæst.*21.*num.*105. *& seqq.*

22 Non sufficit ad probationem notorij in criminalibus ad condemnandum, secùs verò ad procedendum, quòd testis dicat populum fuisse præsentem ad tale factum, nisi dicat se etiam tale factum vidisse. Clar.*d.vers.*Item quæro.Mascard.*d.concl.*1108. *num.* 20.*& seqq.*Farina.*num.*108.*d.quæst.*21.

23 Si reus neget notorium, requiritur sententia quod est notorium, & desuper ferri debet sententia declaratoria. Mascard. *lib.2. concl.* 1100.*num.*3.Farin. *num.*116.*d.quæst.*21.

24 Ad notorium probandum sufficiunt duo testes idonei.Mascard.*lib.2.concl.*1100.*num.* 1. Clar. *in praxi quæst 9.vers.* Quæro nunquid.Farinac.*num.*109. & *de hær.quæst.*185.*num* 84. *& seq.*

25 Hæreticus plenè probatur per euidentiam facti hæreticalis; vt quòd hæresim prædicauit, conculcauit Eucharistiam, & similia. Eymeric. 2. *part. Direct. quæst.* 34.*vbi* Peñ. *comment.*59.Mascard.*lib.2. concl.*860.Farinac.*quæst.*185.*§.*6.*num.*57.*de hær.*

26 Contra prædicantem hæresim aut facientem actum hæreticalem, qui excusationem non admittit, statim procedi potest per summariam informationem, sine accusatione, aut testium examinatione. Carrer. *de hæret. num.*123.Farin.*dict. quæst.*185.*§.* 6. *num.*75.

27 Negatio partis non inficit notorium, nec reddit rem dubiam *Cap.* Consuluisti. 1. *de appellat.*

28 Qui de factis hæreticalibus notoriis conuincitur, si facta æquiuoca non sint, non excusatur dicens non mala intentione ea fecisse. Peñ. 2 *part. Direct. comment.* 59. *vers.* Iam hoc est. Farin. *de here. q.* 187. §. 1. *n.* 16. *& seqq.*

29 Quando verba vel facta taliter sunt dubia, vt in bonam vel in malam partem interpretari possint, accipienda sunt taliter, quòd excludant delictum, nisi contra facientem detur sinistra præsumptio. Peñ. 3 *part, Direct. comment.* 111. *vers.* Sed cùm in delictis. Farin. *d.* § 1. *n.* 11. *& seqq.*

30 Contra reum repertum in flagranti delicto ita procedi potest, sicut contra notorium delinquentem, ex abrupto, ac iuris ordine postposito, tam in grauibus, quàm in leuibus criminibus. Clar. §. *fin. q.* 8. *n.* 2 Farinac. *d. q.* 21. *n.* 133. *& seqq.*

31 Reus in flagranti crimine repertus potest & capi & carcerari, vt ad iudicem feratur, siue delictum sit publicum siue priuatum; potest etiam torqueri. *L.* Neminem Cod. *de exhibend. reis* Ant. Gom. *var lib.* 3. *tit. de captura reorum, c.* 9. *n.* 3, Farinac. *d. q.* 21 *n.* 137. *& seqq.*

32 Reo reperto in flagranti delicto dandus est locus defensionis, si neget, aut defensionem aliquam habere possit Si verò fateatur, & excusationem non habeat, condemnari potest etiam negatis defensionibus. Farin. *d. q.* 21 *n.* 142. *& seqq.*

33 Contra reum in flagranti crimine repertum ferenda est sententia; solemnitates tamen iuris ad illam ferendam necessariæ non sunt. Clar. *in pract. q.* 8.

vers.

verſ. Quæro an quando. Farin.*d.quæſt.*21.*num.* 135.

34 Vt repertus in flagranti delicto puniatur, conſtare debet plenè cum tale delictum commiſiſſe. Clar.*d.quæſt* 8.*verſ.* Scias tamen.Farinac.*d. quæſt.* 21. *num.* 155.

35 Ille dicitur captus in flagranti, qui in ipſo actu deprehenditur, vel alio actu extraneo in medio non interueniente capit, ſecùs ſi poſt delictum venerit ad aliquem extraneum actum.Farin.*d.quæſt.*21. *num.*156.

36 Reus in flagranti repertus,& conuictus, non eſt torquendus; ſuper complices tamen leuiter,torqueri poteſt. Si verò conuictus non ſit,duci poteſt ad torturam abſque aliis indiciis. Clar. *d.verſ.*Scias tamen.Farin.*d.quæſt.*21.*num.*148 *& ſeqq.*

37 Deprehenſio in hæreſi habet vim probationis.Maſcard.*de probat.concl.*860.Farinac.*de hær.quæſt.* 185.§.6.*num.*79.*& ſeq.*

38 Reo in flagranti delicto reperto, ac ad iudicem ducto,recipiantur teſtes,& ſuper delicto, & ſuper rei deprehenſione in flagranti. Deinde examinetur reus ipſe; qui ſi fateatur, & excuſationem non habeat,ſtatim nullis datis defenſionibus,abſque tortura puniatur.Si excuſationem adducat, dandæ ſunt ei defenſiones.Si verò negat delictum, confrontentur cum eo teſtes, & ad ſe defendendum terminus ei aſſignetur.Farinac.*d.quæſt.*21.*num.*150.

CAPVT XXIV.

De infamia.

1 INfamia est *læsæ dignitatis status, moribus & legibus improbatus.* Quæ diuiditur in eam, quæ est iuris, & in eam quæ est facti. Doctores *in l. 1. ff. de his qui notant. infam. & in cap.* Testimonium. *de test.* Farinac. *crim. quæst. 56. in præludio num. 1.*

2 Infamia iuris est illa, *qua quis dicitur infamis à iure.* Quæ duplex est: iuris ciuilis vna, & canonici iuris alia. Syluest. *verb.* Infamia *num. 2.*

3 Infamia iuris ciuilis aut incurritur per sententiam diffinitiuam iudicis, aut ipso facto, secundùm quod iura disponunt. Syluest. *d. verbo* Infamia. *num. 8. & 9.* Farin. *d. præludio num. 3.*

4 Infamia iuris canonici incurritur in omnibus casibus in quibus infamia ciuilis iuris incurritur, & generaliter ex omni peccato mortali, in quò quis impœnitens persistit. Syluest. *d. verbo* Infamia. *num. 11.* Farin. *d. prælud. num. 24.*

5 Infamia facti prouenit ex communi hominum locutione, surgitque ex verisimilibus coniecturis à tota vel maiori parte populi aut communitatis; si tamen totius aut maioris partis locutio non sit, dicitur rumor. Doctores *in cap.* Si duo. *35. quæst. 6. & in cap.* Super eo. *qui cogn. consf. vxoris.*

6 Infamia iuris repellit à dignitatibus habitis, facti verò ab acquirendis, nisi aliud exprimatur in sententia. Garcia *de benef. part. 7. cap. 8. à num. 33. vsque ad 37.*

7 In

7 Infamia duobus testibus sufficienter probatur, si sint idonei, quamuis singulares, dummodo in eadem specie infamiæ conueniant: minus idonei duo non sufficiunt. Mascard. *de probat. concl.* 896. *num.* 1. *& seqq.* Peñ. 2. *part. Direct. comm.* 82. Farinac. *quæst.* 47. *num.* 302. *& sequentibus; ac de hæresi quæst.* 187. §. 5. *n.* 64. *& sequentibus.*

8 Testes deponentes de infamia etiam non interrogati, rationem suæ depositionis reddere debent. Bona autem ratio non est dicere: Scio quia sum vicinus. Clareque & distinctè deponere & causas infamiæ adducere debent, aliàs enim non probant. Mascard. *d. concl.* 896. *num.* 9. *&* 10. Farin. *d. quæst.* 47. *num.* 308. *& seqq.*

9 Testes super infamia debent nominare authores à quibus audierunt, ac dicere quod audierunt à maiori parte hominum vel vicinæ. Mascard. *d. concl.* 896. *num.* 12. Farin. *d. quæst.* 47. *num.* 314. *& seq.*

10 Sufficienter probant infamiam testes, qui dicunt scire quia viderunt eius familiaritatem & conuersationem ab omnibus vel maiori parte vitari. Farinac. *d. quæst.* 47. *num.* 313.

11 Testes dicentes se illum reputare infamem, & ita audiuisse ab omnibus illum cognoscentibus. non probant infamiam. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 749. *num.* 10. Farin. *d. quæst.* 47. *num.* 318.

12 Non probant etiam testes, nisi deponant de loco vbi infamia vrget. Farinac. *d. quæst.* 47. *num.* 320.

13 Nec item probant, si dicant extare vocem apud populum, aut si non exprimant factum ex quo infamia oritur. Mascard. *lib.* 2. *concl.* 896. *num.* 8. *&* 11. Farin. *d. quæst.* 47. *num.* 316. *& seq.*

14 Si aliqui testes deponant super publica vocè & fama, & alij interrogati an de hoc aliquid sciant, vel dici audierint, & respondeant nihil scire, vel nihil dici audiuisse, isti vltimi reprobant primos. Farinac. *d. q.*47.*n.*170. dummodo vltimi testes probabiliter scire, aut audire debuerint.

15 Infamia si orta sit à fide dignis, facit indicium ad inquirendum Mascard.*lib.*2.*concl.*754.*n.*19. Farin. *d.q.*47.*n.*37.

16 Infamia etiam vehemens & adminiculata in criminibus non facit semiplenam probationem. Mascard. *d. concl.*754. *num.*1. *&* 2. Farin. *dict. quæst.* 47. *num.*59.

17 In crimine hæresis infamia grauis ac vehemens, quæ non habet contra se aliquam contrariam præsumptionem, ortúmque habet ex probabilibus & verisimilibus causis, ad purgationem canonicam sufficiens est. Peñ. 2 *part. Direct.*1.*comment.* 82. Farin. *de hæresi q* 187.§.5.*n.*55 70.*& seqq.*

18 Infamia in crimine hæresis cum adminiculis, vtpote familiaritate cum hæreticis, sufficit non solùm ad purgationem canonicam, sed etiam ad abiurationem. Eymeric. 3.*part. Direct. rubr. de septimo modo procedendi.n.*181.Farin.*d.*§.5.*n.*60. *&* 61.

19 Sola infamia regulariter non facit indicium ad torturam; & si quis cum sola fama torqueatur ac confiteatur, confessio etiam ratificata non valet. Eymeric. 3.*par. Direct q.*61.*vbi* Peñ.*comment.* 110.*n.*8. Mascard. *l.*3.*conclus.*753.*n.*1.*& seqq.* Farin.*d.q.* 47. *n.*3. *& seqq.* *& n.*28. *& seqq.*

20 Fama cum vno teste, aut cum grauibus indiciis, imò & fama vehemens indicium facit ad tortu-

ram

tam. Peñ. *d. comment.* 110. *n.* 3. *&* *n.* 8. *vers.* Verum hæc.

21 Infamia orta à maleuolis vel ab infamibus & vilibus personis, non sufficit ad canonicam purgationem, nisi aut addantur verisimiles coniecturæ, aut scandalum productum sit in populo. Peñ. 2. *part. Direct. commen.* 82. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 48. *numero* 7. Farin. *de hæret. quæst.* 187. §. 5. *num.* 69. *& seqq.*

22 Infamia etiam de hæresi apud infames & viles personas ad purgationem indicendam non sufficit. Peñ. *d. comment.* 82.

CAPVT XXV.

De præsumptionibus, & indiciis.

1 INdicium est *coniectura ex probabilibus & non necessariis orta, à quibus potest quidem abesse veritas, non tamen patrati maleficij verisimilitudo.* Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *q.* 7. *num.* 6. Farinac. *quæst.* 36. *num.* 28.

2 Indicium diuiditur in proximum & remotum. Indicium proximum est *illud, quod immediatè per sensum respicit rei & delicti veritatem.* Indicium remotum est, *quod non tangit immediatè delicti veritatem, sed circumstantias illius.* Farinac. *dict. q.* 36. *n.* 44. *& seqq.*

3 Indicium diuiditur in plenum ac indubitatum, & in non plenum & dubitatum. Plenum est, *quod ita arctat mentem iudicis, vt omnino credat, & non possit*

possit in aliam partem inclinare. Non plenum, *quod non ita iudicis mentem restringit*. Mascard. *de probat. lib.* 1. *quæst.* 15. *num.* 9. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst* 7. *n.* 14. Farin. *d. quæst.* 36. *num.* 35. *& seqq.*

4 Diuiditur etiam indicium in leue, graue & grauissimum. Leue seu simplex indicium est *illud quod frequenter, & facilè contingit abesse* Graue seu vrgens, *quod frequenter, & facilè contingit adesse*. Grauissimum seu indubitatum, *quod facillimè & frequentissimè contingit adesse*. Clar. *in pract. quæst.* 20. *num.* 1. Farin. *d. quæst.* 36. *num.* 49. *& seqq.*

5 Præsumptio est *rei dubiæ coniectura verisimilis, quæ ex natura rei, vel circunstantiis negotiorum vel personarum proficiscitur*. Simanch. *cathol. tit.* 59. *num.* 4. *& in Enchirid. tit.* 4. *num.* 2.

6 Præsumptio diuiditur in præsumptionem hominis, præsumptionem iuris, & præsumptionem iuris & de iure. Mascard. *lib.* 1. *quæst.* 10. *num.* 17. Menoc. *li.* 1. *quæst.* 2. *num.* 3. *&* 11. Farin. *d. quæst.* 36. *num.* 85.

7 Præsumptio hominis illa est, *quæ in nullo iure expressa reperitur, causatur tamen ex aliqua coniectura*. Menoch. *lib.* 1. *quæst.* 5. *num.* 4. *& seqq.* Farin. *d. quæst.* 36. *num.* 93. *& seqq.*

8 Præsumptio iuris est *probabilis coniectura ex certo signo proueniẽs, quæ alio non adducto pro veritate habetur secundum ius*. Mascard. *d. q.* 10. *num.* 34. *& seqq.* Eymer. 2. *part. Direct. quæst.* 55. *vbi* Peñ. *comment.* 80. Farin. *d. quæst.* 36. *num.* 86. *& seqq.*

9 Præsumptio iuris & de iure est *quædam legis dispositio aliud præsumentis, & super præsumpto tanquam sibi comperto, & noto statuentis*. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 3. *num.* 17. Peñ. *d. comment.* 80. Farin. *dict.*

*dict.quæst.*36.*num.*100.*& seqq.*

10 Differentia inter præſumptionem iuris, ac iuris & de iure, ſtat in hoc, quòd ſecundùm præſumptionem iuris ius præſumit, & vlterius non procedit. Secundùm præſumptionem verò iuris & de iure ius præſumit, & quia pro comperto habet, firmat deſuper ius aliquod. Maſcard.*d. quæſt.* 10.*num.* 31.*&* 48. Menoch.*d.lib.*1.*quæſt.*97.*num.*2.*& ſeqq.* Farinac.*dict. quæſt.*36.*num.*88.102 *& ſeqq.*

11 Præſumptio hominis diuiditur in temerariam & probabilem. Temeraria, vtpotè *quæ ex leuibus cauſis, & coniecturis vel ex vilibus ac leuibus perſonis prouenit*, reiicitur. Probabilis, *quæ oritur à cauſis coniecturisve non leuibus, aut à grauibus perſonis*, diuiditur in leuem, grauem, ſeu vehementem & violentam. Maſcard.*dict. quæſt.* 10.*num.*17. Menoch.*quæſt.*5.*num.*11. *& ſeqq.* Farin.*dict.quæſt.*36.*num.*110. *&* 118. *& ſeqq.*

12 Præſumptio leuis prouenit *ex ſignis exterioribus operum vel verborum, ex quibus capitur coniectura quæ concludi poteſt, non quidem frequenter, ſed rarò, quòd talia dicens vel faciens, hæreſim, vel aliud crimen commiſerit.* Simanch. *in Enchirid. tit.*41 Albert. *de agnoſc. quæſt.*34.*num.*46. Peñ.*d.comment.*80.

13 Ibi etiam datur leuis præſumptio, vbi parua adeſt coniectura mali, & magna boni, vel vbi ſunt multa ſigna boni, & parua mali. Alenſ.*p.*3. *quæſt.* 45. *membr.*2 *col.pen.* Menoch.*quæſt.*2.*num.*8. Farinac.*dict. quæſt.*36.*num.*112.

14 Præſumptio grauis ſeu vehemens *prouenit ex ſignis exterioribus operum vel verborum ex quibus cognitis accipitur argumentum concludens frequenter, & vt plurimum, quòd talia dicens vel faciens eſt hæreticus*

aut

men alind commiserit. Seu præsumptio vehemens datur, *vbi & parua boni, & magna mali adest coniectura.* Alens. Simanch. Albertin. Menoch. & Peñes *citatis locis.*

15 Præsumptio violenta prouenit *ex signis exterioribus operum vel verborum, ex quibus cognitis colligitur ferè semper, quod talia dicens, vel faciens sit hæreticus, aut crimen aliud commiserit.* Seu est *illa, qua posita animus indicantis in contrarium verti non potest:* quod contingit vbi adsunt mali multa ac magna signa, boni verò nulla. Alens. *d. q.* 45. Menoch. *d. q.* 2. *n.* 7. Farinac. *d. q.* 36. *n.* 114. *& seqq.*

16 Argumentum, adminiculum, indicium, præsumptio, suspicio, & coniectura, licèt aliquam habeant inter se differentiam, pro eodem tamen possunt accipi, & iisdem diuisionibus secari. *Vid.* Farin. *d. q.* 36. *n.* 199 *vsque ad fin. quæst.*

17 Indicium & præsumptio, siue remota sint siue proxima, non sufficiunt ad torturam, nisi faciant semiplenam probationem. Menoch. *l.* 1. *q.* 89. *n.* 3. Farin. *dict. q.* 36. *n.* 219. *vsque ad n.* 235.

18 In crimine hæresis, maleficij, sacrilegij, sodomiæ, & in occultis ac difficilis probationis, & quæ sine sociis non committuntur, potest reus interrogari de sociis: qui si aliquem nominat, facit indicium ad torturam, dummodo alia concurrant indicia. Mascar. *l.* 3. *concl.* 1311. *num.* 12. *&* 24. Menoch. *de arbitr. l.* 2. *casu* 474. *n.* 27. *& multis sequentibus.* Farin. *q.* 43. *n.* 58. 66. 68. *&* 89.

19 Depositio socij criminis in exceptis sufficit ad inquirendum. Clar. *q.* 21 *n.* 5. *vers.* Si verò quæris. Farinac. *d. q.* 43. *n.* 130.

20 Quando

20 Quando reus interrogatur de sociis, interrogandus est in genere, nisi adsit legitima & specialis præsumptio. Simanch. *cathol. tit* 65. *n.* 59. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 474. *n.* 53. Farinac. *d. q.* 43. *num.* 132. *&* 133.

21 De se confessus quando de sociis interrogatur, si negat torqueri potest. Ant. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 21. *n.* 17. *in fine.* Farin. *d. q.* 43. *n.* 131.

22 Socius criminis non facit indicium ad torturam, nisi iuret, & alia concurrant indicia. Clar. *quæst.* 21. *vers.* Successiuè quæro. *num.* 7 *& vers.* Sed quid in criminibus exceptis. *num.* 8. Farin. *d. quæst.* 43. *num.* 141. *& seqq.*

23 Vt indicia, quæ cum socio criminis, qui verisimiliter deponit, ad torturam sufficiant, à iudice ponderanda sunt Menoc. *de arbit. lib.* 2 *casu* 474. *n.* 47. Farin. *d. q.* 43. *n.* 162. *&* 177.

24 Casus, in quibus cum socij criminis testimonio datur tortura aliqui assignantur. Primus, quando simul concurrunt testes de auditu, & multo magis testis aliquis de visu omni exceptione maior. Secundus, quando concurrit fama. Tertius, quando concurrit fuga. Quartus, specialis & stricta amicitia nominati cum tali socio Quintus, si concurrant secreta alloquutio & conuersatio inter nominatum & socium. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 474. *n.* 5. *& seqq. ac de præsump. l.* 1. *quæst.* 89. *n.* 73. Farin. *d. quæst* 43. *à num.* 163. *vsque ad* 176.

25 Socius criminis qui patitur plures defectus, vt qui est infamis, criminosus, periurus, vtpotè qui in primo examine negauit, posteà confessus est, aut qui confessus de se, negauit de complicibus, aut aliàs inhabilis

habilis, neque ad torturam, neque ad inquirendum indicium facit, etiam in criminibus exceptis. Menoch.*de præsump.lib.*1.*quæst.*89.*num.*74. Anton. Gomez.3.*variar.cap.*12.*num.*15.Farinac.*d.quæst.*43.*num.* 178.*& seqq.*

26 Si cum depositione socij criminis patientis plures defectus concurrant alia, quæ de se sola indicium facerent, deueniri potest ad torturam Farin. *d. num.*178.*in fine*,

27 Dictum socij non facit indicium contra socium, quando emanauit in tortura non legitimè data. Mascard.*concl.*353.*num.*6.Farinac.*dict.quæst.*43.*num.* 193.*& seqq.*

28 Si apparet causa ex qua quis motus fuit ad delinquendum, non potest interrogari de sociis, nisi adsint indicia quòd interuenerint. Si verò causa non appareat, potest interrogari de mandatoribus. Menoch.*de arbitr.lib.*2.*casu* 474.*n.*22.Farin.*d.quæst.*43. *num.*50.*& quæst.*44.*num.*1.

29 Dictum mandatarij qui mandatum exercuit, contra mandantem, nisi alia præsumptio interuenerit, non facit indicium ad torturam: imò nec dictum duorum, nisi sint contestes circa idem mandatum, & de mandante possint interrogari. Mascard.*concl.*1317. *num.*19.Farin.*d.quæst.*44 *à num.*2.*vsque ad* 10.

30 Testis dicens se falsum deposuisse ab alio corruptum, non facit indicium ad torturam contra corrumpentem, sed neque ad inquirendum, dummodo falsum deposuerit, nisi alia præsumptio vel adminiculum interueniat. Farin.*quæst.*45.*per totam.*

31 Testis qui extraiudicialiter deponit in articulo mortis ad suæ conscientiæ exonerationem, affirmans

mans se falsum dixisse contra aliquem in causa criminali, tollit primam depositionem, etiam adminiculatam, ita vt ratione illius, licet indicia aliqua addantur, reus torqueri non possit. Farinac. *quæst.* 46. *nu.* 68. *& seqq.*

32 Offensus qui in causa criminali deponit contra offendentem, non facit indicium nec ad torturam, nec ad inquirendum. Mascar. *concl.* 1334. *nu.* 1. *& seqq.* Farin. *d. quæst.* 46. *nu. etiam* 68. *& seqq.*

33. Hæresis crimen indiciis & præsumptionibus probatur magis vel minus, iuxta eorum qualitatem. Mascard. *concl.* 861. *per totam.*

34 Indicia & coniecturæ debent plenè probari, saltem per duos testes; aliàs neque ad condemnandum, neq; ad torquendum sufficiunt. Simanch. *cathol. tit.* 50. *nu.* 27. *& tit.* 65. *nu.* 14. Rojas *singul.* 164. *num.* 6. *& de hær. par.* 2. *num.* 289. Peñ. *in Direct. part.* 3. *qu.* 61. *comment.* 110. *vers.* Iam indicia. Farin. *de hær. quæst.* 185. §. 8. *num.* 145. *& quæst* 187. §. 2. *nu.* 34.

35. Præsumptio, seu suspicio violenta secundùm ius sufficiens est ad plenè probandam hæresim, & ad condemnandum in pœnam ordinariam. Menoch. *de præsumpt. lib.* 1. *quæst.* 97. *num.* 19. *& quæ.* 110. *nu.* 15. Eymeric. *in Direct. part.* 2. *quæst.* 55. *num.* 16. Peñ. *comment.* 80. Farinac. *de hæresi quæst.* 187. §. 4. *num.* 46.

36. Violenta præsumptio non admittit directam probationem in contrarium, benè tamen indirectã, vt probando testes esse falsos. Simanch. *cathol. tit.* 50. *num.* 4. Peñ. *d. comment.* 80. Farinac. *d.* §. 4. *num.* 48.

37. Ex consuetudine Romanæ curiæ propter

violentam suspicionem solùm imponitur abiuratio, vel in forma, vel de vehementi. Farinac. *dict.* §. 4. *num.* 51.

38 Vehemens suspicio seu præsumptio, etiam si alia adsint adminicula, semiplenam tantùm facit probationem, & ad condemnandum in pœnam extraordinariam sufficientem. Locatus *in iudiciali Inquisit.verbo* Suspicio.*num.*26.Farin. *dict. quæst.*187. §. 3.*num.* 4.

39 Vehemens suspicio seu præsumptio admittit directam probationem in contrarium; quia ex ea oritur solùm iuris præsumptio,non verò iuris & de iure.Simanch.*d.tit.*50. *nu* 6.Roias. *singul.*165. Peñ. *ad Direct.part.*2. *quæst.* 55. *comment.* 80. Farin. *dict.* §. 3. *num.* 39.

40 Vehemens suspicio sufficiens est ad torturam,ad indicendam purgationem canonicam,& ad abiurandum. Locatus *d. verbo* Suspicio. *num.* 7. Menoch.*de præsumpt.lib.*1.*quæst.*100.*num.*11.Eymeric.2.*part. Direct.quæst.* 55. *num.*12.& 3 *part. rubr. de quinto modo procedendi. num.* 166. Farinac. *dict.* §. 3. *num.* 40. & 43.

41 Leuis suspicio seu præsumptio nec plenam, nec semiplenam probationem facit: vnde nec ad pœnam ordinariam, nec ad torturam sufficit. Simãch.*cathol.tit.*50.*nu.*28.Roias *de hær.part.*2.*assert.* 6. *num.*148. Farin.*d.quæst.* 187.§. 2. *num.* 26. & 27.

42 Leuis præsumptio seu suspicio sufficit ad inquirendum, ad examinandum reum, ad purgationem indicendam, ad abiurandum de leui, & ad aliquam pœnam imponendam.Mascard.*concl.*86.*num.* 6. Peñ. *cum* Eymeric. 2. *part. Direct.qu.* 55.*num.* 9. & *part.*

*& part.3.quaest.87.comment.*136.Farin.*d.§.2.n.87. & seqq.*

CAPVT XXVI.

De carceratione.

1 CArcer locus est, vbi seruantur noxij, importátque priuationem libertatis in vsu membrorum corporis, sine violentia membris adhibita, & sine custodia viua. Syluest. *verbo* Carcer. *num.1.*

2 Carcer, secundùm ius canonicum, & ad pœnam & ad custodiam inuentus est, ipsúmque & Episcopus, & Inquisitor habere possunt. Eymeric. 3. *part.Direct.quaest.*58.*vbi* Peñ.*comment.*107.Simanch. *cathol.tit.*16.*num.*14.*& seq.*

3 Inquisitores possunt incarcerare reos illorum criminum, quæ ad eorum iurisdictionem spectant; sicut omnes qui habent merum imperium. Decian. *crim.lib.*3.*cap.*10.*num.*23.Farin.*quaest.*27.*nu.*6. *& de haeret.quaest.*185.§.1. *num.*3.

4 Reus potest à priuata persona capi, & incarcerari si reperiatur in flagranti delicto, vt ad Inquisitorem, vel ad iudicem deferatur; dummodo non retineatur vltra viginti horas Anton. Gomez. *tom.* 3. *var.cap.*9.*n.*3.Farinac.*quaest.*21.*num.*140.*& quaest.* 27. *num.*23.*&* 24.

5 Non licet iudici à captura incipere, sed antequam ad illam deueniat, debet examinare testes cir-

ca sufficientia indicia præcedentia, Eymeric. 3.*part. Director.de modo procedendi, & continuandi processum.n.73.ubi* Peñ.*comment.*17.Farin.*quæst.*27.*n.*111. *& seqq.*

6 Ex sola informatione extraiudiciali non redacta in scriptis non deuenitur ad capturam, nisi delictum sit graue, & periculum fugæ interueniat, & iudex etiam sit certus, quòd post capturam venient testes ad se examinandum. Clar. *in praxi quæst.* 28. *vers.*Scias autem.Farinac.*d.q.*27.*n.*130.*& seq.*

7 Quæ indicia ad capturam sufficiant, iudicis arbitrio relinquitur, considerata delicti & personæ qualitate, an delictum sit publicum vel occultum, persona nobilis & diues, an verò vilis ac pauper.Farinac.*d.q.*27.*n.*126. *& seqq.*

8 Leuia indicia non sufficiunt ad capturam, Peñ. 2.*part.Direct.super c. Excommunicamus.*§.Cæterum. *&* 3.*part. comment.* 17.

9 Cùm aliquis bonæ famæ & opinionis apud Inquisitores denuntiatur, si leue sit crimen, non mittitur in carcerem, sed vocatus ab Inquisitoribus interrogatur iudicialiter, & assignatur ei locus à quo non recedat, & secretò causa illius tractatur. Peñ.3. *part.Direct.ad rubr.de appellat.comment.*31.*vers.*Dixi quandoque.

10 Ad capturam proceditur, quando crimen est plenè aut plusquam semiplenè probatum, aut indicia vrgentia & vehementes suspiciones.Eymeric. 3. *part. Direct.n.*73.*vbi* Peñ.*comment.*17.Farinac.*de hæret.q.* 185.§.1.*n.*7.

11 Vnus testis de visu, vel de auditu proprio sufficit ad capturam, nisi delatus sit persona nobilis & bonæ

& bonæ opinionis, aut Ecclesiastica. Farinac. *d. n. 7. dict.* §. 1.

12 Propter illa tantùm indicia quæ sufficiunt ad torturam, carcerandus est reus in crimine hæresis, nisi sit suspectus de fuga; tunc enim minora indicia sufficiunt. Farin. *d. n.* 7. §. 1.

13 Propter propositiones non hæreticales, licèt malè sonantes sint & scandalosæ, non facilè quis carceribus secretis mancipandus est. Rojas *de hæres. part.* 2. *assert.* 1. *n.* 19. Farin. *d. n.* 7. *d* §. 1.

14 Si delatus sit nobilis & bonæ opinionis, antequam capiatur fiat extraiudicialis informatio ab ipsius parocho; dummodo probatio non vrgeat. Farin *d. n.* 7. §. 1.

15 Hæreticus semper est suspectus de fuga, & sic de facili incarcerandus, cum sufficienti tamen probatione, nisi spontè coram Inquisitore se ipsum præsentet. Spontè vero dicitur venire, qui non indiciatus venit; vel si præcesserunt indicia, constet nullam eorum habuisse notitiam Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 12. *n.* 56. Farinac. *de hær. q.* 293. §. 1. *n.* 27. *& seqq.*

16 Quando adsunt sufficientes probationes ad capturam, petat fiscalis ab Inquisitoribus; vt reus comprehendatur, qui de peritorum consilio quid opus sit, deliberent; quamvis sine eorum consilio id facere possint. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 17.

17 Vbi primum captura decreta fuerit, mandatum de capiendo reum exhibendum est ministro ad hoc deputato; quòd si plures capiendi fuerint, de singulis singula mandata exhibeantur, quæ singulorum processibus inserẽda sunt. Peñ. 3. *par. Direct. com.* 108.

18 Si capienda sit aliqua persona magnæ authoritatis, religiosa, nobilis, literis conspicua, vel incorruptæ vitæ, consulendus est supremus Senatus cum summarij transmissione, nisi suspicio fugæ interueniat Peñ. *d. comment*. 108. Farin. *de hær. quæst*. 185. §. 1, *num*. 7.

19 Non sunt omnibus reis æquales carceres assignandi, sed grauiores, vel minùs graues, pro personæ & delicti qualitate. Peñ. *d. comment*. 108.

20 Quando marito & vxori assignatur carcer ad pœnam, ponatur simul in eodem loco. Secùs verò si ad veritatem indagandam. Peñ *d. comment*. 108.

21 Duo vel plures, præsertim negatiui, in eodem cubiculo non concludantur: boni tamen confitentes simul esse possunt. Nullus autem est de facili de vno cubiculo ad aliud transferendus. Peñ. *d. comment*. 108.

22 Inquisitores non loquantur cum reis, nisi de negotiis ipsorum, & semper cum notario, vel alio fideli ministro. Carceres visitent saltem singulis mensibus, quærantque à carceratis, an illis necessaria ministrentur: mittant etiam ad ipsos aliquos viros probos, quando id expedire iudicauerint. Peñ. *dict. comment*. 108.

23 Ob hæresim aut suspicionem illius, carcerati non sunt, lite pendente, admittendi ad audiendam Missam, nec ad alias orationes, quæ intra carcerem dicuntur. Peñ. *d. com*. 108. *&* *2. p. Direct. com*. 25.

24 Incarceratus pro hæresi si infirmetur, & confessarium petat, concedatur ei, qui tamen sit vir bonus & doctus, cui detur iuramentum de seruando secreto, & quòd nihil dicat extra carcerem, etiam de consensu

consensu pœnitentis. Si tamen necesse sit aliquid manifestare, inducat pœnitentem vt ad Inquisitorem recurrat. Si confessarius inuenerit prædictum pœnitentem esse hæreticum, nec adhuc in vltimo vitæ discrimine, non absoluat eum, nisi prius iudicialiter confiteatur: si tamen taliter sit morti proximus, vt non possit iudicialiter confiteri, tunc absoluat illum data cautione saltem iuratoria de obediendo Ecclesiæ. Si non petat confessorem, persuadendum est ei, vt petat. Peñ. *dicta 2. p. comment. 25. vers.* Totũ verò.

25 Si sanus confessorem petit, concedi ei potest; talis tamen qui eum admoneat, vt tàm de se, quàm de aliis veritatem Inquisitoribus reuelet. Absolutionem tali, si hæreticus aut aliàs excommunicatus sit, non impendat confessarius, nisi prius iudicialiter reconcilietur, & absoluatur. De auditis in confessione caueat confessarius ne quidquam Inquisitoribus reuelet; quæ verò extra confessionem nouerit, statim reuelare debet. Peñ. *d. com.* 25.

26 Deprehensus in hæresi, & sic confessus aut conuictus sub fideiussore non relaxetur; si verò non inueniatur culpabilis aut solùm leuiter deliquerit, sub fideiussore relaxari potest, vel sub iuratoria cautione, si fideiussorem non habet, quòd domum aut ciuitatem habeat pro carcere. Farin. *de hæresi quæst.* 185. §. 1. *num.* 7.

27 Iudæi & alij infideles, Pagani scilicet & Saraceni, in casibus in quibus ab Inquisitoribus puniri possunt, non gaudent immunitate Ecclesiæ, quamuis ad illam confugiant, nisi verè & non simulatè velint fieri Christiani. Decian. *d. cap.* 26. *num.* 2. Azor *instit. moral. p.* 2. *lib.* 9. *c.* 9. *vers.* Si quæras an Iudæus. Farin.

de immunitate Ecclesiæ.c.5. num.79.& 83.& in praxi quæst.28.num. 68.

28 Hæreticus etiam in Ecclesia apprehendi & capi potest, nec ei immunitas Ecclesiæ prodest. Rojas *singular.93.n.3.* Decian. *crim.lib.6.c.26.n.4.* Farinac. *de immunit. Ecclesiæ c.13 n.167.*

29 Suspectus de fide non gaudet immunitate Ecclesiæ, poteftque ab Inquisitoribus apprehendi & puniri. Farin.*d.c.13.n.175.* De blasphemis etiam non hæreticalibus idem dicendum est. Decian.*crim.q 28. num.67.& 73.*

30 Sodomita si ad Ecclesiam confugiat, extrahi ab ea non potest. Farinac.*de immunitate Ecclesiæ c.6. num.98*

31 Si Sodomita in Ecclesia delinquat, non gaudet illius immunitate, maximè clericus, qui illa priuatur, licèt extra illam sodomiam commiserit. *Vide* Farinac.*de immunit. Ecclesiæ c.16.n. 205. & 207. & seqq.& cr m.q.28.n.8.& 52.*

32 Carcerum effractores, qui iustè in eis detinebantur, siue de facto fugiant siue non, arbitraria pœna plectuntur. Ant. Gom.*tom.3. variar. c.9. de captura reorum n.11. vers.* Sed certè iste videtur. Farin. *quæst. 30. n.8. & 25,*

33 Fugiens à carcere, iuxta communem praxim non est condemnandus, nisi citetur ad comparendum intra certum tempus. Si tamen eo elapso non comparuerit, condemnari poterit: secundùm iuris rigorem, etiam absque citatione condemnatur. Farinac.*d q.30.n.45.*

34 Fuga à carcere, etiam attentata, est indicium contra fugientem de delicto pro quo detinebatur

suffi

sufficiensque ad torturam: dummodo animo reuertendi non effugerit. Clar.*in pract. q.*21.*vers.* Tertio autem modo. Menoch.*de præsump.l.*1.*q.*89.*n.*42. Farinac.*d.q.*30.*n.*85.

35 Fugiens è carcere quia inuenit ostium apertum, mitiùs punitur, nisi fractis compedibus exierit: debet tamen probare. In dubio non præsumitur carcerem fuisse apertum. Ant.Gom.3.*variar.c.*9.*n.*11.*vers.* Vnum tamen est. Menoch.*de arbit.l.*2.*casu* 301.*n.*3. Farin.*d.q.*30.*n.*160.*& seq.*

36 Cito reuersus ad carcerem non præsumitur fugisse animo non reuertendi; animus autem reuertendi non præsumitur, nisi fugiens aliquam causam saltem coloratam allegauerit. Mascard.*concl.*819.*n.*24.*& concl.*820.*num.*10.*& seq.*

37 Detentus in carcere pro crimine hæresis, si aufugiat, neque pro confesso, neque pro conuicto habetur, resultat tamen contra ipsum nouum indicium, quo aliis adiuncto, potest citari ad comparendum; & si non compareat, vt hæreticus condemnari. Rojas *de hær.part.*2.*assert.*15.*n.*185. Farinac. *d. quæst.* 30.*n.*195.*& seqq.*

38 Positus in carcere propter hæresim, non ad custodiam, sed ad pœnam si aufugiat, non habetur pro relapso. Mascard.*concl.*820.*n.*21.*& seq.* Farinac. *d.quæst.*30.*n.*200.

39 Frangens carceres vt carcerati aufugiant, vel carceratos extrahens, vel dans illis ad hoc auxilium, consilium, aut fauorem, arbitraria pœna punitur. Farin.*d.q.*30.*n.*93.*& seqq.*

CAPVT XXVII.

De citatione reorum.

1 CItatio est *vocatio iuridica ad iudicis conspectum, nuntio, literis, voce praeconis, aut personaliter facta*: quæ ad validitatem sententiæ necessaria est. Syluest. *verbo* Citatio. *n.* 1. & 5. Peñ. 3. *p. Direct. comment.* 40.

2 Si accusatus, delatus vel inquisitus de hæresi non sit de fuga suspectus, præsumatúrque probabiliter quòd citatus ad iudicis conspectum veniet, citandus est verbaliter; sed quia regulariter timetur fuga, realiter est citandus, id est realiter capiendus & carcerandus. Eymer. 3. *p. Direct. n.* 73. *vbi* Peñ. *comment.* 17.

3 Quando aliquis citatur verbaliter in crimine hæresis, non exprimatur in citatione causa, tempus, nec locus delicti, sed generaliter præcipiatur reo, vt se coram Inquisitore præsentet, si delictum leue sit, secùs verò si graue. Peñ. *d.* 3. *p. commen.* 33. *n.* 131. Farinac. *de hær. quæst.* 185. §. 7. *n.* 12. *& seqq.*

4 Inquisitores citare possunt absentes, aut mittere literas ad aliquem, qui eorum nomine eos citet. Peñ. *d. comment.* 33. Farinac. *d.* §. 7. *n.* 104.

5 Si reus contumax sit, aut se occultet, nec facilè capi possit, & Inquisitor ob contumaciam contra illum procedere intendat, expressè citetur ad comparandum, & ad respondendum quid sentiat de fide. Peñ. *d. comment.* 33. *&* 2. *p. comment.* 72. Farinac. *d.* §. 7. *n.* 112. *&* 114.

6 Pro

6 Pro absente in causa hæresis citato, procurator comparens audiri non debet; aliquis tamen tanquam innocentiæ defensor admittatur, dummodo citatus sit tantum de fide suspectus. Secùs verò si hæreticus est, & de hæresi in processu constet. Simanch.*cathol.tit.*52.*n.*1.Peñ.3.*par.Direct.com.*36. *n.* 139.Farinac.*d.*§.7.*n.*98.*& seqq.*

7 Ex vsu Romanæ Inquisitionis pro absente contumace non admittitur aliquis, neque vt innocentiæ defensor. Farinac.*d.*§.7.*n.*99.

8 Ad excusandum contumacem, & ad allegandum absentiæ causas; admittitur procurator. Peñ. *dict.com.*36.Decian.*crim.lib.*5.*c.*51.*n.*16. *& c.*37.*n.* 50.Farinac.*d.*§.7.*n.*101.

9 Si absens potest inueniri, non est condemnandus, nisi corporaliter citetur. Simanch. *catho.tit.* 14. *n.*5.*&* 6.*& in Enchiridio tit.*45.*n.*7. *&* 8.Farinac. *d.* §.7.*num.* 116.

10 Cùm contra absentem proceditur, licèt vna tantum citatio, quæ habeat vim peremptorij, sufficiat, regulariter tamen tres præcedere debent, nisi contra contumacem conuictum procedatur: tempus autem siue in vna siue in tribus citationibus, sit triginta dierum. Decian.*d.lib.*5.*c.*32.*n.*4. Farin. *d.* §.7. *n.*117.*& seq.&* §.9.*n.*157.

11 Necessariò citandus est hæreticus, vt se ipsum defendat, & multò magis, vt sententiam audiat. Peñ. 3.*p.Direct.com* 40.*n.*164.Decian.*d.lib.* 5.*c.*32.*n.*1: *& c.*38.*n.*27.Farinac *dict.quæst.* 185. §.9. *num.* 154.*& seqq.*

12 Contra præsentem hæreticum vna sufficit citatio.Decian.*d.c.*38.*n.*9.Farin.*d.*§.9. *n.*158.

13 Relapsus

13 Relapsus non est necessariò citandus nisi neget se relapsum esse,& super hoc velit audiri. Decian. *d.c.*32.*n.*2.Farinac.*d.* §.9.*d.*159.

CAPVT XXVIII.

De remissione reorum.

1 Remissio est *causa commissa ad competentem iudicem facta missio.*

2 Hæreticus,cùm vbique diuinam maiestatem offendat,& hæresis crimen habeat in se causam continuam & successiuam,vbicumque inueniatur,puniri potest extra locum commissi delicti.Eymer.3.*par. Direct.q.*42.*vbi* Peñ.*comment.*91.*vers.*Iam quantum. *&* *comment.*33.*vers.*Verumtamen.Farinac *crim. q.*7. *num.* 17.

3 Quando Inquisitor loci commissi delicti nondum processerat contra hæreticum , nec illum citauerat, non est ad ipsum ab alio Inquisitore facienda remissio rei capti in alio loco.Secùs verò si illum citauerat ; cùm inter Inquisitores detur præuentio. Rojas *singul.*173.*n.*7.Peñ.3.*p.Direct. comment* 33. *vers.*His ita.*&* *seqq.&* *q.*42.*comment.* 91. *vers.* Iam quantum.Farinac.*de hær. q.*197. §.1. *n.*10.

4 Tunc facienda est remissio(dato quòd facienda sit)quando Inquisitor præueniens illam petit : si verò non petit,non opus est vt fiat.Peñ *d.comment.* 33.Couar.*practic.q.c.*11. *n.*12.

5 Quando reus vtrobique vel publicè, vel occultè

cultè delinquit, fiat remissio si petatur: si tamen publicè vtrobique peccauit, melius est vt ei iterabilis pœnitentia imponatur, quam faciat in iisdem locis, in quibus deliquit. Peñ. *d. comment.* 33. *vers* Rursus

6 Vt remissio fiat, constare debet iudici requisito de crimine commisso in territorio iudicis requirentis, aut de præuentione: quod fit ex processu & summaria informatione missa à iudice requirente ad iudicem requisitum, si tamen iudex requisitus sit laïcus, & Inquisitor requirat in causa fidei, non potest laïcus cognoscere, sed statim remittat. Peñ. *d. comment.* 33. *vers.* Secundò. Decian. *crim. l.* 4. *c.* 19. *num.* 20. Couar. *pract. q. c.* 11. *n.* 8. Cened. *quæst.* 36. *num.* 16. *& seqq.*

7 Requiritur ad remissionem, quòd reus non commiserit aliud crimen contra fidem in territorio iudicis requisiti; quia tunc prius debet pro tali crimine puniri, quàm remittatur. Peñ. *dict. comment.* 33. *vers.* Tertiò.

8 Vt remissio fiat, debet Inquisitor debitè requirere, & delictum debet esse graue. Nam pro leui suspicione remissio petenda non est, nec si petatur, concedenda. Peñ. *d. com.* 33. *vers.* Quanto. *& seq.* Decian *d. c.* 19. *n.* 5. Clar. *in pract.* §. *fin. q.* 38. *n.* 23.

9 Ab Inquisitore cuiusque prouinciæ remissio peti potest, cùm omnes sint subditi vni tantum Romano Pontifici. Maiores iudices remittere non tenentur; æquissimum tamen est, vt remissionem concedant. Peñ. *d. com.* 33. *vers.* Sextò *& seq.*

10 Remissio regulariter de condemnando, non vero de condemnato fieri debet. Condemnatus tamen aliquando remittitur, cùm pœnitentia in crimi-

ne

ne hæresis iterabilis sit. Peñ. *d. comment.* 23. *vers.* Postremo.

11 Quando ob aliquam causam non expedit reum remittere, tunc ad Inquisitorem, qui iudicaturus est reum, mittat alius Inquisitor quidquid de reo sciuerit. Peñ. *d. comment.* 33. *vers.* Vel si vult.

12 Remissio omitti potest propter periculum, quòd reus occidetur, fugiet, eripietur à ministris, propter etiam itineris distantiam, & immodicas expensas, & alia quæ prudentis arbitrio relinquuntur. Peñ. *d. comment.* 33. *vers.* Vel si vult.

13 Quando remissio fit à iudice sæculari ad Inquisitorem de hæretico vel suspecto, detento tamen pro alio crimine, postquam Inquisitor talem correxerit, remittat illum ad iudicem sæcularem, vt ab eo iudicari possit de crimine pro quo detinebatur. Secùs verò si pro hæresi vel suspicione illius à iudice sæculari comprehensus fuerit, cùm hæc ad solum Inquisitoris iudicium pertineant. Clar. §. *fin. q.* 38. *n.* 26. Cened. *d. quæst.* 36. *n.* 24.

14 Lamiæ, seu striges pro infanticidio à iudice sæculari detentæ, & propter hæresim ad Inquisitores missæ, remittendæ sunt ad eundem iudicem, peracto hæresis iudicio, vt secundùm leges suas, illas iudicet. Simanch. *catholic. tit.* 37. *n.* 19. Peñ. *ad tract. de strigis in fine Lucernæ Inquisitorum vers.* Sed ab hac sententia.

15 Idem dicendum est de piratis comprehensis à laïca potestate, qui propter apostasiam à fide, & transitum ad Saracenos ad Inquisitores mittuntur; cùm crimen piraticæ, sicut & homicidij non veniat in consequentiam hæresis seu apostasiæ, vt pro eo ab Inquisitoribus puniatur: nam quæ non veniunt in conse

consequentiam, non sunt in consequentiam trahenda. Albert. *de agnos. quæst.* 25. *d.* 67. *ex l.* Interdum. 58. §. Qui furem. *ff. de furtis. & l.* Solemus. §. Latrunculator. *ff. de iudic.*

16 Si homicidium pro quo hæreticus est à iudice laïco comprehensus, coniungatur cum hæresi vel apostasia, sicut si lamia sacrificet infantem dæmonibus, quos diuinis honoribus colit, possunt Inquisitores illum pro tali homicidio punire, nec ipsum remittere debent: eò quòd sit homicidium hæreticale seu apostaticum, veniens in consequentiam hæresis seu apostasiæ ex intentione sacrificantis, quæ dat speciem actui. Facit regula Accessorium. 42. *de regulis iuris in* 6. *&* regula Quòd continentia causæ non debet diuidi coram diuersis iudicibus. *l.* Nulli prorsus. *C. de iudic.*

17 Si hæreticis ab Inquisitoribus primò comprehensi, confiteantur aliquod crimen profanum, pro quo à iudice laïco possunt puniri, præsertim pœna capitali, non possunt illos remittere, quamvis remissio à tali iudice petatur. Albertin. *dict. quæst.* 25. *n.* 70. Peñ. *in dict. tract. de strigis vers.* Sed nunquid poterit.

18 Quando hæreticus confessus est coram Inquisitoribus crimen, pro quo à iudice laïco potest imponi pœna mortis, aut mutilationis, seu debilitationis membrorum, non tradant Inquisitores iudici laïco copiam huius confessionis, nec communicent processum à se factum, nec in sententia, quæ publicè legitur, tale crimen explicetur Albertin. *d. n.* 70. *vbi citat.* Ancharran. *in repetit. capitis.* Ea quæ. *q.* 4. *vers.* Item cùm ad pœnam legalem. *de regul. iur. in* 6.

19 Sodo

19 Sodomita, qui primò à iudice sæculari comprehensus, & propter hæresim aut suspicionem illius, mittitur ad Inquisitores Lusitaniæ, qui ex commissione speciali de tali crimine cognoscunt, non est remittendus ad sæcularem iudicem; quamvis aliàs in ipso crimine detur præuentio, cùm sit mixti fori. Pius IV. & Gregorius XIII. *in suis literis relatis suprà l. 1. c. 59. n. 10.*

20 Idem dicendum est in hoc Lusitaniæ Regno de non presbyteris, qui confessiones audiunt, aut Missas celebrant, ac etiam de confessariis solicitantibus: qui si primò propter huiusmodi sacrilega delicta ab Ordinario apprehendantur, & ratione hæresis mittantur ad Inquisitores, remittendi iterum non sunt ad Ordinarium, determinata causa fidei, si generalis Inquisitor causam aduocat; quamvis aliàs detur præuentio. Faciunt quæ dixi *in Opusculo de solicitantibus tractatu 1. c. 19. & tract. 2. c. 1. concl. 5 & in addit. num. 21.*

CAPVT XXIX.

De defensionibus in causis fidei.

1 DEfensio est *instantis, imminentisve periculi propulsatio.* Quæ de iure naturæ competit: & licèt tolli absolutè non possit, limitari & moderari potest, & modus defensionis restringi. Farin. *crim. quæst. 39. n. 112. & de hær. quæst. 185. §. 14. num. 216.*

2 Reis etiam contra fidem delinquentibus dandæ

dæ ſunt legitimæ defenſiones,quas Inquiſitor ex officio pro ipſis reis inquirere tenetur;quamuis ſint relapſi,ſi ſe eſſe relapſos negant. Eymer. 3.*p. Direct. rub.de defenſ.reorum.n.*117.*vbi* Peñ.*com.*28.Repert. Inquiſit *verbo* Citatio *verſ.*Sed pro intelligentia. *&* *verbo* Defenſores. *verſ.* Defenſor rei. Farinac.*de hær.* *q.*185.§.14.*n.*210.*& ſeqq.& cri.n.q.*39 *per totam.*

3 Quamuis hæreticus ſit malæ famæ,& vitæ,& non declaret quas velit facere defenſiones, dandæ ſunt ei,etiam non petenti.Farin.*d.*§.14.*n.*218.*& ſeq.* *& crim.quæſt.*39.*n.*91.

4 Antequam hæreticus ſit confeſſus, & conuictus, imo poſtquam eſt conuictus & confeſſus, ante & poſt ſententiam,ac denique in quacumque iudicij parte,dandæ ſunt ei defenſiones. Simanc. *cathol.tit.* 17. *n.*1. Peñ.3.*p.Direct.com.*28.*n.*117.Farin.*d.*§.14. *& ſequenti & d. q.*39.*n.*80.*& ſeqq.*

5 Ante torturam dandæ ſunt reo defenſiones, & audiendus eius aduocatus, an ſit vel non ſit torquendus.Simanch. *cathol.tit.*65.*n.*16.*&* 17. Peñ.3. *p.Direct.com.*110.*in appendice.verſ.*Poſtremò.Farin. *d.*§.14.*n.* 213.

6 Indiciorum copia danda eſt reo,& totus proceſſus ſuppreſſis nominibus teſtium, vt ſe defendat, ac concedenda dilatio ad indicia diluenda.Simanch. *in Enchir. tit.*35.*n.*12.Peñ.*d verſ.*Poſtremò Decian. *crim. lib.*5.*cap.*36.*n.*4.Farin.*d.*§.14.*n* 212.*& d.q.*39. *n.*88.*& ſeqq.*

7 Defenſionum renunciatio facta ab hæretico nulla eſt,etiamſi dicat nullam ſibi competere defenſionem,niſi in crimine notorio,aut ſi reus ſit confeſſus,vel repertus in flagranti delicto, aut defenſiones

sint à iure positiuo introductæ. Anton. Gom. 3. *variar. cap.* 13. *vers.* Secundò poterit probare innocentiam. Menoch. *de arbit. quæst.* 7. *num.* 9. Farinac. *d. quæst.* 39 *à num.* 51. *vsque ad num.* 67.

8 Quando reo nulla competit defensio, vtpote quia crimen notorium est, vel ipse reus repertus fuit in flagranti delicto, non sunt ei concedendæ defensiones Menoch. *de arbit. lib.* 1. *quæst.* 17. *n.* 15. Decian. *cons.* 18. *n.* 6. *vol.* 1. Farinac *d. q.* 39. *num.* 103. *& sequentibus.*

9 Defensiones calumniosæ denegandæ sunt reo. Farinac. *d. q.* 39. *n.* 105.

10 Non sunt dandæ defensiones reo, quando vult probare aliquam speciem hæresis, quæ verè hæresis est, hæresim non esse: si verò non constet manifestè hæresim esse, denegandæ non sunt. Peñ. 2. *parte Direct. com.* 10. *vers.* In hac difficultate. Farin. *de hæres. q.* 185. §. 14. *n.* 225. *& q.* 197. § 3. *n.* 70. *& seq.*

CAPVT XXX.

De Aduocato.

1 ADuocatus est, *qui in iudicio apud eum qui iurisdictione præest, suum præstat litigantibus patrocinium: qui tamen præsentes sint.* Syluest. *verbo* Aduocatus *n.* 1. *& verbo* Procurator. *in principio.*

2 Hæreticis aut suspectis de fide, qui tales se esse negant, aduocatus conceditur. Si verò constet esse hæreticos, nec conceditur aduocatus, nec si concedatur,

tur,ipse patrocinari poterit. Eym. 3. *p. Direct. rubr. de defensionibus reorum n.*117.*vbi* Peñ.*com.*28. *& p.*2. *com.*10. Simanch. *cathol,tit.*44. *n.*22.Farinac.*de hær. q.*197. §.3.

3 Reus qui fatetur,aduocato non indiget,quantum ad ea quæ fatetur.Peñ. *d. comment.*28.

4 Aduocatus prò hæretico,sciens hæreticum esse, defensor illius reputatur, efficitur infamis, excommunicationem incurrit ipso facto,éstque de hæresi suspectus.Dec. *l.*5. *crim. c.*51.*num.*13.*&* 23. *& c.*20. *n.*20. *& cap.* 37. *n.*51. Eymer. 3.*part.Direct. quæst.* 39. *vbi* Peñ. *comment.* 88. Farin. *d.* §.3. *n.*55. *& seqq.*

5 Admittitur aduocatus pro hæretico, si velit opponere defectum iurisdictionis in iudice. Decian. *d. c.*37. *n.*51. Farinac. *d.*§. 3.*n.*81.

6 Quando damnatur memoria defuncti, aduocatus & defensor interuenire possunt. Dec. *d. c.* 37. *n.*50. Farin. *d.*§.3. *n.*83.

7 Aduocatus pro hæretico vel suspecto admittitur de consensu Inquisitoris, quem præstare tenetur. Decian. *d. lib.*5. *cap.*51. *num.*20.Farinac. *d.*§. 3. *num.*77.*&* 80.

8 Si reus alium aduocatum petat ab iis qui iam sunt deputati, concedatur ei, dummodo iusta causa intersit: qui tamen eas habeat qualitates, quæ in aduocatis requiruntur. Peñ.3. *p.Direct.comment.*30. *vers.* Et concedo. *& seq.*

9 Cùm primùm aduocato constiterit reum esse hæreticum,vel iniustè se defendere,statim illum dimittere tenetur & Inquisitoribus denuntiare:déque hoc faciendo,iuramentum accipere debet. Simanch.

cathol.tit.5.num. 3. *&* 4. Farin. *d.*§.3.*num.* 78.

10 Reo de hæresi accusato vel inquisito persuadeat aduocatus, vt veritatem fateatur, & pro culpa, si quam commisit, veniam petat. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 28. Simanch.*cathol.tit.*5.*n.*4. Farinac. *dict. num.* 78.

11 Aduocatus debet esse vir probus, de legalitate non suspectus, iuris peritus, fidei zelator, nec suspectus de hæresi nec de genere suspecto. Eymeric. 3.*part.Direct.rubr.de defens reorum.n.*117. *vers.* Et sic Farinac. *d.*§. 3. *num.*78.

CAPVT XXXI.

De Procuratore.

1 PRocurator est, *qui in iudicio coram iurisdictionem habente absentibus litigantibus auxilium præstat. L.* 1.*ff. de procurat.*

2 Quando ad instantiam partis procurator conceditur, eas habeat in se conditiones, quæ aduocato requiruntur: qui etiam ea facere tenetur, quæ de aduocato diximus. Peñ.*ad* 3.*part.Direct.rubr.de defens. reorum n.*117. *comment.*28.

3 Quamvis in causa hæresis dari possit reo procurator, raro tamen id fiat: aduocatus enim sufficit, ac etiam Inquisitores, qui ex officio reum defendere tenentur Eymeric. *d. numero* 117. *vbi* Peñ. *d. comment.*28.

4 Absenti citato pro hæresi, non conceditur procuratori; sed quando res est dubia, admittitur aliquis tanquam

tanquam innocentiæ defensor. Peñ. *d.* 3. *part. Direct. comment.* 36 *n.* 139. Farinac. *de hær. q.* 185. § 7. *n.* 98. *& seqq.*

5 Ad excusandam contumaciam, & ad allegandas causas absentiæ, procurator admittitur. Decian. *crim. lib.* 5. *capite* 51. *numero.* 16. *& cap.* 37. *num.* 50. Peñ. *dict. comment.* 36. *num. etiam* 139. Farinac. *d* §. 7. *num.* 101.

6 Procurator non admittitur vt per eum fiat purgatio canonica. Decian. *d. lib.* 5. *cap.* 49. *num.* 44. Farin. *d. hær. quæst.* 194. §. 3. *num.* 43.

CAPVT XXXII.

De Curatore.

1 CVrator est, *qui curam gerit alicuius, defendendo ipsum à Prætore, secundùm leges legitimè datas.* Syluest. *verbo* Tutela. *in principio.*

2 Curator in hoc differt à tutore, quia tutor primariò datur personæ, secundariò rebus. Curator verò primariò rebus, secundariò personæ conceditur. Syluest. *citato loco. vers.* Vnde differunt.

3 Si reus sit minor vigintiquinque annis, datur ei curator, cuius authoritate & sit, & defendatur in iudicio. Si quid verò absque curatore cum minore gestum sit, ipso iure irritum est & nullum. Peñ. *ad* 3. *part. Direct. rubr. de defensionibus reorum. n.* 117. *com.* 28. Farinac *crim. q.* 81. *c.* 10 *n.* 352.

4 Loco curatoris sufficit procurator legitimus datus à iudice. Farinac. *d. c.* 10. *n.* 367.

5 Vt minor ſtare poſſit in iudicio, & vt eius confeſſio etiam iurata & geminata ſit valida, ex qua valeat condemnari, dandus eſt ei curator; quamuis habeat patrem, vel ipſe ſit paterfamilias. Anton. Gomez. *var. tom.* 3. *cap.* 1. *n.* 64. *verſ.* Quod notabiliter extende. Farinac. *d. c.* 10. *num.* 354. *& ſeqq. & n.* 359. *& ſeq.*

6 Requiritur etiam curator in negatione facta à minore, ex qua ipſi præiudicium aliquod ſequatur. Farin. *d. c.* 10. *n.* 358.

7 Probabilius ac tutius eſt in iis, quæ fiunt ad inquirendam veritatem, etiam per torturam, dandum eſſe curatorem pupillo. *Vid.* Clar. §. *fin. quæſt.* 55. *verſ.* Vlterius. Farin. *d. c.* 10. *n.* 363. *& ſeq.*

8 Authoritas curatoris non opus eſt quòd interueniat in examine & interrogatoriis minori faciendis; ſed ſufficit quòd interueniat in iuramento. Ant. Gom. *d. cap.* 1. *n.* 65. *verſ.* Quo caſu curator. Farin. *d. c.* 10. *n.* 365.

9 Quando minor, dummodo ſit præſens, ob contumaciam habetur pro confeſſo, quæ dicitur confeſſio ficta non opus eſt quòd interueniat authoritas curatoris. Farin. *d. c.* 10. *num.* 366. *& q.* 11. *n.* 30. *verſ.* Nec verum credo.

10 Confeſſio minoris, etiam interueniente curatoris authoritate, non valet, ſi curator ſtatim quòd deputatur, ſine vlla cauſæ cognitione authoritatem interponit. Farin. *d. c.* 10. *n.* 361.

11 Vt minor teſtimonium ferat in cauſa fidei, non indiget authoritate curatoris, ſicut etiam in crimine læſæ majeſtatis, & aliis delictis. *Vid.* Farinac. *crimin. quæſt.* 58. *num.* 24. *& quæſt.* 81. *cap.* 10. *num.*

num. 369. *& de hære. quæst.* 188. §. 4. *num.*76. *verſ.* Amplia 5.

CAPVT XXXIII.

De reſtitutione in integrum.

1 REſtitutio in integrum eſt *in priſtinum ſtatum* (in quo quis erat ante læſionem) *repoſitio.* Marant. *de ordine indic. part.* 6. *verſic.* Et quandoque appellatur. *n.* 77.

2 Minori aduerſus ſuam confeſſionem, etiam iuratam & ratificatam, & cum tutoris authoritate factam, conceditur reſtitutio in integrum. Ant. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 1. *num.* 66. Farin. *quæſt.* 81. *cap.* 10. *n.* 374. 379. *& ſeq.* quando ex ſola confeſſione delictum plenè conuincitur; vel quia nullæ præceſſerunt probationes, vel non ſufficientes.

3 In delictis atrocibus controuerſum eſt, an minori aduerſus ſuam confeſſionem competat reſtitutio. Placet pars negatiua, maximè in atrociſſimis. Anton. Gomez. *d. num.* 66. Clar. §. *finali. q.* 60. *num.* 4. Rojas *ſingul.* 131. Molin. *ſocius de iuſt. tom.* 4. *tract.* 3. *diſp.* 36. *n.* 4. *Vide* Farin. *d. c.* 10. *n.* 383.

4 An reſtitutio concedenda ſit minori aduerſus ſuam confeſſionem, iudicis arbitrio relinquitur, ſecundum probabilem ſententiam. Tunc iudex reſtitutionem concedet, quando minor confeſſus fuerit ſimplicitate, tormentorum vel carceris metu, dolo aut blanditiis; ſecùs autem ſi patrati criminis con-

ſcientia confiteatur. Oddus *de reſt. in integ. part. 2. q. 65. art. 9. n.* 38. Farin. *d. cap.* 10. *n.* 388.

5 Vt minor aduerſus ſuam confeſſionem reſtituatur, requiri læſionis vel erroris ſaltem ſemiplenam probationem probabilius exiſtimo. Ant. Gom. *d. cap.* 1. *n.* 66. *verſ.* Sed his nonobſtantibus. Clar. *d. q.* 60. Alios refert Farinac. *d. cap.* 10. *n.* 378.

6 Si delictum aliàs ſit probatum, non erit reſtituendus minor contra ſuam confeſſionem, cùm faciat id quod quilibet vir probus facere tenetur. Oddus *d. q.* 65. *n.* 15. & 17.

7 Quando minor, oſtenſa ſibi à iudice competente ſemiplena delicti probatione, confitetur, non eſt reſtituendus, eò quòd facit illud ad quod tenebatur ex iuſtitia. S. Thom. 2. 2. *quæſt.* 69. *art.* 1. & 2. *vbi* Caiet. Molin. *ſocius d. diſp.* 36. *n.* 4. Et quod legitimè factum fuit, retractari nequit. *L.* In ambiguis. §. Non eſt nouum. *ff. de reg. iur. cap.* Factum legitime. *eodem tit. lib.* 6.

8 In crimine hæreſis non competere minori reſtitutionem in integrum aduerſus ſuam confeſſionem, ex eo quòd ſit crimen atrociſſimum, tradit Rojas *d. ſingul.* 131. Qui tamen in atrociſſimis aduerſus ſuam confeſſionem minori reſtitutionem concedit. Verũ non video cur ab hac regula hæreſim excipiat.

9 Probato aliquo facto ex quo hæreſis præſumitur, ſi minor iuridicè interrogatus de intentione hæreſim fatetur, non eſt illi concedenda reſtitutio, ex fundamentis *n.* 6. & 7. adductis.

10 Minor poteſt probare errorem ſuæ confeſſionis intra quatuor annos, etiam poſt negotium per ſententiam diffinitum.

11 Si

11 Si minor post concessam sibi restitutionem aduersus suam confessionem, iterum iuridicè interrogatus fateatur, siue sponte siue per torturam, non est ei concedenda alia restitutio. Anton. Gom. *d. c.* 1. *n.* 66. *vers.* Sed adhuc tenendo istam partem. Farin. *d. q.* 10. *n.* 390.

CAPVT XXXIV.

De exceptionibus.

1 EXceptio est *defensio, quæ reo competit contra actionem quæ est in eum.* Et dicitur quasi actionis exclusio. Syluest. *verbo* Exceptio. *lib.* 2. *vbi* Doctores *ff. de except.*

2 In crimine hæresis admittuntur exceptiones, tàm contra testes quàm contra Inquisitores & Episcopos. Peñ. 3. *p. Direct. comment.* 30. *vers.* Cæterum. Farinac. *de hæresi q.* 185. §. 15. *n.* 236. *& seqq.*

3 Exceptiones friuolæ, quæ probatæ non prosunt, admittendæ non sunt. *L.* Ad probationem 21. *vbi* Doctores. C. *de probat. c.* Inter monasterium. *vbi* Abb. *n.* 15. *de sentent. & re iudic.*

4 Exceptiones, quæ probatæ releuant excipientem, legitimæ reputantur & admittendæ sunt. Glos. 1. *& ibi* Abb. *num.* 2. *in cap.* Super eo *de appellat.*

5 Ad recusandum & repellendum Inquisitores, non quælibet causæ sufficientes sunt, sed solùm capitales aut graues inimicitiæ, vel illud ex quo tales inimicitiæ facilè oriuntur. Eymeric. 3. *part. Direct. rubr.*

de recusat. Inquisit. n. 120. *vbi* Peñ. *comment.* 30. Farinac. *de hæresi q.* 185. §. 15. *n.* 238.

6 Exceptio de incompetentia iudicis,& defectu iurisdictionis, opponi potest in crimine hæresis. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 37. *n.* 51. Farinac. *de hæresi q.* 197. §. 3. *num.* 81.

7 De exceptionibus contra Inquisitorem iudicare debet supremus Inquisitor, interim tamen non procedat in causa, sed ad superiorem remittat recusationis causas, vt quid faciendum sit, determinet. Si autem collegam habuerit, collega ipse interim, quandiu causa non determinatur, in ipsa procedat. Peñ. *d. comment.* 30.

8 Exceptiones, quæ testes omnino repellunt, sunt conspirationes capitales, aut graues inimicitiæ: quæ verò tales non sunt, minuunt solùm de fide, magis vel minus pro inimicitiæ qualitate. Eymer. 3. *part. rubr. de defensione reorum n.* 118. *vbi* Peñ. *com.* 28. Farin. *de hær. q.* 185. §. 15. *n.* 236. *& seqq.*

9 Aliæ exceptiones contra testes, vt quòd sint hæretici, periuri, infames, socij criminis, criminosi, & similes, non repellunt illos in totum; de eorum tamen credulitate nonnihil diminuunt. Eymer. *&* Peñ. *proximè citatis locis.*

10 Exceptio rei iudicatæ, quando nouæ probationes, aut noua indicia non superueniunt, reúsque fuit sufficienter ac plenè punitus; recipi debet.

11 Causæ ex quibus oriuntur inimicitiæ graues & capitales, multæ assignantur à Doctoribus. Prima, si quis voluit occidere eum, contra quem testificatur. Secunda, qui interfecit consanguineum eius, aut dedit operam vt interficeretur. Tertia, qui de occidendo

dendo minas iecit, si potens sit, aut eas executioni mandare solitus. Quarta, insidiæ paratæ circa vitam alterius siue testis, siue rei. Quinta, accusatio de crimine capitali, aut ex quo probato sequitur amputatio membri, infamia, publicatio omnium aut maioris vel magnæ partis bonorum, aut exilium. Sexta, depositio in causa criminali contra aliquem. Septima, carceratio, quæ non fit ex officio, sed ad instantiam partis. Octaua, prolatio iniuriarum: vt appellare vitum coniugatum cornutum; vxorem eius meretricem; hominem honestum, ebrium; religiosum, apostatam; Ecclesiasticum, simoniacum; aduocatum, impostorem; procuratorem, cauillatorem; iudicem, acceptatorem personarum; tabellionem, falsarium; mercatorem, pecuniam tondentem, & similia: consideratis tamen personis, inter quas huiusmodi conuitia sunt prolata. Et si quis alteri moueat quæstionem status, asserens quòd sit libertus, aut seruus, aut item si moueat quæstionem de omnibus, aut de maiori, vel magna parte bonorum, de spoliatione, aut perditione vnius magnæ rei. Item, cùm quis offendit aliquem in persona, vel in facie percussit. Qui multo tempore fuit inimicus, & recenter sit conciliatus: nam si reconciliatio sit antiqua & bene fundata, non repellit à testificando: nec similiter inimicitia procurata in fraudem, ne alius testimonium dicat. Item, descendens ab inimico capitali, & qui cum eo commoratur aut inimicitiam contrahit, vel qui sunt de aliqua familia alteri familiæ contraria. Hæc etiam iudicio Inquisitorum ponderanda sunt. Pen. 3. *p. Direct. ad q. 67. comment.* 116. *vers.* Prima ergo, *& seqq.*

12 Ad probandas exceptiones in causis, non sunt admit

admittendi consanguinei intra quartum gradum. Simanch *cathol.tit.64.num.86.* Idem de affinibus intra eundem gradum dicendum est.

CAPVT XXXV.

De appellatione.

1. APpellatio (quæ inter defensionis species numeratur) *est à minori iudice ad maiorem prætextu iniquitatis primæ sententiæ prouocatio.* L. Præfecti *ff.minor.* Host. *in sum.tit.de appella.* §. Quid sit appellatio. Syluest. *verbo.* Appellatio. *num.1.*

2 In causis hæreticorum, credentium, fautorum, defensorum, ac receptatorum eorumdem, non admittitur appellatio à diffinitiua sententia. *Cap.* Vt Inquisitionis. *vers.* Non obstantibus appellationibus. Eymeric. 3. *part. Direct. rubr. de appellat. num.* 121. *vbi* Peñ. *comment.* 31. Farinac. *de hæresi quæst.* 185. §. 15. *num.* 227. *& seqq.*

3 A diffinitiua sententia non licet hæredibus hæreticorum appellare, nisi reus condemnatus fuerit ex præsumptionibus, vtpotè quia obiit antequam condemnaretur, nec dum vixit confessus fuit, aut conuictus. Farinac. §. 15 *num.* 230.

4 A sententiis interlocutoriis Inquisitorum prouocari reis licet, vbi se grauari indebitè senserint. Eymeric. & Peñ. *citatis locis.* Farinac. *dict.* §. 15. *n.* 232.

5 In appellatione à sententia interlocutoria exprimi debet grauamen, à quo appellatur, & causa per quam

quam dictum impugnatur grauamen, nec sufficit ac validitatem appellationis, vel simpliciter appellare, vel causam in genere tantùm exprimere, nisi ex tenore appellationis concludatur euidenter appellantem fuisse grauatum. Peñ. *d.comment.* 31. *vers.* Num autem.

6 Appellare licet à decreto torturæ, & à comminatione illius. Si appellatio sit friuola, ad executionem torturæ procedendum est, in dubio autem appellationi defertur, & executio suspenditur. Simanch. *in Enchiridio tit.* 5 *num.* 11. *& tit.* 65 *num.* 2. Eymer. & Peñ. *vbi suprà* Farin. *d.* §. 15. *n.* 235. *& seq. & quæst.* 38. *num.* 10. *& seqq.*

7 Stante legitima appellatione à decreto torturæ, si iudex ad illam procedat, & reus confiteatur, talis confessio erit inualida. Farin. *d quæst.* 38. *num.* 17.

8 Ab Inquisitore religioso non appellatur ad Prouincialem vel Generalem Ordinis, sed ad Papam, aut Inquisitorem generalem. Eymeric. *num.* 126. *vbi.* Peñ. *d.comment.* 31. *vers.* Verum propter. *& seqq.*

9 Post appellationem dandæ sunt literæ ab eo Inquisitore à quo appellatur ad illum, ad quem appellatio fit, quæ literæ dimissoriæ, seu apostoli dicuntur. Si dentur apostoli refutatorij seu negatiui, debet Inquisitor exprimere causam, ob quam appellationem refutat. Si dentur affirmatiui seu reuerentiales, transmittendus est reus cum processu & idoneis custodibus ne fugiat: vel potius mittenda est summaria informatio ad Summum Pontificem, aut ad supremos Inquisitores, vt ipsi de reo iudicent. Eymer. *num.* 134. *& seqq. vbi* Peñ. *d. comment.* 31. *vers.* Exhibeat appellanti. *& seqq.*

10 Si

10 Si Inquisitor deferat appellationi, & concedat apostolos affirmatiuos, desinit in ea causa esse iudex, non tamen suspenditur eius iurisdictio, quantùm ad illa quæ tendunt in faciliorem exitum appellationis; & sic potest assignare terminum appellationis, & apostolos concedere. *Cap.* Cùm appellationibus. §. Si verò iudex. *de appellat. in* 6. Eymeric. *n.* 127. *vbi* Peñ. *d. comment.* 31. *vers.* Attendat. *& seqq.*

11 Si post appellationem aliud crimen, præsertim graue, etiam hæresis, Inquisitori deferatur, ipsa appellatione non obstante, potest circa illud contra appellantem procedere. Si tamen causa grauissima non sit, tutius est non procedere, & superioris responsum expectare. Peñ. *d. comment.* 31. *vers.* Si autem Inquisitor. *& seq.*

12 Appellatione interposita, nihil nouari oportet, siue recepta sit, siue non, antequam de illa pronuntietur. *l.* 1. *ff.* Nihil nouari appellatione interposita. Peñ. *d. comment.* 31. *n.* 122.

13 Appellationes friuolæ, frustratoriæ & moratoriæ admittendæ non sunt. *Cap.* Cum appellationibus *de appellat. in* 6. Eymer. *n.* 123. *vbi* Peñ. *d. com.* 31. Farinac. *d.* §. 15. *n.* 229.

14 Friuola appellatio illa censeri debet, quæ nec iustam causam, nec iuri consonam, aut idoneam affert. Peñ. *d. com.* 31. *vers.* Quod verò.

15 Friuola etiam est appellatio, quando nulla causa fuit expressa, aut quando non fuit legitima, dato quòd esset vera, aut quando fuit manifestè falsa, licèt esset legitima, aut quando iam erat pronunciatum illam esse falsam, & non fuit appellatum. Glossa *fin. in Clem. vnica de dolo & contum.* Comens. *in Lucer.*

cer.Inquisit.verbo Appellat.*n.6 vers.*Quartũ decimũ.

16 Tunc admittenda est appellatio, quando dubium est, an indicia ad torturam sint sufficientia; si tamen legitima reputentur, admittenda non est. Peñ. *d.com.*31.*vers.* Quæ autem.

17 Vt appellatio ante diffinitiuam sententiam sit valida, requiritur grauaminis illati vera & legitima causa; quòd sit expressa, quòd non fuit a missa sua petitio, & quòd ideo appellatum sit; quòd fiat in scriptis, quòd petantur apostoli, ac etiam quòd appelletur infra decem dies. Archid. *in cap.* Non ita 2. *q.*6. Comens. *d.num* 6. *vers.* Quartum.

18 Elapso termino ab Inquisitore præfinito ad prosequendam appellationem, si appellans non prosequatur illam, aut non compareat, vel apostolos non petat, videtur renunti re, & Inquisitor procedat in causa. Glossa *in c.* Personas. *verbo* Ex tunc. *de appell.* Comens. *d. n.6. vers.* Vigesimum secundum.

19 Si Inquisitor dubitat an causa appellationis sit probabilis, extraiudicialiter se informet. Glossa *in cap.* Ad Romanam. 1.*q.*6. Comens *d.n.6.vers.* Sextum decimum.

20 Illa causa dicitur probabilis, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. *Cap.* Vt debitus. §. Cùm autem. *de confirmat.* Comens *d.n.6.vers.* Decimumseptimum.

21 Qui exponit causam probabilem, debet se offerre illam probaturum oblatione reali, adhibendo testes: si autem simpliciter allegat, videtur id quasi maliciose fecisse. Glossa 3.*in c.* Interposita. *de appell. vbi* Panorm. *in principio* Comens. *d.num.6.vers.* Decimum octauum.

22 Appel

22 Appellatio interposita ab interlocutoria, expressa vna causa cum protestatione de aliis exponendis, non potest postea per alias exprimendas iustificari; quia talis protestatio non valet nec tenet. Card. Alex. *in cap.* Constitutis. 2. *de appellat. in quinto notab.* Comens. *d. n. 6.. vers.* Vigesimum.

23 Appellatio dicitur frustratoria ratione formæ, quia non fuit facta in scriptis, iuxta *cap.* Cordi. *de appellat in 6.* vel ratione materiæ, quia peccat in materia, eò quòd non continet iniustitiam aut falsitatem causæ. In primo casu, si iudex procedit in causa, non dando apostolos, processus est validus. In secundo verò, si procedat non dando apostolos, cùm congruo loco & tempore petuntur, processus est nullus. *C.* Vt super. *eod. tit. in 6.* Comens. *vers.* Vigesimum nonum.

24 Appellans cogitur recedere ab appellatione legitima, quando iudex reuocat grauamen. *C.* Cum cessante. *de appellat. cap.* Si à iudice. *eod. tit. lib. 6.* Comens. *d. n. 6. vers.* Secundum.

25 Iudex volens reuocare grauamen, & corrigere errorem suum, sine ipsius præiudicio & suæ iurisdictionis, debet dicere: Ego si in aliquo te grauaui, illud reuoco. *Vide* Panorm. *in dict. cap.* Cum cessante. *in principio.*

CAPVT XXXVI.

De sententia.

1 SEntentia est *applicatio iuris ad particulare factum ab habente iurisdictionem.* Ita Sylu. *verbo.* Senten

Sententia *in princip. Ex* S.Thom.*in* 4.*dist.*35. Seu est *indicantis praeceptum non naturae, non iuri, non bonis moribus contrarium.*

2 Sententia sic diffinita diuiditur in interlocutoriam, & diffinitiuam. Interlocutoria est, *quae non super principali, sed super aliis quaestionibus profertur inter principium causae & finem.* Diffinitiua est, *qua principalis quaestio deciditur.* Sylu.*n.*3.*&* 4.

3 In crimine haeresis requiritur sententia: nec haereticus, nisi praecedente sententia, puniri potest. *Cap.fin.*§.Iubemus.*de haer.in* 6.Farin.*de haer.quaest.*185. §.10. *num.*162.

4 Sententia in causa haeresis non est ferenda, cùm per canones sit lata, sed est declaratoria facti. Comens.*in Lucerna Inquisit.verbo.*Sententia.*num.* 1. Farin.*d.*§.10.*n.*168.

5 In huiusmodi sententiis declaratoriis explicandum est, quòd talis tale crimen commisit, ratione cuius talem incurrit poenam; & sic non dicitur in ea: Excommunicamus aut priuamus; sed Excommunicatum, vel priuatum declaramus. Decian.*crim. lib.*5. *cap.*38.*n.*15.Farin.*d.*§.10.*n.*164.

6 Sententia contra inquisitos de haeresi ferri debet in die, & non in nocte, nisi Inquisitores agendorum multitudine fuerint occupati. In scriptis etiam redigenda est; aliter non valet, siue finalis siue interlocutoria sit, estque in publico legenda: non tamen opus est, vt pro tribunali sedeant Inquisitores. Peñ. 3. *Direct.comment.*40.*vers* Praetereà, *& seqq.* Farin. *d.*§.10.*num.*163.*& seqq.* Comens. *in Lucerna verbo* Sententia. *num.* 9.

7 Sententia Inquisitorum, etiam per alios pro-

ferri & recitari poteſt. Peñ. *d. comment.* 40. *n.* 164. *verſ.* Et quanquam. Farinac. *d.* §. 10. *n.* 170.

8 Sententia Inquiſitorum debet ſtatim ſine dilatione, nulla data proceſſus copia per iudicem ſæcularem executioni mandari, & reos ſibi relictos per ſe vel per alios recipere, ac debita animaduerſione indilatè punire. Si autem prædictam ſententiam directè vel indirectè impedire præſumpſerit, ipſo facto tanquam fautor hæreticorum excommunicatur. Comenſ. *in Lucerna verbo.* Executio. *n.* 1. 2. *&* 3. Peñ. 3. *part. Direct. n.* 210. *comment.* 48. *verſic.* Sed cùm Inquiſitor.

9 Quando qualitas negotij id poſtulauerit, non debent Inquiſitores abſque peritorum conſilio ſententiam proferre. An autem habeant votum ſolummodò conſultiuum, an etiam deciſiuum, controuertitur. Cuiuſcumque Inquiſitionis ſtylus ſeruetur. In noſtra Luſitania votum habent deciſiuum. Farin. *d. q.* 185. §. 12.

10 Diſcordantibus peritis, ita vt in partes æquales eorum opiniones diuidantur, conſulenda eſt Sedes Apoſtolica, aut ſupremum Inquiſitionis Tribunal. Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 24. *n.* 10. Farinac. *d.* §. 12. *num.* 191.

11 Præparatoria iudicia tractari ab Inquiſitoribus debent, ſecundum cuiuſque Inquiſitionis ſtylum. Sic de iudicio abſolutè Panorm. *in c.* 1. *de conſt. n.* 3. *& in c.* Quod clericis, *de foro compet. n.* 10. Mart. *de iuriſdict. part.* 4. *cent.* 1. *caſu* 5. *n.* 19.

12 In cauſis contra fidem iudicare debent Inquiſitores ſecundùm leges Eccleſiaſticas; quia crimina contra fidem ad forum Eccleſiaſticum pertinent

priua

priuatiuè.S.Thom.2.2.*q.60. art.6. ad 3. vbi expositores.*Ledesm.*in Sum.tom.2.tract.8.c.22. conclus.16. dub. 3.*

13 Si leges ciuiles,& Imperiales approbatæ sint à Summis Pontificibus,secundùm illas iudicare possunt Inquisitores. Peñ. *disp. de authorit. literarum Apostolicarum.n.4* Fariaac.*de hæresi q.185.§.1. n.4.* Mart.*d.cent.1.n.43.& casu 50.n.3.*

14 Quando in aliquo casu deficit determinatio iuris Canonici,aut res secundùm ius Canonicum est dubia;decisa verò in iure ciuili, ius ciuile sequendum est in ferenda sententia.Panormit.*in c.1.de noui oper.nuntiat.n.6.*Mart.*de iurisd. part. 4. cent.2. casu 19.num.1.*

15 Inquisitor nullo modo potest condemnare illum,quem certò nouit esse criminosum, si iuridicè talis non probetur;quia priuata notitia iudicis non est sufficiens testimonium in iudicio. *Cap.* Si sacerdos *de officio iud. ord.*

16 Si innocens probetur nocens,tenetur Inquisitor aliqua via licita illum liberare;vt examinando de nouo testes separatim,admonendo vt à falsa testificatione desistant, causam illam differendo, ostendendo innocenti viam,qua se defendat,& si est iudex inferior,remittat causam ad superiorem.S. Thom.2.*2.q.64.art.6.ad 3.& q.67.art.2.vbi* Caietan. Aragon. Salon.*& alij.*Soto *de iust. lib.5.q.4.art.2.*

17 Si Inquisitor nullo modo possit innocentem liberare,& cogatur sententiam proferre,debet iudicare secundùmallegata,& probata.S.Thom. *d.q.67. art 2.& alij proximè relati* Doctores.

18 Facta omni morali diligentia,vt innocens li-

 beretur,

beretur, non tenetur Inquisitor cedere officio suo: cùm nulla sit lex, aut iustitiæ aut charitatis, quæ ad hoc obliget.

19 Si ex parte iudicum sint opiniones circa modum procedendi, in præparatione iudicij & causæ possunt Inquisitor & alij iudices sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; quamvis ipsi probabiliorem teneant. Vasquez 1.2.*q.*19.*art.*6.*disp.*64.*cap.*2. Sanch.*de precept. decalog.tom.*1.*lib.*1.*cap.*9.*num.*43.

20 Quando ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est teneri Inquisitores & alios iudices sequi opinionem probabiliorem. Bañ.2.2.*q.*63.*art.*4.*dubio* 1.*circa solutionem ad* 2. Ledesm.2.4.*q.*54.*art.*6.*fol.*472.*fin.* Sanch.*d.c.*9.*n.*47.

21 Quando duæ opiniones ex parte iuris sunt æquè probabiles, illam sequi debent Inquisitores, & quicunque iudices in criminalibus inferendo sententiam, quæ magis fauet reo, cum in dubio ipsi fauendum sit. *Regul* 2.*de regulis iuris in* 6.*vbi* Dynus.

22 Si ex parte facti, secundùm quod probatur, detur æquale dubium, absoluendus est reus. Boër. *in addit.ad* Dynum.*d.reg.*11.*lit.*A.

23 In determinando qualitatem culpæ contra fidem, anteponenda est opinio Theologorum opinioni Canonistarum. In processando causam & imponendo pœnam, Canonistarum opinio præfertur. Azor.*instit.moral.tom.*1.*lib.*2.*cap.*17.*q.*3.

24 Quando occurrit dubium circa leges, & statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, possunt Inquisitores illud interpretari. Eymer. 3.*par.Direct.q.*85. Peñ.*com.*134.

25 In

25 In ſententia condemnatoria exprimendus eſt ſpecialis error, de quo reus notatur, ac etiam diligens criminis inueſtigatio: vt citationes, admonitiones, confeſſiones, probationes legitimæ, induciæ ad pœnitendum competentes, obduratus in erroribus animus rei; & reliqua, quæ ad iuſtum proceſſum conficiendum requiruntur. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 40. *verſ.* Poſtremò.

26 Apponi etiam debet in ſententia contra hæreticum pœnitentem, quòd fuit in tali hæreſi per tantum tempus. Eymeric. 3. *part. Direct. n.* 190. *vbi* Peñ. *comment.* 44.

27 Non eſt reus publicè interrogandus, an crimina publicata in ſententia commiſerit. Eymeric. *&* Peñ. *proximè citato loco verſic.* Interrogabit eum.

28 Citetur reus ad audiendam ſententiam, quam audiat ſtando, & nudo capite. Peñ. *d. comment.* 40. *verſ.* Rurſus.

29 Sententia ſuperioris, etiam iniuſta, mandari debet executioni per inferiorem, niſi in executione contineatur aliquod peccatum. *cap.* Paſtoralis. §. Quia verò *de offic. ind. deleg.*

30 Sententia Papæ, & eorum qui legem condere poſſunt, vim habet legis. *Cap.* In cauſis. *de ſentent. & re iudic.*

31 Sententia etiam diffinitiua Inquiſitorum in cauſa fidei non tranſit in rem iudicatam, & ſemel abſolutus, poteſt iterum proceſſari & iudicari, & priora teſtimonia vim ſuam integram conſeruabunt, & cum his quæ ſuperuenerint, coniungi poterunt, ad faciendam plenam probationem. Eymeric. 3. *par. rub. de primo modo terminandi proceſſum. n.* 141. *vbi* Peñ. *comm.*

37.*& ad q.*43.*comment.* 92. *vers.* Quod si fortassis. Farinac.*de hær.q.*185. §.13. *num.* 197. *& quæst.* 197. §. 1. *num.* 28.

CAPVT XXXVII.

De reo absoluendo.

1 Absoluitur reus per sententiam , quando totaliter inuenitur immunis ab eo crimine, quod ei opponebatur, vt si non conuincatur, nec confessione propria , nec facti euidentia, nec testium productione legitima, nec aliàs suspectus, vel publicè diffamatus de prædicto crimine reperitur. Eymer. *3.p. Direct. rubr. de primo modo terminandi processum num.* 141.

2 Posse Inquisitorem & Episcopum separatim absolutoriam sententiam proferre, probabilibus videtur in rigore iuris; tutius tamen est, vt simul eam proferant. Eymer.*d.n.*141.*& d.*3.*part.q.*48.*vbi* Peñ. *comment.*97.

3 Licèt regulariter nullus sit in crimine hæresis absoluendus tanquam innocens, sed solùm ob non probatam hæresim, seu ab instantia iudicij ; si tamen ex falsitate testium, aut aliàs constet reum esse innocentem, vt innocens pronunciari debet. Peñ. 3. *part. comment.* 37. Farin. *de hær.q.* 185. §. 10. *n.* 172. *& seq.*

4 Quando in crimine hæresis reus absoluitur ob non probatum delictum , tale delictum non est exprimendum in sententia. Peñ.*d.comment.*37. Farin. *d.*§. 10.*num.*175.

5 Defun

5 Defunctus etiam ob defectum probationis absolutus, si nouæ adsint probationes, accusari de nouo potest. Simanch. *cathol. tit.* 18. *n.* 20. Farin. *d.* §. 13. *num.* 200.

6 Si reus propter præcedentes probationes vehementem hæresis suspicionem abiurauit, & nouæ probationes adueniant circa hæreticos actus ante sententiam commissos, procedi debet contra illum, ac si lata sententia non esset, & coniungantur probationes. Doctores *citati cap. praced. n.* 31.

7 Abiurata vehementi hæresis suspicione, si dentur nouæ probationes non plenè conuincentes nouorum lapsuum post dictam abiurationem commissorum, de iuris rigore tales probationes coniungi possunt cum præcedentibus ad vnam constituendam probationem, cùm sententia non transeat in rem iudicatam. Hactenus tamen hoc practicari non vidi.

8 Condemnatus propter hæresim aut suspicionem illius in pœnam arbitrariam ex defectu probationis, si plena probatio superuenerit, puniri debet pœna ordinaria, dummodo prima pœna adimpleta non fuerit; si autem adimpleta sit, compensetur in secunda. Rojas *de har. par.* 2. *assert.* 50. *n.* 391. *& seq.* Farinac. *d.* §. 13. *n.* 199. *&* *q.* 4. *n.* 10. *tom.* 1.

9 In dicto casu, quando reus fuit insufficien ter punitus ob defectum probationis, si probationes superuenientes sint plenæ, & pœna ordinaria delicti sit capitalis, prima pœna etsi corporalis, non minuet secundam, nec secunda compensatur cum prima: sed tota ordinaria imponi potest, attenta qualitate delicti, personæ, loci & temporis; cùm talis pœna diuisibilis non sit. Maran. *in praxi tit. de Inquisit. n.* 101.

Farinac. *d. quæst.* 4. *num.* 10. *verſ.* Sed ad prædicta.

10 Abſolutus in foro conſcientiæ, adhuc poteſt in iudiciali puniri, niſi abſolutio facta fuerit à Summo Pontifice, ſiue per modum gratiæ, ſiue diſpenſationis, dummodo pœnitentiam impoſitam, vel conditiones diſpenſationis adimpleuerit. Simanch *cathol. tit.* 3. *n.* 5. Peñ. 2. *p. Direct. comment.* 25. *verſ.* Item quæritur. Farinac. *d.* §. 13. *n.* 101. *& ſeq.*

11 Confeſſarij fides, quòd pœnitens humiliter acceptauit pœnitentiam ſibi iniunctam & rectè illam adimpleuit, non excuſat illum à iudicio externo; prodeſt tamen, vt mitius cum eo agatur. Peñ. *d. comm.* 25. *verſ.* Breui ergo. Farin. *d.* §. 13. *n.* 106. *& ſeq.*

12 Inquiſitores non tenentur credere confeſſariis aſſerentibus aliquem eſſe innocentem, vt recedant ab his, quæ in contrarium probata ſunt. Peñ. *d. comment.* 25. *verſ.* Atque in hoc *& ſeqq.*

13 Abſolutus per ſententiam nullam, aut à iudice non ſuo, poteſt iterum accuſari & puniri. *Cap.* Ex tuarum. *vbi* Gloſſa *verbo* Non putantes. *cap.* Cum dilectis. *de purg. canon.*

CAPVT XXXVIII.

De purgatione canonica per ſententiam imponenda.

1 PVrgatio canonica eſt *de crimine obiecto innocentiæ oſtentatio, ſecundùm formam à iure præſcriptam.* Simanch. *cathol. tit.* 56. *n.* 3. Peñ. 2. *part. Direct.*

Direct. comment. 14. *ad cap.* Inter solicitudines. *de purgat. canon.* Farinac. *de hæresi q.* 194. §. 3. *n.* 39.

2 Quando aliquis in prouincia, ciuitate, vel oppido est solummodo diffamatus de hæresi, nec conuincitur propria confessione, facti euidentia testium productione legitima, nec aliqua alia indicia contra eum probantur, indicenda est ei canonica purgatio: quæ tamen in aliis criminibus in vsu non est. Eymeric. 3. *part Direct. rubr. de secundo modo terminandi processum n.* 144. *vbi* Peñ. *comment.* 38. Farinac. *d.* §. 3. *num.* 64.

3 Purgatio canonica fit per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim nunquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui etiam iurant se credere verè iurasse purgatum. Eymeric. *dict. rubr. n.* 149. Peñ. 2. *part. Direct. comment.* 14. Farinac. *dict. q.* 194. §. 4.

4 Compurgatores plures vel pauciores esse debent secundùm qualitatem infamiæ, & numerum locorum in quibus reus fuit diffamatus. Compurgatores sint viri catholici ac probatæ vitæ, eiusdem status, saltem in genere, cum reo, & qui ab antiquo tempore illum nouerint. Eymer. *d. rubr. num.* 149. *vbi* Peñ. *d. comment.* 38. *&* 2 *part. Direct. comment.* 14. Farinac. *d.* §. 4. *num.* 66.

5 Ad purgationem indicendam sufficit sola suspicio, dummodo sit probabilis, ex qua oriatur scandalum. Peñ. *d. comment.* 38. Farin. *d. q.* 194. §. 3. *n.* 37. *& seqq. & q.* 187. §. 5. *n.* 55.

6 Vltra purgationem canonicam potest etiam suspecto de hæresi iniungi alia pœnitentia, quando purgatio non fuerit omnino perfecta, & ablata infa-

mia: vt abiuratio, suspensio, vel solutio pecuniæ. Peñ. *d. 2. part. comment.* 14 Farinac. *dict. quæst.* 194. §. 3. *num.* 42.

7 Cùm purgatio tollat infamiam & infamiæ effectum, qui non deficit in purgatione, & propterea absoluitur, poterit ad omnes honores, dignitates & officia promoueri: nec poterit ampliùs molestari, nisi noua indicia superueniant. Peñ. 3. *part. Direct. comm.* 38. *vers.* Hispalensi quadam. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 48. *n.* 18. Farinac. *d.* §. 3. *n.* 44.

8 Purgatio non indicitur in crimine notorio & probato, nec etiam quandò per torturam fuit delata suspicio, eò quòd reus fuit sufficienter tortus. Eymer. 3. *part. Direct. rubr. de tertio modo term. process. n.* 157. *vbi* Peñ. *comment.* 39. Farinac. *d.* §. 3. *n.* 57. *& seqq. & q.* 185. §. 8. *n.* 126. *& seqq.*

9 Non est omnibus æqualiter indicenda purgatio, sed maior vel minor, iuxta personæ & suspicionis qualitatem: quæ iudicis arbitrio relinquuntur. Peñ. 2. *part. Direct. comm.* 14. Decian. *d. c.* 48. *n.* 9. Farinac. *d.* §. 3. *n.* 59. *& seqq.*

10 Qui in pluribus locis est diffamatus de hæresi, in omnibus satisfacere debet: in vno per purgationem, in aliis verò per prædicationem, laudando fidem publicè, ac detestando ei contraria. Eymeric. *rubr. de secundo modo terminandi processum. n.* 150. *vbi* Peñ. *comment.* 38. *&* 2. *part. comment.* 14.

11 Quamvis de rigore iuris probabilius fortè sit, posse Episcopum & Inquisitorem diuisim procedere ad canonicam purgationem indicendam, tutius est quòd simul concurrant. Peñ. *d. comm.* 38. *vers.* Hæc quidem,

12 Pur

12 Purgatio canonica in occulto fiat coram solis Inquisitoribus & notario, nisi reus sit publicè diffamatus, tunc enim publica esse debet. Pen. *d.com.* 38.*vers.* Sed in hac difficultate.

13 Ad purgationem canonicam rarò deueniendum est propter periculum, sed ad alia iuris remedia confugiendum. Pen. 2.*p. Direct.com.* 14. *&* 3. *p.com.* 43.*num.* 181.

14 A decreto canonicæ purgationis indictæ, & à termino ad se purgandum præfixo, appellari licet. Peñ.*d.com.* 38. Decian.*d.c.* 38. *n.* 38. Farinac. *d.* §. 3. *num.* 63.

15 Deficienti in purgatione canonica, vel nolenti se purgare, ea pœna imponitur, quæ imponenda foret, si conuinceretur, dummodo hoc faciat ex malitia: si autem ex negligentia, tunc vt infamis & bannitus ab omnibus habeatur, & insuper excommunicetur. Quòd si in excommunicatione per annum perseueret, vt hæreticus condemnetur. Farinac. *dict.* §. 3. *num.* 54.

16 Si quis leuiter de hæresi diffamatus se purgauit, etiamsi in eandem hæresim incidat, & de ea conuincatur, non erit vt relapsus curiæ sæculari tradendus. Pen.*d.com.* 38.*vers.* Dixi autem.

17 Deficiens in purgatione, si pœniteat & misericordiam petat, admittendus est. Peñ. 2.*p. Direct.com.* 14. Farinac.*d.* §. 3. *n.* 55.

18 Ex familiaritate cum hæreticis oritur sinistra suspicio, ratione cuius purgatio canonica indicitur. Rojas *in singul. fidei singul.* 212. *n.* 3. *& singul.* 23. *n.* 3.

CAP.

CAPVT XXXIX.

De tortura reorum.

1 TOrmentum, seu tortura est *cruciatus, seu cruciatio, quæ aut eruendæ veritatis, aut criminis puniendi causa fieri solet.*

2 Quæstio est *veritatis indagatio per tormentum, seu torturam.* Panorm. *Cap.* Cum in contemplatione. *de reg. iur.*

3 Tortura inferri non potest, legitimis non præcedentibus indiciis. Farinac. *q.*37. *n.* 1. *& seq.*

4 Etiam non præcedentibus legitimis indiciis, si Inquisitor habeat vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, potest eum verbaliter terrere, minando torturam, cùm hoc non sit torquere, nisi reus sit persona timida. Farin. *d. quæst.* 37. *num.* 102.

5 Confessio in tormento vel ad faciem tormenti facta, non præcedentibus legitimis indiciis prorsus est nulla, etiam si millies sit ratificata. Glossa *in lege penult. ff. de quæst.* Mascard. *lib.* 1. *concl.* 353. *& l.* 3. *concl.* 1391. *n.* 5. Farin. *d. quæst.* 37. *n.* 110.

6 Quæ indicia ad torturam sufficiant, iudicis arbitrio relinquitur, qui iure & æquitate regulari tenetur. Peñ. 3. *part. Direct. ad q.* 61. *comment.* 110. Mascard. *l.* 1. *q.* 15. *n.* 16. *& l.* 3. *concl.* 1391. *n.* 18. Farinac. *d. q.* 37. *n.* 192. *& seqq. ac de hæresi q.* 185. §. 8. *nu.* 140. *& seqq.*

7 Quantumcumque reus sit indiciatus, torqueri non potest, nisi constet de corpore delicti. Peñ. *dict.*

comment.

comment. 110. Farinac. *quæst.* 38. *num.* 2. & *dict.* §. 8. *num.* 147.

8 Indicia remota per se sumpta, aliis non concurrentibus, ad torturam non sufficiunt. Peñ. *dict. comment.* 110.

9 Vt indicia dicantur legitima & sufficientia ad torturam inferendam, debent esse verisimilia, probabilia, non leuia aut perfunctoria; sed grauiora, vrgentia, certa, luce meridiana clariora, & apta ad plenè persuadendum, licèt non ad probandum. Mascard. *concl.* 1391. *n.* 20. Farin. *d. q.* 37. *n.* 3. & *seqq.*

10 Si in processu non probentur plena, & sufficientia indicia, non potest Inquisitor nec leuiter torquere reum, imò nec ducere illum ad locum tormenti, nec vestibus spoliare. Barth. *in l.* 1. §. Diuus Seuerus. *n.* 2. *ff. q.* Farin. *d. q.* 37. *n.* 104.

11 Ex violentis aut vehementibus indiciis, licèt sit vnum tantùm, deueniri potest ad torturam, etiam nulla infamia præcedente; vt religiosa seruatio reliquiarum combusti hæretici, dæmonum adoratio, & similia. Peñ. *d. comment.* 110.

12 In atrocissimis, præsertim si sint de genere occultorum, minora sufficiunt indicia ad torquendum, cùm etiam in illis licitum sit iudici iura transgredi, solemnitates non adhibere, & ordo sit ordinem non seruare. Mascard. *d. concl.* 1391. *n.* 13. & *seq.* Farin. *q.* 37. *n.* 85. & *seqq.*

13 In crimine sodomiæ minoribus præcedentibus indiciis torqueri potest reus; cùm crimen sit occultum & difficilis probationis. Farinac. *d. q.* 37. *n.* 150. & *seqq.*

14 Iuxta qualitatem iudiciorum arbitrio Inquisitoris,

beretur, non tenetur Inquisitor cedere officio suo: cùm nulla sit lex, aut iustitiæ aut charitatis, quæ ad hoc obliget.

19 Si ex parte iudicum sint opiniones circa modum procedendi, in præparatione iudicij & causæ possunt Inquisitor & alij iudices sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori; quamvis ipsi probabiliorem teneant. Vasquez 1.2.*q.* 19.*art.*6.*disp.*64. *cap.*2. Sanch.*de precept. decalog.tom.*1.*lib.*1.*cap.*9. *num.*43.

20 Quando ex parte iuris sunt diuersæ opiniones, probabilius est teneri Inquisitores & alios iudices sequi opinionem probabiliorem. Bañ.2.2.*q.*63. *art.*4.*dubio* 1.*circa solutionem ad* 2.Ledesm.2.4.*q.*54. *art.*6.*fol.*472.*fin.*Sanch.*d.c.*9.*n.*47.

21 Quando duæ opiniones ex parte iuris sunt æquè probabiles, illam sequi debent Inquisitores, & quicunque iudices in criminalibus inferendo sententiam, quæ magis fauet reo, cum in dubio ipsi fauendum sit. *Regul* 2.*de regulis iuris in* 6.*vbi* Dynus.

22 Si ex parte facti, secundùm quod probatur, detur æquale dubium, absoluendus est reus. Boër. *in addit.ad* Dynum.*d.reg.*11.*lit.*A.

23 In determinando qualitatem culpæ contra fidem, anteponenda est opinio Theologorum opinioni Canonistarum. In processando causam & imponendo pœnam, Canonistarum opinio præfertur. Azor.*instit.moral.tom.*1.*lib.*2.*cap.*17.*q.*3.

24 Quando occurrit dubium circa leges, & statuta contra hæreticos, credentes, receptatores, fautores & defensores eorum, possunt Inquisitores illud interpretari. Eymer. 3.*par.Direct.q.*85.Peñ.*com.*134.

25 In

25 In ſententia condemnatoria exprimendus eſt ſpecialis error,de quo reus notatur,ac etiam diligens criminis inueſtigatio: vt citationes,admonitiones,confeſſiones,probationes legitimæ, induciæ ad pœnitendum competentes, obduratus in erroribus animus rei; & reliqua, quæ ad iuſtum proceſſum conficiendum requiruntur. Peñ.3.*part. Direct.comment*.40. *verſ.* Poſtremò.

26 Apponi etiam debet in ſententia contra hæreticum pœnitentem, quòd fuit in tali hæreſi per tantum tempus. Eymeric. 3. *part.Direct.n.* 190. *vbi* Peñ.*comment*. 44.

27 Non eſt reus publicè interrogandus, an crimina publicata in ſententia commiſerit.Eymeric.& Peñ.*proximè citato loco verſic.* Interrogabit eum.

28 Citetur reus ad audiendam ſententiam, quam audiat ſtando,& nudo capite. Peñ. *d. comment.* 40. *verſ.*Rurſus.

29 Sententia ſuperioris,etiam iniuſta, mandari debet executioni per inferiorem, niſi in executione contineatur aliquod peccatum. *cap.* Paſtoralis. §. Quia verò *de offic.iud. deleg.*

30 Sententia Papæ,& eorum qui legem condere poſſunt,vim habet legis.*Cap.*In cauſis. *de ſentent. & re iudic.*

31 Sententia etiam diffinitiua Inquiſitorum in cauſa fidei non tranſit in rem iudicatam,& ſemel abſolutus,poteſt iterum proceſſari & iudicari,& priora teſtimonia vim ſuam integram conſeruabunt,& cum his quæ ſuperuenerint,coniungi poterunt,ad faciendam plenam probationem.Eymeric. 3.*par.rub de primo modo terminandi proceſſum.n.*141.*vbi* Peñ.*comm.*

 37.&

37.& *ad q*.43.*comment*.92.*verſ*. Quod ſi fortaſſis. Farinac.*de hær.q*.185.§.13.*num*.197.& *quæſt*.197. §.1.*num*.28.

CAPVT XXXVII.

De reo abſoluendo.

1 ABſoluitur reus per ſententiam , quando totaliter inuenitur immunis ab eo crimine,quod ei opponebatur,vt ſi non conuincatur,nec confeſſione propria , nec facti euidentia,nec teſtium productione legitima,nec aliàs ſuſpectus, vel publicè diffamatus de prædicto crimine reperitur.Eymer. 3.*p.Direct.rubr.de primo modo terminandi proceſſum num*.141.

2 Poſſe Inquiſitorem & Epiſcopum ſeparatim abſolutoriam ſententiam proferre, probabilibus videtur in rigore iuris;tutius tamen eſt , vt ſimul eam proferant.Eymer.*d.n*.141.& *d*.3.*part.q*.48.*vbi* Peñ. *comment*.97.

3 Licèt regulariter nullus ſit in crimine hæreſis abſoluendus tanquam innocens, ſed ſolùm ob non probatam hæreſim,ſeu ab inſtantia iudicij ; ſi tamen ex falſitate teſtium,aut aliàs conſtet reum eſſe innocentem,vt innocens pronunciari debet.Peñ.3.*part. comment*.37.Farin.*de hær.q*.185.§.10.*n*.172.& *ſeq*.

4 Quando in crimine hæreſis reus abſoluitur ob non probatum delictum , tale delictum non eſt exprimendum in ſententia. Peñ.*d.comment*.37.Farin. *d*.§.10.*num*.175.

5 Deſun

5 Defunctus etiam ob defectum probationis absolutus, si nouæ adsint probationes, accusari de nouo potest. Simanch. *cathol. tit.* 18. *n.* 20. Farin. *d.* §. 13. *num.* 200.

6 Si reus propter præcedentes probationes vehementem hæresis suspicionem abiurauit, & nouæ probationes adueniant circa hæreticos actus ante sententiam commissos, procedi debet contra illum, ac si lata sententia non esset, & coniungantur probationes. Doctores *citati cap. præced. n.* 31.

7 Abiurata vehementi hæresis suspicione, si dentur nouæ probationes non plenè conuincentes nouorum lapsuum post dictam abiurationem commissorum, de iuris rigore tales probationes coniungi possunt cum præcedentibus ad vnam constituendam probationem, cùm sententia non transeat in rem iudicatam. Hactenus tamen hoc practicari non vidi.

8 Condemnatus propter hæresim aut suspicionem illius in pœnam arbitrariam ex defectu probationis, si plena probatio superuenerit, puniri debet pœna ordinaria, dummodo prima pœna adimpleta non fuerit; si autem adimpleta sit, compensetur in secunda. Rojas *de hær. par.* 2. *assert.* 50. *n.* 391. *& seq.* Farinac. *d.* §. 13. *n.* 199. *&* q. 4. *n.* 10. *tom.* 1.

9 In dicto casu, quando reus fuit insufficienter punitus ob defectum probationis, si probationes superuenientes sint plenæ, & pœna ordinaria delicti sit capitalis, prima pœna etsi corporalis, non minuet secundam, nec secunda compensatur cum prima: sed tota ordinaria imponi potest, attenta qualitate delicti, personæ, loci & temporis; cùm talis pœna diuisibilis non sit. Marant. *in praxi tit. de Inquisit. n.* 101.

Farinac.*d.quæſt.*4.*num.*10.*verſ.* Sed ad prædicta.

10 Abſolutus in foro conſcientiæ,adhuc poteſt in iudiciali puniri,niſi abſolutio facta fuerit à Summo Pontifice,ſiue per modum gratiæ,ſiue diſpenſationis,dummodo pœnitentiam impoſitam, vel conditiones diſpenſationis adimpleuerit. Simanch *catbol.tit.*3.*n.*5.Peñ.2.*p.Direct.comment.*25.*verſ.* Item quæritur.Farinac. *d.*§.13.*n.*101. *& ſeq.*

11 Confeſſarij fides,quòd pœnitens humiliter acceptauit pœnitentiam ſibi iniunctam & rectè illam adimpleuit,non excuſat illum à iudicio externo;prodeſt tamen, vt mitius cum eo agatur. Peñ.*d. comm.*25.*verſ.*Breui ergo.Farin.*d.*§.13.*n.*106.*& ſeq.*

12 Inquiſitores non tenentur credere confeſſariis aſſerentibus aliquem eſſe innocentem, vt recedant ab his, quæ in contrarium probata ſunt.Peñ.*d. comment.*25.*verſ.*Atque in hoc *& ſeqq.*

13 Abſolutus per ſententiam nullam, aut à iudice non ſuo, poteſt iterum accuſari & puniri.*Cap.* Ex tuarum.*vbi* Gloſſa *verbo* Non putantes.*cap.*Cum dilectis. *de purg. canon.*

CAPVT XXXVIII.

De purgatione canonica per ſententiam imponenda.

1 PVrgatio canonica eſt *de crimine obiecto innocentiæ oſtentatio,ſecundùm formam à iure præſcriptam.*Simanch.*cathol.tit.*56.*n.*3. Peñ. 2.*part. Direct.*

Direct. comment. 14. *ad cap.* Inter solicitudines. *de purgat.canon.* Farinac.*de hæresi q.*194.§.3.*n.*39.

2 Quando aliquis in prouincia, ciuitate, vel oppido est solummodo diffamatus de hæresi, nec conuincitur propria confessione, facti euidentia, testium productione legitima, nec aliqua alia indicia contra eum probantur, indicenda est ei canonica purgatio: quæ tamen in aliis criminibus in vsu non est. Eymeric.3.*part Direct. rubr. de secundo modo terminandi processum.n.*144.*vbi* Peñ.*comment.*38. Farinac.*d.*§.3. *num.*64.

3 Purgatio canonica fit per iuramentum purgati, quo iurat talem hæresim nunquam tenuisse, & iuramentum compurgatorum, qui etiam iurant se credere verè iurasse purgatum. Eymeric.*dict.rubr.n.*149. Peñ.2.*part.Direct.comment.*14. Farinac. *dict.q.*194. §. 4.

4 Compurgatores plures vel pauciores esse debent secundùm qualitatem infamiæ, & numerum locorum in quibus reus fuit diffamatus. Compurgatores sint viri catholici ac probatæ vitæ, eiusdem status, saltem in genere, cum reo, & qui ab antiquo tempore illum nouerint. Eymer.*d.rubr.num.*149.*vbi* Peñ.*d.comment.*38.*&* 2 *part. Direct.comment.*14. Farinac.*d.* §.4. *num.*66.

5 Ad purgationem indicendam sufficit sola suspicio, dummodo sit probabilis, ex qua oriatur scandalum. Peñ.*d.comment.*38. Farin.*d.q.*194.§.3.*n.*37. *&* *seqq.* *&* *q.*187.§.5.*n.*55.

6 Vltra purgationem canonicam potest etiam suspecto de hæresi iniungi alia pœnitentia, quando purgatio non fuerit omnino perfecta, & ablata infa-

mia:vt abiuratio, suspensio, vel solutio pecuniæ. Peñ.*d.2.part.comment.*14 Farinac.*dict.quæst.*194.§.3. *num.* 42.

7 Cùm purgatio tollat infamiam & infamiæ effectum, qui non deficit in purgatione, & propterea absoluitur, poterit ad omnes honores, dignitates & officia promoueri: nec poterit ampliùs molestari, nisi noua indicia superueniant. Peñ.3.*part.Direct.comm.*38.*vers.* Hispalensi quadam. Decian.*crim.l.5.c.*48.*n.*18. Farinac. *d.*§.3. *n.*44.

8 Purgatio non indicitur in crimine notorio & probato, nec etiam quandò per torturam fuit delata suspicio, eò quòd reus fuit sufficienter tortus. Eymer. 3.*part. Direct.rubr.de tertio modo term.process.n.*157. *vbi* Peñ.*comment.*39. Farinac.*d.*§.3.*n.* 57. *& seqq.* *& q.*185. §.8.*n.*126. *& seqq.*

9 Non est omnibus æqualiter indicenda purgatio, sed maior vel minor, iuxta personæ & suspicionis qualitatem: quæ iudicis arbitrio relinquuntur. Peñ.2.*part.Direct.comm.*14. Decian.*d.c.*48.*n.*9. Farinac.*d.*§.3. *n.*59. *& seqq.*

10 Qui in pluribus locis est diffamatus de hæresi, in omnibus satisfacere debet: in vno per purgationem, in aliis verò per prædicationem, laudando fidem publicè, ac detestando ei contraria. Eymeric. *rubr.de secundo modo terminandi processum.n.*150.*vbi* Peñ.*comment.*38.*&* 2.*part.comment.*14.

11 Quamvis de rigore iuris probabilius fortè sit, posse Episcopum & Inquisitorem diuisim procedere ad canonicam purgationem indicendam, tutius est quòd simul concurrant. Peñ.*d.comm.*38.*vers.* Hæc quidem.

12 Pur

12 Purgatio canonica in occulto fiat coram solis Inquisitoribus & notario, nisi reus sit publicè diffamatus, tunc enim publica esse debet. Pen. *d.com.* 38.*vers.* Sed in hac difficultate.

13 Ad purgationem canonicam rarò deueniendum est propter periculum, sed ad alia iuris remedia confugiendum. Pen. 2.*p. Direct.com.* 14. *&* 3. *p.com.* 43.*num.*181.

14 A decreto canonicæ purgationis indictæ, & à termino ad se purgandum præfixo, appellari licet. Peñ.*d.com.*38. Decian.*d.c.*38. *n.*38. Farinac. *d.* §. 3 *num.* 63.

15 Deficienti in purgatione canonica, vel nolenti se purgare, ea pœna imponitur, quæ imponenda foret, si conuinceretur, dummodo hoc faciat ex malitia: si autem ex negligentia, tunc vt infamis & bannitus ab omnibus habeatur, & insuper excommunicetur. Quòd si in excommunicatione per annum perseueret, vt hæreticus condemnetur. Farinac. *dict.* §.3. *num.* 54.

16 Si quis leuiter de hæresi diffamatus se purgauit, etiamsi in eandem hæresim incidat, & de ea conuincatur, non erit vt relapsus curiæ sæculari tradendus. Pen.*d.com.*38.*vers.* Dixi autem.

17 Deficiens in purgatione, si pœniteat & misericordiam petat, admittendus est. Peñ.2.*p.Direct.com.* 14. Farinac.*d.*§.3.*n.*55.

18 Ex familiaritate cum hæreticis oritur sinistra suspicio, ratione cuius purgatio canonica indicitur. Rojas *in singul.fidei singul.*212.*n.*3.*& singul.*23.*n.*3.

CAP.

CAPVT XXXIX.

De tortura reorum.

1 TOrmentum, seu tortura est *cruciatus, seu cruciatio, quæ aut eruendæ veritatis, aut criminis puniendi causa fieri solet.*

2 Quæstio est *veritatis indagatio per tormentum, seu torturam.* Panorm. *Cap.* Cum in contemplatione. *de reg. iur.*

3 Tortura inferri non potest, legitimis non præcedentibus indiciis. Farinac. *q.*37. *n.*1. *& seq.*

4 Etiam non præcedentibus legitimis indiciis, si Inquisitor habeat vehementem opinionem contra reum, quamuis extra processum, potest eum verbaliter terrere, minandò torturam, cùm hoc non sit torquere, nisi reus sit persona timida. Farin. *d. quæst.* 37. *num.* 102.

5 Confessio in tormento vel ad faciem tormenti facta, non præcedentibus legitimis indiciis prorsus est nulla, etiam si millies sit ratificata. Glossa *in lege penult. ff. de quæst.* Mascard. *lib.* 1. *concl.* 353. *& l.* 3. *concl.* 1391. *n.* 5. Farin. *d. quæst.* 37. *n.* 110.

6 Quæ indicia ad torturam sufficiant, iudicis arbitrio relinquitur, qui iure & æquitate regulari tenetur. Peñ. 3. *part. Direct. ad q.* 61. *comment.* 110. Mascard. *l.* 1. *q.* 15. *n.* 16. *& l.* 3. *concl.* 1391. *n.* 18. Farinac. *d. q.* 37. *n.* 192. *& seqq. ac de hæresi q.* 185. §. 8. *nu.* 140. *& seqq.*

7 Quantumcumque reus sit indiciatus, torqueri non potest, nisi constet de corpore delicti. Peñ. *dict. comment.*

comment.110. Farinac. *quæſt*. 38. *num*.2. & *dict*.§.8. *num*. 147.

8 Indicia remota per ſe ſumpta, aliis non concurrentibus, ad torturam non ſufficiunt. Peñ. *dict.comment*. 110.

9 Vt indicia dicantur legitima & ſufficientia ad torturam inferendam, debent eſſe veriſimilia, probabilia, non leuia aut perfunctoria; ſed grauiora, vrgentia, certa, luce meridiana clariora, & apta ad plenè perſuadendum, licèt non ad probandum. Maſcard. *concl*.1391.*n*.20. Farin. *d*. *q*.37. *n*.3. & *ſeqq*.

10 Si in proceſſu non probentur plena, & ſufficientia indicia, non poteſt Inquiſitor nec leuiter torquere reum, imò nec ducere illum ad locum tormenti, nec veſtibus ſpoliare. Barth. *in l*.1.§. Diuus Seuerus. *n*.2.*ff*.*q*. Farin. *d*.*q*.37. *n*.104.

11 Ex violentis aut vehementibus indiciis, licèt ſit vnum tantùm, deueniri poteſt ad torturam, etiam nulla infamia præcedente; vt religioſa ſeruatio reliquiarum combuſti hæretici, dæmonum adoratio, & ſimilia. Peñ. *d*. *comment*. 110.

12 In atrociſſimis, præſertim ſi ſint de genere occultorum, minora ſufficiunt indicia ad torquendum, cùm etiam in illis licitum ſit iudici iura tranſgredi, ſolemnitates non adhibere, & ordo ſit ordinem non ſeruare. Maſcard. *d*.*concl*.1391. *n*.13. & *ſeq*. Farin. *q*. 37. *n*. 85. & *ſeqq*.

13 In crimine ſodomiæ minoribus præcedentibus indiciis torqueri poteſt reus; cùm crimen ſit occultum & difficilis probationis. Farinac. *d*. *q*.37. *n*.150. & *ſeqq*.

14 Iuxta qualitatem iudiciorum arbitrio Inquiſitoris,

ſitoris, poteſt reus terreri, duci ad locum tormenti, veſtibus ſpoliari, aut leuiter torqueri.

15 Indicia ad torturam, abſolutè loquendo, debent in genere ſuo per duos teſtes probari. Maſcard. *concl.* 895. *n.* 2. Eymer. 3. *part. Direct. q.* 61. *vbi* Peñ. *comment.* 110. Farinac. *d. q.* 37. *n.* 13. *& ſeqq.* & *de hareſi q.* 185. §. *n.* 145.

16 Indicium ad torturam ſi ſit proximum, vt quando deponitur de ſubſtantia delicti, probatur vnico teſte, ſi verò non ſit ita proximum, quamvis ſit valdè coniunctum, per duos teſtes probari debet. Farinac. *dict. q.* 37. *num.* 13. *& ſequentibus, & n.* 54. *& ſeqq.*

17 Vnus teſtis omni exceptione maior deponens de facto cognito per viſum vel alium ſenſum corporeum, ita vt concludat, facit indicium ad torturam, niſi reus ſit talis famæ, contra quem vnus teſtis non faciat indicium, niſi aliis indiciis adiuuetur. Peñ. *dict. comment.* 110. Farinac. *d.* §. 8. *num.* 129. *& ſeqq.*

18 Teſtes probantes huiuſmodi indicia, an debeant eſſe omni exceptione maiores, conteſtes, ac omnino integri, vt tortura inferatur, controuerti ſolet. *Vid.* Farinac. *dict. q.* 37. *à n.* 18. *vſque ad* 42.

19 Si indicia ſint proxima aut valde coniuncta ipſi delicto, probari poſſunt teſtibus ſingularibus ad torturam inferendam, dummodo ſint idonei, & indicia ſint plura. Turrecrem. *in cap.* Nihilominus. 3. *quæſt.* 9. *col.* 2. Farinac. *d. quæſt.* 37. *num.* 38.

20 Indicia remota requirunt, vt probent ad torturam, conteſtationem duorum teſtium, aut plures ſingulares, qui deponant de illis, quæ tendunt in eundem finem. Farin. *d. quæſt.* 37. *num.* 34. *& ſeqq.*

21 Si

21 Si contra reum sint sufficientia indicia ad torturam, & alia in contrarium innocentiæ ostensiua, non torqueatur reus, nisi contraria indicia nimis vrgeant. Menoch. *de præsumption. quæst.* 29. *&* 30. Farinac. *quæst.* 38. *num.* 110. *& seqq.*

22. Non potest reus torqueri, nisi dato competenti termino ad formandas defensiones, vna cum copia processus & indiciorum. Clar. *in praxi* §. *fin. quæst.* 49. *versic.* Et hoc adeo. Farinac. *dict. quæst.* 38. *num.* 3. *& quæst.* 39. *à num.* 1. *& de hære. quæst.* 185. § 14. *num.* 213.

23 Tortura non inferatur diebus festiuis, nec repetatur in eodem die, sed interpolatis diebus. Farin. *d. q.* 38. *n.* 103. *&* 107.

24 Non inferatur etiam tempore quo reus comedit, sed expectetur saltem per nouem vel decem horas post comestionem. Clar. *d.* §. *fin q.* 64. *vers.* Decreta torturæ. Farinac. *d. q.* 38. *n.* 32.

25 Iudex & in modo torquendi & in tempore, non immoderatè debet reum torquere, nec duret in tormento, nisi per horam ad summum, nec regulariter fiant plures quassationes seu ictus, quàm tres. Farin. *d. q.* 38. *n.* 52. *& seqq. & n.* 105.

26 Illa tormentorum genera debet iudex adhibere, quæ vsu prudenter iudicantium recepta sunt. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 39. *n.* 155. *& comment.* 110. *vers.* Qualia tormentorum.

27 Potest reus in crimine hæresis per ieiunia torqueri, ad eruendam veritatem, sed quia hoc torturæ genus non est in vsu, adhibendum non est. Farin. *de hær. q.* 185. §. 8. *n.* 137. *& seqq.*

28 Non torquetur reus ad petitionem fisci ciuiliter

liter procedentis. Farinac. *proximè citato loco.*

29 Si ex probationibus aut indiciis reus iudicatus conuictus, torqueri non potest super delicto, quia ad eruendam veritatem tortura infertur. Eymeric. 3. *part. Direct. rubr. de tertio modo terminandi processum. n.151. vbi* Peñ. *comment.39. & comment.110. n.2. vers.* Primum ergo. *& seqq.* Farinac. *d. quæst.38. num.4. & quæst.40. n.3. & sequentib. ac de hæresi quæst.185. §.8. num.121.*

30 Non sunt omnes rei æqualiter torquendi, sed magis vel minus, secundum qualitatem personarum, delicti & indiciorum. Clar. *d. §. fin. q. 64. vers.* Nunc de gradibus. Farin. *d. q.38. n.33. & seqq.*

31 Reus de hæresi conuictus vel confessus torqueri potest pro habendis complicibus & authoribus, de quibus in specie vel in genere, secundùm qualitatem circunstantiarum, interrogari debet. Idem dicendum est de maleficis & mathematicis. Farinac. *d. §.8. n.133. & seqq. & q.43. n.67.*

32 In crimine hæresis nullus est priuilegiatus & exemptus à tortura. Ecclesiastici, nisi delicti enormitas id postulauerit, mitiùs torqueantur. Senes septuagenarij, & impubes, minores scilicet quatuordecim annorum, ob ætatis defectum non torquentur: leuiter tamen torqueri aut terreri possunt. Prægnans mulier nec terreri debet, sed expectandum est donec pariat, nec tunc torqueatur nisi post quadraginta dies. Neque etiam torqueatur mulier lactans, quando nulla alia reperitur nutrix. Peñ. *d. comm.110. vers.* Quod autem. *& seq. & com. 39. n.156. vers.* Scio quæsitum. Farinac. *q.41. d. §.8. n.125.*

33 Tortura illata super qualitatibus delicti, aut super

ſuper ſociis, moderata eſſe debet. Clar. *d.* §. *fin.* *q.*64. *verſ.* Veritas eſt. Farin. *d.* *q.*40. *n.*27.

34 Tormentum regulariter repeti non debet, niſi nouis ſuperuenientibus indiciis fortioribus primis, ac diuerſi generis : ſi tamen priora indicia vrgentiſſima fuerint, & reus inſufficienter tortus, repeti licet in tormentis. Peñ. 3. *part. Direct. dict. comment.* 39. *num.* 156.

35 Quando reus fuit inſufficienter tortus, ſi tamen ſit robuſtus, multum facinoroſus, indiciaque nimis vrgeant ac ſint manifeſta, ſine nouis indiciis repeti poteſt in tormentis, iuxta conſuetudinem approbatam : hoc tamen rarò vel nunquam fiat. Peñ. *d. com.* 39. *verſ.* Secunda regula.

36. Si repetatur ſeu potius continuetur tormentum, donec reus qui leuiter fuit tortus, ſufficienter torqueatur, à notario ſcribendum eſt, quod reus deponitur, vt iterum torqueatur. Peñ. *d. comm.* 39. *verſic.* Sit ergo.

37 Tunc reus dicitur ſufficienter tortus, quando rigor tormenti illati commenſuratur indiciis. Peñ. *d. com.* 39. *verſ.* Tunc autem.

38 Non eſt reus retorquendus, aut torquendus, niſi tormentum ſuſtinere poſſit. Peñ. *d. comm.* 39. *verſ.* Verum tamen.

39 Si reus in tortura fateatur crimen, & ſequenti die in ratificatione neget, affirmans quòd dolore tormentorum falſus eſt, torqueri iterum poteſt: cùm ex hac negatione oriatur nouum indicium. Si autem in ſecunda tortura in negatiua perſiſtat, non eſt tertiò torquendus. Idem dico ſi ſecundò fateatur, & iterum in ratificatione neget, niſi priora indicia fuerint vr-

gentissima, & tortura insufficiens. Quartò autem torqueri non debet. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 39. *vers.* Sit tertia. Farin. *d. q.* 38. *n.* 91. *& seqq. & qu.* 185. §. 8. *n.* 124.

40 Si reus reuocet confessionem in tortura factam, & nolit eam ratificare, allegans rationem talis reuocationis, ac volens probare falsum dixisse, assignetur ei tempus ad probandum. Farinac. *d. qu.* 38. *n.* 100. *& seqq.*

41 Quamvis ex indiciis possit reo abiuratio indici, licitum tamen est Inquisitoribus eligere an potiùs illum tormentis exponant. Peñ. *d. comm.* 39. *vers.* Et hoc est. Farin. *d.* §. 8. *n.* 149. *& seq.*

42 Confessio facta in tormentis, non nocet confitenti, nisi postea ratificetur. Idem est, si confiteatur ex realis tormenti comminatione propinqua. Verbalis terrefactio remota, ratificatione non indiget. Peñ. *d. comm.* 39. *n.* 158. Farin. *d.* §. 8. *n.* 150.

43 Inter torturam & eius ratificationem ad minus intersit vna dies naturalis; benignitas tamen postulat, vt duo vel tres medient. Peñ. *d. comm.* 39. *num. etiam* 158.

44 Tortura non solùm purgat grauia indicia, sed etiam grauissima & indubitata, imò & plenas probationes, si reus illis præcedentibus sine protestatione torqueatur: in quo euentu non ordinaria, sed extraordinaria pœna imponitur: exilij, si indicia præcesserant indubitata: corporalis, si plenæ probationes. Farin. *q.* 40. *n.* 9. *& seqq.*

45 Quando reus conuictus torquetur non super delicto, sed pro pleniori veritate habenda, tortura nihil purgat circa delictum, super quo reus non fuit

fuit tortus. Idem est si confessus interrogatur super qualitatibus delicti, super sociis, complicibus, mandatoribus, consultoribus, fautoribus aut receptatoribus. Farin.*d.q.*40.*n.*16. *& seqq.*

46 Non est reus cogendus abiurare suspicionem illius criminis, pro quo fuit sufficienter tortus, alterius verò præsumptionem, pro quo non fuit ei sufficiens tortura imposita, abiurare debet. Pen.2. *part. Direct. comment.*14.

47 Quando delatus, vel inquisitus de hæresi non est deprehensus nec propria confessione, nec facti euidentia, nec testium legitima productione, sunt tamen contra eum sufficientia indicia, vt non possit simpliciter ab instantia absolui, quæstionandus est vt veritatem fateatur. Quòd si in negatiua persistat, pro immuni habeatur. Eymer.3.*part. Direct. rubr. de tertio modo terminandi processum fidei. n.*151.*vbi* Peñ.*comm.*39.*& comm.*110.Farin.*q.*4.*n.*1. *&* 2.*& de hæresi q.*185.§.8.*n.*128.

48 Si reus nolit ad interrogata respondere, aut non præcisè, vel si obscurè respondet, aut solùm se refert ad id quod scriptum est, torqueri potest, nullis aliis præcedentibus indiciis; dummodo crimen de quo interrogatur, tale sit, quòd ex illo deueniri potest ad torturam, quæ tamen solùm est adhibenda, vt reus ad interrogata respondeat. Idem dicendum est, si reus petat dilationem ad deliberandum an velit respondere; si tamen constat de corpore delicti, & contra reum sit diffamatio, aut indicium aliquod. Farin.*q.*37.*n.*176. *& seqq. & d.*§.8.*n.*139.

49 In casu præcedenti, si reus dolore commotus crimen fateatur, cófessio est valida. Far.*d.q.*37.*n.*178.

50 Socij criminis in causis fidei, in maleficiis & mathematicis deponentes, faciunt indicium ad torturam. Mascard. *lib.* 3. *concl.* 1317. *n.* 11. 22. *&* 31. Farin. *q.* 43. *n.* 58. *&* 67.

51 Dictum vnius socij criminis, etiam si adminiculatum non sit, in exceptis criminibus sufficit ad inquirendum, non tamen ad torturam, nisi sit adminiculatum, aut alia adsit præsumptio, tunc enim ad torquendum sufficit. Mascard. *d. concl.* 1317. *n.* 11. 12. *&* 13 Peñ. *d. comment.* 10. *vers.* An autem socius criminis. Farin. *d. q.* 43. *n.* 145. *& seqq. & d.* §. 8. *num.* 151. *&* 152.

52 Oritur indicium ad torturam, si cum depositione socij criminis concurrant testes de auditu, fama, fuga, specialis inter eos amicitia aut familiaris loquutio Farinac. *d. q* 43. *n.* 163. *& seqq.*

53 Socius criminis qui plures patitur defectus, vt si sit inimicus aut periurus, non facit indicium ad torturam. Mascard. *lib.* 1. *concl.* 463. *n.* 24. *&* 25. Farin. *d. q.* 43. *n.* 178. *& seqq.*

54 Dicto socij criminis bona rei fama minuitur, non tamen tollitur; vnde cum bonis adminiculis ad torquendum sufficit. Farin. *d. q.* 43. *n.* 188.

55 Duo socij criminis, etiam si sint singulares, indicium faciunt ad torturam. Clar. *in praxi* §. *fin. qu.* 21. *vers.* Sed pone quòd non vnus. Farinac. *d. q.* 43. *n.* 37. *&* 38.

56 Dictum mandatarij, qui mandatum exercuit vel acceptauit, non facit indicium ad torturam contra mandantem, quamvis non appareat causa, qua motus delictum commiserit: dictum tamen duorum indicium facit, sicut similiter dictum vnius, si

concur

concurrant illa, quæ cum dicto socij criminis sufficiunt. Farinac.*q.44.per totam.*

57 Depositio dicentis se falsum deposuisse de alterius mandato, prece, vel pretio, non facit indicium ad torturam, neque ad inquirendum contra mandantem: duo tamen testes corrupti indicium faciunt ad torquendum contra corrumpentem, nisi aliud obstet Farinac.*q.45.n.1.12.& 25.& seqq.*

58 Vnus testis corruptus, si alia adsint adminicula, facit indicium ad torturam contra corrumpentem, sicut de socio criminis dictum est. Farin.*d.q.45. num.46.*

59 Fama vehemens aut simul orta cum delicto, vel adminiculata, indicium facit ad torturam; vt si probetur quòd ortum habuerit, ab aliqua verisimili & probabili causa, seu coniectura aut iuncta fuga. Clar.§.*fin.q.21.vers.* Fama sola. Menoch. *de præsum. lib.1.q.89.n.28.*Peñ.*d.comment.*110. Farin.*q.47.n.17. & seqq.*

60 Quòd fuga faciat indicium contra fugientem, absolutè loquendo, certum est; an verò ad torturam sufficiat, infra dicemus Mascard.*concl.*819.*n.* 1. & 9. Farin. *q.*48.*n.*1.

61 Indicium similiter facit, si per euidentia signa constet aliquem se præparare ad fugam; cùm idem operetur fuga in promptu & in effectu. Mascard.*d.concl.*819.*n.*9. Farinac. *d.q.*48. *n.*9.

62 Fuga afferti socij criminis per se sola facit solummodo suspicionem contra alium socium. Farin. *d.quæst.*48.*n.*2; & 26.

63 Fuga ób iustum timorem carcerationis, aut inquisitionis, siue actualis, siue futuræ, si pœna cor-

poralis sit imponenda, non facit indicium contra fugientem, nisi sit adminiculata. Farin. *d.q*.48.*n*.27. *& seqq*.

64 Fugæ præsumptio tollitur ex iuramento fugientis, quando constat de causa probabili, propter quam fugiens se decessisse affirmat, aliàs tenetur probare causam fugæ. Farin. *d.q*.48.*n*.44. *&* 45.

65 Fuga ob iudicis sæuitiam non facit indicium contra fugientem, quia censetur ex iusta causa fugere. Mascard. *concl*.819.*n*.27. Farinac. *dict. quæst*.48. *num*.47.

66 Fuga non facit indicium efficax, quando fugiens bene audiebat, & vir probus habebatur. Mascard. *d.concl*.819.*n*.22.

67 Non facit etiam indicium, si fiat animo reuertendi, quod per testes probari debet, vel ex conditione personæ. Mascard.*d.concl*.819.*n*.23. *&* 24.

68 Indicium fugæ purgatur per spontaneam reuersionem, siue fugiens existeret in propria libertate siue non; cùm hac differentia, quòd fugiens è carcere reuerti debet non ex magno interuallo; fugiens verò qui erat in sua libertate, sufficit quod reuertatur, dummodo non expectet se condemnari. Farinac. *d.q*.48.*n*.49. *& seqq*.

69 Spontanea præsentatio licèt tollat indicium fugæ, & alia indicia debilitet, non tamen operatur quòd reus, qui aliàs erat torquendus, non torqueatur, sed quòd torqueatur leuiùs. Farinac. *d.quæst*.48. *num*.55.

70 Fuga ad superiorem, cui fugiens se præsentat, non facit contra ipsum indicium. Farinac. *dict. q*.48.*n*.57.

71 Fuga

71 Fuga non plenè probat delictum, nec etiam semiplenam facit probationem. Farin. *d.qu.*48.*n.*60. Mascard. *concl.*819.*n.*10.

72 Ex fuga non oritur indicium ad torturam, nisi aliquo alio indicio vel coniectura fuerit adminiculata. Farin. *d.q.*48.*n.*5. & 58.

73 Vt fuga indicium faciat ad torturam, debet per duos testes plenè & concludenter probari. Mascard. *concl.*819.*n.*29. Farin. *d.q.*48.*n.*59.

74 Indicium occultæ societatis oritur contra illum, qui cùm possit manifesto contra fidem facinori obuiare, id non facit, huiusmodi autem indicium ad torturam non sufficit. Farin. *q.*51.*n.*1.2.& 54.

75 Non obuians delicto, non punitur regulariter ea pœna, qua punitur principalis delinquens. Farinac. *d.q.*51.*n.*98.

76 Ex mendacio maxima præsumptio oritur contra reum, & præsumitur dolus. Mascard. *conc.* 532.*n.*19.& *seqq.* Farin. *q.*52.*n.*2.& 3.

77 Mendacium per se solum non facit indicium ad torturam, quod tamen operatur cum aliquo alio adminiculo. Farin. *d.q.*52.*n.*10.

78 Vt mendacium faciat indicium contra reum, debet esse circa substantiales delicti circunstantias & sufficienter probari; non verò quando datur circa ea, quæ non præiudicarent reo, si ea fuisset confessus, aut quando pro se habet aliquod innocentiæ indicium, quia vnum per aliud tollitur. Peñ. *d.com.*110. *vers.* Sed in hoc. Farin. *d.q.*52.*n.*11. & *seqq.*

79 Quotiescumque res de qua agitur cum reo, talis est, circa quam exiguo temporis spatio obliuio cadere non facilè præsumitur (quod arbitrio iudicis

relinquitur) & reus non est omnino stupidus, aut obliuiosus, si vel in eadem confessione, vel in diuersis vacillet & variet, ob id torqueri poterit, Peñ. *d. comm.* 110. *verſ.* Ex his videtur.

80 Variatio circa delictum aut circa qualitates illi coniunctas, facit indicium ad torturam, si sit adminiculata: dummodo reus non reddat sufficientem rationem suæ variationis. Menoch. *de præſump. lib.* 2. *q.* 89. *n.* 68. Farinac *d. q.* 52. *n.* 29. *& seqq.*

81 Titubatio, trepidatio, tremor, timor, pallor, & similia, per se non faciunt indicium ad torturam, bene tamen cum alio adminiculo, vel præsumptione. Farin. *d. q.* 52. *n.* 39. *& seqq.*

82 Fugiens pallidus è domo vbi commissum est crimen contra fidem, præsumitur illud commisisse, estque ad torturam sufficiens iudicium; dummodo hoc plenè probetur, & domus vnicum tantum habeat ostium. Ant. Gom. *var. tom.* 3. *c.* 13. *rubr. de tortura reorum. n.* 11. *verſ.* Sextum indicium. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *caſu* 270. *n.* 18. Farinac. *d. q.* 52. *num.* 50. *& seqq.*

83 Ex prædicto indicio potest reus condemnari sine hoc quòd ponatur ad torturam, non tamen in pœnam ordinariam. Clar. §. *fin. q.* 21. *verſ.* Si aliquis Mascard. *lib.* 2. *concl.* 867. *n.* 26. *& concl.* 1226. *n.* 12. *& concl.* 1227. *num.* 58. Farinac. *d. quæſt.* 52. *num.* 65. *& seqq.*

84 Quando in aliqua domo inuenitur maleficium commissum, oritur indicium contra omnes habitatores domus, quos non constat domi non fuisse tempore patrati criminis. Menoch. *de præſump. lib.* 1. *q.* 89. *n.* 90. Farin. *d. q.* 52. *n.* 98. *&* 117.

85 Præ

85 Prædictum indicium sufficit ad torturam, si ipsa inferatur habitatoribus domus, vt testibus verisimiliter informatis, licèt contra illos non sit alia præsumptio: vt verò inferatur tanquam principalibus propter præsumptionem, quæ contra ipsos vrget, requiritur vel quòd sint malæ famæ, vel quòd aliud indicium concurrat: aliàs torqueri non possunt Farinac *d.q.52. n.116.*

86 Quando aliquis inuenitur in loco delicti, vel in ei contiguo, vel in continenti, tempore ipsius delicti commissi, si mala fama, vel aliud indicium concurrat, torqueri potest. Mascard *de præsump.l.1.q.89. n.*100. Farin.*d.q.52. n.*133. *& seqq.*

87 Idem est iudicium de eo, qui ante delictum patratum visus fuit deambulare in ea via & loco, siue locum frequentet siue non, siue etiam raro ad illum veniat, dummodo malæ famæ sit, vel aliud indicium detur. Mascard *l.1.concl.*98.*n.*15.*&* 31. Farin. *q.*52.*n.*138. *& seqq.*

88 Contra eum qui commisso aliquo delicto statim vadit in curiam ad solicitandum, vt in tali delicto procedatur, quando ad id faciendum non tenetur, vel primò denuntiat, oritur indicium ad inquirendum, & ad sumendas informationes, non tamen ad torturam vel capturam. Ant.Gom.*d.c.*13.*rubr. de tortura reorum n.*14. Menoch.*de præsump.lib.*1. *q.*89. *n.*106. Farin. *d q.*52.*n.*93. *& seqq.*

89 Præparatio instrumentorum ad committendum delictum indicium facit, quod cum alio adiuncto ad torquendum sufficit. Menoch. *d.q.*89.*n.*120. *&* 121. Farin.*d.q.*52.*n.*163. *&* 164.

90 Conuersatio specialis cum notatis de aliquo

delicto facit indicium contra eum,cui tale delictum imputatur , non tamen sufficiens ad torturam. Mascard.*lib.*1.*concl.*452.*à n.*1.*vsque ad* 9. Farin.*d.qu.*52. *num.*85. *& seqq.*

91 Confessio extraiudicialis actus hæreticalis plenè probata sufficit ad torturam , quando confitens vel negat se tale dixisse,vel negat intentionem; & tunc aut circa rem,aut circa intentionem torqueatur. Clar.*d.*§.*fin.qu.*21.*n.*32.Peñ.3.*part. Direct.comm.* 110.*vers.* Ergo præter memorata.

92 Penes qualitates eorum apud quos reperiuntur libri hæreticorum,iudicandum est,an talis librorum retentio iudicium faciat ad torturam. Peñ. *d. comment.*110.*vers.* Libri verò.

CAPVT XL.

De condemnatione per abiurationem de leui.

1 ABiuratio est *solemnis hæresum detestatio cum assertione catholica veritatis,obligatione,iuramento, & pœna munita in fide catholica permanendi.* Peñ.3. *part. Direct. comment.*40. *vers.* Est autem. Farinac. *de hæresi q.*194.§.1.*n.*1.*&* 2.

2 Abiuratio quadruplex est. Prima, quando fit pro leui suspicione contra fidem. Secunda , quando pro vehementi.Tertia,pro violenta. Quarta,in forma seu pro hæresi formali. Peñ.*d.comment.*40.*vers.* Abiurationem hanc.

3 Omnes qui ab hæresi reuertuntur , aut de hæresi

resi sunt suspecti, abiurare debent, nisi canonicè se purgauerint: nec datur priuilegium personam aliquam ab abiuratione excusans. Peñ. *d.com.*40. *vers.* His ita positis. Farin. *d.q.*194.§.2.*n.*24.*& seqq.*

4 Masculi ante decimum quartum annum, fœminæ verò ante duodecimum non abiurant, nisi rarò, etiamsi doli sint capaces. Peñ. *d.comment.*40.*vers.* Sed qua ætate. *& seqq.* Farin. *d.*§.2.*n.*31.

5 Abiuratio aliquando fit publicè, aliquando verò secretè, secundùm quod culpa publica vel occulta fuerit, prout Inquisitoribus videbitur. Peñ. *dict. comment.*40.*n.*166. Farin. *d.*§.1.*n.*4. *& seqq.*

6 Fiat abiuratio vulgari sermone, & per scripturam scriptam vel subscriptam manu abiurantis, aut si scribere nesciat, ab Inquisitore & Notario subscribatur. Peñ. *d.comment.*40. *n.*169. Farin. *d.*§.1.*n.*15. *&* 18.

7 Cùm abiuratio sit pœna, quæ per sententiam imponitur, post sententiam fieri debet. Eymer. 3. *part. rubr. de quinto modo terminandi processum n.*176. *vbi* Peñ. *comment.*41.*vers.* Hoc tamen loco. Farin. *d.*§.1. *num.*17.

8 Abiurans iurare debet se adimpleturum omnem pœnitentiam, quæ sibi fuerit iniuncta. Peñ. *dict. com.* 40.*n.*163. *& eadem* 3.*p.com.*7.

9 Tenetur abiurans specialiter declarare illam hæresim, de qua iudicatur suspectus, alias verò in genere tantùm; omnes tamen debet abiurare. Peñ. *d.comment.*40.*vers.* Et dum hæc scribo. Farin. *d.*§.1. *n.*12. *&* 13.

10 In omni abiuratione obligare se debet abiurans ad denunciandos quoscumque hæreticos, aut de hæresi

hæresi suspectos vel infamatos Peñ. *d.3.part.comm.* 42.*n.*176. *vers.* Imò.

11 Leuiter suspectus de hæresi abiurare debet. Quod tunc faciendum est, quando delatus non deprehenditur confessione propria, facti euidentia, aut testium productione legitima, aut quando aliàs non sunt contra ipsum fortia & vehementia indicia, sed modica & leuia, & sic terminatur processus. Eymeric.2 *part. Direct.q.*55.*&* 3.*part.rubr. de quarto modo terminandi processum.n.* 161. *& seqq. Vtrobique* Peñ. *comment.*80.*& comment.*40. Farin. *q.*189. *de hæresi* §. 1.*n.*31.*& q.* 194. §.2.*n.*27.

12 Abiurans de leui seu leuem suspicionem de fide, si in eamdem vel in diuersam hæresim incidat, licèt grauiùs puniendus sit, non tamen relapsorum pœnam incurrit. Eymeric.*d.n.*161.*& q.*87.*vbi* Peñ.*d. comment.* 40. *&* 136.

13 Licèt in abiuratione de leui omitti possit clausula, qua reus abiurat omnem hæresim, semper tamen est apponenda. Peñ.*d.comment.*136.

14 Abiuranti de leui minor pœna imponitur, quàm aliter abiuranti: est ei etiam imponenda pœnitentia contraria iis quæ commisit, secundùm arbitrium Inquisitorum, delicti tamen & personæ qualitate considerata. Peñ.*dict.comment.*40.*& dict.comment.* 136.

15 Processus minorum in causa fidei, quando de hæresi formali non constat, non terminatur regulariter per maiorem abiurationem, quàm de leui: cùm præmatura ætas in dicta causa fidei delicto plurimum detrahat. Peñ.*d. comment.* 136.

16 Recusans abiurare de leui, non statim est curiæ

riæ sæculari tradendus,sed priùs excommunicetur:& si per annum pertinaciter in excommunicatione persistat,curiæ sæculari traditur. Eymeric. *d. q.*87. *vbi* Peñ.*d.comment.*136. Farinac. *d.*§.2.*n.*35.*&* 36.

CAPVT XLI.

De condemnatione per abiurationem de vehementi.

1 VEhementer suspectus de hæresi, tenetur abiurare vehementem suspicionem. Eymeric.2.*part. Direct.q.*55. *&* 3.*part. rubric.de quinto modo termin.processum. n.* 166. *vtrobique* Peñ. *primò comment.*80.*secundò comment.* 41. Farin. *de hæresi q.* 187.§.3.*n.*40.*&* *q.*194. § 2.*n.*26.

2 Quando reus non est legitimè deprehensus confessione propria,facti euidentia,aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum magna, grauia,& vrgentia indicia probata,abiurat de vehementi,& sic terminatur processus.Eymer.*d.n.*166.

3 Abiurans de vehementi non est perpetuo carceri mancipãdus,nec signandus habitu pœnitentiali, attamen secundùm delicti qualitatem potest ad tempus carcerari,præcipiendumque est ei vt in Ecclesia ad Missam solemnem cum cereo in manibus accenso stet sine pallio,discooperto capite.Eymeric. *d. rubr. n.*172.*vbi* Peñ. *comment.*41.

4 Abiurans de vehementi si relabatur, siue in eandem,siue in diuersam hæresim,relapsorum pœna plecti

plectitur. Eymeric.*d.n.166. & 2.p. Direct.qu.58.vbi* Peñ. *comment.*83. Farin.*q.*195.§.1.*n.*3.

5 Abiurans de vehementi si iterum in vehementem suspicionem contra fidem circa quamcunque materiam incidat, non punitur vt relapsus, sed iterum vehementem suspicionem abiurat. Peñ.2.*p. Direct. ad q.*58.*com.*85.*vers.* Altera huic aduersa.

CAPVT XLII.

De condemnatione in casu violentæ suspicionis.

1 OB violentam hæresis suspicionem abiuratio indici potest. Eymeric. 3.*p. Direct. rubr. de sexto modo terminandi processum n.*173.Peñ.*comm.*42. Farin.*de hæresi q.*187.§.4.*n.*51.

2 Quando reus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidentia, aut testium legitima productione, sunt tamen contra eum fortissima & violenta indicia, vt violenter suspectus iudicatur. Eymeric.*d.n.*173.Farin.*d.*§.4.*n.*45.

3 Violenter suspectus, licèt à parte rei possit non esse hæreticus, vt hæreticus tamen habendus est, & hæreticorum ordinaria pœna puniendus. Eymeric. *d.rubr.n.*174.*&* 2.*p. Direct.qu.*55. *vbi* Peñ. *com.*80. Farin. *d.*§.4.*n.*46.

4 Si violenter suspectus abiurare non vult, & satisfactionem congruam sustinere renuit, tradendus est curiæ sæculari, vltimo plectendus supplicio: si autem resilire & abiurare velit, perpetuo carceri

cum

cum habitu pœnitentiali similiter perpetuo tradatur. Eymer.*d.n*.174. *&* *d.q*.55.*vtrobique*.Peñ.*comm*. 42. *&* 80. Farin. *d*.§.4.*n*.46. Menoch. *de præsump*: *lib*.1.*q*.100.*n*.14. *&* *seq*.

5 Habitus pœnitentialis, qui violenter suspecto imponitur, aliquando poterit esse temporarius. Eymeric.*d.rubr.n*.179.*vbi* Peñ. *com*.42.

6 Condemnatus ex violenta suspicione non dicitur verus hæreticus, sed præsumptus, Farin.*d*.§.4. *n*.52. Menoch.*d.n*.15.

7 Violenter suspectus, excommunicationem ipso facto incurrit, à qua post abiurationem absoluitur. Eymer. *d.rubr.n*.177.

8 Abiuratio ob violentam suspicionem aliquando est in forma hæresis, aliquando de vehementi; Farinac. *d*.§.4.*n*.51.

9 Abiurans violentam suspicionem si relabatur, vt relapsus curiæ sæculari traditur.Eymeric.*d.n*.177. *&* *d.q*.55.

10 Violenta suspicio non admittit directam probationem in contrarium, indirectam tamen non respuit. Peñ.*d.com*.80.Farin. *d*.§.4.*n*.48.*&* *seqq*.

11 Violenta suspicio quoad modum procedendi, secundùm hodiernum vsum non differt à vehementi. Farin.*d*.§.4.*n*.51.

12 Adorare hæreticos,communionem ab eis recipere, & alia quæ ad eorum ritus spectant, violentam suspicionem generant. Locat .*in ind. Inquisit. verbo* Suspicio *n*.4.

13 Vehementer suspectus, si iterum in vehementem suspicionem incidat, efficitur violenter suspectus. Locat. *in ind. Inquisit. verbo* Vehemens suspicio.

picio.*n.*1.Menoch.*de præsump.lib.*1.*q.*100.*n.*14. Farinac.*de hær q.*195. §.*1.n.*22.*&* 25.

14 Qui imaginem Christi, Deiparæ, ac Sanctorum data opera percutit, vulnerat, deturpat, spurcat, lapidem in eam iacit, vel similia facit, violentam hæresis suspicionem incurrit: hoc enim factum manifestam hæresim sapit, & rarò vel nunquam inuenitur ab hæresi separatum. Castro *de iusta hæret.punit.* *c.*15.Simanch.*catholic.tit.*33.*n.*18. Farin.*tom.*1. *q.*20. *num.*68.

15 Huic nefario crimini de iure ciuili imponitur pœna mortis naturalis, arbitraria verò de iure canonico, attentis circunstantiis personæ & delicti. Clar.§.*fin.q.*66.*n.*19.Menoch. *de arbit. lib.*2. *cent.*4. *casu* 376.Simanch.*d.tit.*33.*n.*19. *&* *seqq.* Farinac. *d.* *n.*68.*&* *seqq.ac de hæresi q.*181.§.1.*n.*43.

16 Perpetrans ausu temerario publicè hoc horrendum delictum, siue hæreticalem animum fateatur siue non, tradendus est curiæ sæculari, vltimo supplicio plectendus, ob facti qualitatem. Ita factum fuisse tradunt Anchar.*conf.*15.*&* Chassan.*conf.*1. *in* 5.*præsupposito.n.*69.*relati per* Farin. *d.n.*68.*qui etiam* *n.*71. *&* *d.*§.1.*n.*44. Menoch. *dict. casu* 376. *num.*4. *&* *seqq.*

17 Prædicti criminis publicus nefarius patrator, si animum hæreticalem fateatur, & misericordiam petat, reconciliari debet ad Ecclesiæ vnionem: attamen curiæ sæculari tradendus est. Quoniam bonum spirituale non denegatur pœnitenti; & tantum scelus non potest manere impunitum, & semper potest timeri quòd conuersio sit ficta

18 In hoc casu torquendus est reus super complicibus:

plicibus quoniam non est credibile quòd in tali criminis patratione non interuenerint complices dantes ad minus consilium, vel auxilium promittentes, iuxta tradita per Locatum *In Iud. Inquisit. verbo* Indicium. *n.* 33. Farin. *de hæresi q.* 185. §. 8 *n.* 133. *& q.* 43. *num.* 64. Et quia sic seruatur in crimine læsæ maiestatis humanæ, à qua valet argumentum ad crimen hæresis. Gig. *de crimine læsæ maiest. l.* 3. *in rubric. de pœnit q.* 17. *n.* 18. *& seqq.* Roland. *cons.* 33. *n.* 16. *& seqq. lib.* 3. *quos refert & sequitur.* Farinac. *de crimine læsæ maiest. quæst.* 112. *inspect.* 1. *n.* 7.

CAPVT XLIII.

De condemnatione per purgationem, & abiurationem.

1 QVando delatus non est legitimè deprehensus confessione propria, facti euidentia, aut testium legitima productione, reperitur tamen publicè diffamatus de hæresi, & sunt præterea indicia, quibus de hæresi redditur suspectus; ratione infamiæ, indicitur ei purgatio, ratione verò suspicionis abiuratio. Eymer. 3 *p. Direct. rubr. de septimo modo terminandi processum n.* 181.

2 Quando datur purgatio simul cum abiuratione, prius fit purgatio, & postea sequitur abiuratio. Eymer. *d. rubr. n.* 182.

3 Sic se purgantibus & abiurantibus imponantur salutares pœnitentiæ; videlicet quòd intersint in

 diebus

diebus festiuis Missarum solemnitatibus cum cereo in manu accenso, nudis pedibus, & discooperto capite; quòd certo tempore locum non mutent, quòd ieiunent in sextis feriis, ac quòd certis hebdomadæ diebus Inquisitoribus se præsentent. Eymeric. *d. rubr. num.* 187. *vbi* Peñ. *comment.* 43.

CAPVT XLIV.

De condemnatione hæretici pœnitentis per abiurationem.

1 POenitens hæreticus ille dicitur, *qui aliquando errorem contra fidem habuit in mente, illumque verbis aut facto ostendit: postea verò in se reuersus confitetur errorem Inquisitoribus, quorum dispositioni subiicitur secundùm ius.* Eymer. 2. *p.* *Direct.* *q.* 40. *vbi* Peñ. *comm.* 65. Farin. *de hær. quæst.* 193. §. 1. *num.* 4.

2 Hæreticus verè pœnitens ad misericordiam abiurata prius hæresi admittitur, dummodo relapsus non sit. Eymer. 3. *p. Direct. rub. de octauo modo terminan. processum. n.* 188. Farin. *d.* §. 1. *num.* 13.

3 Hæresiarchæ & dogmatistæ, si verè pœniteant reconciliandi sunt; non est tamen facilè credendum quòd verè conuertantur, præsertim si non sponte venerint, aut si pòst multum tempus misericordiam petant. Eymeric. *d. n.* 188. Peñ. 2. *p. Direct. comment.* 64. Fariñac. *d.* §. 1. *num.* 2. *& seqq.*

4 Reconciliari etiam debent, si verè pœniteant, hæreticorum fautores, receptatores, defensores, impedien

pedientes sanctæ Inquisitionis officium, sortilegi & lamiæ. Martin. del-Rio *disquisit. mag. lib. 5. sect. 16. vers.* Qui præbent poculum. *& vers.* Porro si spes affulgeret. *& sect. 12. in princip.* Farin. *de hær. q. 181. §. 1. n. 48. & d. q. 193. §. 1. n. 23. & seqq.*

5 Qui non ex puro corde, sed per fraudem, fictè & simulatè ad fidem redit, reconciliari non potest. *Cap.* Vt officium. §. Prouiso solerter. *de hæret. in 6 vbi* Doctores Dec. *crim. l 5. c. 54. n. 5.* Sanch. *de præcep. Decal. lib. 2. cap. 11. n. 8.* Farinac. *d. §. 1. n. 30.*

6 Inspecto iure non reconciliantur in aliquibus casibus etiam verè pœnitentes. Primus, Missas celebrantes non presbyteri. Secundus, non presbyteri confessiones audientes. De his tamen duobus casibus diximus *suprà l. 1. c. 32. & 33.* Tertius negantes Trinitatem personarum in diuinis. Quartus, negantes diuinitatem Christi. Quintus, negantes Christum conceptum de Spiritu sancto. Sextus, negantes Christi mortem, vt nos redimeret. Septimus, negantes Beatæ Virginis Mariæ virginitatem. Octauus, magistratus seu domini Ecclesiastici vel temporales schismatici aut hæretici, seu hæresim aut schisma excitantes. Paulus IV. in quadam constitutione incipiente, Cùm quorumdam hominum prauitas, relata per Peñ. *in fine Direct. inter literas Apostolic. & 2. p. Direct. ad quæst. 58. com. 83.* Farin. *d. §. 1. n. 29. Et* Clemens VIII. die 3. Februar. anno 1603. Pontificatus sui anno 11. relatus per Paulum Piasecium *in praxi Episc. p. 2. c. 4. n. 43. fol. 302.* Hoc tamen non est in praxi nostræ Inquisitionis Lusitanæ.

7 Non solùm reconciliantur sponte venientes, lli nimirum, qui non indiciati veniunt, sed etiam qui

ante latam sententiam in quocumque statu processus, imo & in ipso tabulatu misericordiam postulant. Peñ. 3. *p. Direct. comment.* 42. Griland. *de haeret. q.* 5. *n.* 2. 3. 15. *&* 16. Farin. *d.* §. 1. *n.* 27. *&* §. 2. *num.* 41. dummodo signa veræ pœnitentiæ exhibeant.

8 Post latam sententiam & publicatam, an reconciliari hæreticus possit, Inquisitorum determinationi relinquitur, rarò tamen reconciliari debet, maximè si iam traditus sit curiæ sæculari. Peñ. *d. com.* 42. Dec. *l.* 5. *crim. cap.* 39. *n.* 3. Farin. *d.* §. 2. *n.* 36. *& seqq.*

9 In articulo mortis reconciliari potest hæreticus verè pœnitens; qui si propter temporis angustias examinari non potest ab Inquisitoribus, sacramentaliter absoluatur; si verò potest examinari, priùs examinetur, & postea impendatur ei absolutionis sacramentalis beneficium. Peñ. 2. *p. Direct. com.* 25. Farinac. *d.* §. 1. *n.* 20.

10 Qui absolutionem petiit, & veræ pœnitentiæ signa ostendit, si per ipsum non stetit quominus absolueretur, potest reconciliari & absolui post mortem. Simanch. *cathol. tit.* 3. *rubr. de absolut. n.* 4. Azor *instit. moral. p.* 1. *l.* 8. *cap.* 19. *de absolut. ab hær. vers.* Quæro an etiam. Farinac. *d. n.* 20.

11 Præter pœnas in iure expressas contra hæreticos, aliæ Episcoporum & Inquisitorum iudicio reconciliatis imponi possunt, attenta personæ & culpæ qualitate, inter quas est habitus pœnitentiæ, qui regulariter imponitur reconciliatis. Farinac. *d. q.* 193. §. 4. *per totam.*

CAP.

CAPVT XLV.

De condemnatione relapſi pœnitentis.

1 RElapſus, ſeu iterum lapſus ille dicitur, *qui in abiuratam hæreſim iterum labitur.* Eymer. *2.p. Direct. q.40. vbi* Peñ. *comment.65. & quæſt. 58. com.83.* Simanch. *cathol.tit.57. n.1.* Farinac. *de hæreſi q.195 §.1. n.1.*

2 Relapſus alius eſt manifeſtus ſeu verus, alius præſumptus ſeu fictus. Verus relapſus eſt ille, *de cuius vtroque lapſu legitimis probationibus conſtat.* Præſumptus, *de cuius vtroque lapſu manifeſtè non conſtat:* Quod contingit dupliciter. Primò, quando quis abiurauit vehementem hæreſis ſuſpicionem, & poſtea legitimè deprehenditur in hæreſim incidiſſe. Secundò, quando priùs hæreſim formalem abiurauit, & poſteà hæreſis vehementem ſuſpicionem contraxit. Eymer. Peñ. & Simanch. *citatis locis.* Farinac. *d.§.1. n.2.3.* & 19.

3 Quamuis iuris præſumptione dicatur relapſus ille, qui de primo lapſu confeſſus aut conuictus, de ſecundo fuit vehementer ſuſpectus, quando vehemens ſuſpicio oritur ex actu plenè probato, ex quo talis reſultat præſumptio; non verò quando ſolùm ex defectu plenæ probationis; in praxi tamen Romanæ curiæ non habetur pro relapſo. Rojas *de hæret. p.2.n.333.* Farinac. *d.§.1. n.18.* Suar. *de fide tract. 1. diſp.24. ſect.2. n.7.* nec etiam in praxi noſtræ Inquiſitionis Luſitanæ.

4 Relapſus tamen cenſendus eſt ille, de cuius

lapsu in hæresim ante abiurationem constiterat; vel nunc constat, si post illam hæreticos receptet, deducat, visitet siue comitetur, aut munera vel dona eis conferat, mittat, seu fauorem impendat, qui excusari non possit, etiam sine adoratione. *Cap.* Accusatus. §. Ille quoque. *de hær. in* 6, Simanch. *cathol. tit.* 11. *nu.* 9. *& tit.* 50. *&* 57. *num.* 4. Peñ. *d. comment.* 83. *verſ.* Qui ergo fautoriam. Farinac. *dict.* §. 1. *num.* 32. Suar. *de fide tract.* 1. *disp.* 24. *sect.* 2. *num.* 7.

5 Nullus dicitur relapsus, nisi plenè constet de vno lapsu: vnde nec leuiter aut vehementer suspectus, si iterum in leuem aut vehementem suspicionem incidat, reputatur relapsus. Peñ. 2. *part. Direct. ad quæst.* 58. *comment.* 83. *verſ.* Ex quibus apparet. Decian. *lib.* 5. *crim. cap.* 56. *num.* 13. Farinac. *dict.* §. 1. *num.* 22. *& seqq.*

6 Vt abiurans de vehementi dicatur relapsus, si in hæresim incidat, requiritur quòd abiuratio ritè & rectè iudicialiter facta sit: secùs si nulliter. Farin. *d.* § 1 *n.* 26.

7 Vt quis dicatur relapsus sufficit, quod post primum lapsum semel incidat in hæresim, siue eadem sit, siue diuersa. Eymeric. 2. *p. Direct. q.* 55. *n.* 13. *&* 14. Peñ. *comment.* 41. *in* 3. *part. Direct. n.* 169. Menoch. *de arbit. lib.* 2. *casu* 374. *n.* 1. Farin. *d.* §. 1. *n.* 13. 40. *&* 41.

8 Qui post purgationem canonicam indictam propter vehementem hæresis diffamationem, in eandem incidit hæresim de qua se purgauit, reputatur relapsus; secùs verò si in diuersam. Eymeric. 3. *p. Direct. n.* 150. *vbi* Peñ. *comment.* 38. Param. *de origine Inquiſ. lib.* 3. *q.* 4. *rubr. de exped. proceſſ. num.* 5.

Farinac.

Farinac. *dict.* §. 1. *num.* 27. 29. 30. *&* 47.

9 Relabentes in fautoriam hæreticorum abiuratam tanquam vehementem, non sunt iudicandi relapsi, quamdiu non extat Summorum Pontificum declaratio; nisi fortè in eandem fautoriam pluries incidant. Peñ. 2 *p. Direct. comment.* 38. Decian. *d. lib.* 5. *c.* 56. *n.* 16. Farinac. *d.* §. 1. *n.* 36. *&* 39.

10 Qui post abiuratam hæresim, de qua legitimè fuit conuictus vel confessus, iterum ab Inquisitoribus apprehenditur, quia probatur fecisse diminutam confessionem, si fateatur & plenam præteritorum errorum confessionem faciat, non reputatur relapsus; eo quòd non datur nouus relapsus.

11 Si quis hæresim aut illius vehementem suspicionem abiurauit, & postea comprehensus fateatur se semper in hæresi perstitisse vsque ad tempus præsentis confessionis, verùm post præcedentem abiurationem non constat de aliquo actu externo hæresis ostensiuo, non est ab Inquisitoribus puniendus vt relapsus. Ratio est, quia nullus ibi datur nouus lapsus externus verus aut præsumptus; cùm nullus ad illam internam hæresim sequutus sit actus externus; & sic continuatio illa post abiurationem manet intra limites hæresis internæ: nec abiuratio sine actu externo facit præsumptionem noui lapsus quoad pœnæ impositionem.

12 Si quis in prædicto casu fatetur aliquem externum actum occultè factum, per quem verè relapsus constituitur, si postea quoad hunc lapsum reuocat confessionem, vel perseuerantiam in hæresi post dictam abiurationem, non est tradendus curiæ sæculari, sed examinandus per torturam, quia de illo actu

aut perseuerantia nulla est probatio in iudicio : sed cùm ex tali reuocatione præsumatur mendacium,& aliqualis impœnitentia, datur sufficiens indicium ad torturam ; sed quia indicium magnum non est, tortura debet esse moderata.

13 In casu dicti vndecimi aphorismi confiscatio bonorum debet fieri vsque ad tempus abiurationis in forma hæresis, non verò vsque ad tempus primæ abiurationis de vehementi ; quia cum hæreticus ille in hæresi semper perstiterit, quam nunc solùm est confessus, hæresis est vna toto illo tempore, ac proinde hæresis exterior.

14 Quod diximus de hæreticis & suspectis de hæresi, intelligendum similiter est de sortilegis, & inuocantibus dæmones, dummodo sortilegium hæreticale sit, & in secundo lapsu constet eos habuisse in mente errorem contra fidem. Simanch.*cathol.tit.* 57.*n.* 9.Peñ.3.*p.Direct.com.*26.*vers.* Vnum hic. *& seqq.*Farin. *d.*§.1.*n.*9.*& seqq.*

15 Idem est iudicium de schismaticis, similiter si primò vehementem suspicionem abiurent, & secundò conuincantur de errore in mente. Farinac. *d.*§. 1.*num.*8.

16 Relapsus qui non indiciatus de secundo lapsu voluntariè se præsentat Inquisitoribus, non est tradendus curiæ sæculari secundùm benignitatem iuris. Albertin.*de agnosc.q.*25.*n.*25. Castro *lib.* 2. *de de iusta hæretic.punit.c.*1.Peñ.3.*par.Direct.comment.* 12.*n.*56.*vers.* Sed quod si.

17 Relapsi comprehensi & probati, etiam pœnitentes, traduntur curiæ sæculari; prius tamen dandæ sunt eis legitimæ defensiones. Simanch.*cathol.tit.*57. *num.*

*num.*23.Rojas *singul.* 23.*n.*6.Farinac.*de haeret.q.*185. §.14.*n.*217.*&* *q.*193.§.1.*n.*32.*&* *q.*195. §.1. *num.* 6. *&* 51.

18 Relapsi etsi non admittantur ad poenitentiam quoad poenam temporalem, si tamen conuertantur, admittuntur ad reconciliationem spiritualem, & conceditur eis sacramentum Poenitentiae & Eucharistiae. S. Thom. 2.2.*q.*11.*art.*4. Eymeric. 2.*par. Direct.*40.*n.*3. *&* *q.*58.*n.*6.*vbi* Peñ.*d.comment.*83.*Idem* Eymeric. 3.*part.q.*99.*vbi etiam.* Peñ. *comment.* 148. Farin.*de haeret.q.*193.§.1.*n.*32 *&* *seqq.*

19 Ad huiusmodi relapsum poenitentem mittendi sunt duo vel tres viri Ecclesiastici, qui eum in fidei veritate confirment, ad patientiam exhortentur in morte quae excusari non potest: tunc recipiant praedicta sacramenta; & post duos vel tres dies tradantur curiae saeculari. Eymeric. 3. *part. Direct. rubr. de nouo modo terminandi processum. n.*197.

20 Si relapsus est in aliquo ordine constitutus, priùs est realiter degradandus ab Episcopo, & sic degradatus, & priuatus omni officio & beneficio, tradatur curiae saeculari. Eymer.*d.rubr. n.* 198. *vbi* Peñ. *commen.*45.

21 Sententiam degradationis contra haereticum Ecclesiasticum tunc solus Inquisitor declarare poterit, quando Episcopus negligens fuerit. Albertin. *in cap.* Quoniam. *de haeret.in* 6. *q.* 7. *num.* 3. Peñ. *d. comment.* 45.

22 In fine sententiae contra relapsum, per quam curiae saeculari traditur, rogent Inquisitores saecularem potestatem, quòd circa talem citrà sanguinis effusionem & mortem, sententiam suam moderen-

tur.Eymeric. *dict. rubr. num.* 199.

23 Tradendus curiæ ſæculari, nec ante, nec poſt ſententiam præſentetur perſonaliter coram Inquiſitoribus, nec ipſi ei declarent quòd eſt morte plectendus; ſed hoc faciant Eccleſiaſtici qui ad ipſum mittuntur, qui ab eo non recedant, donec ſpiritum Creatori ſuo reddiderint: caueantque ne aliquid dicant vel faciant, quo mors præueniatur, & efficiantur irregulares. Eymeric. *d. rubr. n.* 200. *vbi* Peñ. *dict. comment.* 45.

24 Circa diem & locum vbi tradendi ſunt relapſi, an die feriato vel feſto, an etiam in loco ſacro vel non, ſeruanda eſt cuiuſque Inquiſitionis conſuetudo. Peñ. *dict. comment.* 45.

CAPVT XLVI.

De condemnatione hæretici impœnitentis non relapſi.

1 PErtinaces & impœnitentes hæretici (aliquando confunduntur hæc vocabula, cùm tamen pertinacia ſit ſuperior ad pœnitentiam) illi ſunt, *qui ab Inquiſitoribus aut ab aliis conuicti adhuc errores ſuos defendunt, vel illos deteſtari, & ad Eccleſiæ vnitatem conuerti nolunt, abiurando vel ſe purgando, ſecundùm Inquiſitorum arbitrium.* Eymeric. 2. *part. Direct. q.* 40. *vbi* Peñ. *comm.* 65. Tabiena *verbo*, Hæreticus, *n.* 16. *&* 26. Farinac. *de hær. q.* 196. *n.* 2.

2 Pertinacia & impœnitentia in dubio non præſumi

ſumitur. Simanch. *catholic. tit.* 48. *n.* 24. Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.* 18. *num.* 12. Farin. *d. quæſt.* 196. *num.* 31.

3 Hæretici impœnitentes ſi conuerti omnino recuſent, tradendi ſunt curiæ ſæculari, vt viui comburantur, nec cum eis aliquis diſpenſare poteſt. Eymeric. & Peñ. *proximè citato loco.* Albertin. *in cap.* 1. *de hæret. in* 6. *num.* 41. *& ſeqq. in notab.* 9. *& num.* 54. Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.* 55. *n.* 12. Farin. *d. quæſt.* 196. *num.* 4. *&* 29.

4 Hæretici impœnitentes in tuto carcere ponendi ſunt, & nullus eos alloquatur, niſi cuſtos carceris: frequenter vocentur ab Inquiſitoribus, qui de fide eos informent, & authoritatibus, & rationibus eos conuincant, interrogent de fundamentis ſuorum errorum, vt ea ſoluant. Eymeric. 3. *part. Direct. rubr. de decimo modo term. proceſſ. nu.* 201. *vbi* Peñ. *com.* 46.

5 Si Inquiſitores non poſſint huiuſmodi impœnitentes conuertere, mittant ad eos viros doctos, qui eos conuincant, & perſuadeant; mitiùs tractentur; promittatur eis, quòd ſi conuertantur, miſericorditer tractabuntur; adducantur ad eos vxores & filij, præſertim paruuli; detineantur in carcere per ſex menſes vel per annum; nec tradantur curiæ ſæculari, niſi his aut aliis remediis adhibitis, ac ſæpè moniti. Eymeric. *d. num.* 201. Simanch. *cathol. tit.* 46. *num.* 49. *& tit.* 48. *num.* 42. Farin. *de hæreſi quæſt.* 195. *num.* 52. *& quæſt.* 196. *num.* 33.

6 Si impœnitentes conuerti velint, admittantur ad reconciliationem, ſicut alij hæretici non relapſi. Quia tamen talis conuerſio præſumi poteſt metu mortis facta, perpetuo ſunt immurandi; & ſi ſunt in aliquo ordine, priùs degradentur. Hæc degradatio de iure

iure debet esse realis: attamen secundùm introductam consuetudinem verbalis sufficit. Eymeric. *de rubr.num.*202. *vbi* Peñ.*d.comment*.46.

7 Post latam sententiam, si huiusmodi impœnitentes dicant quòd volunt conuerti & abiurare, poterunt in aliquo casu raro ex misericordia recip; regulariter tamen non admittantur, nisi quoad spiritualem reconciliationem, & non comburantur viui. Eymeric.*de rubr.num*.204. Peñ.*d.comm*.46. Albert. *in cap*.Quoniam.*de hær.in 6.quæst*. 12. *num*.16.

8 Impœnitentes non sunt absque processu tradendi curiæ sæculari, quidquid alij velint. Farinac.*d: quæst*.196. *num* 30.

CAPVT XLVII.

De condemnatione hæretici impœnitentis & relapsi.

1 SI relapsus impœnitens iudicialiter confessus vel conuictus conuerti velit, admittendus est, & antequam curiæ sæculari tradatur, ministretur ei sacramentum pœnitentiæ & Eucharistiæ, sicut de relapsis pœnitentibus dictum est. Si verò non conuertatur, relaxetur curiæ eo modo, quo impœnitentes relaxantur. Eymeric.3.*part. Direct.rubr: de vndecimo modo terminandi process. num*.205. Peñ. *ibi comment*.47.

CAP.

CAPVT XLVIII.

De condemnatione hæretici conuicti persistentis in negatiua.

1 QVando aliquis conuincitur facti euidentia vel testium legitima productione de hæresi, vel facto aut dicto hæreticali, vel quod facit suspicionem contra fidem, ipse tamen firmiter persistit in negatiua, & constanter confitetur catholicam fidem Romanam, dicitur hæreticus negatiuus seu impœnitens. Similiter etiam censetur negatiuus, qui non plene confitetur. Eymer. *2.p. Direct. quæst.* 34. *& 3.p. rubr. de duodecimo modo terminandi processum. vbi* Peñ *comment.* 48. *&* 59. Farin. *de hær. quæst.* 178. §. 1. *num.* 20. *& quæst.* 196. *num.* 16.

2 Qui conuictus de hæresi quam dixit, aut de facto hæreticali, ex quo hæreticus, vel hæreticorum credens iudicari possit, & persistit in negatiua, vt negatiuus & impœnitens tradendus est curiæ seculari nonnullis conditionibus concurrentibus. Peñ. *d. com.* 48. *vers.* Quod si quis quærat. *& seqq.* Farin. *citat. locis.*

3 Prima conditio est, quòd conuincatur de vera & formali hæresi, aut de facto, ex quo hæresis, apostasia, aut credentia consurgit; non tamen de assertione scandalosa & temeraria, malesonante & similibus, ex quibus colligatur solùm leuis aut vehemens suspicio; quia tunc pro qualitate suspicionis punietur. Peñ. *d. comment.* 48. *& d. comment.* 59. Farinac. *d.* §. 1. *num.* 22.

4 Secun

4 Secunda, quòd verba aut facta sint certa & clara, non verò dubia, quæ faciant duplicem sensum, alterum catholicum, alterum hæreticum, aut quæ in bonam, & in malam partem possint accipi; quia benignè hæc interpretanda sunt, nisi aliter ex circunstantiis appareat. Peñ. *d. comm.* 48. Farin. *d.* §. 1. *n.* 22. *vers.* Alterum.

5 Tertia, quòd conuincatur per testes idoneos, ac omni exceptione maiores, & non suspectos. Peñ. *d. com.* 48. *vers.* Tertium. Farinac. *d.* §. 1. *num.* 22.

6 Quarta, quòd dictum vel factum non sit ita antiquum, vt præsumi possit reum illud obliuisci. Pen. *d. comment.* 48. *vers.* Quartum. *&* 2. *p. comm.* 59. Farin. *d. num.* 22.

7 Quinta, quòd reus conuincatur dixisse se illa credere, esséque ab aliis credenda; cùm verba hæreticalia multis modis sine credulitate dici possint. Albert. *de agnos. quæst.* 34. *num* 51. *&* 52. Peñ. *d. comm.* 48. *vers.* Postremum est. Farinac. *d. num.* 22.

8 Quando obliuio præsumatur, dictum est suprà *lib.* 1. *cap.* 16. *à num.* 5.

9 In causis quæ insignes & arduæ non sunt, quantum tempus exigatur, ad hoc vt præsumatur obliuio, licèt multi decennium determinent, probabilius est iudicis arbitrio relinquendum esse. Rojas *de hæret. p.* 1. *num.* 90. *& seq.* Pen. *d. comment.* 59. *versic.* In cæteris verò.

10 Ad hoc vt huiusmodi arbitrium rectum sit, diligentissimè multa consideranda sunt, quia agitur de vita hominis. Nimirum delinquentis ingenium, an sit obliuiosus, stupidus, an verò tenax & memoratus; item qualitas delicti graue ne an leue sit, anti-

quum

quum aut recens, frequenter an rarò commissum. Pen.*d.comment.*59. *vers.* Ego ab hac.

11 Diminutus qui confitetur de se, non tamen omnes suos errores, nec omnes complices reuelauit, tradendus est curiæ sæculari; dummodo etiam circa illa obliuio non præsumatur, & diminutio plenè probetur. Simanch. *cathol. tit.*48. *num.*27. *& seq.* Rojas *de hær.p.*2.*num.*235. *& seqq* Pen. *d.comm.*59. *vers.* Ex his possumus colligere, *& vers.* Contraria verò. Farin.*de hær.quæst.*196.*num.*17.

12 Si diminutio non plenè probetur, & considerabilis sit ac non modica, danda est reo tortura, iuxta probationis qualitatem. Cantera *in quæst. crimin.rubr.de hære.cap.*1.*num.*57.Farin.*de hære. q.*185. §.8.*num.*133.

13 Diminutus similiter censetur, qui non confitetur omnes qualitates, quæ respiciunt veram & formatam hæresim; & item qui non confitetur tempus errorum, quando obliuio nullo modo præsumitur, sed potiùs malitia. Simanch. *d num.*28. Farinac. *d.num.*17. *&* 18.

14 Circa tempus à parte ante facilè, saltem regulariter præsumi potest obliuio. Complicum obliuisci posse reum præsumendum est, si remoti sint, & cum quibus semel vel rarò conuersabatur, præsertim si confitetur de consanguineis, & propinquis. Item si confiteatur præcipuos errores, aut circunstantias & qualitates illorum, minores verò taceat, præsumi potest obliuio. Pen. *d.comment* 59.*vers.*Ex his possumus. Sic sustineri possunt. Rojas.*d. part.*2. *assert.*22.*num.*240.*& seq.* Decian.*crimin.lib.*5.*cap.*55. *num.*10. & 16. Farin. *d. num.*18.

15 Qui

15 Qui hæresim profitetur & prædicat, si dicat non credidisse hæresim, sed propter aliquod commodum temporale prædicasse, non est credendus, sed tradendus curiæ sæculari. Farinac. *de hær. quæst.* 179. §.4.*num.*49.

16 Qui hæreticale factum exercet, aut hæreticalia verba profert, quæ excusationem non habent, de quibus est conuictus non ex confessione sua, si negat intentionem, tradendus est tanquam negatiuus curiæ sæculari. Farin. *de hær.quæst.*179. §.4.*à num.*49. *vsque ad fin. præsertim. num.*60.

17 Quando factum hæreticale exercens, aut verba hæreticalia proferens, habet contra se aliquam probationem, nec est plenè conuictus, nisi ex confessione propria, & confitens factum negat intentionem, super intentione torquetur, & si in negatiua perseuerat, debet de leui vel vehementi abiurare, iuxta suspicionis qualitatem. Idem est dicendum, quando verba vel factum non sunt ita manifesta, quin aliquam admittant excusationem. Simanch.*cathol.tit.*65.*n.*52. Albert. *de agnosc. quæst.*36.*circa finem*.Peñ. 3. *part.Direct.: ad q.*61. *comment.*110.*vers.* Ad hæc.Farin. *d.*§.4.*à n.*55. *vsque ad* 61.

18 Cùm aliquis non est delatus, sed spontè se offert confitens factum aut verba hæreticalia, negans tamen intentionem, credendus est, nec est cogendus abiurare, nisi ex circunstantiis aliqua oriatur suspicio.

19 Ad cognoscendum, ad iudicandum vel præsumendum an faciens actum hæreticalem aut proferens hæreticalia verba, negando intentionem vel excusando, verum dicat, nonnulla consideranda sunt. Nimirum,

Nimirum, vtrùm interuenerit metus,& qualis, an cadens in virum constantem an non; vtrùm proueniat factum vel dictum ex aliqua affectione,cupiditate videlicet, ira, odio,amore, ioco,& similibus. Qualitas item personæ consideranda est,simplex ne sit an docta, Ecclesiastica vel sæcularis, vir aut fœmina,iuuenis an ætate prouecta.Peñ.1.*part. Direct. ad q.9.comment.24.& 2.part.ad q.34.d.comment.59. & 3.part.comment.17.versic.*Modus proferendi. Farin.*d.*§. 4.*n.* 62.

20 Quando negantes intentionem excusantur ab hæresi propter circunstantias concurrentes, siue abiurent suspicionem siue non,aliquæ pœnæ seu pœnitentiæ pro qualitate culpæ imponendæ sunt publicè vel secretè secundùm circunstantias occurrentes, potest etiam eis imponi pœna pecuniaria. Rojas *singul.*103.*n.*5.Simanch.*cathol.tit.*17.*n.*23.*& seqq.*Peñ. *d.comment.*17.Farinac.*d.*§ 4. *n.*63. *&* 64.

21 Qui in tormentis prauam intentionem quam priùs negabant, confitentur, si volunt reconciliari, abiurant in forma hæreticorum.Quòd si non spontè venerunt, perpetuo carceri mancipantur. Si autem spontè se præsentarunt, abiurant & dimittuntur liberi;attamen vtrisque pro qualitate culpæ salutaris imponitur pœnitentia.Peñ. 3.*part. Direct.comment.* 59.*vers.* Sed videamus, *& seqq*

22 Impœnitens etiam & negatiuus censetur, qui hæresim confessus, factam confessionem, ante adimpletam pœnitentiam,reuocat,non probans caussam talis reuocationis:& nisi resipiscat,tradendus est curiæ sæculari. Simanch.*catholic.tit.*13. *n.*25. Rojas *de hæret.part.*2. *n.*255.*& seqq.assert.*25.Decian.*crim.*

 *lib.*5.

lib.5.cap.55.n.14. Farinac. *de hæresi qu.197.n.20.22. & 24.*

23 Qui de hæresi factam confessionem reuocat post adimpletam pœnitentiam, vt temerarius puniendus est Inquisitoris arbitrio, & nonnunquam fustibus castigari debet, addita comminatione grauioris pœnæ, si deinceps in eamdem temeritatem inciderit. Simanch. *dict. tit.13.n.26. & tit.60.n.8. & in Enchirid. tit.29.n.11.* Farinac. *dict. qu.197.n.21. & 23.* Intellige dummodo in reuocatione non persistat. Si tamen persistat, tradendus est vt impœnitens.

24 Negatiui in duro carcere detinendi sunt, ac sæpè admonendi, & ab Inquisitoribus, & ab aliis mittendi ad ipsos, quòd fateantur veritatem, & reconcilientur Ecclesiæ; aliàs quòd tradentur sæculari curiæ Eymeric. *3.part. Direct. rubr. de duodecimo modo termin. process. n.207.*

25 Si sic moniti adhuc in negatiua persistant, examinentur de nouo testes: qui si persistant in affirmatiua, possunt iterum examinari, ac eorum mores perscrutari; si testes vacillent, vel aliàs contra eos indicia aliqua insurgant, quæ illos reddant suspectos, arrestent eos, & puniant, prout iuris fuerit. Eymer. *d. rubr. n.108.* Peñ *3. part. comment.48.*

26 Si reus persistat in negatiua, & omne periculum cessat, & magna adest causa, recto Inquisitorum arbitrio confrontari possunt testes. Simanch. *in Enchirid. tit.25.n.16.* Eymer. *d. rubr. n.109. vbi* Peñ. *comm.48. vers.* Sit ergo, *& seqq. & eadem 3. part. tit. de cautelis, n.101. vbi etiam* Peñ. *comm.23.*

27 Securè potest fieri confrontatio, quando testes

testes sunt complices eiusdem criminis cum reo, quia non tam confrontantur vt testes, quàm vt complices. Item quando & testes, & rei vilissimæ sunt personæ, quæ parum curant bonam vel malam habere famam; procul tamen absit periculum. Pen. *d.3.part. comm.*48. *vers.* Sit secundum, *& seq.*

28 Quando complices eiusdem criminis confrontantur cum reo non producantur simul ad confrontationem, sed singuli per se ponantur coram eo & interrogentur, & si variant in loco & tempore, præsumptio est esse falsos, totúmque notarius scribat. Peñ. *d.comm.*48.*vers.* Postremo vbi.

29 Non solus Inquisitor confrontationem fieri decernat, sed adhibito consilio Episcopi, & peritorum, & tandem supremus Senatus consulatur. Peñ. *d.comm.*48.*vers.* Iam in confrontatione.

30 Antequam negatiuus condemnetur, considerandum est, an habuerit vitam bonis moribus ornatam an è contra, qualitas etiam testium & rei delati. Detinendus est reus per vnum vel plures annos, quo tempore expectato si fateatur, & velit reconciliari, reconciliandus est, abiurato errore; si autem abiurare nolit, tradendus est curiæ sæculari. Eymeric. *d.rubr.de duodecimo modo termin. process. num.* 208. *vbi* Peñ. *d.comm.*48.

31 Si testes iterum examinati aut confrontati reuocant suum dictum, & reus in negatiua perseuerat, dimittendus est vt innocens: testes verò grauiter puniantur Eymer. *d.n.*108. *& eadem* 3. *part.q.*73. *vtrobique.* Peñ. *comm.*48. *&* 122.

32 Testium pœna erit carceratio perpetua, stare ad portam Ecclesiæ discooperto capite, fustigari,

 mitti

mitti ad triremes, imo & pro qualitate nocumenti curiæ sæculari tradi. Eymer. *d. rubr.n.*209. Peñ.*d. comm.*122. *verſ.* Sed iam qua pœna. *vſque ad fin. q.*

33 Si teſtes in affirmatiua, reus verò in negatiua perſiſtant, tradatur curiæ ſæculari. Eymer. *d. n.* 208.

CAPVT XLIX.

De condemnatione conuicti de hæreſi contumaciter abſentis, vel fugitiui.

1 ABſentes vel fugitiui tunc dicuntur contumaces, quando citati legitimè ad reſpondendum de fide, elapſo citationis tempore comparere nolunt. Et hi vt veri hæretici, aut præſumpti & impœnitentes tradendi ab Inquiſitoribus ſunt ſæculari curiæ. Eymeric. 3.*part. Direct. rubr. de tertiodecimo modo terminandi proceſſum. n.* 212. *vbi* Peñ. *comment.* 49. Simanch.*cathol.tit.*2.*n.*1.*& ſeqq.* Farin. *de hæreſi q.*185.§.7 *n.*9 .*& ſeq.*

2 Deprehenſus in hæreſi confeſſione propria, facti euidentia, vel teſtium legitima productione, ſi fugiat aut ſe abſentet, & legitimè citatus non compareat, tradendus eſt curiæ ſæculari tanquam verus hæreticus, contumax & impœnitens. Eymeric. *d. n.*212.*ex c.* Ad abolendam.§. Præſenti. *de hæret.in* 6.

3 Si tamen non ſit de hæreſi conuictus, ſed ſolummodo inuenitur leuiter ſuſpectus de hæreſi, citandus eſt reſponſurus de fide: quòd ſi non compareat, excommunicetur, & ſi ſic excommunicatus per annum

annum in excommunicatione perseueret, tanquam hæreticus præsumptus curiæ sæculari tradatur. Eymeric. *d.n.212.ex cap.*Cum contumacia.*& cap.* Vt Inquisitionis.§.Prohibemus.*de hær.in 6.*

4 Similiter etiam traditur curiæ sæculari vt præsumptus hæreticus & impœnitens ille, qui directè impediuit iudicium, sententiam, seu processum fidei ab Episcopo vel Inquisitore factum; vel qui ad hoc dedit auxilium, consilium vel fauorem, & contumaciter se absentauit. Talis cùm sit ipso iure excommunicatus, si per annum excommunicationem sustineat, præsumitur hæreticus. Eymer.*d.n.212.ex d. c.* Vt Inquisitionis.*d.etiam* §.Prohibemus.*de hær.in 6.*

5 Si absens conuictus de hæresi sit condemnandus, citandus est peremptoriè ad omnia & singula iudicij acta, vt infra triginta dies compareat, aliàs quòd sua causa vsque ad finalem sententiam iudicabitur: in singulis edicti terminis fiscalis libellum accusatorium edat; cùm de crimine constiterit, condemnetur, & eius statua comburatur. Eymer.*d.rubr. n.*213. *vbi* Peñ.*d comment.*49.*& eadem* 3.*p.ad q.*42. *comm.* 91. *vers.*Secundus modus. Farinac.*d.§.7.n.*102.

6 Quando absens non est verè hæreticus, sed solùm de hæresi suspectus, citandus est ad modum explicatum, addita excommunicatione, vt compareat, ipsius autem non comparentis contumaciam accuset fiscalis, & petat literas seu libellos aggrauatorios, quibus denuntietur eius contumacia, & tunc non comparentem declarent Inquisitores hæreticum. *Cap.*cum contumacia. *de hær.in* 6. Eymeric.*dict.* *n.*213. Peñ.*d com.*91.*vers.*Possunt autem.

7 Qui elapso anno, quo contumaciter in excommunica

municatione perseuerauit, etiamsi coactus, & post combustam eius statuam comparuerit, audiendus est, quantum ad excusationem criminis, & probationem innocentiæ; non verò ad hoc vt bona recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitimè constiterit: innocentia tamen non probata, si abiurare velit, reconcilietur, præmissa abiuratione, provt iuris fuerit, nisi sit relapsus Eymer. *d. rubr. n.* 215. *vbi* Peñ. *com.* 49. Simanch. *cathol. tit.* 2. *n.* 20. *&* 21. *& tit.* 14. *n.* 10. Sanch. *Decalog. tom.* 1. *c.* 20. *num.* 28. Farinac. *d.* §. 7. *n.* 105. 106. *& seqq.*

8 Quamvis Inquisitor possit prædictum contumacem statim non realiter, sed fictè (cùm absens sit) curiæ sæculari tradere, mitiùs tamen aget si solùm declaret ipsum esse contumacem, non tradendo illum curiæ, vt quoties reuerti voluerit, possit ad misericordiam admitti. Eymeric. *d. n.* 215. *vbi* Peñ. *d. com.* 49.

9 Si contumax sit clericus, & tradatur curiæ sæculari, prius est verbaliter degradandus; quia non realiter, sed fictè traditur. Qui si à potestate laica postea apprehendatur, potest, iuris rigore inspecto, sine actuali degradatione puniri: tutius tamen est, vt prius actualiter degradetur. Eymer. *&* Pen. *proximè cit. locis.*

10 Bene facient Inquisitores, si in sententiis contra absentes contumaces præcipiant, vt capti à potestate sæculari, ante pronuntiationem sententiæ coram ipsis Inquisitoribus præsententur. Pen. *d. com.* 49. *vers.* Iam Magistratus.

11 In crimine hæresis pro absente citato procurator comparens admittitur vt defensor innocen-

tiæ,

tiæ, dummodo res sit dubia, & inquisitus sit solùm de hæresi suspectus. Si verò sit verè hæreticus, ac de hæresi in processu constet, tunc non admittitur vt defensor innocentiæ, admitti tamen debet ad excusandum contumaciam,& allegandas absentiæ causas.Pen.3.*part. Direct.com.*36.*n.*139.Simanch.*cathol. tit.*52.*n.*4 Dec.*crim.lib.*5.*c.*37.*n.*50. *&* *c.*51.*num.*16. Farin. *de hær.q.*185.§.7.*n.*98. *&* 99.

12 Inquisitores possunt citare absentes, etiam extra suum territorium; cùm statuta laicorum siue in procedendo, siue in puniendo in crimine hæresis locum non habeant. Farin.*d.*§.7.*n.*104.*&* *seqq.*

13 Quando absens citatur, si causa sit leuis, exprimi potest in citatione, quòd veniat responsurus de fide; si tamen sit grauis, hoc taceatur, nisi procedatur ad condemnationem.Pen.3.*part. Direct.comm.* 33.*n.*131.Farin.*d.*§.7.*n.*112. *&* *seqq.*

14 Si absens inueniri facilè possit, citandus est personaliter: si tamen latitat, per edicta citari & vocari debet. Farin.*d.*§.7.*n.*116.

CAPVT L.

De condemnatione memoriæ defuncti hæretici.

1 NVllo vnquam tempore præscribit actio procedendi contra hæreticum.Simanch. *catholic.tit.*18.*n.*14.Peñ.3.*part. Direct.comm.*92.*vers.* In qua difficultate.Sanch. *Decal.tom.*1.*lib.*2.*cap.*22.

 *n.*42.

*n.*42.Param.*de Origine Inquisit.lib.*3. *q.*4.*tit.de ordine iud. sancti Offic.n.*83.

2 Quidam volunt quinquennio præscribi, alij tempore quadraginta annorum: quos refert Farinac. *de hær.q.*393.§.4. *n.*112. *& seqq.*

3 Contra defunctum hæreticum vel apostatam inquiri & procedi potest, eiúsque memoria damnari. Simanch.*cathol tit.*4 *n.*4.*& tit.* 18.*n.*1.*& seqq.* Eymeric. 3.*par. Direct.n.*43.*ubi* Peñ.*d.comment* 92 *vers.* In crimine tamen. Farinac.*de hær.q.*197. §.4.*n.* 86 *& seqq.*

4 Damnatur memoria defuncti, qui accusatus vel in carcere detentus propter hæresim, se ipsum interfecit: quia ex hoc præsumitur conuictus, nisi filij aut hæredes probent, quòd non se occidit ex conscientia criminis. Peñ.*d.comm.*92.*vers.* Quòd ipsum. Farin.*d.*§.4. *num.* 90.

5 Contumax qui per annum in excommunicatione ex causa fidei perstitit, si elapso anno moriatur, damnatur eius memoria. Clar. *in pract.* §. Hæresis. *num.*21. Decian.*crim.lib.*5.*c.*57.*num.*6 Farin. *d.*§. 4. *num.* 93.

6 Instituens hæreticum hæredem condemnari potest post mortem. Farinac.*d.*§.4.*num.*97. *& quæst.* 190.§.8.*num.*114.

7 Credentium erroribus hæreticorum, qui vt hæretici puniuntur, damnatur similiter memoria post mortem. Peñ. *d.comment.*92. *vers.* Cæterum si prædicti. Decian.*dict.cap.*57.*num.*6. Farin. *dict.* §.4. *num.* 105.

8 Defensorum, fautorum & receptorum hæreticorum memoria non damnatur post mortem.

Peñ.

Peñ.*d.comment.* 92. *verſ.* Alterum caput.Decian.*d.* *l.*5.*c.*51.*n.*37. Farinac. *d.*§.4.*n.* 104.

9 Quando damnatur memoria defuncti, eius oſſa exhumantur, ſi diſcerni poſſint ab aliis, & comburuntur, ſicut & eius ſtatua.Simanch. *cathol.* *tit.*4.*num.*4. *&* *tit.*18. *n.*8.Peñ. 3. *part.* *Direct. dict.* *comment.*92.*verſ.* Contra verò fiet. Farinac. *d.* §. 4. *n.* 94. *&* 96.

10 Vt alicuius memoria damnetur poſt mortem, non ſufficit quòd viuens fuerit accuſatus, ſed debet hæreſis plenè probari. Simanch. *cathol.tit.*61. *num.*6.*tit.*18.*n.*13. *&* *tit.*46. *num.*77.Peñ.*d.commen.* 92.*verſ.*Ad primum Farin. *d.*§. 4. *à num.* 99. *vſque ad* 103.

11 Vt defuncti memoria damnetur, pleniores & clariores probationes requiruntur.Simanc.*cathol.* *tit.*18.*n.*12.13. *&* 19.Rojas *de hær. part.*2. *num.* 30. Peñ. *d.com.* 92. *verſ.* In hac cauſa. Farin. *d.* §.4. *numero* 220.

12 Quando memoria defuncti damnatur,citandi ſunt eorum filij & hæredes,& generaliter omnes qui eam volunt defendere; cum ad illam defendendam quilibet admittatur.Si nullus appareat defenſor Inquiſitores idoneum defenſorem eligant.Simanch. *d tit.* 18.*num.*15. *&* 17. Peñ. *d.comment.* 92. *verſ.* Hæc autem accuſatio. *verſ.*Cùm reus moritur. *verſ.* Termino elapſo. *verſ.*Illud prætereà. Farin. *d.* §. 4. *n.*106.*&* 108.

13 Hæretici pœnitentis memoria non damnatur. Locat. *in Iud Inquiſ. verbo* Cadauera.*n.*1.*& verbo* filij.*n.*13.Farinac. *d.*§.4.*n.*121. *&* *quæſt.*193. §.1. *num.* 21.

14 Si quis suspectus de hæresi in vita processatus, lite pendente, moriatur, possunt Inquisitores contra illum procedere, & condemnare vt suspectum, vel absoluere, non tamen pœnam pecuniariam imponere hæredibus propter solam suspicionem. Simanch. *catholic. titul.* 18. *numer.* 13. Decian. *crimin. lib.*5. *capit.*57. *numer.*6. Farinac. *dict. num.*100.

15 Hæreticus cuius memoria post mortem damnatur, declaratur excommunicatus, eius bona confiscantur infra tempus præscriptionis, & ipse ac eius filij & nepotes incurrunt pœnas contra ipsos statutas. *Vide* Farinac. *dict.* §.4.*num.*91. *&* 92. *& per eum citatos.*

APHO

APHORISMORVM.

LIBER III.

DE POENIS HÆRETICORVM, ET EORVM CRIMINVM, QVÆ Inquiſitorum iuriſdictioni ſubiiciuntur.

CAPVT I.

De pœnis hæreticorum ordinariis communia.

POENA in ſui ratione tria importat, quòd ſit contra voluntatem; & propter culpam; & quòd ſit paſſio ab extrinſeco. S. Thomas 1.2. *quæſt.*46. *art.*6. *ad* 2. *& de malo quæſt.*1. *art.*4. Tabiena *verbo* Pœna. *in principio.*

2 Secundùm Canoniſtas accipitur pœna ſtrictè, pro ea quæ eſt corporis afflictiua: latè; pro omni illa, quæ priuat ab aliquo legitimo. Panorm. *in cap.* Inter.

Inter alia *de immunitate Ecclesiarum*. Tabiena *d. verbo* Pœna. *n*. 9. Armil *eodem verbo n*. 2.

3 Pœna igitur apud Iurisperitos est *delictorum debita coertio vel satisfactio, quæ à lege aut à ministris imponitur*. Azor. *in Summ. de pœnis. l.* Si pœna. *ff. de pœnis*.

4 Pœnæ aliæ sunt spirituales, aliæ corporales. In spiritualibus numerantur excommunicatio, irregularitas & suspensio. Corporales dicuntur, quæ corpus quomodolibet respiciunt, vt mors, exilium, carcer, & bonorum publicatio. Tabien *dict. n*. 6. Armil. *dict. n* 2.

5 Diuiduntur etiam pœnæ in ordinarias seu à iure determinatas, & in extraordinarias seu arbitrarias. Decian. *crim. l*. 5. *c*. 40. Azor *tom*. 1. *instit. moral. lib*. 8. *cap*. 10. *& seqq*.

6 Pœnæ ordinariæ ad quatuor capita reducuntur: aut enim sunt spirituales propriè, quæ animam concernunt, vt Ecclesiasticæ censuræ; aut corporales, provt spiritualibus propriè dictis opponuntur. Et hæ vel respiciunt corpus tantum, vel famam & dignitatem, vel bona & fortunas. Decian. & Azor *citat. locis*.

7 Pœnæ arbitrariæ multiplices assignantur: de quibus inferiùs agendum est. Farin. *de hæresi q*. 193. §. 4.

8 Iustam esse hæreticorum punitionem constat ex sacra Scriptura, ratione naturali ostenditur, & legibus Ecclesiasticis ac ciuilibus comprobatur. S. Thom. 2. 2. *q*. 11. *art*. 3. Hosius *de Ceremoniis cap*. 91. Simanch. *cathol. t* 46. *n*. 9. *& seqq*. Azor *d. l*. 8. *c*. 13. Sanch. *Decal. l*. 2. *c*. 9.

CAP.

CAPVT II.

De pœna excommunicationis.

1 PRima & præcipua hæreticorum pœna eſt excommunicatio maior, quam ipſo facto incurrunt, eſtque hæc excommunicatio poſt Bullam Cœnæ Summo Pontifici reſeruata, cùm ante illam reſeruata non eſſet. Azor *tom.* 1 *inſt. moral. l.* 8. *c.* 10. *q.* 1. Sanch. *in opere moral. tom.* 1. *l.* 2. *c.* 9. *n.* 2. Farinac. *de hær. q.* 192. §. 1. *n.* 1. *& ſeqq.*

2 Non ex eo quòd quis excommunicationem incurrit propter hæreſim, vitandus eſt tanquam nominatim excommunicatus. Sanch. *d. c.* 9. *n.* 3.

3 Caſus in quibus huiuſmodi excommunicatio incurritur, declarantur ſuprà *lib.* 1. *c.* 15.

4 Contra ſchiſmaticos etiam non hæreticos, ac etiam purè externos, lata eſt excommunicatio in Bulla Cœnæ Summo Pontifici reſeruata. Dixi *in relectione de cenſuris Bullæ Cœnæ c.* 2. *diſp.* 8. *&* 9. Farin. *de hær. q.* 184. §. 2. *n.* 1. *& ſeqq.*

5 Credentes, receptatores, fautores, & quilibet hæreticorum defenſores excommunicantur in Bulla Cœnæ, ac etiam qui eorum libros hæreſim continentes ſcienter legunt, iuxta ea quæ tradita ſunt ſuprà *lib.* 1. *à c.* 21. *vſque ad* 25. Dixi *in d. c.* 2. *à diſp.* 8. *vſque ad* 17.

6 Impedientes officium ſanctæ Inquiſitionis in excommunicationẽ incidunt. Diximus ſupra *l.* 1. *c.* 28.

7 Sortilegus, diuinator, magus & maleficus, ſi hæreſim

hæresim coniunctam habuerint, ipso iure sicut hæretici excommunicationem incurrunt; si tamen hæresim coniunctam non habeant, excommunicandi sunt. Suar. *de statu relig. tom.*1. *tract.* 3. *lib.* 2. *rubr. de superst.c.*19. *n.*2.7. & 8. Sanch. *d.lib.*2.*c.*38.*n.*90. & *seqq.* Farin.*de hær.q.*192.§.1.*n.*12.

8 Perseuerans in excommunicatione per annum, quando citatur ad respondendum de fide, tanquam præsumptus hæreticus punitur, iuxta ea quæ diximus supra *lib.*2.*c.*49.*à n.*3. & *lib.*1. *cap.*27. Si tamen non citatur in causa fidei, solùm reputatur suspectus, & abiurat de leui. Farin.*d.q.*192.§.2.

9 Vt quis iudicetur hæreticus ex perseuerantia per annum, requiritur quòd lata sit excommunicatio, probabili aliqua suspicione præcedente. Annus incipit à die latæ sententiæ seu declarationis, vel notorietatis censuræ incursæ. Albert. *in rubr.de hær. in* 6. *quæst.*13. *num.*35. & *seqq.* Farinac. *dict.*§.2. *num.*26. & *seqq.*

10 Annus etiam non interpolatus sed continuus esse debet. Rojas *singul.*60.*n.*3.& 4. Simanch.*cathol. tit.*14.*n.*3. Farinac. *d.*§.2.*n.*30.

11 Moriens ante elapsum annum, non condemnatur vt hæreticus, neque eius bona confiscantur, nisi esset plenè conuictus. Alber. *d.qu.*13.*n.*39. Simanch. *d.titul.*14.*n.*4. Dec. *crimin.lib.*5.*cap.*32.*n.*10. Farinac. *d.*§.2.*n.*36.& 37.

CAPVT

CAPVT III.

Hæretici carent Ecclesiastica sepultura, & de pœna sepelientium eos.

1 HÆretici & eorum credentes, fautores, & defensores, ac receptatores priuantur Ecclesiastica sepultura, sicut etiam instituens eos hæredes. Simanch. *cathol. tit.* 18. *num.* 7. & *seqq.* Peñ. 3. *part. Direct. ad q.* 40. *n.* 89. Farin. *de haresi qu.* 192. §. 3. *n.* 38. & *seqq.* & *q.* 190. §. 8. *n.* 107.

2 Qui in carceribus pro hæresi aut hæresis suspicione detenti se ipsos occidunt, Ecclesiastica carent sepultura. Peñ. *d. comm.* 89.

3 Si de facto hæretici in sepultura Ecclesiastica sepeliantur, exhumari debent, dummodo eorum ossa possint discerni ab ossibus catholicorum. Peñ *d. comment.* 89. *vers.* Quòd si quandoque. Dec. *crimin. lib.* 5. *c.* 41. *n.* 6. Farin. *d.* §. 3. *n.* 41. & 42.

4 Tam clerici, quàm laici, qui scienter sepeliunt hæreticos, aut eorum credentes, fautores, defensores & receptatores excommunicationi ipso facto subiiciuntur. Simanch. *cathol. tit.* 18. *n.* 7. Eymer. *d.* 3. *part.* *q.* 40. *vbi* Peñ *d. comm.* 89. Rojas *singul.* 62. *n.* 5. Dec. *d.* *c.* 41. *n.* 6. Farin. *d.* §. 3. *n* 45. & *seqq.*

5 Clerici vltra dictam censuram suo priuantur officio, ad quod absque Sedis Apostolicæ indulto restitui non possunt. *Cap.* Excommunicamus. §. Credentes. *vers.* Sanè clerici *de har. vbi* Doctores. Farin. *d.* §. 3. *n.* 46.

6 Sepe

6 Sepelientes prædictos sunt de fide suspecti, magis vel minùs, secundùm qualitatem personarum & circunstantiarum occurrentium. Peñ. *d. comment.* 89. *vers.* Sed alterum iam caput. Farin. *d.* §. 3. *n.* 49.

7 Sepelientes non ex causa hæresis, nec in sepultura Ecclesiastica, sed ex amicitia vel consanguinitate, aut ne cadauer putredine aërem corrumpat, si sepeliant extra ciuitatem, non excommunicantur. Peñ. *d. comment.* 89. *vers.* Si quis verè. Farin. *dict.* §. 3. *num.* 50.

8 Sepelientes prædictos ignoranter vel non certò scientes esse hæreticos, sed solùm per famam, non excommunicant. Vgolin. *de censur. Pontifici reseruatis.* Glossa *verbo* Fautores. *n.* 18 Farin. *d.* § *n.* 51.

9 Qui prædictos sepelierunt non absoluuntur, nisi eos exhumauerint, licèt vnus tantùm id fecerit, vel alius extraneus: non tamen per solam exhumationem manent absoluti. Peñ. *d. comm.* 89. *vers.* Quòd si quandoque. Decian. *c.* 41. *n.* 6. Farin. *d.* §. 3. *num.* 41. *&* 43.

10 Sepultura in qua hæreticus fuit sepultus non debet amplius aliorum esse sepultura. Rojas *singul.* 102. Decian. *d. n.* 6. Farinac. *d.* §. 3. *n.* 44.

CAPVT IV.

De absolutione ab excommunicatione propter hæresim vel suspicionem illius contracta.

1 AB excommunicatione propter hæresim, etiam externam, potest quilibet simplex sacerdos

ſacerdos abſoluere in articulo mortis, imò & prima tonſura initiatus. Rojas *de hæret part.2.n.320. aſſer.* 38. Peñ. 2. *par. Direct.comm.25.verſ.* Quod ſi quis dicat. Sanch. *in opere morali t.1.lib.2 c.13.n.1.* Dixi *in relect.de cenſur. Bullæ Cœnæ c.23.d ſp.*100.*num.5.* Farin. *de hæret.q.*192.§.4.*n.*62.

2 Idem dicendum eſt, ſecundùm ſatis probabilem ſententiam, & fortè probabiliorem, in probabili mortis periculo, dummodo ſit proximum. Sanch. *dict.c.*13.*n.*1. Diximus *d c.23.diſp.99.num.3. & ſeqq.*

3 Si articulus mortis, aut probabile mortis periculum non ſit ita proximum, vt ſtatim mors ſequatur, ſed ferè certum, quòd mors differetur tempore ſufficienti ad recurrendum ad Inquiſitorem vel Epiſcopum, vbi Inquiſitor non inuenitur, non eſt hæreticus abſoluendus, niſi habita facultate ab Inquiſitore vel Epiſcopo. Simanch. *cathol. tit.3.n.3.* Couar.4. *Decret.1.part.*§.11.*n.*8.*fin.* Sanch. *d.c.13.n.3.*

4 Ab hac excommunicatione eſt hæreticus abſoluendus, præmiſſa cautione ſaltem iuratoria, aut promiſſoria. Si tamen conſtitutus in articulo mortis, eam dare non poſſit, abſolui debet. Sayr. *lib.3. de cenſur.c.25.n.4.* Suar. *de cenſur.t.5.diſp.21.ſect.3. n.1.* Diximus *d.c.23.diſp.*98.

5 Probabile eſt poſſe occultos hæreticos, etiam externos à ſuis Epiſcopis abſolui extra articulum vel periculum mortis. Oppoſita tamen ſententia tutior eſt. Henriq. *lib.6. de pœnit.cap.*14.*n.*7. *& alij quos citat.* Sanch. *d.lib.2.cap.11.n.27.* Diximus *dict. diſp.*100. Farin. *d.*§.4.*n.*61.

6 In ea sententia, quæ affirmat Episcopum posse absoluere hæreticos occultos verbum, *occultos* intelligitur prout opponitur probabili in iudicio. Emman. Rod. *in Bulla cruciata* §. 9. *n.* 69. Garcia *de benef. part.* 7. *c.* 11. *n.* 46. *&* 47.

7 Quamvis fortè Episcopus possit absoluere in foro conscientiæ hæreticum, qui vnum habet complicem, per hoc tamen non tollitur obligatio denunciandi. Garcia *de benef. part.* 11. *cap.* 10. *num.* 143. *&* 144.

8 Verius ac tutius existimo hæreticum habentem vel vnum complicem aut testem non posse ab Episcopo absolui, etiam in foro conscientiæ; quia probatio in iudicio non potest accipi pro plena probatione. Emman. *d. n.* 69.

9 Ab hæresi purè interna, aut quæ signo externo non sufficienter explicatur, quilibet habens iurisdictionem absoluendi à peccatis, potest absoluere; nisi fortè in aliquo Episcopatu sit reseruata, iuxta ea quæ diximus *in d. relectione c.* 2. *disp.* 4. *&* 5. Farin. *d.* §. 4. *n.* 60.

10 Quando Inquisitores iudicialiter absoluunt hæreticos; simul etiam absoluunt eos in foro conscientiæ. Idem est circa excommunicatos propter suspicionem hæresis. Eymeric. 3. *part. Direct. n.* 59. *vbi* Peñ. *comment.* 12. *&* q. 122. *vbi idem* Peñ. *comment.* 171. Sanch. *dict. lib.* 2. *cap.* 12. *n.* 1. Farinac. *d.* §. 4. *num.* 54.

11 Excommunicatos in causa hæresis aut suspicionis illius, non delati ad forum iudiciale, possunt Inquisitores per se, vel per alios simul, vel quilibet illorum absoluere in foro conscientiæ. Idem possunt commis-

commissarij Inquisitorum per se. Grafis *in 1. decis. l. 2. c. 9. n. 5.* Viuald. *in Candelabro in edit. anni* 1602. 1. *part. tit.* 11. *n.* 15. Eymer. *d.* 3. *part n.* 61. *quos, & alios refert.* Sanch. *d. c.* 12. *n.* 1. *& seqq.*

12 Non solùm consistorium Inquisitorum, sed quilibet illorum potest hanc facultatem delegare. Sanch. *d. c.* 12. *n.* 5.

13 Cognita causa hæresis, si non imponatur pœnitentia iudicialiter, possunt Inquisitores simul, non verò diuisim committere hæreticum confessori, vt audita eius sacramentali confessione illum ab hæresi absoluat. Bañ. 2. 2. *q.* 11. *art.* 4. *dubio* 2. *post* 3. *argument. contra secundam conclus.* Sanch. *d. c.* 12. *n.* 6.

14 Absolutio data hæretico ab Inquisitoribus in vtroque foro inualida est, si hæreticus fictè conuertitur: ita vt posteà resipiscens noua egeat absolutione. Suar. *tom.* 5. *de censur. disp.* 7. *sect.* 7. *num.* 12. Sanch. *d. cap.* 12. *num.* 8.

15 Hæreticus ab Inquisitoribus absolutus, qui fassus est aliquas hæreses in foro externo, & alias tacuit ex industria, ab illis tantùm manet absolutus quas expressit, ratione verò aliarum manet excommunicatus: quando autem bona fide aliquas hæreses non declarauit, vtpote quia non meminit, manet absolutus ab omnibus. Sanch. *d. c.* 12. *n.* 9.

16 Idem dicendum est, quando scienter tacuit aliquos actus externos, quos circa hæresim confessam exercuit, dummodo actus tacitus sit alicuius momenti, tunc enim non manet ab illis absolutus, secus si parui sunt momenti. Auila *de censur. part.* 2. *c.* 6. *disp.* 2. *dubio* 3. Sanch. *d. n.* 9.

17 Si hæreticus fassus est aliquas hæreses, & alias

alias occultas data opera tacuit, potest ab excommunicatione propter eas contracta absolui ab eo, qui hæreticum occultum absoluere valet. Sanch. *d.n.9.& c.11.n.21.*

CAPVT V.

Hæretici fiunt irregulares.

1 PRopter hæresim vel apostasiam externam, siue publicam, siue occultam, irregularitas contrahitur. Dec. *crimin. lib. 5. c. 54. num. 17. &* 18. Peñ. 3. *part. Direct. ad q.* 113. *comm.* 162. *vers.* Num autem, *& seqq.* Sanch. *in opere moral. t. 1. lib. 2. c. 25. n. 1. & seqq.* Farin. *de hær. qu.* 192. §. 5. *n.* 67. *& seqq. & n.* 72.

2 Hæretici purè mentales non efficiuntur irregulares. Na[illegible]r. *in Sum. c.* 27. *n.* 249. Suar. *tom.* 5. *de cens. disp.* 43. *sect.* 1. *n.* 3. Sanch. *d. c.* 25. *n* 4. Farin. *d.* §. 5. *num.* 69.

3 Apostatæ externi tantùm & ficti specialem incurrunt irregularitatem propriam talis criminis, secundum probabiliorem sententiam. Suar. *d. tom.* 5. *disp.* 43. *sect.* 2. *n.* 2. Sanch. *d. c.* 25. *n.* 5. *&* 6. Farin. *d.* §. 5. *num.* 73.

4 Irregularitas in hæreticos lata extenditur ad receptatores, fautores & defensores hæreticorum, etiam occultos, secundùm magis probabilem opinionem, sicut etiam ad administrantes hæreticis sacramenta, dummodo hoc eis præstent, quia hære-

tici

tici sunt. Suar.*d.n.*5. *&* 6. Sanch. *c.c.*25.*n.*7.8.*&* 9. Farin. *d.*§.5.*n.*74.

5 Ob suspicionem contra fidem, quæ non oritur ex facto immediatè concernente hæresim, non incurritur irregularitas propter hæresim imposita, sed ea, quæ sequitur ad notorcitatem criminis enormis; vt ex annua perseuerantia in excommunicatione, ex pacto cum dæmone, ex inuocatione illius, ex petitione responsi, ex cultu absque intellectus errore; dummodo huiusmodi crimina sint notoria. Suar.*d. sect.*2.*n.*9.*&* 10. Sanch.*d.c.*25.*n.*10. *&* 11.

6 Abiurantes de leui, vel de vehementi propter hæresis suspicionem non manent irregulares, nec inhabiles ad officia & beneficia. Nauar. *lib.*5. *consf.de haret.in* 1.*edit.consf.*5. *&* 6. *&* *in* 2. *consf.*18. *&* 19.Sanch.*d.c.*25.*n* 12.Farin.*d.*§.5.*n.*80.

8 Hæretici pœnitentes non possunt sine dispensatione Summi Pontificis vel eius Legati quamcumque religionem intrare: & si qui absque tali licentia ante canonicam absolutionem ingressi fuerint, reuocentur. Peñ. *referens consilium Narbonense in* 2. *part. Direct. ad quæst.*40. *comm.*65. *vers.* Illud hoc loco.Farin.*de hæresi q.* 193.§.3.*num.*69.

CAPVT VI.

De pœna mortis.

1 HÆreticos esse morte plectendos indubitatum est ap id viros Catholicos. Dec. *crim.lib.*5.*cap.*40. *&* 43.Farin. *de hær. q.*189.§.1.

2 Pœna ordinaria hæreticorum ex antiqua consuetudine, est vltimum supplicium per ignem. Clar. *verbo* Hæresis. *num.*7. Couar. 2. *variar resolut. cap* 10. *num. vlt.* Simanch. *cathol. tit.*46. *num.*45. Decian. *d. cap.*42. *num.*4. Farinac. *d.* §. 1. *num.*4.

3 In quibus casibus hæc pœna infligatur hæreticis, ex vi relaxationis curiæ sæculari ab Inquisitoribus factæ, dictum est suprà *l.*2. *à c.*41. *vsque ad* 49.

4 Inquisitores remittentes hæreticos curiæ sæculari, non incurrunt irregularitatem, etiam non adhibita protestatione (non tamen est omittenda protestatio) tum quia relaxatio solùm ordinatur ad mortem ex accidenti propter dispositionem iuris, tum etiam quia Inquisitores solùm remittunt reum à suo foro. Peñ. *in* 2. *p. Direct. com.* 20. *in cap.* Nouimus. *vers.* Idem ipsum. *& seq. de verbor. signific.* Nauar. *in manuali c.*27. *n.*208. *& c.*28. *vide* Farin. *d.* §. 1. *n.*9. *&* 10.

5 Sæculares iudices, quibus hæretici ab Inquisitoribus relinquuntur, non possunt remittere pœnam mortis. Clar. §. *fin. q.*91. *n.*7. *in fine.*

6 Sæculares iudices ex hoc præcisè quòd non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis, non excommunicantur; quia talis excommunicatio non reperitur in iure. Si tamen hoc, vt faueant hæreticis faciant, excommunicationem incurrunt latam contra fautores; sicut etiam in excommunicationem incidunt, non exequendo Inquisitorum mandatum. *Cap.* Ad abolendam. *de hæret.*

7 Inquisitores non possunt directè procedere contra iudices laicos ex eo præcisè, quòd non imponunt hæreticis sibi relictis pœnam mortis; possunt tamen prædicti iudices à suis superioribus puniri,

quia

quia circa pœnam mortis solus sæcularis est iudex.

8 Quamvis Inquisitores directè præcipere non possint iudicibus sæcularibus, vt hæreticos sibi relictos comburant, iuxta magis tutam sententiam; cùm hoc proprium sit potestatis sæcularis, possunt tamen illos tanquam hæreticorum fautores punire: eo quòd omissione talis punitionis verè fauent hæreticis. *Vide* Peñ. 3. *p. Direct. ad q.* 34. *comment.* 85. *vers.* Quæsitum est. *& duobus seqq.*

9 Si iudex sæcularis non imponat pœnam mortis per ignem hæreticis sibi relictis, potest Inquisitor, monitione præmissa, per censuras illum obligare, vt seruet constitutiones contra hæreticos editas: quòd si monitus adhuc talem pœnam imponere nolit, ad grauiores pœnas contra illum procedendum erit, sicut contra fautorem hæreticorum, consulto tamen supremo Senatu. Peñ. *d. commen.* 85. *vers.* Potest etiam. *& sequenti.*

10 Hæretici pertinaces, impœnitentes, & conuicti viui comburuntur. Simanch. *cathol. tit.* 46. *n.* 49. *& tit.* 48. *n.* 6. Baiard. *ad Clar.* §. Hæresis. *n.* 15. Rojas *de hæret. p.* 2. *n.* 360. *& seqq.*

11 Hæretici conuicti & negatiui, si postquam iudici sæculari traduntur, coram illo non confiteantur fidem Catholicam, viui comburuntur. Quia cùm constet ipsos esse hæreticos, tacendo, cùm respondere teneantur, pertinaces reputantur. Ita de facto iudicatum fuit ab omnibus Prætoribus Senatus Supplicationis in hac ciuitate Olyssiponẽsi hoc anno 1629. Dominica 2. Septembris, die 9. eiusdem mensis, cùm in actu fidei tunc celebrato tres homines de genere hæbreorum Christiani noui nuncupati, ab Inquisito-

ribus curiæ sæculari traditi sunt propter iudaismum, de quò erant conuicti, qui persistentes in negatiua, affirmabant coram ipsis Inquisitoribus se esse Christianos, at verò coram iudicibus sæcularibus positi, & interrogati de fide, noluerunt respondere, & sic traditi sunt ministris, vt viui comburerentur, & viui combusti sunt.

CAPVT VII.

De pœna priuationis famæ & honoris.

1 HÆretici propter hæresim incurrunt infamiam, & si fuerint nobiles, vt viles & plebeij puniendi sunt. Rojas *sing*.81. Peñ.1. *part. Direct.comm*.4. Azor *instit.moral.t.1.lib*.8.*c*.13. *vers.* Septima hæreticorum pœna. Farin.*de haret.qu*.189. §.4.*n*.40.

2 Infames sunt etiam credentes, receptatores, fautores & defensores hæreticorum, dummodo in causa hæresis recceptent, &c. Dec.*crim.lib*.5.*cap*.51. *n*.55.Farin.*de heresi qu*.184.§.3.*n*.43.Sanch.*in opere morali tom*.1.*lib* 2.*c*.26.*n*.3.

3 Hæretici, credentes, &c. non solùm sunt infames ipso facto infamia iuris, sed etiam infamia facti. Hanc, nisi crimen fuerit notorium, post sententiam incurrunt. Peñ.*d.comm*.4. Azor *d.c*.13.*quæst*.7. Sanch. *in opere morali t*.1.*lib*.2.*c*.26.*n*.1. Farin.*d.qu*. 189.§.4.*n*.54. *& seqq*.

4 Prædicti hæretici, credentes, &c. priuantur ipso

ipso facto omnibus honoribus, dignitatibus & officiis publicis. Dec,*d.lib*.5.*c*.43.*n*.8. Peñ.*d.comm*.4. Azor *d.c*.13.*q*.3.Farin.*d*.§.4.*n*.43. & 44.

5 Priuantur omnibus priuilegiis, quibus fruebantur, quando erant Catholici. Simanch. *cathol. tit*.29.*n*.18. Rojas, *sing*.81. Dec.*d.c*.43.*n*.8.Farin.*d*. §.4.*n*.45.

6 Priuantur omni actu legitimo, & omnia acta per eos facta sunt nulla,nec agere, conueniri tamen possunt. Simanch. *in Enchirid.tit*.67.*n*.4. Zanchin. *de haret.c*.18.*n*.3. Farin.*d*.§.4.*n*.46. & *seqq*.

7 Non possunt esse iudices,nec arbitri, & caussæ coram eis agitatæ & sententiæ nullæ sunt;etiamsi communi opinione reputentur fideles. Rojas *sing*. 20.& 88. Simanch. *cathol.tit*.46.*n*.58. Dec.*d.c*.43. *n*.3. Farin.*d*.§.4.*n*.49.

8 Non possunt esse notarij, & instrumenta ab eis facta non valent, nec similiter aduocati. Sylue. *verbo* Hæreticus,§.1.*n*.16.Tabien.*eodem verbo n*.21. *vers*. Si tabelliones. Simanch.*d.tit*.46.*n*.61. Farin. *d*.§.4.*n*.50.& *seqq*. Dec.*d.cap*.43.*num*.4.& *cap*.51. *num*.79.

9 Non possunt etiam esse milites. Dec.*d. cap*.43. *n*.4.Farin.*d*.§.4.*n*.53.

10 Collatio beneficiorum facta hæreticis,credentibus,&c. est irrita, & tenentur statim restituere fructus tanquam iniquè perceptos. Peñ.3.*p. Direct. ad q*.113.*comm*.162.Azor *d.c*.13.*q*.8. Sanch.*d.c*.26. *num*.4.

11 Hæretici reconciliati non ex eo recuperant famam & honores quibus propter hæresim priuantur, sed actualiter dispensari debent. Simanch.

 cathol.

*cathol. tit.*47.*n.*76.Peñ.*in* 1.*part.Direct.commen.*4.*ad l.*Cunctos populos.Cod.*de Summ.Trinit.* Decian. *d. l.*5.*c.*43.*n.*8.*vide* Farin.*de heresi q.*193.§.3. *num.*68. *qui alios refert.*

CAPVT VIII.

De pœna carceris.

1 HÆreticus,qui poſtquam deprehenſus eſt ad fidem conuertitur,ſi non ſit relapſus perpetuo carceri traditur;ſi tamen ſponte veniat, vel poſt apprehenſionem fatetur delictum, antequam teſtes ei publicentur, non traditur perpetuo carceri.Rojas *de heret.part.*2.*n.*188.*& ſeqq. aſſer.* 16. Eymer.3.*par.Direct.q.*93.*vbi* Peñ.*comm.*142.*& eadẽ* 3.*p. commen.*41.*n.*188.Simanch. *cathol.tit.* 47. *n.*29. 41.*& ſeqq.*Farin.*de hereſi q.*193.§. 5.*n.*101. *&* 103.

2 Abiurans de leui aut de vehementi non damnatur ad perpetuum carcerem. Simanch. *d. tit.* 47. *n.*53 *& in Enchiridio tit.*58.*n.*7. Eymeric.*d.*3. *part. rubr.de quinto modo termin.proceſſ. n.*172. *vbi* Peñ. *d. comment.*42.*n.*172.Rojas *ſingul.* 1.*n.*21. *& d.*2.*part. n.*197.*& ſeq.*Farinac. *d.*§.5.*n.*103.

3 Iis qui perpetuo carceri non traduntur, minuitur de tempore carceris,ſecundùm quòd citiùs conuertuntur & fatentur delicta ſua,& ſic etiam iuſto Inquiſitorum arbitrio commutatur vel diſpenſatur dicta pœna.Rojas *proximè citatis locis.* Peñ. *dict.* 3. *part.comment.*142. Farin. *d.n.*103.*&* 104.

4 Hæro

4 Hæreticus veniens antequam denuncietur, vel ſtatim rediens ad fidem poſt deprehenſionem, non eſt damnandus ad perpetuum carcerem, dummodo non ſit notoriè deprehenſus in hæreſi, nec alios corrumpendi timor adſit. Locatus *in Iudic. Inquiſit. verbo.* Hæreticus. *n.* 34. *& ſeqq. & verbo* Inquiſitor. *n.* 33. Farinac. *d.* §. 5. *num.* 104. Peñ. *d. comment.* 142.

5 Pœna carceris commutari poteſt in peregrinationem, vel recluſionem in aliquo monaſterio. Simanch. *cathol. tit.* 16. *n.* 5. Peñ. 2. *part. Direct. in cap.* Excommunicamus. 2. *n.* 5. *de hær. & commen.* 46. Farin. *d.* §. 5. *n.* 104.

6 Quando mulier nupta damnata eſt ad perpetuum carcerem, poteſt ei de ſupremi Senatus conſenſu aſſignari pro carcere domus mariti. Peñ. *dict.* 3. *part. comment.* 142. Farin. *d.* §. 5. *n.* 105.

7 Carcer perpetuus pœnitenti hæretico aſſignandus non debet eſſe talis, quòd abbreuiet dies incarcerati. Decian. *crim. lib.* 5. *c.* 42. *n.* 14. Farin. *d.* §. 5 *num.* 106.

8 Hæretici ad mortem damnati, confeſſi vel conuicti poſſunt retineri in carcere obſcuro & tetro, vbi intra paucos dies moriantur. Martin. del Rio *diſquiſit. mag. l.* 5. *ſect.* 7. *verſ.* Poteſt autem capi. Farin. *d.* §. 5. *n.* 107.

9 Condemnatis ad perpetuum carcerem, prouidere debent de neceſſariis ij, qui bona eorum poſſident; ſi verò bona non habuerint, eis prouideatur per Prælatum. Concil. Toloſanum. *cap.* 10. *relatum à* Peñ. 3. *par. Direct. comment.* 46. *verſ.* Quod verò dicit.

10 Clericus condemnatus ad perpetuum carcerem,

rem, ſicut etiam damnatus in perpetuum ad triremes, actualiter degradandus eſt, ex conſuetudine tamen ſolùm verbaliter degradatur. Griland. *de haret. qu.7.* Albert. *in cap.* Quoniam *de haret. in 6.n.55.* Peñ. *d. comm. 46.n.202. per totum.*

11 Hæretici reconciliati damnati ad perpetuum carcerem, admittendi ſunt ad audiendam Miſſam; & ad alia ſacramenta; cùm hoc non ſit eis prohibitum.

CAPVT IX.

De Confiſcatione bonorum hæretici.

1 Diuerſum quid ſunt Annotatio, Confiſcatio, & Incorporatio bonorum. Annotatio bonorum eſt *deſcriptio bonorum delinquentis fiſci nomine ex cauſa, cum obligatione vel ſequeſtratione eorumdem, l.1. vbi* Gloſſa, *verbo* Annotatio, *ff. requirend. reis.* Ant. Gom. *ad l.76. Tauri n.7. & de delict. c.9.n.2.* Clar. *§. fin. q.44.n.2. & ſeqq.*

2 Annotatio in illis tantùm caſibus fit, in quibus confiſcatio locum habitura eſt, ne in detrimentum fiſci aliqua occultentur aut ſurripiantur, Gom. & Clar. *citatis locis.*

3 Confiſcatio eſt *bonorum in fiſcum applicatio.*

4 Incorporatio bonorum eſt, *eorum, quæ ad fiſcum ſunt delata, eiuſdem nomine occupatio, & in corpus bonorum fiſci redactio, l.3. l.* Incorporatio, *C. bonis vacantibus lib.10.*

5 Pœna

5 Pœna confiscationis ex multis causis maximè conuenit hæreticis. Primò; quia hæresis plerumque à diuitiarum cupiditate procedit, *1. ad Thimot.* 6. Castro *lib. 2. de iusta hæretic. punit. c. 5.*

6 Secundò; quia cùm hæretici sint cæteris sceleratis peiores, eo magis diuitiæ sunt eis auferendæ, ne per illas noceant. Simanch. *cathol. tit. 9. n. 1. & 2.*

7 Tertiò; quia cùm, vtpote magis carnales, maximè sunt affecti diuitiis, magis deterrentur per earum priuationem, quam nec fugientes facilè euitant. *L.* Bona fides, *vers.* Nam male, *ff. Depositi.*

8 Bona hæreticorum externorum, ac etiam apostatarum, ipso iure sunt confiscata, siue pœniteant, siue non, quamvis ad breue tempus in hæresi vel apostasia perstiterint. Eymeric. *3. p. Direct. q. 109. vbi* Peñ. *comm.* 158. Simanch. *d. tit. 9. n. 21.* Sanch. *Decal. t. 1. lib. 2. cap. 14. n. 1.* Farin. *t. 1. de delict. qu. 25. n. 12. ac de hær. quæst.* 190. §. 1. *n.* 1. *& seqq. &* §. 10. *num.* 132. *& seqq.*

9 Confiscatio non habet locum nisi in casibus in iure expressis. Authent. *de non eligendo secundò nubentes,* Clar. §. *fin. q. 78. n. 3.* Farin. *de hær. q. 193. §. 6. num. 120.*

10 Bona suspectorum de hæresi, siue leuiter suspecti sint, siue vehementer, non publicantur. Reper. Inquisit. *verbo* Confiscatio. *vers.* Item sciendum, *& vers.* Actis quia. Tabiena *verbo* Hæreticus, *n. 5. ad fin.* Farin. *de hæresi d. q.* 190. § 1. *n.* 26.

11 A die commissi criminis bona hæreticorum censentur confiscata, requiritur tamen sententia non condemnatoria, sed declaratoria criminis; dummodo hæresis notoria non sit: tunc enim solummodo

assignandus

aſſignandus eſt terminus ad excuſandum factum, Simanch. *d. tit.* 9. *n.* 126. Nauar. *conſil.* 20. *n.* 4. *de haeret. lib.* 5. Peñ. *d. comment.* 158. Sanch. *d. l.* 2. *cap.* 22. *n.* 14. *& ſeqq.* Farinac. *d.* §. 1. *n.* 5.

12 Bona hæreticorum confiſcantur etiam poſt mortem, quamuis ipſi in vita delati non fuerint; citandi tamen ſunt hæredes propter confiſcationis præiudicium. Ant. Gom. *de delictis cap.* 2. *de crimine læſæ maieſtatis diuinæ & humanæ n.* 1. *verſ.* Item etiam eſt pœna. Dec. *crim. l.* 5. *cap.* 57. *n.* 4. & 7. Farinac. *d.* §. 1. *n.* 9. *& ſeqq.*

13 Nomine bonorum hæretici, quæ confiſcantur, clauduntur bona mobilia, immobilia, ſemouentia, iura, actiones, & iura ſepulchrorum. Simanch. *cathol. tit.* 9. *n.* 7. Vaſq. 1. 2. *q.* 96. *art.* 5. *diſput.* 169. *n.* 3. Azor. *inſtit. moral. tom.* 1. *lib.* 5. *cap* 7. *q.* 8. Sanch. *d. l.* 2. *cap.* 14. *n.* 2. & 3.

14 Iura perſonalia (ea videlicet, quæ non egrediuntur perſonam) non tranſeunt in fiſcum. Peregr. *de iure fiſci lib.* 5. *tit.* 1. *à n.* 90. *vſque ad* 97. Sanchez *d. c.* 14. *n.* 5. 6. & 42.

15 Quæ ad hæredes extraneos non tranſeunt, nequeunt in fiſcum tranſire; non tamen ſequitur. Tranſit in hæredes extraneos, ergo in fiſcum; cùm fiſcus propriè hæres non ſit, eſto ſit propriè vniuerſitatis bonorum hæretici ſucceſſor. Peregr. *d. tit.* 1. *à. n.* 60. *vſque ad* 68. Sanch. *d. cap.* 14. *n.* 4. & 5.

16 Omnia bona quæ hæreticus habebat tempore commiſſi delicti, & quæ eo durante acquiſiuit, confiſcantur. Baiard. *in addit. ad Clar. lib.* 5. §. Hæreſis. *num* 19. *& quæſt.* 78. *num.* 12. Sanch. *d. cap.* 14. *num.* 7. *vſque ad* 10. Farinac. *d.* §. 1. *num.* 25.

17 Bona

17 Bona acquisita post sententiam reconciliationis publicanda seu confiscanda non sunt. Sanch. & Farinac. *locis proximè citatis.idem* Farinac. *tom.1. q.25.n.138.& seqq.*

18 A die qua hæreticus fecit plenam confessionem coram Inquisitoribus, ita vt nihil superfit ad hoc vt sententia in eius causa pronuncietur, & habeatur pro vero confitente,etiam antequam sententia pronuncietur,non sunt confiscanda bona,quæ eo medio tempore acquisiuit, & hæreditatem sibi relictam potest licitè retinere. Idem dicendum est de bonis sodomitæ confiscandis.Sanch. *d.cap.14.n.10. &* Farinac. *d.§.1.n.25.*

19 Si sit dubium,an hæresis,quæ acquisitionem dominij impedit, perseueret, præsumitur perseuerare. Sanch. *d. c.14.n.11.*

20 Ius conditionale descendens ex vltima voluntate,vt hæreditas,legata, aut fideicommissa conditionalia,non publicantur,si conditio post condemnationem impleatur; seu,iuxta superius dicta; postquam cessauit delictum:cùm nulla dispositio conditionalis in vltimis voluntatibus transmittatur ad hæredes,nisi sit ius passiuum (illud nimirum, quod acquiritur ex conditione adimplenda per alium) quia hoc transit in fiscum.Sanch.*d.cap.14. quæst.2.nu.15. & seqq.* Farin.*tom.1. de delictis quæst.25. num.143.& seq.ac de hær.quæst.190.§.1.num.13.* Vasq.1.2.*qu.96. art.5. disp.169. cap.1. num.7.*

21 Si conditio perseuerante hæresi impleatur, prædicta iura conditionalia transeunt in fiscum. Sanch. *num.20.*

21 Iura & debita conditionalia si descendant ex contractu,

contractu, etiamsi impleatur conditio post condemnationem, pertinent ad fiscum; quia iura conditionalia ex contractibus consurgentia transmittuntur ad hæredes. Vasquez *n.5*. Farin. *d.qu.25.n.146*. Sanch. *n.21*.

23 Iura actiua contracta ex conditione potestatiua (illa nimirum quæ à sola voluntate illius cui imponitur, dependet) posita in contractu, transeunt ad fiscum, quando fiscus ipse potest condemnationem implere ad eundem effectum, quem contrahentes intendunt. Sanch. *d.c.14.n.25. & 26*. Farin. *d.q.190.§.1.n.13*.

24 Ius passiuum contractum ex conditione potestatiua in contractu tempore habili celebrato posita, impleta post delictum à contrahente cum reo, non transit in fiscum, quia non retrotrahitur, sed respicit tempus adimpletæ conditionis. Sanch. *dict. c.14.n.24. & 27*.

25 Si conditio posita in contractu sit de præsenti, aut de præterito, & res ita se habeat, vt in conditione ponitur, ea bona transeunt ad fiscum: si verò non ita se habeat, euanescit contractus. Ant. Gom. *t.2.variar.c.11.n.38.corol.5.& t.3.c.vltimo n.2*. Farin. *dict.quæst.25.num.147*. Sanchez *dict. cap.14. num.29*.

26 Attento iure communi canonico vel ciuili, hæreticus ante latam sententiam potest acquirere hæreditatem sibi relictam, nec ad illam redditur incapax, etiam post commissum delictum, secundùm probabiliorem sententiam, ac proinde talis hæreditas venit confiscanda. Molin. *tom.3.de iustit.disput. 658.n.19*. Azor *tom.1. instit. moral.lib.5. cap.8.qu.1*.

Sanch.

Sanch.*d.cap.*14.*nu.*31.*&* 34.Simanch. *cathol.tit.*47. *num.*7.Tellius *ad l.*4.*Tauri num.*48.*& seq.*Consonat. *l. Tauri* 77. Ord.Regn *tit.*3.§.6.

27 Si alicubi sit lex municipalis, quæ reddat hæreticos incapaces à die commissi criminis, fideicommissum, legatum vel hæreditas illis delata non transit in fiscum. Sanch. *d cap.*14. *num.*32.*&* 34.

28 Casu quo hæretici sunt incapaces, hæreditas, fideicommissum illis factum, aut legatum illis relictum durante hæresi, non transit in fiscum, etiam post latam sententiam, sed in relinquentis hæredes ab intestato, dummodo interueniat ignorantia hæresis *Ita* Sanch.*cum per eum citatis.d.n.*32.34.*&* 38.

29 Donatio facta hæretico ab eo qui ignorat illum esse hæreticum, valida est, & bona donata transeunt in fiscum post latam sententiam. Sanch.*d. cap.*14. *num.*36.

30 Quæ hæreticus suo labore, artificio, aut negotiatione acquisiuit, ad fiscum similiter spectant post latam sententiam. Mieres *de maioratu in cap.*Editione.*part.*1.*quæst.*1.*num.*99. Sanch.*d. cap.*14.*n.*37.

31 Relicta vel donata hæretico, ab eo qui nouit ipsum esse hæreticum, confiscantur etiam in opinione dicentium hæreticum esse incapacem ad legatum vel donationem recipiendam; nisi sit verè pauper, & quæ ei relinquuntur aut donantur, habeant rationem eleemosynæ, aut sit legatum alimentorum. Simanch.*cathol.tit.*45.*num.*56.Azor *tom.*1.*inst.moral. lib.*5.*cap.*8.*quæst.*1. *& lib.*8.*cap.*12. *quæst.*8. Sanch *d. cap* 14.*num.*38.39. 41.*& seq.*

32 Alimenta quæ debentur in futurum pro tempore, quod post sententiam cessit, non confiscantur

quæ tamen tempore sententiæ debita erant, confiscanda veniunt. Idem dicendum est, quando legatum alimentorum est implicitum, sub nomine vsusfructus. Farin. *crimin. tom.* 1. *quæst.* 25. *num.* 146. Sanch. *dict. cap.* 14. *num.* 42. *& seqq.*

33 Quæ debentur ex contractu in singulos annos confiscantur; quia est vna tantùm obligatio; quæ verò ex vltima voluntate debentur soluenda in singulos annos, cùm censeantur plura legata, confiscanda non sunt, iuxta dicta num. præcedenti. Simanch. *catholic. titul.* 9. *num.* 135. *&* 136. Sanch. *dict. cap.* 14. *num.* 46.

34 Hæreditas delata hæretico ante commissum crimen, nondum tamen ante illud adita, non confiscatur, nisi adeundi ius tale sit, vt ad hæredes extraneos transmittatur, aut legitima filijfamilias, qui post obitum patris deliquit, quæ publicatur. Farinac. *dict. quæst.* 25. *num.* 141. Sanch. *dict. cap.* 14. *nu.* 48. & 49.

35 Tam ante sententiam post delictum hæresis commissum, quàm post sententiam latam potest hæreticus repudiare hæreditatem sibi delatam in præiudicium fisci, non tamen in fauorem alicuius, vt vice ipsius alter succedat, dando illi vices suas, qui aliàs non esset successurus. Vasq. 1. 2. *quæst.* 96. *art.* 5. *disput.* 172. *cap.* 4. *num.* 13. *& seqq.* Sanch. *d. cap.* 14. *num.* 50. *& seqq.*

CAPVT

CAPVT X.

De confiscatione peculiorum, ac legitimæ parentum, ob filijfamilias, ac etiam patris crimen.

1 PEculium castrense (illud nimirum, quod filiofamilias degenti in militia confertur ratione militiæ, aut quod ipse in militia acquisiuit) vel quasi castrense (videlicet illud, quod acquiritur per officium publicum) non confiscatur ob filijfamilias hæresim, sed ad patrem defertur, secundùm probabiliorem & communiorem sententiam. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. *n.*70. Farin. *tom.*1. *de delictis quæst.*23. *num.*11. *&* 13. Sanch. *tom.*1. *Decal. lib.*2. *cap.*15. *num.*4. *&* 5.

2 Ob crimen filijfamilias probabilior sententia tenet non publicari bona aduentitia (scilicet quæ acquiruntur ex industria, labore vel donatione, aliunde, quàm intuitu patris facta ex successione, aut quæ casu vel fortuna comparantur) neque quoad proprietatem, neque quoad vsumfructum, etiamsi filius consensu patris illa administret, aut ad patrem non pertineat vsusfructus illorum, nisi solùm in spe, vtpote quia relicta sunt filio, vsufructu alteri reseruato. Menoch. *d. remed.* 9. *num.* 66. 87. *&* 90. Farinac. *d.* 1. *comment. quæst.* 24. *nu.* 5. *&* 9. Sanch. *d. cap.* 15. *num.* 9. *& seqq.*

3 Si bonorum aduentitiorum pater non habet vsumfuctum, publicantur huiusmodi bona ob deli-

ctum filijfamilias, iuxta probabilem sententiam. Sanch. *d.c.15. n.14.*

4 Peculium profectitium (illud videlicet, quod proficiscitur à patre, vel eius causa proxima & principali, non tamen pertinet ad bellum vel ad officium publicum) non publicatur ob hæresim filijfamilias, quamuis habeat à patre facultatem illud donandi ac dissipandi Menoch. *d.remed.9.n.97.* Farin. *dict.q.24. n.3.& 4.* Sanch *d.cap.15.n. 18. & 19.*

5 Legitima debita filiofamilias in bonis paternis non confiscatur, quando superstite parente filiusfamilias deliquit, imo nec mortuo parente post delictum commissum. Baiard. *ad Clar.lib.5. q.78.n.48.* Farinac. *dict.q.24.n.16.* Sanch. *dict. cap.15. num.19. & 21.*

6 Si pater assignauit & tradidit legitimam filiofamilias, qui post hoc in hæresim incidit, talis legitima confiscatur. Sanch. *d.cap.15.n.20.*

7 Ob patris delictum confiscatur peculium castrense, vel quasi castrense filijfamilias. Sanch. *d.l.2. c.16 n.1.* Farin. *de hær q.190. §.1.n.17.*

8 Vsusfructus publicatur propter crimen vsufructuarij pro toto eo tempore, quo ipse delinquens erat illud potiturus. Simanch. *cathol.tit.9. n.19.* Farinac. *d.tom.1.quæst.25. num.150.* Sanchez *d. cap.16. num.4. & 5.*

9 Quando expressè interdicta est vsusfructus alienatio in fauorem tertij qui substituitur, non publicatur vsusfructus, ob vsusfructuarij delictum, sed ad substitutum spectat. Sanch. *d.cap.16.n.5.*

10 Bona aduentitia filijfamilias non publicantur ob paternum delictum, quoad proprietatem, imò neque

neque quoad vsum fructum, quando pater ante delictum eum remiserat. Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 9. & 10. Farin. *de hære. quæst.* 190. § 1. *num.* 27.

11 Si ex delicto patris non amittitur patria potestas, totus vsusfructus quem habebat in bonis filij aduentitiis, confiscatur pro eo tempore, quo apud patrem perseueraturus erat Antonius Gomezius 2. *var. cap.* 15. *num.* 18. Menoch. *d. remedio* 9. *nu.* 244. Sanch. *dict. cap.* 16. *num.* 15. & *seqq.*

12 Confiscatis bonis propter hæresim patris, non confiscatur vsusfructus aduentitiorum filij, sed consolidatur cum proprietate, & ad filium pertinet, cùm ex tali delicto exemptus maneat quoad omnia sua bona. Simanch. *d. tit* 9. *num* 81. Azor *tom.* 1. *instit. moral. lib.* 5. *cap.* 7. *quæst.* 8. & *lib.* 8. *c.* 12. *qu.* 15. Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 18.

13 Si filius ob aliud delictum patriam potestatem egrediatur, illorum tantùm aduentitiorum bonorum publicatur vsusfructus, quæ ante delictum patris filius acquisierat, non verò eorum quæ post delictum comparauerat. Molin. *de iust. tom.* 1. *disp.* 9. *vers.* Ab hac regula. Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 19.

14 Profectitia bona non confiscantur ob patris delictum, sed reseruantur filio. Anton Gomez. *d. cap.* 15. *num.* 16. Menoch. *d. remed.* 9. *num.* 73. Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 21.

15 Antequam huiusmodi bona profectitia tradantur filio, satisfaciendum est creditoribus, quando cætera patris bona non sufficiunt. Salicet. *l. penult. num.* 3. *C. qui bonis cedere.* Sanch. *d. cap.* 16. *num.* 24.

16 Legitima filij debita in bonis paternis non confiscatur ob patris delictum; sed filio reseruatur;

excepto crimine læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ. Simanch. *cathol.tit.*29.*n.*12. Barb. *lib.*1. *part.*4.*num.* 84.*&* 85.*ff.solut.matr.*Sanch.*d.cap.*16.*nu.*25.*&* *seqq.*

CAPVT XI.

De confiscatione bonorum coniugum.

1 NEque bona mariti ex delicto vxoris,neque vxoris bona ex mariti delicto publicantur. Ex quo deducitur non confiscari ex viri delicto vxoris dotem,bona paraphernalia, videlicet bona extra dotem, archas, sponsalitiam largitatem, quando ea est vxoris,nec medietatem lucrorum,quæ constante matrimonio acquisita sunt,& diuiduntur inter coniuges Sanch. *decal.tom.* 1.*lib.*2. *cap.*17. *num.*2. *&* *sequentibus*.Peñ. *ad* 3.*part.Direct. quæst.*111. *comment.* 160.Farin.*de hær.quæst* 190. §.3.*à nu.*44. *vsque ad* 47.

2 Si dos vxoris non fuit verè tradita,confiscari potest,quamuis vir fateatur illam recepisse,nisi aliæ subsint coniecturæ.Simanch.*cathol.tit.*9.*num.*67.*&* *seq.*Sanch. *d.cap.*17.*num.*5. *&* *seqq.*Peñ. *d.com.*160. Farinac *d.*§.3. *num.*48.

3 Dum fiscus non soluit vxori dotem, tenetur ei alimenta præstare, sicut quicumque alius hæres. Peregr.*de iure fisci lib.*5.*tit.*1.*num.*82.Sanch.*d.ca.*17. *num.* 8.

4 Mulier contrahens scienter cum hæretico,est suspecta de hæresi.Colligitur ex cap.Decreu.*de hær.* *in* 6.iūcta Glossa *verbo* Tunc.Soto *in* 4.*d.*39.*art.vlt.*

5 Si

5 Si mulier ſcienter nupſit viro hæretico,in delicti pœnam publicatur eius dos per iudicis ſententiam;ſecus verò ſi poſt contractum matrimonium ſciuit, quamvis ipſum non reuelet;in dubio autem præſumitur ignorantia.Probatio quòd ſciuit,incumbit fiſco.Peñ.3.*part.Direct.comment.*160. Farinac.*d.* §.3.*n.*49.52.53.*&* 54 *d.*Gloſſa *verbo* Tunc.

6 Quando dos data eſt vxori cum grauamine, vt ſoluto matrimonio alteri, vel danti reſtituatur, non confiſcatur,quamvis mulier ſcienter contraxerit. Sanch.*d.c.* 17. *n.*19.

7 Bona paraphernalia vxoris etiam ſcienter contrahentis cum hæretico, non confiſcantur,niſi quæ fuerunt donata à viro poſt crimen commiſſum.Sanc. *d.c.*17.*n.*20.*&* 22.

8 Mulieris ſcienter contrahentis cum hæretico non confiſcatur dimidia pars bonorum,quæ durante matrimonio ſunt acquiſita;quia hoc non determinatur in iure;& quia non fuit cauſa contrahendi illicitè, ſicut à principio.

9 Conſtante matrimonio ſi mulier delinquat contra fidem,eius dos publicatur,& aufertur dos ipſa viro,non ſolùm quoad proprietatem,ſed etiam quoad fructus,niſi vir vel alius ex pacto eſſet dotem lucraturus ſoluto matrimonio. Anton. Gom. *ad l.* 78. *Tauri n.*6.Barb.*l.* Si conſtante. 25. § *fin.n.*1.*ff.ſolut, matrim.*Sanch.*d.c.*17.*n.*31. *& ſeqq.*

CAPVT XII.

De bonorum, quæ alienari probibentur, item de iuris patronatus ac emphyteusis confiscatione propter hæresis vel sodomiæ crimẽ.

1 SI prohibitio fiat in fauorem illius, cui alienatio interdicitur, confiscantur in perpetuum alienari prohibita, ob eius delictum. Menoch. *de recuper. possess. remed.* 9. *num.* 78. Farin. *tom.* 1. *q.* 25. *n.* 46. Sanch. *Decalog. l.* 2. *c.* 18. *n.* 5.

2 Quando alienationis prohibitio est solùm in fauorem aliorum, & prohibitio est tacita, ob possessoris delictum, qui primus institutor non est, confiscatur, quamdiu viuit, commoditas vsusfructus, qui tamen ad vxorem non pertineat, non verò proprietas, nisi viuente grauato moriatur ille qui substituebatur loco criminosi. Baiard *ad Clar. l.* 5. *q.* 78. *n.* 34. *&* 35. Sanch. *d. c.* 18. *n.* 8. 9. *&* 10.

3 Non confiscantur bona alienari prohibita, etiam viuente possessore, qui primus institutor non est, etiam quoad vsumfructum, sed statim transeunt ad sequentem vocatum. Clar. *in praxi l.* 5. *q* 78. *n.* 10. Farinac. *tom.* 1. *de delictis q.* 25. *n.* 35. Sanch. *d. c.* 18. *num.* 15.

4 Si cum prohibitione alienandi tacita inueniatur expressa conditio, quòd bona non diuidantur aut quòd conseruentur in familia vel agnatione, non confiscantur, quia per hoc inducitur expressa alienationis

tionis prohibitio. Clar. *d.n.*10. Farinac. *d.q* 25. *n.*31. & 32. Sanch. *d.c.*18. *n.*17. & *seq.*

5 Confiscantur bona cum conditione expressa quòd non alienentur, si solùm prohibeantur alienari per contractum, aut quando defuerint omnes personæ, quarum causa interdicitur alienatio. Clar. *d.q.*78. *n.*43. Farin *d.q.*25. *n.*49. Sanch. *d.cap.* 18. *num.* 22. & 23.

6 Maioratus institutus ex bonis propriis ex solius iuris priuilegio, non confiscatur in perpetuum ob delictum possessoris, qui non est primus institutor. Ant. Gom *ad l.*40. *Tauri n.*91. Molin. *socius tom.* 3. *de iust. disp.*657. *à n.*3. & *disp.*582. *n.*1. Sanch. *d.c.*18. *num.* 36.

7 Maioratus ex bonis patrimonialibus institutus, Regia tamen facultate, adiecta clausula à Rege, aut ab institutore, vt ea bona publicentur, ob crimen læsæ maiestatis diuinæ vel humanæ, aut sodomiæ, confiscantur in perpetuum propter talia delicta, nec venit ad alios vocatos, secundùm probabilem sententiam Ant. Gom. *d.n.*91. Molin. *socius d. num.*1. Sanc. *d.c.*18. *n.*41.

8 Probabilius mihi videtur, quòd maioratus institutus ex facultate Regia, ex bonis patrimonialibus cum clausula quòd non deferatur in fiscum ob crimen possessoris præterquam in crimine hæresis, læsæ maiestatis & sodomiæ, confiscatus solùm in vita delinquentis, ipso autem mortuo transit ad successorem; quia secundùm iuris regulas *suprà n.*6. etiam in aliis casibus confiscatur solùm ad vitam delinquentis, non verò in perpetuum in præiudicium successorum. Et clausula illa concedit, quòd extra illos

casus, nec in vita delinquentis deferatur ad fiscum, in quo gratia videtur consistere. Exceptio igitur illorum casuum reliquit rem in terminis iuris communis vt solùm in vita delinquentis ob tria illa crimina confiscetur, aliàs gratia retorqueretur in odium, quod non est admittendum. *L.* Quod fauore *C. de legibus l.* Nulla iuris ratio. *ff. eodem tit. cap.* Quod ob gratiam. 61. *de reg. iuris in 6.*

9 Si prædicta clausula non apponatur, non confiscatur maioratus in perpetuum. Sanch. *dict. cap.* 18. *num.* 43.

10 Non confiscatur in perpetuum ob prædicta crimina, etiàm si interueniat Regis facultas, si habens descendentes illum ex tertio vel quinto suorum bonorum instituit. Anton. Gomez. *d. n.* 91. Molin. *socius. d. disp.* 582. *n.* 2. *&* *disp.* 657. *n.* 6. Sanch. *d. c.* 18. *n.* 47.

11 Quando quis instituit maioratum cum Regia facultate, ex bonis tamen, ex quibus sine illa illum instituere poterat, & instituit, ratione illius priuilegij ex maiori parte quam poterat, solùm publicatur in perpetuum, quantum ad excessum. Molina *socius. d. disp.* 582. *n.* 3. Sanch. *d. c.* 18. *n.* 50.

12 Si maioratus sit adeò antiquus, vt de eius institutione non constet, non confiscatur in perpetuum, nisi probetur quòd deficiente priuilegio instituì non poterat, vel quoad totùm, vel quoad aliquid. Molina *socius. d. disp.* 582. *n.* 3. Sanch. *dict. c.* 18. *num.* 53.

13 Non confiscatur regnum ob hæresim, aut alia possessoris crimina: sed si propter talia crimina amittatur, deuoluitur ad subsequentem successorem Catholi

Catholicum; quia, sicut in reliquis maioratibus omnes successores suo ordine instituti sunt. Decian *crimin.lib.5. cap.44. num.28.* Azor *tom.1. instit. moral. lib.8.cap.12.quæst.vlt.* Sanch.*d. cap.18.num.54.*

14 Si aliter communi bono consuli non potest, integrum est Pontifici regnum descendentibus Catholicis auferre, & concedere illud Regi Catholico debellanti. Molin.*socius, d.tom.3.disp.620 num.9. & disp.657.num.4.* Azor *d.quæst. vlt.* Sanch. *dict. cap.18. num.55.*

15 Quando bona maioratus publicantur in perpetuum, licitum est solo æquari principalem domum maioratui subiectam: secùs antem, si in perpetuum non publicentur; nisi fiat maioratui compensatio valoris domus. Molin. *socius d.disp.657.num.5.* Sanch.*d.cap.18 .num.56.*

16 Casu quo bona maioratus confiscantur in perpetuum, manent talia bona apud Regem libera à maioratus vinculo. Sanch.*dict.cap.18. num.58.*

17 Si maioratus instituatur post delictum commissum, ob quod bona ipso iure publicantur, confiscatur in perpetuum ex tali delicto institutoris: secùs si bona non publicentur ipso iure. Molina *socius dicto tom.3.disp.659.nu.1.* Sanch.*dict. cap.18.num.60. & seqq.*

18 Si maioratus sit in aliqua vltima voluntate, vt in testamento, codicillo, vel donatione causa mortis, confiscatur in perpetuum ob subsequens institutoris delictum. Molin.*d.disp.659.num.2.* Sanch. *d. cap.18. num.63.*

19 Si maioratus sit institutus contractu irreuocabili inter viuos ante institutoris delictum, non

confiscatur

confiſcatur in perpetuum, niſi ſit inſtitutus Regia authoritate, cum clauſula quòd poſſit confiſcari, iuxta dicta *num.* 7. Anton. Gomez. *leg.* 40. *Tauri. num.*91.*corol.*3.Molina *ſocius d.diſp.*659.*n*1.Sanch. *dict.cap.*18.*num.*64.*& ſeq.*

20 Si maioratus inſtitutus ſit contractu reuocabili inter viuos, non confiſcatur in perpetuum ob ſubſequens inſtitutoris delictum. Ant. Gom. *citato loc.* Molina *ſocius d.diſp.* 659. *num. vlt.* Sanch. *dict. cap.*18. *num.*66.

21 Si inſtitutor ante ſententiam declaratoriam ſui criminis reuocet dictum contractum, confiſcatur maioratus in perpetuum; ſi verò poſt ſententiam, tunc nec in perpetuum, nec ad tempus confiſcatur. Sanch. *d.cap.*18. *num.*67.

22 Caſu quo maioratus ob delictum inſtituentis vel poſſidentis non confiſcatur in perpetuum, confiſcantur fructus illius in inſtituentis aut poſſidentis vita. Sanch. *d. cap.* 18. *num.*57.*&* 68.

23 Ius patronatus Eccleſiaſticum, quod ex ſua inſtitutione nequit ad hæredes extraneos tranſire, non publicatur ob patroni delictum. Clar. *in pract. lib.* 5.*quaſt.*78.*n* 8. Peregr. *de iure fiſci lib.*5.*titulo*1.*n.*72. *&* 121. Sanchez *lib.*2. *Decal. cap.*19.*num.*2.

24 Quando iudex Eccleſiaſticus bona patroni confiſcat, publicatur cum illis ius patronatus, quod ad hæredes extraneos tranſire poteſt. Molin. *lib.*1. *de primogen.cap.*24.*num.*26. Cantera *in quaſt.crim.tit.de quaſtionibus tangentibus punitionem delictorum.cap.*1. *num.*50. Sanch. *d.cap.*19. *num.*3.

25 Iudex laicus non poteſt per ſe & directè confiſcare ius patronatus Eccleſiaſticum, nec facta ab eo confiſca

confiſcatio valida eſt. Sanchez *d. cap.* 19. *num.* 4.

26 Publicatis omnibus bonis per iudicem laïcum, publicatur indirectè ius patronatus Eccleſiaſticum, quod poteſt ad extraneos tranſire, dummodo in talis publicationis ſententia non fiat mentio iuris patronatus. Clar. *d. num.* 8. Molin. *d. num.* 26. Sanchez *d. c.* 19. *& ſ. q. num. etiam* 14. *&* 15.

27 Si iudex ſæcularis in confiſcatione omnium bonorum dicat: Confiſco omnia bona cum iure patronatus, probabilius eſt valere talem confiſcationem; ſi tamen dicat: Confiſco omnia bona & ius patronatus, nulla eſt talis publicatio. Sanchez *d. cap.* 19. *num.* 12. *&* 13.

28 Quoties ius patronatus publicatur in perpetuum, manet Eccleſia libera ſub Epiſcopi poteſtate, & ius ipſum extinguitur, niſi ſint alij compatroni; quia tunc in illis manet ius præſentandi. Vaſquez 1. 2. *quæſt* 96. *art.* 5. *diſp.* 169. *cap.* 2. *num.* 19. *verſ.* 11. Azor *tom.* 1. *inſtit. moral. lib.* 8. *cap.* 12. *quæſt.* 9. Sanchez *d. cap.* 19. *num.* 16. *&* 17.

29 Emphyteuſis, ſiue ab Eccleſia, ſiue alio priuato accepta, quando ex ſua inſtitutione nequit tranſire ad hæredes extraneos, minimè tranſit in fiſcum. Sanchez *d. cap* 19. *num* 20.

30 Quando emphyteuſis ab alio quàm ab Eccleſia eſt conceſſa, & non tranſit ad extraneos commoditas illius, viuente emphyteuta pertinet ad fiſcum. Farinac. *tom.* 1. *par.* 1. *quæſt.* 25. *num.* 58. Molina *ſocius tom.* 2. *de iuſt. diſp.* 481. *verſ.* Primum ac præcipuum. *& tom.* 3. *diſp.* 656. *num.* 3. Sanch. *dict. cap.* 19. *num.* 21.

31 Emphyteuſis, quæ non tranſit ad extraneos, ab

ab Ecclesia accepta, & fructus illius non publicantur, etiam viuente emphyteuta, sed integre cum emphyteusi redeunt ad Ecclesiam habentem directum illius dominium. Sanchez *d.cap.19. num.22.& 23.*

32 Si in emphyteusi ab Ecclesia accepta non transeunte ad extraneos sint alij vocati, qui non sint inhabiles ad illos, non ad Ecclesiam transit emphyteusis. Molina *socius tom.2. de iust.disp.*481. Sanchez *d.cap.19. num.24.*

33 Si emphyteusis ab alio quàm ab Ecclesia sit accepta, possitque ad extraneos transire, publicatur cum aliis emphyteutæ bonis, & fiscus manet emphyteûta habentis dominium directum. Simanch. *cathol.tit.9.num.*97. Molin.*d.disp.*481.*concl.*1. Sanch. *d.cap.*19. *num.*25.

34 Dominus directus potest cogere fiscum, vt emphyteusim transferat in personam minùs potentem. Sanchez *d.cap.*19. *num.*26.

35 Emphyteusis Ecclesiastica, quæ transire potest ad extraneos, publicari potest ob emphyteutæ delictum, quando confiscatio fit à iudice Ecclesiastico: datur tamen optio Ecclesiæ, vt intra biennium deliberet, an malit reuocare, quàm fiscum habere emphyteutam, Simanch.*d.tit.9.num.*103. *& duobus seqq.* Farin.*tom.*1 *part.*1.*quæst.*25. *num.*56. Sanchez *d. cap.*19. *num.*29 *&* 31.

36 Elapso biennio, potest Ecclesia aduersus talis temporis lapsum restitui, & petere reuocationem. Simanch.*d.tit.9.num.*106. Sanch.*d.cap* 19.*num.*32.

37 Melioramenta in re emphyteutica à delinquente facta post delictum commissum, ad fiscum pertinent quoad æstimationem, quando res emphyteutica

teutica in fiscum non transit. Idem, secundùm communiorem sententiam, dicendum est de melioramentis ante delictum factis. Molin. *d. disp.* 481. Sanch. *d. cap.* 19. *n.* 33. *& seqq.*

38 Si delictum sit domini directi ipsius emphyteusis, tale dominium confiscatur, & emphyteuta soluet pensionem fisco. Sanch. *d. cap.* 19. *n.* 38.

CAPVT XIII.

De confiscatione bonorum Ecclesiarum, ac Ecclesiasticorum.

1 BOna Ecclesiarum ob Ecclesiastici delictum non confiscantur, & Inquisitorum, Episcoporum, aut Capitulorum sede vacante commissarij, ac vicarij eorum, qui scienter huiusmodi bona fisco etiam Ecclesiastico applicauerint, excommunicantur. Idem etiam secundùm communem sententiam dicendum est de Inquisitoribus. Suar. *tom.* 5. *in.* 3. *p. disput.* 23. *sect.* 5. *n.* 24. Sanchez *in opere morali tom.* 1. *l.* 2. *c.* 20. *num.* 3. 4. *&* 11. Farin. *de hæresi q.* 190. §. 11. *n.* 161. *&* 162. Episcopi si huiusmodi bona fisco applicent, non incurrunt prædictam censuram. Gloss. *verbo* Commissarij. *in Clem.* 2. *de hæret.* Suar. *cit. loco.* Sanch. *num.* 6.

2 Qui per ignorantiam quamcumque, dummodo non sit affectata, aut ita crassa, vt sit ingens temeritas, prædicta Ecclesiarum bona fisco applicat, non excommunicantur, Tabiena *verbo* Excommunicatio *num.* 8.

*num.*7.Suar.*num.*26.Sanch.*num.*11.*&* 12.*citatis locis*. Farinac. *d.* §.11.*num.*161.

3 Bona acquisita à Religioso professo,qui Ordinis Minorum non sit, applicari similiter non possunt fisco,& ea applicans excommunicatur;quia hæc bona non Religioso,sed monasterio acquiruntur.Simanch.*de cathol.tit.*9.*n.*88. Azor *tom.*1.*instit. moral. lib.*8.*cap.*12.*quæst.*14.Sanch.*d.cap.*20. *num.*13.*&* 14.

4 Bona acquisita per fratres Minores ; etiam confiscari non possunt, & qui illa fisco applicauerit, excommunicationem incurrit : quia licèt eorum dominium ad ea largientes,vel ad Summũ Pontificem pertineat,vsus tamen ad monasterium attinet, & in dict. Clem.2.*de hæret.* non fit distinctio inter bonorum dominium & vsum,sed legitur absolutè de confiscatione bonorum.

5 Clericorum bona patrimonialia ob eorum delictum confiscantur, vt quæ ex proprio patrimonio,aut propria industria,intuituve personæ comparant.Simanc.*de cathol.tit.*9.*n.*92. Peñ.*in* 3.*part. Direct.comment.*161. Sanchez *d.cap.*20.*num* 22. Farin. *d.*§ 11. *num.*160.

6 Bona quasi patrimonialia clericorum, ea nimirum quæ non sunt beneficij fructus, acquiruntur tamen ratione ministerij Ecclesiastici, vt pro sacris faciendis, concionibus, &c. confiscari possunt ob eorum delictum.Sanch.*d.cap.*20.*num.*25.

7 Bona clericorum acquisita ratione beneficij Ecclesiastici, attento iure communi,non publicantur.Couar.2.*variar.cap.*9.*n.*11.Sanch.*d.cap.*20.*n.*24. Pereg.*de iure fisci lib.* 5 *tit.*1. *n.*97.

8 Si alicubi vsu legitimo introductum sit,vt de his

his bonis valeant clerici liberè testari,& in ea succedant quicunque hæredes, sicut in aliis bonis, publicari etiam poterunt. Siman. *cathol. tit.9.n.90.* Azor *tom.1.instit.moral.lib.8.c.12.qu.14.* Sanchez *d.cap.20. num.25.*

CAPVT XIV.

De confiscatione bonorum hæretici contumacis, & eorum quæ sunt in alieno territorio.

1 HÆreticus contumax absens, cuius bona elapso anno publicantur, non auditur, quamvis postea compareat, quoad hoc vt bona ipsa recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitimè constiterit. Simanch. *cathol.tit. 2.in fin.* Peñ.3.*p. Direct.comm.*49.*n.*214. Sanchez *in opere morali t.1.lib.2.c.20.n.28.*

2 Minori, cuius bona ob contumaciam publicantur, competit aduersus huius anni lapsum beneficium restitutionis in integrum. Sanchez *d.cap.20. num.29.*

3 Quando in diuersis territoriis bursa fiscalis est vna & eadem, & confiscatio fit iure communi, extenditur etiam ad bona in alio territorio sita: fit autem iure communi, quando lata est lex à superiori vtriusque territorij. Pereg. *de iure fisci lib.5.tit.1.num.* 158. Clar. *in pract.lib.5.qu.78.n.27.* Sanchez *d.c.20. num.30. & 31.* Farinac. *crim.tom.1.quæst.25.num.95. & 100.*

*num.*7.Suar.*num.*26.Sanch. *num.* 11. *&* 12.*citatis locis*. Farinac. *d*.§.11. *num.*161.

3 Bona acquisita à Religioso professo,qui Ordinis Minorum non sit, applicari similiter non possunt fisco,& ea applicans excommunicatur;quia hæc bona non Religioso,sed monasterio acquiruntur.Simanch.*de cathol.tit.*9.*n.*88. Azor *tom.* 1.*instit. moral. lib.*8.*cap.* 12.*quæst.*14.Sanch.*d.cap.* 20. *num.*13. *&* 14.

4 Bona acquisita per fratres Minores; etiam confiscari non possunt, & qui illa fisco applicauerit, excommunicationem incurrit: quia licèt eorum dominium ad ea largientes,vel ad Summũ Pontificem pertineat,vsus tamen ad monasterium attinet, & in dict. Clem.2.*de heret.* non fit distinctio inter bonorum dominium & vsum,sed legitur absolutè de confiscatione bonorum.

5 Clericorum bona patrimonialia ob eorum delictum confiscantur, vt quæ ex proprio patrimonio,aut propria industria,intuituve personæ comparant.Simanc.*de cathol.tit.*9.*n.*92. Peñ.*in* 3.*part. Direct.comment.*161. Sanchez *d.cap.*20.*num* 22. Farin. *d.*§ 11. *num.*160.

6 Bona quasi-patrimonialia clericorum, ea nimirum quæ non sunt beneficij fructus, acquiruntur tamen ratione ministerij Ecclesiastici, vt pro sacris faciendis, concionibus, &c. confiscari possunt ob eorum delictum,Sanch.*d.cap.*20.*num.*23.

7 Bona clericorum acquisita ratione beneficij Ecclesiastici, attento iure communi,non publicantur.Couar.2.*variar.cap.*9.*n.*11.Sanch.*d.cap.*20.*n.*24. Pereg.*de iure fisci lib.* 5 *tit.*1. *n.*97.

8 Si alicubi vsu legitimo introductum sit,vt de

his

his bonis valeant clerici liberè testari,& in ea succedant quicunque hæredes, sicut in aliis bonis, publicari etiam poterunt. Siman. *cathol. tit.9.n.90.* Azor *tom.1.instit.moral.lib.8.c.12.qu.14.*Sanchez *d.cap.20. num.25.*

CAPVT XIV.

De confiscatione bonorum hæretici contumacis, & eorum quæ sunt in alieno territorio.

1 HÆreticus contumax absens, cuius bona elapso anno publicantur, non auditur, quamvis postea compareat, quoad hoc vt bona ipsa recuperet, nisi vel de innocentia eius, vel de iusto impedimento legitimè constiterit. Simanch. *cathol.tit.2.in fin.*Peñ.*3.p. Direct.comm.49.n.214.* Sanchez *in opere morali t.1.lib.2.c.20.n.28.*

2 Minori, cuius bona ob contumaciam publicantur, competit aduersus huius anni lapsum beneficium restitutionis in integrum. Sanchez *d.cap.20. num.29.*

3 Quando in diuersis territoriis bursa fiscalis est vna & eadem, & confiscatio fit iure communi, extenditur etiam ad bona in alio territorio sita: fit autem iure communi, quando lata est lex à superiori vtriusque territorij. Pereg.*de iure fisci lib.5.tit.1.num.158.*Clar.*in pract.lib.5.qu.78.n.27.* Sanchez *d.c.20. num.30. & 31.* Farinac.*crim.tom.1.quæst.25.num.95. & 100.*

4 Si confiſcatio fiat de iure ſpeciali ſtatutorum non exiſtentium extra territorium iudicis confiſcantis, non extenditur ad bona extra territorium ſita, vbi tale ſtatutum non ſeruatur, licèt vtrumque territorium ad vnum tantum principem pertineat. Farin. *d.q.*25.*n.*96.

5 Trahitur confiſcatio ad diuerſum territorium, etiam quando fit iure ſpeciali, dummodo tale ius in vtroque territorio vigeat, & vtriuſque idem ſit dominus, & burſa fiſcalis vna & eadem. Farin. *d.qu.*25. *num.*98.

6 Si territoria ſint diuerſa, ac etiam diuerſi domini vtriuſque territorij, burſæque fiſcales diſtinctæ, & confiſcatio fiat iure ſpeciali, licèt in vtroque territorio obſeruetur, non trahitur confiſcatio ad diuerſum territorium. Farin. *d.q.*25.*n.*99.

7 Licèt iudex territorij in quo reus iudicatur, ferat ſententiam confiſcationis bonorum, quæ ſunt in alieno territorio, apprehenſio ſeu confiſcationis executio facienda eſt à iudice talis territorij, requiſitio tamen à iudice, qui ſententiam tulit. Farin. *d.qu.* 25.*n.*95. Sanch. *d c.*20.*n.*33.

8 Vbi burſa fiſci communis non eſt, bona immobilia confiſcata pertinent ad fiſcum vbi ſunt ſita, dummodo dominus ſecundi territorij habeat etiam ius confiſcandi. Clar. *d.q.*78.*n.*27. Farin. *d.q.*25.*n.*101. Sanch. *d.c.*20 *n.*34.

9 Bona mobilia in prædicto caſu, cùm ſcilicet diuerſi ſunt fiſci, pertinent ad fiſcum loci in quo fit confiſcatio, eo quòd concernunt perſonam damnati. Peregr. *d.tit.*1.*n.*141. Farin. *d.qu.*25.*n.*108. Sanch. *d.num.*34.

CAPVT

CAPVT XV.

De validitate alienationis bonorum, quæ solùm per sententiam confiscantur.

1 OMnes alienationes factæ in fraudem fisci, quocunque tempore fiant, reuocari possunt à fisco post latam confiscationis sententiam, intentando contra possessores actiones reuocatorias. Peregr. *de iure fisci lib. 5. tit. 2 n.* 153. Tuscus *t.4. concl.* 482. *n. 2. & seqq.* Sanch. *de præcep. Decal. lib. 2. c. 21. n.* 25. *& seqq.* qui à principio capitis expendit coniecturas, quibus in præsenti materia fraus præsumitur.

2 Quæcumque alienatio siue titulo oneroso, siue lucratiuo ante delictum à delinquentibus quibus non est interdicta administratio, nec bona publicantur ipso iure, valida est & irreuocabilis, dummodo facta non sit in fraudem fisci. Sanch. *d. c. 21. n. 31.*

3 Valida & irreuocabilis similiter est alienatio facta ab huiusmodi delinquente, non in fraudem fisci propter delictum commissum, ante latam tamen sententiam, quamuis accusatio & litis contestatio alienationem præcedat. Peregr. *d. tit.* 1. *n.* 178. *& sequentibus*. Ant. Gom. *tom. 3. variar. c. vlt. n.* 4. Sanch. *d. c. 21. num.* 32.

4 Post latam sententiam non appellatam, & quæ transijt in rem iudicatam, non valent alienationes à prædictis factæ. Ant. Gom. *d. n.* 4. Peregr. *d. tit.* 1. *n.* 181. Sanch. *d. c. 21 n. 36. & seqq.*

CAPVT XVI.

De alienatione bonorum quæ ipso iure confiscantur.

1 DOminus bonorum, quæ ipso iure confiscantur; non amittit illorum dominium à die commissi delicti, secundùm probabiliorem sententiam: manent tamen bona statim fisco obligata. Simanch.*cathol.tit.9.n.*173.178. *& à n.*229.*vsque ad* 234.Molin.*socius t.*1.*de iust.disp.*93. Sanchez *in opere morali t.*1.*lib.*2.*c.*22.*n.*1.*& seqq.*

2 Amittentes bona ipso iure ob delictum, non tenentur ante sententiam ea tradere fisco. Bañ.2.2. *qu.*12.*art.*2.*dubio vnico circa solutionem ad* 3.Molin. *d.disp.*95.Sanchez *d.c.*22.*n.*7.

3 Etiam post latam sententiam non tenentur amittentes bona ipso iure ea offerre fisco, nisi iudex id in sententia exprimat, sed tenentur non occultare, ac non resistere vt bona ab eis auferantur. Siman.*d.tit.* 9.*n.*184.*&* 209.Mol.*d.disp.*95.Sanc.*d.c.*22.*n.*8.*&* 9.

4 Tunc iudex solet obligare ad solutiouem quando condemnat ad rationem mulctæ pecuniariæ, non verò quando condemnat ad amissionem omnium vel partis bonorum. Mol.*d.disp.*95.Couar.4.*decret.*2. *part.c.*6.§.8.*n.*10.*corol.*2.Sanch.*d.c.*22.*n.*9.

5 Si hæreticus & alij quorum bona ipso iure confiscantur, occultent aliqua bona aut non manifestent, quando specialiter vel generaliter per edicta interrogantur, tenentur illa fisco restituere; secus ve-

rò

rò si non interrógentur,& purè negatiuè se habeant. Bañ. *2.2.qu.62.art.3.dub.2.* Aragón.*ibidem.* Sanchez *d.c.22.n.10. & seq.*

6 Eodem modo successores in bonis hæretico-rum possunt retinere, bona etiam damnatis hæreticis,quandiu illa à fisco per edicta vel alio modo non petuntur. Molin.*socius de iust.t.1.disp.66. ante quartam concl.& d.disp.95.* Azor *t.1.inst.moral.lib.5.c.8. q.4.*Sanchez *d.c.22.n.12.*

7 Quando bona illa ab hæredibus petuntur,restituere ipsi tenentur,si ea adhuc in propria specie perseuerant: si autem iam sunt consumpta,& ipsi bona fide receperunt,illa solùm tenentur restituere,in quibus ditiores sunt effecti. Sanch.*d.c.22.n.13.*

8 Quantumcumque delictum sit notorium, aut reus in iudicio confessus, non potest fiscus bona illius apprehendere,antequam sententia proferatur; & si apprehendat tenetur ea restituere Simanch.*cathol. tit.9.n.165.& 166 & n.175.vsque ad 178.* Molina *d. disp.95.*Sanch.*d.c.22.n.15.16.&* 18. Farinac.*de hær. q.190.§.5.n.85.*

9 Ad diem commissi criminis per actum externum in bonis quæ ipso iure confiscantur, retrotrahitur actio, & ab eo confiscantur, & rescinduntur contractus & alienationes quæcumque illæ sint. Doctores *citati n.1.huius c.*Sanch.*d.c.22.n.33.&* 34.

10 Si hæreticus damnatur in contumacia, vel quia defecit in purgatione canonica, à tali die confiscantur eius bona, non verò à die, qua testes deponunt illum in hæresim incidisse. Simanch. *cathol. tit 9.n.26.* Sanch.*d.c.22.n.35.*

11 Alienationes bonorum, quæ ipso iure con-

 fiscantur;

fiscantur, rescinduntur à die commissi delicti, quamvis transierint bona fide Surd. *decis.* 247.*n*.1. Peñ.*in Direct.inquisit.*2.*part.in glossa*.Archid.*super* 6.*Decret. tit.de haret.cap.* Cùm secundùm leges,*n*.11. Sanch.*d. cap*.22.*n*.36.

12 Non rescinduntur alienationes & contractus post hæresim initi, transacto præscriptionis tempore. Sanch. *d.c.*22.*n*.37.

13 Alienationes factæ ab iis, quorum bona ipso iure confiscantur, validæ sunt, quamvis cognito crimine reuocari possint à fisco. Bañ.2.2.*qu*.12.*art*.2. *in solut.ad* 4.Vasq.1.2.*qu*.69. *art*.5.*disp*.171.*c*.2.*n*.9. *& seqq*.Sanch.*d.c*.22.*n*.50. *&* 51.

14 Quando bona ipso iure non publicantur, sed per sententiam, tenetur fiscus stare locationi per delinquentem factæ post commissum delictū. Cùm verò publicatio fit ipso iure, si publicentur omnia bona, non rescindetur locatio? rescindetur tamen, si publicatio sit alicuius rei particularis locatæ. Anton. Gom.2. *var.c*.3.*n*.10. Peregr.*de iure fisci lib*.5.*tit*.1. *n*.74. Sanch.*d.c*.22.*n*.53.

15 Alienationes necessariæ non reuocantur, vtpote pro soluendo debitum, pro substentatione propriæ personæ vel familiæ, pro sua aut suorum valetudine, pro defendenda causa, vt pro expensis licitis, siue circa crimen de quo agitur, siue pro tuendis rebus suis. Simanc.*cathol.tit*.9.*n*.33.*& seqq*. Ant.Gom. *variar.cap.vlt.n*. 4.Sanch.*d.c*.22.*n*.54.*& seqq*. Farin. *d*.§.5.*n*.87.

16 Non omnes alienationes factæ pro causis necessariis reputantur necessariæ, vt quæ fiunt pro dotandis filiis. Sanch.*d.c*.22.*n*.57.

17 Fiscus

17 Fiscus vendicans à tertio possessore res alienatas ab iis, quorum bona ipso iure confiscantur post crimen patratum, non tenetur ipsi soluere pretium, quo rès illas emerat, nisi pretium illud versum fuerit in vtilitatem bonorum delinquentis, atque illa vtilitas ad fiscum cum bonis deferatur. Simanch. *d. tit.9. à n.27. vsque ad* 38. Ant. Gom. 3. *variar.c.1.n.2.* Sanchez *d.cap.22.n.*68. *& seqq.* Far. in. *d.*§.5. *num.*75. *& seqq.*

18 Emptori incumbit probare pretium datum conuersum fuisse in vtilitatem, non tamen exiguntur dilucidæ probationes, sed satis sunt probabiles coniecturæ. Simanch. *d.tit.9.n.*39. *vsque ad* 53. Sanch. *d. c.22.n.72.*

19 Omnia debita ante delictum contracta, siue possint peti actione ciuili, siue solo iure naturali debeantur, tenetur fiscus soluere creditoribus illorum quorum omnia bona confiscantur; nec ad soluendum debet expectare sententiam diffinitiuam. Sanch. *d.c.22. n.*74.75 *&* 8. Farin. *d.tom.1.q.25.n.176.*

20 Ad debita contracta post delictum non tenetur fiscus, nisi quatenus cesserunt in vtilitatem bonorum delinquentium. Sanch. *d.c.22.n.76.*

21 Probare debita esse contracta post delictum, fisco incumbit, nec esse contracta post crimen probatur sola delinquentis confessione, sed aliunde probandum est. Sanch. *d.c.22. num.*77. Simanch. *cathol. tit.9, num.*60.

22 Quando bona publicata sunt in diuersis territoriis, non tenetur fiscus vnius territorij soluere debita in alieno territorio contracta, nisi in subsidium, vbi alia bona non satis essent ad soluendum,

Farin. *d.tom.1.quæst.25.num.173.* Sanchez *d.cap.22. num.78.*

23 Probabilius est ad soluendum debita hæreticorum (ad hæredum similitudinem) non esse habendam rationem loci aut territorij, sed totius patrimonij, vt pro rata illius quisque fiscus teneatur ad debita, iuxta l. Pro hæreditariis. *C.hæredum action.*§. Tractatum,*l.2.C.vt public. leg.* Inter eos 52.§.*vlt. ff.* Alex.*consf.*31.*n.*7.

24 Actio intentata contra delinquentem non prosequitur contra fiscum, sed ea pereunte, noua debet inchoari. Barbos. *l.* Si constante 25. §.*fin. à num.*15.*ff.solut.matrim.* Sanchez *dict. cap.*22.*num.*82. *& seqq.*

25 Si bona confiscata non sufficiant ad satisfaciendum creditoribus condemnati, & fisco quoad expensas factas in lite per ipsum fiscum, creditores sunt præferendi. Bajard. *ad Clar. lib.*5. *quæst.*78. *numer.*169.

26 Quando delinquenti pœna aliqua pecuniaria imponitur partim fisco, partim alij priuato applicanda, si condemnatus non possit vtrique parti persoluere, præferendus est fiscus, nisi pœna applicetur parti, pro reparatione damni illati ex eo delicto. Farinac.*d.qu.*25.*n.*188.*&* 189.Sanchez *d.c.*22.*n.*94. *& seq.*

CAPVT

CAPVT XVII.

De confiscatione fructus bonorum à tertio possessore percepti.

1 FRuctus percepti, qui inter hæreticorum bona reperiuntur, publicantur sicut reliqua hæreticorum bona. Sanch.*li.2.Decal.c.23.n.194.* Farin.*de hær.q.190.§.1.n.19.*

2 Fructus extantes apud tertium possessorem bonæ fidei, publicandi sunt; consumpti verò, quatenus ex illis factus est ditior, sicut de bonis perceptis ab aliis bonæ fidei possessoribus dici solet. Vasq.1.2. *qu.95.art.1.disp.172.c.1.n.3. &* 4.Sanchez *dict.c.23. num.197.*

3 Si tertius possessor sit malæ fidei, omnes fructus tam extantes, quàm consumpti publicandi sunt. Sanch.*d.cap.23.n.199.* Simanch.*cathol.tit.9.num.58. & 59.*

4 Fructus qui percipi potuerunt, tam ab ipso delinquente, quàm à tertio possessore malæ fidei, non pertinent ad fiscum. Sanchez *dict. cap.23. num.*200. *& sequentibus.*

5 Generaliter dicendum est, omnes illos fructus & meliorationes pertinere ad fiscum, ac publicari debere, secundùm quod ad eos restituendos tenentur possessores bonæ aut malæ fidei. In quibus casibus teneantur, & quis sit bonæ aut malæ fidei possessor, tractat Sanch. *d.c.23.à n.1.usque ad 193.*

CAPVT XVIII.

De confiscatione domus in qua hæretici conueniunt.

1 DOmus in qua hæretici conueniunt, prædicant, conuenticula & congregationes faciunt, destruitur, & nullo vnquam tempore reædificanda venit, nec vlla temporis duratione præscribit: quæ verò supersunt, lapides & rudimenta applicantur fisco. Peñ. *ad* 3. *part. Direct. q.* 43. *com.* 92. *rubr. Formula sententiæ.* Dec. *crim. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 13. Farin. *de hær. q.* 190. §. 2. *n.* 30. 36. *&* 38.

2 Domus, in quam dominus illius prohibuit ingressum curiæ, ad ibi perquirendum & capiendum hæreticum; illa etiam in qua hæreticus inuenitur, & aliæ contiguæ ac appendices eiusdem domus, similiter destruuntur, & rudimenta confiscantur. Peñ. *dict. q.* 43. *comm.* 92. Farin. *d.* §. 2. *n.* 32. *&* 33.

3 Reperta in domo in qua hæreticus inuentus est, aut in quam dominus prohibuit ingredi ad ipsum perquirendum vel capiendum, confiscantur: nisi esse aliarum personarum constet. Farin. *d.* §. 2. *n.* 34.

4 Dominus prædictæ domus incurrit perpetuam infamiam, & quinquaginta librarum imperialium pœna afficitur: quam si non soluerit, in perpetuum carcerem detruditur, iuxta Apostolicas constitutiones. Libra imperialis, quæ & asiatica dicitur, continet quatuor aureos. Farin. *d.* §. 2. *n.* 35.

5 Quando dominus ignorat (inculpabiliter intellige)

lige) quæ in eius domo ab hæreticis fiunt, licet domus destruatur, Pretium illius domino ignoranti restituitur. Simanch.*cathol.tit.*46.*num.*60.Farin.*d.*§.2.*num.*37.*&* 40.

6 Ignorantia domini domus non præsumitur, & ideò per eum non solum probanda est, sed etiam probanda manifestè, & per idoneos testes. Cald. *de haeret.in tract.de forma procedendi.rubr. de pœnis,n.*6. *& seqq.* Farin. *d.*§.2.*n.*41.

7 Non destruitur domus domini, cuius procurator, vel dictæ domus conductor scienter domum ipsam hæreticis accommodauit, ipsi tamen pœna pecuniaria, exilij aut verberum puniuntur, iuxta personarum qualitatem. Dec. *lib.*5.*crim.c.*51.*n.*50. Farin. *d.*§.2.*n.*39.

8 Si dominus domus reuelat curiæ, quæ in ea ab hæreticis fiunt, nec domus destruitur, nec ipse vllam incurrit pœnam. Farin. *d.*§.2.*n.*42.

CAPVT XIX.

De præscriptione iuris confiscandi delinquentium bona.

1 HÆreticorum bona, ac etiam sodomitarum in fisci præiudicium præscribi posse ab hæredibus defuncti hæretici, aut sodomitæ, quando eius bona publicantur, nulla est dubitatio. Quando autem, & quanto tempore præscribantur, controuersum est Farin. *crim.part.*1. *qu.*25.*num.*158. *& multi*

*multis sequentibus, ac de hæresi qu.*190.§.9.*per totum.* Sanchez *de præceptis Decalogi t.*1.*lib.*2.*c.*22.*d.n.*38. *vsque ad* 41. *Vide suprà lib.*1.*c.*59.*num.*30. *& duobus sequentibus.*

2 Præscriptio computatur à morte hæretici: nam ipso viuente, nullo præscriptionis tempore bonorum illius possessores iuuantur, Sanch.*d.c.*22.*n.*37. Farinac.*de hær.q.*190.§ 9.*n.*122.

3 Vt præscriptio in bonis hæreticorum fiat etiam post mortem hæretici, exigitur quadraginta annorum tempus, siue Ecclesiastico, siue sæculari fisco eorum bona applicentur, aliquibus tamen conditionibus concurrentibus. Simanch.*cathol.tit.*18.*n.*14.*& tit.*19.*num.*133.*& seq.* Farinac.*crimin.part.quæst.*25. *num.*163.*& de hæresi d.*§.9.*n.*121. Sanchez *dict.c.*22. *num.*40.

4 Prima conditio est, vt hæretici quorum bona præscribuntur, fuerint tempore vitæ suæ reputati Catholici.*Cap. fin. vers.* Si post mortem,*de præscrip. in 6.* Sanchez *d.c.*22.*n.*41.

5 Non reputantur Catholici, quando tempore mortis erant damnati, diffamati, aut saltem suspecti de hæresi: & sic quadragenaria præscriptio locum non habet, centenaria tamen admittitur, dummodo aliæ conditiones assignandæ concurrant. Repertor. Inquisit. *verbo* Præscriptio. *vers.* Sed super præscriptione,*& vers.* Exigitur quarto,*cum seq.* Sanchez *d. n.*41. Farin.*d.*§.9.*n.*128.

6 Secunda conditio est, vt possidentes toto illo tempore sint Catholici, nam si hæretici sint, nullo tempore præscribent. *Dicto cap. fin. vbi* Glossa *verbo* Catholici. Sanchez *d.n.*41.

7 Tertia

7 Tertia conditio est, vt bona fide possideant. *Dicto cap.fin.* Sanch.*d.n.*41. Farin. *d.*§.9 *n.*130.

8 Tunc datur in hoc casu bona fides, quando recipiens putabat Catholicum esse eum, à quo bona illa accepit. *Dicta* Glossa *verbo* Bona fide. Peñ 3.*part. Direct.comment.*92. Sanch.*d.n.*41.

9 Quarta conditio est, vt toto eo quadragenario tempore non detegatur hæresis: nam si intra id tempus possidens nouerit hæresim defuncti, interrumpitur præscriptio. Peñ. *d. comment.*92. Sanchez *dict. num.* 41.

10 Qui possidet cum titulo bona sodomitæ per sententiam publicata, quæ in rem iudicatam transiuit, præscribit illa spatio decem annorum; sine titulo autem viginti. *Vide* Farinac. *d.q.*25. *n.*163. *vers.* Secùs. *&* *d.* §. 9. *n.*125. *& quæ diximus suprà l.* 1. *cap.*59. *à n.*29. *vsque ad* 32.

CAPVT XX.

Cui applicentur bona confiscata, & per quem iudicem?

1 DEterminare cui applicanda sunt bona hæreticorum confiscata, ad Summum Pontificem spectat; ita vt sine illius consensu domini temporales de hoc disponere non possint. Peñ. *ad* 3. *p. Direct. comm.*158. *vers.* Numquid à iure canonico. Farin. *de hæresi q.*190.§.12.*n.*172. *&* 173.

2 Clericorum bona patrimonialia & propria propter

propter hæresim confiscata, inspecto iure communi antiquo, applicantur Ecclesiæ, à qua stipendia accipiunt. Simanch. *cathol. tit. 9. num.* 89. Peñ. *d.* 3. *part. ad q.* 112. *com.* 161. *vers.* Ergo alterum axioma. Far. n. *de hæresi q.* 190. § 11. *n.* 155.

3 Si clericus cuius bona confiscantur, à pluribus Ecclesiis stipendia accipiat, inter omnes eius bona diuiduntur, secundùm proportionem bonorum, quæ ab vnaquaque percipiebat, inspecto iure communi antiquo. Bernard. Diaz *in pract. in verbo* Hæretici *c.* 114. *n.* 4. Dec. *crim. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 2. Farin. *d.* §. 11. *num.* 157.

4 Bona clericorum patrimonialia, qui non habent stipendium ab aliqua Ecclesia, iure etiam antiquo inspecto, applicantur fisco Ecclesiæ Episcopalis. Clar. *in pract.* §. Hæresis *num.* 11. Dec. *d. n.* 2. Farin. *d.* §. 11. *num.* 158.

5 Ex generali consuetudine bona clericorum hæreticorum, siue habeant beneficia Ecclesiastica siue non, ad fiscum sæcularem deferuntur. Simanch. *cathol. tit.* 9. *n.* 92. qui alios refert.

6 Laicorum hæreticorum bona confiscata ex sola Summi Pontificis concessione, ad fiscum Principum sæcularium pertinent. *Vide* Dec. *crim. lib.* 5. *c.* 44. *n.* 3. Peñ. 3. *p. Direct. ad q.* 109. *comm.* 158. *vers.* Numquid *& vers.* Neque his.

7 Bona quorumcumque hæreticorum, quæ fisco sæculari applicantur, non pertinent ad illum, & ad dispositionem Principum sæcularium, nisi post latam sententiam: & antequam sententia proferatur, non valet sæcularis potestas de illis disponere, nec circa illa quidquam ordinare. *Vide* Decian. *d. num.* 3. *versic.* Et

Et nota, *& seq.* Peñ. *d. comm.* 158. *vers.* Postremo Cald. *de hæret. c.* 18. *n.* 4.

8 Post latam sententiam, taliter bona hæreticorum confiscata sæcularium Principum sunt propria ex Pontificum donatione, vt de illis possit liberè disponere, & ea donare, etiam ipsis hæreticis reconciliatis, à quibus ablata fuere. *Vide* Peñ. *d. comm.* 158. *vers.* Quantum verò.

9 Non possunt sæculares Principes statuere ne hæreticorum bona adnotentur, & multò minus ne publicentur, quamvis eis à Summis Pontificibus concessa sint post latam sententiam. Quia adnotatio & confiscatio sunt de iure Canonico, quod auferre, minuere, aut mutare non potest sæcularis potestas. *Vide* Dec. *d. c.* 44 *n.* 1. Farinac. *de hæresi qu.* 190. §. 1. *num.* 1. Eymeric. 3. *part. Direct. q.* 109. *vbi* Peñ. *d. comment.* 158.

10 Ante latam contra hæreticos sententiam, maximè ante eorum apprehensionem, non licet Principibus sæcularibus remittere alicui statui, & qualitati personarum bona confiscanda propter hæresim, etiam prò eo tempore, quo adiudicanda sunt fisco, quia confiscatio est ordinata ab Ecclesia & in pœnam delicti, & in medicinam & præuentionem. Peñ. *ad* 3. *part. Direct. q.* 95. *com.* 144. *vers.* Huiusmodi autem. Nam hæresis plerumq; à diuitiarum cupiditate procedit. Apost. 1. ad Thim. 6. Castro *lib.* 2. *de iusta hæreticorum punitione c.* 5. Et quia hæretici maximè sunt affecti diuitiis, sicut diximus suprà, per earum ablationem magis deterrentur; sunt etiam hæretici cæteris sceleratis peiores, & sic per diuitiarum possessionem plurimum nocent. Simanch. *cathol. tit.* 9. *num.*

num.1. *&* 2. Si igitur sint certi per liberalem Principum concessionem, aut ex vi alicuius pacti, quòd quamvis in hæresim prælabantur, non amittent bona sua, audaciores efficientur, faciliùs hæresim amplectentur, & in ea quam habent persistent impudenter: quod proculdubio est hæreticis fauorem præstare.

11 Bona clerici hæretici, quæ ipsius Ecclesiæ sunt, Ecclesiæ ipsi applicantur. Simanch. *cathol.tit*.9. *n*.88. Soto *lib*.10.*de instit.& iure qu*.4.*art*. 3. Peñ.*dict*. *comm*.161. *vers.* Quo autem pleniùs.

12 Bona feudalia clerici hæretici ad directos dominos reuertuntur, dummodo transire non possint in alienos dominos. Peñ.*d. comm*.161. *vers.* Quod si clericus. Farin.*dict. quæst*.190.§.4.*n*.59. Decian. *dict. num*.2.

13 Iura personalia probabile est pertinere ad fiscum illius loci, in quo debitores conueniendi sunt; quia censentur esse ibi ad effectum exactionis à fisco faciendæ. Lappus *alleg*.22.*n*.6. Simanch.*cathol.tit*.9. *num*.131.

14 Iura personalia quæ inhærent personæ creditoris, censentur existere in territorio, vbi reus ipse qui creditor est, existit. Alex.*cons.*31.*n*.7.

15 Bona restitutioni obnoxia redduntur ei, cui restituenda erant. Simanc. *d.tit*.9.*n*.39. Peñ.*d.comm*. 161.*vers.* Id ipsum.

16 Laicorum bona confiscata in Hispania & Lusitania applicantur fisco Regio. Nauar. *cons.*2.*n*.1.*de heret*. Peñ. *d.comm*.158.*vers.* Hinc consequitur. Farin. *d.q*.190.§.12.*n*.188.

17 Bona laicorum confiscata, applicantur domino

mino loci vbi sita sunt, & non vbi condemnantur. Syluest. *verbo* Hæreticus. §. 2. *n.* 15. Simanch. *cathol. tit.* 9. *n.* 129. *& seqq.* Farin. *d.* §. 12. *n.* 166.

18 Super confiscatione bonorum hæretici tam Ecclesiastici, quàm sæcularis, solus iudex Ecclesiasticus pronunciat; iudex verò laicus non se potest intromittere, nisi requisitus: quiquid sit de iure antiquo. Locat. *in Iudic. Inquisit verbo* Bona hæreticorum *n.* 1. Tabiena *verbo* Hæreticus. *num.* 7. Farinac. *dict.* §. 12. *num.* 168.

19 Iudex sæcularis, cuius fisco bona hæretici applicantur, non potest illa confiscare, aut eorum possessionem apprehendere, nisi post sententiam iudicis Ecclesiastici: non tamen tenetur expectare abiurationem hæretici, si post sententiam à iudice Ecclesiastico detineatur. Calderin. *de hæret. rubr. de pœnis hæreticorum n.* 3. Peñ. *d. comment.* 158. *versic.* Iam Bonifacius Octauus. Decian. *d. c.* 44. *n.* 3. *&* 9. Farin. *d.* §. 12. *n.* 169. *& seq.*

20 Inquisitores cogere possunt per censuras Ecclesiasticas potestates sæculares, vt confiscationem bonorum hæreticorum exequantur. Eymer. 3. *part. Direct. q.* 110. *vbi* Peñ. *comment.* 159.

21 Si hæredes, consanguinei, aut amici hæreticorum, quorum bona confiscantur, illa restituere nolint, cogi possunt ab Inquisitoribus per censuras, quando ea bona fisco Inquisitionis applicantur, & si opus fuerit, inuocare auxilium sæculare. Peñ. *d. comment.* 159.

CAPVT XXI.

Bona hæretici pœnitentis quando non publicantur.

1 HÆretico pœnitenti non ex eo quòd pœnitet, restituuntur bona confiscata. Rojas *singul.*26.*n.*4. Simanch. *cathol.tit.*57.*n.*15. Farinac. *de hær.q.*190.§.10.*n.*134.*vers.* Contrarium.

2 Condemnatus ac declaratus hæreticus non recuperat bona confiscata. Decian. *crim.l.*5.*c.*44.*n.*3. Farinac. *d.*§.10.*n.*137.

3 Hæretico occultò pœnitenti non auferuntur bona, quando sponte se defert, sed hoc ex mera tantùm liberalitate. Simanch. *cathol.tit.*13.*n.*22. *&* *seq.* Farinac. *d.*§.10.*n.* 138.

4 Hæretico venienti ante lapsum temporis gratiæ, bona non auferuntur ex speciali gratia. Simanch. *cathol.tit.*47.*n.*16 *&* 17. Farinac. *d.*§.10.*n.* 149. Repert. Inquisit. *verbo* Bona. *vers.* Et quòd. *&* *verbo* Gratia. *vers.* Nota.

CAPVT XXII.

Quando ob paternam hæresim, filij paterna hæreditate priuentur.

1 PRopter hæresim patris aut matris, filij etiam Catholici paterna hæreditate priuãtur, nec legitimas

legitimas sibi aliàs debitas petere possunt. Menoch. *de arbitrar. cent.6. casu* 549. *num.*11. Decian. *crimin. lib.* 5. *cap.*45. *num.*2.3. *&* 6. Sanch. *Decalogi tom.*1. *lib.*2. *cap.*27. *à num.*6. *vsque ad* 13. *& cap.*16. *num.*26. *& seq.* Farin. *de hæresi quæst.*191. §.1. *num.*1.2.4. *&* 20.

2 Filij nati ante hæresim patris externè commissam non priuantur alimentis, secundùm probabiliorem sententiam, nec alias pœnas contra hæreticorum filios statutas incurrunt. Decian. *d. cap.*45. *num* 5 Sanch. *d. cap.*27. *num.*14. *&* 15. Farinac. *d.* §.1. *num.*5.7. *&* 39.

3 Patre existente hæretico, filiæ ex eius bonis dotem non consequuntur: imò dos iam data filiabus nuptui traditis, vel sanctimonialibus, repetitur, si data sit post hæresim commissam. Simanch. *catholic. tit.*9. *num.*23. *&* 24. Azor *instit. moral. tom.*1. *lib.*8. *cap.*12. *quæst.*6. Farinac. *d.* §.1. *num.*8.

4 Pœnas contra filios hæreticorum latas incurrunt non solùm filij legitimi, sed etiam ex quocumque coitu illicito concepti, dummodo eorum pater sit certus. Simanch. *cathol. tit.*29. *num.*16. Menoch. *præsump. lib.*5. *præsumpt.*33. *num.*11. Sanch. *d. lib.*2. *cap.*27. *num.*1. Farin. *d.* §.1. *num.*9. *& duobus seqq.*

5 Non solùm filij hæreticorum & apostatarum incurrunt pœnas contra filios hæreticorum latas, sed etiam filij fautorum, receptatorum, & credentium, quando reputantur hæretici; secùs verò, si solùm condemnantur vt suspecti. Decian. *d. cap.*45. *num.*5. Farin. *d.* §.1. *num.*12. *& seqq. & num.*38.

6 Schismaticorum etiam filij comprehenduntur in pœnis contra filios hæreticorum latis, quando schisma coniungitur cum hæresi. Farin. *d.* § 1. *num.*

17. *& quæst.* 184. §. 2. *numero* 58.

7 Filij eorum, qui legitimè vocati ad respondendum de fide, noluerunt comparere, sed in sua contumacia persistentes, vt verè & propriè contumaces condemnantur, incurrunt pœnas, quæ filiis hæreticorum imponuntur. Peñ. *in* 3. *part. Direct. com.* 164. *vers.* At in casu nostro. molina *socius tom.* 3. *de iust. p.* 1. *disp.* 658. Sanch. *d.l.* 2. *c.* 27. *n.* 19.

8 Filij eorum, qui quantumvis pœniteant, traduntur curiæ sæculari propter hæresim, siue relapsi sint, siue dogmatistæ, incurrunt pœnas contra hæreticorum filios promulgatas. Peñ. *d. comm.* 164. Suar. *tom.* 5. *in* 3. *p. disp.* 43. *sect.* 3. Sanc. *d. c.* 27. *n.* 23. *& seqq.* Farinac. *d.* §. 1. *n.* 18.

9 Filius sponte reuelans Inquisitoribus patrem hæreticum, non priuatur hæreditate paterna, nec pœnam aliam contra hæreticorum filios latam incurrit. Decian. *crim. lib.* 5. *c.* 45. *n.* 5. *& lib.* 51. *n.* 802. Peñ. 2. *p. Direct. com.* 15. *ad cap.* Literas. *de præsum. vers.* Hoc addiderim. Sanchez *d. c.* 27. *n.* 30. Farin. *d.* §. 1. *n.* 37.

10 Filij hæreticorum fideles possunt succedere in bonis (paternis exceptis) ex testamento vel ab intestato ab extraneis, aut etiam ab auis. Surdus *consil.* 386. Simanch. *d. tit.* 29. *n.* 19 *alios refert.* Farinac. *d.* §. 1. *n.* 26. *&* 42. Sanch. *d. lib.* 2. *cap.* 14. *num.* 35. *& c.* 29. *num.* 13.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De filiis hæreticorum quatenus beneficiis Ecclesiasticis priuantur.

1 Filij hæreticorum, receptatorum, fautorum & defensorum, tam in linea paterna quàm materna, nepotes verò ex sola paterna, secundùm ius commune, sunt inhabiles ad beneficia Ecclesiastica obtinenda, & priuantur ipso iure beneficiis habitis post parentum delictum non tamen ante delictum obtentis. Simanch. *catholic. instit. tit.* 29. *num.* 2. Peñ. 3. *part. Direct. comment.* 163. Sanch. *Decal. tom.* 1. *lib.* 2. *c.* 28. *n.* 28. Farinac. *de hæresi q* 191. §. 2. *à n.* 44. *vsque ad* 51. *& in fragmentis lit. C. n.* 349. *& seq.*

2 Qui scienter ad petitionem patris hæretici beneficiũ obtinuit, illo priuatur. Sanch. *dict. c.* 28. *n.* 26.

3 Priuantur etiam filij hæreticorum, fautorum, &c. pensionibus; cum nomine beneficiorum veniant: nec alias obtinere possunt. Sanchez *d. c.* 28. *n.* 35. *& seq.* Farin. *d.* §. 2. *n.* 60.

4 Prædicti fiunt etiam inhabiles ad ordines, cùm sint infames: non tamen priuantur vsu ordinum ante hæresim parentum susceptorum. Simanch. *catholi. tit.* 29. *n.* 14. Sanchez *d. c.* 28. *n.* 7. *& seqq.* Farin. *d.* §. 2. *ampliat.* 10.

5 Hæretici filius inhabilis ad beneficia obtinenda, non potest beneficium iam habitum permutare; & si permutet, ipse inhabilis amittet beneficium,

quod re vera acquiret ille qui est habilis : inhabilis tamen non acquiret illud aliud beneficium , quod cum suo permutauit. Sanchez *d.c.*28.*n.*33. *&* 34.

6 Prædictas pœnas incurrunt filij nati post parentum delictum, quando propter hæresim curiæ sæculari traduntur, siue legitimi sint, siue illegitimi. *Cap. præcedenti*. Farin. *d.*§. 2. *n.* 54.

7 Iure speciali Summorum Pontificum in Regnis Lusitaniæ descendentes ex genere, seu stirpe Hebræorum sunt inhabiles vsque ad septimum gradum inclusiuè à tempore conuersionis illorum computando, ad Canonicatus, præbendas, dignitates in cathedralibus, & dignitates principales in collegiatis Ecclesiis, ad Ecclesias parochiales, & earum vicarias, etiam amouibiles ad nutum, ad cæteráque beneficia Ecclesiastica, curam animarum habentia. Constitutiones Clem. VIII die 18. Octobris an. 1600. & Paul. V. die 18 Ianuarij an. 1612.

8 Collatio huiusmodi beneficiorum prædictis personis facta à quoquam, quauis authoritate, scienter, vel ignoranter irrita est, & inanis. Clem. & Paul. *citatis Const.*

9 Hæc inhabilitas comprehendit descendentes ex stirpe Hebræorum ex paterna & materna linea, vel earum altera vsque ad septimum gradum inclusiuè. Clemens, & Paul. *citatis locis.*

10 Comprehendit etiam omnes Ecclesiasticos ex illo genere sæculares, vel cuiusvis Ordinis, aut militiæ regulares, respectu Ecclesiarum dictorum Regnorum. Paul. V. *dicta Const.*

11 Hæ constitutiones ordinantur ad publicam dictorum Regnorum & Ecclesiarum quietem, & salutem.

lutem Clemens,& Paulus *dictis Constitut*. Vnde fauorabiles sunt,& latè interpretandæ; vtpotè in fauorem animæ concessæ. *L.* Cùm quidam *ff. de liber. & posth. cap.* Renouantes 22. *dist. cap.* Odia. 15. *de reg. iuris in 6.*

12 Inhabilitas per has constitutiones introducta non est pœna alicuius actualis delicti contra fidem; cùm nullum in illis exprimatur: sed ex generali præsumptione, quæ contra prædictos vsque ad septimum gradum resultat, moti Summi Pontifices inhabilitatem imponunt. Et sic continet præsumptionem iuris, & de iure. *Suprà lib.* 1. *cap.*10 *num.*7.

13 Verba illa Constitutionum, *à tempore conuersionis illorum computando*, intelliguntur absolute iam de generali conuersione in hoc Regno facta sub Rege Emmanuele, quàm de conuersione illorum, qui post Baptismum susceptum in iudaismum prolapsi, reconciliantur ad fidem. Vtrumque in significatione propria, vulgari & vsitata significat verbum *conuersio*; & cùm lex & dispositio ista generaliter loquatur, generaliter intelligitur. *L.* De pretio *ff. de public. in rem act. l.* Non distinguemus, *ff. de recept. arbitr.* Tuscus *tom.* 2. *lit. D. concl.* 508. Et quia interpretando de sola generali conuersione, admitterentur ad beneficia magis suspecti; cùm magis suspectus sit ille, qui est in septimo gradu, cuius ascendentes apostatarunt à fide, quàm qui est in quarto vel quinto, cuius ascendentes vsque ad primum conuersum fuerunt Catholici; atque adeò frustraretur expressa intentio legis, quod admittendum non est. Mantica *de tacitis & ambiguis conuent. lib.* 2. *tit.* 12. *num.* 20.

CAPVT XXIV.

De amissione nobilitatis filiorum ob hæresim parentum.

1 NObilitas sanguinis non amittitur propter parentum hæresim. Tiraq. *de nobilit. c.35. n.4.* Nec hæreticus hanc amittit. Sanch. *Decal. lib.2. cap.29. n.2. & 3.*

2 Quando nobilitas est ex priuilegio non ipsi hæretico, sed aliis ascendentibus Catholicis concessa, non priuantur ea filij ob hæresim parentum. Tiraq. *d.n.4.* Simanch. *cathol. tit.29. n.28.* Sanch. *n.4.*

3 Si nobilitas sit concessa patri & filiis, quamvis pater illa priuetur, non eam amittent filij. Sanch. *dict. n.4. & 5.* Tiraq. *d.c.35. n.5.*

4 Nobilitas concessa ipsi qui in hæresim est prolapsus, ab ipso ac etiam à filiis, etiam ante delictum natis, & à tota posteritate deperditur; non quasi pœna, sed quia illam habent posteri dependenter à patre Tiraq. *d.c.35. n.4.* Sanch. *d.c.29. n.6.*

5 Filius qui ex meritis propriis, aut aliunde quàm à parentibus hæreticis obtinuit priuilegium nobilitatis, non illud amittit ob sequentem hæresim parentum. Sanch. *d.c. 29. n.7.*

6 Idem videtur dicendum, si ob benemerita parentum filio sit concessa nobilitas Sanch. *d.n.7.*

7 Priuilegium nobilitatis obtentum à filio post hæresim parentum notoriam, siue scienter, siue ignoranter

ranter eam occultauerit,neque ei,neque desc. ndentibus prodest, quamvis habeat clausulam, *Ex certa scientia*.Sanch.*d.c.*29.*n*.8.

CAPVT XXV.

Quando filij ob hæresim parentum excludantur à successione maioratus, qui non confiscantur in perpetuum.

1 PRopter parentum hæresim,qui institutores maioratus non sunt, non excluduntur filij. ex vtraque linea,& nepotes ex patre, siue ante,siue post delictum nati à successione maioratus carentis iurisdictione.Molina *lib.4.de primogen.c. vlt.n.*51. *&* *seqq.*Molin.*socius tom.*3.*de iust.part.*1.*disp.*658.*n.*25. Sanch.*Decal.tom.*1.*l.*2.*c.*30.*n*.4.

2 Succedunt etiam prædicti in maioratu,quamuis habeat annexam dignitatem,& titulum ducatus, &c. *Vterque* Molin. *&* Sanch. *n.*7.

3 Propter hæresim instituentis maioratum etiam habentem iurisdictionem & titulum,non excluduntur filij & nepotes,vt prædictum est,à successione,si maioratus sit institutus ante delictum per contractum inter viuos, siue irreuocabilem siue reuocabilem,non tamen ante sententiam condemnatoriam reuocatum:secùs verò,si institutus sit per testamentum, vel vltimam voluntatem, aut post delictum commissum.Sanch. *d.c.*30. *n.*13.

4 Plura circa hanc materiam traduntur suprà *hoc lib.c.* 12. *à n.*6.

CAPVT XXVI.

De pœnis arbitrariis communia.

1 POEna arbitraria, seu extraordinaria est illa, *quæ à iure determinata non est, & à iudice imponitur pro suo arbitrio.* Marant. *de ord. iudic. part.* 4. *dist.* 10. *num.* 4.

2 Arbitrium concessum quantumcumque liberum, debet regulari secundùm ius commune. Marta *de clausulis part.* 1. *claus.* 303.

3 Inquisitor in impositione pœnæ arbitrariæ Deum, & iustitiam præ oculis habere debet, & suum arbitrium iuri, & æquitati conformare, ac eam pœnam imponere, quæ sit magis medicina, quàm venenum, attenta & personæ & delicti qualitate. Peñ. 3. *part Direct. ad quæst.* 95. *commen.* 144. *vers.* Iam in his. Roias *de hær. part.* 1. *num.* 548. Tabien. *verbo*, Hæret. *num.* 23 & 24 Farin. *de hæresi quæst.* 193. §. 4. *num.* 85.

4 Pro qualitate criminis, concurrentibus grauissimis circunstantiis, potest Inquisitoris arbitrium extendi vsque ad pœnam capitis, etiam in casibus in iure non expressis. Albert. *de agnosc. quæst.* 25. *nu.* 34. Molin. *socius tom.* 4. *de iust. disput.* 49. *num.* 18. Farin. *tom.* 1. *de delictis. quæst.* 8. *à num.* 79. Dixi *de solicitantibus*, *tract.* 2. *cap.* 18. *num.* 10. Marant. *dict. part.* 4. *dist.* 1. *à num.* 59.

5 Pœnæ, quæ communiter arbitrio Episcopi & Inquisitoris imponi solent, sunt exilium, deportatio, missio ad triremes, siue ad tempus, siue perpetua, fu-

stigatio,

ſtigatio, ſolutio pecuniæ, templi vel hoſpitalis ædificatio, eleemoſynarum elargitio, dotatio virginum, ieiunia, orationes, & ſimilia. Eccleſiaſticus, cuius bona confiſcata fuere, ſuſpendi poteſt ab officio, aut beneficio in perpetuum, vel ad tempus. Farin. *dict*. §. 4. *à n*. 80. *vſque ad* 95.

6 Pœnæ, quæ arbitrio Inquiſitorum imponuntur, cùm non ſolùm imponantur ad afflictionem corporis, ſed etiam ad ſalutem animæ, eſſe debent contrariæ delicto; vt ſi quis non ieiunebat, non audiebat Miſſam, & ſimilia omittebat, imponatur ei vt ieiunet, ſacris interſit, & alia huiuſmodi. Calderin. *de hær. c*. 20. *n*. 1.

7 Credentes qui hæretici non ſunt, receptatores, defenſores, fautores hæreticorum, & generaliter omnes ſuſpecti tantùm de fide, non puniuntur pœnis hæreticorum, niſi quatenus iure reperitur expreſſum; quia hæretici propriè non ſunt; & qui minùs peccat, mitiùs punitur, iuxta regulam capitis Pœnæ. *de pœnit. diſt*. 1.

8 Suſpectis de fide & hæreticis redeuntibus ac reconciliatis imponi ſolent pœnæ ſeu pœnitentiæ relatæ numero quinto. Eymeric. 3. *part. Direct. rubrica de quinto modo terminandi proceſſum. n*. 172. *& eadem* 3. *part. q*. 65. *vtrobique* Peñ. *comment*. 41. *&* 144. Farinac. *d*. §. 4. *n*. 80.

CAPVT

CAPVT XXVII.

De aliquorum criminum tam ordinariis, quàm arbitrariis pœnis.

1 Blaſphemis imponitur pœna arbitraria. De qua dictum eſt ſuprà *l.* 1. *c.* 19. *n.* 20. *& ſeqq.*

2 Schiſmatici, de quibus delictum eſt *l.* 1. *c.* 20. amittunt iuriſdictionis poteſtatem. S. Thom. 2. 2. *q.* 39. *art.* 3. Azor *tom.* 1. *inſtit. moral. l.* 8. *c.* 20. *quaſt.* 9. Sanchez *de precept. Decal. tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 36. *num.* 10.

3 Incurrit etiam ſchiſmaticus excommunicationem latæ ſententiæ poſitam in Bulla Cœnæ. Azor *dict. c.* 20. *q.* 5. Sanch. *d. c.* 36. *n.* 11. *& ſeqq.* Dixi in relectione Bullæ Cœnæ. *c.* 2 *diſp.* 18. *n.* 4.

4 Incurrunt item ſchiſmatici inhabilitatem ad beneficia Eccleſiaſtica acquirenda, etiam poſt pœnitentiam ſchiſmatis; in qua ſolus Summus Pontifex poteſt diſpenſare, niſi ſchiſma ſit occultum; tunc enim Epiſcopus diſpenſare valet. Azor *d. c.* 20. *q.* 8. Peñ. 2. *part. Direct. ad q.* 48. *comment.* 73. Sanch. *d. c.* 36. *n.* 18.

5 Controuertitur an ſchiſmaticus, qui hæreticus non eſt, ipſo iure priuetur beneficiis ante ſchiſma adeptis. Probabilius eſt non priuari. Sanch. *d. cap.* 36. *n.* 19.

6 Eadem eſt controuerſia de irregularitate, an incurratur ex ſchiſmate non notorio (nam ſi notorium

rium sit, incurritur, sicut ex quouis alio crimine depositione digno.) Probabilius est non incurri. Suar. *in 3.part.* S. Thom. *tom.5. disput.* 43. *sect.* 2. *n.* 7. Sanch. *d.c.* 36. *n.* 20.

7 Schismaticorum bona, præsertim si sint bona Ecclesiæ, confiscantur. Ipsi etiam pecuniaria ac corporali pœna & exilio puniuntur, ac deponuntur: & si contumaces fuerint, curiæ sæculari traduntur. Decian. *crim. lib.* 5. *c.* 67. Farinac. *de hæret. q.* 184. §. 2. *num.* 47.

8 De pœna legentium, retinentium, ac imprimentium libros prohibitos dictum est *d. lib.* 1. *c.* 21. Credentium hæreticis pœna tam ordinaria, quàm arbitraria traditur suprà, *l.* 1. *c.* 22. *n.* 12. *&* 13.

9 Pœnas ordinarias, ac etiam arbitrarias contra hæreticorum receptatores tradidimus suprà, *l.* 1. *c.* 23. *n.* 24. *& seqq.* Contra defensores, *c.* 24. *n.* 9. Contra fautores, *c.* 25. *n.* 16. Contra diffamatos de hæresi *cap.* 26. *num.* 3. Contra excommunicatos persistentes in excommunicatione per annum, *cap.* 27. Contra impedientes officium sanctæ Inquisitionis, *capite* 28. *num.* 7. *& seqq.* Contra disputantes de fide, *c.* 29 *num.* 21.

10 Pœna hæreticorum, qui ad terras Catholicorum commercij causa venientes scandalum præbent contra fidem, traditur suprà, *lib.* 1. *capite* 31 *num.* 18.

11 Contra celebrantes Missas non presbyteros refertur pœna. *d. l.* 1. *c.* 32. *n.* 13. Contra eosdem audientes confessiones, *c.* 33. *n.* 7. Contra confessarios solicitantes pœnitentes in confessione ad actus inhonestos, *c.* 34. *n.* 66. *& seqq.*

12 Contra

11 Contrahentibus binas nuptias, viuente altero coniuge, imponitur pœna arbitraria. *d. lib. 1. cap. 35. num. 19. & seqq.*

13 De pœna communicantium cum infidelibus egimus *d. lib. 1. cap. 36. num. 26.* De ea quæ imponitur infidelibus delinquentibus contra fidem, *cap. 37. num. 29.* De pœnis sortilegorum. *cap. 58.* De sodomitarum pœnis, *cap. 59. à num. 21. vsque ad finem capitis.*

14 Cùm Inquisitores possint implorare auxilium brachij sæcularis, possunt etiam sæculares si in præstando huiusmodi auxilium contumaces, aut negligentes fuerint, excommunicare, honore priuare, & aliis pœnis arbitrariis pro delicti qualitate coërcere. Eymer. *3. p. Direct. quæst. 57. vbi* Peñ. *comm. 106.*

15 Domini temporales, qui prius moniti ab Inquisitoribus vt præstent iuramentum de defendenda Ecclesia contra hæreticos, & postea per censuram requisiti id præstare nolunt, declarandi sunt excommunicati: & si postea paruerint, absoluantur, aliqua dura pœnitentia imposita. Eymer. *3. p. Direct. nu. 17. vbi* Peñ. *com. 6. & quæst. 32. & 33. vbi* Peñ. *comm. 81, & 82.*

16 Inquisitores excommunicare etiam possunt officiales temporales, & grauibus item pœnis arbitrariis mulctare, qui ad præstandum similiter prædictum iuramentum non venerint. Eymeric. *dict. n. 17.* Peñ. *d. comment. 6.*

17 Pœna arbitraria, quæ prædictis imponitur, est quòd certis diebus dominicis, aut festiuis, dum maior Missa dicitur, stent in porta Ecclesiæ, vel in gradibus ante altare, caputio, & sutoralib. depositis

tenendo

tenendo cereum certi ponderis in manu,quem offerant ſacerdoti,Miſſa terminata.Eymeric.& Peñ *locis proximè citatis*.

18 Contra dominos temporales non facilè procedant Inquiſitores,nec inconſulto ſupremo Senatu,maximè ſi prædicti domini ſuperiorem non habeant propter maxima ſcandala,quæ inde poterunt reſultare ; ſed ſalutaribus monitis eos ad obediendum commoueant.Peñ.*d.comment.6.*

19 Magiſtratus & iudices ſæculares non exequentes,aut exequi differentes mandata & ſententias Inquiſitorum in cauſis fidei,per cenſuras cogendi ſunt;& ſi nolint obedire,pœnis impedientium officium ſanctæ Inquiſitionis, & fautorum hæreticorum plectantur.Eymeric.3.*p.Direct.q.*34.*vbi* Peñ. *comment.* 85. Comenſ. *in Lucerna verbo* Executio. §.7.*verſ.*Imò Inquiſitor.

20 Contumaciter iurare renuentibus in cauſa fidei, quia credunt id eſſe peccatum , hæreticorum pœna imponenda eſt;ſi verò ex ſimplicitate hoc faciant,arbitrariè puniantur.Eymeric.3.*p.Direct.q.*41. *vbi* Peñ.*comment.* 90.

21 Nolentes teſtificari in cauſa fidei,niſi ex conſanguinitate vel affinitate coniuncta , aut ex magna amicitia, aut ex alia rationabili cauſa excuſentur, de hæreſi redduntur ſuſpecti,& hæreticorum fautores reputãtur,pœniſque ordinariis & arbitrariis,quibus tales affici ſolent,puniuntur.Eymer.3.*p.Direct.q.*62. *vbi* Peñ.*comment.*111.*verſ.*Sed opportunè. *& ſeq.*

22 Pœna falſi teſtis & corrupti refertur ſuprà *lib.*2.*cap.*8.*n.*9.*& ſeqq.*

23 Epiſcopus inſtituens in ſuo teſtamento hæreticum

reticum hæredem aut non Catholicum, siue extraneus sit, siue consanguineus vel affinis, excommunicatur, & eius nomen inter Dei sacerdotes nullo modo recitatur. Decian. *crim. l. 5. c. 43. n.* 8. Farin. *de hæresi q.* 190. §. 8. *n.* 105.

24 Ecclesiasticus aut sæcularis instituens similiter hæreticum hæredem, præter excommunicationem à die facti testamenti incursam, priuatur Ecclesiastica sepultura, & tanquam suspectus de hæresi punitur. Decian. *d. l.* 5. *c.* 44. *n.* 17 Farinac. *d* §. 8. *n.* 107. *& quatuor sequentibus.*

25 Instituens hæreticum hæredem, potest inquiri & excommunicari etiam post mortem, & eius bona confiscantur; si tamen sit Episcopus, non proceditur contra illum quoad bonorum publicationem, licèt quantùm ad excommunicationem procedatur. Farin. *d.* §. 8. *num.* 114. *& seq.*

26 Instituens hæreticum iam reconciliatum hæredem, aut aliquid donans hæretico in necessitate constituto ne fame pereat; vel instituens eum, quem probabiliter ignorabat esse hæreticum, non incurrit prædictas pœnas. Farin. *d.* §. 8. *n.* 116. *& seqq. & q.* 182. §. 1. *n.* 13.

CAPVT XXVIII.

De impositione pœnæ pecuniariæ.

1 INquisitores licitè possunt in crimine hæresis pœnam pecuniariam imponere etiam Ecclesiasticis

siasticis habentibus patrimonium, aut qui fructus beneficiorum in suos vsus conuertunt. Eymer. 3.*p. Direct.quæst*.103. *vbi* Peñ.*commen*.152.*vers.* Rursus. Simanch.*cathol.tit*.27.*n*.5. Farin. *de hær. qu*.193.§.6. *num*.108.

2 Pœna pecuniaria applicari potest pro officio sanctæ Inquisitionis, aut pro aliis causis piis; non tamen licet Inquisitoribus eam sibi applicare. Simanc. *cathol.tit*.46.*n*.76. Eymeric.*d.ct.qu*.103. Peñ.*d.comment*.152.*vers.* Primum, & *seqq*. Farin.*d*.§.6.*n*.111. & 119.

3 Inquisitores tunc pœnam pecuniariam imponant, quando apparet eam à reo magis timeri; non tamen pro omni leui culpa nec semper, nec excedat qualitatem peccati, & conditionem personæ. Dec. *crim.lib*.5.*c*.44.*n*.7. Peñ.*ad* 3.*par. Direct.com*.7. *vers.* At quamvis & *d.comm*.152.*vers.* Hoc postremo. Farin.*d*.§.6.*n*.115. & 121.

4 Pœna pecuniaria imponitur suspectis de hæresi, fautoribus, defensoribus, proferentibus etiam hæresim per locum, ex fatua simplicitate, ignorantia, vel ira, quæ omnimodam excusationem non habeant. Peñ.*d.com*.152.*vers.* Rursus Inquisitores. Dec.*d.n*.7. Farin.*d*.§.6.*n*.111.& *seqq*.

5 Qui pœnam pecuniariam soluere non potest, luat in corpore, dummodo persona Ecclesiastica, vel ingenua non sit. Hæc commutatio etiam post latam sententiam licitè fit. Peñ. *d.comm*. 152. *vers.* Addit. Dec.*d.n*.7. Farin.*d*.§.6 *n*.114.

6 Hæreticis confessis vel conuictis, aut impœnitentibus pœna pecuniaria non imponitur; cùm habeant pœnas taxatas à iure, quas iudex mitigare non

Hh potest.

poteſt. Peñ.*d.com.*152.*verſ.* Pœna verò. Farin.*d.*§.*6.* *num.*117.

7 Clerico non habenti patrimonium nec beneficium pingue, pœna pecuniaria non imponitur, nec illis quorum bona confiſcantur. Peñ.*d.com.*152.*verſ.* De clericis. Farin. *d.*§.*6.n.*118.

8 Vbi Inquiſitores ſufficientia ſtipendia non habent ad ſuum officium exequendum, poſſunt expenſas exigere ab iis, contra quos procedunt. Eymeric.3. *p. Direct.quæſt.*104.*vbi* Pen.*comm.*153.*verſ.* Quoniam.

9 Impenſæ, quæ dum in reos inquiritur, fiunt, ab ipſis exigendæ ſunt; ex eorum etiam bonis ſatisfaciendum eſt ductoribus & cuſtodibus, quando è longinquo deducuntur: ſimiliter tenentur rei ſoluere alimenta, & alia quæ dum in carcere detinentur, conſumunt, donec cauſa eorum fuerit expedita. Eymer.*d.q.*104.Pen.*d.com.*153.*verſ.* De impenſis.

10 Sportulas non poſſunt Inquiſitores accipere; cùm eis à Republica vel à Rege ſalaria deputentur. Peñ. *d.com.*153.*verſ.* De ſportulis.

11 Ordinarij, dum contra hæreticos procedunt, non poſſunt, ſaltem regulariter, expenſas recipere; cùm ex dignitate Epiſcopali eis conueniat in hoc negotio laborare. Eymeric.3.*p. Direct. qu.*106. *vbi* Peñ.*com.*155.

12 Xenia, eſculenta, & proculenta quæ intra paucos dies prodigantur, quamvis Inquiſitores accipere poſſint, nullo tamen modo à reis accipienda ſunt propter ſcandalum & ſuſpicionem: neque etiam à quibuſuis aliis ob indecentiam. Peñ.*d. comm.*153. *verſ.* De tertia concluſione, *& duobus ſeqq.*

13 In

13 Inquisitores super expensas, ad quas condemnant reos, contra quos procedunt, non tenentur reddere rationem Episcopo, etiam petenti: neque ipse Episcopus exigere potest partem prouentuum, qui de hæreticorum bonis Inquisitionis officio deputantur. Eymeric. 3. *part. Direct. qu.* 105. *&* 107. *vbi* Peñ. *comm.* 154. *&* 156.

14 Vbi Inquisitoribus & aliis sancti Officij ministris non sunt salaria deputata, probabilius est Episcopos, quorum sunt adiutores, eos prouidere debere, quamvis probabile etiam sit ad dominos temporales hoc spectare: cùm ipsi bona hæreticorum confiscata accipiant. Eymeric. *d.* 3. *part. q.* 108. *vbi* Peñ. *comment.* 157.

15 Inquisitoribus & aliis ministris prouideri potest de Ecclesiasticis beneficiis, tum simplicibus, tum etiam personalem residentiam requirentibus; quæ cùm vacauerint, authoritate Apostolica applicentur, vel pensiones in eis instituantur. Peñ. *d. com.* 157. *vers.* Quales autem.

CAPVT XXIX.

De pœna non perficientis iniunctas pœnitentias.

1 QVamdiu aliquis ob hæresim vel suspicionem illius est in pœnitentia ab Inquisitoribus imposita, sub eorum manet iurisdictione, ita vt contra huiusmodi pœnam, vel pœnitentiam

violantes procedere possunt. Simanch.*cathol.tit.*48. *n.*29.*&* 30.Eymer.3.*part.Direct.q.*97.*ubi* Peñ.*comm.* 146.*vers.*Quantum ad primam,*& seqq.* Farin.*de har. q.*193.§.7.*n.*123.

2 In criminalibus vel ciuilibus causis carceratorum, etiam pœnitentiæ tempore durante, non se possunt Inquisitores intromittere: conuenirique debent ipsi carcerati apud iudicem sæcularem. Peñ.*d. comm.*146.*vers.*. Cæterum, *& seqq.*

3 Si carcerati, siue ad tempus, siue in perpetuum, & pœnitentes dum sunt in pœnitentia leuiter inter se deliquerint, in illos valent Inquisitores animaduertere; non verò si causæ inter eos ortæ graues sint.. Peñ.*d.comm.*146.*vers.* Illud tamen.

4 Damnatus ad perpetuum carcerem, seu monasterium, ad pœnam vel ad pœnitentiam peragendam, si inde aufugiat vel fugam tentet, quamvis iudicandus sit impœnitens quamdiu est in fuga, non tamen ob hanc causam censetur relapsus. Peñ.*d.comm.*146. *vers.* Veruntamen,*& seqq.* Simanch.*cathol.institutionum tit.*16.*n.*25. Farin.*d.*§.7.*n.*136.

5 Sic fugiens si misericordiam petat, & paratus sit Ecclesiæ satisfacere, siue sponte veniat, siue comprehensus, etiamsi fugæ commodam excusationem non habeat, reconciliandus est; maiori tamen pœna propter fugam afficiendus. Peñ.*d. comm.*146. *vers.* Itaque.

6 Si prædictam fugam præcedunt, comitantur, vel subsequuntur signa, siue prioris siue alterius erroris, licèt aliàs non sufficerent ad reum conuincendum de lapsu, non est improbabile quòd talis fugitiuus potest tanquam relapsus condemnari, tutiùs tamen

tamen est oppositum, dummodo signa & coniecturæ non sint à iure approbatæ & iudicatæ sufficientes ad conuincendum aliquem de relapsu. Peñ. *d. comm.* 146.*vers.* Atque hanc.

7 Qui iniunctas pœnitentias non modo non adimplet, sed animo obdurato adimplere recusat, velut impœnitens est iudicandus, & nisi resipiscat, tradendus est curiæ sæculari. Idem esto iudicium de eo, qui pœnitentiam impositam propter hæresim probatam recipere renuit. Peñ. *d. comm.* 146.*vers.* Cæterum. Farin. *d. q.* 193. §. 7. *n.* 140.

8 Acceptatas pœnitentias non adimplens, cùm nulla ei competit excusatio, licèt non censeatur relapsus, tanquam impœnitens puniendus est, nisi resipiscat: si tamen excusationem habeat, iuxta excusationis qualitatem à culpa liberatur. Vt omnem suspicionem culpæ effugiat, occurrente impedimento aut necessitate, consulat Inquisitores. Peñ. *d. comm.* 146. *vers.* Sed veniamus, *vsque ad vers.* Et hæc intelligo. Farin. *d.* §. 7. *n.* 141. *&* 148.

9 Si omittens adimplere pœnitentiam iniunctam, in eam non adimplendo culpam aliquam committat, ex qua iuris præsumptione iudicatur relapsus, vt visitare hæreticos, fauorem eis impendere, receptáre, deducere, associare, dona vel munera eis donare vel mittere, quæ excusari non possint, vt relapsus tradendus est curiæ sæculari. Peñ. *d. comm.* 146. *vers.* Quod si Farin. *d.* §. 7. *n.* 144.

10 Committens in non adimplendo pœnitentiam crimen aliquod, quod nec hæreticum sit, nec sapiens hæresim, nec ad illud vitandum pœnitens se obligauit, quamvis aliàs tale crimen prohibitum sit,

neque relapſus,neque impœnitens iudicatur. Peñ.*d.* *comm.*146.*verſ.* Sin autem.

11 Qui illud commiſit crimen, ad quod vitandum ſpecialiter ſe obligauit : vt ad non excercendas vſuras, cùm illam hæreſim abiurauerit, quæ docet non eſſe peccatum vſuram exercere,non eſt iudicandus relapſus : cùm ſecundùm ius ex hoc delicto relapſia non concludatur : ſed interrogandus eſt per tormentum,quid de ea re ſentiat,ac iuxta confeſſionis qualitatem vt relapſus,vel vt deficiens in pœnitentia puniatur. Peñ. *d.comm.*146.*verſ.* Si verò.

12 Qui eam committit culpam, ad quam non iterum committendam ſe obligauit, non reputatur relapſus ex eo quòd in abiuratione dicit: *Quòd ſi contra abiurata fecero in futurum protinus volo haberi pro relapſo*,cùm hæc obligatio ſecundùm iuris regulas intelligatur.Peñ.*d.comm.*146.*verſ.* Sed occaſione, *& duobus ſequentibus.*

13 Quando hæreticus Eccleſiæ reconciliatur ſub pœna pecuniaria de parendo mandatis,poteſt Inquiſitor ab ipſo petere cautionem ſeu fideiuſſionem de parendo ſub tali pœna;& ſi non paruerit,eam à fideiuſſore exigere.Dec.*crim.lib.*5.*c.*54.*n.*41.Farin.*d.*§.7. *num.*124.

14 Licèt ad pœnitentiam perſonalem non adimpletam obligari non poſſint ſuccedentes in bonis hæretici, vel ſuſpecti de fide,nec etiam ad pœnitentiam imponendam,cogi tamen poſſunt ad ſoluendam pœnitentiam viuenti impoſitam exigendam de bonis ipſius defuncti. Eymer.3.*part. Direct.qu.*120.*vbi* Peñ. *comm.*169. Farin.*d.*§.7.*à n.*125.*vſque ad* 131.

13 Non adimplens pœnitentiam ex fragilitate carnis,

carnis non iudicatur impœnitens: si verò ex malitia, putans se ad id non teneri, vel quia credit non errasse in fide, in eo errore persistendo, pro quo fuit condemnatus: vel quia existimat non posse Inquisitores pœnitentias iniungere, pertinax est; & hæreticus, & vt relapsus puniendus. Decian. *dict.cap.54. num.40. & cap.55.num.11. & cap.56.num.5.* Farinac.*dict.*§.7. *num.*143.

CAPVT XXX.

De pœnis augendis, vel temperandis.

1 Sine causa non potest iudex aut Inquisitor minuere, vel augere pœnas à lege, statuto, aut consuetudine introductas. S.Thom.2.2.*quæst.*67.*art.*4. Menoch. *de arbitr. lib.*1.*quæst.*96. *num.*10. Calderin. *de hæret. cap.*19. *num.*1. Tiraquel. *de pæn. temp.in præfat.n.*1.*& sequentibus.* Farinac.*crim.qu.*17. *num.*5.

2 Existente iusta & rationabili causa, licitum est iudici ordinario pœnas temperare, augere vel immutare, habetque ad hoc concessum arbitrium à iure. Tiraq.*in d.præfat.n.*16.*& seq.* Menoch.*de arbitr.dict. q.*96.*n.*14. Farinac.*dict. qu.*17.*n.*7. *& multis sequentibus.*

3 Augere vel minuere pœnas pro ratione qualitatum, & circunstantiarum occurrentium, etiam in crimine hæresis potest Inquisitor. Gondisal.*de hæret.* .17.Farin.*d.q.*17.*n.*22.

4 Quamvis in aliis criminibus iudex post latam sententiam non possit pœnam minuere inconsulto Principe, in crimine tamen hæresis vel suspicionis illius id Inquisitori licet Griland.*de haret.tract.de relaxat.carceratorum de sentent. & pœnar.execut.qu.6. n.*3.Farin.*d.q.*17.*n.*61.

5 Si in lege aut statuto cautum sit, ne iudex taxatam pœnam minuat vel augeat, nullum ei relinquitur arbitrium ad illam augendam, minuendamve. Farin.*d.q.*17.*n.*68.*& seqq.*

6 Pœna, quæ per legem aut statutum applicatur parti, non potest iudex vel Inquisitor minuere. Menoch.*de arbitr.lib.*1.*q.*96.*n.*1.*&* 2.Sot.*de iust.& iur. lib.*4.*q.*5.*art.*4. Farin.*d.q.*17.*n.*71.

7 Arbitrium, quod iudici vel Inquisitori conceditur in augmento & relaxatione pœnæ, duplex esse potest, plenum scilicet, seu liberum & regulatum. Menoch. *d.lib.*1.*q.*6.

8 Arbitrium plenum est *concessio à lege vel homine facta, qua potest iudex proprio ductus appetitu, à dolo tamen alieno, quod placuerit statuere.* Menoch.*d. quæst.*6.*n.*3.

9 Arbitrium regulatum est *concessio à lege vel homine facta, qua potest iudex secundùm ius, rationem, & æquitatem animi sui proferre sententiam.* Menoch.*d. quæst.*6.*n.*2.

10 Arbitrium in causis criminalibus, & in pœnarum taxatione concessum, semper intelligitur de arbitrio boni viri, quod iure & ratione regulatum est; cùm in hoc includatur præiudicium tertij. Menoch. *d.lib.*1.*q.*9.*n.*8.*& seqq.& q.*77.

11 Tunc arbitrium regulatur iure, quando iudex

ex

ex similibus iure, vel consuetudine determinatis ad similia procedit, etiam in criminibus, cuius similitudinis in determinando debet expressam mentionem facere. Menoch. *d.lib.*1.*q.*14.*n.*3.

12 Quando eiusdem criminis dantur duæ pœnæ, quas iudex alternatiuè potest imponere; si circunstantiæ & qualitates occurrentes postulant vt maior pœna imponatur, licitum est iudici pœnam augere: in dubio tamen minorem imponat. S.Thom.2.2.*qu.*67.*art.*4.*ad* 1. Menoch.*d.lib.*1.*q.*85.*&* 94.*n.*2.

13 Si verba legis, quæ pœnam alternatiuè ponit, dirigantur in personam delinquentis: vt si dicat: *Soluat centum, vel recedat à ciuitate*: electio est delinquentis, non iudicis. Menoch.*dict.lib.*1.*qu.*94.*num.*4. *&* 5.

14 Non potest iudex regulariter arbitrari pœnam mortis, quæ per legem vel statutum non ponitur. Menoch. *d.lib.*1.*q.*86.*n.*1. *& seqq.*

15 Si delictum sit atrox, & tales circunstantiæ concurrant, vt de iure vel consuetudine ob illas delinquens mortem mereatur, poterit iudex mortis pœnam arbitrari, dummodo iudex sit superior, nec tale arbitrium aliàs prohibeatur. Menoch.*dict.qu.*86. *num.*20.*& seqq.*Clar.*in praxi* §.*fin.quæst.*83. *num.*11. Anton.Gomez *tom.*3.*variar.de delict.num.*8. Dixi *de solicit.tract.*2.*c.*18.*num.*10. *& seqq. suprà lib.*1.*c.*34. *num.*70.

16 Quamvis iudex possit de iure mutare pœnam mortis à lege taxatam interueniente iusta causa non tamen potest mutare illam in aliam mortis pœnam minùs ignobilem, aut in aliam corporis afflictiuam, sed solummodo in exilium, in pœnam pecuniariam,

vel in alias similes; at verò secundùm consuetudinem potest commutare pœnam mortis in eam, quæ est afflictiua corporis: vt fustigatio & missio ad triremes, etiam in perpetuum. Farin. *d.ct.qu.*17. *num.*72. *&* 73.

17 In augendis vel minuendis pœnis attenditur ad qualitatem delicti, vtrum sit leue an graue; enorme seu atrox, an grauius, atrocius, vel magis enorme. Quæ autem sint huiusmodi iudicis arbitrio determinandum relinquitur. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 266. *n.*2. Clar. §. *fin. quæst.* 83. *vers.* Scias autem. Farin. *crim. qu.*18. *n.*62.

18 Delictum leue, graue, & grauissimum dignoscitur ex qualitatibus & circunstantiis personæ, instrumenti quo perpetratur, causæ ob quam committitur, loci, temporis, & similium. Carrer. *in pract. crim. tract. de homicidio*, §. Circa igitur tertium, *n.* 1. *& seq.* Farin. *d.q.*18. *n.*63. *&* 64.

19 Delictum mali exempli, tanquam perniciosius communitati, grauius censetur. Tiraq. *de pœn. tem. causa* 44. *n.*53. Menoch. *d. lib.* 2. *casu* 358. *n.*4. Farin. *d.q.*18. *n.*65. *&* 71. *cum seqq.*

20 Delictum quod est de genere prohibitorum, siue committatur clam, siue palam, non reputatur grauius quoad pœnæ impositionem, sed æqualiter punitur. Farin. *d.q.*18. *n.*71. *vers.* Primo casu.

21 Si materia in qua committitur delictum, sit de genere permissorum, grauius peccat qui clam delinquit, & grauius est puniendus, quàm qui palam. Farin. *d.n.*71. *vers.* Secundo casu.

22 Delicta commissa cum dolo, cùm sint grauiora, grauius puniuntur, quàm quæ sine dolo perpetrantur.

trantur. Dec.*crim. lib.*1.*c.*4.*n.*9. Farin.*d.q.*18.*concl.*5. *&* 6. *&* *qu,*87.*n.*1.*&* 2.

CAPVT XXXI.

Dolus, vel illius carentia quando augeat, aut minuat delicti pœnam.

1 DOlus malus in genere sumptus, est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum adhibita: cùm aliud agitur, aliud simulatur.* Sylu.*verbo* Culpa, *num.* 1. Farin.*crim. q.*88.*n.*1.*&* 3.

2 Dolus alius verus, alius præsumptus. Verus dolus est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum manifestè adhibita.* Hoc non tollit quin etiam præsumptionibus & indiciis, dummodo manifesta sint, probetur. Menoch.*de præsumptionibus lib.*5.*præsumpt.*3.*n.*6. Farin.*d.qu.*88.*n.*6. *& sequentibus.*

3 Dolus præsumptus est *machinatio ad decipiendum, circumueniendum, fallendumque alterum præsumptiuè adhibita.* Barthol. *in l.* Quod Nerua, *n.*13.*ff.de posit.* Farin.*d.q.*88.*n.*12.*& seqq.*

4 Fraus licèt communiter cum dolo confundatur, ab eo tamen differt, & est *actus malitiosus tendens de permisso ad prohibitum.* Menoch.*de præsumpt.*3.*n.*4. Dec.*crim.lib.*1.*c.*5.*rubr. de fraud.n.*1. Farin.*d.qu.*88.*à n.*35.*qu.*4. *&* 5.

5 Culpa in genere sumpta est *deuiatio ab eo, quod diligentia*

diligentia hominis potuit prauideri.Bart.*l.* Quod Neruа,*n.6. & 7.ff.depositi*. Farin.*d.q*.88.*n*.49.

6 Culpa prout in se continet dolum, est *voluntaria declinatio à bono,vel ex malitia,vel ex negligentia procedens*.S.Thom.2.2.*q*.34.*art*.2.Dec.*d.lib*.1.*c*.6. *n*.1. & 4. Farin.*d.q*.88.*n*.49.

7 Culpa à dolo separata est *excessus, siue peccatum per imprudentiam admissum in alicuius damnum, quod tamen per prudentiam, si adesset aduertentia,euitari posset*.Dec.& Fairn.*proximè citatis locis.*

8 Culpa quadruplex est, latissima videlicet,lata,leuis,& leuissima. Menoch. *de præsumpt.lib.5.præsumpt*.3.*n*.124.Dec.*d.c.6.n.7.& seqq*.Farin.*d.qu*.88.*n*. 53.*& seqq*.

9 Latissima culpa est, *quæ procedit ex calliditate, fallacia, vel machinatione ad decipiendum, circumueniendum,fallendúmque alterum adhibita ex veris indiciis præsumpta*,& in hac consideratione media est inter dolum,& culpam latam.Salicet,*in l.* Si nulla,*n*.7. *fin.C.de pignorat*. Farin.*d.q*.88.*n*.59. *& seqq*.

10 Culpa lata est *deuiatio circumspecta ab ea diligentia, quam communiter habent homines, qui sunt eiusdem professionis & conditionis* Sylu. *verbo* Culpa, *n*.2.Farin.*d.q*.88.*n*.67. *& seqq*.

11 Leuis culpa *est facere vel non facere id,quod diligens paterfamilias faceret vel omitteret in rebus suis.* Sylu.*verbo* Culpa,*n*.2.Menoch.*de præsump.lib.5.præsump*.3.*n*.132.Dec.*crim.lib*.1.*c*.6.*n*.20.Farin.*d.qu*.88. *n*.97. *& seqq*.

12 Culpa leuissima est *deuiatio incircumspecta ab ea diligentia quam habent homines diligentissimi eiusdem conditionis & professionis*. Sylu.*d.n*.2. Dec.*d. cap.6.*

cap.6.numer.23. Farinac. *dict.qu.88.num.83. & seqq.*

13 Appellatione culpæ in dubio venit culpa leuis;respiciendum tamen est ad subiectam materiam. Dec.*d.cap.6.num.21.& 22.*Farin.*d.quæst.88.num.91. & seqq.*

14 In dubio non præsumitur dolus,neque fraus, & ad dolum & fraudem excludendam omnis interpretatio facienda est, potiúsque præsumenda est culpa,quàm dolus, licèt etiam culpa non præsumatur. Menoch.*d.præsumpt.3.à n.14* Mascard.*de probat.lib.1. concl.531.n.1. & seqq. & lib.2.concl.814.n.3*. Farin. *q.89.inspect.1. per totam.*

15 Quando lex requirit dolum ad punitionem, lata culpa non æquiparatur dolo, secùs verò si verus dolus non requiritur. Sylu.*verbo* Culpa,*n.4. & 24.*

16 Fraus & dolus præsumptionibus & coniecturis probantur,quæ esse debent efficacia, & sufficientia;quæ autem sint huiusmodi,iudicis arbitrio determinandum relinquitur.Menoch. *de præsump.lib.1.qu. 58.à n.10.& lib.5.præsump.3. à n.42.*Mascard.*lib.1. concl.530.n.1. & seqq.*Farin.*d.quæst.89.inspect.2. per totam.*

17 Præsumptio non doli fortior est,quàm præsumptio doli, nisi agatur de probando dolum resultantem ex actu natura sua malo. Menoch.*d.præsumpt.3. n.123*. Farin. *d.inspect.2.n.40. & seqq.*

18 Nonnullæ sunt præsumptiones,quæ regulariter dolum excludunt. Prima sumitur ex qualitate personæ : vt si sit rustica, imperita, &c. Menoch. *dict.præsumpt.3.n.38.& 39*. Mascard.*lib.1.concl.531. num.131.& seqq.* Farinac. *quæst.89.inspect.3.num.44. & seqq.*

19 Secunda : ex defectu causæ, quia quis dolum commisisse Dicatur. Menoch. *d. præsumpt.* 3. *n.* 17. & *seqq.* & *n.* 85. Mascard. *d. concl.* 531. *n.* 3. 4. 22. 29. & 77. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 55. & *seqq.*

20 Tertia ex eo, quòd quis vtitur iure suo; aut iure permittente aliquid agit, vel exequitur actum fieri solitum. Menoch. *d. præsumpt.* 3. *n.* 23. Mascard. *d. concl.* 531. *n.* 12. & 51. & *lib.* 2. *concl.* 815. *n.* 41. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 59. & *seqq.*

21 Quarta : ex actu palam commisso, qui licèt in specie sit prohibitus, in genere tamen est permissus. Albert. *de agnosc. qu.* 23. *n.* 79. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 63. Hoc tamen iudicis arbitrio relinquitur. Menoch. *lib.* 3. *præsumpt.* 122. *n.* 94.

22 Quinta : ex ignorantia facti, dummodo sit probabilis. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 64. & *seqq.*

23 Sexta: ex actu, qui in personam beneuolam, propinquam vel coniunctam exercetur. Menoch. *d. præsumpt.* 3. *lib.* 5. *n.* 25. & *seqq.* Mascard. *d. concl.* 531. *n.* 11. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 68.

24 Septima : ex eo quòd quis operatur ex obedientia superioris: ex necessitate officij : aut ex interuallo temporis. Mascard. *d. concl.* 531. *num.* 9. & *lib.* 2. *concl.* 815. *n.* 8. & 9. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 69. & 71. & *inspect.* 4. *n.* 115. & *seqq.* Dummodo tamen delictum manifestum non sit.

25 Sicut prædictæ causæ dolum in totum vel in partem excludunt : sic ex contrariis præsumitur. Vt si persona sit docta; si detur causa, ex qua dolum quis commisisse dicatur; si quis facit contra ius : si clam committatur actus prohibitus; si quis scienter operatur : si quis exercet actum contra inimicum : si aliquis

quis contra obedientiam facit, aut quod ad alium ſpectat operari. Farin. *dict.quæſt.89.inſpect.4.ferè per totam.*

26 Præſumitur etiam dolus ex præcedenti tractatu: ex actu facto cum perſonis ſuſpectis vel prohibitis: aut ex qualitate temporis. Menoch.*d.præſumpt.3.num.*110. Maſcard.*dict.concl.*531.*num.*62.73.104. *&* 143.

27 Præſumitur dolus ex mendacio: ex falſa expreſſione & aſſertione: ex eo quòd quis affirmat pro vero aut certo, quod verum vel certum eſſe ignorat: ex eo quòd aliquis tacet, quæ dicenda erant, vel obſcurè loquitur. Menoch.*d.præſumpt.3.num.55.& ſeqq.* Maſcard. *d.concl.*531.*n.*7.19.37.68. *& ſeqq.* Farin.*d. inſpect.*4.*n.*104. *& ſeqq.*

28 Præſumitur dolus ex nimia & inſolita diligentia vel cautela: & generaliter ex omni actu inſolito. Menoch.*d.præſumpt.3.n.*102.*&* 103.Maſcard.*d.concl.*531.*n.*75. *&* 108. *& lib.2.concl.*815.*n.*4. Farin.*d.inſpect.*4.*n.*121. *& ſeqq.*

29 In cauſis fidei non attenditur ad cauſas excludentes vel includentes dolum, quoad pœnam quæ incurritur ipſo facto ex delicto externè commiſſo: neque etiam vbi tali delicto pœna eſt à iure taxata: Ratio eſt, quia in huiuſmodi pœnis iudex non habet arbitrium.

30 Quando proceditur ex præſumptionibus & indiciis, conſiderandæ ſunt cauſæ, quæ dolum includunt, aut excludunt, vt pœna imponatur: tunc enim arbitrari debet Inquiſitor.

CAPVT

CAPVT XXXII.

Pœna ex credulitate, ignorantia, iracundia vel ætate minuitur.

1 QVando lex requirit dolum ad punitionem delinquentis, quælibet causa vel credulitas, etiam leuis, quæ excusat à dolo, aufert vel minuit pœnam delicti. Clar. §. *fin. q. 60. vers.* Et generaliter. Ant. Gom. *de delict. c. 6. tit. De iniuriis n. 2. ad fin.* Farin. *q. 90. inspect. 1. n. 1. 54. & seqq.*

2 Ignorantia iuris naturalis, gentium, & diuini crassa & supina, seu affectata regulariter, quia non excusat à dolo, non minuit pœnam delicti. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 13. *n.* 22. Farin. *d. qu.* 90. *inspect.* 2. *n.* 98. 100. & 101.

3 Ignorantia iuris dubij & controuersi, eo quod excusat à dolo, excusat etiam à pœna; secùs verò si ius sit notorium. Tiraq. *de pœn. temp. causa* 11 *n. 6. & 9.* Farin. *d. inspect. 2. n.* 102. *& seqq.*

4 Credens viro fide digno, etiamsi errauerit in iure, cùm in dolo non sit, & à culpa, & à pœna liberatur. Tiraq. *de pœnit. temp. causa* 51. *n.* 27. Menoch. *de recuper. remed.* 13. *n.* 36. Mascard. *lib. 2. concl.* 647. *n.* 3. Farin. *d. q.* 90. *inspect.* 3. *n.* 109. *& seqq.*

5 Credens viro fide digno asserenti id, quod verisimile non est, neque à culpa, neque à pœna est immunis. Farin. *d. inspect.* 3. *n.* 123.

6 Delictum magna ira commissum mitiùs punitur, maximè si ira ex iusta causa proueniat. Tiraq. *de pœn. temp. causa* 1. *num.* 1. *& seqq.* Clar. §. *fin. qu.* 60. *vers.*

*verſ.*Eſt etiam , Farinac. *quæſt.* 91. *ferè per totam.*

7 Delinquens ex magna iracundia,etiam interueniente iuſta cauſa,ſi in delicto perſeuerat,non excuſatur à pœna.Farinac.*d.q.*91.*n.*12.

8 Varij gradus in hominum ætatibus à iuriſperitis diſtinguuntur ad pœnam delicti minuendam. Menoch. *de arbitrar.l.*2.*caſu* 57. *n.*1.*& ſeqq.*

9 Prima ætas eſt infantia,quæ ducitur vſque ad ſeptimum annum incluſiuè.Menoch.*d.caſu* 57. *n.*2. 7.*& ſeqq.*Farin *q.*92. *n.*3.

10 Secunda eſt infantiæ proxima , quæ incipit poſt ſeptennium,& continuatur vſque ad decimum annum cum dimidio in maſculo , in fœmina verò vſque ad nonum cum dimidio. Ant.Gom. *de delictis c.*1.*n.*57.*verſ.*Et dicitur proximus infantiæ.Farinac. *d.q.*92. *n.*4.

11 Tertia eſt pueritia,quæ incipit à ſeptennio, & durat vſque ad pubertatem.Menoc.*d.caſu.*57.*n.*2. *&* 10. Ant.Gom.*d.c.*1.*n.*63.*verſ.*Sed hodie. Farin. *d. q.*92.*n.*6.7. 18. *&* 19.

12 Quarta eſt pubertas, quæ incipit à quattodecimo anno completo in maſculo,at verò in fœmina à duodecimo;quæ hanc ætatem præcedit, impubertas appellatur.Menoc.*d.caſu* 57. *n.*2. Farinac. *d. quæſt.*92.*n.*8.18. *&* 19.

13 Quinta dicitur pubertati proxima,quam illam eſſe exiſtimo, miſſis variis ſententiis , quæ per ſex menſes à pubertate diſtat.

14 Sexta eſt ætas minor , quæ extenditur vſque ad vigeſimum quintum annum excluſiuè:à quo anno impleto,incipit ætas maior, ſeu virilis. Farinac. *dicta q.*92. *n.*21.

Ii 15 Octaua

15 Octaua est senectus, quæ incipit à quinquagesimo anno, & extenditur ad septuagesimum vsque: à quo ætas decrepita initium sumit. Menoc. *d. l.* 2. *casu* 59. *n.* 1. Farin. *d. q.* 92. *n.* 22.

16 In casibus in quibus ætas non est à iure determinata, eius determinatio iudicis arbitrio remittitur. Menoc. & Farin. *proximè citatis locis.*

17 Senes qui in decrepita sunt ætate, maximè qui propter senectutem sunt diminuti sensu & intellectu mitiùs puniuntur. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 8. *n.* 4. & *seqq.* Ant. Gom. *d. c.* 1. *n.* 68. *vers.* Item etiam. Farin. *d. q.* 92. *n.* 23. & 25.

18 Minores vigintiquinque annorum regulariter mitius puniuntur, etiam facti maiores, quia non ad tempus punitionis, sed delicti attenditur. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 7. *n.* 1 & *seqq.* Farin. *d. q.* 92. *n.* 41. & 162.

19 Infantes & infantiæ proximi in crimine sodomiæ à pœna ordinaria releuantur; quod etiam in minoribus vigintiquinque annorum, & maximè in puberibus obseruatur. Ant. Gom. *d. c.* 1. *n.* 60. *in fine.* Clar. § *fin. q.* 60. *in princip.* Menoch *de arbitr. l.* 2 *casu* 329. *n.* 5. & *casu* 286. *n.* 18. Farin. *d. q.* 92. *n.* 83. & *seqq.*

20 Minor carnaliter cognoscens Iudæam, excusatur à pœna ordinaria. Menoch. *d. casu* 329. *n.* 4. Farin. *d. q.* 92. *n.* 88.

21 In crimine hæresis, si minor rectè pœniteat, mitiùs punitur, secùs verò si in hæresi persistat. Decia. *crim. l.* 3. *c.* 12. *n.* 25. & *l.* 5. *c.* 37. *n.* 56. Simanch. *cathol. tit.* 29. *n.* 56. & *seqq.* Farin. *d. q.* 92. *n.* 180. & 181.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

Quando ebrio, & furioso delinquentibus ordinaria pœna remittatur?

1 EBrius delinquendo mitiùs punitur, magis tamen vel minus, pro maiori aut minori ebrietate. Tiraq. *de pœn. temp. causa 6. à num. 1. vsque ad 12.* Ant. Gom. *de delictis cap. 1 num. 73.* Menoc. *de arbitr. lib. 2. casu 326. num. 7.* Farin. *quæst. 93. n. 1. & 18.*

2 Procurans ebrietatem, ad hoc vt ebrius delinquat, ordinaria plectitur pœna Tiraq. *d. causa 6. num. 10* Menoc. *d. lib. 2. casu 376. num. 8. & 9.* Farin. *d. quæst. 93. num. 21.*

3 Furiosus in furore delinquens, excusatur à pœna, etiamsi ad sanitatem redierit. Idem dicimus de insano, phrenetico, & mente capto. Tiraq. *de pœn. temper. causa 2. num 1. & seqq.* Ant. Gom. *d. cap. 1. num. 70.* Menoc. *d. lib. 2. casu 325. num. 8.* Farin. *q 94. num. 1. & multis seqq.*

4 Habens dilucida interualla, si constat deliquisse dum erat sanæ mentis, non excusatur à pœna ordinaria: si verò sit dubium quo tempore deliquerit, præsumendum est ad delictum excludendum, quòd tempore furoris deliquerit. Ant. Gom. *d. cap. 1. num. 70. vers.* Quod tamen intellige. *& num. 71* Farin. *dict. quæst. 94. num. 5. & seqq.*

5 Delinquens dum erat sanæ mentis, si postea in dementiam incidat, etiam post latam sententiam, non punitur pœna corporali, nisi ad pristinam redeat

ſanitatem. Tiraq. *de pœn. tempor. cauſa* 3. *num* 4. 6. & 7. Ant. Gom. *d. cap.* 1. *num.* 72. Farin. *d. quæſt.* 94. *num.* 13.

6 Delinquens quando erat ſanæ mentis, etiamſi in amentiam perpetuam incidat poſt defenſionum proceſſum, puniri poteſt pœna pecuniaria, eiuſque bona confiſcari. Tiraq. *d. cauſa* 3. *nu.* 1. Clar. §. *fin quæ.* 60. *verſ.* Item quæro. Farin. *d. q.* 94. *num.* 17. & 22.

7 Licèt furioſus non ſit puniendus, non tamen dimittendus eſt, ſed cuſtodiendus à ſuis, ſi eos habeat, vel in carceribus ſeruandus, non in pœnam, ſed ne quid perniciofius in ſe ipſum, aut in alios moliatur. Tiraq. *de pœn. temper. cauſa* 2. *num.* 10. Farin. *d. qu.* 94. *num.* 45.

8 Furor non præſumitur, ideò probandus eſt. Probatur autem ſignis & coniecturis, cùm ſit difficilis probationis. Couar. *in* 4. *Decretali. par.* 2. *cap.* 2. *num.* 6. Ant. Gom. *d. cap.* 1. *num.* 7. *ad finem.* Menoc. *de præſump. lib.* 6. *præſump.* 45. *num.* 23. Farina. *d. quæſt.* 94. *num.* 48. & *ſeqq.*

9 Probato furore non momentaneo, ſed continuo, ſi conſtet actum geſtum fuiſſe breui tempore poſt furorem, præſumitur tempore furoris factus. Couar. *dict. num.* 6 *verſ.* Quibus illud. & *verſic.* Proceſſit. Anton. Gom. *d. num.* 71 Menoch. *d. præſump.* 45. *num.* 59. & *ſeqq.* Farin. *d. quæſt.* 94. *num.* 52. & *ſeqq.*

10 Quando conſtat aliquem poſt furorem fuiſſe ſanæ mentis, &c. continuato tempore ceſſaſſe furorem, non præſumitur actus geſtus tempore furoris, ſed ex vltimo ſtatu præſumptio ſumitur, niſi qualitas actus contrarium ſuadeat. Maſcard. *lib.* 2. *concl.* 825. *num.* 17. & 18. Farin. *d. quæſt.* 94. *num.* 55.

CAP.

CAPVT XXXIV.

Ex consuetudine minuitur aliquando pœna ordinaria.

1 Consuetudo, vt est quid facti, est *frequentia operandi liberè eodem modo*. S. Thom. *in* 3. *dist*. 23 *q*. 1. *art*. 4 *quæstiun*. 2. Suar. *l*. 7. *de legibus*. *c*. 1. *n*. 5.

2 Consuetudo facit actum licitum, qui aliàs licitus non erat. Roland. *cons*. 58. *num*. 19. *l*. 4. Gutier. *pract*. *lib*. 3. *q*. 29. *n*. 22.

3 Consuetudo in prohibitis iure naturali, vel diuino regulariter, quamvis multorum sit, imò & communis, non excusat à culpa; ac proinde neque à pœna, nec consuetudinis, sed corruptelę nomen meretur. S. Thom. 1. 2. *q*. 97. *art*. 3. *ad* 1. Tireq. *de pœn*. *temper*. *causa* 42. *n*. 12. Farin. *crim*. *q*. 95. *n*. 36. *& seqq*. Suar. *d*. *l*. 7. *c*. 4. *n*. 4. *&* 13.

4 Consuetudo in iis, quæ de iure positiuo prohibentur, vel contra ius positiuum, si à multis communiter obseruetur, excusat à dolo, & à culpa, in totum, vel in partem, secundùm quod magis, aut minus recepta, introducta, aut præscripta fuerit. Tiraq. *de pœn*. *temper*. *causa* 42. *n*. 9. *&* 10. Farin. *d*. *quæst*. 95. *à n*. 28. *vsque ad* 35.

5 Quando consuetudo taliter est introducta contra legem humanam, quòd illam abrogat, aut interpretatur, omnino excusat à culpa, & à pœna: secùs autem si taliter introducta non sit, *Vide* Suarez *l*. 7.

*de leg. cap.*8. 14.15. 17. & 18.

6 Plura delicta tam diuersi quàm eiusdem generis ex interuallo commissa regulariter pluribus plectuntur pœnis. Clar. *in pract.q.*84. *vers.* Alius est casus.& *vers.*Scias autem.Couar. *lib.*2. *variar.c.*10. *num.*8.*vers.*Quod autem decimus.Farinac. *quæst.* 22. *n.*1. 2. & 4.

7 Plura delicta diuersi generis eodem tempore commissa ad vnum & eundem finem & effectum, non puniuntur pluribus pœnis,sed vna tantùm,licèt maiori. Couar. *d.n.*8. *versi.* Hactenus tractatum est. Farinac. *d. q.* 22. *n.*19.

8 Si plura delicta eiusdem generis eodem tempore perpetrentur, non pluribus, sed vna pœna plectuntur, maiori tamen, quàm si vnum tantùm delictum committeretur: siue pœna sit arbitraria, siue à iure determinata. Farin. *d.q.*22. *n.*12. & *seqq.*

9 Quando plura delicta eiusdem generis successiuè commissa sunt,licèt in interuallo,vnica pœna puniuntur. Couar. *dict. versic.* Quod verò dicimus. Farin. *d. q.*22. *n.*17. & 18.

10 Consuetudo delinquendi, etiam in minoribus vigintiquinque annorum, auget delicti pœnam, non tamen vsque ad pœnam mortis, nisi aliàs delictum sit capitale.Clar. *d.quæst.*85.*vers.* Sed hic incidenter.Ant.Gomez *de delict.tit.de homicidio. cap.*3. *nu.* 60.*fin.*& *tit.de furto cap.*5. *num.*5.Farin.*quæst.*23. *num.*1. 2.7. & 34.

11 Augetur pœna delicti propter consuetudinem, etiamsi delicta priora punita iam sint, aut à Principe per gratiam condonata, vel tempore præscripta: quamuis aliàs eorum cognitio principaliter ad

ad iudicem non spectet. Couar. *variar. lib.* 2. *c* 9. *n.* 7. Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *centur.* 3. *casu* 295. *n.* 19. Mascard. *l.* 2. *n.* 13. Anton. Gom. *dict. c.* 5. *n.* 8. *circa finem.* Farin *d. q.* 23. *n.* 8. *&* 11.

12 Si priora delicta punita non sint, non dicetur delinquens ex sola iteratione incorrigibilis. Anton. Gomez. *d. n.* 8. *circa finem.* Farin. *d. q.* 23. *n.* 9.

13 Non solùm in condemnando, sed etiam in procedendo, consuetudo delinquendi nocet reo; quia contra consuetum delinquere lex multum præsumit. Menoch. *de præsumpt. l.* 5. *præsumpt.* 32. *n.* 1. *& seqq. & n.* 17. Farin. *d. q.* 23. *n.* 20. *& seqq.*

14 Delinquendi consuetudo per se sumpta non sufficit ad torturam, cùm sit indicium remotum: bene tamen cum adminiculis. Clar. *q.* 64. *versic.* Sed pone. Menoch. *de præsumpt. l.* 1. *q.* 89. *n.* 101. Farin. *d. q.* 23. *n.* 22. *vers.* Veritas.

15 Si quis probet se per triennium non commisisse delictum, consuetudo non faciet contra illum præsumptionem, quòd non sit emendatus, imò emendatus præsumitur. Menoch. *d. q.* 89. *n.* 105. *& d. præsumpt.* 32. *n.* 30. Mascard. *l.* 1. *concl.* 222. *n.* 12. *&* 22. Farin. *d. q.* 23. *n.* 26. *& seqq.*

16 Qui non est consuetus delinquere, mitiùs punitur. Tiraq. *de pœn. temperand. causa* 51. *per totam*, Farin. *d. q.* 23. *n.* 32. *versic.* Amplia IX.

*de leg. cap.*8. 14. 15. 17. & 18.

6 Plura delicta tam diuersi quàm eiusdem generis ex interuallo commissa regulariter pluribus plectuntur pœnis. Clar. *in pract. q.*84. *vers.* Alius est casus. & *vers.* Scias autem. Couar. *lib.*2. *variar. c.*10. *num.*8. *vers.* Quod autem decimus. Farinac. *quæst.* 22. *n.*1. 2. & 4.

7 Plura delicta diuersi generis eodem tempore commissa ad vnum & eundem finem & effectum, non puniuntur pluribus pœnis, sed vna tantùm, licèt maiori. Couar. *d. n.*8. *versi.* Hactenus tractatum est. Farinac. *d. q.* 22. *n.*19.

8 Si plura delicta eiusdem generis eodem tempore perpetrentur, non pluribus, sed vna pœna plectuntur, maiori tamen, quàm si vnum tantùm delictum committeretur: siue pœna sit arbitraria, siue à iure determinata. Farin. *d. q.* 22. *n.*12. & *seqq.*

9 Quando plura delicta eiusdem generis successiuè commissa sunt, licèt in interuallo, vnica pœna puniuntur. Couar. *dict. versic.* Quod verò dicimus. Farin. *d. q.*22. *n.*17. & 18.

10 Consuetudo delinquendi, etiam in minoribus vigintiquinque annorum, auget delicti pœnam, non tamen vsque ad pœnam mortis, nisi aliàs delictum sit capitale. Clar. *d. quæst.*85. *vers.* Sed hìc incidenter. Ant. Gomez *de delict. tit. de homicidio. cap.*3. *nu.* 60. *fin.* & *tit. de furto cap.*5. *num.*5. Farin. *quæst.*23. *num.*1. 2. 7. & 34.

11 Augetur pœna delicti propter consuetudinem, etiamsi delicta priora punita iam sint, aut à Principe per gratiam condonata, vel tempore præscripta; quamuis aliàs eorum cognitio principaliter

ad

ad iudicem non spectet. Couar. *variar. lib.* 2. *c* 9. *n*. 7. Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *centur.* 3. *casu* 295. *n*. 19. Mascard. *l.* 2. *n*. 13. Anton. Gom. *dict. c.* 5. *n*. 8. *circa finem.* Farin *d. q.* 23. *n*. 8. *&* 11.

12 Si priora delicta punita non sint, non dicetur delinquens ex sola iteratione incorrigibilis. Anton. Gomez. *d. n.* 8. *circa finem.* Farin. *d. q.* 23. *n*. 9.

13 Non solùm in condemnando, sed etiam in procedendo, consuetudo delinquendi nocet reo; quia contra consuetum delinquere lex multum præsumit. Menoch. *de præsumpt. l.* 5. *præsumpt.* 32. *n*. 1. *& seqq. & n*. 17. Farin. *d. q.* 23. *n*. 20. *& seqq.*

14 Delinquendi consuetudo per se sumpta non sufficit ad torturam, cùm sit indicium remotum: bene tamen cum adminiculis. Clar. *q.* 64. *versic.* Sed pone. Menoch. *de præsumpt. l.* 1. *q.* 89. *n*. 101. Farin. *d. q.* 23. *n*. 22. *vers.* Veritas.

15 Si quis probet se per triennium non commisisse delictum, consuetudo non faciet contra illum præsumptionem, quòd non sit emendatus, imò emendatus præsumitur. Menoch. *d. q.* 89. *n*. 105. *& d. præsumpt.* 32. *n*. 30. Mascard. *l.* 1. *concl.* 222. *n*. 12. *&* 22. Farin. *d. q.* 23. *n*. 26. *& seqq.*

16 Qui non est consuetus delinquere, mitiùs punitur. Tiraq. *de pœn. temperand. causa* 51. *per totam*, Farin. *d. q.* 23. *n*. 32. *versic.* Amplia ix.

CAPVT XXXV.

Delicti pœna minuitur aliquando ex multitudine delinquentium, ex incertitudine delinquentis, & ex delicto de mandato Principis commisso.

1 DElicti pœna absolutè loquendo minuitur ex multitudine delinquentium, quando pœna est capitalis,& ex impositione illius sequitur multorum strages.Tiraq.*de pœnis temperandis causa* 47.*à n.*1.*vsque ad* 14.Farin.*q.*96.*n.*1. *&* 4.

2 In iis, qui authores sunt delicti, aut in delinquendo principaliores,non minuitur,pœna propter delinquentium multitudinem, Tiraq.*d.causa* 47.*n.*8. Farinac. *q.*96. *n* 8.

3 In crimine hæresis ob delinquentium multitudinem augendæ sunt pœnæ, præsertim in principalibus, & authoribus, nisi timeatur scandalum, quod magis noceat;quia tunc propter multitudinem pœna minuenda est.Decian.*crim.l.*5.*c.*50. *n.*5. *&* 6. Farinac. *de hæresi.q.*197.§.1.*n.*32.

4 Si tota ciuitas,castrum vel oppidum,aut maior pars conuocato concilio in hæresim incidat, potest condemnari,comburi,& destrui,consulto tamen Summo Pontifice.Decian.*d.c.*50. *n.*1. *& seqq.*

5 Si ciuitas aliqua impediat ne hæretici vel eorum fautores puniantur,capianturve, priuari debet commercio,& dignitate Episcopali. Farin.*dict.*§.1. *n.*34.

6 Inter

6 Incertitudo delinquentium minuit pœnam delicti, siue arbitrariam, siue ordinariam. Tiraq. *de pœn. temper. causa* 63. *n.* 1. Farin. *d. q.* 96. *n.* 14. & 59.

7 Si constat multos fuisse ex proposito coadunatos ad committendum delictum, licèt non constet quis in particulari illud commiserit, omnes tenentur pœna delicti ordinaria. Anton. Gom. *de delict. tit. de homicidio c.* 3. *n.* 36. Menoch. *de arbitrar. l.* 2. *casu* 362. *n.* 25. & *seqq.* Farinac. *d. q.* 96. *n.* 72.

8 Mandatum Principis non excusat à pœna in iis, quæ sunt contra fidem, aut contra determinationem Ecclesiæ. Ant. Gom. *d. c.* 3. *n.* 42. Farin. *q.* 97. *casu* 1. *n.* 3. & *seqq.*

9 Si quæ Princeps præcipit, sunt dubia, & certioratus adhuc exequi mandat, non incurret ordinariam delicti pœnam, qui Principis mandatum exequitur. Farinac. *dicta quæst.* 97. *casu* 2. *inspect.* 1. *n.* 46. & *seqq.* & *casu* 5. *n.* 112.

10 Asserenti se de mandato Principis delictum commisisse, non creditur, nisi probet. Menoch. *de arbitrar. l.* 1. *q.* 76. *n.* 4. & *seqq.*

CAPVT XXXVI.

Proponuntur aliæ causæ, ob quas delicti pœna minuitur.

1 MVlieres, etiam in crimine hæresis, nisi sunt pertinaces, à pœnæ rigore faciliùs excusantur. Decian. *crim. l.* 5. *c.* 37. *n.* 63. Farin. *q.* 97. *casu* 10. *n.* 8.

2 Rusticus excusatur à suspicione hæresis,in iis, quæ videntur eius capacitatem excedere:secùs in aliis. Albert.*de agnosc.q.*23.*n.*6.*&* 70. Decian. *dict. cap.*37. *num.*62. Farin. *d. q.* 97. *casu* 11. *num.*42.*& seqq.*

3 Excusatur rusticus à dolo præsumpto, non à vero. Menoch.*de recuper.remedio* 9.*n.*23.*&* 32. *ac de arbitr.l.*2.*casu* 194.*n.*17.*& seqq & n.*33.*& seqq.*Farin.*d.q.*97.*casu* 11.*num.*25.46.*& seqq.*

4 Qui dormiendo delinquit, excusatur à pœna, quando nulla ei potest imputari culpa.Tiraq.*de pœn. temp.causa* 5.*num.*1. Farin.*d. q.* 97. *casu* 12. *ferè per totum.*

5 Quando quis vigilando ratum habuit delictum, quod in somnis commisit,non excusatur à pœna, in delictis maximè contra fidem.Menoch.*de arbitr.l.*2.*casu* 327.*n.*8 Farin.*d.casu* 12. *n.*75.

6 In crimine sortilegij,idololatriæ, & hæresis excusatur à suspicione contra fidem, & à rigore pœnæ,qui ex vehementi amoris passione deliquit. Tiraq.*de pœn.temp.causa* 4.*n.*1.*& seqq.*Clar §. Hæresis. *n.*23.*& q.*60.*n* 6.Menoch.*d.l.*2.*casu* 328.*n.*1.*& seqq.* Simanch.*cathol.tit.*16.*de defension.reorum.num.*42.*& seqq.*Farin.*d.q.*97.*casu.*13.

7 In crimine hæresis & in aliis,in quibus pœna est vniformis,& à lege vel statuto taxata,nobilitas non excusat à pœna:in pœnis verò arbitrariis nobilibus delinquentibus moderatur pœna corporalis. Tiraq.*de pœn.temp.causa* 31. *n.*1.34. *&* 35. Clar. §. *fin.q.*60. *vers.* Prodest etiam. Farin.*d. q.*97.*casu* 14. *n.*93.102.110. 122.*&* 131.

8 Nobiles non mitiùs puniuntur etiamsi in pœnis

nis arbitrariis, quando delicta ob nobilitatem delinquentium augentur. Tiraquel. *de pœn. temp. causa* 31. *num.* 7. *& sequentibus*. Farinac. *dict. causa* 14. *num.* 113. *& seqq.*

9 Quando delictum tale est, vt propter illud priuilegium nobilitatis amittatur, non mitiùs puniuntur nobiles, cùm priuilegium nobilitatis tunc eis non prosit.

10 Insignis peritia artis excusat à pœna delicti, dummodo delictum non sit nimis famosum, consulendus tamen est supremus Princeps. Tiraquel. *de pœn. temp. causa* 50. Baiard. *ad Clar. quæst.* 60. *num.* 98. *vers.* Et quòd pœna remittatur. Anton. Gom. *de delict. cap.* 13. *num.* 36. *vers.* Tertius casus est. Farin. *d. quæst.* 97. *causa* 15. *reg.* 1. *per totam.*

11 Peritia artis vt excuset à pœna, quindecim testibus probari debet. Baiard. *ad Clar. d. quæst.* 60. *num.* 98. Farin. *d. quæst.* 97. *casu* 15. *num.* 139.

12 Propter merita delinquentis & beneficia, siue ab eo, siue à suis maioribus reipublicæ collata, potest remitti pœna: dummodo delictum non sit nimis atrox, & merita præcesserint delictum: aut si cum delicto coniuncta sint, delinquens non crimen, sed commodum reipublicæ intenderit. Baiard. *d. nu.* 98. *&* 99. *vers.* Vtilis est. Farinac. *d. causa* 15. *reg.* 2 *per totam.*

13 Iudæus vel infidelis effectus Christianus non punitur pro delictis ante baptismum commissis, iuxta praxim communiter obseruatam; quamuis hoc in iure sit controuersum, & secundùm multorum sententiam in iudicis arbitrio positum. Clar. §. *fin. q.* 51. *num.* 19. *&* 47. Farin. *d. quæst.* 97. *causa* 16. *per totam.*

14 Muto

14 Muto & surdo, qui possunt mentem suam explicare non minuitur pœna delicti: imò & torqueri & pœna ordinaria puniri possunt. Anton. Gomez. *de delict. cap.* 1 *num.* 69. Farin. *d. q.* 97. *causa* 17.

15 De iure minui potest pœna filio delinquenti, qui à patre vel matre iudici præsentatur: & similiter patri aut matri delinquentibus præsentatis à filio: rarò tamen & cum magna consideratione, ac consulto Principe id faciendum est. Tiraqu. *de pœn. temper. causa* 18. *num.* 1. *& seqq. & causa* 19. *num.* 1. Menoch. *de arbitr. lib.* 2. *casu* 347. *num.* 1. *&* 4 Clar. *d. quæst.* 60. *num.* 25. Farin. *d. q.* 97. *causa* 18. *per totam.*

16 Prosperus euentus in delictis, etiam praua intentione commissis, minuit aliquando pœnam. Farinac. *d. quæst.* 97. *causa* 19. *num.* 179. Non tamen minuit præsumptionem malæ credentiæ, vel hæresis; cùm delicta contra fidem ex intentione dignoscantur.

17 Quæ hactenus dicta sunt circa pœnarum diminutionem, in delictis contra fidem, de illis pœnis intelligi debent, in quibus Inquisitor habet arbitrium, in ordinariis verò pœnis, quas hæreticus vel suspectus de fide ipso facto incurrit, locum non habent: nihilominus iuuant, vt postea cum delinquentibus facilius dispensetur.

CAPVT

CAPVT XXXVII.

Hæreticorum pœnæ an dispensabiles sint, & à quibus dispensentur.

1 Dispensatio est *iuris relaxatio facta cum cognitione causæ ab eo, qui potest relaxare.* Nauar.*in Summ.prælud.*9. *num.*15. Graff.1.*par decis. lib.*2.*cap.*31.*num.*1.Emman.*regul.tom.*2. *q.*46.*art.*1.

2 Hæc descriptio explicat dispensationem,quæ licitè fit.Sanch.*lib.*8. *de matr.disp.*1. *num.*2.

3 Dispensationis quatuor sunt species, Semiplena,plena,plenior,& plenissima. Hostiens.*in rubr. de hæret.*§. Quando & qualiter.*num.*12. *versic.* Item quotuplex.Decian.*crim.lib.*5.*cap.*54. *num.*15.Farin. *de hæresi q.*193.§.3.*num.*67.

4 Ad rectè dispensandum,præter authoritatem dispensantis,requiritur necessitas, vtilitas, vel euidens prærogatiua meritorum.*Cap.* Tali coniugio.1. *quæst.*7.

5 Dispensatio facta ab inferiori in pœnis contentis in legibus superiorum eatenus est valida,quatenus à superioribus sibi permittitur, & non aliter. S.Thom.1.2.*q.*97.*art.*4.*ad* 3.*& in* 4.*dist.*15.*q.*3.*art.*2. *q.*1.*ad* 3.Suarez *de legibus lib.*6.*cap.*14. *n.*4. *& seqq.*

6 Nulla est dispensatio, quæ fit ab inferiori in prædictis pœnis,si absque legitima causa fiat;etiamsi dispenset ex concessione superioris committentis absolutè facultatem dispensandi.Sylu.*verbo* Dispensatio. *q.*3.*n.*5.Soto *lib.*7.*de iust.q.*4 *art.*3.*versic.* Rursus

ſus circa eandem Sanch *d. lib.8. diſp.17. num.4.*

7 Valida eſt diſpenſatio in pœnis contentis in lege facta ab eodem qui diſpenſat, quamuis ſine legitima cauſa,aut etiam ſine cauſa diſpenſet , erit tamen iniuſta.Tabien *verbo* Diſpenſatio.*q.*14 *num.*14. Soto *lib.1.de iuſt.q.7.art.3. & lib.7.q.4. art.3. ad* 2. Sanc.*d lib.8.diſp.*17. *q.*2.*&* 3.

8 Poteſtas diſpenſandi à ſuperiori inferiori conceſſa latè interpretatur.Conar.4.*Decret.2.par.cap.*8. *num.6.verſ.*8.*& num.*11.Lopez 2.*par.inſtruct.de clauibus.cap.*9.Sanch.*d. lib.8.diſp* 2.

9 Diſpenſatio in pœnis hæreticorum,fautorum ipſiſmet conceſſa,ſtrictè eſt interpretanda. Sanch.*d. lib.8.diſp.1.num.*3.*&* 13.Garcia *de benef.part.1.cap.6. num.*48.*& ſeqq.*

10 In omnibus pœnis hæreticorum,fautorum, & ſimilium tam arbitrariis, quàm ordinariis , valet Summus Pontifex diſpenſare:cùm in omnibus quæ ſunt iuris humani per Prælatos,vel Eccleſiam inſtituti,diſpenſandi habeat poteſtatem.S.Tho.*in* 4.*diſt.* 27.*quæſt.*3.*art.*3.*ad* 2.*& quodlibet*-4.*art.*13.Doctores *in cap.* Significaſti. *de elect.cap.* Propoſuit.*de conceſ. præbend*

11 Attento iure communi poſſunt inferiores Inquiſitores ſimul cum Epiſcopo,cuius iuriſdictioni ſubſunt , diſpenſare in carcere,& aliis pœnis per ipſos impoſitis, cùm id viderint expedire. Peñ.*in* 3.*p. Direct.ad q.*59.*com.*108.*verſic.*Poſtremo de commutatione.*& ad quæſt.96.comment.*145.

12 In Luſitania,& in Hiſpania inferiores Inquiſitores non diſpenſant in pœnis etiã per ipſos impoſitis ; hoc enim generalibus Inquiſitoribus reſeruatum

tum

tum est Simanch.*cathol.tit.*16.*n.*20.*& tit.*47.*n.*12.*& sequenti*.Peñ.*dict.vers.* Postremo. Regim. Inquisit. Lusitanæ *tit.*3 *cap.*5.

13 In pœnis, quas ipso facto incurrunt hæretici, fautores, & similes, quæque in iure determinatæ sunt, dispensare nequeunt neque Inquisitores particulares, neque generalis Inquisitor, cùm hoc nusquam sit illis permissum. Zanchin.*de haret.c.*38. *vbi* Campeg. Griland. *de relaxatione carceratorum.tit. de beneficio & indulgentia Principis*.Peñ.1.*part.Direct.ad l.* Cunctos populos.*C.de Sum. Trinit.*

14 Ex eodem fundamento neque inferiores Inquisitores, neque generales possunt dispensare in irregularitate propter hæresim, fautoriam, & alia huiusmodi incursa; nec similiter tollere infamiam ob eamdem causam contractam. Zanchin Griland. & Peñ. *proximè citatis locis.*

15 In hoc Lusitaniæ Regno non possunt Inquisitores generales dispensare cum hæreticis, sodomitis, aut cum eorum filiis, vt sint aduocati, aut tutores, etiam ex testamento; cùm sint infames infamia iuris, quibus hæc iure Regni inueniuntur prohibita. Ord. Regni *l.*1 *tit.*48.§.25.*vbi* Emman Barb.*n.*3. *& l.* 4. *tit.*102.§.1.*vbi etiam idem* Barb.*n.*9.& infames secundùm leges sunt infames secundùm canones. Felin. *in cap.* Testimonium. *de test.n.* 15. Azor. *inst. moral. tom.*2 *lib.*6.*cap.*7.*q.*3. Garcia *de benef.part.*7.*cap.*8. *num.* 11.

16 Cum apostatis ex graui metu fictè apostatantibus potest Episcopus dispensare quoad vsum inferiorum ordinum. Suar. *tom.* 5. *de censur. dis.*43. *sect.*2.*n.*3.*&* 4.Sanch.*in opere moral.tom.*1.*c.*25.*n.*21.

Farinac.

Farinac. *de hæresi quæst.* 192. §. 5. *num.* 78.

17 In irregularitate propter occultam hæresim dubium est an Episcopus possit dispensare. Pars, quæ affirmat, probabilior mihi videtur: siue sequamur opinionem, quæ tenet ipsum posse absoluere hæreticum occultum, siue contrariam. Sanch. *d. cap.* 25. *num.* 18. Farinac. *dict.* §. 5. *num.* 79.

18 Episcopus potest dispensare in irregularitate contracta ob hæresim, fautoriam, &c. quoad vsum ordinum iam susceptorum, non verò quantum ad vsum sacerdotij in sacrificio altaris. Peñ. 3. *part. Direct. ad quæst.* 126. *comment.* 175. Suar. *tom.* 5. *de censuris disp.* 43. *sect.* 1. *num.* 6. Sanch. *dict. cap.* 25. *num.* 14. Farin. *d.* § 5. *num.* 78.

19 Solus Summus Pontifex potest dispensare cum apostatis siue voluntariis, siue ex metu graui apostatantibus quoad promotionem ad quoscumque ordines, & quoad vsum sacerdotij Peñ 3. *part. Direct. ad quæst* 113. *comment.* 162. *vers.* Postremo quis cum supradictis. *& ad quæst.* 126. *comment.* 175. *vers.* Hodie. Suar. *d. disp.* 43. *sect.* 2. *num.* 3. *&* 4. Sanch *d. cap* 25. *num.* 21. Farin. *d.* §. 5. *num.* 77.

20 Quando Summus Pontifex dispensat cum hæretico, fautore, vel alio huiusmodi ad ordines vel ad honores, nisi aliud in dispensatione exprimatur, solummodo censetur dispensare ad eos honores, quos talis hæreticus vel fautor anteà habuit, & ad ministrandum in ordinibus susceptis: non verò quoad futuros honores neque ad ascendendum ad superiores ordines Decian. *crim. lib.* 5. *cap.* 75. *num.* 5.

21 Dispensatio cum prædictis ad ordines suscipiendos, vel vt clerici fiant, de solis minoribus ordinibus

nibus intelligitur. Henriquez *lib.7. de indulgentiis cap.30.n.2. & lib.14.de irregul.c.8 n.10.* Sanchez *de matrim.lib.8.disp.1 n.26.* Sayro *thesauro casuum conf. tom.1.lib.6.c.11.n.19.*

22 Si prædicti dispensentur absolutè in irregularitate, vel infamia, manent habiles ad omnes ordines, dignitates & officia. Suar. *de cens.disp.41.sect.3. n.3.* Sanchez *d.disp.1.n.28.*

23 Post aliquod tempus licitum est Summum Pontificem dispensare cum hæreticis, credentibus, & cæteris huiusmodi post peractam pœnitentiam, vt in susceptis ordinibus ministrent, rarò tamen, & nisi vrgentissima interueniente causa id faciendum est. Sanctus Anton. *tract.de censur.c.100.* Syluest. *verbo* Irregularitas *qu.5.* Mayolus *lib.5.de irregul.cap.46.* Peñ.3.*part.Direct.ad qu.113.comment.162.vers.*Præterea.

24 Dispensare non debet Summus Pontifex cum prædictis, vt ad superiores ordines ascendant, vel si nullum ordinem habeant, vt prima tonsura initientur. Doctores *proximè citati citatis etiam locis.*

25 Si vrgens necessitas, vel euidens Ecclesiæ vtilitas id exposcat, dispensari potest cum prædictis, vt ordines suscipiant, ad superiores ascendant, & beneficia Ecclesiastica obtineant. Conrad. Brun. *lib.3. de haret. cap.7.* Peñ.*d. comm.162. vers.* Quanquam autem.

26 Dispensatio in pœnis arbitrariis, in carcere, habitu, & similibus, non statim facienda est, nec sine rationabili causa; considerato modo, quo pœnitens reuersus est ad fidem, an sine mora, vel multo post tempore; qua humilitate, & contritionis signo inium

ctam pœnitentiam adimpleuerit; & aliis, quæ veræ pœnitentiæ, vel impœnitentiæ ſigna ſunt. Ne per abuſum poteſtatis diſpenſandi, pœnitentiæ quas timeri oportet, in contemptum veniant.

27 In carcere perpetuo non eſt facilè diſpenſandum; quando autem diſpenſatur, non fiat, niſi poſt tres annos: ſi tamen carcer fuerit irremiſſibilis, expectentur octo. Rojas *de hæret.* 2. *part. num.* 102. Eymer. 3. *part. Direct. quæſt.* 96. *vbi* Peñ. *comment.* 145. *&* 108. *verſ.* Poſtremo de contumatione, *& ſequentibus*. Farinacius *de hæreſi quæſt.* 193. §. 5. *n.* 104.

APHO

APHORISMORVM.

LIBER IV.

DE TEMPORE GRATIÆ, ET VENIÆ GENERALIS.

DE tempore gratiæ ac veniæ generalis, præſertim à principio conſtitutæ Inquiſitionis delegatæ in partibus Toloſanis, primo Apoſtolico Inquiſitore exiſtente Sanctiſſimo Patriarcha noſtro DOMINICO, nonnulli tam ex antiquis, quàm ex iunioribus authoribus mentionem fecerunt: de eo tamen nemo, quem viderim, vno excepto Franciſco Peña in manuſcriptis, accuratè tractauit. Sed quia in noſtro Luſitaniæ Regno, propter iudaicam perfidiam in eo miſerabiliter graſſantem frequentiſſimus eſt vſus temporis gratiæ, imò tres veniæ generales in toto Regno & partibus illis ſubiectis conceſſæ ſunt vniuerſæ nationi deſcendentium ex Hebræis conuerſis ab anno 1496. Tempore ſereniſſimi Regis Emmanuelis (præter alias multas gratias exhibitas & factas voluntarie venientibus co-

ram Inquisitoribus vel eorum Commissariis ad confitenda propria contra fidem Catholicam delicta) quæ gratiæ per totum Regnum fuerunt publicatæ: non inutile fore iudicaui hos breues Aphorismos ad elucidandas difficultates, quæ tempore gratiæ frequenter occurrunt, in lucem date. In probandis Aphorismis plura adducere oportet (quæ tamen in superioribus libris consulto omisi): quia cùm apud Doctores circa hanc materiam pauca inueniantur digesta, non facilè tyronibus, & parum versatis probationes occurrent.

CAPVT I.

Quid sit tempus gratiæ, explicatur.

1 Tempus gratiæ dupliciter considerari potest, vel in eo sensu in quo sancti Patres, & Theologi agunt de tempore gratiæ: vel prout à Canonistis accipitur.

2 Tempus gratiæ vocatur à sanctis Patribus & Theologis illud *tempus, quod sequitur ab Incarnatione Verbi diuini & vsque ad mundi finem protrahitur.* Tunc enim magis quàm à principio orbis conditi gratia, misericordia, & benignitas Dei nobis apparuit: vt non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundùm suam misericordiam saluos nos faceret. Paulus Apostolus ad Tit.*c.3.n.4.& 5.ad Rom.3.n.27. & cap.8.n.2.*S.August.*de Spiritu & lit.à cap.4.vsque ad* 18.idem August.*lib.1. contra duas epist.Pelag.c.7.*
&

& 21.S.Thom.1.2.*q*.106.*art*.2.*ad* 2. *&* *q*.107 *art*.2. Sot.*in* 4.*dist*.2.*quæst*.1. *art*.4. Suar.*de legibus lib*.10. *cap*.5.*&* 8.

3 Tempus gratiæ in consideratione Canonistarum(ad instar temporis gratiæ proximè explicati) est *quoddam temporis spatium, infra quod reuertentibus ab hæresi vel apostasia ad fidem catholicam aut contra illam peccantibus, & sponte confitentibus delicta sua, magni momenti immunitates conceduntur*. Concil. Biterrense *cap*.2. Guido Fulcodius, *in responsione ad consultationes Inquisitorum*, quos refert & sequitur Peñ.*de tempore gratiæ cap*.1.

4 Quamvis Albertinus *in repet.c*.1. *de hæret. lib*.6. *n*.4.aliquam distinctionem faciat inter tempus gratiæ & misericordiæ,nulla tamen datur realis differentia. Cùm nihil concedatur in vno tempore, quod non concedatur in alio. Peñ.*d.c*.1.

5 Tempus gratiæ etiam generalis, non idem est cum tempore generalis veniæ. Nam tempus veniæ generalis, plura ac diuersa continet, quam tempus gratiæ. Tempus gratiæ exigit confessionem iudicialem coram Inquisitoribus aut eorum Commissariis; immunitates verò temporis veniæ sola sacramentali confessione mediante conferuntur; imò ad forum fori nec ista requiritur. Aliæ differentiæ ex dicendis patebunt. Constat ex bullis Clement. VII. anno 1533. Pauli III. anno 1535. & anno 1547. Clement. VIII. anno 1604. De quibus inferiùs agendum est.

CAPVT II.

Quæ immunitates concedantur tempore gratiæ?

1 VEnientes tempore gratiæ non euitant omnem pœnam, ſed pro qualitate perſonarum, & criminum, maiori vel minori benignitate tractantur, pœnitentiis ſpiritualibus & medicinalibus impoſitis.

2 Præcipuæ immunitates ſeu impunitates, quæ tempore gratiæ conceduntur, ſunt impunitas mortis, immutationis, ſeu incarcerationis, exilij, & confiſcationis bonorum. Concil. Biterr. *cap.* 2. quod refert & ſequitur Peñ. *ad* 3. *part. Direct. Inquiſit. comment.* 12. *num.* 56. *verſ.* Magnam veniam, *& de tempore gratiæ cap.* 3. *ſuprà lib.* 3. *cap.* 11. *num.* 4. *& cap.* 21. *num.* 4.

3 Conceditur etiam, vt redeuntibus tempore gratiæ non imponantur publicæ pœnitentiæ; nec abiurent in publico, nec in reconciliatione induantur habitu pœnitentiæ, niſi eorum delicta publica ſint; nec condemnantur in peregrinationem nimis longam. Simanch. *de cathol. tit.* 42. *num.* 11. Inſtructio Hiſpalenſis anno 1484. *cap.* 3. 5. *&* 7. Peñ. *d. cap.* 3. *de tempore gratiæ, & communis praxis huius Inquiſitionis.*

4 Taxare tempus gratiæ in arbitrio illud concedentis poſitum eſt: cùm hoc nullo iure inueniatur deciſum,

decisum, ex reg. *l.* 1. *ff. de iure deliberandi c.* De causis §. Illis autem *de officio deleg.* Simanch. *de cathol. tit.* 44. *n.* 3. Peñ. *ad* 3 *part. Direct. comm.* 12. *n.* 52. *&* 56. *vers.* Iam. *&* *de tempore gratiæ c.* 4.

5 Conueniens tempus pro vna diœcesi, oppido vel ciuitate est spatium triginta vel quadraginta dierum: maius tamen tempus pro commorantibus extra locum vbi gratia publicatur concedendum erit. Eymeric. 3. *part. Direct. num.* 56. Peñ. *de tempore gratiæ dict. cap.* 4. Instructio Hispalensis anno 1484. *cap.* 3.

6 Aliquando pro commorantibus intra Regni limites tres menses conceduntur: pro illis verò qui ad alias prouincias se transtulerunt, sex. Peñ. *dict. c.* 4. Et ita practicatum vidimus in hac Inquisitione Lusitana.

7 Quando in rescripto Pontificis concedentis tempus gratiæ determinatum tempus præscribitur, illud seruari oportet, nec ab aliquo inferiori augeri, minuive potest, ex reg. cap. Inferior. 21. *dist. cap.* Cum inferior. *de maioritate.* Quia determinatio illa est veluti forma rescripti, cui nihil addendum vel minuendum est. *Cap.* Cum delicta, *de rescript. l.* Cum hi. §. Si præter, *ff. de transact.* Gutier. *practic. qu. lib.* 3. *q.* 15. *n.* 5. *cum seqq.*

8 Quando in rescripto Pontificis non determinatur tempus, recurrendum est ad arbitrium Inquisitorum, ad quos spectat publicare gratiam concessam, & iuxta tenorem illius procedere: qui in præscribendo tempus inhærere debent traditionibus maiorum, & consuetudini prouinciæ. Quoniam ea quæ non determinantur à Superioribus, nec sunt deter-

minata in iure, in arbitrio iudicis inferioris relinquuntur, maximè in iis, sine quibus actus commissus rectè ministrari non potest. *L.2. ff. de iurisd. omnium iudicum cap.* Præterea *de offic. delegati.*

9 Pœnæ à quibus hæretici liberantur in tempore gratiæ, à iure canonico constitutæ sunt. Pœna mortis habetur *in c.* Ad abolendam. §. Illos quoque *de hæreticis, c.* Super eo. *eodem tit. lib. 6.* Castro *de iusta hæret. punit. lib. 2. c. 12. vide supra lib. 3. c. 6.* Immuratio, siue carceratio in perpetuum *in c* Excommunicamus. *n. 2.* §. Si qui autem, *de hæret. supra d. lib. 3. c. 8.* De exilio Leo Papa *epist. 45.* Conrad. Brun. *lib. 5. de hær. c. 12.* Dec. *crim. lib. 5. c. 42. n. 5.* Far. *de hæresi q. 193. §. 4. n. 85.* De confiscatione bonorum *c.* Vergentis, *de hæret. cap.* Cùm secundùm, *eod. tit. lib. 6. supra d. lib. 3. c. 9.* De habitu pœnitentiæ, *saccum benedictũ*, vulgò corruptóq; vocabulo, *sambenito*, vocant. Concil. Tolos. an. 1229. Eymer. *3. par. Direct. tit. de 6. modo terminandi processum, n. 175. vbi* Peñ. *comm. 42.* Far. *d qu. 193. §. 4. n. 91.* De publica pœnitentia *c.* Inter solicitudines *de purg. canon.* Ioan. XXII. *in extrauag.* Vas electionis, *in fin.* Peñ. *2. part. Direct. com. 14. ad d. c.* Inter solicitudines.

CAPVT III.

Quis possit concedere tempus gratiæ?

1 TEmpus gratiæ nequit à potestate sæculari concedi, neque sæculares Principes possunt remittere hæreticis pœnas iure canonico, aut consuetudine Ecclesiastica contra ipsos latas. Quia circa illas omni authoritate & iurisdictione carent; cùm sint merè Ecclesiasticæ. *Cap.* Vt Inquisitionis officium. §. Prohibemus,

Prohibemus, *de haeret. lib. 6.* Villadiego *de haeret. q. 20. n. 3.* Simanch. *cathol. tit. 36. n. 1.* Farin. *de haeresi qu. 186. §. 9.* Vide suprà *lib. 1. c. 2. n. 7.*

2 Non possunt Principes saeculares concedere tempus gratiae, etiam quoad poenas contentas in legibus ab ipsismet factis: si tales leges approbatae & acceptatae sint ab Ecclesia. Nam per huiusmodi approbationem & acceptationem iam pertinent ad forum Ecclesiae. *Cap.* Vt Inquisitionis, *cap. fi. de haeret. lib. 6.* Dec. *crim. lib. 5. c. 26. n. 1. & 2.* Surd. *conf. 386. n. 2. & 3. suprà lib. 2. c. 36. n. 13.*

3 Neque Inquisitores particulares, neque Episcopi, neque Inquisitores generales, neque Cardinales etiam Legati à latere possunt tempus gratiae concedere, nisi ex speciali commissione Romani Pontificis. Inferiores enim, quales sunt praedicti respectu Summi Pontificis, non possunt in legibus superiorum dispensare, nec poenas in illis contentas remittere, cùm nullam ad hoc iurisdictionem habeant. *Cap.* Inferior. 21. *d. cap.* Cùm inferior. *de maiorit. & obed.* Zanchin *de haeret. c. 19.*

4 Solus Summus Pontifex iure proprio potest tempus gratiae concedere: cùm sit supremus iudex in crimine haeresis, supremámque potestatem habens supra ius positiuum Conrad. Brun. *lib. 4. de haeret. c. 1.* Simanch. *cathol. tit. 25. n. 3. & tit. 34.* Albert. *de agnosc. q. 11. n. 11.* Peñ. *3. part. Direct. q. 1. comm. 50.* Farin. *de haer. q. 186. §. 1.* suprà *lib. 3. c. 37. à n. 5.*

5 Inquisitores generales in Lusitaniae Regnis ex vi suarum literarum possunt concedere tempus gratiae: secundùm quòd consuetudine talis concessio introducta est. Nam eis conceditur vti consuetudinibus,

& aliis quibus quomodolibet vtuntur. Paulus III. *in Bulla secunda pro Inquisitione Lusitana 16. die Iulij anno 1547. ad Serenissimum Cardinalem Henricum tunc generalem Inquisitorem*, quæ ad omnes eius successores Inquisitores generales extenditur.

6 Senatores supremi Senatus Inquisitionis mortuo vel amoto generali Inquisitore, possunt etiam concedere tempus gratiæ in illis casibus, in quibus possunt Inquisitores generales. Quia vices Inquisitoris generalis in omnibus obtinent, eique authoritate Apostolica in omni iurisdictione succedunt.

7 Quando tempus gratiæ in hoc Lusitaniæ Regno ab Inquisitore generali, vel à Senatoribus supremæ Inquisitionis concessum fuerit, necesse est quòd interueniat Regis consensus, ad hoc tantùm vt hæreticis bona confiscanda remittantur. Quoniam sic est consuetum fieri, eo quòd bona ista eius fisco applicata sunt à Summo Pontifice; Inquisitores autem generales approbatas consuetudines in hac re excedere non possunt, sed secundum ipsas procedere debent. *Bulla* Pauli III. *citata n.5.*

8 Si Romanus Pontifex per suas speciales litteras tempus gratiæ concedat, vel Inquisitori generali, aut alteri concedendum committat, non est requirendus Regis consensus in remittendis bonis confiscandis; quamvis eius fisco aliàs essent applicanda. Nam Summus Pontifex non ita Regio fisco bona hereticorum concessit, quòd à se potestatem supremam de illis disponendi abdicauerit, quando id bono communi expediens iudicauerit; esset enim contra Pontificiam authoritatem supremam non posse condonare hæreticis redeuntibus ad fidem bona, quæ

propter

propter hæresim confiscanda forent. Hæc resolutio colligitur ex litteris, quibus veniæ generales concessæ sunt in hoc Regno à Paulo III. anno 1547. & à Clem. VIII. anno 1604. in quibus absolutè remittitur confiscatio bonorum, nullo Regis expectato consensu.

9 Si Inquisitor generalis, aut Consilium generale iudicauerint esse expediens ad bonum fidei concedere tempus gratiæ, Rexque rogatus nolit remittere bona confiscanda, poterunt etiam ipso inuito, illud concedere cum remissione confiscationis bonorum. Quoniam à Summo Pontifice habent authoritatem concedendi tempus gratiæ, & vt delegati illius illud concedunt; cui autem conceditur totum, conceditur pars, maximè quando totum est principale quod committitur; remissio autem bonorum vel est pars inclusa in concessione temporis gratiæ, vel illi accidit, & sic poterunt prædictam remissionem facere, cùm veniat in necessariam consequentiam principalis quod conceditur. *L. 2. ff. de iurisdict. omn. iudic. l.* Ad rem mobilem, §. Qui procuratorem, *ff. de procurat. l. 1. §. fin. ff. de offic. eius cui mand. est iurisd. cap.* Præterea *de offic. deleg.* Surd. *cons.* 347. *n.* 10. Tusch. *t. 1. lit.* A. *concl.* 77. Quamvis autem ex consuetudine orta sit iurisdictio ad concedendum tempus gratiæ, quæ habet quòd requiratur Regis consensus, non officit: quia credibile non est taliter Summum Pontificem bona confiscanda Regio fisco concessisse, quòd bonum fidei in aliquo periclitaretur: quod rè vera continget, si ipse posset impedire remissionem bonorum, quando propter bonum fidei expedit gratiam concedere. Ex hac igitur requisitione non potest

test inferri Regem habere ius ad negandum. Si tamen non sit periculum in mora concedendi tempus gratiæ, consulendus est Summus Pontifex.

10 Quamvis bona hæreticorum confiscanda Regali fisco sint applicanda ex concessione Summi Pontificis, non proinde Rex concedere poterit tempus gratiæ etiam limitatè quoad bonorum confiscationem. Tum quia causa Ecclesiastica est, circa quam nihil potest sæcularis potestas determinare, nec iudicare an expediens sit hanc pœnam remittere: tum etiam quia Rex nullum habet ius ad huiusmodi bona, nisi per sententiam, quæ in isto casu non datur.

CAPVT IV.

Quo iure concedatur tempus gratiæ?

1 TEmpus gratiæ non est de iure communi introductum. Albert. *in repet.c.*1. *de hær. lib.*6.*qu.*12.*n.*4.*circa fin.* Peñ.*de tempore gratiæ cap.*6. Nullibi enim in iure aliqua temporis concessio inuenitur.

2 Non est contra ius commune, imò est illi maximè conforme, concedere tempus gratiæ volentibus reconciliari Ecclesiæ. Iura enim hæreticis pœnitentibus, sponteque venientibus ad detestandos proprios errores veniam concedunt, & benignè recipiunt. *Cap.* Ad abolendam. §. Præsenti. *de hæret.l.* Manichæos. §. Præterea, *Cod.de hæret. vid. suprà lib.*2. *cap.*44. *à n.*2.

3 Potestas

3 Potestas concedendæ gratiæ in Summo Pontifice fundatur in eius suprema potestate gubernatiua, secundùm quam oues errantes ad ouile Christi reducere tenetur, iuxta illud Christi Domini Ioannis *cap.21.* ad Petrum: *Pasce agnos meos, Pasce oues meas.* Pastor namque aliquando baculo percutiendo, aliquando tibia & sibilo oues congregat.

4 Tempus gratiæ primò incepit benignitate Sedis Apostolicæ, quæ iuris seueritatem, mitiore iure inspectо, aliquando moderatur. Peñ. *de tempore gratiæ c.6.*

5 Sanctè & piè conceditur tempus gratiæ volentibus, relicta & abiurata hæretica vel apostatica perfidia, ad fidem Catholicam redire. Guido Fulcod. *ad consultationes Inquisitorum quæst.2.* quem refert & sequitur Peñ. *d.c.6.*

6 In inferioribus Summo Pontifice, vt in Inquisitoribus generalibus, fundatur ius concedendi tempus gratiæ in concessione Sedis Apostolicæ, aut in consuetudine ab eadem approbata.

CAPVT V.

Nonnulli casus in quibus conceditur tempus gratiæ.

1 QVando in aliquo Regno, prouincia, vel diœcesi Inquisitionis officium de nouo instituitur, antequàm in particulari contra aliquem procedatur, conceditur tempus gratiæ. Eymeric. *in Dir.3. part. num.52. & 53. vbi* Peña *comment.12. num.56. vers.* Sed animaduertant. *& de tempore gratiæ cap.7.* vbi pro hac sententia refert Concil. Biterrense *cap.1.*

2 Si

2 Si in aliquo Regno, prouincia, vel diœcesi, vbi iam Inquisitionis officium introductum fuerat, sed propter aliquas causas intermissum, aut remissiùs & negligentiùs exercebatur, de nouo accurate, & secundùm iuris rigorem procedendum sit, potest ac expedit tempus gratiæ concedere. Quoniam hic modus procedendi speciem quandam nouitatis officij Inquisitionis præ se ferre videtur, quam Ecclesiæ benignitas in parcendo & miserando præcedit. Albert. *in repet. c.* 1. *de hæret. lib.* 6. *qu.* 12. *n.* 4. ex doctrina Archid. *in cap.* De commissi. *verbo* Obedientes, *de hær. in* 6. Peñ. *d. c.* 7.

3 Conceditur tempus gratiæ, quando hæretici clam multos à fide Catholica diuertunt, & eis suos errores persuadent. Cùm hoc medio meliùs, ac securiùs decepti ab hæreticis reducantur, & respublica componi & purgari possit. Peñ. *de tempore gratiæ d. c.* 7. Concessionem hanc legimus factam fuisse tempore Sanctissimi Patriarchæ nostri DOMINICI pro seductis ab hæreticis Albigensibus, & nostris etiam temporibus id ipsum in praxi positum vidimus in Regnis Hispaniæ.

4 Quando aliquod Regnum, prouincia, vel ciuitas de nouo ad fidem conuertitur, concedi debet tempus gratiæ. Peñ. *d. cap.* 7. Nouiter enim conuersi non præsumuntur habere tam perfectam cognitionem fidei, vt statim secundùm iuris seueritatem tractentur.

5 Si alicui delicto contra fidem addatur noua pœna, eaque grauissima; videlicet quod illud perpetrantes etiam pro primo lapsu tradantur curiæ sæculari, concedi potest tempus gratiæ. Peñ. *d. cap.* 7. Hanc

pœnam

pœnam ponit Paulus I V. in quadam constitutione contra negantes Diuinitatem Domini nostri IESV CHRISTI edita anno Domini 1555. promulgata verò anno 1556. & eandem videre est in aliis casibus suprà relatis *lib.2.c.44.n.6.*

6 In hoc casu si pœna à Summo Pontifice addatur, ipse consulendus erit circa concessionem temporis gratiæ; in aliis verò casibus hoc capite contentis Inquisitor generalis potest tempus gratiæ concedere.

CAPVT VI.

De baptizatis per vim, ac de eorum filiis & nepotibus.

1 IN fidelibus per vim absolutam ad fidem conuersis, & ipsis renuentibus ac contradicentibus baptizatis non est concedendum tempus gratiæ, sed liberi dimittendi sunt. Quia tempus gratiæ solis verè baptizatis conceditur: hi autem infideles verum Baptismi sacramentum non receperunt, nec characterem baptismalem. *Cap.*Maiores, *de baptismo* Peñ.*de tempore gratiæ c.*8.*casu* 1. Parsiius *conf.part.*4.*conf.*2.*n.*21. *& seqq.* qui refert Ang.*in verbo* Baptismus 6.*vers.*12. *& verb.* Iudæus *vers.*30. Marquard. *de Iudæis part.*3. *c.*2.*n.*5. *&* 7.

2 Si vis infidelibus illata præcisa & absoluta non fuit, sed conditionata, vt ne vitam, bona temporalia, vel patriam amitterent, concedendum est eis tempus gratiæ, consideratis tamen personarum ac temporum

temporum occurrentibus circunstantiis. Hi namque, verè baptizati sunt, *d.cap.* Maiores, *de baptismo.* Parisius *citato loc.* Sed quia vim aliquam passi sunt, indulgendum est eis, ne contra æquitatem violenter baptizati conquerantur se priùs Ecclesiasticæ disciplinæ gladium sentire, quàm Christianæ mansuetudinis lenitatem experti fuerint. *Ita* Clemens VII. *in literis generalis veniæ concessæ Iudæis baptizatis in hoc Lusitaniæ Regno* anno 1533. *&* Paulus III. *in confirmatione dictarum literarum* anno 1535. Mascard. *d.n.7.&* 8.

3 Si in casu proximè præcedenti infideles prætendant se non esse verè baptizatos, ac proinde non egere beneficio temporis gratiæ, sed liberè dimittendos fore, audiendi non sunt, & ad fidem seruandam coërcendi, ne nomen Diuinum blasphemetur, & fides quam susceperunt, vilis ac contemptibilis habeatur. *Cap.* Maiores, *de Baptismo.* Nam licèt voluntas illa pura non sit absolutè tamen voluntas est, ac quod quis sic voluit, absolutè, & voluntariè voluit: & hinc est, quòd in iure coacta voluntas dicitur L. Si mulier. §. *penult. ff. quod metus causa, c.* Merito 15. *qu.* 1. *Vide* S. Thom. 2.2. *q* 10. *art.* 8. Castro *de iusta hær. pun. li.* 2. *c.* 12. Conrad. Brun. *lib.* 5. *de hæret. c.* 13. Dixi *suprà lib.* 1. *c.* 30.

4 Quamvis infideles per vim præcisam & coactionem baptizati, postea consenserint, etiamsi per longum tempus in tali proposito perseuerent, non egent concessione temporis gratiæ. Quia talis Baptismus fuit nullus, & ratihabitio de facto præterito non validat sacramentum imprimens characterem; quidquid dicat Parisius 4. *part. consiliorum cons.* 2. *n.* 26. Mascard *num.* 9. In hoc enim verificatur illud commune proloquium: *Quod à principio fuit nullum,*

tractu

tractu temporis non conualescit.L. Quod in initio.*ff. de reg.iuris,c.* Quod sicut *de elect.c.*Non firmatur.18. *de reg.iur.l.*6.Tusch.*tom.*5.*lit.*N.*concl.*142. *& seqq.*

5 Filij infidelium, qui dum erant infantes ante vsum rationis inuitis parentibus baptizati sunt, si iam adulti & in fide catholica sufficienter instructi à fide recedant,veniam tamen petunt, conceditur eis tempus gratiæ.Peñ.*d c.*8.*casu* 2. Cùm sint verè baptizati,attamen cum iniuria parentum renuentium.

6 Filiis etiam ac nepotibus illorum,qui per vim non absolutam, nec realem coactionem fidem per sacri Baptismatis lauacrum susceperunt, educatis tamen ab ipsismet parentibus, si dicant se non fuisse perfectè instructos in doctrina Catholica, tempus gratiæ concedendum est.Peñ.*d.c.*8. *casu* 2. Ob hanc causam Clemens VII.& Paulus III. veniam generalem concesserunt descendentibus ex Iudæis inuoluntariè baptizatis in hoc Regno.

CAPVT VII.

Proponuntur aliquæ rationes insufficientes ad concedendum tempus gratiæ.

1 NOuus aduentus Inquisitoris ad decretam sibi diœcesim, in qua solita est fieri per alios Inquisitores contra hæreticos inquisitio,nō est ratio sufficiens ad concedendum tempus gratiæ.Peñ. 3.*part.Direct.com.*12.*n.*56.*vers.* Sed animaduertant.

2 Neque etiam Inquisitores pro libito, aut ad

puram petitionem hæreticorum possunt concedere tempus gratiæ. Peñ.. *de tempore gratiæ, c.6.* Quoniam Inquisitores solummodo ex concessione, vel permissione Summorum Pontificum concedunt tempus gratiæ; nullibi autem inuenitur aut concessum, aut consuetudine introductum, quòd in hoc & præcedenti casu tempus gratiæ concedatur. Item quia Inquisitores in concedenda huiusmodi gratia sunt veluti commissarij dispensatores seueritatis iuris communis; dispensatio autem causam sufficientem exigit: causa verò sufficiens non est sola voluntas dispensantis maximè subordinati, neque nuda petitio requirentis dispensationem. Soto 1. *de iust. q.7. art.3. vers.* Postremum ergo. Syluest. *verbo* Dispensatio. *n.2.* Sanch. *de matrim. l.8. disp.17.* Suar. *de leg. l.6. c.18. n.4. & 9.*

3 Non est concedendum tempus gratiæ descendentibus ex infidelibus (siue per coactionem, siue minùs voluntariè conuersi fuerint ad fidem) qui à parentibus, maximè post longum tempus, ad sacrum Baptismatis fontem nulla vi & coactione sunt delati, si post Baptismum Christianam doctrinam didicerunt, sacras conciones audierunt, Ecclesias frequentarunt, Ecclesiastica sacramenta susceperunt, aliosque actus verorum Christianorum exercuerunt, præsertim si initiati fuerunt ordinibus sacris, & obtinuerunt Ecclesiastica beneficia. Peñ. *de tempore gratiæ, c.8. & 23. §. 12.* Quia huiusmodi homines fictè præsumuntur petere tempus gratiæ ad permanendum in suis erroribus.

4 Multitudo delinquentium contra fidem non est sufficiens causa, regulariter loquendo, ad concessionem

fionem temporis gratiæ. Quia in grauissimis criminibus, qualis est hæresis & apostasia, non minuitur pœna ex multitudine delinquentium: & ita factum fuit à Deo *Exod.c.32.& Deuter.c.13.* Peñ. *dict. c.8. casu 5.* Vide *suprà l.3.c.35.n.3.*

5 Si ex concessione temporis gratiæ maius bonum spirituale sequatur multitudini peccanti contra fidem, quàm ex denegatione illius, concedi potest; si tamen delictum plùs nocet communitati, siue in spiritualibus siue in temporalibus, quàm scandalum ex punitione ortum, concedendum non est, sed gladio vltore vti oportet. Peñ. *d.c.8. casu 5. vide* S. Thom. *2.2.q.108.art.1.* Felin. *in cap.* Dilecti *n.7. verbo* Quod autem *de except.*

6 Beneficium temporis gratiæ non est concedendum illis, quibus iam fuit aliud concessum. Cùm hoc potiùs sit fauere peccantibus, quàm eos ad fidem reducere. Peñ. *d.cap. 8. fin.*

CAPVT VIII.

Qui gaudent beneficio temporis gratiæ, & qui ab eo excluduntur.

1 EOs omnes comprehendit beneficium temporis gratiæ, qui sunt de illo regno, prouincia vel diœcesi, vbi edictum gratiæ publicatur. Concil. Biterren. *c.1.& 2. quod refert, & sequitur* Peñ. *de tempore gratiæ c.9.& 10.*

2 Qui semel vsus fuit beneficio temporis gra-

tiæ, si taliter deliquit post primam gratiam quòd constituatur relapsus siue verus, siue à iure præsumptus, non potest absolutè loquendo, gaudere secunda gratia. Quia relapsus absolutè indignus est venia, *Cap.* Priuilegium. 11. *q.* 3. *cap.* Tuarum. §. Verum *de priuileg cap.* Super eo. *de hæret. l.* 6. Peñ. *d.c.* 10. *Vide suprà l.* 1. *c.* 59. *n.* 42. *& l.* 2. *c.* 45.

3 Potest gaudere secunda gratia, qui post primam adeptam taliter deliquit, quòd non efficiatur relapsus, siue ex facto posteà commisso inferatur leuis siue vehemens suspicio. Cùm enim non maneat relapsus, non erit indignus venia, licèt grauiùs puniendus sit. *Vide suprà l.* 2. *cap.* 40. *num.* 12. *& c.* 41. *num.* 5.

4 Non gaudet beneficio temporis gratiæ, qui non plenè delicta ac delictorum tempus tam de se, quàm de complicibus confitetur: aut qui non reuelat omnes quos hæreticos vel de hæresi suspectos esse nouit: sed tanquam diminutus puniendus est, prout iuris fuerit. Concil. Biterren. *c.* 2. quod refert & sequitur. Peñ. *d.c.* 10. *& in Direct. Inquisit. part.* 2. *ad q.* 34 *comment.* 59. *versic.* Ex his possumus. Quoniam non est iudicandus verè contritus, & ex corde reuersus ad fidem, qui plenè non confitetur, & dimidiam vult sperare veniam, quod nequaquam licet. *Cap.* Quem pœnitet. *d. pœn. dist.* 1. *cap.* Omnes *de pœnit. & remiss.* Simanch. *in Enchirid. tit.* 61. *n.* 4. Roias *de hæret. part.* 2. *assert.* 21. Quando non plenè confitens dicendus sit diminutus, vt debitas pœnas luat, videndum est suprà *l.* 1. *c.* 16. *à num.* 4. *& lib.* 2. *c.* 48. *à num.* 8.

5 Vt quis gaudeat beneficio temporis gratiæ, debet

debet spontè redire ad fidem. Peñ. *dict.cap.*10.Nam qui non spontè venit, non potest dici verè conuersus, quod iura maximè obseruare præcipiunt.*Cap.*Vt officium.§.Prouiso solerter. *de hær. l.* 6. Eymeric. 3. *part. Direct.n.*56. *vbi* Peñ. *comment.*12.qui etiam refert Guidon. Fulcod. *in responsione ad consultationes Inquisitorum q.*2. Farinac. *de heresi quæst.* 193. §. 1. *num.*27.

6 Qui in particulari monitus vel citatus coram Inquisitoribus se præsentat in tempore gratiæ, non dicitur spontè venire; ac proinde non gaudet beneficio & impunitate gratiæ. *L.vlt.C.de his qui latr.occult.vers.*Domini,*&c.* Archid.& Ioan.Andr. *in c.* Vt commissi.*de heret.l.*6.Peñ.*d.comment.*12.*vers.*Infra.

7 Non tollitur spontanea comparitio per monitorium generale, siue generalem citationem, quæ publicè fit, cùm conceditur tempus gratiæ: & sic qui post edicti publicationem, tamen intra præfinitum tempus se præsentat, gaudet immunitatibus gratiæ. Peñ.*d.c.*10.& Guido *d.q.*2.*apud* Peñ. *d. vers.* Infrà. Aliàs enim nemini concederetur beneficium gratiæ, cùm semper monitorium & citatio generalis præcedat, vt volentes redire ad fidem, sciant se manere liberos à seueritate iuris per concessionem temporis gratiæ.

8 Spontè venit, qui ante publicationem temporis gratiæ nec erat specialiter citatus, nec inquisitus. Guido Fulcod.*d.quæst.*2. Archid.& Ioann. Andreas *in dict. cap.* Vt commissi. Albertin.*in repetit. c.* 1. *de hæret.l.*6.*quæst.*12.*num.*1. Peñ.*in Direct.*3.*part. com.*12. *vers.*infra quod *& versic.*Cæteri.*& de tempore gratiæ d.c.*10. suprà *lib.*2.*cap.*20.*num.*34. Farin.*d.*§.1. *n.*28.

9 Quorum delicta intra tempus gratiæ per aliorum confessiones innotescunt, si eodem tempore durante compareant, plenéque delicta sua confiteantur, non amittunt beneficium gratiæ, sed spontè censentur venire. Peñ. *dict.cap.*10. Quoniam in iis quæ fiunt eodem tempore determinato, non datur prius, nec posterius. *L.* Quidam testamento.*ff. de pecul.leg.* Surd.*de alimentis tit.*9.*quæst.*29.*num.*18. Et eodem tempore dicitur fieri, quod successiuè fit. Glossa *in l.* Antiqui. *verbo* Eodem tempore.*ff.si pars hæred.peta.* Alias restringeretur tempus gratiæ ad eos tantùm, qui, cùm habeant complices, primò venerunt: & sic nullus quantumcumque voluntariè & spontaneè veniret, esset securus quòd consequeretur beneficium gratiæ, quod multos arceret à confessione delictorum; cùm tamen gratia amplianda sit, non verò restringenda. *Cap.* Odia. *de reg.iuris lib.*6.

CAPVT IX.

De denuntiatis, & venientibus post tempus gratiæ, & carceratis.

1 SEcundùm maiorum consuetudinem excluditur à beneficio temporis gratiæ ille, qui ante illius publicationem iam erat denuntiationibus præuentus, licèt ad vlteriora nondum processeriut Inquisitores Peñ.*de tempore gratiæ,ca.*11.Ex doctrina Guidonis Fulcod.*d.quæst.*2.*in responsion.ad consultationes Inquisitorum.* Archid.*in cap.*Vt commissi *num.* 3.Ioan.

3. Ioan. Andreas *num.4. de hæret.lib.6.* Quoniam sic præuentus cùm habeat contra se testificationes, metu illarum præsumitur venire & non voluntarie.

2 Qui intra tempus gratiæ voluntariè se ipsum defert ad Inquisitores, nesciens se esse denunciatum, dummodo personaliter citatus non fuerit, verisimiléque sit ignorare denunciationes contra se factas, relicto iuris rigore, concedendum est ei beneficium temporis gratiæ. Quia non videtur coactus venire. Peñ. *d.cap.*11. de mente Doctorum, quos proximè citauimus, *suprà lib.2.cap.26. num.*15.

3 Si quis ante tempus gratiæ post denuntiationes contra ipsum factas, citatus fuit per edictum, eo quòd absens erat, & posteà publicatio edicto gratiæ, intra terminum illius compareat ante Inquisitores, constétque saltem per probabiles coniecturas non habuisse notitiam præcedentis citationis, vti debet gratia concessa. Peñ. *d.cap.*11. Cùm hic similiter voluntariè, non verò metu probationum venire præsumatur.

4 In his duobus casibus præcedentibus, quia totum à coniecturis pendet, si res dubia, imò & probabilius quòd reus metu probationum se præsentauit, mitiùs cum eo agendum est. *Cap.* Estote misericordes *de reg. iuris.* S.Thom. 1.2. *qu.6. art.*4. Peñ. *dict. cap.*111. *suprà lib.2. cap.*20. *num.*34. Quia licèt præuentus sit, cùm non sit captus, non venit omnino inuoluntarius.

5 Si verisimile sit citatum per edictum, imò & personaliter, sed nondum captum habuisse notitiam talis citationis, non vtetur beneficio gratiæ, quamuis intra terminum præfiniti temporis ad consequen-

dam gratiam se præsentauerit. Nam coactus venire præsumitur, iuris tamen seueritas cum illo mitiganda est. Peñ. *d. cap.* 11.

6 Qui venit post tempus gratiæ, non gaudet beneficio illius, stando in summo iure. Quia gratia limitatur ad certum tempus, quod est veluti conditio illius, quæ debet impleri in forma specifica. *L.* Qui hæredi. *l.* Mæuius *ff. de condition. & demonst.* Menoch. *cons.* 1. *num.* 410. *& cons.* 35. *à num.* 4. Surd. *decis.* 209. *num.* 2. *&* 3. Tusch. *tom.* 2. *lit.* C. *concl.* 595. *nu.* 4. Valas. *cons.* 82. *num.* 11. *vers.* Præterea.

7 Si quis se præsentet Inquisitoribus paulò post elapsum tempus gratiæ, dummodo res sit integra, nec reus sit personaliter citatus, requisitus, vel indiciis præuentus, non excluditur à beneficio gratiæ, ex præsumpta benignitate Pontificis. Guido Fulcodius *in responsionibus ad consultationes Inquisitorum qu.* 2. Archid. *&* Ioan. Andr. *in cap.* Vt commissi. *in verbo* Obedientes. *de hæret. lib.* 6. Peñ. *de tempore gratiæ cap.* 12. *casu* 1. *ex l.* Mancipiorum *ff. de option. leg.* fauores enim conuenit ampliare. Item quia in iure valet argumentum à verisimilis, illúdq; pro disposito habetur, quòd verisimiliter fuisset dispositũ, si disponens fuisset de illo interrogatus. Bald. Paul de Castro, & alij *in l.* Tale pactum § *fin. ff. de pact.* Verisimile autem est noluisse Summum Pontificem, qui amplam vult concedere gratiam, hunc casum excludere.

8 Deinde, quæ proximè respectu eiusdem temporis vel loci fiunt, in eisdem fieri censentur, iuxta illud Arist. *lib.* 2. *Phys. tex.* 56. Quod parum distat, nihil distare videtur. Et etiam quando aliquid debet fieri certo tempore, intelligitur illo tempore factum, quã-

do

do factum est tempore immediato ante vel post. Bart.*in l.1.num.4.circa fin.C.de oper. liber.*confitens igitur tempore proximo pro confitente tempore statuto reputandus erit.

9 Qui dicantur paulo post,statim, seu protinus venire,& quantum tempus ad hoc sufficiat, iudicis arbitrio relinquitur. Qui considerare debet circunstantias, & qualitatem temporis præscripti ad gratiam, respiciendo ad ea,quæ in iure circa hanc rem habentur. Nam in iure verbum *statim*,(& idem est dicendum de dictionibus.*paulo post*,& *protinus*, quæ idem significant)pro diuersa temporis duratione accipitur. Aliquando pro triduo *l. vlt. C.de error.aduocat.* Aliquando pro decem diebus *l.* Promissor.*ff.constit.pecun.* Aliquando pro vno mense.*cap.* Constat.1. *quæst.*1.Surd.*consil.*550.*num.*6. Aliquando pro quodam temperamento temporis *l.*Ratum.*l.*Quod dicimus.*ff.de solut. matrim.* quod temperamentum prudentis viri iudicium exigit. Non tamen tempus hoc accipiendum est pro vno anno, *vt in cap.* Puella 20. *quæst.* 1. quia respectu temporis, quod communiter præscribitur ad gratiam, non potest spatium vnius anni parum reputari.

10 Qui ante tempus gratiæ,nullis præcedentibus indiciis, se Inquisitoribus præsentauit, eius tamen confessio in scriptis redacta non fuit, nec ipse examinatus super sua confessione, nec absolutus ab hæresi:rebus autem sic stantibus publicatum fuit edictum temporis gratiæ,quam iam præsentatus coram. Inquisitoribus de nouo comparens petit sibi concedi, in summo iure non gaudet priuilegio gratiæ.Quia per suam confessionem,quæ valida est,licet

non scripta, *suprà lib. 2. cap. 20. num. 4.* præuentus erat, ac proinde iuxta leges se præsentantium extra tempus gratiæ iudicandus. Vide suprà. *cap. 8. num. 5. & in hoc cap. num. 6.*

11 In casu præcedenti secundùm præsumptam Summi Pontificis benignitatem, ex qua gratiæ concessio dimanat, concedendum est beneficium temporis gratiæ. Hæc resolutio conformis est sententiæ Doctorum, quos supra citauimus *num. 7.* Quoniam talis præsentatus adhuc in secunda comparitione venit re integra nondum iudicatus, nec præuentus, nisi per propriam & spontaneam confessionem, cui maximè fauendum est. Accedit, quia si tempus gratiæ ampliatur ex præsumpta voluntate Pontificis ad eum, qui paulò post venit, vt dictum est; cùm tamen sic venienti aliqua possit imponi culpa non accedendi tempore præscripto, quanto magis ampliandum est ad illum, de quo nulla occurrit sinistra præsumptio; cùm certum omnino videatur se præsentaturum tempore gratiæ, qui sine aliqua spe illius comparuit, & confessus est. Idem dicendum est, quamuis confessio redacta esset in scriptis, & reus circa illam examinatus, cùm eadem sit vtrobique ratio. Hæc tamen intelligenda sunt, dummodo confessio sit plenè satisfactoria.

12 Qui venit paulò post tempus gratiæ, personaliter tamen citatus, vel indiciis præuentus, non gaudet beneficio gratiæ. Guido Fulcodius, Archid. Ioannes Andreas, & Peñ. *citatis locis.* Neque enim gaudere debet extensione fauorabili priuilegij, qui non sponte, sed timore probationum venire præsumitur.

13 Ve

13 Veniens non indiciatus post tempus gratiæ, probans se iusto aliquo impedimento fuisse detentum, non excluditur à beneficio gratiæ. Peñ. *de tempore gratia cap*. 12. Quia iustè impedito non currit tempus.*l*.2.§.Quod diximus.*vbi glossa* §. Si non.*ff.si quis cautionib.l*.Quæsitum.*ff.de re iudi.Glossa in l*.Interdum.*verbo* Et similib.*ff.de iudic.cap*. Quia diuersitatem.*de conceff.prabend.cap.fin.de elect*.Men.*consil*. 38.*nu*.35.Surd.*decis*.151.*nu*.4.Val.*consult*.130 *nu*.31. Quod maximè habet locum in causa maximi præiudicij, qualis ista est.*cap*.Quærelam.*vbi Glossa in verbo* Detentus. *de procurat*. Et etiam, quoniam qui venit quàm primùm potest; statim venire censetur, & in continenti.*cap*. Olim causam.*de restitut.spoliat*.

14 Impedimentum satis probatur per proprium iuramentum impediti, præsertim si alia probatio non facilè occurrat. Rota *decis*.3.*de iureiurand.in antiquis*.Barth.Roman. Alex. & Iason *in l*.2. §. Quod diximus.*ff.si quis curationibus*.Decius *in cap*.Ex ratione. *num*.53.*quæst*.4. *de appellat*.

15 Iustè impeditus rectè ac securè faciet, si durante tempore gratiæ per aliquem adeat Inquisitorem, rogando quòd vel ipse accedat, vel ministrum mittat. Peñ.*d.cap*.12.*casu* 2. Ad hoc tamen non tenetur.

16 Qui in carceribus sunt detenti tempore publicationis edicti gratiæ, nullo modo gaudent beneficio tali tempore concesso, sed iuxta canonicas sanctiones terminandæ sunt eorum causæ. Peñ.*de temp. gratia cap*.11. Nusquam enim talibus similis gratia concessa fuit, nec se facilè offert sufficiens causa vt concedatur.

CAP.

CAPVT X.

De hæresiarchis, & dogmatistis venientibus tempore gratiæ.

1 HÆresiarchæ & dogmatistæ, qui nullo modo præuenti sunt inquisitione vel indiciis, si intra tempus gratiæ se præsentent Inquisitoribus, ostendentes veræ conuersionis signa, frui possunt beneficio gratiæ. Peñ. *de tempore gratiæ c.* 12. *casu* 4. Quia si huiusmodi homines extra tempus gratiæ sic cõtriti accedant, recipi possunt, vt diximus *suprà l.* 1. *c.* 9. *n.* 12. *&* 13. *& l.* 2. *c.* 44. *n.* 3. maiori cum ratione, si venerint tempore gratiæ, recipiendi sunt. Concil. Tarracon. relata per Peñ. 2. *part. Direct. q.* 64. *vers.* Hæc sententia.

2 Dogmatistæ & hæresiarchæ, quorum veræ conuersionis, ac veræ pœnitentiæ signa non apparent, etiam si veniant tempore gratiæ, maximè si iam contra illos indicia aliqua præcesserunt, recipiendi non sunt. Simanch. *cathol. tit.* 47. *n.* 54. *& seqq.* Roias *de haret. part.* 2. *assert.* 43. Peñ. *d. casu* 4. *& in Direct.* 2. *p. d. vers.* Hæc sententia cum aliis per eum relatis: qui licèt teneant hæresiarchas verè pœnitentes recipiendos esse, omnes supponunt, deficientibus veræ pœnitentiæ signis, nullo modo recipi debere.

3 Si dogmatistæ sunt relapsi, tarò, vel nunquam concedendum erit eis beneficium temporis gratiæ. Indigni enim sunt venia: nec eorum conuersiones veræ præsumendæ sunt, sed tanquam fictæ reiiciendæ;

dæ; cùm relapſus in tantam perfidiam ex voluntate penè obſtinata in hæreſi videatur prolapſus. Et item, quia frui non debet priuilegio, qui propter duplicatas qualitates qualificatas videbatur exprimendus in priuilegio: cùm plura ſimul iuncta plùs operentur, quàm vnum. Pariſius *4. part. conſilior. conſil. 2. n. 194.*

CAPVT XI.

De relapſis, & qualificatis hæreticis, qui tempore gratiæ ſe Inquiſitoribus præſentant.

1 SI relapſus ſpontè veniat tempore gratiæ durante, nec ſit denuntiatus, inquiſitus, indiciiſve præuentus, licèt ſecundùm iuris rigorem admittendus non ſit ad beneficium gratiæ: attamen iuris æquitate inſpecta, reconciliandus eſt. Guido Fulcod. & Concilium Biterren. relata per Peñ. *de tempore gratiæ c. 12. caſu* 3. Quia ceſſat ſiniſtra ſuſpicio, quòd talis fictè conuertatur. Nec debet iudicari incorrigibilis, qui nullo modo eſt preuentus. Tandem quia cùm ſe ipſum deferat, non indiciatus de ſecundo lapſu, non eſt ſecundò conuictus. Vide ſuprà *l. 2. c. 45. n. 16. &* Farin. *de hæreſi quæſt. 193. §. 1. à num. 33. vſque ad* 37.

2 Relapſi ficti; illi nimirum, qui in primo lapſu iubentur tradi curiæ ſæculari, de quibus dictum eſt ſuprà *l. 2. c. 44. num. 6.* ſi etiam ſpontè veniant, non indiciati, ſimiliter admittendi ſunt ad beneficium gratiæ.

gratiæ. Peñ. *dict. casu* 3.

3 Hæretici qui censentur magis qualificati, vt sunt Domini temporales oppidorum aut ciuitatum, Ecclesiastici tam regulares, quàm sæculares curam animarum habentes si simpliciter in hæresim prolapsi sunt, neminem tamen errores suos docuerunt, beneficio temporis gratiæ gaudent, sicut & alij hæretici. Peñ. *d. c.* 12. *casu* 4. Nam vt sic nihil habent speciale, propter quod deneganda sit eis misericordia, quæ aliis conceditur.

4 Si huiusmodi qualificati hæretici errores suos docuerunt, vel vt docerentur authores fuerunt, aut ad id auxilium, consilium vel fauorem præstiterunt, tanquam dogmatistæ tradendi sunt, iuxta ea quæ diximus *cap. præcedenti. & l.* 1. *c.* 9. *à n.* 10.

5 Cùm ea, quæ hactenus dicta sunt in hoc libro, à voluntate Summi Pontificis concedentis tempus gratiæ dependeant volentis plus vel minus concedere, inspiciendæ diligenter sunt clausulæ literarum, vt iuxta tenorem illarum difficultates & dubia occurrentia soluantur.

6 Quoniam circa qualificatos hæreticos, dogmatistas, & relapsos, præuentos per personalem citationem, & in carceribus detentos speciales sunt difficultates in iure non decisæ, & agitur de vita hominis, valdè conueniens est, vt in literis temporis gratiæ de prædictis fiat mentio expressa.

7 Quotiescumque aliquis ex prædictis qualificatis hæreticis recipi contingat, cum magna cautela, & sufficientissimis adhibitis remediis, reconcilientur, ac etiam grauissimæ eis imponantur pœnitentiæ, nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & manife-
stissimis

ſtiſſimis veræ pœnitentiæ, conuerſionis, ac humilitatis ſignis præcedentibus. Peñ. 2. *part. Direct. ad quæſt.* 39. *comment.* 64. *verſ.* Tametſi. *& de tempore gratiæ cap.* 12.

CAPVT XII.

De forma publicandi edictũ temporis gratiæ.

1 INquiſitores accedentes ad fundandum Inquiſitionis tribunal in aliquo loco, vel ad viſitandum ſuum diſtrictum, literas ſuæ delegationis oſtendere debent Epiſcopo, ſeu Prælato principali, & Rectoribus illius loci. Tabien. *verbo* Inquiſitor. §. 10. *n.* 11. Simanch. *cathol. tit.* 44 *n.* 1. Eymeric. 3. *pa. Direct. n* 1. *& ſeqq. vbi* Peñ. *comment.* 1. *& de temp. gratiæ c.* 14 Delegato enim non creditur, niſi ſuæ delegationis literas oſtendat. *Cap.* Nobiliſſimus. 97. *diſt. vbi* Gloſſa *verbo* Signatis. *cap.* Cùm in iure. *de offic. deleg.* Zeuallos *tom.* 4. *pract. quæſt.* 897. *n.* 338. Dixi *in Bulla Cœnæ c.* 14. *diſp.* 76. *n.* 7.

2 Debent poſtea conuocare clerum & populum per edictum, vt ad Eccleſiam, quam ipſi aſſignauerint, conueniant: & ibi in aliqua die Dominica communi, non verò Quadrageſimæ, neque Aduentus, habenda eſt concio de fide, vel ab Inquiſitore, vel ab alio de eius commiſſione: in qua valde commendanda eſt fides, hortandus populus ad eius firmam retentionem, ad hæreticos & ſuſpectos manifeſtandos, & cauſa aduentus Inquiſitorum, vel Inquiſitoris declaretur.

gratiæ. Peñ. *dict. casu* 3.

3 Hæretici qui censentur magis qualificati, vt sunt Domini temporales oppidorum aut ciuitatum, Ecclesiastici tam regulares, quàm sæculares curam animarum habentes si simpliciter in hæresim prolapsi sunt, neminem tamen errores suos docuerunt, beneficio temporis gratiæ gaudent, sicut & alij hæretici. Peñ. *d. c.* 12. *casu* 4. Nam vt sic nihil habent speciale, propter quod deneganda sit eis misericordia, quæ aliis conceditur.

4 Si huiusmodi qualificati hæretici errores suos docuerunt, vel vt docerentur authores fuerunt, aut ad id auxilium, consilium vel fauorem præstiterunt, tanquam dogmatistæ tradendi sunt, iuxta ea quæ diximus *cap. præcedenti. & l.* 1. *c.* 9. *à n.* 10.

5 Cùm ea, quæ hactenus dicta sunt in hoc libro, à voluntate Summi Pontificis concedentis tempus gratiæ dependeant volentis plus vel minus concedere, inspiciendæ diligenter sunt clausulæ literarum, vt iuxta tenorem illarum difficultates & dubia occurrentia soluantur.

6 Quoniam circa qualificatos hæreticos, dogmatistas, & relapsos, præuentos per personalem citationem, & in carceribus detentos speciales sunt difficultates in iure non decisæ, & agitur de vita hominis, valdè conueniens est, vt in literis temporis gratiæ de prædictis fiat mentio expressa.

7 Quotiescumque aliquis ex prædictis qualificatis hæreticis recipi contingat, cum magna cautela, & sufficientissimis adhibitis remediis, reconcilientur, ac etiam grauissimæ eis imponantur pœnitentiæ; nec mitigandæ, nisi post longum tempus, & manife-
stissimis

ſtiſſimis veræ pœnitentiæ, conuerſionis, ac humilitatis ſignis præcedentibus. Peñ. 2. *part. Direct. ad quaſt.* 39. *comment.* 64. *verſ.* Tametſi. *& de tempore gratiæ cap.* 12.

CAPVT XII.

De forma publicandi edictũ temporis gratiæ.

1 INquiſitores accedentes ad fundandum Inquiſitionis tribunal in aliquo loco, vel ad viſitandum ſuum diſtrictum, literas ſuæ delegationis oſtendere debent Epiſcopo, ſeu Prælato principali, & Rectoribus illius loci. Tabien. *verbo* Inquiſitor. §. 10. *n.* 11. Simanch. *cathol. tit.* 44 *n.* 1. Eymeric. 3. *pa. Direct. n.* 1. *& ſeqq. vbi* Peñ. *comment.* 1. *& de temp. gratiæ c.* 14 Delegato enim non creditur, niſi ſuæ delegationis literas oſtendat. *Cap.* Nobiliſſimus. 97. *diſt. vbi* Gloſſa *verbo* Signatis. *cap.* Cùm in iure. *de offic. deleg.* Zeuallos *tom.* 4. *pract. quaſt.* 897. *n.* 338. Dixi *in Bulla Cœnæ c.* 14. *diſp.* 76. *n.* 7.

2 Debent poſtea conuocare clerum & populum per edictum, vt ad Eccleſiam, quam ipſi aſſignauerint, conueniant: & ibi in aliqua die Dominica communi, non verò Quadrageſimæ, neque Aduentus, habenda eſt concio de fide, vel ab Inquiſitore, vel ab alio de eius commiſſione: in qua valde commendanda eſt fides, hortandus populus ad eius firmam retentionem, ad hæreticos & ſuſpectos manifeſtandos, & cauſa aduentus Inquiſitorum, vel Inquiſitoris declaretur.

retur. Concil. Biterren. *l.* 1. Simanch. *d. tit.* 44. *num.* 2. Tabien. *d.* §. 10 *num.* 11. Eymer. 3. *par. Direct. à n.* 47. *vbi* Peñ. *comment.* 12. *& de temp. gratiæ cap.* 15.

3 Finito sermone leguntur statim litteræ delegationis, quibus lectis, præstetur magistratibus & populo canonicum iuramentum de tuenda fide, de præstando auxilio Inquisitoribus & ministris, ac de reuelandis hæreticis. *Cap.* Vt officium. §. Statuimus. *de hæret. lib.* 6. *cap* Ad abolendam, §. Statuimus. *eodem tit.* Concil. Biterr. *cap.* 32. relatum à Peñ. *de tempore gratiæ cap.* 16. Videndus est ipse cum Eymeric. 3. *par. Direct. comment.* 5 *&* 12. Tabien. *d. num.* 11. Si iurare renuant, coërcendi & puniendi sunt. *suprà lib.* 3. *cap.* 27. *num.* 15. *& seqq.*

4 Publicatur deinde monitorium cum clausula, quòd omnes qui sciuerint aliquem in crimen hæresis incidisse, vel quouis modo suspectos esse de hæresi, infra certos dies Inquisitoribus reuelent. Concil. Biterren. *cap.* 1. Eymer. *d.* 3. *par. num.* 51. *vbi* Peñ. *com.* 12. *ac de temp. gratiæ cap.* 18.

5 Sequitur vt Inquisitores concedant indulgentias viginti vel quadraginta dierum, quæ à Summis Pontificibus conceduntur Inquisitoribus & ministris, ac etiam omnibus præstantibus eis consilium, auxilium, vel fauorem. Eymeric. *d.* 3. *par. num.* 52. *& quæst.* 127. *vbi* Peñ. *d. commen.* 12 *&* 176.

6 Tandem legitur edictum temporis gratiæ triginta vel quadraginta dierum, provt Inquisitoribus visum fuerit, vt omnes qui se nouerint deliquisse cōtra fidem, vel reos esse eorum delictorum, quæ in edicto gratiæ continentur, veniant coram Inquisitoribus ad suos errores confitēdos, scientes, quòd si verè

pœni

pœnitentes & contriti accedant, detestantes omnia delicta contra fidem commissa, quæ abiurare sint parati, nullum de se, vel aliis crimen occultantes, charitatiuè recipientur, salutaribus pœnitentiis impositis, non tamen plectentur pœna mortis, exilij, reclusionis in perpetuum carcerem, aut confiscationis bonorum. Eymeric. *d.* 3. *part. n.* 56. *vbi* Peñ. *d. comment.* 12. *& de tempore gratiæ c.* 19. vbi refert Concilium Biterrense *c.* 1. Simanch. *cathol. tit.* 44. *n.* 1. *& seqq.* Albertin. *in repet. c.* 1. *de hæret. l.* 6. *q.* 12. *n.* 4.

CAPVT XIII.

Qua ratione recipiantur confessiones in tempore gratiæ?

1 VEnientes in tempore gratiæ ad confitenda peccata sua, & se reconciliandos cum magna cautela, recipiendi sunt, ne simulata conuersione redeant fraudulenter, & sub agni specie lupum gerant. *Cap.* Vt officium. §. Prouiso solerter. *de hære. l.* 6.

2 Confessiones huiusmodi Inquisitoribus factæ non sunt sacramentales. Tum quia hoc consuetum non est, nec in antiquis monumentis talis modus recipiendi hæreticos inuenitur: tum etiam quia generaliter interdicitur Inquisitoribus audire sacramentales confessiones propter periculum, quod inde potest euenire, ne sic confessus, si progressu temporis ab aliquo denuntietur, imponat Inquisitori, quòd eius confessionem reuelauerit: tum denique quia In-

quisitores non sunt iudices in foro pœnitentiæ. Eymeric. 3. *part. Direct. tit. de sponte venientibus. n. 59. vbi* Peñ. *comment. 12. & de tempore gratia c. 24.* Campeg. *apud Zanchin. cap. 34. vers.* Considerent etiam Inquisitores. Locatus *in opere iudic. verbo* Absoluere. *num. 7.*

3 Reconciliatio in tempore gratiæ necessariò facienda est per iudicialem confessionem coram inquisitoribus, vel eorum ministris. Concil. Biterrense *c. 4. & 5.* quod refert & sequitur Peñ. *de tempore gratia c. 20. &* Doctores *proximè citati.* Quoniam gratia concessa ordinatur ad extirpandam hæresim, quod fit per confessionem propriorum criminum ad reconciliationem cum Ecclesia, per detectionem hæresum & errorum aliorum ad emendationem, punitionem, & præuentionem, quod per solam iudicialem confessionem potest fieri; cùm ex sacramentali nullum sumatur indicium ad procedendum. *Argum. tex. ex cap.* Si Sacerdos. *de offic. Ordin.* Bald. *in l.* Archygerontes. *C. de Episc. audiend.* Anton. Gom. *tom. 3. variar. c. 13. n 9.* Peñ *2. part. Direct. commen. 25. vers.* Illud autem. *& sequenti. & vers* Sed hic. *ac duobus sequentibus.* Dixi *suprà l. 2. c. 20. n. 2.*

4 Ad hanc confessionem præmittendum est iuramentum de veritate dicenda tam de se, quàm de aliis; examinandi sunt testes diligenter, & eorum dicta ratificanda. Peñ. *de tempore gratia cap. 20. & 21.* Dixi *suprà l. 2. c. 1. num. 5. & c. 17. & 18.* Vide *cap.* Cùm causam §. 1. *de testib. cap.* Iudicantem. *vbi Glossa 30 quæst. 5.*

5 Ante reconciliationem confitentes tempore gratiæ abiurare debent prò qualitate delictorum secundùm

cundùm formam canonicam ; in occulto , si delicta occulta fuerint, vel non præuenta ante publicatione n edicti gratiæ; si verò publica vel præuenta fuerint, in publico fiat abiuratio. Publica enim crimina publicam satisfactionem exigunt. Concil. Biterrense quod sequitur & explicat Peñ. *de tempore gratiæ c.* 21. *reg.* 8. In hoc tamen Inquisitores maximè attendant ad circunstantias delictorum, conditionem personarum, & testium deponentium qualitatem : De abiuratione dictum est *suprà libro secundo capite quadragesimo & quadragesimo primo.*

6 In imponenda abiuratione ad hoc vt publicè vel occultè fiat, considerandum est an ille, cui abiuratio est indicenda, sit puer, adolescens, simplex, vel paterfamilias habens filias nubiles. Roland. *consil.* 63. *l.* 3. quem refert & sequitur Peñ. *dicto cap.* 21. *reg.* 8. *fin.*

7 Hæreticus occultus per accidens, nimirum, *qui hæresim quam mente tenet, externè profert nemine audiente*, tam in tempore gratiæ, quàm extra se præsentans, absque abiuratione absoluitur ab Inquisitoribus, siue à quolibet illorum, qui etiam absolutionem aliis committere possunt. Simanch. *cathol. tit.* 42. *num.* 11. Vide *suprà lib.* 1. *cap.* 15. *num.* 7. & *lib.* 3. *cap.* 4. *à num.* 11.

CAPVT XIV.

Quo titulo imponi possit pœna pecuniaria reconciliatis tempore gratiæ?

1 IN aliis ab hæresi criminibus fieri potest compositio pecuniaria, vbi id lege vel ratione cogente prohibitum non est. Lucas de Peña *in l. 1. C. de desertoribus. l. 12. n. 56. q. 3.* Paris de Puteo *de sindicatu in verbo* Compositio. *cap. 3.* Griland. *de relaxatione reorum. tit. de pœnarum compositione quæst. 2.* & communiter Doctores *in l.* Transigere. *Cod. de transaction.* quos refert & sequitur Peñ. *de tempore gratiæ cap. 25.*

2 Reconciliatis tempore gratiæ non potest imponi pœna pecuniaria titulo compositionis pro crimine. Quia pro hæresi, apostasia, blasphemia, & aliis delictis, quæ fiunt immediatè contra Deum, non potest fieri pecuniaria compositio. Doctores *in d. l.* Transigere. *vbi* Cinus *quæst. 4. vers.* Hanc etiam opinionem. Purpuratus *num. 41. & sequentibus.* Bald. *in l.* Accusationem. *num. 10. vers.* Prælatus autem. C. *de his qui accusare non possunt.* Rojas *in singul. fidei. singul. 211.* De iure enim canonico non est locus huiusmodi compositionibus. Arch. *in c.* In omnibus. 2. *quæst. 3.* Lucas de Peñ. *d. l. 1. n. 59. Cod. de desertoribus. lib. 12.* Paris de Puteo *d. verbo* Compositio. *c. 3. vers.* Secundùm canones; quos etiam refert & sequitur Peñ. *d. cap. 25.* Neque in monumentis antiquis legimus factam fuisse compositionem pecuniariam in

delictis

delictis contra fidem; maximè quia in tempore gratiæ vna ex impunitatibus est, quòd bona non confiscantur. Tandem, quoniam talis compositio speciem habet auaritiæ & cupiditatis.

3 Reconciliatis tempore gratiæ, quamuis remittantur bona, quæ venerant confiscanda, potest de illis arbitrio Inquisitorum imponi pœnitentia pecuniaria in vsus pios, præsertim vt expendatur in auxilium contra infideles & hæreticos. Instructio Hispalensis anno 1484. *cap.*3. Albertin. *in repet. cap.*1.*de hæret.lib.*6. *quæst.*12. *num.*4. Peñ. *d.cap.*25. Vide suprà *libro tertio capite* 28. Hoc tamen nunquam consulerem.

4 De bonis confiscandis potest venientibus tempore gratiæ remitti pars certa, & quoad hoc limitari immunitates gratiæ: hoc tamen à Summo Pontifice fieri debet. Quoniam immunitates temporis gratiæ subsunt dispositioni Summi Pontificis, cui liberum est plus aut minùs concedere. Verùm rarò aut nunquam id facere debet, cùm paucissimæ, aut nullæ sint causæ talis restrictionis: & potest dari auaritiæ præsumptio, quæ omnino vitanda est in Ecclesiæ capite. Vide Peñ. *ad* 2.*par. Directi.comment.*7. *vers.* At quamuis vbi refert Concil. Narbon. *cap.*17.

5 Neque Reges, neque generales Inquisitores hanc restrictionem facere possunt. Non reges, quia causa ista Ecclesiastica est, vtpote pœna propter hæresim à iure taxata. Vide suprà *lib* 3.*cap.*20.*num.*9.*&* 10. Neque Inquisitores generales, cùm ex sola approbata consuetudine tempus gratiæ concedant huius autem restrictionis nulla extat consuetudo.

CAPVT XV.

Veniæ generales concessæ Hebræis conuersis, & eorum descendentibus in Regno Lusitaniæ.

1 POstquam Iudæi, qui ex Hispania & aliis partibus in hoc Lusitaniæ Regnum venerant, baptismum susceperunt tempore inuictissimi Regis Emmanuelis anno 1495. vel 1496. ipsis ac eorum filiis & descendentibus concessæ fuerunt nonnullæ generales veniæ.

2 Prima facta fuit à Clemente VII. per Bullam expeditam 7. die Aprilis anno 1533. Pontificatus sui anno decimo. Hæc tamen suum non est sortita effectum.

3 Paulus III. qui Clementi in Pontificatu successit, veniam generalem ab eo concessam confirmauit, de nouóque concessit die 12. Octobris, anno 1535. & postea anno 1536. literas dedit ad fundandum sanctum Inquisitionis tribunal, vt in superioribus dictum est.

4 Idem Paulus III. die 11. Maij anno 1547. occasione reducendi modum procedendi Inquisitionis ad terminos iuris (nam antea magnis adhibitis moderationibus in fauorem nouiter conuersorum procedebant Inquisitores) bono Ecclesiæ exigente, vt seruato iuris rigore procederetur contra iudaizātes; ne nouiter conuersi & eorum filij pro præteritis erroribus rigorosæ Inquisitioni statim subiacerent, veniam

tiam generalem concessit. Fuit publicata 10. die Iunij anno 1548.

5 Clem. VIII. anno 1604. die 23. Aug. nouam veniam generalem concessit, quæ publicata fuit in hoc Regno 16. de Ianuar. anno 1605. Causæ, quæ ex Bulla huius concessionis colliguntur, sunt tres. Prima; quòd pœnæ contra hæreticos latæ absq; remissione executioni mandantur per Inquisitores (quid mirum, cùm rectissimi sint, si leges obseruant, si iuxta determinationes Summorum Pontificum & consuetudines approbatas procedunt in imponendis pœnis, si eadem in concedendis fauoribus custodiunt?) Secunda; ne descendentes ex Hebræis, cùm pro certo habeant præclusum sibi esse aditum consequendi similem veniam, efficiantur peiores, peccatáq; peccatis adiiciant. Tertia; quia concessa huiusmodi venia generali, absque dubio sperandum est, quod breui tempore absentes ad hoc Regnum reuertentur, retinentes cultum fidei catholicæ sub obedientia Regis Philippi, *qui*, inquit Summus Pontifex, *hoc maximè desiderat, & instanter petit.*

CAPVT XVI.

Quibus personis concessæ sint veniæ, generales, & quas impunitates contineant?

1 OMnibus vtriusque sexus nouiter conuersis ad fidem ex Iudæis in Regnis Lusitaniæ

& eorum dominiis, prædictorum filiis, nepotibus vel descendentibus in eisdem degentibus, forensibus, ac alienig nis, tam præsentibus, quam absentibus, seu qui ab eisdem Regnis aut dominiis aliàs recesserunt, etiamsi banniti fuerint, concessæ sunt generales veniæ. Clem. VII Paulus III. & Clem. VIII.

2 Remittunt prædictis omnia delicta hæresis, apostasiæ à fide, blasphemiæ, & aliorum quorumcumque delictorum, quantumcunque grauia sint, & qualificata.

3 Absoluuntur ab omni excommunicationis sententia, suspensionis & interdicti, & ab aliis Ecclesiasticis censuris, etiamsi illis à quadraginta & vlterioribus annis insorduerint; aut Sedes Apostolica pro eis consulenda foret, ac etiam ab illis, quæ in Bulla Cœnæ continentur.

4 Absoluuntur ab omnibus prædictis in foro ciuili, criminali, contentioso, conscientiæ, & animæ: ab aliis verò criminibus prauitatem hæresis non sapientibus, in foro conscientiæ duntaxat.

5 Restituuntur ad illum statum, in quo erant tempore quo fuerunt baptizati, liberantúrque ab omni infamiæ nota, quam per se, vel per suos consanguineos aut affines contraxerunt, ac si nunquam de catholica fide deuiassent. Restituuntur denique ad omnem dignitatem, gradum, officium, beneficium, & ordinem, in quibus antea erant: & insuper habilitantur ad omnes huiusmodi dignitates consequendas. Hanc tamen habilitationem. Clemens VIII. eis non concessit.

6 Reddenda sunt eis omnia bona confiscata, & omnes fructus inde percepti, etiamsi ad alios iam

perue

peruenerint; dummodo fisco incorporata non sint.

7 Omnes carcerati, vel aliàs detenti, exules & banniti, etiamsi ob prædicta crimina sententiati iam sint, à carceribus, detentione, exilio & bannis omnino liberantur.

8 Extinguuntur omnes processus, informationes, probationes, cautiones, fideiussiones, & obligationes sub quacumque forma, etiam cum iuramento: omnes etiam denuntiationes contra ipsos factæ circa crimen hæresis, apostasiæ, blasphemiæ, & similium hæresim sapientium: ne de cætero pro illis accusari, molestarive vllo modo possint: neque ex prædictis criminibus indicium aliquod, etiam minimum contra ipsos in posterum sumatur.

9 Non sunt eis imponendæ pœnitentiæ aliquæ publicè, & à iam impositis liberantur.

10 Qui de præsenti elapsi sunt, & pro crimine relapsiæ in hæresim vel apostasiam in carceribus detinentur, curiæ sæculari tradendi non sunt vltimo supplicio plectendi, sed aliis pœnis iudicio Inquisitorum impositis, liberi dimittuntur. His tamen Clemens VIII. nullam immunitatem concessit.

11 Qui hac gratia vsi fuerint, quamvis in hæresim, vel apostasiam relabantur, non habentur pro relapsis, nisi iudicialiter abiurauerint.

CAPVT XVII.

Qui non gaudent immunitatibus veniæ generalis.

1 NOn gaudent gratiis & immunitatibus veniæ generalis absentes, qui habitum & nomen Christianorum non retinuerunt, sed à fide Christi manifestè recesserunt. Clem. VII. Paulus III. & Clemens VIII.

2 Qui à die publicationis literarum veniæ generalis in aliquam hæresim inciderunt, vel in veteri errore perstiterunt, non gaudent immunitatibus à Clemente VII. concessis.

3 Absolutiones in foro animæ non consequuntur, nisi qui corde contriti, & verè confessi in sacramento Pœnitentiæ à confessario per ipsos eligendo, ex approbatis tamen ab Ordinario absoluuntur.

4 Non liberantur à pœnitentiis per sententiam Inquisitorum iniunctis, qui eas extra carceres non compleuerunt.

5 Non dispensantur in irregularitate, qui in contemptum clauium, cùm essent censuris astricti, Missas celebrarunt, aut illis aliàs se immiscuerunt.

6 Pœnitentias impositas ab Inquisitoribus iis, qui è carceribus liberantur præuia abiuratione, ipsi abiurantes tenentur adimplere.

7. Ab abiuratione coram Inquisitoribus facienda non eximuntur, qui in carceribus detenti, vel sub fideiussione dati, conuicti erant vel confessi. Qui similiter

ſimiliter à relapſia non liberantur, ſi poſtea relabantur in hæreſim, vel apoſtaſiam.

8 Iuxta Bullam Clementis VII. ad conſequendam gratiam in dicta Bulla conceſſam, etiam in foro externo neceſſe erat, quòd crimina confiterentur coram Nuncio, Inquiſitoribus, miniſtris ab eiſdem deputatis, vel confeſſario ab ipſis quibus concedebatur gratia, electo; & quòd eorum nomina & cognomina in aliquo libro ſcriberentur.

9 Hæc conditio ablata fuit à Paulo III. & Clemente VIII. quoad forum temporale, ciuile, criminale, & contentioſum; in quo prædicti homines eximuntur à confeſſione, abiuratione, renuntiatione, punitione, vel diligentia quacumque.

10 Non gaudent prædictis immunitatibus, qui tempore publicationis literarum in Regno, & dominiis Portugalliæ nullo modo domicilium, vel habitationem habentes intra terminum in ipſis literis præſcriptum ad dictum Regnum, vel ad aliquod dominium illius non redierint.

11 Sententiæ contra prædictos homines iam latæ, & executioni mandati non annullantur.

CAPVT XVIII.

Summus Pontifex poteſt concedere veniam generalem remittendo pœnas iuris.

1 NEgare Summum Pontificem poſſe remittere pœnas in iure contra hæreticos latas error

error est in fide. Oldrad. *consil* 271. Parisius 4. *par. consil. conf.* 1. *num.* 6. Est enim de fide Summum Pontificem habere supremam potestatem, *cap.* Decreto. 2. *quaest.* 6. *cap.* Ad honorem. *de author. & vsu pall. cap.* Proposuit. *de concess. preb.* esséque supremum iudicem in causis hæreticalibus. Suprà *cap.* 3. *num.* 4. cui apertè contradicit, qui negat ipsum posse remittere pœnas iuris.

2 Summus Pontifex potest crimina & delicta præterita extinguere, veniamque generalem concedere, omnem pœnam temporalem relaxando. Parisius *d. conf.* 1. *num.* 1. Quia supremus Princeps, qualis ipse est, potest omnem pœnam remittere. *L.* In rescripta. *C. de precib. Imperatori offerend.* quæ approbatur *in cap.* Rescripta. 25. *quaest.* 2. *vbi* Glossa *fin. per tex. in cap.* Veniam. 35. *quaest.* 9. *l.* Mancipia. *in fin. C. de seruis fugit.* Paris de Puteo *de sindicatu in cap. de offic. sindicantis.* Decius *consil.* 137. *col.* 1. & 2. Et punire delicta est solummodo interesse secundarium Reipublicæ Ecclesiasticæ.

3 Absque iniuria Principum, quorum fisco bona hæreticorum applicanda forent, potest Summus Pontifex in concessione veniæ generalis remittere confiscationem bonorum. Quoniam in pœnis fisco applicandis habent Principes solam causam lucratiuam, & sic non reputantur pati damnum in illatum remissione. Bald. *in l.* Nec damnosa. *in* 2. *opposit.* quem sequitur Paul. *ibi. & vterque in l.* Rescrip. *C. de precib. Imperat. offer.* Parisius *dict. conf.* 1. *num.* 22. Item quando applicantur alicui bona, vel pœnæ immediatè ex ipsa cōdemnatione, & non ex alio actu seu facto nouo, potest princeps supremus illa auferre sine iniuria.

Bald.

Bald.*in l.* Gallus. §. Et quid si tantum. Alexand. *ibi n.*19.Iason.*num.*56 *ff.de lib.& post* Parisius *d.conf.*1. *n.*47 *&* 52.& secundùm hoc intelligitur prima doctrina Baldi.

4 Si in remissione pœnæ criminis non fit mentio de infamia ex eo secuta, non intelligitur remissa *l.fin. C.de generali abolit. l.*1. *& l.* Generalis.*C. de sententiam passis,& restitutis*.Paris de Puteo *de sindicatu in verbo* Tortura *vers.* Pone quòd aliquis.Parisius *d.conf.*1. *n.*18. *& seqq.*

5 Summus Pontifex non remittit crimina contra fidem in futurum committenda. Periclitaretur enim tota Ecclesia.*Cap.*Sunt quidem.25.*q.*1. Gloss. *in verbo* A fide,*& in cap.*Si Papa 40.*dist.*Sicut etiam Princeps sæcularis non potest futura delicta remittere.*l.*si vnus.§.Illud *ff.de pact.* Bald. *in d.l.* Rescripta. *col.*2 *versic.* Vlteriùs oppono. Quia esset contra publicam vtilitatem;& personæ inuitarentur ad delinquendum, contra legem Conuenire. *ff.de pact.dotal.* Parisius *d.consil.*1.*n.*9. *& seqq.*

CAPVT XIX.

Sufficientibus rationibus concessæ fuerunt veniæ generales à Clemente VII. & à Paulo III.

1 EX Bullis Clementis VII. ac Pauli III. ac etiam ex quodam libello ab eodem Paulo ad Regem Portugalliæ Ioannem huius nominis tertium

tium super hanc materiam misso, quem Peñ. *de tempore gratiæ c.* 23.§.9. se vidisse testatur, constat sufficientissimis de causis prædictos Pontifices eo tempore primam veniam concessisse.

2 Prima ratio fuit; quòd Hebræi in regno Lusitaniæ, eorum filij & nepotes non omnino voluntariè fidem susceperint, licèt vis, quæ interfuit in eorum conuersione, non fuerit omnino præcisa. Quæ ratio sufficiens est, vt dictum est suprà *cap.6 n.2.* ad concedendam veniam.

3 Secunda; quia filij horum conuersorum parentibus non omnino voluntariis baptizati sunt, quamvis verum susceperint Baptismum. Quod tamen licitum non est. S. Thomas 2.2. *q.* 10. *art.* 12. *&* 3. *p. q.* 68. *art.* 10. Ricard. *in* 4. *sentent. distinct.* 6. *a* . . *q.*3. Durandus *distinct.*4. *q.*7. S. Antonin. *in Summa part.* 3. *tit.* 14 *cap.* 13.§.9. Glossa *in cap.* Iudæorum. 28. *q.*1. Quæ ratio approbata est suprà *d. cap.* 6. *nu.* 5. *&* 6.

4 Tertia; quia Hebræis sic conuersis, & baptizatis, eorum filiis ac nepotibus, deerat perfecta instructio in rebus fidei; quæ tamen necessaria erat, vt venia redderentur indigni. Quod etiam sufficere suprà dictum est. *d. n.* 5. *&* 6.

5 Quarta; quoniam prædicti Hebræi quodammodo fuerunt seducti, & lata via peccandi eis patefacta, quatenus dictum eis fuit, quòd per viginti annos non inquireretur contra eos circa res fidei; quodque liberi essent ab Ecclesiasticæ correctionis seueritate.

6 Quinta; ne seueritate vindicationis præteritorum errorum exasperati deteriores fierent, & pœ-

næ

næ ac infamiæ metu in desperationem venirent: cùm adhuc essent in fide tyrones, in eaque parum confirmati.

7 Sexta; quia cùm nondum lenitatem, & mansuetudinem Ecclesiæ experirentur, videntes, qua charitate redeuntes ad fidem, qui ab ea recesserant, recipiuntur, faciliùs reconciliationem peterent, & in amorem Ecclesiæ inflammarentur.

8 Septima, ne iustè conquererentur ij, qui violenter baptizati fuerant, quòd contra omnem æquitatem & iustitiam ab Ecclesia tanquam Christiani omnino voluntarij corrigantur, & castigentur. Quamvis re ipsa verum Baptismum susceperint; cum maior vis illata fuerit Iudæis, vt baptizarentur tempore Sisibuti Regis Hispaniæ circa annum Domini 612. & tamen in multis Conciliis Toletanis decretum fuit ipsos esse verè baptizatos, proindeque ad fidem Christi seruandam coërcendos. Concilium Toletanum 4. *c.* 58. *conc.* 8. *c.* 12. *concil.* 12. *c.* 9. *conc.* 17. *c.* 8. *& in iure cap.* De Iudæis. *dist.* 45. *cap.* Maiores. *de Baptismo.*

9 Pro secunda venia generali publicata anno 1548. ea ratio sufficit, quam Paulus III. qui eam concessit, in suis literis declarat, quæ *c.* 15. *n.* 4. refertur, *& cap.* 5. *n.* 2. *&* 5. approbatur. Licèt enim alia venia ab eodem Pontifice eisdem hominibus concessa fuerit, alia concedenda non erat, nisi occurreret sufficientissima causa, qualis illa fuit; cùm etiam absque reprehensione dispositionem iuris propter ea, quæ de nouo emergunt, alterari & mutari videamus, eò quòd nouo indigent remedio. *L.* de ætate. §. Ex causa. *vers.* Ita celsus. *ff. de interrogat. action.* & ob temporum

porum varietatem humanæ varientur actiones. *Cap.* Sciendum. 29. *dict. cap.* Quis ignoret. 32. *q.* 4. *c.* Non debet reprehensibile. *de consanguin. & affinit.* Parisius *quarta parte consiliorum. consil.* 2. *n.* 135. *& sequentibus.*

10 Circa veniam vltimam generalem à Clemente VIII. factam nihil scribendum duxi. Rationes pro iustificatione talis veniæ ab eodem Pontifice assignantur, & relatæ sunt suprà *cap.* 15. *n.* 5. Mihi sufficiat venerari determinationes Pontificum, cùm semper eorum intentio in illud, quod melius est feratur; licèt aliquando ex importunis precibus aliqua concedant, quæ concedenda non forent. *Cap.* Cùm in iuuentute. *de purgat. canon. cap. fin. & ibi* Glossa *de rescrip. l.* 6. *l.* 1. *Cod. de petitionibus bonorum sublatis. l.* 10. *vers.* Quoniam plerumque. Perez *ad l.* 24. *l.* 2. *tit.* 3. *& ad l.* 1. *l.* 3. *tit.* 12. *Ordinamenti.* Et propter potentiam personarum multa deuiantia à communibus regulis introducta sunt, vt ait Parisius *dict. cons.* 2. *num.* 168.

CAPVT XX.

Aliam generalem veniam concedere non expedit.

1 POst tot venias generales, concessas descendentibus ex Hebræis conuersis in hoc Regno quibus correpti non sunt, sed quasi obstinati in sua perfidia perseuerant, aliam de nouo concedere non expedit, imo perniciosissimum erit. Nam quid aliud

aliud est nouæ veniæ petitio, & ad quid tendit, nisi ad celandam perfidiam, ad effugiendas pœnas, & ad conscientiæ libertatem? Albert.*in repet.c.*1.*de hæret. lib.6.qu.*12.*n.*4. loquendo de tempore gratiæ Iudæis Maioricensibus concesso anno 1488. *quibus*, inquit, *parum profuerunt gratia, & misericordia, quia ab illis temporibus vsque ad annum* 1524. dum ille scripsit, *plures fuerunt traditi curiæ sæculari & aliis pœnis affecti, & nunquam se emendare voluerunt. Et benè*, inquit, *de eis prophetauit Ieremias c.7.n.26. Et non audierunt me: sed indurauerunt ceruicem suam: & peius operati sunt, quàm patres eorum.* Peñ.*de tempore gratiæ c.*23.§.12.de descendentibus ex Hebræis in hoc Regno idem asserit, validisque fundamentis ostenditur.

2 Primò; descendentibus ex Iudæis ante centum annos conuersis nulla ratio suffragatur ex iis, quæ ad gratiam concedendam sufficere diximus suprà *c.5.6. & 7.* nullam enim vim siue absolutam siue conditionatam passi sunt.

3 Secundò; non fuerunt baptizati, qui nunc descendunt ex Iudæis, inuitis parentibus, imò ipsis consentientibus, & ducentibus ad fontem baptismalem filios suos.

4 Tertiò: non defuit vera & perfecta instructio in doctrina fidei, quam acceperunt à parentibus, qui veros Christianos se esse profitentur, à magistris, à confessariis, & à prædicatoribus.

5 Quartò; non proceditur de nouo contra iudaizantes, cùm ab anno 1536. continuata sit contra eos inquisitio, publicè puniuntur in actibus fidei; nec nouæ pœnæ delinquentibus imponuntur, sed quæ à iure statutæ sunt.

Nn 6. Quintò;

6 Quintò; nouam veniam excludit Clemens VII. in Bulla primæ veniæ generalis confirmata,& publicata à Paulo III. vbi dicit quòd nullam excusationem habeant in futurum, si relabantur. Quam ergo nunc habebunt, cùm post duas alias generales venias, & post tot tempora gratiæ deteriores ac obstinatiores in suis erroribus appareant?

7 Sextò: volentibus ex corde redire ad fidem, adest remedium ordinarium per confessionem coram Inquisitoribus, & sic confitentibus conceditur reconciliatio in occulto,non imponitur pœnitentia publica,nec corporalis,& remittuntur bona, quæ veneirant confiscanda:etiamsi extra tempus gratiæ se præsentent; dummodo suorum criminum testes non habeant.

8 Septimò, ex penè innumeris confessionibus eorum,qui post vltimam veniam generalem confessi sunt, constat nullum eorum sacramentaliter fuisse confessum,vt iuxta conditionem dictæ veniæ in foro animæ veniam consequeretur: & simul constat omnes istos fuisse apostatas à fide. Tum sic,vel huiusmodi apostatæ,qui veniam illam petebant, cùm omnium nomine procurata fuerit,volebant reconciliari cum Ecclesia, vel non: si volebant, quare non confitebantur sacramentaliter? Si nolebant,ergo solummodo veniam postulabant, vt iudaismus maneret occultus, vt complices non cognoscerentur, & vt ipsi in suâ apostasia, absque supplicij timore persisterent.

CAPVT

CAPVT XXI.

Insufficientia aliquarum rationum, quæ in fauorem nouæ concessionis generalis veniæ adduci solet.

1 PRo concessione nouæ veniæ generalis multæ adducuntur rationes in fauorem, vt aliqui falso credunt, descendentium ex Iudæis conuersis in hoc Regno, quæ nihil concludunt, si rerum præsentium statum consideremus.

2 Prima ratio est; Deum esse infinitæ misericordiæ, qui non modo septies, sed vsque septuagies septies iubet Petro indulgeri peccantibus. Matthæi *cap.*18. *n.*21. quòd à Petri successoribus imitandum proponitur.

3 Attamen hæc ratio non concludit; quoniam Deus sicut misericors,ita & iustus est, & iustitias dilexit,Psal.10.*num.*7.estque Deus zelotes visitans iniquitatem patrum in filios in tertiam & quartam generationem. Exod. *cap.*20. *num.*5. Quamvis igitur culpam verè pœnitentibus semper dimittat, non tamen pœnam temporalem pro delictis in hoc sæculo soluendam,etiam perfectè contritis & emendatis relaxat. Pœnitenti Dauid mortuus est filius ex adulterio natus.2.Reg.*cap.*12.Mortuus est Moyses ob percussionem petræ.Deuter.*c.*3.Noluit vt Ieremias oraret pro populo, *c.*7. Orabat Antiochus Dominum, à

quo non erat misericordiam consecuturus. 2. Machabæorum *c.9.n.*13. Non inuenit Esau pœnitentiæ locum, quanquam cum lachrymis inquisisset eam. Paul. *ad Hebr.c.*12.*n.*17.

4 Secunda: quòd expedit imitari antiquissimum legis veteris iubileum quinquagesimi anni, Leuit. *c.*25.*n.*3.*&* 10. cuius toties iteratæ concessiones non obstant aliis.

5 Hæc etiam insufficiens est; nam præterquam quòd hoc sit ceremonialia,& ritus Iudæorum in Ecclesiam introducere, cum iam cessauerint, *cap.vnico de purific.post part.* S.Thom. 1.2.*q.*103.*art.*3.*vbi* Caietan. Conrad.Medina, *& alij.* Suar. *de legibus lib.*9. *cap.*11.§.1. Bonacina *tom.*2.*tract.de leg. disp.*1. *qu.*1. *puncto* 2.*n.*3. annus ille iubilei non ad remissionem delictorum, hæresis, apostasiæ, blasphemiæ, & similium ordinabatur, sed ad regressum proprietatum venditarum ad familias, & libertatem seruorum, vt videre est *in.d.c.*25. Leuit.& ibi declarant Patres & expositores. Quinimò Inquisitores semper sunt parati ad indulgendum spontè redeuntibus ad fidem, & ad concedendam latam misericordiam.

6 Tertia: neminem debere inuitum trahi ad fidem,nec voluntatem cogi suppliciis:ac proinde lenitate generalis veniæ, frequenter vtendum esse.

7 Friuolum est hoc fundamentum;quia sicut est iniustum cogere ad fidem suppliciis eos,qui baptizati non sunt, sic iustum & necessarium est obligare baptizatos ad illam seruandam,vt dictum est suprà *lib.*1. *c.*30. *n.*8. Et licèt voluntas non cogatur suppliciis, perfidia castiganda & impedienda est; ac vulnera oleo & vino curanda. Luc. *cap.*10.*n.*34. Sæpè enim concessa

concessa venia delictorum non misericordia, sed peccandi licentia est.

8 Quarta: expedire exemplo medicorum mutare remedia, quando iam adhibitis non sanat ægrotus: & quia experientia edocente, rigore iuris seruato non extinguitur Iudæorum apostasia, lenitate, & misericordia curandi sunt.

9 Hæc ratio petit curationem sæpius inutiliter applicatam; nam huiusmodi curationis modo, absque vllo fructu, sæpè vsi sunt & Summi Pontifices, & Inquisitores generales in hoc Regno. A principio enim duplicatæ veniæ lenitate non sunt sanati; postea ab anno 1535. vsque ad annum 1548. aliquibus suppliciis affecti, non tamen seruato cum eis toto iuris rigore, morbus perfidiæ inualuit: deindeque vsque ad annum 1606. applicata iuris seueritate, nullum in eis salutis signum apparuit: iterum benignitate veniæ generalis, & aliquibus gratiis etiam generalibus recreati magis perfidia creuit, ita vt ferè incurabiles videantur. Cùm igitur nec misericordia, nec iustitia curentur, cauteriis procedendum est, & iuxta sacrorum Canonum seueras sanctiones tractandi sunt: & quia iudaicis erroribus addicti adhuc inueniuntur, acerbissimæ pœnæ in eos excogitandæ sunt. S. Thom. 1.2. *quæst.* 105. *art.* 2. *ad* 9. vbi namque tot veniis interruptus non fuit Inquisitionis processus, vt in regnis Hispaniæ videtur penè extinctus iudaismus.

10 Quinta; quòd si eorum delicta contra fidem non celentur veniis, sed in publicum theatrum prodeant, sequetur maxima infamia huic Regno, quæ vitari debet.

11 Hic prætenditur maius malum ad vitandum minus: potiùs ergo dicendum est bonum fidei maximè postulare, vt delicta non occultentur, sed publicè puniantur: quia hæretici & apostatæ à suis delictis saltem metu pœnæ abstinentur, fidelesque in catholica doctrina roborantur, & contra hostes fidei iustas iras concipiunt. Ioan. Andr. *cap.* Vt commissi. *de hær. lib.* 6. Eymer. 3. *part. Direct. rub. de sexto modo termin. proces. n.* 175. *vers.* Adueniente, *vbi* Peñ. *comm.* 42. *& comm.* 45. Veruntamen, *& de tempore gratiæ cap.* 8. *casu* 3.

12 Sexta; quoniam nonnulli ex eo quòd tot iudaizantes vident, scandalizantur, perseuerantq; in iudaismo credentes omnes ex sua natione esse Iudæos.

13 Hæc ratio vt euitet iudaismum, iudaismo fauet; quia scandalum hoc passiuum est, & pharisaicum, quod nemo tenetur vitare: impunitas verò delictorum scandalum præbet, estque datum, seu actiuum, cùm impunitas licentiam peccandi generet, & facilitas veniæ peccatis laxet habenas, & facilitas veniæ sit incentiuum peccati. Quæ sententiæ maximè tenent verum in hac Hebræorum natione, quæ duræ ceruicis est, & per satietatem à Deo recedit. Exod. *c.* 32. *n.* 6. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere*, & Ieremias *c.* 5. *n.* 7. *Saturaui eos, & mœchati sunt: pœnis autem affecti ad Deum reuertebantur.* Psalm. 77. *n.* 34. *c.* Duo ista. 23. *q.* 4. Nulli homini claudenda est misericordia, nulli peccatori pœna omnino relaxanda.

14 Septima, multitudo delinquentium in iudaismo, quæ ad veniam concedendam multum conducit.

15 Sed hæc ratio non conuincit generaliter loquendo,

quendo, vt dictum est suprà *c.7.n.4.* nisi quando multitudo clam seducta fuit, suprà *cap.5.n.3.* vel quando delictum à multitudine operante commissum fuit, qualiter non committitur crimen apostasiæ à iudæis in hoc Regno; quantumcumque enim magna sit multitudo iudaizantium, in particulari tamen vnusquisque peccat, ac cum paucis complicibus: & sic particulariter delati, particulariter pro delicti, & probationis qualitate puniuntur, sicut faciendum docet S.Thom. *2.2.qu.108.art.1.ad 5.* quando in multitudine ex parte delinquente, specialiter peccantes dignoscuntur. Nam multis latronibus & homicidis, qui per se diuisim furta & homicidia committunt, non indulgetur ob eorum multitudinem. Vel igitur descendentes ex Hebræis in hoc Regno fateantur se per modum multitudinis iudaizare, quod nec admittent, nec verum est, vel nobiscum consentiant dicentes dictam rationem nihil concludere ad concessionem veniæ generalis.

16 Octaua, si concedatur noua venia generalis, omnes qui ad terras infidelium & hæreticorum se transtulerunt, & inter ipsos licentiosè viuunt, reuertentur ad patriam, vbi reformatè viuent, & conuersatione Catholicorum conuertentur.

17 Hæc non concludit: nam si huiusmodi absentes verè pœniteant, & pœnitentiæ signa ostendant, benignè, quocumque tempore veniant, ab Inquisitoribus recipiuntur; si non verè pœnitent, non sunt venia digni. Et quia latè patens aditus illis proponitur ad reconciliationem, per quem incedere recusant, præsumendum est fraudulenter veniam po-

ſtulare, vt abſque confeſſione delictorum reuertentes, ſecurius perſiſtant in iudaiſmo, alios qui nondum à fide receſſerunt, peruertant, & qui in eo iam ſunt instructi, confirment; ſæpe enim magis informati circa ceremonias & ritus iudaicos reuertuntur, ac proinde pernicioſiores: ob quam cauſam admonent Doctores maximè cauendos eſſe eos, qui cum hæreticis & infidelibus conuerſati ſunt. Videnda ſunt, quæ ex ſynodo Salisburgenſi *conſtitution.6. cap.2.* refert. Peñ.2. *part. Direct. ad quæſt.57. comment.82. verſ.* Ad hæc.

18 Nona, quia compatiendum eſt multis innocentibus, qui timentes falſas inimicorum teſtium accuſationes, ſeu denuntiationes propriis domiciliis relictis, ne ſimul animas & bona perdant, vt ipſi dicunt, ad alias prouincias & regna ſe transferunt, cùm plures falſi teſtes quaſi coniurati cauſam præſtent, vt multi innocentes vltimo ſupplicio, aut aliis pœnis plexi fuerint.

19 Hæc tamen ratio ſi aliquam vim habet, particularis eſt, particulareſque reſpicit perſonas; in Eccleſia autem vſitatum non eſt ob cauſas particulares generalem veniam concedere; & ſi quæ aliquando detur falſitas, in vno vel altero particulari continget, non in omnibus: & contra falſos teſtes ſacri Canones de remedio prouident, Inquiſitoribuſque incumbit teſtes diligentiſſimè examinare, quod ipſi rectè faciunt, cuncta rimantur, quæ ad procedendum neceſſaria ſunt, neminemque niſi per veram ac concludentem probationem condemnant, ſicut eis in iure præcipitur. *Cap.* Nullam. *cap.* Iudicantem 30.

quæſt.5.

quaest. 5. & iudicantes secundùm allegata & probata adimplent munus ad quod tenentur. Vide suprà *lib.* 2. *cap.* 36. *n.* 17.

20 Accedit, quia per concessionem veniæ generalis non euitantur testificationes falsæ, quas huiusmodi apostatæ dari prætendunt, nec aufertur timor, ratione cuius se absentare dicunt: qui potius ex testimonio propriæ conscientiæ, quàm ex odio inimicorum oritur; cùm experientia doceat, quod etiam testatur Peñ. *de tempore gratiæ cap.* 8. *casu* 4. plures, vel maior pars, ne dicam ferè omnes, qui se ex hoc Regno in exilium voluntarium mittunt, in iis partibus ad quas declinant, iudaicè viuere, non Ecclesias Catholicorum, sed Iudæorum synagogas frequentare, multique vt Iudæi circumcidi. Illud pro complemento aduertendum duxi nonnullas detectas fuisse coniurationes in causis iudaismi, attamen omnes ex huiusmodi descendentibus ex Iudæis contra veteres Christianos, nullam autem contra Iudæos.

21 Decima (aliis minoris momenti omissis) procedit ab exemplo iubileorum, qui frequenter à Summis Pontificibus conceduntur in foro animæ, imò & in foro fori à Clemente V I I. à Paulo I I I. & à Clemente V I I I.

22 Attamen diuersa est ratio, quoad forum internum & externum. Nam in foro interno attenditur bonum particularium, quibus in sacramentali confessione tam contra se, quàm pro se fides adhibetur: in foro autem externo principaliter consideratur bonum publicum, in quo proceditur iuxta veras pro-

bationes, aut præsumptiones iuridicas. Quod additur de veniis generalibus potiùs ostendit non esse alias de nouo concedendas; cùm sæpe delinquentibus post multas indulgentias parcendum non sit: quia huiusmodi peccantes inexcusabiles sint, vt ex Clement. VII. & Paulo III. in literis concessionis veniæ dictum est.

CAPVT XXII.

Non licet dare, accipere, vel offerre pecuniam pro impetranda venia generali à Summo Pontifice.

1 Circa compensationem pecuniariam faciendam tempore gratiæ dictum est suprà *cap.* 14. quia tamen pro impetratione veniæ non desunt, qui approbent oblationem pecuniæ, aliquas resolutiones trademus.

2 Accipere pecuniam à Iudæis pro relaxatione pœnarum & legum latarum contra ipsos in fauorem fidei, & Reipublicæ Catholicis Regibus semper fuit inuisum. Recaredus respuit magnam summam pecuniæ à Iudæis oblatam pro relaxatione decimi quinti decreti Concilij Toletani III. de Iudæis non habendis publicis officiis in Republica; quod factum Sanctus Gregorius Papa *epist.* 126. *lib.* 2. magnopere laudauit.

3 Frater Thomas de Turrecremata ex Ordine Prædica

Prædicatorum, à sacris confessionibus Regum Catholicorum Ferdinandi & Elizabethæ, Inquisitor generalis Hispaniæ ipsis suasit, ne propter ingentem pecuniam remitterent Iudæis, id innixè petentibus, bona confiscanda, cuius suasionibus ipsi acquieuerunt.

4 Philippus secundus Hispaniarum, primus Lusitaniæ Rex catholicus, & cognomento prudens, per legatum dissuadere tentauit Sebastianum Portugalliæ Regem volentem occasione infausti & exitialis profectus in Africam concedere descendentibus ex Iudæis, multis datis pecuniis, quòd per decennium eorum bona non confiscarentur. At ille auunculi sui suasionibus non acquiescens, concessit authoritate Gregorij XIII. per Bullam expeditam 6. die Octobris anno 1579. Postea verò debellato Regis exercitu à Saracenis, successit in Regiam dignitatem Cardinalis Henricus eiusdem Regis patruus magnus, qui statim die 19. Decembris eiusdem anni annuente eodem Pontifice dictam concessionem reuocauit, dicens in diplomate reuocationis, quòd habito maturo consilio cum viris doctis conuenere omnes teneri ipsum ad talem reuocationem faciendam, quia bonum fidei id maximè postulabat.

5 Idem Rex Philippus Portugalliæ primus, postquam Regni huius coronam adeptus fuit, oblatis multis pecuniis à nouis Christianis, vt generalem veniam in eorum fauorem à Summo Pontifice impetraret, christianè ac prudenter spreuit, cùm tamen Franciæ & Angliæ bellis appeteretur. Omnes enim sciunt & Deum huiusmodi pecuniis quàm maximè offendi,

offendi, & nullum ex illis prosperum euentum fuisse sequutum.

6 Accipere, donare, promittere, vel pactum facere de danda pecunia, vel quavis alia re pro consequenda vel impetranda venia generali, seu ad id dare consilium, auxilium, vel fauorem, prohibitum est ab Ecclesia sub grauissimis pœnis & censuris. Bonifacius VIII. *in Extrauagan.* 1. *de sent. excom.* quam Gregorius XIII. innouauit, confirmauit, & ampliauit anno Domini 1574. qui generaliter loquuntur de omni concessione, & impetratione alicuius gratiæ, vel iustitiæ à Sede Apostolica, etiam effectu non secuto. Molin. Socius *tom.* 1. *de iust. tract.* 2. *disp.* 92. §. Cùm omnes. Nauarr. *de datis & acceptis notabili* 30. *num.* 40.

7 Non eximuntur Reges ab obseruantia harum Constitutionum quoad culpam, si (quod Deus auertat) contrarium fecerint, quamvis fortè pœnas in ipsis contentas non incurrant: cùm constitutiones generales Summorum Pontificum eos non comprehendant quoad pœnas, vt notant Canonistæ *in* 40. *reg. cancellariæ.* Quoniam legislator etiam supremus, qualis est Summus Pontifex, tenetur sub peccato ad obseruantiam suarum legum quoad vim directiuam, licèt non quantum ad vim coërciuam, quando tales leges ordinant actus morales, & reponunt eos in specie alicuius virtutis, vt docent communiter Theologi, & iurisperiti. Sanctus Thom. 1. 2. *quæst.* 6. *art.* 5. *ad* 3. *& lib.* 3. *polit. lect.* 9. *in fine.* Conrad. Caietan. & expositores *dict. artic.* 5. Soto *libro* 1. *de institut. quæstion.* 6. *artic.* 7. Victor. *Relection. de potest.*

test. Papa, *& Concil. numero* 7. Couarr. *in capit.* Alma mater *prima part.*§.1. *numer. quinto.* Nauarr. *in capit.* Si quando. *de rescriptionibus* Canonistæ *in capit.* Iustum est. *distinct.*9. *& in capit.* Cùm omnes. *de constitut. Legista in leg.* Principes, *ff. de legibus.*

8 Pro consequenda venia generali antecedenter offerre aliquam pecuniæ quantitatem titulo gratitudinis est irridere leges Pontificias, & palliare contractum, quamvis nulla formalis conuentio exprimatur. Nam oblatio gratuita antecedens gratiam, pro cuius causa offertur, est manifestus contractus, do vt facias, non verò oblatio gratuita, vt nemo non videt, estque sub colore obseruantiæ verborum legis, substantiam & intentionem illius contemnere, in quo vis legum consistit. *L.* Non dubium, *Cod. de legibus l.* Contra *ff. eodem tit.* lex enim,& legis mens idem sunt. Surdus *decision.*43. *numer.*9. & sic legis mens potiùs, quàm verba attendenda est *L.* Scire leges, *ff. de legibus l.* Non aliter, *ff. de legibus* 3.*l.* Nominis, & rei. §. verbum ex legibus, *ff. de verborum significat.* Surdus *decis.*35. *numer.*14. Marcus Antonius Genuens. *in practic. Eccles. quæstion.*144. *num.*3.

9 Non iustificat oblationem pecuniæ pro consequenda venia generali dicere, quòd hoc fit caussa compositionis, & transactionis pro bonis confiscandis Tum quia falsò hoc asseritur, eo quòd non offertur huiusmodi pecunia, nisi vt Rex interponat suam authoritatem ad consequendam talem veniam. Tum etiam, quia Princeps sæcularis

tenetur

tenetur exequi pœnam confiscationis bonorum hæreticis & apostatis à iure impositam; *Cap.* Vergentis, *de hæret.* quæ pœna non respicit commodum fisci regalis, sed emendationem & punitionem criminum hæresis, & Apostasiæ, vnde non potest Princeps sæcularis cum dictis hæreticis contractum transactionis celebrare. Vide suprà *cap.* 14. *num.* 2.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VNICA.

De testibus singularibus in causis Fidei.

PRÆSENS de testibus singularibus disputatio satis vulgaris est, celebris tamen ac difficilis reputatur; contendentibus multis, iisque magni nominis Doctoribus, hæresim per singulares testes plenè probari; aliis, non minoris æstimationis authoribus per oppositum repugnantibus. Qui tamen in eo conueniunt, vt neutram partem tanquam improbabilem reiiciant, sed quòd vnam vel alteram absq; nota, imò tutò & defendi, & sequi in praxi liceat. Verùm cùm hoc ita sit, non desunt hac tempestate, qui nullis de nouo adductis fundamentis, sed proterua contentione, ne dicam, importuna negotiatione, & iniqua fraude affirmantem huius quæstionis partem sine fundamento esse, nullo iure stabiliri; imò iuri & æquitati contrariam, falsamque & iniquam esse asserere, ac vociferari non verentur: & vt imperitos,

tenetur exequi pœnam confiſcationis bonorum hæreticis & apoſtatis à iure impoſitam; *Cap.* Vergentis, *de hæret.* quæ pœna non reſpicit commodum fiſci regalis, ſed emendationem & punitionem criminum hæreſis, & Apoſtaſiæ, vnde non poteſt Princeps ſæcularis cum dictis hæreticis contractum tranſactionis celebrare. Vide ſuprà *cap.* 14. *num.* 2.

QVÆSTIO

QVÆSTIO VNICA.

De testibus singularibus in causis Fidei.

PRÆSENS de testibus singularibus disputatio satis vulgaris est, celebris tamen ac difficilis reputatur; contendentibus multis, iisque magni nominis Doctoribus, hæresim per singulares testes plenè probari; aliis, non minoris æstimationis authoribus per oppositum repugnantibus. Qui tamen in eo conueniunt, vt neutram partem tanquam improbabilem reiiciant, sed quòd vnam vel alteram absq; nota, imò tutò & defendi, & sequi in praxi liceat. Verùm cùm hoc ita sit, non desunt hac tempestate, qui nullis de nouo adductis fundamentis, sed proterua contentione, ne dicam, importuna negotiatione, & iniqua fraude affirmantem huius quæstionis partem sine fundamento esse, nullo iure stabiliri; imò iuri & æquitati contrariam, falsamque & iniquam esse asserere, ac vociferari non verentur: & vt imperitos,

ritos, ac vulgares homines in suam sententiam trahant, probabiles opiniones damnant, præscriptas consuetudines reprobant, leges iustas blasphemant, & in iudices fidei æquissimos oblatrare non cessant. An autem hæc procedant, ex zelo fidei, an ex perfidia, ex amore iustitiæ, vt integra conseruetur, an verò ex odio, vt corrumpatur, facilè quisq; iudicabit. Nos ad quæstionis nodum soluendum accedamus.

SECTIO I.

Proponitur sententia negans testes singulares plenè probare.

1 QVid testes singulares probent tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus, copiosè, confuseq; tractatur à iurisperitis, vt videre est apud eos, quos referunt Iul. Clar. *in praxi* § *fi.q.*35. Mascard. *de probat. tom.*1.*concl.*52.*n.*2.*concl.*347.*n.*56. *concl.*379.*n.*8.12.*&* 14.*concl.*406.*n.*7. *concl.*411.*n.*29. *concl.*423.*n.*8.*conc.*424.*n.*68.*conc.*448.*n.*5.*conc.*480. *n.*5. *& tom.*2.*concl* 827.*n.*9. *concl.*856.*concl.*948.*n.*6. *conc.*1204.*n.*22.*&* 25.*conc.*1221.*n.*16.17.*&* 19.*& t.*3. *concl.*1255.*n.*18.*concl.*1424.*n.*11.12.*&* 13.*conc.*1303. *n.*2. Far. *de test. qu.*64. Nostræ intentionis non est, de testibus singularibus in quacumque materia disputare, sed solummodo in materia hæresis formalis.

2 Duæ sunt in hac re præcipuæ sententiæ, aliis relictis, quæ authores magni nominis & authoritatis habent patronos, qui absque aliis fundamentis eas adeò probabiles reddunt, vt non sine temeritate reprobari

probari possint. Ex iis quidam asserunt hæresim plenè probatam non censeri per testes singulares, ita vt illorum testimoniis possit licitè imponi pœna ordinaria: inter quos numerantur Ioan. Andr. *in cap.* Officium. §. 1. *in princip. de hæret. l. 6.* Iacobin. *in l.* Hoc carmen. §. *fin. n.* 18. *ff. de testib.* Nell. *de testib. num.* 213. *versic.* Ad probandum certum crimen hæresis. Alex. *consil.* 19. *n.* 22. *lib.* 4. *& cons.* 100. *num.* 6. *lib.* 1. Conrad Brun. *de hær. lib.* 4. *c.* 9. Simanch. *de cathol. inst. tit.* 64. *n.* 62. Albert *de agnosc. assert. cath. q.* 34. *num.* 6. *& seqq.* Rojas *de hæret. part.* 2. *assert.* 6. *& in singularib. fidei singul.* 203. & alij non pauci quos referunt Mascard. *d. concl.* 856. *&* Farin. *d. q.* 64. *num.* 202. *& multis seqq. ac de hæresi q.* 188. §. 9. *n.* 152. Probatur hæc sententia.

3 Primò. Ex iure, vbi hæc pars negatiua videtur diffinita. *Cap.* Nihilominus. 3. *q.* 9. *ibi. Nec eorum voces tanquam plurium admittuntur, quos temporum quidem diuersitas simul interfuisse prohibuit. cap.* De parentela. *n.* 2. 35. *q.* 6. vbi de testibus dicitur. *in quibus omnibus non debet aliqua varietas inueniri. cap.* Cùm dilectus. 32. *de elect.* vbi reiicitur probatio vt insufficiens: *eo quòd singuli essent in suis testimoniis singulares. c.* Bonæ memoriæ. 23. *eodem titulo.* ibi. *singuli tamen vestrum essent in suo testimonio singulares. c.* Licèt causam. 9. *de probat.* in quo ex eadem causa probatio non admittitur: *ibi, & quidam alij sunt in dicto sui testimonij singulares, c.* Licèt vniuersis. 23. *de testib.* vbi vnius testimonium non admittitur; *nulla*, inquit textus, *est tamen causa, quæ vnius testimonio (quamvis legitimo) terminetur.* Testis autem singularis vnus est. Ex quibus infertur, probationes iuridicas non fieri per testes

singulares, cuius regulæ nulla inuenitur exceptio in iure.

4 Secundò. Quòd crimen est grauius, & defensiones, quæ reis conceduntur, magis limitatæ, eò maiores & vrgentiores probationes requiruntur: ne innocens ob defensionis defectum damnetur. *cap.* Vt officium.§. 1. *de hæret. lib. 6. cap.* Vbi periculum. *de elect. lib.6.* sed in minoribus criminibus, vt homicidio, furto, & similibus testes singulares non probant, vt communiter tenent Doctores relati per Farinacium *dict. quæst.*4. *num.*57. ergo idem maiori cum ratione dicendum est in crimine hæresis, quod grauius est,& in quo reis nomina testium non publicantur.

5 Tertiò. Testimonium vnius non probat; vnde est axioma vulgare: Dictum vnius, dictum nullius.*cap.*Licèt vniuersis.*cap.*Veniens ad nos. *cap.* In omni negotio.*de testib.l.* Iurisiurandi. *Cod. eodem tit.* latè Farinac.*de test.q.*63.*c.*1.*n.*1. & 7.quando autem etiam plures testes deponunt singulariter de diuersis criminibus vel actibus,respectu vniuscuiusque actus quisque testis singularis est; ergò nihil probant,licèt infiniti multiplicentur.

6 Quartò. Non potest certò cognosci aliquem esse hæreticum, nisi euidenter probetur illum alicui speciei hæresis adhærere, neque enim dari potest hæresis in genere, quæ in aliqua specie determinata non contineatur; sicut probant Logici, & Metaphysici, & ex Iurisperitis Salzed. *in l.*Testium.*Cod. de testib.*Conrad.Brun.*lib.*4.*de hæret.cap.*9. quos refert & sequitur Simanch. *de cathol. institutionib. tit.* 64.*num.* 7. at qui euidens est testes singulares non probare

probare Titium, verbi gratia, certam aliquam hæresis speciem habere: non igitur probatur per eos illum esse hæreticum. Idem dicendum est de hæresi in specie, prout de specie loquuntur Metaphysici: cùm enim species non existat, nisi in indiuiduo aliquo, (quod dari, testes singulares non conuincunt:) sic etiam dari certam aliquam hæresis speciem non probabunt.

7 Quintò. In causis criminalibus, ex multis probationibus imperfectis non conflatur vna probatio perfecta sufficiens ad pœnam ordinariam imponendam; quod maiori cum ratione obseruari debet in materia hæresis: *l.*Sancimus. §.Si quis autem. *Cod.de donat l.* Vsuræ. *Cod.de vsur. l.vnica. Cod. qui numero tutelarum.*Simanch.*de cathol.instit.tit.*51. *n.*5. Peñ.*ad* 3.*part.Direct.Inquisitor. q.*72. *comment.* 121. *vers.* Primum.Farinac. *crimin. quæst.*86. *numero* 72. *& sequenti, ac de hæresi quæst.* 187. §.1.*n.*7. qui alios refert; dubitari autem non potest vnumquemque testem singularem per se facere imperfectam probationem: ergo quantumcumque testes singulares multiplicentur, non efficient plenam & perfectam probationem sufficientem ad imponendam pœnam ordinariam.

8 Sextò. In criminibus, & maximè in hæresi probationes debent esse luce meridiana clariores. *L.* Sciant cuncti. *Cod. de probat. cap.* Sciant Cuncti. 2. *quæst.vlt.* Menoch.*de arbitr. casu* 279. *num.*2. *& casu* 499. *num.* 1. Mascard. *de probat. lib.* 1. *concl.* 459. *num.* 2. *& concl.* 496. *num.* 1. *& lib.* 2. *concl.* 1167. *num* 3. Simanch.*de cathol.instit. tit.* 50. *num.* 21. *& tit.*51. *num.*2. Decian.*crimin. lib.*5. *cap.*35. *num.* 20.

& 24. Farin. *de reo confess. q.* 86. *n.* 6. Qui autem negare potest probationes per testes singulares, vbi testium nomina non publicantur, valde obscuras esse? Aliæ rationes multiplicantur, pro hac sententia, quæ cum istis ferè coincidunt.

SECTIO II.

Proponitur sententia cõtraria, & approbatur.

1 CONtrariam sententiam, nimirum hæresim plenè per testes singulares probari, defendunt Butrig. *in l.* Ariani. Salicet. *in l.* Quicumque. *Cod. de hæret.* Bald. *in l.* Actor. *Cod. de probat.* Anani. *in c.* 1. *de hæret. num.* 7. *vers.* Vltimò scias. Alexand. *consil.* 41. *lib.* 1. *&* *consil.* 92. *lib.* 5. Clar. *in pract. quæst.* 53. *versic.* Dixi autem. Zanchin. *de hær. cap.* 16. *num.* 6. Viu. *in comment. opin. verbo* Testes singulares Locat. *in opere iudic. verbo* Testis. *num.* 19. & alij, quos referunt Peñ. 3. *part. Direct. Inquisit. ad q.* 72. *comment.* 121. Mascard. *de probat. lib.* 2. *concl.* 856. Farin. *de test. quæst.* 64. *num.* 261. *&* *de hæresi quæst.* 188. §. 9. *num.* 153.

2 Vt propositæ sententiæ veritas elucescat, supponendum est primò singularitatum, ex quibus testes singulares constituuntur, tres esse gradus, ac similiter tria testium singularium genera. Est nimirum singularitas obstatiua, adminiculatiua, & diuersificatiua: sunt & testes obstatiui, adminiculatiui, & diuersificatiui. De quibus Baldus *in cap.* Licèt causam. *num.* 11.

num. 11. *de probation*. *& in l.* Testium. *Cod. de testib.* *n.* 9. *&* 14. *& in l.* De quibus. *n.* 37. *ff. de leg.* Albertinus *in repetition. cap.* 1. *de haeretic. lib.* 6. *quaest.* 16. *num.* 38. Crauett. *de antiquit. temp. part.* 4. *num.* 157. Peñ. *dicto comment.* 121. Miranda *de ordin. iudic. quaest.* 23. *art.* 4. Roias *de haeret. part.* 2. *assert.* 6. *num.* 122. Farinac. *de testi. quaest.* 64. *à principio per multos numeros.*

3 Singularitas obstatiua, quæ testes obstatiuos constituit, ea est quæ facit repugnantiam, & contrarietatem in testium depositionibus, vt in testibus deponentibus contra Susannam, Daniel. *cap.* 13. Glossa *in cap.* Nihilominus 3. *quaest.* 9. quæ arguebatur de vnico adulterij actu, & vnus testis dicebat se vidisse illam sub schino, alius verò sub pino; & sic deponentes de eodem particulari actu, sibi inuicem repugnabant, assignantes diuersum locum commissi delicti. In hoc sensu loquitur textus *in cap.* Ex tenore. *cap.* Cùm causam, *de testibus.* Potest etiam poni exemplum in omnibus illis casibus, in quibus secundùm ius testium dicta concordari non possunt.

4 Singularitas adminiculatiua, seu cumulatiua, quæ facit testes adminiculatiuos, inuenitur in dictis testium, in quibus non est repugnantia, vel contrarietas, per diuersa tamen media in eumdem finem tendunt, & vnus alterum condiuuat: vt si vnus testis deponit de visu, alius de auditu: vnus de facto, alius de fama: & vniuersim, quotiescumque plures testes deponunt de actibus coniunctis, aut qui consistunt in successione: vt si vnus dicat audiuisse Titium dicentem se esse Lutheranum, alius vidisse illum Sanctorum imagines conculcantem, vel si vnus di-

cat se vidisse quemdam sacerdotem sacris indutum vestibus, Missæ sacrificium inchoantem, alter verò vidisse illum Missam terminantem.

5 Singularitas diuersificatiua, quæ testes diuersificatiuos constituit, datur quando testes deponentes de diuersis actibus inducunt diuersitatem in re, in effectu, & in substantia; ita tamen vt non sit repugnantia in eorum dictis: vt si vnus dicat de furto, alius de homicidio, alius de adulterio. Sunt quidem hæc diuersæ criminum species, quæ nihilominus in homine simul inueniri possunt. Sunt qui ponant exemplum, quando testes deponunt de diuersis actibus eiusdem criminis: vt si vnus dicat se vidisse Titium furantem in vno loco, alius in alio diuersis temporibus. Item, si deponant de aliqua re singulari pro diuersis locis, & temporibus: vt si Titius furetur vas aureum, & illud diuersis personis pro diuersis temporibus, & locis ostendat, fatendo se vas illud à tali loco surripuisse. Verùm huiusmodi exempla potius ad singularitatem cumulatiuam, quàm ad diuersificatiuam spectant: quia licèt ea de quibus deponunt, diuersa aliqua ex parte sint, vnum tamen alteri patrocinatur, & vnus testis facit alium in suo dicto probabiliorem. Hinc deducitur regula generalis, quòd illi testes dicantur verè, propriè & perfectè singulares, qui nullo modo vniri & concordari possunt; è contrario verò, illi in rigore singulares non sunt, qui vniri aliqua ratione, concordri & concurrere ad aliquid probandum valent.

6 Supponendum est secundò ex Aristot. *lib.* 1. *Ethyc. cap.*1. *in principio, & cap.*7 *circa finem*, & ex S. Thom.

Th. *ibid. lect.* 3. *&* 11. hominem eruditum non quærere æqualem certitudinem in omni materia, sed eam tantùm, quæ proportionatur rei, de qua agitur; & in rebus moralibus, inquit Philosophus, non est quærenda ea certitudo, quæ in mathematicis exigitur; quia scientia moralis agit de rebus contingentibus, & quæ mutationibus subiiciuntur, mathematica verò de necessariis omnino: vnde in istis datur certitudo demonstratiua, non autem in illis. Ex quo infert S. Thomas 2. 2. *quæst.* 70. *art.* 2. quem omnes sequuntur, ad iudicium humanum sufficere probabilem certitudinem, quæ vt in pluribus veritatem attingat, & sic in paucioribus à veritate deficiat: est autem probabile, quòd dictum multorum testium veritatem contineat. Hinc etiam patet certitudinem & veritatem, quæ per testes comparatur, intra limites solummodò fidei humanæ contineri: fundamentum enim testimonij est fides, *c.* Forus. *de verborum signific.* Mascard. *tom.* 3. *de probat. concl.* 1362. *n.* 3. quæ nihil aliud est, quàm cognitio quædam obscura fundata in veritate dicentis, vt notat Suarius *de fide tr.* 1. *disp.* 1. *sect.* 1. *num.* 11. Cùm igitur probabile sit, quòd magis veritatem contineat dictum multorum, quàm dictum vnius, & reus sit vnus qui negat, quod multi testes asserunt; rationabiliter, inquit S. Thomas *dicto art.* 2. institutum est de iure diuino & humano, quòd dicto testium affirmantium stetur contra reum, qui negat.

7 His positis, sit prima conclusio. Testes, quorum singularitas est obstatiua, nihil probant, imò minus creditur pluribus quàm vni. In hac conclusione conueniunt Doctores pro vtraque parte citati,

Ratio est euidens, tum respectu illius quod testes affirmant, tum etiam personæ contra quam deponunt. Per ordinem ad rem nulla fide digni sunt testes, qui contraria & repugnantia affirmant, cùm hæc nullo modo simul stare possint. Hinc est, quòd huiusmodi testes præsumuntur falsi, nec eis fides aliqua adhibetur, & minus creditur eis quando sunt plures: cùm plures tunc inuoluant contrarietates, & repugnantias. Per respectum ad reum contra quem deponunt, nulla ratione credendi sunt, quia secundùm iuris principia vnusquisque præsumitur bonus, quamdiu non probatur malus. *L.*Merito.*ff.pro socio.*l.Quoties. §.Qui dolo.*ff.de probat.cap.vnico de Scrutin.cap.* Dudum. *& cap. vltimo de præsumpt.*Diu.*in reg.*65.*de reg. iuris l.*6.Duen.*reg.*75.Mascard.*de probat.tom.*1.*concl.* 222.*&* 223.*& tom.*2.*concl.*878.*&* 1003.*& alij.* Cùm igitur reus sit in possessione suæ famæ, non debet ab illa cadere, nec illam amittere propter dicta testium impossibilia proferentium: impossibile enim non habet rationem entis, nec veri.

8 Secunda conclusio. Testes deponentes cum singularitate adminiculatiua, seu cumulatiua, non faciunt regulariter plenam probationem; maiorem tamen vel minorem faciunt, pro qualitate actuum, & circunstantiarum secundùm quod magis vel minus coniunguntur cum eo delicto, quod principaliter probari intenditur. Hæc etiam conclusio communis est inter vtriusque opinionis Authores: neque enim negantes testes singulares plenè probare, eos omnino excludunt, quasi nihil probent, neque plenam probationem per eos fieri asserentes, id in omni euentu concedunt. Ratio conclusionis est, quoniam proba

probationes, quæ fiunt per huiuſmodi teſtium depoſitiones, non ſemper ſunt ita euidentes, vt ab intellectu iudicis omnem formidinem excludant: nam circunſtantiæ, indicia, & coniecturæ, quæ ad probationem concurrunt, non ſemper eam habent coniunctionem cum delicto, quòd non poſſint ab eo ſeparata inueniri, nec teſtibus ſemper plena fides adhibetur: quia tamen circunſtantiæ, coniecturæ, & indicia aliquando taliter coniunguntur cum hæreſi, quòd rarò ſine ea inueniuntur, ſe inuicem coadiuuant; teſtes etiam de illis deponentibus ſunt ſide digni, deponúntque de prædictis, quæ in eundem finem ordinantur, nec reputantur omnino ſingulares: efficitur, vt licèt regulariter non plenè probent, ſuadent tamen magis vel minus pro qualitate eorum quæ affirmant. Dixi in concluſione, huiuſmodi teſtes regulariter non probare; quia, vt infrà videbitur, ſunt caſus in quibus plenè & euidenter probant.

9 Tertia concluſio. Teſtes deponentes cum ſingularitate diuerſificatiua ſimpliciter, ita vt dicant de actibus diuerſorum criminum; ſicut ſi vnus dicat de furto, alius de homicidio, & alius de adulterio: vel ſi deponant in materia fidei, teſtificentur de actibus diuerſorum errorum: vt ſi vnus deponat de actu paganiſmi, alius de iudaiſmo, alius de lutheraniſmo, nihil probant in particulari, aut in communi magis, quàm probaret vnuſquiſque per ſe. De hac concluſione etiam exiſtimo nullam eſſe controuerſiam. Probatur concluſio, & primò quòd huiuſmodi teſtes non probent crimen in particulari, res eſt manifeſta, quia cùm vnuſquiſque teſtis deponat de ſpeciali crimine, diuerſo ab alio de quo alius teſtis deponit, & quòd

cum illo in aliqua determinata criminum specie non vtitur: nihil magis probant, quàm quod testis vnus singularis probaret; quia in nulla determinata ratione vniuntur. Et in hoc sensu verum est quod dicunt Authores *sect.* 1. *in* 3. *argumento* relati, non magis probare mille testes, quàm vnum. Imò potiùs dixerim minùs in hoc casu probare multos testes, quàm vnum: quia non facilè credi potest hominem vnum tot criminum speciebus deformari.

10 Quòd etiam non probent in genere, ostenditur ex eo, quoniam illa crimina diuersa, de quibus testes deponunt, non conueniunt in aliqua specie determinata criminis, vt patet: ergo non possunt vniri, & coniungi ad perfectam criminis probationem. Si quis contra hoc insurgat dicens, omnes illos actus quantumcumque in specie diuersos conuenire in ratione criminis, & eos, qui ad hæresim spectant, in ratione hæresis: ergo negandum non est per illos testes probari criminosum vel hæreticum. Respondetur facilè, conuenientiam illam posse dici metaphysicam, à qua non procedunt immediatè actus illi externi, de quibus testes deponunt; non verò esse conuenientiam in habitu, à quo actus eliciuntur, qui semper est alicuius determinatæ speciei delicti; & quia hæc non probatur per vnum actum, non datur probatio delicti hæresis in genere, neque criminis in communi; & sic semper testes manent in sua singularitate. Quomodo explicandi sint Doctores, qui dicunt hæresim probari in genere per testes singulares, infrà declarabitur.

11 Quarta conclusio. Testes deponentes de actibus particularibus alicuius determinatæ speciei hæ-

resis, (qui tarò inueniuntur ab ea separati) vel de diuersis declarationibus eiusdem hæresis, plenè probant eum, de quo talia proferunt, esse hæreticum talis sectæ : dummodo testes tot sint in numero, tales in qualitate, & circunstantiæ concurrentes talis naturæ, quæ suppleant aliqualem singularitatem in ipsis repertam; cùm contestes omni ex parte non sint. Vt si Titius diuersis in locis, ac diuersis temporibus dicat coram multis se esse Lutheranum vel Iudæum, & vnusquisque deponat coram Inquisitore de huiusmodi declarationibus à Titio factis. Hanc conclusionem, præter Authores initio huius sectionis relatos defendunt Simanch. *de cathol.instit.tit.64. num.79.& 80.* Anton. Gomez.*libro 3.variar.cap.12. num.12.* Comensis *in Lucerna Inquisitor.verbo* Testes. *num.19.vers.*Dic,quòd si generaliter,publicéque pro nostris perlecta est in Vniuersitate Conimbricensi ab insignioribus & maioris nominis Doctoribus, qui à prima eius fundatione ad nostra vsquè tempora in ea floruerunt : quàm etiam in tractatu speciali manuscripto acerrimè defendit Petrus Barbosa. Nec existimo pro parte negatiua citatos Doctores, si attentè eorum scripta inspiciantur, ab ea dissentire. In hoc sensu practicatur in Inquisitionibus Lusitaniæ à prima earum fundatione anno 1536. Quæ etiam validissimis argumentis comprobatur.

12. Primò. Testes singulares deponentes de diuersis actibus alicuius determinatæ speciei delicti, in aliquibus criminibus ab hæresi distinctis, plenè probant, etiam ad impositionem pœnæ ordinariæ : vt in crimine læsæ Maiestatis humanæ, Marsil *consil.1. n. 21.* Afflict.*in cap.1.§.* Et bona committentium. *col.3.*

num.

num.29.in 23.speciali in tit. Quæ sunt regulæ in vsibus feudorum. Crotus *in tract. de testib. part.7. num.*
315.in 9.conclusione. Foler. *in pract.crim.in verbo* Item quòd commisit crimen læsæ Maiestatis. *num.*3. Mascard. *de probat.lib.1.conclus.462 nu.16.& 17.* Farinac, *de test. quæst.64. num.220. & 221.* In crimine sodomiæ *lib.5.* Ordin. Regni Lusitaniæ, *tit.*13. §.7. vbi determinatur huius delicti plena probatio per duos testes singulares: in solicitatione ad actus inhonestos in sacramentali confessione. Gregorius XV. in Bulla quæ incipit; Vniuersi Dominici gregis. die 30. Augusti, anni Domini 1622. in 2. sui Pontificatus; ergo non est negandum testes hoc modo deponentes in crimine hæresis etiam plenè probare, cum crimen hæresis occultum sit perniciosus, & grauius quocumque alio crimine: maximè, quia testes excedunt in numero & qualitate.

13 Secundò. Probatio quæ habetur per testes quantumcumque concordes, non excedit limites certitudinis fidei humanæ, vt probatum est, sed intra ipsos continetur: maior autem fides debetur dictis multorum testium singularium in loco, & tempore, concordantium in eadem hæresis specie, quàm duobus contestibus de eodem actu singulari: cùm igitur duobus contestibus secundùm omnium sententiam plena fides adhibeatur, quis iure negabit eandem, imò & maiorem fidem adhibendam esse multorum testificationibus? Minor ostenditur, quoniam probabilius est posse duos conspirare contra aliquem, & concordare inter se circa circunstantias loci & temporis, quàm quòd plures conspirent concordando solummodo in specie delicti, cùm concordia inter multos

multos difficilis sit, & maius delictum:quod non ita facilè præsumendum est, quia minus delictum saltem regulariter præsumitur. *L.* Prætor. §. Decere. *ff. de vi bonorum raptorum.* Mascardus *de probat. tom. 3. concl.* 1418. *n.* 2. Farin *in praxi part.* 3. *q.* 85. *n.* 26. *& part.* 4. *consf.* 61. *n.* 12. *& consf.* 61. *n.* 6. *& decis.* 56. *& ibi addit. & par.* 5. *q.* 126. *n.* 106.

14 Tertiò. Certitudo quæ habetur per duos vel tres testes deponentes de eadem re contestes in loco & tempore, non excedit in infinitum certitudinem, quam faciunt plures testes singulares in loco & tempore, contestes tamen in eadem specie hæresis: licèt enim singulares quantumcumque multiplicentur contestationem non faciant, (& sic in contestatione nulla sit proportio inter contestes & singulares) non per hoc certitudo, quæ ex contestibus habetur, excedit in infinitum certitudinem comparatam per singulares in loco & tempore, contestes in specie delicti: cùm vtraque certitudo eiusdem sit speciei moralis; ergo negandum non est tot testes numero & tales in qualitate multiplicari posse, vt adæquent, imò & excedant gradum certitudinis ex contestibus prouenientem; sicut etiam in iure æquiparatur certitudo comparata per testes, certitudini prouenienti ex scriptura seu instrumento. *l.* In exercendis. *Cod. de fide instrumen. cap.* Cùm Ioannes. *eodem tit.* Cardinalis Tuscus *tom.* 6. *lit.* P. *concl.* 771. Mascard. *de probation. in proœmio quæst.* 6. *& tom.* 2. *concl.* 1095. *num.* 3. Morla *in emporio iuris part.* 1. *tit.* 11. *in prælud. n.* 4. cùm tamen probationes sint specie diuersæ. Vnde Glossa *in d. l.* In exercendis. *in principio.* infert, quòd licèt duo testes non reprobent publicum instrumentum, tres

tamen

tamen vel quatuor reprobant, iuxta *l.* Cum precibus. *Cod. de probat. & d. cap.* Cùm Ioannes. Et in hoc casu habet locum regula illa vulgaris: *singula quæ non prosunt, multa collecta iuuant. L.* Spadonem. § Qui iura. *ff. de accusat. tutor. cap.* Causam *de probat.* Surdus *consil.* 245. *n.* 31. *& consil.* 329. *n.* 20. Farinac. 4. *par. cons.* 39. *num.* 1.

15 Confirmatur, quoniam defectus qui aliquando inuenitur in duobus vel tribus contestibus, vt non plenè probent, quamvis aliàs sint contestes, suppletur ex aliis adiunctis, testibus videlicet vel circunstantiis, indiciis, aut præsumptionibus: ita vt cum illis probatio plena iudicetur, ergo defectus certitudinis resultantis ex testibus singularibus suppleri poterit ex numero & qualitate testium.

16 Quartò. Tempus & locus non sunt circunstantiæ necessariæ ad probandam hæresim. Simanch. *cathol. instit. tit.* 64. *num.* 80. quia hæresis consistit in actu intellectus & voluntatis, quorum actus loco & tempori non subiiciuntur: vnde est, quòd non multiplicatur hæresis ex multitudine declarationum eiusdem hæresis, nec ex diuturna perseuerantia in illa. Salicet. *in l.* Testium. *C. de test.* Brun. *lib.* 4. *de hæret. cap.* 19. Albertin. *de agnosc. q.* 34. *num.* 12. quos refert & sequitur Siman. *d. tit.* 64. *n.* 79. Sequitur etiam quòd diuersitas in loco & tempore reperta in testibus singularibus deponentibus de eadem hæresis specie, non tollit eorum credulitatem, cùm in substantia conueniant. Præpos. *post.* Archid. *in cap.* Nihilominus. *num.* 4. *vers.* Quod intellige verum. *& n.* 12. *ad medium vers.* Aut principaliter. 2. *q.* 9. Moncad. *in addit. ad Crott. num.* 324. *lit.* XX. Lanfred. *de test. num.* 90.

n.90. ante medium.versic. Aut tempus vel locus non sunt de substanti . Cassialup.*in l.* Admonendi.*num.66.* Perra *de fideicommiss.quæst.*12. *num.*499. *& seq.* quos refert & sequitur Farinac. *de test.quæst.*64. *num.*96. *&* 321. Confirmat hoc Simanch.*d.num.*80.quia perinde facit hæreticus , qui variis in locis & temporibus eandem hæresim repetit, ac fur, qui id quod rapuit, & furatus est , singulis testibus ostendit variis temporibus, & locis: sicut igitur plenè probatur furtum per huiusmodi testes,cùm diuersitas loci , & temporis non sint in isto casu,de substantia furti,quod probari intenditur ; sic etiam plenè probabitur hæresis,cùm locus & tempus non sint de substantia ipsius hæresis , quæ diuersis temporibus, & locis profertur.

17 Quinto. Arguit Simanch. *vbi suprà num.* 20. deducendo ad inconueniens : quia si testes singulares in proposito casu non probant , sequitur maximum absurdum , nimirum non posse hæresiarcham , qui in tota aliqua ciuitate , vel prouincia errores suos disseminat , plenè conuinci , & pœna ordinaria affici , si vnumquemque hominem illius ciuitatis , aut prouinciæ seorsim doceat , cum nullos tunc habeat testes contra se contestes ; quod nullus sanæ mentis admittet , cum tam notabili fidei & boni communis præiudicio. Præcluditur namque via ad conuincendos hæreticos , imò & dogmatizantes, cùm plenam probationem effugiant per solam variationem loci & temporis manifestationis delicti ; ac ex mendacio , & malitia sua nequaquam homines commodum reportabunt contra omnes iuris , & æquitatis regulas. *L.* In fundo *ff.de rei vendic.l.* Itaque fullo.

fallo.*ff.de furtis cap.*Cognoſcentes.*de conſtit.cap.* Sedes. *cap.* Plerumque.*de reſcript.cap.* Intelleximus, *de iudic.*

18 Sextò. Abſque controuerſia eſt lege ſtatui poſſe teſtes ſingulares cum his vel illis circunſtantiis plenè probare vt conſtat ex dictis in primo argumento pro hac ſententia ; verum etiam eſt legem non ſolùm ſuperiorum decreto, ſed etiam conſuetudine præſcripta conſtitui,& firmari, vt communiter reſoluunt Theologi,ac iuriſperiti *cap.* Cùm dilectus.*de conſuetudine.l.*Minime.*l.* Si de interpretatione.*ff.de legibus.*S.Thom.1.2.*q.*97 *art.*3.*&* 2.2. *q.* 79. *art.*1.*ad* 2.*& q.*100.*art.*2.& omnes eius diſcipuli, & interpretes. Ex iuriſperitis Tiraq. *de nobilit.cap.* 10. *num.* 9. Afflict.*deciſ.*166. *num.*9. *& deciſ.* 173. *numero* 3. Menoch.*conſ.* 32. *num* 44. Maſcard. *de probat. tom.*3. *concl.*1415. *num.*10. conſtat autem vſum probandi crimen hæreſis per teſtes loco & tempore ſingulares, conteſtes tamen in ſpecie hæreſis determinata, plures in numero, & in qualitate conſiderabiles, obſeruatum eſſe in Inquiſitionibus Luſitaniæ ab Inquiſitoribus doctis, & piis ab anno milleſimo quingenteſimo trigeſimo ſexto ad hæc vſque tempora, videntibus & conſentientibus Superioribus, imò & Summis Pontificibus. Nam ad Paulum III. qui Ioanni etiam III. Portugalliæ Regi Inquiſitionis officium conceſſit, delatæ importunæ Iudæorum querelæ contra Inquiſitores Luſitaniæ, admittentes ad probandum ſingulares teſtes,reiectæ ſunt ; ergo licitè, tanquam per legem, proceditur per teſtes ſingulares.

19 Confirmatur ; quoniam communis vſus iudicum,

dicum, & consuetudo legitimo tempore obseruata sufficiunt ad iustificandum, faciuntque vt qui secundùm talem vsum & consuetudinem procedunt, iustè procedere censeantur, *argumento d.l.* Minimè. Certum autem est vsum & consuetudinem iudicandi per testes singulares, ad modum explicatum, quæ apud Inquisitores Portugalliæ obseruantur, esse legitimè præscripta per nonaginta & quatuor annos: non igitur potest reprobari.

20 Septimò. Quando agitur de probatione loci generalis, vt quòd Titius fuit in hac ciuitate, si plures testes sufficientes in numero & qualitate dicant se vidisse illum in diuersis locis eiusdem ciuitatis, licèt sint singulares in loco & tempore, probant Ruin. *in cons.35.n.6.lib.4.* Hyppolit. Rim. *cons.7.num.68.lib.1.* Petra *de fideicommiss. qu.12.n.540.549. & 607.* quos refert & sequitur Farin. *d.q.64.n.81.* Probant etiam testes singulares quando probandum est illud, quod habet tractum successiuum: vt quòd sacerdos Missam celebrauit, & vnus testis dicat se vidisse illum ad altare accedentem sacris vestibus indutum, alius Missæ introitum incipientem, alius Epistolam, Euangelium alius recitantem, alius sacramentalia verba proferentem, sacramque Eucharistiam ostendentem populo, alius denique benedictionem dantem. Felin. *in cap.* Licet ex quadam. *col.4. in fin. vers.* Secundò limita. *de testibus.* Albert. *in c.1.q.16.n.8. de hæret. in 6.* Ægid. *in tract. de testibus n.31. ad finem vers.* Item in facto durabili. Mascard. *de probat lib.1.1. concl.59. num.17. & 18.* Anton. Gomez *de delict. tom.3. rubr. de probation. delicti n.12. vers.* Item etiam intellige Farin. *dict.q.64.n.90. & 91.* qui plures refert pro hac

 sententia.

ſententia. Ratio huius ſententiæ fundamentalis eſt, quia licèt nullus iſtorum teſtium diuiſim probet plenè Titium fuiſſe in quauis parte huius ciuitatis, nec etiam partes Miſſæ ſucceſſiuas; cùm támen conueniant in eo, quod probari principaliter intenditur, quod eſt quoddam totum particulare determinatum, ſufficienter conuincunt. Sic ſimiliter, imò maiori cum ratione, plures teſtes ſufficientes in numero & qualitate deponentes Sempronium declaraſſe ſe eſſe hæreticum,determinatæque ſectæ profeſſorem, licèt in loco & tempore differant; cùm in eadem hæreſis qualitate conueniant,non in communi,eo quòd talis non datur à parte rei,vt Metaphyſici loquuntur, ſed in particulari manifeſtata per varias declarationes, quæ virtute & implicitè tanquam proprij actus in ea continentur, probare debent Sempronium eſſe hæreticum.

21 Confirmatur. Habitus probatur per multos actus ſingulares, qui tamen talis habitus ſint actus proprij,& per multos teſtes etiam ſingulares de huiuſmodi actibus deponentes.Flores *li.3.variar.q.22. n.43.& 50.*Rationem huius innuit Gutier. *pract.qu. lib.3.q.12.n.10.&* 19.videlicet quia huiuſmodi actus procedunt ab eodem principio in quo conueniunt; & in quo virtute vniuntur,& continentur;& ſic teſtes reſpectu habitus, qui probare intenditur, non ſunt propriè ſingulares. Hoc ipſum abſque differentia inuenitur in hæreſi manifeſtata per verba,quibus hæreticus ſe hæreticum eſſe declarat. Nam hæreſis eſt quidam habitus particularis,ſeu potius diſpoſitio per modum habitus, error nimirum in intellectu cum aſſenſu voluntatis; ex quo tanquam à vero & proprio

proprio principio ortum habent declarationes particulares ab hæretico factæ, in quo & conueniunt, & vniuntur. Testes igitur de singularibus declarationibus deponentes, non possunt, propriè & in rigore loquendo, dici singulares; cùm, licèt de actibus singularibus deponant, tales actus non multiplicent hæresim, quæ principaliter probatur: est enim, quamvis multoties declarata, eadem numero hæresis, & idem error intellectus, quantumcumque per plures declarationes augeatur culpa Theologica.

22 Octauò. Opinio est probabilis, quòd indubitata indicia maximè in criminibus occultis, & difficilis probationis, faciunt probationem plenam. *L. fin. vbi* Barthol. *in 2. opposit.* Baldus *n. 2. C. de probat.* Abb. *in cap.* Tertio loco *n. 9. & seq. de probat.* Clarus §. *fin. qu.* 20. *vers.* Ad condemnandum verò. Mascard. *de probat. lib.* 3. *concl.* 1221. *n.* 34. Petrus Barbos. *in l. 2. part.* 1. *n.* 89. *ff. soluto matrim.* Quæ doctrina intelligenda est, quando indicia taliter iudicis animum conuincunt, vt actu non dubitet ita contigisse illud, de quo agitur, licèt credat non ita hoc esse certum, probationemque adeò necessariam, quin possibile sit aliter esse posse: quæ tamen dubitatio speculatiua potiùs dicenda est, quàm practica; quam iudex, inquit Barbosa, minimè curare debet. Hæc opinio in causis criminalibus communi praxi huius Regni stabilitur. Certum autem est hæresis crimen occultum esse, & difficilis probationis, maximè in hoc Lusitaniæ Regno, vbi Iudæi cum maxima cautela procedunt, propter vigilantiam ministrorum Fidei. Certum etiam videtur magnum testium numerum, præsertim qui consanguinitate, & affinitate coniuncti sunt ipsis

 reis,

teis, si deponant de multis declarationibus in eadem hæresis specie, quamvis loco, & tempore differant, facere indicium indubitatum, & vehementissimum: maximè cùm experientia doceat fere nunquam huiusmodi probationes falsas fuisse repertas: negari igitur non potest per tales probationes iustè procedi ad pœnæ ordinariæ impositionem, quamvis admittamus, contra illud quod probatum est, has probationes solummodo facere indicium.

23 Confirmatur. Quoniam perfecta probatio nihil aliud est, quàm ductio animi iudicis ad perfectè credendum verum esse illud, quod proponitur. *L. Quingenta, ff. de probationibus* Bartholus *in l.* Admonendi, *num.* 15. *de iureiurand.* Paul. *cons.* 169. *n.* 4. *lib.* 2. Aymon. *cons.* 73. *n.* 20. quos refert & sequitur Barbos. *loco citato num.* 87. *in fin.* Pateteque ex tali probatione plurium testium cum qualitate, licèt singulares sint loco & tempore, non posse iudicem prudenter dubitare de veritate, imò debere credere moraliter verum esse illud, quod tot testes affirmant.

24 Ex iis facilè intelligi potest, quam probationem faciant in aliis criminibus plures testes singulares deponentes de eadem criminis specie, vbi lex expressa non inuenitur. Nobis satis est, dixisse de huiusmodi probatione in crimine hæresis, quod solum tradere proposuimus.

SECTIO

SECTIO III.

Respondetur argumentis partis negatiuæ.

1 AD argumenta partis negatiuæ in prima sectione adducta, non est difficilis responsio. Primum procedit ex variis iuris locis, nullum tamen concludit contra nostram sententiam. Iura enim citata absolutè loquuntur de testibus singularibus, nec declarant, an doctrina ibi data intelligatur de quacumque testium singularium specie, & qualitate, an de aliqua determinata. Quod autem videtur certum, est, non loqui de omnibus omnino testibus singularibus; tum quia, vt suprà vidimus, in multis casibus admittitur probatio per singulares testes, quod non reputatur contra ius; tum etiam, quia iura citata eodem tenore verborum, quo contradicunt testibus singnlaribus, negant similiter eos probare; non possunt autem explicari, quod excludant omnem omnino probationem, cùm certum sit in vtraque opinione testes singulares singularitate adminiculatiua facere aliquando præsumptionem; ergo, sicut non intelliguntur excludere omnem probationem, sic non debent intelligi reprobare omnem singularitatis speciem. Sicut igitur absque iuris offensione omnes Doctores admittunt prædicta iura restringi ad plenam & perfectam probationem, ita tamen vt probatio per testes singulares non omnino reiiciantur; & hac ratione ijdem Doctores restringunt illud, quod ibi absolutè profertur: sic non erit contra ius dicere, quòd etiam restringenda sint iura citata

ad certam vel certas ſpecies ſingularitatis:cùm vtrobique eadem ratio ſit.

2 Ad argumentum deſumptum ex cap. *Nihilominus*, dicendum eſt, loqui de teſtibus falſo & per calumniam deponentibus. Et quamvis ibi dicatur non eſſe admittendas eorum voces,quos temporum diuerſitas ſimul interfuiſſe prohibuit, & videatur huiuſmodi propoſitio abſoluta, attamen accipi non poteſt tanquam regula generalis in omni caſu, vt patet ex dictis. Accedit, quia Gloſſa *ibi verbo* Simul, aſſerit regulam textus non teneri in iis, quæ habent tractum ſucceſſiuum:vnde fortè loquitur in caſu, in quo ſunt duo teſtes ſolummodo, quos non probare certum eſt:nam cùm textus loquatur de teſtibus falſis, (vt malum de paucioribus præſumamus) dicendum eſt de duobus tantum ſermonem facere,eo quòd ſupponat eſſe plures quàm vnum. Addo,non declarari eo loco ſuper qua materia teſtes reprobatos deponant: poteſt enim eſſe crimen in indiuiduo,ad cuius probationem requiruntur teſtes tempore & loco concordes, diſcordantes nihil probant, vt patet in caſu Suſannæ. Tandem non conſtat in ea textus an tempus & locus eſſent de ſubſtantia negotij. Ex quibus patet nihil ex illo loco colligi contra ea, quæ à nobis diffinita ſunt.

3 Caput *De parentela*, ſolum probat teſtes non debere eſſe varios, & contrarios, quales erant illi, de quibus ibi ſermo eſt, inter quos magna diſcordia & veritas reperiebatur. Ex quo nihil ſequitur contra noſtram reſolutionem: nam in noſtro caſu nulla eſt varietas vel contradictio, quamvis non ſit omnimoda conuenientia; hoc tamen in quo aliqualiter differunt,

differunt, de ſubſtantia negotij non eſt, & ſecundùm omnium ſententiam, varietas, imò & contrarietas in accidentalibus non tollit conteſtationem ad plenè probandum neceſſariam.

4 Caput *Cum dilectus*, loquitur de diſcordia diuerſificatiua, teſteſque, de quibus ibi, deponebant in cauſa propria. Vnde manifeſtè patet, quòd licèt ſit valde conſonum iuri, teſtes ſingulares non facere plenam probationem, nullibi tamen in iure id diffinitum eſt. Qui ergo affirmat teſtes ſingulares in aliquo caſu particulari plenè probare, nihil aſſerit contra ius: imò leges, & iura citata, quæ imponunt pœnam ordinariam ex probatione facta per teſtes ſingulares, quæ in confirmationem noſtræ ſententiæ adduximus, apertè innuunt non poſſe vniuerſaliter intelligi ea iura, quæ contra teſtes ſingulares loqui videntur: ſed ſolummodo explicant confuſionem in ipſomet iure repertam. Nec dicenda ſunt correctoria iuris communis, cùm in eo non detur regula generalis, quæ omnes teſtes ſingulares comprehendat.

5 Caput *Bonæ memoriæ*, nihil etiam concludit. Nam cùm delatum ſit ad Summum Pontificem, Epiſcopum Vuormacienſem, & eius fautores citatos non fuiſſe, hanc rationem Summus Pontifex non admittit, eo quòd negatiua directè non probatur: quamuis enim quilibet de ſe poſſit aſſerere, quòd ad eum citatio minimè perueniſſet, quilibet tamen eſſet in ſuo teſtimonio ſingularis, quæ ſingularitas, re bene inſpecta, diuerſificatiua eſt, nec teſtes in aliquo actu particulari conueniunt. Vltra quod vnuſquiſque negatiuè deponit in cauſa propria contra l. Nullus, *ff. de teſtibus* & ſic ait Gloſſa *in d.cap.* Bonæ memoriæ.

verbo Singulares, quod quilibet istorum de se non probat; vnde nec de aliis probare potest, cùm ei non constet citationem ad alios non peruenisse. Ex quo patet, ex isto textu non posse sumi regulam generalem contra eos testes singulares, quorum probationes admittimus.

6 Ad caput *Licèt causam* dicendum est, ibi non explicari qualitatem singularitatis testium, qui ibi reprobantur. Vnde regula quæ ex hoc textu desumitur, valde dubia est, cùm inter testes, de quibus ibi agitur, magna sit contrarietas.

7 Caput *Licèt vniuersis*, solùm probat non sufficere ad plenam probationem minus quàm duos testes, vnumque non probare, de contestatione verò non loquitur: licèt videatur eam supponere, cùm tres singulares non probent regulariter in omni causa. Sed nec de huiusmodi suppositione certo constat, atque adeò nec potest inde sumi regula generalis: quia cùm textus non declaret qualitatem causæ in qua non admittit probationem illam per testes singulares, non constat, quænam contestatio requiratur in testibus.

8 Ad secundum argumentum dicendum est, tunc esse necessariam maiorem probationem in maiori crimine, ne innocens propter limitatam defensionem damnetur, quando dicta talis sunt qualitatis, quòd æquali facilitate probari possunt: tunc enim maior probatio exigitur in maiori delicto in fauorem rei, ne habeatur pro conuicto de maiori crimine sine maiori & vrgentiore probatione, contra regulam communem, quòd minus malum præsumendum est. *L.* Prætor. §. Docere *ff. vi bonorum raptor*. Mascardus *de*

probat.

*probat.tom.3. concl.*1428.Farin. *in praxi quæstion.*85. *num.*26. *& conſ.*61.*num.*12. *& conſ.*62. *num.*6. Tuſcus *tom.*2.*lit.* D. *concl.*165. In crimine verò occulto & difficilis probationis, quamvis grauius ſit, non requiritur tam vrgens & manifeſta probatio, ſicut in delicto publico, & quod facilè poteſt probari, vt eſt communis Doctorum ſententia; certum autem eſt, hæreſim crimen eſſe occultum, & difficilis probationis

9 Addo, magnum eſſe diſcrimen inter ea delicta, quæ completè perpetrantur per intellectum, & voluntatem, qualis eſt hæreſis, & ea crimina, quæ vltra voluntatis aſſenſum tranſeunt ad actus externos, vt furtum, homicidium, & ſimilia: nam illa non multiplicantur ex multis declarationibus, iuridicè loquendo, quamvis per multas declarationes multiplicetur culpa Theologica; hæc verò ad multiplicationem actuum externorum multiplicantur, & iuridicè puniuntur tanquam plura delicta, & quia delicta non præſumuntur, Maſcard. *de probat.to.*1.*concl.*495. *num.*1. Flamin.*de reſignat.tom.*2.*lib.*13.*quæſt.*1.*n.*72. *Seſſ. deciſ.*114. *num.*25. *& deciſ.*128. *num.*4. vniuſcuiuſque delicti in particulari requiruntur ſufficientes probationes, quæ non dantur, ſi ad probandum vnumquodque crimen, vnus tantùm teſtis concurrat. Vnde non probant Titium eſſe homicidam multi teſtes, quorum vnus deponit de vno homicidio vno loco & tempore facto, alius de alio; quia homicidia ſunt plura, & vniuſcuiuſque vnus tantùm teſtis. Hoc non ita in hæreſi contingit: nam illud quod probari intenditur, eſt actus internus, cùm hæreſis in intellectu & voluntate compleatur: quæ,

licèt per actum externum manifestetur, non tamen per multiplicationem illius multiplicatur, sed est vna tantùm hæresis per multos actus declarata, & hæc sola probanda est, non verò declarationes ipsæ particulares, quæ in ordine ad hæresim ipsam non censentur plura delicta distincta; nec diuersa pœna per plures declarationes, quàm per vnam tantùm hæretico imponitur, spectato solummodo hæresis delicto; licèt grauior pœna imponenda sit ei, qui pluribus hæresim suam manifestauit, ob maius nocumentum illatum, vel propter diuturnam in hæresi durationem: sicut etiam contingit respectu illius, qui in quocumque alio delicto perseuerat. Hyppol. *in l.1. num.47.cum seq.C.de sicar.* Perez *tit.1.lib.5.Ordinamenti pag.*49. Cassan, *in consuet. Burgund. rub.1.§.5.* Farin. *cons.*30.*n.*67. Accedit, quòd si in aliis delictis sufficiunt testes singulares concordes in specie vnius delicti, sicut suprà diximus, ad faciendam vehementem aut violentam præsumptionem; quid mirum, si idem in probatione hæresis concedatur? Opinio autem est communiter recepta in praxi in hoc Regno, hanc sufficere probationem ad pœnam ordinariam, vt suprà diximus.

10 Ad tertium concedimus dictum vnius testis non facere plenam probationem: quando autem plures testes in eadem hæresis specie conueniunt, & solùm differunt in loco & tempore; licèt vnusquisque dicat de diuersis actibus particularibus, negandum non est inuicem se iuuare: verisimilius enim est verius dicere testem illum, cum quo multi sic conueniunt, quàm ille, qui cum nullo alio concordat. Cùm igitur testes sint omnino singulares, non plus probant

probant infiniti,quàm vnus,cùm in dictis suis nullo modo se iuuent;imò sæpe minoris sunt fidei,eo quòd credibile non sit, in vno homine tot delicta inueniri.

11 Ad quartum vt respondeamus,sciendum est, quando multi Doctores dicunt testes singulares probare hæresim in genere,non loqui de genere logico vel metaphysico, quod prædicatur de pluribus differentibus specie; & cùm etiam affirmant probari hæresim in specie,similiter non loqui de specie logica,quæ affirmatur de pluribus solo numero differentibus:nam huiusmodi genera & species sunt naturæ communes, quæ in sola abstractione intellectus inueniuntur, nec sunt gradus à parte rei distincti. Sed loquuntur de genere & specie, provt sunt quoddam totum continens in se partes actuales, vel potentiales; in quo sensu species dicitur pars respectu generis. Inst. *de iure naturali.* § Constat. *vers.* Plebs autem, *l.1.ff.de liber.agnosc.* & cùm dicunt, quòd probatur certa species hæresis,intelligendi sunt de hæresi particulari:idem enim est in hoc casu species, ac singulare & indiuiduum.

12 Sciendum etiam est hæresim, quæ probari intenditur in Titio, esse errorem in intellectu cum assensu voluntatis, qui generat dispositionem, & qualitatem, & impropriè vocari potest habitus; quæ licèt sit vna numero qualitas, virtute continet multos actus ad eamdem hæresim spectantes,qui in virtute talis habitus ab hæretico producuntur, quibus data occasione se esse hæreticum declarat & manifestat. Quamvis autem hæreticus hæresim suam externe non declaret, non proinde desinit esse hæreticus, habet

habetque hæresim in habitu; qui cùm sit internus, dignoscitur per declarationem, qua hæreticus errorem cui adhæret, manifestat, & in actus externos proprios ipsius hæresis prorumpit.

13 Hoc posito respondetur, argumentum procedere ex falso præsupposito fundamento, nimirum in nostro casu probari hæresim in communi, cùm tamen ea quæ probari intenditur, particularis sit & indiuidua. Quamvis igitur nulla huius hæresis declaratio externa probetur, cum vniuscuiusque declarationis vnus tantùm detur testis, non proinde hæresis probatio infringitur, cùm illud quod probari intenditur, & per plures declarationes fit manifestum, sit, quòd Titius v.g. est Lutheranus, vel Iudæus, in quo omnes testes conueniunt. Hæc probatio similis est illi, quæ datur per testes deponentes Sempronium fuisse Romæ, quando vnus deponit se vidisse illum in tali parte eiusdem ciuitatis, tali etiam tempore; alius verò in alia parte, alio tempore, & sic plures alij. Licèt enim huiusmodi testes non conueniant in probatione alicuius particularis loci, conueniunt, & reputantur contestes respectu loci communis, nimirum Romæ: sic similiter testes deponentes de diuersis declarationibus eiusdem hæresis, conueniunt in deponendo de eadem hæresi, quæ licèt sit particularis habitus, seu dispositio, virtute tamen omnes illas declarationes in se continet.

14 Aduertendum autem est, esse discrimen inter testes deponentes de actibus singularibus, ex quibus per consequentiam infertur Titium esse hæreticum, & eos, qui dicunt se audiuisse Titium dicentem se hæreticum esse. Testes enim prioris generis probant

bant hæresim quasi indirectè, posterioris verò directè. Nam illi loquuntur de actu, qui est quoddam antecedens, ex quo per consequentiam infertur Titium esse hæreticum: quæ consequentia aliquando est magis, aliquando minùs probabilis pro qualitate materiæ: hi verò, qui deponunt de declaratione hæresis, directè ostendunt Titium esse hæreticum, non per consequentiam, sed per declarationem, qua ipse hæresim suam manifestauit; sicut ille, qui deponit se vidisse Sempronium occidentem hominem; cùm verba sint signa conceptus, & media de se ostensiua actus interni, vt docet Aristoteles *li.1.Periher.c.1.*& cum eo omnes Doctores. Ad probandum igitur aliquid per consequentiam, prærequiritur clara & manifesta probatio antecedentis; ad probandum verò rem in se ipsa, nihil præsupponitur probatum, sed sufficit, quòd testes deponant de re illa, quæ probari intenditur; vt contingit in nostro casu, in quo plures testes deponunt de diuersis declarationibus eiusdem hæresis.

15 Ad quintum respondetur, doctrinam illam de non coniungendis imperfectis probationibus ad vnam probationem perfectam in criminalibus, non esse veram, quando concurrunt multæ probationes imperfectæ eiusdem rationis, qualitatis & substantiæ; cùm hæc necessario vniantur in vnam probationem perfectam, & plenam. Menoch. *de præsumpt. lib.1. qu.39.n.3. & 4.* & in nostro casu testes deponentes de particularibus declarationibus, sunt eiusdem qualitatis, formæ & substantiæ. Vnde nullum est inconueniens huiusmodi testes vniri in vnam probationem plenam, & perfectam. Accedit, quòd vnusquisque

quiſque teſtis (cùm deponat de declaratione, quæ æquiualet teſtimonio deponentis de viſu, vt dictum eſt) cenſetur perfecta probatio in ſuo genere; & de huiuſmodi teſtibus dubium non eſt coniungi, ac plenè probare. Mitto alias eiuſdem regulæ exceptiones, quæ videri poſſunt apud Menoch. *d.qu.39. & 40.*

16 Ex his patet, quomodo conciliantur duæ illæ regulæ, quæ videntur contrariæ, videlicet, quæ non proſunt ſingula, nec multa iuuant. Gloſſa *in l.* Si tres tutelas. *Cod. qui numero tutelar. ſe excuſant. verbo* Non proficiunt. *l.* Si idem, *ff. de iuriſdict. omnium iudic. l.* Vſuræ. *Cod. de vſuris. l.* Sancimus. §. Si quis autem. *Cod. de donatio.* & alia ſingula quæ non proſunt, multa collecta iuuant. *l.* Spadonem. §. Qui iura. *ff. de excuſat. tutor. l.* Rationes, *& l.* Inſtrumenta. *Cod de probat. l.* Stipulatus, *in princ. ff. de vſuris.* Tuſcus *tom.7. lit.S. concl.276.* Farin. *in praxi part.4. conſ.39. num.1.* Prima regula intelligitur, quando ſingula vitioſa ſunt, & genere ſuo imperfecta: ſecunda verò, quando ſingula genere ſuo perfecta inueniuntur. §. Ex eo. *Inſt. quibus modis teſtam. infirm.* Menoch. *de præſumpt. lib.1. d.q.39 n.6.*

17 Ad ſextum dicendum eſt in materia morali, & occulta, ac difficilis probationis, claram, ac manifeſtam probationem iudicari illam, quæ reſultat ex magno teſtium numero deponentium de diuerſis eiuſdem hæreſis declarationibus, vt latè probatum eſt.

FINIS.

INDEX

INDEX
PER MAIORA
EORVM QVÆ IN HOC
OPERE CONTINENTVR.

l. Designat librum, c. *caput*, n. *numerum Aphorismorum*, q. *quæstionem in fine positam.*

A.

Ætas.

INDEX

Captro

C.

D.

Diminu

E.

F.

G.

Habitus

H.

I.

INDEX.

Lamiæ

L.

M.

N.

INDEX.

R.

S.

Sing

LAVS DEO,
Virginíque Matri.